This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

12824

Per. 3977 e. 184
1861(2)

MENGELWERK,

VOOR

1861.

VADERLANDSCHE

LETTEROEFENINGEN,

OF

TIJDSCHRIFT

VAN

Kunsten en Wetenschappen,

WAARIN DE

BOEKEN EN SCHRIFTEN,

DIE DAGELIJKSCH IN ONS VADERLAND EN ELDERS UITKOMEN,
OORDEELKUNDIG TEVENS EN VRIJMOEDIG
VERHANDELD WORDEN.

BENEVENS

MENGELWERK,

TOT FRAAIJE LETTEREN, KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN
BETREKKELIJK.

Eerste Serie. — Tweede Deel.

VOOR

1861.

MENGELWERK.

TE GORINCHEM, BIJ
A. VAN DER MAST.

1861.

INHOUD.

	Bladz.
De Stoomboot Brouwershaven. (Met eene Plaat.)	481
Jaartijd. Een Verhaal uit het Joodsche Volksleven in Bohemen, van LEOPOLD KOMPERT	488
Iets over de Gelaatkunde	532
De Veendamp	545
De Vondelingshuizen in Rusland	555
Vertellingen van Voorvallen, uit het laatst der vorige, en de eerste helft der tegenwoordige eeuw. Door een Oud-Amsterdammer	561
God verhoort het Gebed des Regtvaardigen	585
Uit het Soldatenleven op Java	610
De zoogenaamde Vereenigde Staten van Amerika	625
De arme Moeder van het doode Kindje	636
De Hetman. (Ballade.) Door F. F. C. STEINMETZ	638
Toen ik nog klein was	639
Mademoiselle Clairon of vier dagen uit het leven eener Tooneelspeelster; door MICHAËL	641
Anna de Waanzinnige. Medegedeeld door L. A. H.	700
Een Beeren Gevecht. (Naar het Hoogduitsch.)	711
Godsdienstige Feesten der Christenen in Europisch Turkije	717
Over Turkije	721
Belooning voor den Eerlijken Vinder. (Naar het Deensch van J. L. Heiberg.) Door S. DE B....	749
Het Rooverwezen in Zuid-Italië	795
Turksche Regtvaardigheid	800
De Vlugtelingen te Londen, door L. MÜHLBACH	801

C.C.A. Last

Steend v. P. Blommers te 's Hage

DE STOOMBOOT BROUWERSHAVEN VOOR LOEVESTEIN,

DE STOOMBOOT BROUWERSHAVEN.

(Met eene plaat.)

Het jaar 1861 heeft eene treurige vermaardheid gekregen en zal voor de nakomelingschap eene herinnering blijven, zoowel van het namelooze leed en de verschrikkelijke onheilen, door onzen vijand, het water, aan Nederland berokkend, alsmede van die vaderlandsche deugd, de zoo schoone deugd van weldadigheid, die bij het tegenwoordige geslacht nog niet is ontaard, aangemoedigd door onzen dierbaren vorst en versterkt door zijn loffelijk voorbeeld.

Groot was de belangstelling, — nieuwsgierigheid zoude hier een ongepast woord zijn — met welke men iederen dag de komst der nieuwspapieren te gemoet zag, die tijding aanbragten van vernieuwde ellende, van leniging van den nood, van treffende blijken van menschenliefde, van schoone vruchten der weldadigheid!

Watersnood, ijsgang, doorbraak, commissien van weldadigheid, verlotingen, wedijver in hulpbetoon: dat waren de woorden, die elks mond ontvloeiden; dat maakte de spil uit, waarom alle gesprekken draaiden!

De tijd heelt alle wonden, verzacht alle smart en de onophoudelijke wenteling van daden en zaken brengt elken dag nieuwe onderwerpen voor den menschelijken geest, doet indrukken verflaauwen door het telkens en telkens doen ontstaan van nieuwe, en plaatst zelfs de zaken, die ons eenigen tijd te voren het grootste belang inboezemden, als 't ware op den achtergrond.

Het voorgevallene in den jongst verloopen winter behoort evenwel gedurig in 't geheugen terug geroepen te worden. 't Is den mensch eigen om zich de voornaamste feiten, die bij zulk eene merkwaardige gebeurtenis voorvielen, gaarne aanschouwelijk te zien voorgesteld.

De wakkere uitgever der Vaderlandsche Letteroefeningen wilde ook in dezen niet achterblijven. Willende voldoen aan de belofte, bij de intrede van dezen jaargang gedaan, om dit maandwerk nu en dan met eene plaat op te luisteren, vermeende hij niet beter te kunnen doen, dan zijnen lezers eene episode uit die tijden van ramp en nood voor te stellen.

Bijgaande plaat stelt ons de stoomboot Brouwershaven voor, bij Loevestein het ijs brekende.

Ten einde der waarheid getrouw te blijven, volgt hier het verslag van den Ingenieur Waldorp, hetwelk wij tot dit einde, in zijn geheel, uit de Staats-Courant hebben overgenomen.

's Gravenhage, 1 Febr. 1861. Op last der regering is heden middag eene proefneming begonnen, om door middel van de ijzeren stoomboot Brouwershaven, welke tot dat einde van Rotterdam vertrokken is en de Lek zal trachten te bereiken, het ijs in die rigting te breken, zoodat het vrij kunne afdrijven.

Van den ingenieur Waldorp, aan wien het bestuur is opgedragen over de in ons No. vermelde proefneming om met eene stoomboot het ijs, in de rigting van de Lek, te breken, is gisteren avond een rapport ontvangen, waaruit het volgende ontleend wordt:

„Heden middag ten 2 ure met de Brouwershaven van Rotterdam vertrokken zijnde, kwamen wij ten 3 ure voor een ijsdam, die boven de Groene Plaat zat, in het vaarwater, van omstreeks 300 el beneden peilraai CXXVIII, tot even boven die peilraai op de hoogte van het IJsselmondsche Veer. Langs de Groene Plaat en IJsselmonde stroomde het water dwars over.

„Na een en twintig malen met volle kracht op den dam gevaren te hebben, wonnen wij ieder keer eene ontzettende massa grondijs. Toen wij op 5 el na den dam doorworsteld hadden, stond er nog 40 à 60 duim verval voor dat strookje, en stonden de schollen loodregt als palen in den grond. Eerst de vier-en-twintigste maal braken wij, onder geweldig kraken van boot en ijs, er door henen; echter niet zonder schade, daar wij verwringing van het roer kregen en onze schoepen verloren.

„Wij moesten naar Rotterdam terugkeeren om de avarij te herstellen, en zullen morgen ochtend (Zaturdag) ten 7 ure weder van wal steken om te beproeven er door te komen naar de Lek."

Ten aanzien van de proefneming met de stoomboot Brou-

wershaven ontleenen wij uit een tweede rapport van den Ingenieur Waldorp, gedagteekend uit Ameide, van den 2den dezer, het volgende:

„Heden morgen ten 7 ure van Rotterdam gestoomd zijnde, konden wij al dadelijk de resultaten van onzen togt van gisteren waarnemen. Het ijs in het vaarwater aan het Kralingsche Veer was zoover opgeruimd, dat wij langs IJsselmonde konden om komen, met zestien voet water; zonder verder ijs te ontmoeten, stoomden wij tot voorbij Langerak. De zoogenaamde Binnen-Lek liet water door, maar de Zuidergeul zat vast over circa 1000 à 1200 el, en werd tegen gehouden door eene aanzienlijke blanke ijsschol, die de halve lengte besloeg. Ons werk moest dus hier dadelijk beginnen, om het vaarwater schoon te krijgen. Twee uren achtereen zijn wij er gestadig tegen aan gestoomd, zoodat wij soms een el boven het ijs opliepen. Eindelijk brak de prop met geweld op, en wij moesten ons haasten om niet te verongelukken. Wij konden gelukkig de Noorder-Geul instoomen, anders waren wij in de klem geraakt. Hier was het beletsel dus opgeruimd, maar ten koste der raderen van de boot. Wij zijn tot Ameide voortgesukkeld, maar hebben besloten naar den Kinderdijk terug te keeren, ten einde van nacht de raderijzers en schoepen te vernieuwen. Als niets tegen loopt, hopen wij morgen ochtend weder van den Kinderdijk te vertrekken, om de stopping aan het Kersbergsche Veer aan te tasten."

Volgens een telegraphisch berigt uit Vreeswijk van gisteren (Zondag) avond, was de Brouwershaven aan de Horden bij Hardinxveld, ten einde aldaar het ijs, zoo mogelijk, op te ruimen. Volgens een telegram van heden morgen uit Vreeswijk was die stoomboot in de Zuidergeul aan de Horden, beneden het Kersbergsche Veer vastgeraakt.

Ameide, 3 Febr. „Gisteren avond zijn wij aan den Kinderdijk teruggekomen met vier schoepen in het bakboords- en eene schoep in het stuurboordswiel, zoodat het hoog tijd was om te repareren. Heden nacht zijn al de schoepen vernieuwd van 8 duims eiken planken; alzoo goed toegerust zijn wij ten 7 ure heden morgen weder naar boven gestoomd.

„Het water was nog al gevallen, hetgeen bij de diepgaande

stoomboot niet best paste. Ten 10 ure kwamen wij voor de ijsbezetting aan de Horden. De Oude- of Noordergeul langs het regter rivierboord was met bijzonder zwaar ijs, ter dikte van 20 tot 25 duim, zoo digt als het kon bezet. Met de meeste krachtsinspanning slaagden wij er in om over 1500 ellen het ijs weg te breken, en kwamen er ten 2 ure 45 minuten geheel doorheen. Wij hebben ééns sterk vastgezeten, doch slechts ééne schoep in een rad verloren.

„Het ijs al opbrekende kwamen wij voor eene nieuwe ijsbezetting aan den Bolswaard boven Lexmond. Wij konden deze niet aantasten, omdat de zoom ijs boven het Kersbergsche Voetveer losraakte en weder dwars viel voor den bovenmond van de Noordergeul. Wij zaten nu vrij erg in de klem omdat volgens het gevoelen der deskundigen, de nieuw gebaggerde Zuidergeul met den lagen waterstand onbevaarbaar was, terwijl wij vóór en achter ons eene zwaar bezette rivier met dikke vast aaneen gesloten ijsschollen hadden. „Wij moesten toen beproeven door de Zuidergeul te komen, doch vielen daarbij dwars op het zand.

„De positie is dus kritiek. Wij zijn bezig om de boot te ligten en los te werken, doch het is te vreezen, dat morgen de geheele dag daarmede gemoeid zal zijn."

Ameide, 4 Febr. Wij zijn er in geslaagd de Brouwershaven vlot te krijgen. Ik heb dadelijk raad belegd en onzen loods (den Kapitein van de Culemborgsche boot) kategorisch afgevraagd of wij, indien de rivier zoo bleef vallen, later met de Brouwershaven zouden kunnen terugstoomen. Hij beantwoordde die vraag stellig ontkennend. Daarop besloot ik onmiddelijk de order tot den terugtogt te geven, om morgen naar Dordrecht en Hardinxveld te stoomen, om zoo de waterstand het veroorlooft, de proefneming op de Oude Merwede voort te zetten."

Aan een nader rapport van den ingenieur Waldorp, den 5den dezer van den Kinderdijk, ontleenen wij de volgende bijzonderheden:

„Nadat wij gisteren middag ten half vijf ure de ankers, kettingen en steenkolen uit de ligters hadden overgenomen, zijn wij met den meesten spoed de Lek afgevaren.

Het werd hoog tijd, want op de ondiepe plaatsen boven Schoonhoven raakten wij met de diepgaande boot telkens

den grond. Ten 7 ure kwamen wij hier aan. Heden morgen ten 10 ure was alles aan de boot hersteld en konden wij weder vertrekken. De Noord zat glad digt, van de scheepswerf van den heer C. Smit tot aan de Merwede te Dordrecht met uitzondering van een klein wak. De boot sloeg er die 500 ellen met kracht door heen. Ten einde zekerheid te hebben dat het ijs zich niet op nieuw in de Noord zou vangen, keerden wij terug en braken er op nieuw door. Wij verloren weder eene schoep, vernieuwden die, en voeren toen op nieuw door de Noord, en wel ditmaal tot Dordrecht.

„Aldaar zat het ijs benedenwaarts vast, en werd in het Zwijndrechtsche Veer met schietschouwen gepasseerd. Bovenwaarts zat het ijs onbewegelijk van het Papendrechtsche Veer af tot zoover wij konden waarnemen.

„Wij hebben toen de proef genomen om het ijs op de Merwede op te breken en te zien of niet daardoor meer water en stroom op de Noord kon gebragt worden, ten einde het daar opgebroken ijs af te voeren. Wij slaagden daarin en hebben de ijsbezetting over 2200 à 2500 el geheel opgebroken. Het opgebroken ijs dreef de Noord in, maar bleef er ten laatste hangen.

„De toestand is dus deze: Mallegat en Krabbe digt; Oude Maas digt, en Noord ongeschikt tot afvoer. Om echter de zaak daarvoor op te geven, hadden wij reeds te veel gedaan. Vóór den stroom het ijs op te breken is onmogelijk, zonder er alles aan te wagen. Wij hebben daarom den laatsten en nog eenigen weg gekozen, om met de stoomboot over Hellevoet naar Willemsdorp te varen en dan, tegen stroom op, de Kil op te breken, alsmede het Mallegat, de Krabbe en, zooveel het kan, de ijsbezetting tot aan het Zwijndrechtsche Veer.

„De stoomboot kan ten 1½ ure namiddag te Willemsdorp zijn. Gelukt deze manoeuvre, dan komen de benedengaten open en kunnen wij het ijs in de Merwede, verder op, gerust aantasten. Gelukt het niet, dan kan er met de beschikbare middelen niet meer gedaan worden.

„Er kan geen lof genoeg worden toegezwaaid aan de krachtige volharding der heeren de Boer, Batenburg en Halfweg, van wie het plan is uitgegaan, en waarvan de

beide laatstgenoemden benevens de heer P. Smit den togt van het begin af hebben medegemaakt. Ook aan de manschap der boot komt voor hare ijverige pligtsbetrachting allen lof toe."

Aan een rapport van den ingenieur Waldorp uit Gorinchem, van den 7den dezer, ten vervolge op het door ons medegedeelde, ontleenen wij nog het volgende:

„Onze vaart om Hellevoet hadden wij kunnen besparen, indien wij geweten hadden dat het Mallegat gisteren morgen ten 10 ure van zelf zou opbreken, zooals het geval geweest is.

„Ten 2½ ure zijn wij van 's Gravendeel opgestoomd en ontmoetten bij Baanhoek al het ijs, dat beneden den ijsdam van Hardinxveld was afgedreven. Met moeite kwamen wij door de ijsmassa, maar volhoudende bereikten wij Sliedrecht, alwaar besloten werd de stoomboot aan het hoofd bij de societeit te bergen, en de op onzen togt door het ijs afgeslagen schoepen te vernieuwen. Inmiddels reed ik naar den ijsdam om de gesteldheid te verkennen, en trof juist het oogenblik, dat de ijsdam langs de Zuid- of Werkendamsche zijde in beweging geraakte en begon op te ruimen.

„Heden morgen ten 8 ure waren wij stoomklaar. Te Gorinchem den inspecteur en eenige beambten van den waterstaat aan boord genomen hebbende, kwamen wij voor de ontzettende ijsmassa, die van den Maasmond bovenwaarts de Waal opzat, en begonnen terstond den aanval. Het ijs was tot aan den bodem zoo dik opeengeschoven, dat wij al dadelijk met de boot vastzaten. Door welgepaste manoeuvres geraakten wij weder los en stoomden er op in, steeds ijsklompen als kleine eilanden afstootende. De dikte van het ijs, zooals het daar opeengeschoven zat, was niet te bepalen, maar aan de omkantelende bonken konden wij tot 4 el schatten. Wij hebben gewerkt totdat de steenkolen op waren en zijn ten 4½ ure hier aangekomen, om steenkolen in te nemen en onze schoepen alsmede eene verbogen wielstang in orde te brengen, ten einde morgen ochtend het werk te kunnen hervatten. Van den ijsdam hebben wij 850 ellen afgebroken over de volle breedte van het vaarwater, hetwelk te Loevestein ruim 100 el breed is. De dam liet veel water door, gelijk wij aan den steeds sterker wordenden stroom konden bemerken."

Zondag 10 en Maandag 11 Febr. De ingenieur Waldorp meldt onder dagteekening van gisteren uit Gorinchem:

„Het ijsbreken vordert niet meer zoo snel omdat het ijs bijna overal aan den grond vastzit en alles er moet uitgewrongen worden. Op plaatsen, waar met eene 19 voets peilstang geen bodem wordt gepeild, geraakten sommige losgebroken ijsmassa's nog weder aan den grond vast. Na andere kleine tegenspoeden liepen wij ten 4 ure namiddag zoo vast in en op het ijs, dat wij niet dan met groot overleg en krachtsinspanning eerst ten 6 ure weder vrij raakten. Bij het loskomen der boot namen wij nog een aanzienlijk ijsveld mede, hetwelk de gedane moeite ruim beloonde.

„De inspecteur Conrad is even als gisteren weder den geheelen dag aan boord geweest.

„Morgen ochtend ten acht ure zullen wij de taak hervatten, in de hoop van meer dan heden te zullen winnen, daar wij slechts ongeveer 800 ellen konden opruimen."

Van denzelfden Ingenieur is heden per telegraaf het volgende berigt ontvangen:

Zaturdag, 2 ure 's namiddags. „Ten half twee ure 's namiddags hebben wij den ijsdam beneden Vuren doorgeboord. Er ging een vliegende stroom; zoo ver wij met den kijker zien konden, was alles los en in beweging, met eene opening langs de Zuidzijde. De boot is onklaar. Ik keer terug en geloof dat de geheele Waal klaar is. Maandag ga ik mij daarvan overtuigen."

Bij het lezen van dit verslag zien wij eerst regt duidelijk, hoe ontzettend de ijsmassa was; getuige de ongehoorde krachtsinspanning van den anders op zich zelven zóóveel vermogenden stoom, en de veelvuldige teleurstellingen en bezwaren, waarmede de wakkere manschap te worstelen had. Reeds bij de eerste poging, lezen wij, dat het der boot niet dan voor de vier-en-twintigste maal gelukte door eenen ijsdam heen te breken, hoewel niet zonder schade te bekomen.

Hoe veelvermogend de kracht en weerstand-bieding van het ijs ook mogt zijn, de onderneming werd niet opgegeven en men zag dan ook eindelijk de aangewende pogingen met den gewenschten uitslag bekroond. De ijsmassa werd op-

geruimd; hoe breed en dik het ijsveld ook ware, toch werd de vaart geopend en daardoor grooter onheil voorkomen.

De verloopen winter heeft allen schrik en angst aangejaagd, en met vrees zullen velen den volgenden verbeiden. Maar daarentegen zullen ook velen hun verstand uitputten tot het zoeken van de geschikte middelen, om zulke groote onheilen, zooveel mogelijk te voorkomen. De togt met de Brouwershaven heeft duidelijk doen zien, hoeveel de stoom bij zulk eene gelegenheid vermag. Wij zijn in dezen geene bevoegde regters; onze kennis is te onvolkomen, maar oppervlakkig beschouwd en met het oog op de verkregene resultaten, zoude het ons wenschelijk voorkomen, dat de regering daartoe geschikte stoombooten liet vervaardigen en bij tijds gereed houden, ten einde, mogt ons weder zulk een winter voor de deur staan — alsdan zooveel doenlijk het ijs te breken. Misschien ware daardoor het ontstaan, van die vervaarlijke ijsdammen te voorkomen. In allen gevalle strekke de herinnering aan bovengenoemden togt tot eene juiste waardering van de diensten, door de Brouwershaven bewezen.

Beek. P. VAN DE VELDE Mz.

JAARTIJD.

Een verhaal uit het Joodsche volksleven in Bohemen,

VAN

LEOPOLD KOMPERT.

Op een door de maan helder verlichten nacht konden sommigen in zekere stad van Bohemen, ofschoon zij daaraan de meeste behoefte gevoelden, geen oog sluiten. Een hond blafte onophoudelijk. Reeds brak het graauwe schemerlicht van den ochtend door en nog scheen er maar geen einde te kunnen komen aan het nachtelijk gehuil van het waakzame dier, dat door zeldzame onrust scheen te worden gekweld. Gold het de lichtende sterren aan den hemel? Waren er ergens in een der huizen van de buurt ook dieven binnengeslopen? Eerst langzaam, bijkans wegstervende en schier alsof de hond geheel het vermogen om zich te uiten, tot het

laatst toe had uitgeput, hield dit akelig gehuil op. Maar de herinnering aan den schrik van dien nacht werkte op alle gemoederen zoo sterk, dat bijna in ieder huis, waar de slaap verwijderd was gebleven, de eerste vraag des ochtends vroeg overal bijna gelijktijdig luidde: „wat heeft de hond van Jacob Levi dezen nacht toch gewild? Er moet daar iets bijzonders voorgevallen zijn!"

Resel, de vrome vrouw, die in de nabijheid van het zoo onrustig huis bij een ziek kind moest waken, en daarom bijzonder slecht gemutst was, zeide met de uitdrukking van de hevigste verbittering:

„Daaruit kan men zien wat bij ons, helaas, het onderscheid tusschen een rijk man en een arme is. Waar heeft men ooit gehoord of beleefd, dat een arme man een hond durfde houden? Maar, omdat Jacob Levi vermogen bezit en de menschen hem geld schuldig zijn, durft hij een hond houden, die „geweldenaar!" Zijnentwille mag een ziek kind den ganschen nacht geen oog digt doen."

„Het is schande voor de geheele gemeente, dat zij daarover zwijgt en den hond maar naar hartelust laat blaffen! Maar tegenwoordig zijn er geen menschen meer die durven. Zij vreezen voor Jacob Levi en vreezen voor zijn hond. Zoo ik de gemeente ware, dan zou de „geweldenaar" zien of een hond zoo de nachtrust zou durven storen. Maar er zijn tegenwoordig geen menschen meer die durven."

Er was een tijd, en die is nog niet lang voorbij, dat men geheel anders over Jacob Levi sprak. Iemand die toen ten zijnen aanzien de uitdrukking „geweldenaar" zou hebben gebezigd, zou men met niet weinig verwondering hebben aangezien, alsof men verteld had dat de adelaar en de duif vleeschelijke tweelingen zijn. In denzelfden tuin die thans den grommenden wachter herbergt, dartelden weleer vrolijke knaapjes in het rond en het hart werd opgeruimd en wel te moê, wanneer men in de verte hunne juichende kinderstemmen hoorde. Alles leefde in dat huis, en scheen glans en licht te verspreiden; het was alsof het door engelen werd behoed. Nergens waren er schooner kinderen, geen weerga was er van het doorschijnend rood hunner wangen, noch van den eigendommelijken glans die in hun oogen blonk. Ach die roode wangen!

en die glinsterende oogen, zij dragen er de schuld van dat dit huis thans zoo eenzaam en ontvolkt is. De eenige bewoners zijn nu een oude man, die „geweldenaar" Jacob Levi en zijn hond!

Er waren vijf knapen, maar geen hunner mogt zijn dertiende levensjaar bereiken. Wanneer zij aan de grensscheiding van dien leeftijd naderden, dan scheen het alsof over den meest helderen hemel, rijk aan zonnegloed, plotseling eene zwarte wolk toog. Die wolk daalde al lager en lager af en werd hoe langer hoe donkerder en wanneer zij was voorbij getrokken, was het kind dood. Die gebeurtenis had gewoonlijk op zoo schrikbarend snelle wijze plaats, dat men het kind, wiens wangen gisteren nog vollen levensgloed vertoonden, na eene maand, ja nog binnen veel korter tijdsruimte, daar buiten op het „oord des levens" ter eeuwige ruste legde. Eene boosaardige ziekte, die de kunst noch voorzien noch bekampen kon, trad bij ieder onder een anderen vorm te voorschijn als dreef zij met alle voorzorg den spot. Meedoogenloos maaide zij de knapen weg. Men zal ze betooverd hebben, meende de vrome waan; zij zijn met te korten adem ter wereld gekomen, mompelde weder vrouwen-geleerdheid. Ten gevolge van te korten adem! De lieden dachten zeker niet, dat dit een kwinkslag was, die toch voorzeker niet in hunne bedoeling lag.

Als Jacob Levi des middags van zijne beroepsreizen teruggekeerd, zijn huis betrad, dat gezegende en door liefderijke vrouwenzorg door en door verwarmde huis (want toenmaals was zijne vrouw daarin nog werkzaam en bedrijvig), dan ondervond hij telkens een gevoel van vreugde met zekeren weemoed vermengd. Vijf jongenskopjes met sierlijke lokken verdrongen elkander als het ware onder zijne handen, opdat hij hen zou zegenen. De een wilde den ander voorgaan; zij vormden als het ware eene digt aaneengeslotene groep. Niet dat hij toen reeds een voorgevoel had, dat in die heerlijke bloemen een booze worm verscholen lag! Integendeel! Te midden van het genot der aanschouwing, dat hem de borst deed zwellen, dacht hij aan zijn eigen sterven. Hij moest denken! Zie hoe schoon uw God het voor u beschikt heeft! Wanneer gij of uwe vrouw eenmaal van deze aarde wordt opgeroepen, dan laat gij die vijf bekoorlijke knapen

na, die voor u beide „kadisch (1)" zullen zeggen. Het is dat zeldzame van geslacht tot geslacht, van eeuw tot eeuw tot ons gekomen gebed, dat in de taal van het oude Zion uitgesproken, een wezenlijk bestanddeel van de dagelijksche godsdienstoefeningen uitmaakt. Zijn oorsprong is geheimzinnig, engelen zouden het uit den hemel overgebragt en den menschen geleerd hebben. Dat gebed doet de meest teedere snaren trillen — snaren van kinderlijke gewaarwordingen en menschelijke herinnering; want het is een gebed, dat aan liefdevolle wijsheid zijn oorsprong te danken heeft. Als vader of moeder sterft, dan moeten de zonen het dagelijks, des morgens en des avonds gedurende de elf rouwmaanden uitspreken en vervolgens telkens op den dag van het overlijden of zoo als men het gemeenzaam noemt, elken „jaartijd." Het bezit eene zeer wonderbare kracht. Uit den mond der kinderen weergalmende, stort het als het ware balsem over de graven der gestorvenen uit. Het zegt hun: uw kind gedenkt u. Het is een gebed, onmiddellijk tot Gods troon gerigt, om eeuwigen vrede, verzoening en barmhartigheid voor de dooden af te smeeken.

In waarheid: zoo er één band bestaat, hecht en stevig genoeg om hemel en aarde aan elkander te ketenen, dan is het *dit* gebed! Het bindt de levenden aan elkander en vormt het overgangspunt tot het geheimzinnig rijk des doods. Men kan schier zeggen, dat dit gebed de hoeder en wachter van het Joodsche volk is, het eenige volk dat het uitspreekt. Maar daarin ligt ook juist een waarborg voor zijn voortbestaan. Kan een volk te gronde gaan en in het niet verzinken — zoolang een kind zijnen ouders gedenkt? Wat al stormen, wat al verderf en ontaarding, hoe vele magten zijn er niet noodig om een gebouw ter neêr te vellen, dat, hecht als eene rots op den grondslag van liefde in het algemeen, ouderliefde in het bijzonder steunt.

Het moge vreemd klinken. Te midden van den maalstroom der meest onbezonnen uitspattingen heeft dit herinnerings-gebed

(1) Een gebed onder de Joden, door de zoons of bij gemis van deze door mannelijke bloedverwanten of andere mannelijke geloofsgenooten van overledenen gedurende de elf rouwmaanden en jaarlijks op den sterfdag of „jaartijd" uitgesproken.

menig ontaard gemoed als het ware wakker geschud, zoodat de afgedoolde tot bezinning kwam en, zij het dan ook slechts voor korten tijd, het aandenken aan de overleden ouders als het ware heiligde. Zulk een gemoed wordt dan door ijzing bevangen, wanneer het den weg tot dusver ingeslagen, overziet, en daarmede dien vergelijkt, welken het zou hebben bewandeld, wanneer de oogen van vader en moeder nog over hun kind hadden mogen waken.

Dat gebed bezit eene zoo heelende en heiligende kracht, juist omdat het eene wedergeboorte naar den geest, van den vergankelijken mensch tot beginsel heeft en een bloot sterven weêrspreekt, omdat het de bloesems die verwelkt van den boom des aardschen levens afvallen, in het gemoed weder op nieuw laat rijpen en ontwikkelen. Te weten: gij sterft, gij wordt uit dit steeds rusteloos oord generzijds in eene andere, in eene geheimzinnige spheer verplaatst; maar de aardschors die uw hulsel dekt, doet dat niet *geheel;* er blijven nog zoodanigen, die, waar zij zich ook op het wijde aardrond bevinden, hetzij in het kleed der armoede gedoken of zich in overvloed badende, u dat gebed nazenden. Te weten: geen groen plekje in dit land kunt gij het uwe noemen, gij laat uwen kinderen geen huis, geen tuin of akker na, zoo dat zij u gedenken *moeten* en nogtans bewaren zij uw aandenken als het kostbaarste erfdeel ..... Onbeduidend, veracht, eene zeepbel gelijk, waart gij gedurende uw leven, en ziet, lang nadat gij verscheiden zijt, verheffen zij u tot beduidendheid.... Zij roepen u uit het stof der vergankelijkheid op — en na dit alles vragen wij u: wie begrijpt nu niet den loop dien de gedachten van Jacob Levi als van zelf moeten genomen hebben. Wie begrijpt thans niet dat hij behagen kon vinden in de gedachte, dat die vijf kinderen eens „kadisch" voor hem zouden zeggen?...

Wij hebben reeds verhaalt, op welke wijze deze lieftallige knapen uit het huis van Jacob Levi, de een na den ander binnen weinige jaren als het ware weggemaaid werden. Op ééne rij liggen zij op den akker des levens. Toen de laatste knaap weggedragen werd, waren Jacob Levi en zijne vrouw door de jongste bezoeking geheel verstompt. Als hadden zij het met elkander afgesproken, gewaagden zij nooit van de gestorvenen.

Beide wisten dat hunne wonde nog steeds bloedde. Slechts somwijlen, namelijk wanneer hij des vrijdags middags t' huis kwam, dan gaf hij met een enkel woord zijn gemoed lucht. Dat woord was gelijk eene vonk uit schijnbaar geheel uitgedoofd vuur voortkomende. „De mensch is een knap rekenaar," plag hij dan met een ijzingwekkenden lach tot zijne vrouw te zeggen. „Op vier heb ik gerekend en er is mij niet één overgebleven."

„De mensch mag niet rekenen," hernam Esther dan telken male, en zij alleen wist hoeveel dat woord van troost haar kostte. „De mensch moet niet rekenen en God als het ware voortellen, dat is zonde. Hebben wij niet ons Bloempje?"

„Kan zij, een meisje, voor ons „kadisch" zeggen?"

„Hare kinderen zullen het doen."

„En zoo ook zij... den korten adem heeft, Esther? ook zij? wat doet gij dan?"

„Ik reken niet zoo als Jacob Levi...." Zoo eindigde zij gewoonlijk een dergelijk gesprek, en dikwerf was daarbij een smartelijke lach om hare lippen. „Integendeel ik reken er op, dat ons Bloempje gezond en sterk blijft. „God zal ons dit eenige Bloempje toch wel laten?...."

En Esther had gelijk.

Het kind groeide op en ontwikkelde zich als eene frissche plant. Bij den eersten aanblik ontwaarde men reeds dat Bloempje een geheel ander gestel had dan hare zoo vroeg geknakte broeders. Hare wangen vertoonden niet dat bedriegelijk rood, dat bij hen het gevolg van volbloedigheid was, en aan hare oogen ontbrak het vuur, dat in die der arme knapen gloeide zoo lang tot het inwendig vuur hen geheel verteerd had. Het meisje wies welig op onder de oogen harer ouders, die nog steeds den blik rugwaarts gevestigd hielden op de graven hunner zonen. Eens was de nog niet vergeten docter Prage ten bezoek gekomen; want sedert den dood van den laatsten zoon bestond er tusschen den genoemden heer en het echtpaar eene soort van spanning, gelijk gewoonlijk in dergelijke gevallen plaats heeft. Jacob Levi gevoelde namelijk telkens bij den aanblik des docters eenigermate eene gewaarwording van klimmende drift. Niet dat hij

in eenig opzigt de schuld van deze noodlottige gebeurtenis op zijne rekening stelde; maar herinnerde de docter hem niet steeds aan de verloren lievelingen, aan de hoop en verwachtingen die met deze ten grave waren gedaald, kortom aan alles wat het lichtpunt van zijn toekomstig en bovenaardsch leven had uitgemaakt? Aan den anderen kant bezat de geneesheer een te fijn gevoel en was hij te veel menschenkenner om dikwerf dáár te komen, waar hem slechts een gedwongen welkom kon verbeiden.

Zoo waren er jaren voorbij gegaan, zonder dat het meisje anders dan vlugtig onder zijne oogen gekomen was, ja het was hem bijna geheel vreemd geworden.

„Is dat uwe dochter? "vroeg hij bedeesd, terwijl zijn verwonderde blik op het liefelijk zeventienjarig meisje gevestigd bleef.

De vrouw van Jacob Levi verbleekte; krampachtig vatte zij de hand des geneesheers.

„Hoort gij misschien naar haar korten adem?" sprak zij zachtkens.

De docter overmeesterde zijne diepe ontroering; hij moest zich herstellen en trad naar Bloempje toe die hij lang in de oogen zag.

„Ik ben niet ziek docter," riep Bloempje eindelijk op lagchenden toon.

Neen! waarachtig als God, gij zijt niet ziek!" riep de docter, „en wanneer veelweters zich durven aanmatigen iets te voorspellen, dan verklaar ik kortaf: Gij zijt gezond lief meisje, gezond zoo als men maar verlangen kan, en gij zult ook gezond blijven."

„Bezweer dat docter, riep Jacob Levi," zich in het gesprek mengende, op een toon waarin de docter zoowel de diepste ontroering als ook zekeren smaad ten zijnen aanzien meende te ontdekken.

„Een geneesheer *kan* niet zweren!" hernam de docter met ernst; maar hij verzekert, voor zoo ver de kunst dat doen mag, dat uwe dochter... niet in het lot uwer andere kinderen zal deelen."

„Die arme, arme knapen!" zuchtte Jacob Levi, terwijl hij zijn gezigt met beide handen bedekte.

„Rekent ge weder, Jacob Levi?...." riep Esther zacht.

Alsnu liet hij zijne handen vallen; groote tranen biggel-

den langs zijne wangen. En toch was het alsof een zonnestraal op zijn gezigt lag. Hij trad naar Bloempje toe, zag haar lang in de oogen, streek toen zijne hand over het glinsterend ravenzwart haar en zeide met eene stem, die tot het binnenste der ziel van het meisje drong: „Bloempje gij moet regtschapen, goed en vroom worden, want gij zijt thans de eenigste op wie ik reken. Beloof mij dat."

Hij stak haar de hand toe, en slechts aarzelend voldeed Bloempje aan het haar gedaan verzoek; zij werd daarbij als door eene koude huivering bevangen. Jacob Levi sprak zoo zonderling — en zij moest iets beloven, wat zij te naauwernood begreep. Was het uit dit gesprek, dat Jacob Levi den troost geput had, dat de storm welke zoo lang over zijn huis woedde, eindelijk zou hebben opgehouden, of was het iets anders? — genoeg zij het dat van dien dag af het leven voor hem nieuwe bekoorlijkheid begon te verkrijgen. Hij scheen het eerst nu te bemerken, dat zijne zeventienjarige dochter in zijn zoo lang verduisterd gemoed een licht deed stralen waarvoor hij vroeger geene oogen had; hij scheen eerst nu gewaar te worden, hoe heerlijk zich de schoonheid van het meisje had ontwikkeld. De verandering, welke in zijn gemoed plaats greep, was zóó zeldzaam, zijn gedrag zóó in het oogloopend, dat een en ander zelfs den meest oppervlakkigen beschouwer niet kon ontgaan. Hij gewaagde thans zelden of bijna in het geheel niet van zijne vijf zonen, over wie hij soms zonder de geringste aanleiding sprak, zelfs bij gelegenheden, dat die treurige gebeurtenis geheel buiten het gesprek lag. Deed hij dat nog soms, dan brak hij dikwerf te midden van zijne klagten af, en zijne oogen zochten dan naar iets; was Bloempje tegenwoordig, dan bleven zij op haar gevestigd en om zijne lippen vertoonde zich dan een zacht, liefderijk lachje, zoo als men dat sinds lang niet van hem gewoon was.

Nooit kwam hij van zijne beroepsreizen terug, zonder Bloempje eenig voorwerp van opschik mede te brengen. En wanneer Esther soms de bedenking opperde, dat hij het meisje daardoor bederf en ijdel maakte, dan antwoordde hij haar met een lachje: „Esther, het zal niet hinderen, wanneer zij daarbij maar vroom blijft" en geheel in dien geest vroeg hij Bloempje telkens vóór dat hij het van de reis medege-

bragt geschenk overhandigde: „Bloempje zijt gij deze week ook regt vroom geweest?" waarop hij haar, zonder het antwoord af te wachten, met eene onverklaarbare haast het een of ander schitterend geschenk toereikte.

Wat ging in het gemoed van Jacob Levi om? Was daarin met de daad een nieuwe levensbloesem ontloken? Esther schudde het hoofd op bedenkelijke wijze; zij begreep de verkwisting van haar man ten aanzien van Bloempje slechts ten halve. Dat hij zijne vrolijkheid niet bedwingen kon, dewijl hij het meisje eerst nu zeker geloofde, dat zag zij in; maar in welk verband stond dit tot de vroomheid waarop hij zoo veel nadruk legde?

Bloempje zelve vroeg haar moeder eens zeer ernstig:

„Moeder, wat wil vader toch steeds met zijn: „wees vroom, wees vroom Bloempje! Ben ik dat dan niet? Of doe ik soms ook iets, dat niet goed is?"

Esther bezon zich lang welk antwoord het kind te geven. Toen zeide zij snel:

„Het schaadt niet wanneer men elk uur en dagelijks tot vroomheid aangemaand wordt..... en vader weet het zeker beter dan gij, waarom hij dit zoo dikwerf doet."

Bloempje was niet peinzend of somber van aard; dergelijke antwoorden voldeden haar en zij dacht er verder niet over na. Jacob Levi had de vraag of zij vroom was geweest zoo dikwerf tot haar gerigt, dat die ten laatste eene vraag van gewoonte was geworden, waaraan zij geene diepe beteekenis toeschreef. Werd zij de eerste maal door huivering bevangen — die gewaarwording week in den loop des tijds uit haar gemoed, en veranderde in onverschilligheid even als alles wat door gedachtelooze gewoonte een ijdele klank wordt.

Reeds had Bloempje zelve die zekerheid erlangd, dat zij op de gewone vraag haars vaders met een lachje dat zij voor hem altijd gereed had, Ja! kon antwoorden. Zij wist bereids, dat hij geen ander antwoord wilde verwachten.

Sedert eenigen tijd werden de geschenken van Jacob Levi aan Bloempje al rijker en prachtiger; zijne mildheid scheen geene grenzen meer te kennen. Geheele ladingen fijn linnen en zijden stoffen bragt hij 't huis en stelde die met alle teekenen van innige tevredenheid zijn kind ter hand.

Er waren vele rijke meisjes in de buurt, maar geen van alle kon met Bloempje gelijken tred houden, wat de pracht en overvloed harer kleeding betrof. Algemeen zeî men: „iederen Sabbath verschijnt bij Jacob Levi het mode-journaal" — want dan kwam Bloempje altijd weder met eenig nieuw tooisel voor den dag, dat de stoutste verwachtingen harer vriendinnen en kennissen overtrof. Alles stond het meisje voortreffelijk, zelfs de eenvoudigste lintjes kregen door de manier waarop zij ze wist te plaatsen en te schikken iets eigendommelijk schoons.

„Man," zeide Esther eens, toen hij nog rijker geschenken dan gewoonlijk had medegebragt. „Gij doet niet wel daarmede, dat gij uw kind aan zulke dingen went. Wat zal zij over eenige jaren te wenschen hebben, wanneer gij nu reeds bij haar zelfs ieder verlangen om iets te wenschen voorkomt? Gij kent, geloof ik, het hart der vrouwen niet goed; zoo het van louter genoegens en vrolijkheid te vol en verzadigd is, dan werkt dit nadeelig. Integendeel, dewijl de vrouw om te verdragen en te dulden, voor smart en lijden geboren is, moet men haar vroegtijdig aan matigheid gewennen. Zulk een hart moet altijd een plaatsje voor een wensch of verlangen overig houden. Wanneer gij nu echter Bloempje reeds in alles zoo gewent als of zij eene geboren prinses ware, dan zeg ik u kort en bondig: gij handelt op die wijze niet goed, Jacob Levi."

„Jacob Levi is in staat, voor zijn kind meer dan andere lieden te doen," hernam hij, terwijl hij het voorhoofd fronsde. „Waarom heb ik niet meer dan dat eene kind?.... Ik behoef niet te sparen."

„Gij overdrijft...." zeide Esther op ernstigen toon, „en bederft het kind."

„Zottin" aldus viel Jacob Levi haar lagchende in de rede, „geloof toch niet, dat ik op mijn ouden dag den verteerder en doorbrenger spelen zal. Dat is toch verre van mij.... Hoe oud is ons Bloempje?"

„Zeventien jaren!" hernam Esther eenigzins onthutst.

„Zeventien jaren!" riep Jacob schertsend en met toenemende vrolijkheid uit „en dan nog geen uitzet! Indien gij daaraan niet denkt, dan is het mijn pligt.

Esther wilde dat in lange nog niet zien gebeuren, zij was bleek geworden en kon geen woord uiten.

Geen moeder hoort zonder schrik, dat een beslissend woord over haar kind wordt gesproken, alvorens zij zelve een besluit deswege genomen heeft. Op den eersten oogenblik is het haar schier grievend, dat eene andere hand dan de hare haar dochter in de toekomst zal leiden, terwijl zij zelfs den echtgenoot die haar ter zijde staat, te ruw acht en te weinig fijn gevoel toekent, om, zij het dan ook slechts in zekere mate, vast te stellen en te bepalen wat hem voor het geluk van het kind raadzaam voorkomt. Dit was ook de gewaarwording die zich van Esther meester maakte en daarom schrikte zij als het ware. Na eene poos herstelde zij zich echter en zeide bijna onverstaanbaar:

„Denkt gij daaraan reeds?"

„Reeds?" vroeg hij lagchend en met een veelbeteekenenden blik liet hij daarop onmiddellijk volgen: „Esther ik heb haar bereids."

„Aan wien?" vroeg zij geheel buiten haar zelve.

„Iemand op wien ik reeds lang mijne oogen gevestigd had," zeide hij en zijne stem kreeg schier een trillenden klank. „Iemand dien ik als mijn kind beschouwen zal en die zulke hoedanigheden bezit, alsof God hem voor mijn Bloempje heeft doen geboren worden. Want hij is zelf een vroom kind, eert vader en moeder, en zal er voor waken dat ons kind vroom en.... goed blijft.... en ook ons eert en niet.... vergeet, wanneer wij er eens niet meer wezen zullen...."

Die woorden hadden in zoo verre eene gunstige werking op het gemoed van Esther, dat zij, gerustgesteld en bijkans schertsend kon vragen:

„Wie zal dat zijn? Laat mij niet zoo lang in spanning."

„Gij kent hem zoo goed als ik ....." zeide Jacob Levi langzaam. „Het is de zoon van mijn broeder...."

„Meijer met de vier handen!" zeide Esther, ja zij riep dat veeleer luide uit met eene hevigheid, welke die vrouw in den regel niet eigen was; zij stond op, en zonk daarna krachteloos op haren stoel neder.

Het viel Jacob Levi moeijelijk op dat oogenblik zijn toorn te bedwingen. De aders van zijn voorhoofd duidden gramschap aan, zij waren vreeselijk gezwollen; en toch bedwong hij zich

„Dat toch alle vrouwen op dit punt met elkander overeenkomen," zeide hij. „Gij zegt dat hij vier handen heeft, ik zie hem er slechts twee hebben, en daarmeê arbeidt hij noest en duchtig zoo als niemand in de straat het hem nadoet. Ik weet reeds, wat gij met de vier handen van Meijer bedoelt — vrouwenpraat en zotgeklap. Mijn neef Meijer is niet iemand van de tegenwoordige ligtzinnige wereld en daarvoor zij God geloofd en gedankt. Had ik maar vroeger aan hem gedacht. Ik wil hem volstrekt niet anders dan met zijne vier handen!"

Esther zweeg. Zij kende thans de gedachten van haar man in haar onderling verband. Zij behoorde echter niet tot die vrouwen die haar vermeend goed regt dadelijk op het spel zetten, met het vooruitzigt op dadelijke winst of verlies. Voorshands verborg zij het plan van haar man in haar hart en drukte er het zegel des geheims op. Maar dat hart hoorde zij ieder uur van den dag kloppen — en wanneer zij Bloempje zag, dan kon zij eene onuitsprekelijke treurigheid niet van zich afweren. Eerst later zullen wij zien, dat Esther's afkeer geenszins ongegrond en haar de oorzaak daarvan volkomen bewust was. Esther wist namelijk, dat haar dochter op de eenvoudige vraag: Bloempje wilt ge uw neef Meijer tot echtgenoot hebben?.... met een luid gelach zou antwoorden, want Bloempje lachte steeds, wanneer zij maar dacht aan haar neef — en zonderling, Esther stemde op dat punt met haar dochter volkomen overeen.

De neef van Jacob Levi had werkelijk het ongeluk met twee overvloedige handen, behalve die welke de natuur hem schonk, uitgerust te zijn. Van den lof, waarmede zijn oom over hem sprak, was geen letter overdreven. Er was geen tweede in de buurt die hem in deugd en braafheid evenaarde, maar desniettegenstaande was het eene bepaalde daadzaak, die bij ieder vaststond: Meijer was met vier handen geboren.

Natuurlijk moet dit in overdragtelijken zin begrepen worden; het was eene grap — een snedig gezegde. Maar dit hield de lieden, namelijk in de buurt, die met scherpen blik op iedere afwijking loerden, ten einde daarvan gebruik te maken niet terug, om wat slechts eene grap was, voor goede munt te doen doorgaan, en Meijer bezat niet eens zulk

eene afwijking. Bij hem was alles klein, zoodat hij niet eens onder de nationale militie kon opgenomen worden, nogtans hadden zijne armen eene lengte, welke alle beschrijving te boven ging. Zij waren zoo wanstaltig lang, dat zij bijna tot den grond reikten; daarbij had Meijer de gewoonte, namelijk wanneer hij in ijver of toorn geraakte om zoo hevig met zijne handen te werken, en ze met zooveel vaardigheid te gebruiken, dat het in zulke oogenblikken waarlijk den schijn had alsof hij er vier bezat. Dit was ook alles wat ten nadeele van Meijer kon gezegd worden. Tot zijn ongeluk was echter dit nadeel, indien wij het zoo noemen mogen, te gelijk belagchelijk, en op zulke punten zijn de menschen zoo als men weet, zeer onverbiddelijk.

En zonderling is het voorzeker, dat de kwinkslag, waarvan thans de rede is, niet van de buurt herkomstig, maar van de vinding eens vreemden was. Het was namelijk Jacques, boekhouder in eene fabriek, die dat gezegde oprakelde. Vroeger had het in de lucht gezweefd, maar eerst Jacques de boekhouder had het daaruit doen nederdalen en er naam, leven en bezieling aan gegeven.

Jacques was een Hongaar — en de afgod van al de meisjes der buurt. Hij had een schoon hoofd met zwarte lokken, sprekende donkere oogen en glinsterend witte tanden en daarbij fier vooruitstekende roode lippen, die door een schoonen, op Hongaarsche wijze omgekrulden snorrebaard, werden overschaduwd. Voor hem moesten alle jongelieden verre op den achtergrond wijken. Waar hij was, waar hij verscheen, daar was hij als een adelaar te midden van allerhande gewone vogels. Waar hij verscheen, daar kwam het scherp contrast uit tusschen den somberen, droomerigen Bohemer en den levendigen, door hartstogt bewogene en als 't ware door warmer zon doortintelden Hongaar, en ligt is het te begrijpen, wie de zege behaalde. Het was voornamelijk op zaturdag-middagen en bijzonder in den zomer en lente, dat Jacques Stern in zijn vollen glans uitblonk. Dan gingen de „groote meisjes" der straat, door hare broeders begeleid, de bruiden met hare bruidegoms naar den berg in de nabijheid, zoo als men eene kleine verhevenheid met een perenboom beplant, vlak achter de huizen, noemde. — Van daar had men een alleraanlokkelijkst uitzigt; rondom heerschte vrede en stilte,

beneden in de woningen sabbath-rust. Het gelach en gepraat der meisjes kon beneden goed gehoord worden, ja een scherp oog kon zelfs van daar enkele harer, zoo als zij daar onder den zwaren perenboom in het weeke gras uitgestrekt zaten, goed onderscheiden. Soms was dit gelach zoo luid, dat vele lieden, voornamelijk de moeders die buiten voor hare huizen zaten, de vreugde op het gezigt te lezen stond en menigeen zeide: „zeker is de Hongaar van het gezelschap!" En dit was zoo; want zoo hij ontbrak, dan was het daarboven op den berg heel stil en vervelend. Jacques bediende zich meestal van de krijgslist om eerst te verschijnen wanneer al de meisjes bijeen waren. Dan helderden de oogen op, vele blosjes kwamen op lieve wangen, maar krampachtig balde zich dan ook menige mannelijke vuist! Zonder nog eene syllabe gesproken te hebben, was de stemming van het gezelschap dra geheel anders. En Jacques was altijd oorspronkelijk, wist altijd wat nieuws te vertellen; zijne conversatie was eene onuitputtelijke bron, altijd gaf zij helder water. Nu eens leerde hij de meisjes een nieuwen dans, dan weder een nieuw spel, waarbij hij zich in het pand verbeuren vooral zeer knap toonde. Wederom een anderen keer verhaalde hij wat uit zijn vaderland. Soms bragt hij een stok mede die, even als eene fluit, van blaasgaten voorzien was en dien hij „Esakan" noemde. Hij blies daar dan op, ofschoon hem dit eigenlijk op sabbath niet veroorloofd was, de schoonste Hongaarsche liederen. Deze roerende melodiën persten menig meisje tranen uit de oogen, maar wanneer Jacques dit bemerkte, hield hij spoedig op en kwam dan dadelijk met een of anderen kwinkslag voor den dag, waardoor allen weder hartelijk aan het lagchen geraakten. Op een dier sabbath-middagen schikte Jacques een dans, dien hij met de meisjes en de andere jonge mannen reeds dikwijls geprobeerd had. Bloempje behoorde sedert korten tijd ook onder de „groote meisjes" en was ook mede tegenwoordig; zij had een nieuw kleed aan door haar vader medegebragt en in haar zwart haar een vuurrooden strik, waardoor haar schoonheid op nog treffender wijze dan gewoonlijk uitkwam. De paren hadden zich reeds geschikt, Bloempje was door haar neef Meijer ten dans genoodigd, hetgeen zij aannam. Jacques had geene dame gekozen, daar hij zich met de geheele regeling belastte en te gelijk, bij ge-

mis van orkest, de dans-muziek al zingende uitvoerde. Maar daar vestigde zich zijn blik op Bloempje en haar danser Meijer, die met zijne lange handen uit louter vreugde en vermaak, als met de wieken van een windmolen, om zich heen sloeg.

„Hoe?" riep Jacques, terwijl hij zijn arm in dien van het meisje legde, met een lach om den mond, „hoe kan ik toestaan, dat de schoonste bloem der buurt met een vierhandig mensch danst?"

Het gansche gezelschap brak in een schaterend gelach uit.

„Meijer met de vier handen!" klonk het van alle kanten.

„Hoe bedoelt gij dat, Jacques?" vroeg Meijer van hoofd tot voeten sidderende.

„Hoe ik dat meen?" riep de trotsche Jacques, „dat zal ik u spoedig zeggen. Meet t'huis eens met den elstok uwe beide handen en gij zult bevinden, dat daaruit zeer goed nog eens zoo veel te maken is."

„Jacques heeft gelijk! Jacques heeft gelijk!" zoo klonk het van alle kanten onder een daverend gelach.

„Bloempje wilt gij met mij niet dansen?" vroeg Meijer zijne nicht, en zag haar met zijne kleine oogen bijna smeekend aan.

„Ik heb het u reeds gezegd, dat zij met u niet dansen mag!" riep Jacques en hield den arm van het meisje stevig vast.

„Wilt gij met mij niet dansen Bloempje?" herhaalde Meijer op meer dringenden toon. In zijne stem lag iets dat een minder ligtzinnig meisje zou hebben doen ontdekken, dat het hem niet alleen om de gunst van met haar te dansen was te doen.

„Bij het dansen heeft men slechts twee handen noodig," fluisterde Jacques het meisje in het oor.

Zij lachte daarop zoo luide en hevig dat haar de roode strik uit het haar viel. Nu bukte zich Jacques spoedig eer een ander hem daarin kon voorkomen en hij maakte den strik met eene geoefendheid vast, welke zekere ervarenheid in dergelijke zaken verried. Waarom sidderde Bloempje zoo hevig gedurende dit eenvoudig dienstbetoon, waarom kleurde zij tot aan haar blank voorhoofd? Onze Meijer gevoelde zich echter op dit oogenblik aangedreven om Bloempje met al de kracht, die in hem was, van Jacques zijde weg te

rukken. De altijd zoo zachtzinnige Meijer was thans een leeuw gelijk. Hij strekte zijne beide handen naar Bloempje uit.

„Om Godswil!" riep Jacques met komischen schrik, terwijl hij Bloempje eenige schreden achterwaarts trok, „laten wij ons verwijderen vóór dat het te laat is en hij ons smoort; want hij is even als eene spin, wanneer die eene vlieg wil verzwelgen."

Toen lachte Bloempje nog heviger dan vroeger, en eer zij zich regt bezinnen kon, wat zij Meijer zou zeggen, had Jacques de dans-melodie reeds begonnen, en de paren zich in beweging gesteld en rond om den ouden perenboom heerschte nu het meest vrolijk en luidruchtig gewoel en gejoel.

Had Meijer met de vier handen er een voorgevoel van, dat op dit oogenblik de grond gelegd werd voor de verwoesting van zijn levensgeluk en in de gevolgen ook voor dat van een ander? Een onuitsprekelijk leedgevoel maakte zich van den armen jongeling meester, toen hij daar tegen den perenboom geleund moest toezien hoe zijne nicht Bloempje in de armen van den gelukkigen Jacques over het weeke gras huppelde.

Toen Bloempje na deze zaturdagsche bijeenkomst huiswaarts was gekeerd, gloeiden hare wangen nog van opgewektheid, zoodat Esther, aan hare overledene zoons denkende, verschrikt uitriep!

„Bloempje hoe ziet gij er zoo uit? Gij gloeit.

Bloempje wierp een vlugtigen blik in den spiegel en riep vrolijk uit:

„Jacques heeft ons zoo goed geamuseerd, moeder. Wij hebben gedanst, en dan hebben wij over onzen Meijer zoo moeten lagchen. Jacques heeft gezegd, dat Meijer vier handen heeft, en dat heeft mij bijzonder bevallen, omdat Jacques gelijk heeft. Zie onze neef Meijer maar eens aan, moeder, en dadelijk zult ge ontdekken dat hij vier handen heeft!"

Toen kende Esther nog niet de hoop, welke Jacob Levi op zijn neef Meijer vestigde. Denzelfden nacht had Bloempje een zeer zonderlingen droom. Lang duurde het eer zij kon insluimeren; toen de slaap haar echter eindelijk overviel, was het haar nog altijd of zij met Jacques onder den peren-

boom op den berg danste. Ligt als eene veder huppelde zij heen en weêr en Jacques zong eene allerhartroerendste dansmelodie, nogtans moest zij dikwijls over zijne schouders achterwaarts zien, want leunende bij den stam van den ouden boom stond Meijer, die zijne lange armen naar haar uitstrekte en die armen werden gaandeweg al langer en langer. Jacques echter trok haar meer en meer voort, de dans strekte zich tot eene onafzienbare verte uit. Jacques zong hoe langer hoe schooner en hartroerender ... tot dat beide eindelijk geheel alleen waren... Met een flaauwen gil ontwaakte zij. Meer zulke sabbath-middagen waren heengevloden, de een al heugelijker dan de ander, maar Meijer was daarbij niet meer tegenwoordig. Wanneer de vrolijke meisjesschaar, met Bloempje in haar midden, zich op den berg begaf, stond hij achter de vensters van zijne ouderlijke woning, de lange armen op den rug gekruist, opdat niemand hem zou zien. Dit was op den tijd, dat Bloempje bijna iederen sabbath met een nieuw tooisel voor den dag kwam, dat haar vader van zijne reizen meêbragt. Hoe schoon stond dit meisje het eenvoudigste lintje, maar hoe vleijend ook waren de woorden, die Jacques haar gedurende den dans in het oor fluisterde. Thans wist Jacques het zoo in te rigten, dat er elken sabbath onder de groene boomen van den berg gedanst werd; onder voorwendsel, dat Bloempje voor het op handen zijnde bal, dat de jonge lui gewoonlijk op den laatsten dag van het loofhuttenfeest geven, nog niet genoeg in het dansen was geoefend, wilde hij niet toelaten, dat zij door een ander werd geëngageerd. Daarbij spreidde hij telkens nieuwe talenten ten toon. Zijne tegenwoordigheid werkte zoo krachtig, dat alles voor hem moest wijken. Gedurende de pauze, welke hij slechts zelden deed plaats hebben, want meestal werd bijna onophoudelijk gedanst, verhaalde Jacques met wegslepende welsprekendheid, hoe geheel anders het leven in zijn vaderland dan in het sombere Bohemen is. Daar zijn de menschen van een geheel anderen aard dan hier, in vergelijking met de Boheemsche joden zijn zij edellieden. Daar is men niet verpligt slechts bij geringe sommetjes te sparen. Genoegelijk en vrolijk rolt het leven daarhenen, alles heeft men volop, en de wijn, dien men in Bohemen den zieke slechts met lepeltjes kan toedienen, stroomt daar bij groote

hoeveelheden. Zijn eigen vader heeft acht paarden op stal, want het bezit van een kleiner aantal is in Hongarije eene schande. Hij zelf heeft zijne jeugd meer op den rug van een ros, dan in de studeerkamer doorgebragt. Achter zijn huis zijn vele mijlen puszta, waar hij dikwijls slechts door zijn knecht Janos begeleid, uren lang op een ongezadeld paard, zonder bepaald doel of voornemen voortreed. O! dat was een heerlijk leven! In Hongarije... daar ziet men eerst, hoe grenzeloos en wijd de wereld is. Geheel anders is het in Bohemen ... en zoo ook wat de menschen betreft! Mannen en vrouwen komen in dat opzigt met elkander aldaar overeen, het ontbreekt hun aan ijver en ondernemingsgeest. Niets anders treft men bij hen aan, dan koele berekening en liefdelooze eigenbaat.

Wanneer Jacques zulke tafereelen van zijn vaderland ophing, dan was er menigeen die daarover bij zich zelven ongeloovig lachte, doch niemand had moed genoeg, hem met afdoende redenen teregt te wijzen. Op Bloempje's gemoed hadden zijne woorden echter een buitengewonen invloed. Dat wilde, dat grenzelooze, dat phantastische opende voor haar eene geheel nieuwe wereld... wat haar tot dusverre omgaf, kwam haar bekrompen en beperkt voor. Zij gevoelde zich verrukt en vervoerd... en reeds begon de droom, dien zij eens dien sabbath-nacht had, eene wezenlijkheid te worden. Zij en Jacques waren alléén, zij danste met hem alleen... Reeds vergat Bloempje zich zoo zeer, dat zij soms de hand op de schouders van Jacques legde, waarop hij dan, opspringende om een nieuwen dans te beginnen, een gloeijenden kus drukte.

Met reuzenschreden ging Bloempje's liefde eene beslissing te gemoet....

Wij verhaalden reeds vroeger, dat Meijer met de vier handen niet meer deelnam aan die zaturdagmiddag bijeenkomsten. Dit is slechts ten halve waar. Wel ging hij niet meer op den berg, maar tegen den avond, wanneer hij wist, dat het gezelschap zich gereed maakte om huiswaarts te keeren, dan sloop hij, ongezien langs een omweg, in Bloempje's nabijheid — om ten minste toch maar haar kleed van verre te mogen zien fladderen.

Eens was hij te laat gekomen, de meisjes en jongens

waren juist de hoogte afgeklommen, en hij kon slechts hun lagchen en praten hooren. Maar ginds onder den schaduwrijken perenboom, waar Jacques hem zoo zwaar beleedigd had, stond daar niet iemand? glinsterde daar niet iets gelijk een veelkleurig kleed? Meijer zag oplettend naar die plaats, zijne oogen konden in dit oogenblik zeer scherp zien.... Niet slechts één persoon stond onder den boom, het waren er twee.... Bloempje was de eene en Jacques de andere. Zij lagen in elkanders armen, en Bloempje's hoofd rustte op de schouders van den schoonen Jacques, en de wind bragt hun zacht gefluister tot het oor van hem die luisterde.

Meer zag Meijer niet. Terwijl hij met zijne lange handen wild om zich heen sloeg, rende hij spoorslags de hoogte af, in de straat. Buiten adem bleef hij voor het huis van Jacob Levi staan. Zoude hij gaan verraden wat hij daar even gezien had? Een wilde, nooit gekende smart, een hartstogt, die zijne zachte ziel tot nu toe vreemd geweest was, woedde in zijn gemoed. Wie hem in dit oogenblik in het verwrongen gelaat had kunnen zien, had moeten zeggen: „Dat is Meijer niet, die is wel meer dan tien jaar jonger." Maar het ging voorbij.... Slechts God wist wat in dit gefolterde hart omging, toen Meijer voor den drempel van het huis stond, waaruit hem eens de zaligheid eener verbindtenis der liefde tegengelagchen had. Binnen 's monds zeide hij:

„Zij zullen het niet weten! Het is te laat!"

Zoo was de zomer voorbijgegaan en de hooge feestdagen naderden reeds, die toen in het begin van den herfst vielen. Den avond vóór het nieuwjaarfeest, toen de godsdienstoefening geëindigd was, kwamen als naar gewoonte eenige bloedverwanten bij Jacob Levi, als het erkende hoofd der familie, om hem en Esther, een goed en gezegend jaar te wenschen. Ook Meijer en zijne ouders waren dáár. Toen trok Jacob Levi met een welwillend lachje, zoo als sedert den dood van zijne zoons slechts zelden om zijne lippen speelde, Meijer wat ter zijde.

„Meijer-lief," zeide hij, „ik hoop dat God dit jaar gelukkig zal doen zijn, zoowel voor u, als voor mij. En als gij mij het toekomende jaar weer komt wenschen, zult gij mij niet meer oom noemen."

„Oom om Gods wil...." riep Meijer verschrikt.

Maar Jacob Levi viel hem snel in de rede, terwijl hij hem de hand op den mond legde.

„Gij hebt tijd te verschrikken," zeide hij lagchend, „als de tijd dáár is. Ik geloof toch dat zij èr zoo verschrikkelijk niet uitziet. Nu, zie haar eens goed aan!"

Hij wees met den vinger naar Bloempje, die, door het kaarslicht beschenen, in den vollen glans harer schoonheid tegenover hem zat. Wie wist dat beter dan Meijer zelf?

Tien dagen later had er eene gebeurtenis plaats, juist geschikt, om over de beschikkingen van een donker lot licht te verspreiden.

Op Verzoendag, ongeveer tegen twee ure des middags, toen de menschen zich in aandachtig gebed in de synagoge bevonden, klonk plotseling van het raadshuis de alarmklok. In den eersten schrik rende ieder uit de kerk, de mannen in hunne doodshemden, de vrouwen bleek van schrik en vasten: daartusschen de kinderen, die in dit oogenblik onopgemerkt, weenend naar hunne ouders zochten. Er was brand in de fabriek, een digte rook was door de gansche straat verspreid. Als de fabriek in brand was, dan was geen enkel huis zeker. Daar liep en stroomde ieder naar toe. Toen men op de plaats van den brand kwam, zag men met innige blijdschap, dat de redding reeds nabij was. Jacques stond op een omvergeworpen waterton, en bestuurde met krachtige stem het blusschen, dat door de talrijke fabrieksknechten stipt en gehoorzaam werd uitgevoerd. In het midden hield hij op, toen hij die vele mannen in hunne doodshemden voor zich zag, en riep van zijn verheven standpunt vrolijk naar beneden:

„Niet waar, menschen, zoo iets wordt op den heiligen Jom Kipoer toegestaan, daartegen kan de Talmud niets inbrengen."

Jacob Levi die naast hem stond, zag droefgeestig naar Jacques op, want deze woorden verdroten hem op den heiligsten dag van het jaar, hoewel Jacques eene gepaste vraag had gedaan. Toen bemerkte hij, dat de frissche, glimmende lippen van den Hongaar een geheim verrieden.... Jacques moest kort te voren, daarop zou Jacob Levi een eed hebben willen afleggen, gegeten hebben! Op het heilige verzoeningsfeest! Op den geduchten dag des oordeels van

den almagtigen God! Jacob Levi voelde, hoe hem de gramschap naar het hoofd steeg, maar hij verkropte die. Het was nu het oogenblik niet, om zijne opgewondenheid lucht te geven.

Spoedig was de brand gebluscht, en de menschen keerden, daar intusschen de donker gevallen was, naar de synagoge terug om het slotgebed te verrigten.

Bij het avondmaal werd het toch duidelijk, dat Jacob Levi den Hongaar niet vergeten had. Naauwelijks had hij iets gebruikt, of hij schoof zijn vol bord ver van zich af.

„Het is mij, alsof ik vergif eet," zeide hij grommig bij zich zelven, „ik kan geene bete meer nuttigen."

Esther vraagde verwonderd en bezorgd tevens naar de oorzaak van deze woorden.

„Ik erger mij alleen, dat er zulke slechte menschen bestaan, die het niet eens van hun bedorven hart kunnen verkrijgen, den heiligen Jom Kipoer in acht te nemen. Kan zulk een kwâjongen zijne gulzige maag niet éénmaal in een jaar bedwingen?"

Natuurlijk vraagde Esther wien hij daarmede bedoelde.

„Den boekhouder meen ik," riep hij kwaad uit, „die in de fabriek is en zich Jacques laat noemen. Is hij een kind van joodsche ouders? Is hij niet van eene joodsche moeder geboren? Maar ik heb het duidelijk met mijne oogen gezien, die boosdoener heeft gegeten, heeft zich verzadigd en gedronken, dat zijn lippen nog van het vet glommen."

Esther waagde het in het midden te brengen, dat men de menschen niet alleen naar den schijn moet beoordeelen.

„Verdedig hem maar," riep Jacob Levi luid. „Een gevoel van verbittering maakte zich van mij meester ten aanzien van den vreemdeling, die het durfde wagen, zulk een slecht voorbeeld aan onze gemeente te geven. Wat iedereen heilig is, moest dunkt mij, dien enkelen ook heilig zijn! En dan Esther," ging hij met toenemende drift voort, „denk ik nog aan iets anders. Wien Gods gebod niet heilig is, kan in het gewone leven ook niets heilig zijn."

„Denkt gij dat ik als ik de fabrikant was, hem voor boekhouder zou nemen? En toch! wat beteekenen boek en kas bij een ander veel hooger goed? Gelooft gij niet dat er nog goede joodsche ouders zullen zijn, die in het vaste

geloof en vertrouwen, dat zij een regtschapen schoonzoon nemen, hem hun kind, misschien hun eenig kind toevertrouwen? Zoo moet gij de zaak opnemen en niet anders Esther. Aan zulk een opgeofferd kind moet gij denken, als gij de geheele slechtheid van dien mensch wilt begrijpen, en tevens ook aan de kinderen, waarover hij eens vader zijn zal. Kunnen en zullen zij iets van Gods gebod weten? Zijn naam mag in mijn huis niet meer genoemd worden."

Een gesmoorde kreet maakte een einde aan hun gesprek. Bloempje was in onmagt gevallen. Met doodsbleeke wangen en gesloten oogen, de armen slap langs het lijf hangend, lag zij in haren stoel.

Met de tegenwoordigheid van geest, die der vrouwen eigen is, liep Esther naar hare dochter. Zij besproeide haar aangezigt met koud water, zoo dat Bloempje na eenigen tijd de oogen weder opende.

„Om Gods wil," riep Jacob Levi in vertwijfeling uit.... „Zal zij nu ook nog ziek worden?"

„Bedaar Jacob Levi," zeide Esther kalm, terwijl zij met hare hand over het ijskoude voorhoofd van Bloempje streek, „het zal met Gods hulp niets zijn, het komt alleen door het vasten."

Het duurde nog eenigen tijd, tot Bloempje haar volle bewustzijn herkreeg. Plotseling stiet zij de hand van hare moeder ver van zich af, zoodat Esther eenige schreden terug trad. Met een hartverscheurenden zucht, viel zij van haren stoel op den grond, stond schielijk weêr op, en viel voor Jacob Levi op de knieën.

„Vader, vader lief!" kermde zij uit het diepst harer ziel, „verstoot mij niet."

Jacob Levi boog zich vol liefde tot zijn kind neêr; zijn hart was vol droefheid; reeds meende hij de vleugels van den engel des doods boven zijn hoofd te hooren ruischen, die reeds vijf malen gekomen was, om de bloesems van zijn huis weg te maaijen. Was het nog niet genoeg?

Esther was zelve ook zeer bewogen, zij hielp Bloempje van den grond opstaan, en sprak haar met zachte woorden aan; ried haar naar bed te gaan, om hare opgewekte zenuwen tot bedaren te brengen. Maar terwijl Jacob Levi, die in deze ziekelijke aandoening slechts de

voorbode van het naderend gevaar zag, ook dezelfde woorden sprak, schudde Esther bedenkelijk het hoofd. Bloempje bragt onder zuchten en tranen alleen de woorden uit:

„Vader, lieve vader, verstoot mij niet!"

Eindelijk gelukte het aan de onvermoeide pogingen der beide ouders, hun kind in zooverre tot bedaren te brengen, dat zij zich gewillig door hare moeder liet oprigten, en met haar de kamer verliet.

In den nacht die op dit voorval volgde, viel er iets verschrikkelijks in het huis van Jacob Levi voor! Geen levend wezen had er een voorgevoel van, en kon zelfs duidelijk begrijpen, welke gebeurtenis daar plaats greep.

In den vroegen morgen, toen de kerkeknecht als naar gewoonte door de straat ging, om door het kloppen van zijnen hamer het teeken voor het morgengebed te geven, zag hij Jacob Levi reeds, die gejaagd voor zijn huis op en neder liep. Het was een koude dag en de donkere wolken dreven door de lucht. Nooit, zoo vertelde de knecht, kon hij zich herinneren, dat hem een menschelijk wezen meer verschrikt had, dan Jacob Levi in dezen oogenblik. Hij had toch reeds vele dooden gezien ..... maar geen had er ooit zoo uitgezien. Jacob Levi was in dien eenen nacht een oud man geworden. Op de vraag, waarom hij zoo vroeg reeds op was, daar hij nog een half uur tijd had vóór het gebed, had Jacob Levi hem met zeldzamen blik aangestaard en vervolgens gezegd:

„Kunt gij mij niet zeggen, Wolf, of de boekhouder uit de fabriek reeds op is?" Waarop deze antwoordde: „dat hij het niet wist en ook niet geloofde, want Jacques was niet een van degenen, die het gebod ter harte nemen, dat men den dag na Jom Kipoer, gedachtig aan den boozen geest, vroeger dan anders naar de synagoge moest gaan."

Toen sloeg Jacob Levi de handen voor zijn aangezigt, en zeide op hartverscheurenden toon:

„Niemand zal na mijn dood kadisch zeggen."

Eenige dagen later verspreidde zich een zeldzaam, bijna ongeloofelijk gerucht door de straat. Jacques de boekhouder en Bloempje, Jacob Levi's dochter, zouden verloofd zijn. Niet eens de naaste bloedverwanten werden op het verlo-

vingsfeest genoodigd, het was in alle stilte met eene soort van geheimzinnigheid toegegaan.

Zelden was er eene droeviger verloving geweest dan tusschen Bloempje en Jacques. De bruid liet zich zelden zien; wanneer zij verscheen, trachtte zij wel opgeruimd en gelukkig te schijnen, maar hare oogen verrieden juist het tegendeel. Ook Esther zag men niet, de lieden die haar kwamen gelukwenschen werden afgewezen onder voorwendsel, dat de vrouw zeer lijdende was. Zelfs Jacques, de gelukkige door alle jongens benijdde Jacques, sloop droevig rond, er scheen iets als lood op zijne vroegere vrolijkheid te drukken. Alleen 's avonds ging hij naar het huis van zijnen toekomstigen schoonvader, maar deze verliet hem altijd zonder groet of antwoord, zoodra Jacques in de kamer trad.

Het was als of er een banvloek op het huis van Jacob Levi lag.

Drie maanden later had het huwelijk plaats.

Jacob Levi had daarvoor met een aan waanzin grenzenden haast de toebereidselen gemaakt. De noodige toestemming tot het huwelijk was van de plaatselijke regering in Praag met een bijna ongeloofelijken spoed ingekomen; want toen geschiedde het niet zelden, dat een bruidspaar, dat met bruin haar de trouwacte onderteekende, met grijs haar onder den trouwhemel stond. Maar Jacob Levi kende den weg en de middelen om zijn doel te bereiken; hij vereffende bergen van zwarigheden en wist met zijn buitengewonen ijver alle hinderpalen uit den weg te ruimen.

„En al moest ik naar den keizer te Weenen gaan," zeide hij somtijds, als hij toevallig tot Esther sprak; „dan reis ik nog op den heiligen sabbath naar Weenen. De roover, de dief moet uit mijn huis, die mij mijnen eenigsten zoon ontstolen heeft."

In deze stemming naderde de bruiloftsdag.

Jacques moest alvorens naar den uitdrukkelijken wil van Jacob Levi beloven, naar Hongarijë terug te keeren. De rijke bruidschat gaf hem het middel aan de hand, om ginder eene affaire aan te vangen.

Niet in de gemeente, maar buiten in een nabij gelegen dorp werd de bruiloft gevierd. Jacob Levi verzocht dan ook maar als getuigen tien arme lieden en eenige vrome vrouwen.

Al de bloedverwanten werden overgeslagen. Alle praal en pronk werd ter zijde gesteld, en ook geene muziek gespeeld.

Kort voor de inzegening had de ceremonie plaats, waarbij de rabbijn de bruid eene kanten muts opzette, ten teeken, dat van nu af aan dit hoofdtooisel haar haar moet bedekken. Toen moest Bloempje hare ouders om vergeving bidden, zoo als dit de overoude gewoonte in Bohemen wil. Daarbij had een tooneel plaats, dat de aanwezigen later nimmer uit het geheugen verloren. Als eene razende, snikkende en weenende snelde zij naar haar vader toe, en stamelde aan zijne voeten onverstaanbare woorden.

Jacob Levi bleef echter onbewegelijk staan, geene spier bewoog zich in zijn gelaat, terwijl Esther doodsbleek naast hem zat en stil voor zich heen weende.

„Wat wilt ge nu nog van mij," sprak hij met schijnbare kalmte. „Heb ik voor u niet gedaan, wat een vader met mogelijkheid doen kan ... en nog meer? Nu zijt ge niet meer mijn kind, ik ben niet meer uw vader. De koop is aangegaan, de rekening gesloten. Denkt ge, dat het mij zoo zwaar zal vallen, u te vergeten, zoo als gij uwe ouders, voor alles ..... zoo als gij u zelve hebt vergeten? Ik zoude u mijn vloek op uw weg kunnen medegeven, maar ik doe het *niet*. Wanneer het u eenmaal slecht gaat, moet gij niet kunnen zeggen: Het gaat mij slecht omdat mijn vader mij gevloekt heeft. Zegenen kan ik u ook niet ..... men zegent diegenen niet, die het haar eens vaders met schande hebben bedekt...."

Deze laatste woorden had hij zoo zacht uitgesproken, dat zij slechts voor Bloempje's oor verstaanbaar waren. Het was de laatste opwelling van eene liefde, die het gruwelijke geheim van zijn huis, zelfs nu nog, waarop het bijna algemeen voor ieders oog bloot lag, niet wilde prijs geven. Met een luiden kreet snelde Bloempje van hem weg en....

„En nu de trouwplegtigheid menschen," beval Jacob Levi.

De bruiloftsgasten zetten zich in beweging, het trouwen had plaats in het aangrenzende vertrek, waar de troonhemel met draagstokken was.

Het daarop gevolgde bruiloftsmaal ging stil en eentoonig voorbij. Noch Levi, noch Esther, noch het jonge echtpaar roerden een der spijzen aan, daarentegen bewezen de tien

genoodigden arme lieden en vrome vrouwen alle eer aan de geregten, die op tafel stonden.

Nadat men had gegeten en het nagebed was verrigt, stond Jacob Levi snel op en gaf daarmede het teeken voor allen om op te staan.

Op eens naderde Jacques met zijne jonge vrouw aan den arm.

„Vader," riep hij, en het scheen hem ernst wat hij sprak, „heb medelijden met ons .... Ik wil alles weder goed maken...."

„Goed maken?" riep Jacob Levi met verontwaardiging; „goed maken..." en hij verwaardigde zich niet een blik op zijn schoonzoon te werpen; „uw kind zal voor mij toch nooit een „kadisch" zeggen."

Daarop vatte hij Esther's arm....

„Kom Esther, kom mijn kind," zeide hij, en zijne gebrokene stem deed nu eerst bemerken, dat zijne houding tot hiertoe slechts gekunsteld was geweest. „Kom, laat ons naar onze stille woning terugkeeren. Wat hebben wij hier nog te verwachten? Vijf kinderen hebben wij reeds begraven, het zesde volgt nu spoedig! Denk nu reeds, dat wij beiden eenzaam zullen sterven, en dat niemand tegenwoordig zal zijn, dan op zijn hoogst eene vrome vrouw of een van de heilige broederschap!"

„Maar wat is ons daaraan gelegen? Met ons geld zullen wij eene begrafenis bekostigen, en er zal wel een arme wees te vinden zijn, die op onzen jaartijd kadisch zal zeggen.... En ga nu mede Esther!... Hij kon het Esther niet beletten, dat zij zich van hem los maakte.

„Bloempje!" riep zij.

Gedurende eenige minuten bleven de beide vrouwen in elkanders armen; geen van beiden scheen van de anderen te kunnen scheiden. Eindelijk maakte Esther aan de omhelzing een einde.

Een oogenblik later reed Bloempje met haar man in den met haar uitzet beladen wagen de straat op, die naar Praag voert. Een koude wind woei van den kant van het reuzengebergte, aan alle zijden breidde zich de witte sneeuwvlakte uit. De boomen aan den weg huiverden in hun wit omhulsel, dat de winter hun als een medelijdende roover,

in plaats van het ontnomen groen gebladerte had omgeworpen. Toen zij in de nabijheid van de steenen pyramide waren gekomen, waar de wegen elkander kruisen, daar de eene in het noordelijk Bohemen naar Saksen, de andere naar Praag voert, zag Bloempje ginds eene gedaante zweven, die in de schemering van den avond wonderlijk bij den witten achtergrond van sneeuw afstak. Zij scheen Bloempje te wenken, lange, oneindige armen naar haar uit te strekken....

De wagen vloog echter snel voorbij, vermits de weg daar eene aanmerkelijke glooijing heeft....

Bloempje moest, niettegenstaande haar man haar voortdurend aansprak, nog lang bitter weenen.

II.

Wij slaan een tijdperk van bijna zeven jaren over.

Er is buitendien in den beperkten kring onzer geschiedenis niets anders voorgevallen, dan dat men eene arme moeder intusschen heeft ter ruste gelegd naast hare knapen, die haar voorgegaan waren, en dat Jacob Levi een oude, eenzame en hardvochtige man is geworden — en dat Bloempje verdwenen is.

Esther was eenige maanden na het huwelijk van haar dochter gestorven. Was het wegens smart over den onherstelbaar verstoorden vrede van haar huis, of wel het nimmer te onderdrukken verlangen naar hare verlorene dochter? Sedert dien schrikbarenden nacht, op den verzoendag gevolgd, was haar geheel gestel geschokt. Haar leven vond geene bron meer, waaruit het nieuwe versterking kon putten. Toen zij haar laatste oogenblik voelde naderen, beval zij de „vrome vrouwen," die bij haar reeds eenige dagen hadden gewaakt, zich uit de kamer te verwijderen, en wenkte haar man bij haar te komen.

„Jacob Levi!" zeide zij, terwijl zij moeite deed om zich op te heffen, en zijne hand met hare reeds verstijfde vingeren aanraakte, voldoe aan mijn laatsten wensch...."

„Ik weet, wat ge zeggen wilt, Esther," zeide hij met eene treurige stem.... „spreek daarom liever daarover niet."

„Vergeef haar, Jacob Levi! vergeef haar!" riep zij en een helder rood bedekte hare bleeke trekken.

„Ga niet verder, Esther!" uitte Jacob Levi moeijelijk. „Moet ik u een leugen in de toekomstige wereld medegeven? Het kind heeft mij te veel aangedaan."

„Opmerkelijk! opmerkelijk!" zeide Esther na eene geruime poos, terwijl zij de noodige kracht om nog langer te spreken scheen verkregen te hebben.... „dat toch juist die ouders meestal het slechtste voor hunne kinderen zijn.... die zelf de schuld hebben, dat hunne kinderen niet deugdzaam zijn geworden."

„Esther!" riep Jacob Levi.

„Laat mij spreken, man! Het is bovendien het laatste. Ik blijf bij hetgeen ik gezegd heb. Gij hebt haar bedorven, terwijl gij haar te spoedig en onvoorbereid op den ijdelen en vergankelijken weg hebt gevoerd.... en ik, Jacob Levi.... ik was eene vrouw! Mij zoude het nimmer bevallen hebben, dat ons Bloempje een man had bekomen, dien men had uitgelagchen... en daarom heb ik gezwegen... en verzwegen, wat ik niet had moeten zien! Mijn hart is ook daardoor gebroken.... Wat wilt gij echter van het kind?... Vergeef haar, Jacob Levi, vergeef haar."

„Ik kan niet, Esther!" zeide Jacob Levi teeder, doch steeds onbuigzaam.

Plotseling zeide Esther zachtjes:

„Jacob Levi! zeg mij nu, wat te zeggen is.... het duurt niet lang meer.... laat de vrome vrouwen echter niet binnen komen.... Ik wil geen vreemden om mij...."

Jacob Levi schrikte, hij begon:

„Hoor o Israël! De God, onze God is een eenige God!" hetgeen Esther met fluisterende lippen nastamelde. Toen de vrome vrouwen, die in het aangrenzende vertrek dezen uitroep hadden vernomen, daarop binnentraden, was op het bleeke gelaat te lezen, dat de groote strijd gestreden was.

Geen vreemden! Dat was het ook, waaraan het zeldzame karakter van Jacob Levi eertijds euvel ging! Geen vreemden! niets wat het hart onverschillig is of mishaagt, niets, wat men met geld en goede woorden weggeven en koopen kan... en nu had Esther zelve het in haren laatsten levensstond uitgesproken! Zij wilde geen vreemden om zich henen!

Wat ieder ander, van deze lippen en op dit uur uitge-

sproken, waarschijnlijk als eene stem tot inkeer had in de ooren geklonken, dit juist versterkte hem in zijne stemming en hield hem staande in hetgeen door hem als regt was erkend en te kennen gegeven. Geen vreemden wilde ook hij om zich henen, hij streed immers daartegen met al de krachten van zijn gemoed, en hij zoude Bloempje weder in zijn hart opnemen, die, naar hij geloofde, geheel van hem vervreemd was?

Juist sinds den dood van Esther gevoelde hij hoe zijne verbittering tegen het afwezige en verloren kind dagelijks, ja met ieder uur in zijn binnenste aanwies; hij vond er een zeker behagen in zich zelven gade te slaan, hoe zijn gemoed zich allengs verhardde en de aandoening wegstierf, die hij neiging en herinnering noemde; hij verheugde zich er in, op te merken hoe de zucht tot eenzaamheid, hem als eene ongeneeslijke kwaal steeds dieper aantastte. Weldra, hoopte hij, zoude niets meer van *haar* overig blijven!

Jacob Levi sloot zich van de wereld af; hij verwaarloosde zijn werk en moest dit eindelijk geheel opgeven. Hij verliet nu het huis, om in het eerste jaar na den dood zijner vrouw 's morgens vroeg en des avonds bij de kerkdienst het gebed van den „kadisch" voor haar te zeggen. Zij wilde toch geen vreemden om zich henen!... Toen het rouwjaar voorbij was, sleet hij het leven eens kluizenaars te midden van de levendige jodenwijk. Wie hem bezocht, konde zich van eene ontvangst verzekerd houden, die zich tot eene lettergreep en tot eene mompeling bepaalde; het was veel, indien hij den binnentredende een stoel aanbood of hem het gebruikelijke: „Gezegend zijt gij, die binnen komt" toevoegde. Menigeen kwam het voor, dat hij slechts dan welgevallig was, wanneer hij zich verwijderde, en zoo werden de bezoeken steeds geringer.

Nu en dan, vooral in den eersten tijd, bragt de brievenbesteller... andere schriftelijke bezoeken, voorzien met den stempel van eene Hongaarsche stad, maar zij werden hem telkens weder ongeopend ter hand gesteld. Eindelijk bleven ook deze uit. De eenige overgebleven gast in het huis van Jacob Levi, was zijn neef Meijer met de vier handen. Als Meijer kwam, en het was geregeld iederen avond, dan schit-

in de oogen van Jacob Levi iets dat naar vreugde geleek. Slechts met Meijer kon hij er toe besluiten een kaartje te spelen; maar wat hun beiden het naast ter harte ging, bleef tusschen hen onaangeroerd. Zonder dat zij het met een enkel woord hadden uitgesproken, schenen zij beiden vast besloten te hebben over Bloempje met geen enkel woord te reppen.

Was het eene soort van vergeetachtigheid of wel ontrouw van de zijde van Meijer? Eens na jaren, toen hij op een winteravond met zijn neef weêr aan de speeltafel zat, haalde hij, terwijl Jacob Levi de kaarten schudde, een gevouwen papier te voorschijn, dat er uitzag als een brief en legde het voor zich neêr.

„Wat is dat voor een brief," viel Jacob Levi in, en met een toornigen blik op Meijer, wierp hij de kaarten op de tafel.

„Een brief! is dat dan een brief?" stamelde Meijer en greep met zijne lange handen het papier vast, om het zoo snel mogelijk in een zijner rokzakken te verbergen.

„Meijer! zeide na eene poos Jacob Levi. „Gij weet, mij kan men niet foppen. De brief komt van, komt van..... haar!"

„Ja, neef!" riep Meijer angstig, zonder op te zien.

„En wat schrijft zij u?"

„Zij smeekt mij haar te schrijven, wanneer het de jaartijd van haar moeder is....."

„Hebt gij het haar reeds geschreven?"

„Ja!"

Na eene poos sprak Jacob Levi:

„Maar laten wij verder spelen. Ik meen, gij zijt begonnen."

Kort daarop liet hij den hond binnenkomen, die des nachts vrij in den hof rondliep. Hij konde, zeide hij tot zijnen neef, ligt overvallen worden en daartegen wilde hij voorzorg nemen....

Op een door het maanlicht beschenen zomernacht stoorde, gelijk wij reeds hebben medegedeeld, het geblaf van dezen hond den slaap van de geheele wijk. Boven aan den hemel welfde zich het met sterren bezaaide luchtruim, vliegende sterren schoten blinkend neder en verdwenen; met een zacht

schijnsel vloeide het maanlicht. Beneden evenwel op de aarde kermde het dier en kon niet tot rust komen. Want buiten, naast hem, voor het huis, dat hij niet konde verlaten, op de steenen bank ritselde en bewoog zich iets, het waren fluisterende stemmen, en somtijds was het of een zacht gekerm, dat scheen te komen van een kind, een fluisterend woord....

Het geblaf van den hond duurde den ganschen nacht voort.

Omstreeks twee ure, toen de maan in hare volle helderheid boven het huis blonk, zag men op de eerste verdieping iemand een venster openen en eene stem riep:

„Wie is daar beneden?"

De hond had de stem zijns meesters herkend en zweeg eene poos.

„Wie is daar beneden?" werd nog eens boven aan het venster herhaald.

Geen antwoord.

Slechts een zachte klaagtoon, een gesmoord, en uit het diepste hartzeer eener menschenziel voortkomend weenen.... en de hond begon op nieuw te blaffen.

En boven werd weder het venster gesloten....

De maan begint weg te zinken, hier en daar blusschen gansche sterren haar licht uit, een koele luchtstroom verheft zich, op de aarde glinsteren en ritselen de dauwdruppelen, waarmede de ontwakende nchtend de nog sluimerende aarde besproeit.

Op de steenen bank vóór het huis van Jacob Levi was het stil geworden.

Aan de rij huizen aan de overzijde wordt op dit oogenblik eene deur geopend; schreden van een man worden hoorbaar; zij naderen steeds.... Op de bank ritselt en beweegt thans niets meer.... Welk een schouwspel bood zich daar aan voor den man, die daar voor bleef staan!...

Daar zat eene vrouw, het hoofd diep op de borst gezonken, in haar schoot, warm tegen haar lijf gekoesterd, rustte een knaap.... beide sluimerden. Eene haarvlecht, zwart en glinsterend, die onder hare muts was losgesprongen, golfde heen en weder en bestreek het hoofdje van den knaap.

Welk een toonbeeld der smart! Welk eene weenende schoonheid!

Wat kon den man bij de aanschouwing dezer groep, zoozeer doen ontstellen? Hij bedekte zijn gelaat met beide handen ... onwillekeurig hadden zijne lippen een woord gefluisterd....

„Bloempje!"

Twee bruine oogen openden zich op deze roepstem, het hoofd van de slapende rigtte zich op, de zwarte vlecht golfde thans naar beneden. Nu eerst werd haar bleek en uitgeteerd gelaat duidelijk zigtbaar.

„Bloempje!" riep hij nog eenmaal.

Daarop streek zij met hare hand zacht over haar wit voorhoofd.

„Nu ja," zeide zij, als nog in den droom verloren... „het is goed, dat gij mij niet mijn jaartijd hebt laten verslapen. Is het reeds tijd?...."

Zij huiverde, door eene innerlijke koude bevangen. Dit deed haar geheel ontwaken.

„Wee mij!" riep zij, en haar hoofd zonk op haar borst neder. „Het is mijn neef, Meijer!"

„Herkent gij mij ook, Bloempje!" riep Meijer vol aandoening, en thans eerst rolden groote tranen hem onophoudelijk uit de oogen.

„En gij schrikt niet voor mij terug, Meijer?" vroeg zij na eenige oogenblikken, zonder op te zien.

„Wees welkom, duizendmaal welkom, Bloempjelief!" zeide Meijer en reikte haar zijne hand.

Zij echter huiverde op nieuw en stootte Meijer's hand terug.

„Ben ik dan te huis?" dacht zij, terwijl zij zich poogde op te rigten, „dat gij mij welkom heet?"

„Waar anders sult gij dan zijn? Sta ik niet voor u?"

„Meijer!" zeide zij, en haar gelaat nam daarbij eene ontzettende uitdrukking van den hevigsten angst aan.... „den geheelen nacht heb ik hier op deze bank gezeten... mijn kind en ik... en de hond heeft geblaft... en hij moet het boven geweten hebben, dat ik hier ben. Kan dan een vader slapen, wanneer hij weet, dat zijn kind in zijne nabijheid is.... Maar niet eene enkele maal heeft hij geroepen: kom naar boven, Bloempje, kom met mij mede, mijn kind! En ik

heb toch den ganschen nacht hier gezeten!...."

„Den ganschen nacht!" riep Meijer, en in zijne stem lag de uitdrukking van toorn en medelijden.

„Denkt gij dan, dat hij dit geweten heeft?" sprak Bloempje, van koude rillende, terwijl zij een vreesachtigen blik op de vensters wierp. „Hij moet mij toch gekend hebben.... Gelooft gij niet, Meijer?"

Meijer antwoordde niets. Na eene poos riep hij haastig:

„Gij weet toch, Bloempje, dat ik altijd uw goede vriend ben geweest... en het goed met u gemeend heb. Zijt gij daarvan thans niet overtuigd?"

„Ja!" sprak zij op zwakken toon, „maar ik!..."

„Laat dit rusten, Bloempje! laat dit rusten. Wanneer gij slechts daarvan overtuigd zijt, zult gij doen wat uw neef Meijer u raadt. Zult gij mij volgen?"

Bloempje hield haar hoofd diep ter neêr gebogen.

„Gij kunt hier niet blijven," vervolgde Meijer, „gij kunt geen oogenblik langer hier vertoeven. Uw vader mag niet weten dat gij hier zijt.... Kom liever in ons huis.... Daar zult gij en uw kind kunnen uitrusten.... Zelfs mijne ouders zullen niet weten wie zij bij zich ten gast hebben, tot ik het hun mededeel. Daar zullen wij met elkander overleggen en nagaan wat.... verder u te doen staat. Wilt gij?..."

„Hoe komt gij zelf hier op dit uur?" vroeg Bloempje, wier gedachten schijnbaar waren afgetrokken van de woorden van Meijer.

„Ik moest heden naar een dorp gaan!" sprak Meijer aarzelend.... „maar de boer met zijne wol kan nog eenige dagen wachten.... Wilt gij, Bloempje?"

„En ik zou heen gaan van deze plaats, van mijns vaders huis? Hier waar ook ik te huis behoor?" riep Bloempje.

„Kom nu toch mede! kom mede!" bad Meijer. Zijne stem klonk zoo dringend, zijne uitdrukking getuigde van zooveel opregtheid, een zoo diepe ernst teekende zich op zijn gelaat!

Was dat *nog* dezelfde Meijer, over wiens handen eenmaal niet genoeg gespot en gelagchen konde worden?

Bloempje rees op.

„Ik ga met u mede, Meijer, waarheen gij mij ook brengt," zeide zij.

Zij wikkelde het nog altijd slapende kind vaster in den doek, waarmede zij het omhulde.

„Geef mij dat kind, Bloempje!" smeekte Meijer.

Een ongewoon vreesachtige blik daalde uit hare bruine oogen op hem neder. Zij aarzelde eenige oogenblikken en zuchtte. Daarna reikte zij hem den knaap over.

„En thans, ga mede, Bloempje! —"

Ongemerkt en stil bereikte Meijer met haar zijn vaderlijk huis. Juist toen hij de deur was genaderd, die hij zonder het minste gerucht opende, blonk in het Oosten eene kleine streep aan den hemel zoo snel en zoo onverwacht, dat beiden op eenmaal, door de weêrkaatsing bestraald, in een vol licht stonden, terwijl in den omtrek nog een graauw schemerlicht zich uitspreidde.

Zoude dat een goed voorteeken voor Bloempjes binnentreden te kennen geven?

Meijer had in het huis zijner ouders een wel ingerigt eigen vertrek in eene torenachtige, slechts door een steilen trap te bereiken, hoogte, die men reeds lang geleden tot eene eerste verdieping verbouwd zoude hebben, indien hij slechts zekere wenschen van zijn vader en moeder had willen gehoorzamen. Dit kleine vertrek geleek een burgt, onbereikbaar voor ieder, wien zijn bezitter het binnentreden verbood. Daarheen geleidde Meijer zijne nicht. In het huis heerschte de diepste stilte.

Meijer legde den sluimerenden knaap in zijn eigen bed; eerst thans zag hij, welk eene ongewone schoonheid op het aanschijn van dit kind was uitgedrukt. Het had de gelaatstrekken zijner moeder, gelijk deze eens zelve hem was te gemoet getreden; maar de lippen en een zekere trek aan den hoek van den mond behoorden niet tot Bloempjes wezen. Eene poos bleef hij, geheel in bewondering verzonken, het kind aanstaren ... toen schoof hij met de grootste zorg de zachte deken over den knaap.

„Den ganschen nacht in de open lucht," mompelde hij half luid voor zich henen, en ik heb mij in mijn warm bed uitgestrekt, en heb niets geweten."

Bloempje was aan de deur blijven staan.

„Wilt gij dan nu nog niet uitrusten?" meende hij. „Ik

wil heengaan en buiten over u de wacht houden, tot dat gij mij roepen zult."

Bij deze woorden barstte Bloempje in een smartvol weenen uit; al de foltering, die eene menschenziel kan dragen, scheen haar te hebben aangegrepen, nu zij meende te huis te zijn en toch niet te huis was, nu zij het beleven moest door Meijer te worden opgenomen, en zij het moest aanzien, hoe hij haar kind, wiens vader Jacques heette, toedekte en verwarmde!

„Ik heb het niet aan u verdiend, Meijer!" zuchtte zij, „waarom jaagt gij mij niet liever van hier?"

„Laat dit rusten, laat dit rusten, dat Bloempje leve!" smeekte Meijer, „en ga liever uitrusten, ik wil uw bed gereed maken."

„Neen, neen!" riep Bloempje, wier smart op nieuw in stroomen tranen losbrak, „daartoe zult gij mij niet brengen, Meijer! Ben ik daarom hier gekomen,... om te slapen? Ik moet u verlaten.... ik *moet* het van mijn hart afdwingen. Gij *moet* mij aanhooren, Meijer!"

„Laat dit nu rusten, tot straks, Bloempje!" smeekte wederom Meijer, „geef uw hart lucht, wanneer gij tot rust zijt gekomen."

„Thans moet het gebeuren!" riep Bloempje. Zij gilde bijkans. „Dit zal mijn hart verligten, meer dan slaap of voedsel zal kunnen uitwerken!"

Meijer moest erkennen, dat hij aan het verlangen van Bloempje geen langeren tegenstand konde bieden. Hij plaatste zich aan het voeteneinde van het bed, in hetwelk het kind van Bloempje steeds sluimerde, terwijl zij op een lagen zetel plaats nam, die zich bijkans tot hare voeten uitstrekte.

Het was de lijdensgeschiedenis van een verwaarloosd en diep gewond hart, die Bloempje verhaalde.

Gelijk dit met zulke mededeelingen altijd het geval is, was het verhaal van Bloempje in het begin bijkans verward en zonder de minste geleidelijke volgorde. Maar dit was slechts schijn. Wanneer zij wat nabij en veraf was, wat het tegenwoordige en het verledene betrof, zoo in elkander vlocht, dat het bijna niet gescheiden konde worden, zoo blonk nogtans een toon door het geheel, alsof dit alles volstrekt

niet met haar lijden in betrekking stond, en als verhaalde zij niets van zich zelve, maar van iemand, die haar wild vreemd was.

Zij begon eene schildering op te hangen van haar intrede in de woning van haren man, en deelde ter zelfder tijd mede, hoe Jacques van hare zijde was gegaan, en haar, zonder bescherming en hoop, in het vreemde land met haar kind had achtergelaten.

„Hij heeft u verlaten!" riep Meijer met wijd opengesperde oogen, en hij sprong op met gebalde vuist....

„Wat wilt gij?" sprak Bloempje droevig. „Hij was edelman geboren.... en zoude hij voor vrouw en kind zorg dragen?"

„En waar is hij thans.... de schoone Jacques?" riep hij op zoo doordringenden toon, dat het Bloempje sneed tot in het merg van haar gebeente.

„Meijer!" smeekte zij en zag hem aan met een vochtigen blik.

Meijer had den straal, die dit smeekvol bruine oog op hem wierp, begrepen.

„Weet gij, waarheen hij zich begeven heeft?" zeide hij zacht, terwijl hij wederom op de bedstede plaats nam.

„Ver weg over de zee, naar Amerika!"

Van nu af wachtte zich Meijer, de mededeelingen van Bloempje, ook slechts met een enkel woord af te breken.

In den eersten tijd had Bloempje in hare nieuwe woning werkelijk datgene gevonden, hetgeen haar in de schilderingen van Jacques zoozeer had gestreeld en toegelagchen. Jacques droeg haar op de handen en herhaalde steeds, dat met haar voor zijn aanzijn eene gelukster was opgegaan. De geboorte van hun kind vervulde beiden met eene zaligheid, waarvan het thans na zeven jaren onmogelijk was eene schets te geven. Bloempje had in eene soort van bedwelming verkeerd, zoodat haar dikwijls iedere herinnering aan de oude woning met al wat zij omsloot, begon te ontbreken: zoo schielijk was de duistere schaduw, die haar uit Bohemen vervolgde, het aandenken aan hetgeen zij haren ouders had berokkend, verdwenen, en er scheen slechts licht en zon op haar levenspad. „Het kind zal een vrije Hongaar worden!" riep Jacques dikwijls in de overmaat van zijn ge-

luk, „geen bekrompen en schijnheilige Bohemer!" Zelfs dit verstoorde haar niet, noch wekte hare gevoeligheid op. Was dat kind niet het zijne? Begeerde zij iets anders dan geheel en zonder eenig voorbehoud de zijne te zijn?

Allengs kwam in dien toestand echter eene zigtbare verandering.

Jacques had in zijn vaderstad, die te midden van een mijlen ver uitgestrekt district lag, en veeleer een groot dorp genoemd konde worden, eene nering aangevangen, waartoe hem de bruidschat van Bloempje het middel aanbood. Haar, wie ondanks hare ligtzinnigheid het angstige overwegen in handelszaken als het ware was ingeboren, haar kwam het in den beginne voor, alsof Jacques in zijne omstandigheden „te groot" begonnen was. Zij was te Bohemen gewend te zien, onder welke ontberingen en worsteling, op de grondslagen van zorgvuldig bijeengegaarde spaarpenningen, een slechts geringe welstand werd gegrondvest. Jacques had echter de zaken zoo aangevangen, gelijk het bij haar te huis niet eens door de rijken pleegde te geschieden. Dit zag Bloempje duidelijk in; zij zweeg echter daarover — en zweeg een geruimen tijd. Maar wanneer zij eens eene donkere wolk over het voorhoofd van haren man meende te zien zweven, dat steeds van vreugde en zorgeloosheid had geblonken, waagde zij eene opmerking, die Jacques zeer euvel opnam. Hij schold haar uit voor eene Boheemsche, die de kleingeestige begrippen en voorstellen als de nalatenschap harer landslieden had overgeërfd. Zij had echter niet mogen vergeten, dat zij niet meer in Bohemen leefde, en dat de wereld een onuitstaanbaar verblijf werd, wanneer alleen Bohemers daarin woonden. Daarom was Hongarije in het aanzijn geroepen.

Wilde Jacques alleen zich zelven, wilde hij slechts Bloempje misleiden?

Maar van dit oogenblik af ontstond tusschen de echtgenooten de kloof, welke tegenstrijdige karakters, steeds moeten te voorschijn roepen. Jacques noemde „Boheemsch" wat zijn hoogmoedigen zin en zijne op alles laag nederziende zorgeloosheid in den weg stond. Bloempje zag reeds met een scherp oog, dat zijne verhouding was verkoeld, naarmate hij zekeren trots, dien zij in hare jeugd echter zoozeer had bewonderd, ten toon spreidde.

Jacques scheen het niet te kunnen verdragen, dat het oog zijner vrouw, ook wanneer zij niet sprak, steeds vragende op hem gerigt was. Hij keerde zich van haar af, bejegende haar met onachtzaamheid, zijn huis en zijn kind hadden voor hem alle bekoorlijkheid verloren. In plaats van aan zijne beroepsbezigheden te denken, bragt hij den meesten tijd buiten 's huis door, meestal in gezelschap van Hongaarsche edellieden, met wie hij speelde, reed en ter jagt ging. Thans eerst scheen de hem inschapene slechts door geboorte en betrekkingen gewijzigde natuur den eigenlijken grond te hebben gevonden, waarin zij gedijen konde. Jacques was geen koopman — hij was een geboren edelman!

Van dit tijdstip af achtte Bloempje zich verloren.

In dit lijden dat haar dubbel zwaar te dragen viel, daar zij in hare vreemde omgeving zich aan geene ziel konde toevertrouwen of haar gemoed daarin uitstorten, gevoelde zij op eenmaal het bewustzijn van een zoo onwederstaanbaar heimwee, dat zij ernstig ziek dreigde te worden. Alleen de gedachte aan haar kind schonk haar moed en kracht. Zij had van een doortrekkend handwerksgezel uit Bohemen vernomen, dat hare moeder reeds lang overleden was. Van dit oogenblik af hoorde zij in hare ziel geen anderen klank dan het woord: „Jaartijd." Het graf harer moeder te bezoeken, daar uit te weenen, niets te doen dan te weenen, en dan weder terug te keeren, scheen haar toe eene zaligheid te zijn, waarvoor ieder leed verdween. Zij sprak daarover eenmaal met Jacques, die echter meende: „Wat heeft uwe moeder in haar graf er aan, of gij den verren weg van Hongarije naar Bohemen aflegt, of niet?" Toen zweeg zij, nu kende zij hem eerst door en door.

Eenigen tijd daarna ging Jacques, zoo als hij aan Bloempje mededeelde, voor onderscheidene weken op reis. Veertien dagen later kwam een brief met den poststempel: Liverpool. Jacques had zich naar Amerika begeven, de brief was den dag vóór zijne inscheping geschreven. Hij had, zoo schreef hij, in Hongarije het geluk niet mogen smaken, waarop hij gehoopt had. Hongarije was niet meer het land, wat het vroeger geweest was, het scheen naar Amerika verhuisd te zijn. Daarom had hij ook dezen weg ingeslagen, dien honderd duizenden vóór hem tot hun heil hadden betreden. Hij groette

Bloempje en het kind — en beloofde ten slotte, dat hij uit Californië spoedig iets van zich zoude doen hooren....

Het was vreemd! Thans gevoelde Bloempje zich van een last ontheven. Met het goed, dat zij over had, want Jacques had zijne zaken in groote wanorde achtergelaten, het kind in hare armen, begaf zij zich op weg naar Bohemen. Mogt zij slechts eerst „Jaartijd" op het graf harer moeder hebben gehouden! Dan mogt al het leed der wereld, alle vervolging en alle smart zich op haar opeenstapelen, en toch zoude zij niet morren! In den „Jaartijd" wilde zij hare ziel, die van hare schuld bewust was, weder heiligen....

„God zal uwer genadig zijn, Bloempje!" riep Meijer, nadat zij geëindigd had, diep bewogen, „dat u de gedachte bezield heeft, dat Hij u zal bijstaan."

Hij was opgestaan en liep met haastige schreden het kleine vertrek op en neêr.

„Den ganschen nacht buiten door te brengen.... en ik heb het niet geweten.... Is het niet God geklaagd?...." sprak hij bij zich zelven. Daarop bleef hij voor Bloempje staan, die nog voor zich heen zag en weende.

„Wilt gij mij iets beloven, Bloempje?" riep hij, en zijn oog straalde, en het scheen in dezen oogenblik alsof zijne gestalte rijziger was dan vroeger.

Bloempje knikte met haar hoofd.

„Zoo beloof mij slechts datgene te doen, wat ik u zal aanraden, vóór alles, u uit dit vertrek niet te verwijderen, totdat ik u zeg: Ga heen."

„En de jaartijd?" zeide Bloempje treurig.

„Die valt eerst overmorgen in. Laat mij tot dien tijd voor u zorgen en denken. Wilt gij?"

Bloempje stak hem sprakeloos hare hand toe.

De ochtend was aangebroken, in de straat ontwaakte alles tot een nieuw leven. Meijer achtte het nu geraden zijne nicht te verlaten, deels om te ontdekken of de tegenwoordigheid van Bloempje reeds ruchtbaar was geworden, deels met zijne gedachten alleen te zijn, want zijn bloed was in gisting en maakte hem ongeschikt om den kortsten weg in te slaan.

Hij doorliep meermalen de straat, hield iederen schoolknaap staande, en knoopte een gesprek met hem aan. Allen ver-

haalden hem van den op zeldzame wijze gestoorden nacht en van het geblaf van den hond, maar niemand wist iets van Bloempje!

Allengs begon zijn onrustige gedachtenloop geregelder te worden; hij kwam tot het besluit, zijne ouders mede te deelen, welken gast zij onder hun dak hadden. Welk eene ongeloofelijke verwondering en verbazing, toen de ouden dit berigt vernamen! Zij wilden het heiligste stilzwijgen bewaren, was hunne afspraak, doch niet te lang, dacht Meijer's moeder, want Bloempje in huis te hebben, en haar niet te kunnen zien, dat zou hare krachten te boven gaan.

Zij billijkten overigens volkomen, wat Meijer gedaan had.

Eene namelooze vreugde doorstroomde hem, toen hij spoedig daarna den engen trap tot zijn vertrek opsteeg en aan de deur luisterend, bemerkte dat de diepste stilte daar heerschte; moeder en kind sliepen. Meijer sloop heimelijk weg.

Daarna begaf hij zich naar Jacob Levi, hij moest den oude zien, hij moest zijn gelaat bespieden. Meijer's hart klopte hoorbaar, toen hij de steenen bank voorbijging, waarop heden Bloempje een zoo hard nachtleger had gehad.

Hij trof zijn neef aan het ontbijt.

„Weet gij, neef!" riep hij, nadat hij hem gegroet had, „dat uw hond heden nacht al de buren in de straat tegen zich in het harnas gejaagd heeft!"

„Hoe zoo?" vroeg Jacob Levi, en Meijer meende een boosaardig lachje om den hoek van zijnen mond te zien zweven.

„Het dier heeft geene rust gehad, en onophoudelijk geblaft."

„Het zal iets gezien hebben," zeî Jacob Levi droogweg.

Een gramstorig gevoel greep thans den anders zoo zachtmoedigen Meijer aan.

„Neef!" riep hij met bijkans dreigende blikken, terwijl hij digt vóór Jacob Levi stond. „Neef, tot op dit oogenblik heb ik u geacht en bemind, gelijk ik uw eigen kind achtte en beminde.... maar zulk eene hardvochtigheid ten opzigte van uw eigen vleesch en bloed had ik u niet toegeschreven...."

„Wat bedoelt gij, Meijer?" zeide Jacob Levi bedaard.... „Mag ik dan geen hond er op na houden?...."

Door deze vraag werd Meijer eenigzins in verwarring gebragt. Pleegde hij welligt onregt tegen den neef, wanneer

hij vermoedde, dat hem de tegenwoordigheid van Bloempje bekend was?"

„Neef," zeide hij na eenige oogenblikken van rustige overweging. Weet gij dat overmorgen de jaartijd van uwe Esther invalt?...."

„Ik weet het, ik weet het," sprak Jacob Levi," „wilt gij mij daarmede te kennen geven, dat ik alleen de „kadisch" voor mijne Esther moet uitspreken?...."

Wat gevoelde Meijer op dezen oogenblik? Zijn gelaat teekende eene zoo buitengewone uitdrukking, alsof eene gedachte van goddelijke openbaring daarop was nedergedaald. Zijne borst klopte als loeide daar binnen een storm. Op zijne lippen scheen, onuitgesproken, eene belangrijke mededeeling te zweven....

Eensklaps verliet hij zijnen neef, als op vleugelen ijlde hij naar het vaderlijke huis. Luisterend aan de deur van zijn vertrek vernam hij, dat Bloempje en haar kind reeds waren ontwaakt. Hij trad binnen. Bloempje zat weder op haren lagen stoel en hield den knaap op haren schoot, en weder weende zij.

„Bloempje!" riep hij geheel buiten adem uit, „kan uw kind reeds lezen?"

Zij gaf een ontkennend antwoord.

„Ook niet in het gebedenboek?"

„Jacques heeft niets aan de godsdienst gedaan," zeide Bloempje.

Meijers gezigt werd donker, doch weldra klaarde het weder op.

„*Ik* wil de onderwijzer van uw kind zijn!" zeide hij.

Bloempje zag hem aan, en scheen hem niet te begrijpen.

„Wat wilt gij met mijn kind?" vroeg zij.

„Ik wil hem de „kadisch" leeren."

Hoe Meijer het werk aanving, van welke leermethode hij zich bediende, om den knaap de dikwijls onverstaanbare, de nooit gehoorde vreemdsoortige klanken van het heilige boek in het geheugen te prenten, hoe hij vooral het kind zoo ver bragt, dat het rustig op zijn schoot bleef zitten, en uren lang dat herhaalde, wat hij hem voorzegde, ja dat het zelfs voortdurend begeerde, dat hij zoude voortgaan, dat de knaap reeds na het eerste half uur de kleine armpjes om zijn hals

sloeg en de zachte kinderlipjes op de zijnen drukte — dit zou uiterst moeijelijk, maar ook zeer gemakkelijk te beschrijven zijn.

Meijers onderwijzers-talent was als eene wonderbloem, wier geheele heerlijkheid in den donkeren nacht schitterde. De bloem van zijn talent sproot voort uit het diepste van zijn warm kloppend hart....

Ieder oogenblik bragt Meijer als een zorgvuldig geneesheer drank en spijze.

Als Bloempje des avonds haar kind te bed bragt, sprak het ongevraagd de geheele „kadisch," van het begin tot het einde, uit, zonder zelfs een oogenblik te stotteren.

„Wat of het kind voor een buitengewoon goed hoofd heeft!" riep Meijer uit. „Dat doet hem geen groot mensch na."

Hierop ging hij heen, terwijl hij een langen, treurigen blik op Bloempje sloeg.

Den anderen morgen had Meijer weder gelegenheid zich te overtuigen van het buitengewoon trouwe geheugen van den knaap; het kind had gedurende den geheelen nacht geen enkel woord van het moeijelijke gebed vergeten. Tot belooning verzon hij de meest opbeurende spelen, lachte met het kind, maakte er zich mede vrolijk, en was zelf weder gelukkig geworden.

Tegen den avond, tusschen licht en donker, bragt Meijer een met olie gevuld glas, waarop eene pit dreef.

„Nu, Bloempje," zeide hij, „begint de jaartijd voor uwe moeder! steek het licht aan!"

Bloempje deed, wat Meijer haar zeide. Hierop zette zij zich in een hoek van het vertrek op een voetbankje en sprak dien avond geen woord meer.

Op hetzelfde oogenblik, dat Bloempje het jaartijdslicht voor hare moeder ontstak, brandde dit ook in nog een ander huis.

Zoo digt waren vader en dochter bij elkander, dat zij van uit hunne kamer wederzijds het flikkerend licht konden zien — en toch waren zij zoo verre van elkander!

Donderdag was gekomen. Toen Meijer des morgens vroeg zijn nicht wilde wekken, vond hij het kind en Bloempje reeds gekleed. Meijer zag er uit als iemand, die den geheelen nacht slapeloos heeft doorgebragt; al de spookgestalten des twijfels, of hij in zijn voornemen zou slagen, had hem den slaap uit de oogen gewreven.

„Wat wilt gij met mijn kind, Meijer?" riep Bloempje uit en lag als door een gevoel van angst bekropen de hand op het hoofdje van haar lieveling.

„Komt gij mij voor den jaartijd afhalen?" vroeg Bloempje.

„Gij moest mij uw kind voor eenigen tijd toevertrouwen!" zeide Meijer met bewogen stem.

„Het zal voor uwe moeder „kadisch" zeggen!"

Eerst nu stond Meijer in al zijne grootheid voor Bloempje; nu erkende zij met vol bewustzijn, welke liefdedienst van dezen armen, door haar eens zoo bespotten en gehoonden Meijer haar zou ten deele vallen.

„Meijer!" riep zij uit, „welk een man zijt gij!"

„Laat dit rusten, Bloempje," smeekte hij, „totdat het voorbij is."

„En ik? wat zal ik intusschen doen?"

„Is het niet heden de jaartijd uwer moeder?" zeide Meijer met veel beteekenenden ernst.

Meijer droeg den knaap op zijne armen naar de synagoge en als bij toeval, ontmoette hij op zijnen weg niemand, die hem rekenschap vroeg van den zonderlingen last dien hij droeg. De morgendienst was nog niet geëindigd; evenwel bleef Meijer buiten in het voorportaal staan; hij had zich intusschen vroeger overtuigd, of Jacob Levi op zijn gewone plaats was gezeten. Intusschen vroeg Meijer den knaap, hem nog eenmaal het uit het hoofd geleerde gebed voor te zeggen; het kind stond deze laatste proeve voortreffelijk door. Niettemin trilden Meijers aderen of zij van elkander zouden springen, zijn hoofd gloeide, zijne lippen waren krampachtig op elkander gedrukt.

De dienst nam een einde. Reeds zag Meijer zijn neef opstaan, en zich naar de plaats van den voorzanger begeven. Het beslissende oogenblik was gekomen. Spoedig nam Meijer het kind op en droeg het door de gemeente heen naar Jacob Levi, aan wiens zijde hij het nederzette. Deze verdiept in de herinneringen, die dit gebed bij hem opwekte, en op dit oogenblik treuriger dan ooit, zag voor zich heen en bemerkte niet, wat rondom hem gebeurde.

Hij begon het gebed... maar hooger en hooger weerklonk hetzelfde geluid naast hem van eene kinderstem. Op eenmaal parelden onwillekeurig tranen in zijne oogen.... hij

hield zich echter in, luisterde, en liet het kind alleen bidden. Al zijn leed, al zijne gedruktheid, die hem zoo vele jaren hadden gekweld, hem zelven en anderen tot last, weken voor deze zuivere kinderstem. Wat hij in den diepsten schuilhoek van zijne ziel verborgen had, de zucht om zijne verloren dochter terug te zien, wat hij meende, dat geen menschelijk wezen hem zou kunnen ontwringen, dat bewerkte dit kind.

„Van wien is dat kind?" riep hij met eene stem, die ieder tot in de ziel doordrong, toen naauwelijks de woorden van het gebed weggestorven waren.

„Vader!" riep Meijer achter hem uit „het is uw en Esthers kleinkind... het is Bloempje's kind."

Met een zachten gil tuimelde Jacob Levi en zou een zwaren val hebben gedaan, zoo Meijer hem niet in zijne armen had opgevangen. Zijn gezigt was doodsbleek, hij was in onmagt gevallen.

Onder de gemeente ontstond eene groote opschudding; men drong zich op elkander, iets nooit gehoords vertoonde zich voor hunne oogen.

Op eens rees Jacob Levi in de armen van Meijer op. Hij begon hevig te weenen.

„Waar is het kind," riep hij uit, daar zijne oogen, door tranen verduisterd, het niet bemerkten, „waar is Bloempje's kind?..."

Toen hief Meijer den knaap in de hoogte, en lag hem aan zijns grootvaders borst. Siddernde armen omvatten het kind.

„Bloempje! waar is mijn Bloempje?" riep Jacob Levi.

Zoo had het gebed van een kind vader en dochter weder bij elkander gebragt.

Nog denzelfden dag zag men Jakob Levi vergezeld van Bloempje, naar den doodsakker gaan, waar Esther en de vijf knapen rustten. Toen zij van die plaats terugkeerden, lag op beider gelaat een glans van heiliging, gelijk ons menschen, alleen in die oogenblikken beschijnt, waarin het ons gegeven is liefde met liefde, verzoening met berouw te beantwoorden.

Bloempje bleef in het vervolg in de oude woning.

Zij bevond zich daar naauwelijks vier maanden, toen een

brief haar werd ter hand gesteld, die de tijding van den dood van haren echtgenoot bevatte. Naauwelijks had Jacques zijn doel bereikt, of te midden van de nieuwe ontwerpen, die hij voor zijn leven beraamde, ijlde hij in St. Francisco den dood te gemoet. Bij den brief bevond zich het zegel van de gemeentelijke overheid.

Bloempje rouwde een geheel jaar om den afgestorvene.

En Meijer?

Zullen wij ook thans nog de oude bittere spotternij herhalen: Meijer met de vier handen?

Wie thans nog voor weinige jaren Jacob Levi's huis voorbij ging, konde, vooral op zoele zomeravonden, eene groep blozende en gezonde knapen aan den voet van een ouden grijzen man zien rondspringen, die allen, ondanks de meest afwijkende ligchaamsgrootte, op elkander geleken. Welk een lach van vreugde, welk een zonneschijn zweefde over de lippen van dezen oude! welk een glinsteren van zijne oogen, wanneer zich menigmalen een dezer kinderen van het spel verwijderde en hem te gemoet ijlde om liefdevol aan zijne borst te worden gedrukt!

Het waren de kinderen van Meijer en Bloempje.

Ditmaal had Jacob Levi niet misgerekend.

Hoe strijdig ook met het gebruik, dat in het kwartier heerscht, dat kinderen nog bij den leeftijd van hunne ouders de „kadisch" zeggen voor een afgestorvene, hadden Meijer en Bloempje er op aangedrongen, dat Jacob Levi's kleinkinderen als zijne kinderen werden beschouwd.

Niet minder dan acht kleinkinderen spreken thans op *zijn* jaartijd de heilige „kadisch" voor hem uit.

IETS OVER DE GELAATKUNDE.

Alles verandert met den tijd; waarheden en geschiedkundige feiten blijven wel dezelfde, maar de vorm waarin de schrijver ons deze aanbiedt, is vrij wat sierlijker en bevalliger dan die waarin ze vroeger tot ons kwamen; in onze dagen legt hij er zich bijzonder op toe, om hieraan eene schilderachtige gedaante te geven, en de portretten van zijne helden en heldinnen zeer uitvoerig te teekenen. Het publiek is met deze wijze van behandeling zeer ingenomen en

toont zijne belangstelling door de gretigheid waarmede het deze soort van lectuur ontvangt. Iedereen wil toch gaarne weten hoe Alexander, Cesar of Napoleon er uitzagen. Sommigen hebben eene verzameling van munten, anderen schaffen zich kostbare kunstplaten aan, om dit verlangen te bevredigen. Er zijn enkele nieuwsbladen die hieraan te gemoet komen, deze begeerte strekt zich zelfs uit omtrent hen die tot de geringste klasse der maatschappij behooren, en eene goedkoope afbeelding in houtsnede van een berucht misdadiger wordt gretig ontvangen, ja! eene geheele verzameling zelfs duur verkocht. Toen Jack Sheppard de man van „den dag" was en iedereen den mond vol had van zijne pogingen om zijne gevangenis te ontvlugten, toen moest men weten hoe hij er uitzag, en Hogarth kreeg verlof om in den kerker het portret van den misdadiger te maken; hij beeldde Jack af, met zijne boeijen aan, in tegenwoordigheid van Thornhill den hofschilder en Gay den dichter.

De beeldtenis gaf een gemeenen kerel te zien met een brutaal en ongunstig uiterlijk, geheel anders als de novellist zijn held zou hebben afgeschilderd. Gaan wij op eens van het laagste tot het hoogste over, dan hebben wij volgens de legende de eenige afbeelding van den Zaligmaker te danken aan de nieuwsgierigheid van een Romeinschen keizer. Zij werd gesneden op een smaragd, het voorhoofd kort en breed, de baard puntig en klein, het hoofdhaar in 't midden gescheiden, de neus regt en fraai van vorm. Men herkent hierin geheel en al de Grieksche type en deze en andere omstandigheden hebben aanleiding gegeven, dat men dit kleinood langen tijd daarna voor onecht heeft verklaard; de anecdote bewijst evenwel genoeg dat men den wensch koesterde, en bovendien zijn de afbeeldingen die wij tegenwoordig van den Zaligmaker bezitten door de Bijzantijnsche schilders misschien naar dit oorspronkelijk edelgesteente genomen, tot ons gekomen.

Het algemeene gevoelen schijnt van de vroegste tijden af geweest te zijn, dat de gelaatkunde het middel aan de hand gaf om het inwendig gemoedsbestaan te leeren kennen. „Een goed uiterlijk is een aanbevelingsbrief," zegt een oud spreekwoord, waar iedereen meê kan teregt komen. Een regter maakt dikwijls eene gevolgtrekking in een tegenstrijdig ver-

haal van getuigen, alleen door op 't gelaat acht te geven. Een terneêrgeslagen blik, een laag voorhoofd, een donker, gluipend en somber gelaat, een aangezigt waarop toorn, zorg en allerlei lage driften zijn te lezen, is niet geschikt om iemand, die, als verdacht van aan eenige misdaad schuldig te zijn, in hechtenis is genomen, spoedig op vrije voeten te stellen. Shakespeare zinspeelt menigmaal op het gelaat; in Falstaff komen hieromtrent vele scherpe aanmerkingen voor, en men zou verscheidene regels over de gelaatkunde uit de werken van „den onsterfelijken William" (geschreven bijna twee honderd jaren vóór dat Lavater dit tot het bijzondere onderwerp zijner studie maakte), kunnen overnemen. Denk bij voorbeeld om die weinige woorden welke César omtrent den mageren hongerigen Cassius bezigt. Het inwendige gemoedsbestaan zal zich altijd naar buiten openbaren. Er bestaat en het kan niet anders, „een uitwendig en zigtbaar teeken, hetzij de inborst liefelijk en aangenaam of onverdraaglijk en gemelijk is. De voornaamste trekken van het gelaat kunnen veel meer dan de algemeene vorm en kleur als een leiddraad tot de kennis van het karakter aangemerkt worden. De oogen, de neus en de mond bekleeden de voornaamste plaats in het beoordeelen der goede of kwade eigenschappen in den mensch. Het was de stelregel van Plato, dat „eene schoone ziel zich een schoon ligchaam tot verblijfplaats koos, maar de zedeleer van onze godsdienst, verre boven die van Plato verheven, maakt deze gevolgtrekking niet zoo onvoorwaardelijk, en toch is het waar dat men volgens Shakespeare uit de oogen, neus en mond „den schelm" onder de menschen kan herkennen. Het is niet goed om een hond een leelijken naam te geven, maar al heeft een hond een leelijken naam, dan kan het toch wel een aardige hond zijn, en het als zoodanig vrij goed hebben, een gemeene verbasterde hond trekt niemand aan, maar men heeft menigmaal een onschuldig mensch veroordeeld naar zijn ongunstig gelaat. De oogen worden in dichterlijken stijl „de vensters der ziel," genaamd. Groote, heldere goed geopende oogen worden 't meest op prijs gesteld, kleine glinsterende vonkelende oogen doen misschien meer dienst en duren langer, ze zijn het kenmerk van een vernuftigen geest; de staatsman zegt Pope:

„Ziet alles met een half gesloten oog"

en ieder die een welgelijkend portret van Voltaire heeft gezien, kan zich gemakkelijk voorstellen, hoe krachtig de doorborende blik was, die uit dien kleinen vurigen oogappel ylammen schoot. Hij, de grootste twijfelaar; de meest ongeloovige onder alle ongeloovigen, liet zijn karakter uit zijne blikken lezen; hij had het oog van een doorslepen staatsman; en zoo kan men ook het karakter van de grootste vrouw, Elisabeth van Engeland, die ooit de teugels van het bewind voerde, herkennen aan den klaren, blaauwen, vasten glans waarmede haar vurig oog hare raadsvergadering overzag, en dreigende stralen van innige verontwaardiging schoot op de gezantschappen van Frankrijk en Spanje. De Engelsche schrijvers hebben veel op met een grijs (niet diep blaauw) oog. „Zijne oogen waren helder en blaauw als staal" zegt Chaucer; en nu nog jagen de groote, open, heldere, grijze oogen van den Fangui „of witten duivel" aan den zachten en magteloozen Hindoe schrik aan. Die blik beangst hen, zij zijn er bang voor, en toch kunnen zij die geen weerstand bieden. Het licht bruine oog teekent ook veel verstand en vastberadenheid; mevrouw Gaskell, eene beroemde engelsche romanschrijfster, geeft hiervan in „Miss Bronté" in „de Jane Eure" eene dichterlijke voorstelling. „Het zijn" zoo schrijft zij „zeer bijzondere oogen en het valt mij moeijelijk hiervan eene juiste, verklarende schildering te geven; zij zijn groot en goed overschaduwd, van een roodachtig bruine kleur; maar als men de krans om den oogappel nader beschouwt, dan komt het ons voor als of die uit eene groote verscheidenheid van tinten is zamengesteld. De gewone uitdrukking gaf een levendigen geest te kennen, maar als er nu en dan iets voorviel dat eene innige belangstelling of eene diepe verontwaardiging opwekte, dan schoten die oogen stralen als of er achter die oogballen vol uitdrukking een kunstmatig licht gloeide. Nooit zag ik bij eenig menschelijk wezen iets dat daarmede te vergelijken was."

De neus „de hoogtemeter van het gelaat van uwen buurman," is het meest vooruitstekende zoo niet het belangrijkste deel van het aangezigt. Toen Charles Kean eenige jaren geleden ergens als tooneelspeler optrad, gaf hij genoeg te kennen hoeveel gewigt hij hieraan hechtte, door een kunst-

matigen neus van gutta percha vervaardigd, met eene eigenaardigen kleur bedekt, te dragen, dat dan ook zijn geheele voorkomen veranderde. Als wij in onze verbeelding ons slechts onze vrienden die een stompen neus hebben, met een romeinschen neus voorstellen welk eene merkelijke verandering zou dit in hun voorkomen maken. Het voornaamste kenmerk van iemands gelaat bestaat in den neus; en een groot vernuft achtte dit belangrijk genoeg om hierover eene verhandeling te schrijven. — „Geleerden" zegt hij tot broeder Tobias, „schrijven niet voor niet lange vertoogen over lange neuzen." Behalve dat hij een orgaan is om adem te halen, is hij een sieraad voor het aangezigt, nog al een gemakkelijk handvatsel om een lastigen kerel bij beet te pakken en geeft ons bovendien belangrijke inlichtingen omtrent iemands karakter. Hij drukt uit hoe het temperament, de driften, de smaak, de wilskracht en de denkbeelden zijn. Men heeft er niet een, maar zelfs vele boekdeelen over vol geschreven.

De neuzen worden onderscheiden in den romeinschen of haviksneus, den gebogen arends-neus, de joodsche, de stompen de wipneus. De eerstgenoemde soort geeft vastberadenheid, vastheid van karakter, groote veerkracht, in een woord eene geheele minachting voor de weekelijkheid, onbeduidendheid en het beuzelachtige in het maatschappelijke leven te kennen. Vele uitstekende mannen hadden romeinsche neuzen. Hij die er het eerst in slaagde Engeland ten onder te brengen had een romeinschen neus; volgens de legende zou die neus in den aanslag gebroken zijn, want César, zoo luidt het verhaal, viel bij de landing uit de boot en kneusde zijn aangezigt op de harde steenen aan den oever der zee. Als wij de geschiedbladen openslaan, hoe veel groote mannen zien wij dan, wier neus den romeinschen vorm bezat. Beginnende met Sesostris, treffen wij verder Cato de wetgever, Julius Cesar, Hendrik IV van Frankrijk, Canute, sir William Wallace, Robert Bruce, Eduard I, Hendrik VII, koningin Elisabet, Loyola, de stichter der Jezuitenorde, sir Francis Draken, Gonzalve van Cordove, die de Mooren versloeg, de groote Condé, Cortez, Pizarro, de groote Pitt, Washington, bevelhebber der nieuwe wereld en Wellington de grootste veldheer zijner eeuw allen met romeinsche neuzen, aan. Wij

moeten er natuurlijk Columbus bijvoegen. Ook zonder het getuigenis dat eene afbeelding ons zou geven, zouden wij kunnen besluiten dat iemand, die telkens van het hof verdreven, uitgelagchen en verwaarloosd, toch door volharding zijne kleine scheepsmagt bij een wist te houden, die moed genoeg had om der oude wereld den rug toe te keeren, en ondanks allerlei hinderpalen eene nieuwe ontdekte, noodzakelijk iemand met een romeinschen neus moest zijn geweest. Veel groote mannen hebben zich kunnen beroemen op een half romeinschen en half griekschen neus, dat ligchamelijke kracht met verfijnde manieren beteekent; hieronder tellen wij Alexander den Groote, Constantijn, koning Alfred, Wolsey, Richelieu, Lorenzo de Medici, sir Walter Raleigh, sir Philip Sidney, en laatstelijk hij die door moed en geestkracht het meest heeft uitgerigt: Napoleon Bonaparte. Zijn neef heeft ook een haviksneus, grof, breed maar vol uitdrukking zelfs tot aan den top en de neusgaten.

Dickens laat eene zijner personen de kleine miss la Creevy altijd uit het venster kijken, om onder de voorbijgangers een goeden neus te zoeken, ten einde die op hare tafereelen over te brengen. Zij had bijzonder veel op met een griekschen neus. De schets is ontworpen in dien geest van humoristische verdichting welke dien schrijver onderscheidt, maar wij kunnen er toch deze waarheid uit afleiden, dat over 't algemeen de grieksche neus 't meest in den smaak der dames valt. Men kan zich ook onmogelijk een schooneren vorm van gelaat voorstellen, maar hij die een griekschen neus heeft, is dikwijls te teer en fijn gevormd, om tot veel krachtsinspanning en een vermoeijend leven lust te gevoelen. Als Napoleon die uit den vorm van den neus veel afleidde, daarom iemand noodig had voor iets waaraan hij veel gewigt hechtte, dan vroeg hij om iemand met een bijzonderen neus. „Het moge vreemd schijnen," zoo zegt hij, „maar gewoonlijk kies ik iemand met een grooten neus. Dit ligchaamsdeel nu had bij de Grieken geen bijzonder grooten omvang. Zij hadden kleine goed gevormde neuzen in eene regte lijn met het voorhoofd loopende, dat niet bijzonder hoog was, en dus niet veel ruimte overliet. Het Grieksche karakter is genoeg bekend, — een voorliefde voor fraaije letteren, allerlei spelen, handelszaken en verfijnde manieren.

Zij beminden de kunsten meer dan den oorlog, zij bewonderden de welsprekendheid, omdat die het vermogen had wegslepend te overtuigen. Zij waren onbestendig en zochten immer naar iets nieuws. De Romeinen zouden in de helft van den tijd die de Grieken hiertoe noodig hadden, de muren van Troije hebben omvergehaald, of anders daaronder den dood hebben gezocht. De Grieken hielden meer van praten dan van vechten. Zij beslaan eene voorname plaats in de geschiedenis en hun naam blijft voortduren, niet zoo zeer door het volk als wel door het genie hunner schrijvers.

Uit de levensbeschrijvingen van groote mannen kunnen wij zien hoe over 't algemeen het karakter was van diegenen die een griekschen neus bezaten. Addison, Byron, Shelley, Petrarcha, Spencer en in zijne jeugd Milton, hadden dezen vorm van gelaatstrekken. Onder de schilders waren er velen die, zoo als wij op hunne portretten zien, een griekschen neus hadden. De goddelijke Rafaël, een der schoonste mannen, Canova, de beeldhouwer, Claude, Titian, Murillo en in zijne jeugd Rubbens. Bij deze soort van neuzen kunnen wij nog voegen de zoogenaamde neus der Grieksche wijsgeeren. Bij jonge menschen heeft de neus dikwijls den zuiver griekschen vorm; maar die wordt naderhand van onderen breed, de neusgaten worden wijd, de meeste denkers bezaten zulk een neus — naar onderen loopt die eenigzins breed uit; een spitsche punt duidt wekelijkheid en nieuwsgierigheid aan. De bovengenoemde soort van neus, (namelijk der Grieksche wijsgeeren) treffen wij aan op de afbeeldsels van: Wycliff, Luther, Knox, Tyndale, Tuller, Bunyan, Paley, Hooker, Jeremias Taylor, Chalmers, Priestly en Wesly benevens nog een groot aantal godgeleerden; — onder de dichters: Homerus, Chaucer, Tasso, BenJonson, Shakespeare en Milton, op mannelijken leeftijd en als grijsaard; onder diegenen die zich door ontdekkingen een naam hebben gemaakt noemen wij: Galiléo, Caxton, Bacon, Newton, Smeaton, Cuvier, Des Cartes, Whiston en Alexander von Humbolt; onder kunstenaars Michel Angelo en Hogarth; onder de staatslieden: Olivier Cromwell, Burke, Franklin, Eduard III, Colbert, Talleyrand, Fox, Walpole en de Witt; onder geschiedschrijvers: Hume, Robertson, Burnet, de aartsbisschop

Urken en Macaulay; onder regtsgeleerden: Erskine, Blackstone, Hall, Coke, Somers, Mansfield en lord Broughan.

De geleerde maar weinig bekende schrijver Marolles begint een nieuw hoofdstuk in een zijner werken over de gelaatkunde met den neus der Heilige Maagd, dien hij als een zacht gebogen arendsneus teekent. De heer Holman Hunt heeft in zijne jongste schilderij dezen vorm niet gevolgd, (hij heeft meer misslagen begaan, bijv. in de voorstelling van den tempel van Herodias) wat den neus der Heilige Maagd aangaat, hij geeft hierin de Joodsche niet de Griekscheype. Onder onze Hebreeuwsche broederen treffen wij vele voorbeelden van den haviks-, arends- of joodschen neus aan. De joden zijn een goed, slim en nuttig volk. Zelfzucht en inhaligheid treden bij hen misschien wel wat veel op den voorgrond; maar niet alleen bij de Joden, bijna bij alle oude Oostersche volken treft men dezen karaktertrek aan, de vorm van den neus bij de Zigeuners geeft het middel aan de hand om te weten van welk volk zij oorspronkelijk afstammen. In de Egyptische beeldhouwwerken vinden wij voortdurend den joodschen neus terug, en voor zoo ver wij kunnen oordeelen naar de goed bewaarde mummiën in onze museums treffen wij daarop arendsneuzen aan. In de marmeren beelden te Ninivé en Assyrië is deze vorm ook gevolgd, en in welke omstandigheid of wij den koning aantreffen, hetzij hij jagende of vechtende is, of wel door zijne vijanden vervolgd wordt, altijd zien wij den arendsneus. De Griekscheen de stompneus schijnt bij de kunstenaars van die dagen niet in aanmerking te zijn gekomen. Mahomet had waarschijnlijk een Griekschen neus, even als zijne volgelingen die wij in Indië en Perzie aantreffen. Ook bij de Hindoes merken wij deze type op; nog onlangs waren wij in de gelegenheid om op het gelaat van Duleep Sing, en een der voornaamste Oostersche vorsten Cowasjee Jehechhoy den langen, dunnen, gebogen en eenigzins „voorover hangenden" neus op te merken. Men zegt dat de neus van Nana Sahib hierop eene uitzondering maakt, en dat de vorm van dezen gelaatstrek bij hem meer regt is dan bij zijne broederen.

In een der museums te Londen treffen wij onder eene zeldzame verzameling van houten beeldhouwkunst, twee standbeelden aan van de godin Siva, het bijzondere voor-

werp der aanbidding onder de bijgeloovige Oosterlingen; de gefronsde wenkbraauwen, de vurige oogen, de wreedaardige uitdrukking op de dunne ingetrokken lippen zijn in overeenstemming met den dunnen fijn besneden arendsneus, die met de wijd uitloopende neusgaten tot over de opgetrokken lip schijnt te hangen en die bijna te bedekken. Men kan ligtelijk denken waarom de onkundige afgodendienaar zijn houten God vreesde. De kunstenaar die dit beeld vervaardigde was wel voor zijne taak berekend, hij heeft de eigendommelijke karaktertrekken zeer goed uitgedrukt, en het voorkomen beantwoordt aan den naam: Siva de verdelgster of verwoesster.

De wraakgierigheid van Siva is een karaktertrek dien men over het algemeen aan de type van den arendsneus toekent, en om dit gevoelen te staven toonen wij aan, dat wraakgierigheid en kwaadaardigheid het meest onder die dieren en vogels wordt gevonden wier neus of snavel sterk gebogen zijn. Een paard met een romeinschen neus behoort onder de meest woeste van zijne soort, en als wij photographische schetsen konden magtig worden van de door Rarey getemde paarden, dan zouden wij naar den uiterlijken vorm kunnen beoordeelen of het dier, zoo als de pikeur zou zeggen, „den kwaden droes" had. Uit de opmerkingen die wij zelf aangaande muilezels, apen en paarden hebben gemaakt, kunnen wij afleiden dat de gebogen vorm van den neus, bepaald kwaadaardigheid te kennen geeft; Dickens en Shakespeare, zeer naauwkeurige waarnemers, zeggen dat dit zoo wel spijt als geestkracht beteekent, zij geven hiervan twee voorbeelden in Shylock en Fagin, beide joden. Het is niet te ontkennen dat deze beide personen met vele kundigheden waren toegerust, dat zij onregtvaardig werden behandeld, en toch door niemand werden beklaagd, maar het is alleen de geschiedenis van denkbeeldige personen, zoo als die in het brein van den schrijver is opgekomen, die wij hier bijbrengen. Misschien heeft men nimmer een meer in 't oog vallenden haviksneus gezien dan van Charles Napier, de veroveraar van Scinde. Deze neus is verwonderlijk van vorm; men zou denken den neus van een reus op het gelaat van een gewoon mensch te zien, slechts eens in 't leven zal men zoo iets aantreffen, niet minder als de verwonderlijke geestkracht waarmede de

eigenaar van den neus bezield was. Maar deze was ver van den joodschen vorm verwijderd. Het was wel een arendsneus maar niet voorover hangende, met een dunnen top en fijne kleine neusgaten.

George Cruikshanks de kunstenaar, die eenige trekken van overeenkomst met den generaal heeft, bezit ook een fijnen haviksneus, en het is nog al bijzonder dat Napier in den Indischen oorlog gewoon was den spotnaam „van den ouden Fagin te dragen," terwijl Cruikshanks die door zijne teekeningen de werken van Dickens zoo meesterlijk opluisterde, zijn eigen gelaat tot model voor dat van den jood nam, waarvan hij, voor een spiegel gezeten, de eerste schetsen ontwierp; hij stelde hierdoor de denkbeelden van den schrijver op zulk eene uitmuntende wijze aanschouwelijk voor, dat daaraan misschien voor een groot gedeelte de verbazende opgang dien Olivier Twist maakte, kan worden toegeschreven.

Groote veroveraars, ook mannen die zich door wreedheid en onderdrukking hebben berucht gemaakt, zoo als Attila, Tamerland en Genghis Khan hadden, als wij op de overleveringen afbeeldsels kunnen afgaan, arendsneuzen.

De heeren Hemans en Charles Dickens hadden in hunne jeugd arends-neuzen; die van Dickens is na den tijd dat Maclise zijn portret maakte, eenigzins in omvang toegenomen, en kan nu onder den breed uitloopenden neus gerangschikt worden. Over den neus van zijn voornaamsten tegenstander zullen wij niet lang uitwijden; deze is de vruchtbare bron geworden van een letterkundigen twist, die daarop uitliep dat de magtigste strijder zijne zwakkere tegenpartij uit het strijdperk wierp, waardoor hij voor geheel zijn volgend leven van den kamp wordt uitgesloten. De waarheid is, dat de neus van den satiricus gebroken is, waaraan hij in zijn jeugd veel pijn heeft moeten lijden, en in plaats van den breed uitloopenden neus, heeft hij nu een stompneus gekregen. Het is een spreekwoordelijk gezegde dat schrijvers vrij prikkelbaar en kitteloorig zijn; het verdroot den bezitter van dien neus dat die het onderwerp der algemeene beschouwing was, het is ook nog al eene netelige zaak dezen vorm door woorden of door afbeeldingen goed weêr te geven, en eene opmerkelijke bijzonderheid dat een waarlijk groot man zoo kleingeestig kan zijn, om een ambtgenoot voortdurend

te beleedigen, alleen omdat hij zich wel eens eene aanmerking over zijn neus heeft veroorloofd.

Nog een enkel woord zullen wij spreken over den stompneus, waarbij wij aan den ouden John Dennis en aan Alexander Pope denken.

De stompneus is onder alle soorten van neuzen het minst in aanzien, slechts zeer weinig groote mannen hadden dan ook stompneuzen. Van Kosciusko en Paul, keizer van Rusland, is deze bijzonderheid bekend; het tegenovergestelde van grootheid en kracht is daaraan verbonden, want bijna alle bijzitten van vorsten en de meest beruchte „maitresses" hadden wipneuzen. Marmontel zegt: „een klein wipneusje heeft geheele rijken doen vallen, en in de geschiedenis van mevrouw de Pompadour, du Barry en vele andere soortgelijke beruchte namen zoo als de hertogin van Portsmouth en mevrouw Nell Gwijne, wordt de waarheid van deze uitspraak genoeg gestaafd. De geschiedschrijver Boswell, George de Tweede en koningin Charlotte, hadden het ongeluk zulk een neus te bezitten, en als men nagaat, dat zelfs een hofschilder geen kans zag om naar dit gelaat een redelijk fraai portret te maken, dan is deze uitdrukking niet als overdreven te beschouwen.

Eene groote mate van nieuwsgierigheid, een gelijkmatig vrolijk humeur, vastheid van karakter en eene zekere vrijpostigheid worden aan den wipneus toegeschreven. De „schalksche Cupido wordt aldus afgebeeld. Somtijds zijn deze eigenschappen vergezeld door geestigheid en gevatheid, maar de uitdrukking „hemelsch" is niet zeer juist. Dezen bijnaam gaf men aan den wipneus, omdat hij zich gestadig naar de lucht schijnt te keeren, of ook wel omdat de Chinezen „het hemelsche volk" ten minste voor het grootste gedeelte wipneuzen heeft; en als men mistress Oliphant en Wingroove Cooke gelooven mag, dan is deze natie het meest onbeschaamde en meest leugenachtige volk der wereld.

Plaatsgebrek verhindert ons om het groote onderscheid dat er tusschen de neuzen der geheele menschheid bestaat, anders dan in breede trekken te schetsen; en toch zijn er onder al deze soorten weder vele afwijkingen; wij geven slechts het hoofdkarakter aan, anders zouden wij nog kunnen spreken van den Grieksch-romeinschen neus, — den wijd

uitloopenden stompneus; den Joodschen en den Romeinschen stompneus, die genoeg van elkaar onderscheiden zijn, om hierover afzonderlijk te handelen. Maar wij moeten nu van een onderwerp afstappen dat zooveel bekoorlijks bezit, en in meer dan een opzigt den steutel tot het karakter van den mensch geeft.

De mond, de laatste gelaatstrek waarover wij nog hebben te spreken, behoort ook tot een der belangrijkste deelen van iemands gelaat. Geene vrouw kan schoon genoemd worden die een leelijken mond heeft. Al zijn de andere gelaatsvormen nog zoo regelmatig, dan geeft een gapende mond, leelijke hangende en slecht gevormde lippen, een voorkomen van wezenloosheid en zelfs van stompzinnigheid dat dadelijk iets terugstootends heeft. Een kloeke zin, vastheid van karakter, wreedheid, zachtzinnigheid, een liefhebbend gemoed, liefde omtrent den naaste, welsprekendheid, nijd, gevatheid en nog veel meer eigenschappen zijn allen op den mond te lezen. Een listig en geslepen mensch, een bekwaam staatsman die 't een of ander in den zin heeft, is er daarom op bedacht om het spel en de werking van den mond te verbloemen .Cesar bedekte de kaalheid van zijn hoofd met eene laauwerkroon, de Cesar van onze dagen verbergt zijne lippen door een zwaren, neêrhangenden knevel en de natuur komt hem hierin verwonderlijk goed te hulp. Fouché, de beroemde politie-directeur onder Napoleon, wees bijna onveranderlijk den schuldige aan, alleen door op 't spel der lippen acht te geven.

Forester verhaalt gedurig in zijne merkwaardige Gedenkschriften dat hij „de misdaad las op de lippen van velen die hij verdacht" en groot was zijne gevatheid waarin hij bijna nimmer faalde. Maar wie kan op het spel der lippen acht geven, wanneer die door een zwaren knevelbaard overschaduwd worden? Alle groote politie-agenten van Fouché af tot den inspecteur Whicher toe, hebben zich hierdoor geheel en al vermomd. Bij belangrijke gebeurtenissen is het daarom goed om te trachten de trekken van den mond te verbloemen; men kan er te veel het karakter uit afleiden.

Dunne, bleeke lippen geven een slecht humeur te kennen. Zij zijn veelal het gevolg van een weekelijk gestel en eene ongezonde levenswijze. Eene dunne onderlip, zamengeklemde

tanden en een bleek gelaat komen in alle beschrijvingen van een zamenzweerder voor; en ook de schilder volgt die in zijne tafereelen na. Men ziet Judas op vele der vroegste Italiaansche schilderijen zich op de onderlip bijten. Richard de Derde, door Holingshed en Shakespeare beschreven, had deze gewoonte ook aangenomen. Lieden van een zenuwachtig en prikkelbaar gestel, hebben de gewoonte, vooral als zij achterdochtig zijn aan de lip te trekken en zoodoende hunnen mond te ontsieren.

Een kleine mond wordt zeer begeerlijk geacht en is lang in de mode geweest. Schilders en kunstenaars die in den smaak van het publiek vielen, hebben dit soms buitensporig overdreven. Men ziet kunstplaten waarop de mond der dame kleiner is dan het oog, de evenredigheid van het gelaat wordt hierdoor natuurlijk verstoord, en het staat even leelijk als of men een reusachtigen mond, die van het eene oor tot het andere reikt, op het gelaat plaatste. De mond eener vrouw moet niet al te klein zijn. Als wij op de waarheid kunnen afgaan naar de portretten die wij van koningin Elisabeth en Maria, koningin van Schotland bezitten, dan waren hare monden te klein om fraai genoemd te worden. De mond der eerste, de grootste heerscheres die ooit geregeerd heeft, zou ten minste haar veelomvattend verstand hebben kunnen aanduiden. Die van koningin Charlotte was leelijk, het was een echte Brunswijksche mond, die de twee voorste tanden deed zien, daar de bovenlip sterk was opgetrokken; in de mannelijke afstammelingen der koninklijke familie van dat huis, kan men dit nog opmerken. De leden van het huis van Habsburg hebben ook leelijke, bekend onder den naam van „Oostenrijksche" monden.

Bij veel schrijvers treft men wenken omtrent de uitdrukking van den mond aan. Het is, zegt een hunner, „die gelaatstrek waarop het bij 't spel 't meest aankomt," en daarom, al is de vorm onberispelijk, dan is het toch hoog noodig om zorgvuldig te waken, dat de mond aan al de menigvuldige eischen op eene waardige wijze kan voldoen. Als men eene aangename manier heeft om zich uit te drukken, dan krijgen woorden, anders op zich zelve dikwijls onbeduidend, iets liefelijks en overredends door de wijze waarop ze worden voorgedragen. Bij het eten is het hoog noodig zeer op zijne hoede

te zijn. Het lagchen is een belangrijk kenmerk van dezen gelaatstrek.

Dickens wiens veld van opmerking op dit punt zeer groot is, heeft zulk eene manier van kunstmatige vorming in een belagchelijk daglicht gesteld, daar hij een zijner fijn beschaafde oude dames teekent, terwijl zij bezig is om haren kweekelingen door het plooijen der lippen deze drie moeijelijke woorden: „pruim, print en prisma" te leeren uitspreken.

Sedert den tijd dat de Grieksche dichters hunne onsterfelijke zangen maakten, zijn er, ook door poëten van minderen rang die eenige verzen voor een zangstukje zamenstelden, duizende regels geschreven om een schoonen vrouwenmond te bezingen.

De Romeinen en de Italianen wijden aan dezen gelaatstrek hunne bijzondere aandacht: rozenlippen, tanden als paarlen, een geurigen adem zijn sedert eeuwen hunne geliefkoosde zinnebeelden.

Bij het einde van dit verslag moeten wij onzen lezers herinneren aan de spreuk: dat er geen regel zonder uitzondering is; een voorbarig oordeel, door aan een persoon die dezen of genen gelaatsvorm bezit, hatelijke eigenschappen toe te schrijven, zou welligt zeer onbillijk kunnen zijn; en aan den anderen kant is het helaas! genoeg bewezen, dat de hierboven aangehaalde stelregel van Plato niet altijd waarheid bevat.

DE VEENDAMP.

Eindelijk is zij weêr daar, de lang verwachte, lieve schoone Mei-maand, met hare bloesems, zonnige dagen en — met haren veendamp. Voorzeker, waarde lezer! behoort de veendamp of liever hoogterook, in zekeren zin, tot de attributen der schoone maand Mei, ten minste voor een groot deel van ons vaderland. Of echter dit beeld van den Mei, dat vóór uwe phantasie zweeft, door de gedachte aan den stinkenden nevel wordt opgewekt, zal ik niet beslissen, daar ik voornemens ben, met terzijdestelling van alle dichterlijke ontboezemingen, een verstandig woord met u te spreken over den veendamp, dien ongenoodigden gast, van wien nog altijd zoo velen niet weten „van waar hij kwam" en wie hij eigenlijk is. Deze bijna jaarlijks in Mei en Junij soms ook in de eerste

dagen van Julij, in den nazomer en in den herfst terugkeerende gast, laat nooit na, zoo dikwijls hij verschijnt, levendige ja dikwijls belagchelijke redeneringen en twistgesprekken te verwekken. Eenigen zeggen dat de veendamp het product is van turf- en heidebranden, welke jaarlijks in zekere groote uitgestrekte landstreken plaats grijpen, om daardoor den grond geschikt te maken tot het bezaaijen met boekweit, zoo als bij ons in Drenthe enz. veelal geschiedt. Anderen beweren dat het „opgeloste onweders" zijn. Nog anderen lagchen over den onzin van beide beweringen en verklaren den veendamp voor gewonen nevel, die met zwaveldampen bezwangerd is. Eindelijk moeten wij nog de allernieuwste ontdekking mededeelen, die een geleerde in een bijzonder geschrift heeft opgeteekend en volgens wien de veendamp, door omzetting van het in de lucht aanwezige koolzuur, in zijne grondbestanddeelen koolstof en zuurstof, ontstaat.

Men zou werkelijk aan een gezond menschenverstand twijfelen, wanneer men aan al dien dolzinnigen onzin geloof kon slaan, die dikwijls bij dergelijke disputen wordt uitgekraamd en die op een volslagen gebrek aan kennis van de eenvoudigste natuurkundige wetten berust.

Blijven wij een oogenblik bij de zoo dikwijls geuite meening over den aard der veendampen stilstaan, volgens welke deze uit opgeloste onwedors bestaan zou. Een „opgelost onweder" is een onding. Slechts eene uit meerdere bestanddeelen te zamen gestelde stof kan opgelost of omgezet worden; doch een onweder is geene stof, maar een natuurkundig proces, daarin bestaande dat de in enkele wolken opgehoopte positieve electriciteit met de negatieve electriciteit van andere wolken of van de aardoppervlakte, door middel van zoogenaamde ontlading (donder en bliksem) evenwigt maakt. Men verbeeldt zich nu, dat de „vrij gewordene" electriciteit in de lucht zweeft en den aan den veendamp eigen reuk veroorzaakt, dat de gewezene onweêrswolk naar de aarde gedaald is en hier als nevel (hoogterook) blijft hangen. Deze dwaze meeningen zijn gemakkelijk te wederleggen. Wolken, die als nevel op de aarde liggen, deelen aan de lucht eene bepaalde vochtige gesteldheid mede, terwijl de tot het meten of bepalen van het vochtigheidsgehalte der lucht dienende werktuig (hygrometer) bij veendamp of hoogterook steeds

aantoont dat de lucht zeer droog is. Ook ontbreekt aan den waternevel die eigendommelijke kleur, die de veendamp wanneer hij eenigzins dik is, duidelijk genoeg met zich meêbrengt. Wat nu de „vrij gewordene" electriciteit en haren reuk betreft, zoo kan er waarlijk van zulk eene vrij gewordene electriciteit in het geheel geene sprake zijn, daar de electriciteit *altijd* aan ligchamen gebonden is. Ook heeft de electriciteit doorgaans geen reuk, ofschoon men er een duidelijken phosphor-reuk aan bespeurt, wanneer men den neus bij een opgewekt electrisch ligchaam, b. v. eene sterk geladene electriseermachine brengt. Dit verschijnsel schrijft Schönbein aan het nog in vele opzigten problematisch Ozon toe, het kan echter op veel eenvoudiger en nader aan de waarheid liggende wijze verklaard worden door de daadzaak, dat iedere op eene gevoelzenuw werkende prikkel, onverschillig van waar die wordt aangebragt, in de zenuw de haar eigendommelijke waarneming opwekt. Zoo bewerkt een stoot tegen het oog, die sterk genoeg is om de achter den oogappel zich uitbreidende gezigtszenuw te prikkelen, terstond een lichtschijnsel, het zoogen. vonken zien; bloedsaandrang naar het gehoororgaan veroorzaakt oorsuizingen; een op de tong geleide zelfs zeer zwakke galvanische stroom, brengt oogenblikkelijk een eigendommelijken metaal-smaak te weeg, en op dezelfde wijze doet een de reukzenuwen treffende electrische stroom hier eene reuk-aandoening ontstaan, even zoo goed als dit een deze zenuw treffende naaldenprik zou doen.

Om den reuk der electriciteit te bewijzen, wordt ook dikwijls aangevoerd, dat men in gebouwen en op andere plaatsen waar de bliksem is ingeslagen, zelfs dan, wanneer hij geen brand verwekt heeft, dikwijls nog een tijd lang, duidelijk een zwavelachtigen reuk bespeurt. Dit is zeer eenvoudig te verklaren, doordien de bliksem in zulke gevallen den zwaveligen reuk niet medegebragt maar den zwavel gevonden heeft ter plaatse waar hij insloeg.

In het ijzerwerk van gebouwen, in metselsteenen, cement en kalk, zand enz., overal bevinden zich zwavelbestanddeelen, welke daar, waar de bliksem met deze in aanraking komt, verbranden en alzoo den zwaveligen reuk verspreiden.

Keeren wij ons, met voorbijzien der talrijke overige hypothesen, die dikwijls wonderlijk genoeg klinken, tot opsporing

*

der werkelijkheid, niet op de dwaalwegen der phantasie, maar op eenvoudige natuurlijke wegen, waar de oorsprong is gelegen van dat verschijnsel, dat wij veendamp, hoogterook of ook wel turf- of heide-rook noemen.

In het noordwestelijk gedeelte van Duitschland, voornamelijk in het groothertogdom Oldenburg en in het Hannoversche vorstendom Oostfriesland en Bremen, bevinden zich groote landstreken die uit veengrond bestaan. Wij willen hier slechts ter loops aanstippen, dat de veen uit deels gereed zijnde, deels half bewerkte turf bestaat. Die streken zouden nu geheel onvruchtbaar zijn, en dus ook onbewoond zijn, wanneer er niet een middel ware om van dezen veengrond eene gave af te dwingen. Die gave is de boekweit en het middel om den grond tot voortbrenging geschikt te maken, is het afbranden van het veen.

Dit geschikt maken van den grond bestaat eerst sedert ongeveer anderhalve eeuw. De predikant Bolenius te Hatshuizen heeft daarmede in de jaren 1707 tot 1716 een begin gemaakt. Wil men een nog woest stuk veengrond tot den boekweitbouw gereed maken, zoo maakt men eene menigte kleine greppels, om voor de afwatering te zorgen. Hierna wordt de oppervlakte van den grond, in kluiten of brokken van ongeveer $^3/_4$ voet middellijn, door middel van een daartoe geschikt werktuig klein gemaakt. Dit geschiedt in den herfst; men laat de kluiten den winter over liggen, en wanneer zij in de lente — gewoonlijk in het midden van Mei — droog zijn, zet men ze op hoopjes, die men vervolgens in brand steekt. Bij het branden is een zorgvuldig toezigt noodig, het vuur mag niet meer dan smeulen en nooit tot vlam overslaan, waarom men de kluiten nooit geheel droog laat worden. Onophoudelijk zijn er menschen bezig om de brandende kluiten met ijzeren langsteelige pannen tegen den wind op, over den akker te gooijen. Het uitbranden van een enkel stuk duurt 1 à 2 dagen, bij vochtig weder iets langer. Op het laatst van Mei of in het begin van Junij wordt in den zoo toebereiden grond de boekweit gezaaid. Hetzelfde stuk wordt ook in de volgende jaren, telkens vóór het zaaijen van den boekweit weder gebrand. Heeft de veengrond eenige jaren lang boekweit gedragen, zoo wordt hij hier en daar, voornamelijk op de Oostfriesche hoogveenen, ook

geschikt om rogge voort te brengen, die op vele plaatsen zelfs zonder bemesting zeer goed slaagt. Doch ook vóór het zaaijen van rogge moet de grond telkens behakt en gebrand worden. Dien ten gevolge hebben er ook, ofschoon niet zoo veelvuldig, in den herfst veenbranden plaats.

Hier hebben wij nu met de eenige ware oorzaak eener zoo kolossale rook-ontwikkeling te doen. Ieder weet dat een volkomen uitgedroogd stuk zuivere turf met eene kleine vlam brandt, en daarbij zeer veel rook en een doordringenden eigenaardigen reuk van zich geeft. Men denke nu eens na, dat de vele duizende, uit nog vrij vochtige turf en wortels en stengels van verscheidene planten bestaande kluiten van een enkelen akker, zoo op eens in brand staan. Welk eene verbazende massa rook moet dat geven! Men denke verder na dat niet een enkele, zelfs niet tien of honderd, maar dat duizende akkers te gelijker tijd branden, wier vlakte-inhoud naar □ mijlen berekend wordt, en men zal dan toestemmen, dat dit rook genoeg geeft om geheel Duitschland en aangrenzende landen geheel in rook te doen hullen.

Deze rook is daar, waar veen gebrand wordt en op verscheidene mijlen in de nabuurschap zoo digt, dat men zelfs bij helderen hemel de zon verduisterd ziet, waardoor dan alle voorwerpen geelachtig rood gekleurd zijn. Onder gunstige omstandigheden, waartoe vooral eene droge luchtsgesteldheid moet gerekend worden, wordt deze rook door den stroom der eeuwig bewogene luchtzee opgenomen, vele mijlen ver voortgedragen en over onze vlakten als zoogenaamde „hoogterook" verspreid. Hoogterook noemt men hem daarom, omdat de in meerdere of mindere verwijdering, den horizon begrenzende hoogten, hem gemakkelijk doen herkennen, wanneer de doorschijnendheid der lucht door dampen, of gelijk hier, door rook verminderd is geworden, en omdat deze hoogten dan in rook gehuld schijnen. In streken, waar zich geene boven de vlakten uitstekende hoogten bevinden, kent men de uitdrukking „hoogterook" in het geheel niet, doch is men daar met zijne afkomst te wel bekend, om hem niet bij zijn waren naam van „veendamp" te noemen.

Een reispas kan wel is waar deze gast uit den vreemde niet vertoonen, maar toch voert hij eene zeer geloofwaardige geboorte-acte met zich, en dit is de niet te loochenen dikwijls

zoo onaangename reuk naar brandende turf. Deze reuk is zoo duidelijk, dat hij alleen reeds voor ieder die een neus tot ruiken gekregen heeft, voldoende is om de afkomst van den rook te bewijzen. De turfrook wordt daarbij te duidelijker, hoe meer men den ruimen haard der Oost-Friesche veenbranden nadert. Ditzelfde is het geval met de geelroode kleur van den hoogterook, welke bij het naderen der veenstreken toeneemt en dikwijls reeds, wanneer men er nog 10 à 12 mijlen van verwijderd is, in een bepaald bruinrood overgaat. Als verder bewijs hiervoor kan aangemerkt worden, dat de veendamp zich slechts op zulke tijden vertoont, als er aanmerkelijke veenbranden plaats grijpen, dat is in Mei en Junij en soms ook in den herfst, ten tijde van het uitzaaijen der wintervruchten. Eindelijk moeten wij nog zeggen, dat de veendamp ons, met hoogst zeldzame uitzonderingen, door zulk eene rigting van den luchtstroom wordt aangevoerd, die juist naar de streek van het veenbranden heenwijst. Dit is alzoo voor het grootste gedeelte noordwestewind. De zoo even opgenoemde uitzonderingen vindt men in de daadzaak, dat in de bovenste luchtstreken dikwijls eene geheel andere windrigting plaats grijpt, dan in de benedenste en kan alzoo verklaard worden, dat de rookmassa's door een westewind opgenomen en verder voortgedreven worden, vervolgens naar beneden drijven en dan door den oostewind tot ons gevoerd worden.

Velen willen in den veendamp zelfs een meteorologisch verschijnsel zien, omdat zij een zekeren invloed van den rook op het weder meenen te ontdekken. Dan eens is het de aanhoudende droogte, dan weder de spoedig daarop invallende koelte en dan nog weder de verdeeling van opstijgende onweerswolken, die men den veendamp ten laste legt.

In dit alles is wel iets waars gelegen, maar men moet hier ook wel onderscheid weten te maken tusschen waarheid en waarschijnlijkheid. Dat het bij 't verschijnen van den veendamp dikwijls koud wordt heeft hierin zijn grond, dat de noordwestewind, op wiens vleugelen de rook daarheen zweeft, in den regel koude aanbrengt. Alzoo is het niet de rook, maar de noordwestewind die eene koele temperatuur veroorzaakt. Wat de droogheid der lucht betreft, zoo moet men bedenken, dat de veendamp zich slechts bij eene

drooge luchtsgesteldheid ver verbreiden kan, omdat de aschdeeltjes, waaruit hij bestaat, zich spoedig vol zuigen wanneer de lucht zeer vochtig is, daardoor zwaarder worden en naar den grond zinken.

Derhalve was de lucht reeds droog toen de rook kwam. Intusschen is de mogelijkheid niet te loochenen, dat een ver verspreide veendamp het langer voortduren eener drooge weersgesteldheid bevordert, omdat zijne talllooze aschdeeltjes de in de lucht steeds aanwezige waterdampen, voor een groot deel geringer en zoo de atmospheer nog drooger maken, dan zij te voren was.

Onvoorwaardelijk moet men echter toegeven, dat de veendamp zeer wel in staat is, bij zijn ontstaan het tot stand komen van onweder te verhinderen. De steeds met positieve electriciteit bezwangerde rookmassa wordt door de negatief-electrische aardoppervlakte aangetrokken en legert zich tusschen deze en de daarboven zwevende positief-electrische onweerswolken. Dit kan nu op tweederlei wijze plaats grijpen. Of de ver verbreide rookmassa strekt door middel harer groote aanrakingsvlakte, welke zij den wolken, zoowel als der aarde aanbiedt, tot eene langzame in evenwigt-stelling der beide tegengestelde electriciteiten, waardoor de noodzakelijkste voorwaarde voor het ontstaan des onweders wegvalt. Of de positief-electrieke rookmassa werkt afstootend op de met gelijksoortige electriciteit geladene waterblaasjes, wier digte opeenhooping de onweerswolken vormt. De laatste worden daardoor genoodzaakt zich in hoogere luchtlagen te verzamelen, waar zij door den wind opgenomen, weggevoerd en verstrooid worden. Wij kunnen dit hier slechts ter loops aanstippen en moeten als eene bekende zaak voorop plaatsen, dat ongelijksoortig-electrische ligchamen elkander aantrekken, terwijl gelijksoortig-electrische elkander afstooten.

Bij de landlieden staat de veendamp in geen goeden reuk. Wanneer ergens een oogst mislukt, hoort men altijd zeggen: dat een „kwade damp" of „schadelijke nevel" in den „bloei" gevallen is. En onder dezen boosdoener wordt vrij algemeen de veendamp verstaan. In waarheid echter is hij een weldoener voor den plantengroei in ons juist niet zeer zacht klimaat. Men zegt wel zeer dikwijls, dat met den veendamp de warmte hand over hand afneemt, maar deze

uitspraak schijnt op geene daadzakelijke waarnemingen te rusten, en zelfs de aanteekeningen van den predikant Snel in het Nassausche, verspreiden hierover geen genoegzaam licht, die gedurende zes jaren bij veendamp 67 maal eene temperatuursverhooging en slechts 42 maal eene afneming van warmte heeft waargenomen.

Verder zoekt men de oorzaak der temperatuursverhooging in betrokkenheid der lucht, ten gevolge van de zwevende rookdeeltjes. Zooveel is echter zeker, dat de temperatuurverhooging, wanneer zij ook al plaats heeft, niet aanzienlijk is en juist niet daardoor wordt de veendamp een weldoener der plantenwereld, maar enkel en alleen omdat hij, gelijk over het algemeen de met wolken bedekte hemel, de nachtelijke uitstraling vermindert en de zoo schadelijke nachtvorsten belet. Deze omstandigheid is juist daarom voor ons te gewigtiger, daar de veendamp juist optreedt in een tijd, wanneer de nachtvorsten niet zeldzaam zijn (in Mei en September) en dan bijna altijd vergezeld gaat van noorde- en noordweste winden, die juist de nadeeligste zijn. Uit Nassau zijn dienaangaande belangrijke opmerkingen bekend geworden. Zoo wees b. v. de thermometer op den morgen van 7 September 1854 — 0^0 aan; in den loop des daags kwam er veendamp, die tot op den avond van 8 September aanhield.

Des morgens van laatstgenoemden dag stond de thermometer op + 4°, daarentegen op den morgen van den 9den waarop de veendamp reeds verdwenen was, weder op — $1{,}8^0$. Wij hebben hier alzoo zeer duidelijk een warmen veendampnacht tusschen twee bepaalde nachtvorsten. Deze gunstige werking kan niemand bevreemden, daar zij over 't algemeen aan den rook eigen is. Reeds ten tijde der oude Romeinen beschutte men de vrucht- en wijnbeplantingen door kunstmatige rookvuren voor de vernielende nachtvorsten.

Ook den Peruanen was dit middel ten tijde der ontdekking van Amerika bekend, en evenzoo werd het ook in vroegeren tijd in Duitschland tot beschutting der wijnbergen algemeen aangewend. Dat de wijnbouw sedert den 30jarigen oorlog in Duitschland zeer in verval is geraakt is bekend, en zoo is dan ook niet het houtgebrek zoo als aangegeven werd, maar alleen de onwetendheid en oude slender de oorzaak, dat dit gebruik heden niet meer gevolgd wordt, maar dat men

het aan het toeval over laat om den gewigtigen oogst, waarbij eenige weinige vadems hout en het werk daaraan verbonden, niet in aanmerking komen, voor vernieling te beschutten.

Onlangs hebben zich echter weder uit Frankrijk stemmen doen hooren, die de aandacht vestigen op de beschutting, die de rook bij heldere nachten in het voorjaar — en deze zijn het meest gevreesd — aan de vruchtboomen enz. geeft, en het ware te wenschen, dat men bij ons te lande op dezen raad ook eens acht sloeg. Reeds hierdoor wordt bewezen, dat een voorbijgaande rook aan den plantengroei niet schaadt en de veendamp is toch niets anders. Het is zelfs door waarnemingen bewezen, dat de laatste zelfs dat niet schaadt, wanneer hij bij gelegenheid van den bloeitijd zich vertoont, terwijl het algemeen oordeel zegt, dat hij den bloesem vernielt en het „zetten" van de vrucht verhindert. Wij zouden vreezen al te wijdloopig te worden, indien wij alle nog voor ons liggende waarnemingen wilden mededeelen en dit te meer, naardien de heer A. Winkler Prins op dit punt vrij uitvoerig geweest is in het Practisch Volksboek van de HH. van Druten en Bleeker (zie jaargang 1860, blz. 78 en v. v.).

Vatten wij nu het resultaat onzer onderzoekingen nog eens in 't kort te zamen:

1) Het is eene bepaalde waarheid, dat in het noordwestelijk Duitschland, telken jare op bepaalde tijden veenbranden plaats grijpen, waarbij ontzaggelijke rookmassa's ontwikkeld worden.

2) De bij ons voorkomende veenrook of veendamp heeft denzelfden bepaalden turf-reuk en dezelfde kleur als de door het veenbranden veroorzaakte rook. Hoe meer men de streken nadert waar men het veen brandt, des te duidelijker wordt men zulks gewaar.

3) De zoogenaamde veendamp verschijnt slechts dan, wanneer aanzienlijke veenbranden plaats vinden of pas plaats gevonden hebben.

4) De rigting van den wind, bij het verschijnen van veendamp is dezelfde in welke de streken liggen, waarin veen gebrand is. (De zeldzaam voorkomende uitzonderingen van dezen regel zijn boven aangestipt of verklaard geworden.)

5) De veenbrand oefent geen nadeeligen invloed uit op den plantengroei.

[illegible] onbevooroordeeld onderzoek [illegible] van den veendamp ook [illegible] geheel [illegible] twijfel stellen [illegible] wonderlijke, waarvoor de Phre- [illegible] regt, een bijzonder orgaan in [illegible] heeft, is zoo magtig in [illegible] stechts te dikwijls om het voor [illegible] te versmaden, en dingen die [illegible] toelaten, met geweld in het [illegible] wonderbare en duistere te [illegible] mogelijk te voorkomen is het, [illegible] dat thans onder be- [illegible] zoo begeerig gelezen wordt, [illegible] om tegen bijgeloof, mys- [illegible] te volle te trekken, waar dit [illegible] wordt.

[illegible] de meening der laatste dagen [illegible] dat n. l. de veendamp het gevolg [illegible], doch daar deze damp of rook [illegible] den eigenaardigen turfreuk, hebben [illegible]. De rook b. v. die wij vinden [illegible] tegen het einde van April, [illegible] in Junij en Julij en verdween [illegible] nauwkeurig overeenkomt [illegible] damp, is het toch bewezen, dat [illegible] aan de vreeselijke vulcanische [illegible] dat het eene geheel andere [illegible] de volgende eigendomme- [illegible] eene prikkelende scherpte [illegible] de insecten werden in [illegible] een, gedurende de [illegible] onweersregen; [illegible] invloed op [illegible] op gekleurd katoen, [illegible] wijst, dat in [illegible]. Een dus on- [illegible] den door ons be- [illegible]

J. S.

DE VONDELINGSHUIZEN IN RUSLAND.

De reiziger die in den zomer Rusland bezoekt en bij helder weder den top van het Kremlin bestijgt, ziet een schouwspel voor zich zoo fraai en indrukwekkend, als hij dit naauwelijks ergens elders vinden zal, — hij telt de drie honderd vijf en zestig kerken zoo als men zegt in Moskou aanwezig; zijn oog rust op de plaatsen waar de groote veldslag in 1813 begon en eindigde, en waar de eerste Napoleon zijne plannen in duigen zag vallen; en verder in een der opene ruimten buiten de muren der stad ziet hij een groot gebouw, het vondelings hospitaal; — hij die eene zekere voorliefde voor kleine kinderen heeft, tot welk volk hij ook behooren moge, zal dit stellig niet onbezocht laten, en hij zal zich dit bezoek niet beklagen; de beleefde directeur ontvangt den vreemdeling op hoffelijke wijze, laat hem het geheele uitgestrekte gebouw zien en geeft alle inlichtingen welke men verlangt.

Het ruime gesticht heeft vier hooge verdiepingen welke een breed regthoekig vierkant vormen, en eene binnenplaats insluiten, die als een tuin is aangelegd. Aan de eene zijde strekt het gebouw zich wat meer uit, deze vleugel heeft den vorm van de letter L en in de ruimte daar vóór, treft men weder een vrij uitgestrekten tuin aan, met breede wandelpaden en bloembedden. De vertrekken gelijkvloers zijn voornamelijk voor de huishouding ingerigt, men vindt er de provisiekamers met allerlei zaken tot dagelijksch gebruik en de bergplaatsen voor hout en andere brandstoffen.

Toen wij „zoo schrijft de reiziger uit wiens dagboek wij dit artikel overnemen," door de tuinen vóór het huis den hoofdingang binnen traden zagen wij ongeveer vijftien of twintig kinderen, van twee of drie tot negen of tien jaren oud, zeer netjes en doelmatig gekleed in groepjes verdeeld al spelende en zingende, omringd van jonge vrouwen om op hen te passen, die er zeer vriendelijk en tevreden uitzagen en goed doorvoed schenen te zijn. Al deze oppassters en ook de kinderen hadden dezelfde kleeding aan; de jongens lange grijze jasjes, grijze lakensche petten, en kleine laarsjes over de broek heen; de meisjes grijze jurkjes en groote witte katoenen mutsen.

Deze groote inrigting bestaat uit twee afdeelingen; in de eene worden de weezen en kinderen van „nobles" adelijken die volstrekt geen fortuin en familie of goede vrienden hebben opgenomen, als het voldoende blijkt dat ze geheel onvermogend zijn. Ze kunnen op elken leeftijd in 't gesticht komen, worden onderhouden en opgevoed op kosten van den staat, en krijgen als zij de jaren bereikt hebben, eene betrekking in de maatschappij; de kinderen die wij in den tuin hadden gezien behoorden tot deze adelijken.

Wij gingen eene menigte breede ijzeren trappen op en kwamen aan eene rij vertrekken waar het kantoor gehouden en alle zaken betreffende het gesticht geregeld worden; er waren groote kasboeken op lessenaars, en ook op planken rondom den muur, alles genummerd volgens de jaren, wij vonden er bedrijvige klerken en boden, in een woord het geheel zag er uit als elk kantoor waar veel omgaat; verder bezigtigden wij de kapel die zeer fraai verguld en met schilderijen aan de muren en aan de zijde van het altaar versierd was; de Russische kerk veroorlooft geene beelden, maar er is evenveel wat het oog bekoren kan als in de Roomsch Catholieke kerken. Wij zagen ook geheele galereijen en kamers, vol met portretten van de keizerlijke familie en andere begunstigers en directeurs van 't hospitaal, benevens glazen kastjes of stolpen met verscheidene antiquiteiten en kunstvoortbrengselen, waarmede men van tijd tot tijd het gesticht begiftigd had.

Nu geleidde men ons naar de slaapzalen, deze zijn allen zoo aan elkaâr gelijk, dat het genoeg is als men er maar een gezien heeft; alles was zeer symetriesch ingerigt, het vertrek was zeer groot en hoog, aan elke zijde waren lange rijen met bedden, tusschen elk bed waren twee wiegen digt bij elkaar, aan het voeteinde van elke legerstede was een houten bankje dat tot kist diende, en als men de klep opligtte, tot berging der kleederen gebruikt werd; aan het hoofdeinde was een smaller bankje tusschen het bed en de wieg der kleine; boven elke slaapplaats hing eene kaart of een houten bord van een nummer voorzien, waarop eenige woorden met wit krijt geschreven waren. De wiegen hadden kappen, waren uit hout vervaardigd en van dekens met eiderdons gevuld, voorzien. Men was verwittigd van onze

komst, wij werden door den directeur en twee of drie heeren uit het bestuur vergezeld, en zoo vonden wij al de bedienden op haren post, aan elke zijde zestig, dus honderd twintig oppassters in de geheele zaal, even als soldaten in 't gelid geschaard; hare eenvormige kleeding gaf haar nog meer het voorkomen van militaire uniform. Deze vrouwen waren de zoogsters of minnen, er waren er twaalfhonderd die een gelijk getal zuigelingen, meest alle niet boven de twee maanden oud verzorgden.

Aan elke zijde van de ruime zaal bevond zich een waschtoestel voor de kleine schepseltjes, bestaande uit eene koperen badkuip, ongeveer een half voet diep, en van onderen een weinig rond toeloopende, op een standaard met koperen pijpen, die naar verkiezing warm of koud water gaven, vóór deze bevonden zich vier tafels om de kinderen op aan te kleeden. In de meeste andere landen houdt de kindermeid het kind op haren schoot als zij het wascht of helpt, maar in Duitschland en in Rusland blijft zij staan en verrigt zoo hare werkzaamheden; ook hier wordt alles met verwonderlijke orde en op militaire manier verrigt. In elke zaal bevinden zich ongeveer acht of negen hulpkindermeiden, met eene directrice aan 't hoofd, die er, bij de anderen vergeleken, als eene dame uitziet en geheel in zwart zijde gekleed gaat. Het dienstbare personeel bestaat uit wel opgevoede, handige en beschaafde jonge vrouwen of meisjes, allen gelijkvormig gekleed, zij doen al het werk, passen de kinderen op, in een woord de zoogsters laten alles aan haar over; een dezer meisjes staat met bloote armen bij het bad met laauw water te wachten, de min komt met haar nummer in de hand dat zij aan 't hoofdeinde van haar bed van de muur heeft genomen, en overhandigt den zuigeling aan het kindermeisje, die hem schielijk ontkleedt en aan de oppasster die bij 't bad staat overreikt. Het kindje wordt nu handig en zorgvuldig gewasschen en ten derde male aan eene andere kindermeid overgegeven, op eene tafel met eene oude zijden platte peluw gelegd en met een warmen zachten handdoek afgedroogd. Nu krijgt het eene vierde meid in handen om 't aan te kleeden, het wordt nu in die bespottelijk ondoelmatige windsels gewikkeld, die op 't vaste land overal in gebruik zijn. Op deze wijze loopt alles spoedig af, er zijn

slechts eenige weinige minuten noodig om het kind geheel en al te reinigen en te kleeden, waarna de min het weder overneemt en in 't wiegje legt. Van sommige dezer wichtjes was de geboorte ontijdig, het zijn dan arme zwakke schepseltjes die naauwelijks teekenen van leven geven en het beste donzen bedje of gevulde deken is niet in staat genoegzame dierlijke warmte aan te brengen; om hierin te voorzien legt men ze in koperen wiegjes met dubbelen bodem, welke ruimte gedurig met warm water wordt gevuld, hetwelk 't kind steeds in denzelfden warmtegraad houdt. Wij zagen een twaalftal van deze soort van kinderen in watten gewikkeld met aapachtige ziekelijke gezigtjes. In een ander gedeelte der zaal toonde men ons eenige dezer schepseltjes die er nu door de goede zorgvuldige behandeling en verzorging zeer gezond en sterk uitzagen.

Na het bezigtigen der groote zalen met geverwde vloeren, die gemakkelijk schoon gemaakt kunnen worden, waar uitmuntend gezorgd wordt voor reinheid, luchtverversching en warmte, kwamen wij aan de kleinere vertrekken voor bijzondere gevallen ingerigt, zoosals misvormingen, natuurlijke kwalen, waarvan sommige ongeneeslijk zijn en vroeger of later noodlottig werken kunnen; andere die door kunstbewerkingen weggenomen of verbeterd kunnen worden; weder andere die wel geen invloed op het leven en de gezondheid hebben, maar waardoor het arme schepseltje onsierd en misvormd wordt; er komen natuurlijk onder zulk een aantal kinderen vele zulke treurige gevallen voor, maar wat de wijze van behandeling en genezing aangaat, deze was niet beter of slechter dan in andere hospitalen. In een dezer zalen waren alleen de kinderen die aan huidziekten leden, niet die soorten die vrij algemeen en ook van ligten aard zijn, maar een uitslag die soms hardnekkig blijft aanhouden en zeer nadeelig is.

Er zijn nog meer zalen voor andere ziekte gevallen, maar de belangrijkste is die voor oogontstekingen, waar jong geboren kinderen niet zelden aan lijden. Van de twaalf honderd waren er omstreeks zestig aan onderhevig. Deze zaal is voorzien van groene luiken om er het licht buiten te sluiten, en men zorgt vooral dat er geen togt of koude lucht binnen dringt. Als de oogziekte reeds in vergevorderden staat is, dan zwellen de oogleden en er vertoont zich eene

geele stof, die tegen het ontstoken oog aandrukt; dit nu is ligt weg te nemen, als men maar zorg draagt, de oogen zorgvuldig en gedurig te wasschen, en met oogwater nat te maken; maar eene gewone kindermeid neemt dit zelden in acht, zij is onkundig en zij weet het niet, óf zij is lui en bevooroordeeld en wil niet, óf zij is schroomvallig en teergevoelig en durft niet; zij doen het oog niet genoeg open om er de stof uit te laten, omdat zij bang zijn dat het kind dan zou gaan schreeuwen, en wat het oogwater betreft, zij vergenoegen zich, dit alleen buiten aan 't oog aan te wenden. Wij waren ooggetuigen van de uitmuntende behandeling, die men hier volgde.

Eene der jonge vrouwen stond aan eene tafel met een metalen blad aan de zijden een paar duim hooger, in het midden bevond zich een fontein van warm water, die door eene pijp van gutta percha als een stortbad in elke rigting geleid kon worden, zij had eene platte geölied zijden peluw vóór zich; eene helpster stond naast haar. Eene geheele rij zoogsters met hare blinde zuigelingen stond in een lijn geschaard aan hare regter zijde, elke min had een lapje oud linnen en wat pluksel boven op het hoofd. Nu kwam de eene na de andere vóór, de kinderen werden gedeeltelijk ontkleed en zij overhandigde haar kindje aan de verpleegster; deze legde het met den rug op de peluw, drukte met de linkerhand het onderste ooglid naar omlaag, terwijl de helpster het bovenste opligtte, daarna deed zij met de regterhand het stortbad van warm water in 't oog loopen, tot al het onreine vocht daaruit verwijderd was, nu nam zij het lapje oud linnen van het hoofd der min, droogde er het oog zorgvuldig mede af, zij liet nog eenige droppels oogwater in 't oog vallen, en legde het vuile pluksel en linnen op een hoop; zoo doende werd elke nieuwe besmetting afgewend, daar elk kind zijn eigen linnen mede brngt, en alles zorgvuldig gereinigd werd, alvorens het andermaal te gebruiken. Nu kreeg de min haar kind terug, die het weder in 't wiegje legde, en de geheele behandeling was in eenige minuten afgeloopen.

In eene andere zaal zagen wij de koepok-inënting, aldaar waren twee heelmeesters bezig, er bevonden zich ongeveer zestig kinderen; de helft werd ingeënt van den arm der

andere helft, aan wie dit acht dagen geleden gedaan was. Wij namen daar dezelfde orde waar.

Op onze vraag of het wel eens gebeurde, dat eene moeder die haar eigen kind daar had gebragt, zich als min aanmeldde en werd toegelaten, om het te zogen, antwoordde men ons, dat dit hier zeer ligt mogelijk was, maar 't zou altijd zeer toevallig zijn en niet onwaarschijnlijk dat zij, hoewel in 't zelfde hospitaal, het niet eens zien zou. Er wordt echter niets aan gedaan om het te verhoeden; en daarom kan 't ligt gebeuren, dat de moeder betaald wordt om haar eigen zuigeling op te kweeken.

De voor- en nadeelen van vondelingshuizen zijn reeds dikwerf besproken geworden, het in de hand werken van onzedelijkheid staat tegenover het behoud van vele menschelijke wezens. Er heeft altijd eene groote sterfte onder het menschdom plaats, want men berekent dat er een vierde gedeelte der kinderen bezwijken voor 't eerste jaar, maar dit getal is nog zoo groot niet als in de meeste andere hoofdsteden van Europa. Als men in den lageren stand en vooral in de fabriksteden ziet, hoe weinig verstand de moeders van de behandeling der kinderen hebben, hoe zij hen verwaarloozen, hoe zij bij slechte voeding altijd in onreinheid verkeeren, en bij ongesteldheid allerlei dwaze huismiddeltjes aanwenden, dan lijdt het geen twijfel, of de kinderen in deze groote Russische vondelingshuizen zijn er veel beter aan toe, worden veel beter verzorgd en opgevoed, dan wanneer zij aan de zorgeloosheid en domheid hunner eigene ouders overgelaten waren. Het is bekend dat vele dezer kinderen uit een wettig huwelijk zijn gesproten, maar nijpende armoede en de beslommeringen van het leven verontschuldigen de ouders gedeeltelijk, en er is reden om te gelooven, dat vele dezer kinderen door de ouders terug worden gevraagd, lang voor den leeftijd waarop zij het gesticht moeten verlaten, misschien doet de zekerheid, dat zij haar pand ten allen tijd terug kan bekomen, menige moeder besluiten om er voorwaardelijk afstand van te doen, — deze instelling werkt natuurlijk de onzedelijkheid wel eenigzins in de hand, maar kindermoord wordt er toch door voorkomen. Het vondelingshuis te St. Petersburg is op veel kleiner schaal ingerigt dan dat te Moscou, maar er wordt overigens volmaakt dezelfde wijze van behandeling gevolgd.

VERTELLINGEN VAN VOORVALLEN UIT HET LAATST DER VORIGE, EN DE EERSTE HELFT DER TEGENWOORDIGE EEUW.

DOOR

EEN OUD-AMSTERDAMMER.

I.

Twee zakken guldens in geen best entrepôt.

Bij de kassiers Cornelis Slaap en zonen, destijds woonachtig op de Heerengracht, bij de Roômolensteeg te Amsterdam, was een burger-jongeling van achttien-jarigen leeftijd op het kantoor, die als aankomeling in het vak der kantoordienst, daar den post van jongsten klerk bekleedde. In deze qualiteit vond hij zich, als soms de zaken op het kantoor wat druk liepen, door zijne patronen wel eens geroepen, om den kassiers-knecht of kantoor-looper bij te staan in het doen van boodschappen, tot het incasseren van gelden voor wisselbrieven en ander papier, of het doen van uitbetalingen aan kooplieden en particulieren, van wie zijne meesters fondsen in bewaring hadden. Als dit 'zoo eens voorviel, was dat voor den jongman een lang niet onbegeerlijk baantje; want — zoo als zich wel begrijpen laat — de gezonde, levenslustige knaap wisselde volgaarne zijn eentoonig zitje op den kruk achter den lessenaar eens af, met een gang van soms ettelijke uren in de opene lucht door de stad. Hij zag er dan ook niet tegen op, als de kuijer soms wat lang uitviel, maar vond het, vooral bij mooi weêr, veeleer prettig, wanneer eene commissie, die hem werd opgedragen, moest besteld worden, b. v. aan het eind van Oostenburg, of zelfs op een der paden buiten de Utrechtsche of Weesper-poort, die beiden toen nog in haar volle fleur daar stonden. Daar de jeugdige kantoor-bediende vlug en welbespraakt was, en zoowel met den kleinsten winkelier, als met den aanzienlijksten koopman of diens boekhouder, geschikt en beleefd wist om te gaan, was de vermelde taak hem bijzonder goed toevertrouwd. Ook zagen lieden, die wel eens uitstel noodig hadden, als hun eene

assignatie of wisselbrief ter betaling vertoond werd, den hupschen jongman altoos liever komen, dan den reeds bejaarden kantoor-looper, daar deze, die niet heel blijgeestig van humeur viel, het hun lastig genoeg kon maken, als hij soms verzocht werd, nader terug te komen, door dan vrij gemelijk te zeggen tot hen, die juist geen kwade betalers waren, maar dat uitstel verzochten, omdat het hun voor het oogenblik aan gereedliggende contanten mangelde: „ik geef den brui van dat heen- en weer-geloop; de heeren Slaap moeten dan maar weten, wat zij te doen hebben, of anders protest laten volgen; daar zit niet anders op!"

Willemse — zoo als wij den jongsten klerk voortaan willen noemen — was, hoewel ijverig voor de zaak zijner patronen, van een meer humanen zin dan de oude kantoor-looper, en daarom bij ieder gaarne gezien. Als een wel opgevoed jong mensch van goeden huize, had hij steeds bewijzen gegeven van strikte eerlijkheid, in de behartiging der geld- en kantoorzaken. En daar hij, bij geschiktheid voor het vak, lust en vlijt in zijn werk paarde, genoot hij het volle vertrouwen van zijne patronen, die, zijne oppassendheid erkennende, zijn salaris, gedurende het drietal jaren dat hij nu in hunne dienst was, billijk verhoogd hadden. Hij werd hierdoor niet weinig aangemoedigd tot verder vlijtbetoon; gelijk de billijke opprijsstelling van getrouwe dienst altijd een krachtige prikkel daartoe is, vooral bij jonge lieden, die, zoo als men zegt, nog bij Sint Joris in den kost zijn en dan, bij gemis aan zulk een spoorslag, het ligt op hunne ouders laten aankomen en den lust voor het vak, waarin zij geplaatst zijn, verliezen. Trouwens, 't was in die dagen nog een gulden tijd voor onze kantoor-bedienden, wat namelijk hunne belooning betreft; daar op de meeste Amsterdamsche kantoren — die van practizijns niet uitgezonderd — toen nog een salaris verleend werd, hetwelk iemand ruim in staat stelde, om er met een gezin — laat staan wanneer hij *célibataire* was — vrij fatsoenlijk van te leven, ja, met eenig overleg en spaarzaamheid, er nog wel iets voor den ouden dag bij te kunnen opleggen; zoodat er toen, voornamelijk op koopmans- en geldkantoren soms klerken en boekhouders waren, voor wier jaarlijksch tractement, menig hoofd-ambtenaar bij een der hooge collegien van staat of

provincie, ofschoon het ook dezen aan geene goede bezoldiging mangelde, beleefdelijk den hoed zou afgenomen hebben.

Dit alles is sedert — gelijk meer andere dingen, hoewel niets met kantoor-zaken gemeen hebbende — magtig veranderd, zonder dat het er evenwel op verbeterd is. Nu valt het niet te ontkennen, dat de veranderde omstandigheden des tijds en het verloop van ons handels-verkeer daarop ongunstig hebben ingewerkt, maar de zaak is mogelijk nog verergerd, doordien gestadig vele vreemdelingen — vooral Duitschers — naar onze Hollandsche koopsteden overkomen, die daar, als zoogenaamde *volontairs*, eene plaats op kantoren weten te vinden en, na zich, met de kanalen waardoor onze kooplieden handel drijven, ter dege bekend gemaakt te hebben, naar hun vaderland of elders terug trekken, om met die verworvene kennis van onze handels-relatien hun profijt te doen, zekerlijk met dankbare lofverheffing der vrijgevigheid van den Hollandschen koopman, die zich, zoo doende, geene vliegen slechts, maar tot soms zijne beste goudvinken toe, door die heeren heeft laten afvangen. Doch we zouden haast zoo voortkeuvelende, den draad van ons verhaal gaan verliezen, en moeten, om daar weder op te komen, thans tot den hoofd-persoon daarvan en diens kantoor terug keeren.

Het gebeurde namelijk op eenen tijd, dat de oude kantoor-looper van de heeren Slaap aan zijne patronen deed weten, dat hij uit hoofde van ongesteldheid niet komen kon, en daarom verzocht, eenen zwager van hem te mogen zenden tot zijn tijdelijken plaatsvervanger, ter waarneming der boodschappen. Dit werd door de heeren niet afgeslagen, mits — zoo luidde hun antwoord — de *ad interim* voorgedragene eenige kennis van handelspapier bezat; wat schrijven en rekenen verstond; en vooral een goed oog had, om bij het ontvangen en uitbetalen van geldspecien, waaronder soms vreemde munt voorkwam, op het telllen en allooi daarvan vaardig toe te zien. Dit was niets te veel geëischt; want hoe vele valsche munt er op verstandelijk en zedelijk terrein, in de wereld in omloop moge zijn en worden ingebeurd, als het op 't materiëele of de geldsoorten aankomt, wordt daarop nog al scherp toegezien, en is zulke valsche waar op kassierskanoren wel het minst gewild.

***

„Ja," liet de kantoorloóper zeggen, voor de knapheid van zijn zwager op dat punt kon hij instaan; want hoewel zijn zwager eigenlijk aanspreker was — eene bediening voorheen nog al van zeker gewigt (althans in de verbeelding der lieden van dit gild) in Amsterdam — zoo had hij toch wel meer tot noodhulp op kantoren, welke hij noemde, gediend, als dáár soms de boodschaplooper ongesteld of absent was.

„Nu! als dat zoo is, laat hem zijn beste been dan maar voorop zetten!" zeiden de heeren Slaap: „Willemse is er in allen gevalle toch, om in te springen, als er buitenlandsch papier geëndosseerd of verhandeld moet worden."

Daarmede was de remplaçant-kassiersknecht aangenomen, en trad hij in functie voor de boodschappen van het kantoor, onder het faveur van, bij voorkomende gelegenheid, de zaken, waarvan hij mindere kennis droeg, door den jongsten klerk te zien waargenomen.

Nog dien eigen morgen deed zulk eene gelegenheid zich voor. Er kwamen, onder andere papierwaarde, twee buitenlandsche wissels in, die betaalbaar waren, en waarvan het beloop nog dien dag moest ontvangen worden. Het was in de Julij-maand en uitlokkend schoon weder. In den marmeren huisgang digt bij de kantoordeur stond eene kanarievlugt, en de vogeltjes begroeteden daarin het vrolijke morgenlicht met zoo liefelijk koraal, dat iemand het hart er van verrukt moest worden. De jeugdige klerk zat voor zijn kasboek, onder het becijferen van geldposten — daar hij vrij grif in dat werk was — al verlangend naar de voetwandeling tegen straks, door de glasramen aan de straat uit te kijken naar de gracht, waar het heldere zonlicht van den zomermorgen, met allerlei tintschakeringen, tusschen de looverschaduwen der op de gracht staande boomen speelde. Hij luisterde met vermaak naar het vrolijke getierelier der vogeltjes in den gang, en hunkerde al naar het oogenblik, dat hij, meer vrij dan zij in hunne fraaije kooi, schrijfpen en kantoorboek zou kunnen nederleggen, en de dompige kantoor-atmosfeer voor eenige uren, met eenen gang door de stad, bij het inademen der verkwikkende zomerlucht verwisselen; hij zag dus den minuut-wijzer, op de Zwitsersche wandpendule tegenover hem, allengs meer het uur van tienen naderen, en hoorde dit aldra met welgevallen slaan, als

de tijdstem, die hem tot andere bezigheid, en daarmede naar buiten en de vrije straat op riep.

Nadat de aanspreker, thans kantoorlooper *ad interim*, zijne boodschappen en instructie daarbij gekregen had, en tot verrigting daarvan zijn' weg was gegaan, kwam de beurt aan Willemse. Onder de commissiën, die hem werden opgedragen, was er eene voor het Deensche consulaat aan den Buitenkant; dan volgde een Engelsche wissel van 105 pond sterling, betaalbaar bij een Noordsch handelshuis op de Geldersche kade, en waarvan het bedrag heden moest ontvangen worden; terwijl de klerk moest maken voor één ure te zijn aan het kantoor der bankiers, gebroeders Croese, in de Doelenstraat, tot inwisseling of vertoon ter acceptatie en visering van andere papierwaarden. Vlug als een hert sprong Willemse van zijnen krukstoel voor den lessenaar af, toen het lijstje der boodschappen geschreven, en de papieren, hem toevertrouwd, door hem met den boekhouder waren nagezien. Even vlug, maar met oplettende zorg tevens, sloot hij de wissels en assignatien, welke hij te ontvangen of ter acceptatie aan te bieden had, in de daarvoor bestemde portefeuille, en verliet vrolijk, niet zonder voorzien te zijn van den gewonen valieszak tot berging der geldspecien, het kantoor, zich op weg begevende tot het doen van zijnen rondgang door een deel der stad; middelerwijl andere wijken meer in het oostelijk stads-eind, thans door den knecht werden doorkruist.

In steden als Amsterdam is, voor lieden van een beroep, waarbij veel te loopen valt, geen nuttiger kennis, dan die van den kortsten weg, van zeker punt tot het andere in de stad. En tot hen behooren vooral de knechts of klerken, die voor kassiers-kantoren uitgaan. Zulk een bediende zal u het best weten te zeggen, hoe gij, bij voorbeeld, het allernaast van het station van den Rijnspoorweg naar dat van den Hollandschen, buiten de Willems-poort komt, en u dan vast raden, die en die dwars- en zijstraten en stegen door te steken, om er gauwer te komen, dan die de gewone route der omnibussen volgt. Mogelijk denkt iemand: dat is ook wel op eene goede platte-grondteekening na te gaan, doch de meeste kassiers-knechts ontleenen hunne topographische kennis niet aan zoo'n stedeplan, maar gaan daarbij

bloot practisch te werk, hebbende gewoonlijk zooveel verstand van dat raadplegen eener topographische kaart, als van eene vertaling van Cats in het Chineesch.

Daar Willemse er goed op geleerd was, zich den weg door Amsterdam te verkorten, kwam hij tijdig aan het consulaat van den heer Dull aan den Buitenkant, gelijk, na afdoening zijner zaken aldaar, aan het kantoor op de Geldersche kade. Hier had hij verwacht, voor den Engelschen wissel ander papier in betaling te ontvangen. Maar dit viel tegen; men woog hem twee zakken guldens toe, die van het merk der firma voorzien, en met lak verzegeld waren; en betaalde voorts de overige 5 pond sterling in zestig guldens aan los geld. Met dit vrachtje en ander geld belast, moest nu Willemse nog naar het kantoor der heeren Croese in de Doelenstraat. Dit was ook zoo bezwaarlijk niet voor den flink opgewassen jongman, die tegen geen dragtje van een paar zakken guldens of zelfs nog meer opzag. Maar het was intusschen middag geworden, en met het klimmen der Julij-zon tot die tijdhoogte, was de zomerwarmte van den dag, die in het begin van den voormiddag nog door een zacht koeltje getemperd werd, tot bijna smoorhitte gestegen, zoodat zelfs zij, die onbelast over straat te gaan hadden, in hun zweet te baden schenen; hoeveel te meer hij, die bereids een paar uren loopens door de stad achter den rug had en nu, van het noordelijkst eind der Geldersche kade, nog met geld bevracht, langs de, op dit uur van schaduw ontbloote grachten en Nieuwe Markt, naar de, een half uur ruim van daar gelegen Doelenstraat moest gaan.

„Ik kon mij toch ook van die zakken geld wel zoo lang ontlasten," — dus zegt of denkt de jongman bij zich zelven, — „door even bij Baltich aan te gaan, en ze daar in bewaring te stellen, in plaats van, in die brandende hitte, daarmede nog over de Nieuwe Markt en langs heel den Kolveniers-burgwal naar de Doelenstraat te sjouwen, daar mij nu het zweet er al van uitgudst. Kom, ik steek maar even de Stormsteeg door, en loop bij Baltich aan!"

De man, die hier onder den naam van Baltich bedoeld werd, was een Westfalinger, die voor eenige jaren uit zijn Munstersch dorp, als zoogenaamde hannekemaaijer,

naar Holland was gekomen; daarna als pakhuisknecht in eene kaaskooperij, in de buurt van Willemse gediend, en later wel eens kruivrachten voor diens ouders, die winkel deden, gedaan had. Sedert had deze Baltich in Amsterdam eene bejaarde weduwe weten aan te klampen en haar getrouwd; en toen van het geld dier vrouw, eenen winkel van Westfaalschen ham, worst en andere artikelen op den Zeedijk aangekocht, in welke straat hij thans woonachtig was. Willemse was, als hij soms in die buurt kwam, wel eens meer bij zijn' ouden bekende Baltich ingeloopen, en de slimme Westfalinger had de kennis met den jeugdigen gewezen buurman onderhouden, omdat deze goedhartig hem meermalen op zijn verzoek ten dienste gestaan had, waar hij teregthelping behoefde, tot het invullen bij voorbeeld van een belasting-biljet, of in andere zaken, waarin de voorlichting van een knap kantoorbediende, met schrijf- en rekenwerk goed bekend, aan zoo iemand, die weinig van de Hollandsche taal en nog minder iets van stads keuren of administratie wist, kon te stade komen. Als dan Baltich, die spoedig zijne eerste vrouw verloor, en sedert eene jongere gehuwd had, met trouw-cedul of andere schriftelijke aangifte soms aan den grond zat, zocht hij den jongen heer Willemse — *seinen ehemaligen Nachbarn*, gelijk hij hem noemde — aan, hem met raad en pen te dienen; en deze was daartoe goedwillig genoeg; weshalve hij, in het voormiddag-uur, bij zijn uitgaan voor het kantoor, den Zeedijk langs komende, soms bij Baltich aanliep, om eens uit te rusten, die er dan ook niet op zag, om den welkomen bezoeker op een kop Duitsche morgen-koffij, nog smakelijker gemaakt door een broodje met Westfaalschen ham of *saucis de Bologne* tot versnapering, gastvrij te onthalen.

Ik heb met voordacht de oorzaak dier goede kennis van Willemse aan den Westfalinger, die immers nu voor een gezeten burgerman in Amsterdam kon doorgaan, een weinig breedvoerig in het licht gesteld, omdat dit kan ophelderen, waar de grond lag van het vertrouwen, hetwelk de jeugdige kantoorklerk, dien men anders niet van groote onbedachtzaamheid zou kunnen vrijpleiten, niet aarzelde in dien Munsterman te stellen. — Die redegeving zal dus ook licht bijzetten aan het gesprek, dat ik nu ga invoeren.

„Sakkerloot, Baltich, wat is dat met den middag brandend heet geworden! Kijk eens, hoe mij het zweet afdruipt! Ik kom eens even bij je uitblazen. Hoe maak je het al zoo? Me dunkt, je boter moet wel in de tonnen smelten met zoo'n hitte, al heb je ook linnen luifel-schermen voor je ramen gemaakt." — Met deze inleiding trad, met den hoed in de eene hand, en met een' zakdoek in de andere, terwijl hij zijne geldvracht reeds op eene winkelbank had neder geworpen, zich het zweet van aangezigt en voorhoofd wisschende, — Willemse, hijgende van de warmte, Baltich's voorhuis, waarvan de deur aan de straat open stond, binnen, en vlijde, of liever wierp hij zich, half aâmechtig, meteen naast zijne geldzakken op die bank neder.

„Ha! Herr Willemse, wie geht's? Es ist schon lange, dass wir einander nicht gesehen haben. Es freuet mich dass du hier bist. Wie geht's met ihren Alten? Aber setze dich gefälligst und komm herein! meine Frau wird dir eine Tasse Kaffee einschenken. Ich will das Geld aufnehmen und herein tragen. Die Säcke sind wirklich schwer zu tragen, und es ist heute recht warm." — Op zoo welwillenden toon werd de jongman door Baltich, — die, als hij regt in zijn humeur was, tot bekenden van hem gewoonlijk in zijne moedertaal sprak — gemeenzaam begroet.

„Praat me niet van je koffij, man, in die warmte!" hernam Willemse. „Als je zoowel een frisch glas koude karnemelk had... doch à propos! hoe maakt je vrouw het?... Ha zoo! jufvrouw Baltich, daar ben je al zelf, naar ik zie. Warm weêrtje, hé?! Neen, (op hare noodiging om in de huiskamer te gaan) dank je, ik zit hier kostelijk. 't Zal daar in je binnen-vertrek ook luwen van daag! Je moet weten, dat ik al van tien ure af aan den loop ben geweest. Eerst van het kantoor naar de Haarlemmer Houttuinen, van daar den Nieuwendijk op en toen naar den Deenschen consul; onderweg eens aangelegd in *IJ-zigt*, waar ik een klein half uur heb zitten uitblazen en mij een glas limonade laten geven. Nu kom ik het laatst van het eind aan de Geldersche kade, waar ze mij met die twee zakken guldens hebben opgescheept, en moet nog vóór één ure in de Doelenstraat zijn. Laat zien (zijn zakhorologie raadplegende) het is nu zoo wat bij twaalven, en ik wilde het zachtjes aanleggen,

om mij niet nog meer in het zweet te loopen. Wat ik je nu wilde gevraagd hebben, Baltich... wees zoo goed, en neem gij die twee zakken geld in bewaring, dan behoef ik daarmeê niet naar de Doelenstraat te sjouwen. In het terug komen, daar dit over den Zeedijk zoo'n grooten omweg niet maakt, kom ik ze je weêr afhalen. Dat pleizier wil je mij wel doen, hè...?"

„*O! Sehr gern, Herr Willemse!*" sprak Baltich op zoetsappigen toon, en vervolgde: „*Meine Frau wird die Säcke wohl in ihrem Schranke verschlieszen. Aber es thut mir leid, das du nicht etwas gebrauchen willst. Nimm wenigstens ein Glass Brantwein met etwas Zucker drin! · Das wird dir ein wenig erfrischen, und meine Frau wird dies bald fertig haben.*"

„Dank je wel, Baltich!" hernam de jongman, en vervolgde tot diens huisvrouw: „Maar jufvrouw, heb je goed regenwater in huis, zoo geef me, als je belieft, een glas daarvan; ik wil wel een paar teugen tot verfrissching nemen."

Onder gulle betuiging der huismoeder, dat zij wenschte, dat koude water zou mijnheer Willemse, nu hij het zoo warm had, niet te veel verkoelen, werd het verlangde hem op een presenteer-blaadje voorgediend. En na daarvan een paar teugen genomen te hebben, stond Willemse op, zeggende: „Nu zal ik den kuijer maar aannemen en denk over een uur hier wel terug te zijn. Ik zal dit andere geld maar in mijn zakvalies laten, dat ik toch misschien nog noodig zal hebben; 't is ook nog zoo zwaar niet, of ik kan het ligt meêdragen." — En nu voegde hij, het valiesje opnemende, er nog schertsend en half lagchende bij: „'t Is maar goed Baltich, dat je vrouw mijne twee zakken guldens achter 't slot geborgen heeft; nu zal je er in dien tusschentijd vast niet meê bankroet gaan. Nu! gegroet luidjes! tot flusjes!" Daarmede begaf hij zich, het huis verlatende, op weg naar de Doelenstraat.

Willemse werd op het kantoor der heeren Croese spoedig geholpen. Eer anderhalf uren verloopen waren, was hij bij Baltich terug. Toen hij het huis intrad, stonden twee burgervrouwen uit de buurt in den winkel, Baltich stond achter dè toonbank, en was bezig met de eene dier klanten, die rookvleesch kwam koopen, te helpen.

„Ziedaar me weêr! Och toe, Baltich, help me nu eens

gaauw aan mijn contanten! Die jufvrouwen hier zullen wel zoo goed zijn, een oogenblik geduld te nemen. Of zeg anders aan je vrouw maar even, dat ze me er aan helpt" — sprak Willemse, die nu gehaast scheen te zijn. —

Baltich ging achter zijne toonbank zoo bedaard voort met het afsnijden van schijfjes rookvleesch, die hij op de winkel-schaal legde, alsof hij stokdoof was en van Willemse, ofschoon deze vlak vóór hem stond, zooveel vernam, alsof deze op dat oogenblik in de maan was geweest.

„Drommels, Baltich, laat mij nu niet staan wachten. Haal mij even mijn geld!" vraagde Willemse.

„Wel ja!" sprak de eene buurvrouw goedhartig: „help dien heer maar eerst, baas! je moet me toch ook nog geld wisselen." Nu keek Baltich voor het eerst van zijn afsnijden op, aan de twee vrouwen een' wenk gevende, door met den wijsvinger tegen zijn voorhoofd aan te tikken, alsof die jonge mensch, die hem daar om contanten vroeg, niet wel bij het hoofd was; waarop de beide vrouwen, zich naar Willemse keerende, hem met zeker gebaar van medelijden tot elkander, bedenkelijk aankeken.

Maar aan Willemse was toevallig die wenk van Baltich en dat gebaar der vrouwen niet ontglipt. Hij werd doodsbleek van ontsteltenis, radende wat daarin mogelijk opgesloten lag; en sprak met stemverheffing: „Wat, Baltich...? Is het jou zelven mogelijk ook in 't hoofd geslagen, dat je die menschen beduiden wilt, dat het mij in de hersens scheelt, omdat ik je om mijn geld vraag...? Of wil je mij ongelukkig maken? — Toe, geef eens gaauw mijne twee zakken guldens, die ik je zoo straks, pas een uur geleden, in bewaring gegeven heb. Je zult toch geen schelm willen zijn of worden?!"

Baltich ging weder zoo lakoniek voort met het rookvleesch, dat nu op de schaal in schijven gelegd was, af te wegen, zonder eens naar Willemse op te kijken, of een mond tot hem of de vrouwen open te doen, alsof hij van al die woorden niets gehoord had. Even bedaard nam hij een stuk misdruk-papier van een der winkelplanken, legde daarin het afgewogen rookvleesch; vlijde dit in het mandje der koopvrouw, en haalde toen zijne toonbank-lade uit, om daaruit pasmunt te nemen, tot wisseling van den gulden, waarvan hij de koopster klein geld terug moest geven.

Terwijl dit alles onder het diepste stilzwijgen van Baltich toeging en de buurvrouw, die nog niet geholpen was, hem zeide, dat zij anderhalf pond boter verlangde, liep Willemse driftig op de deur der huiskamer toe, zeggende: „Dan wil ik eens zien, of je vrouw het mij niet geven zal...! Al denk jij mij ongelukkig te maken, man, door het geld van mijne patronen te willen opsteken, je vrouw, die het in hare bureau geborgen heeft en van alles weet, zal zoo goddeloos niet wezen!"

Te vergeefs rukte Willemse aan de kruk der glazen deur van het huisvertrek, en zocht de deur te openen. Deze was digt gesloten; en in de huiskamer was noch Baltich's vrouw noch een ander levend schepsel te bespeuren.

„*Brech toch moar keine Glazen, mit al die Spats die joe me hier kunt moaken, junger Man!*" sprak Baltich, die zich nu in zijn plat-duitsch uitdrukte, op den meest flegmatieken toon der wereld, terwijl hij bezig was met de boter, die de andere vrouw gevraagd had, uit eene ton te spitten en die op de schaal af te wegen. — „*Wat musten die Bierfrauen van me denken, als ze mir nicht beter kenden, mit al dat Gemoal van joe Geld! Meine Frau kan oe ja toch niet helpen,*" zeide hij, en, terwijl de eerste vrouw met haar rookvleesch den winkel verliet, voegde hij er nog, zoodat zij het hooren kon, grimlagchende bij: „*Möglich heb joe dat Geld woarvan je droomt, wel bij de mooije Mädchen gebrocht en doar vergeten...!*" — Meteen was ook de andere vrouw geholpen, en ging met de gekochte boter haars weegs.

Nu, na het vertrek der twee vrouwen, Willemse met Baltich alleen was, waagde hij nog eene poging, zeggende, op zooveel mogelijk bezadigden toon tot hem: „Kom, Baltich! bedenk u nog eens wel! Geef mij het geld terug! — Ik heb u immers altijd als een eerlijk man gekend. Wat zoudt gij er aan hebben, een jong mensch als mij en u zelven ongelukkig te maken!"

„Kom, kom!" mompelde Baltich, niet eens naar hem omkijkende, maar in zijne toonbank-lade bezig met geld daarin na te zien: „*ick weiss davon ja niks, en heb mit joe Geld nichts te moaken. Dat helft joe nicht, of je hier al bis morgen bleef stoan. Ik sol oe roaden, moar stil hien te goan.*"

Nu was des jongelings lijdzaam geduld ten einde. „Schelm van een kerel...!!" dus borst hij, ziedende van regtmatigen

toorn en verontwaardiging uit: „die een jong mensch als mij, die u altijd vriendschap bewees... ongelukkig kunt maken, door die twaalf honderd gulden van zijne patronen op te steken...! Had ik zoo'n schandelijken dief in jou...."

„*As joe nou niet fertig opstapt*," viel Baltich hem in de rede, hem te gelijk een gelaat toonende, waaruit Satan scheen te grijnzen, en meteen van achter zijne toonbank tot hem naderende: „*dan sol ich joe bienen machen. Ich lach um joe Wind, al schold joe nog so hard; ich store mich daran gar nichts!*"

Van zulk een booswicht, wiens dreigende blikken toonden, dat hij voor niets stond, en tegen wiens gespierde vuisten de jongeling, die nu met hem in het voorhuis alleen was, niet was opgewassen, stond het ergste te vreezen. Om zich dus niet aan feitelijke mishandeling bovendien bloot te geven, koos Willemse de wijste partij, door het huis te verlaten, niet zonder, bij het heengaan, met al den nadruk dien het gevoel van billijke verontwaardiging aan woorden klem doet geven, hem toevoegende: „Het zal daarmede niet afloopen, man!... De heeren Slaap mogen mij hun kantoor ontzeggen, maar zullen u wel weten te vinden, die twaalf honderd gulden van hen schelmachtig achterhoudt...!"

Een gemaakt, maar luid hoongelach, dat zich uitschaterde in: „ha! ha! ha...!" klonk den jongeling, van uit den winkel, tot op de straat achterna. Het laat zich denken, dat Willemse in eenen toestand van geestverwarring, die zich moeijelijk beschrijven laat, de straat betrad. In de eerste oogenblikken wist hij niet, wat te doen, of waarheen te gaan. Langs een deel van den Zeedijk als werktuigelijk voortgaande, en allengs zijne bezinning meer meester wordende, bedacht hij, dat gelukkig op dit uur geen der patronen op het kantoor was, en zijn uitblijven daar niet als bedenkelijk of verdacht zou worden uitgelegd. Hij wist, de oude heer Cornelis Slaap was thans voor eenige dagen, bij vrienden op een buitenverblijf boven Haarlem gelogeerd; en de twee andere heeren zouden niet dan na afloop van beurstijd, op het kantoor terug zijn. Het was hem bekend, de oudste zoon bezocht gewoonlijk, op dit uur, zijne societeit in *de Karsenboom*, (een gerenommeerd koffijhuis in de Kalverstraat). Eerst nam hij in beraad,

daarheen te gaan, en dien heer, aan wien hij een hem toegenegen chef had, de zaak te kennen te geven; maar, door de warmte des daags en de aandoeningen die hem geschokt hadden, afgemat, zag hij op tegen het voor hem thans verre eind naar de Kalverstraat, — ook niet zeker zijnde, of hij nog voor het beurs-uur *de Karsenboom* bereiken zou. Dan, op het Oude Kerksplein — en dus niet zoo ver van den Zeedijk — is een neef van hem woonachtig, een man van jaren en ondervinding, die oudste klerk is op een voornaam practizijns-kantoor in de stad, en dien hij mag hopen, juist op dit uur vóór den maaltijd, te huis te zullen vinden. Dus besluit hij, tot dezen bloedverwant te gaan, en hem, met openlegging van al het voorgevallene, om raad te vragen.

Weldra is hij aan de woning van zijnen neef, en komt hij dezen terstond te spreken. Na hem de zaak in al hare kleuren te hebben voorgesteld, zegt de bedoelde heer welwillend tot hem: „Hoor, Reinier, ik wil niet zeggen, dat ik, op uwen leeftijd en in uw geval, niet even zóó gehandeld zou hebben, als door u gedaan is; doch dit neemt niet weg, — ik zeg u mijn gevoelen even onbewimpeld, als zachtmoedig — gij hebt eene groote onvoorzigtigheid begaan, met aan dien Baltich zulk eene belangrijke som, en die uwe patronen toebehoort, zonder eenig het minste bewijs in bewaring te geven. Gij hebt uw volle vertrouwen geschonken aan iemand, die u niet nader was bekend, dan als een vreemdeling, die een jaar drie, vier geleden, een paar huizen van uwe ouders, in een pakhuis als knecht gediend heeft, en aan wien gij naauwelijks vier jaren kennis hebt. Gij ziet nu, hoe gij met dat vertrouwen zijt uitgekomen. Immers, wie is die Baltich? Een vreemdeling, die, pas een dozijn jaren geleden, hier uit Munsterland, op een stroowisch — zooals men zegt — is komen aandrijven; en door eene oude manzieke malloot, die wat geld bezat, te huwen, zich hier in Amsterdam in een winkel genesteld heeft, en daar op den Zeedijk geen kwade zaken schijnt te doen. Mijn patroon heeft wel eens zaken hem aangaande, in handen gehad, en hij is daardoor op mijn kantoor niet onbekend. Uit al hetgeen gij mij van zijn schandelijken diefstal en kwade bejegening van u nu verhaald hebt, blijkt zonneklaar, dat die kerel

niet alleen een verraderlijke dief, maar ook een godtergende huichelaar moet zijn; want ik weet van goederhand, dat hij den devoten man speelt, door, bij voorbeeld, zelden de vroegmis over te slaan; en zou hij — naar ik hoor — als het in zijne kerk een vastendag is, geen brood opsnijden met een mes, waarmede hij bij toeval in zijnen winkel een stuk ham of ander vleesch had aangeroerd. Dat die Baltich zulk een Farizeeuw was — want dat slag van volk is, met hunne secte van vroeger tijd, niet uitgestorven — is u zekerlijk niet bekend geweest, want dan zoudt gij hem vast geen knoop van uwen rok hebben toevertrouwd. Doch... de vraag is maar: wat staat u hier te doen? Ik ontveins u niet, dat, naar mijne opinie, hier met regterlijke vervolging niet veel te winnen schijnt. Gij gevoelt klaar, de vent houdt met een stalen voorhoofd vol, dat hij van niets weet. Reken bij zulke onverlaten, op de stem van het geweten of zedelijk gevoel niet; huichelaars hebben dit uitgeschud, of daarvoor surrogaten, die vaak in het bespottelijke vallen. Enfin, zij behelpen zich er meê. Of gij al van eenen eed te willen doen spreekt: gij zijt nog minderjarig, en wordt bovendien ook in uwe eigene zaak tot geene eeds-aflegging toegelaten. Doch... ik bedenk daar wat! Gij moest, als gij u zoo straks een weinig verversch hebt — want ik bemerk het wel, gij zijt haast dood-af — eens naar schout Papegaai loopen; — de Oude Waal, waar hij woont, is hier zoo wijd niet van daan. — Dat is de regte man, om in zoo'n gegeval te worden geraadpleegd. Vertel dien heer al het gebeurde en hoe gij door Baltich behandeld zijt. Mogelijk weet hij er iets op; want hij heeft wel slimmere zaken beslecht, en zulke schelmen schaakmat gezet. — Gebruik nu eerst wat eten bij ons, daar wij juist aan den maaltijd zouden gaan, en steek dan gaauw over den Zeedijk, de Bantumerstraat door, naar de Waal. Gij vindt schout Papegaai dan waarschijnlijk te huis, en hij is als een kind te spreken, zoodat gij hem de zaak vertrouwelijk bekend kunt maken en niets behoeft te verzachten of achter te houden. — Ik zal dan, van tafel komende, terstond naar de Beurs gaan, en zien daar een' der heeren Slaap op het lijf te loopen, om hem de zaak te doen weten. Uwe patronen zijn raisonnable menschen, en dies behoeft gij niet zoo bang te zijn, uwe

betrekking op hun kantoor, om dit geval kwijt te zullen raken. Zij kennen u te goed als een eerlijk jong mensch, om u die onvoorzigtigheid, uit te goed vertrouwen door u begaan, zoo hoog aan te rekenen. En nu zal ik onzen Gerard naar den Nieuwe-zijds Voorburgwal zenden, om uwe oude lui te boodschappen, dat zij over uw wegblijven dezen middag niet ongerust behoeven te zijn, daar gij, wat veel hebbende moeten loopen, en door de warmte van daag wat vermoeid zijnde, heden bij ons zijt blijven eten. Kom, laat ons nu aan tafel gaan, die geloof ik al gedekt is; zij zullen, daar mijne jongens al vast hunkeren om aan het muizen te komen, ons binnen wachten. En houd nu maar goeden moed! Alles kan mogelijk nog beter losloopen, dan gij denkt."

De man, dien wij daar door den neef van den heer Willemse hoorden noemen, was de, om zijne uitstekende bekwaamheid als justitiëeel ambtenaar, beroemde schout Papegaai, destijds een der onderschouten in Amsterdam. 's Mans naam als zoodanig wordt in de hoofdstad, bij gelegenheid dat daar eens een wat ingewikkeld regtsgeval voorkomt, nog menigmalen door bejaarde Amsterdammers die hem gekend hebben, onder aanhaling van anecdoten hem betreffende, herdacht. Van zijn schrander beleid en bijzondere gevatheid in het behandelen van vaak moeijelijke zaken, werden onlangs eenige opmerkelijke stalen door ons medegedeeld in de afleveringen 1 en 3 van den jaargang 1861 van het *Leeskabinet*. Ook in het geval dat wij hier verhalen, denken wij den lezer een dergelijk staal van 's mans kloek vernuft en welberaden oordeel te doen zien. De zaak toch, welke zich hier voordoet, liet zich aanzien, als alles behalve gemakkelijk uit te maken. Hoe zou zij zich tot een voor Willemse goed einde laten brengen, zoodat deze het geld zijner patronen uit handen van den man, aan wiens bewaring hij het had toevertrouwd, ongerept terug kreeg...? Lieden, die zoo gewetenloos kunnen handelen als de genoemde Baltich in dit geval deed, hebben alle schaamtegevoel uitgeschud, en vooraf berekend, dat de justitie, zoo lang zij slechts standvastig blijven loochenen, hun geen haar deeren kan. Met hun vrees aan te jagen, is volstrekt niets gewonnen, daar zij wel weten hoe ver de justitie in zoodanig geval kan gaan. Van voren be-

schouwd dus, schijnt er weinig of volstrekt geene kans te bestaan, dat de jongeling de twee zakken guldens terug erlange, en de lezer mag dies billijk vragen: hoe zal de onderschout het aanleggen, om het bij een zoo verstokten booswicht als die Baltich toonde te zijn, tot zulk eene uitkomst te brengen? Dit juist is de moeijelijke questie, die men schier als een raadsel ter ontbinding aan iemand zou kunnen opgeven, doch welker oplossing het vervolg van dit verhaal ons straks in een verrassend licht zal doen zien.

Na zich aan den maaltijd bij zijn vriendelijken neef wat ververscht te hebben, volgde Willemse diens trouwhartigen raad en haastte zich, vlug en met goeden moed, naar de Oude Waal tot schout Papegaai, dien hij gelukkig te huis trof en dadelijk te spreken kwam. Hij was vrij wel bespraakt en thans zijne bezadigdheid volkomen meester, zoodat hij den heer Papegaai zijn onderhoud met Baltich — zoo als ik het hier boven beschreven heb, omdat het daarop voor eene juiste kennis der zaak voornamelijk aankwam — in al zijne bijzonderheden openlegde. De wakkere onderschout hoorde hem bedaardelijk aan, en had, schrander als hij was, de zaak spoedig doorzien. Na den jongman, met een kort woord, het onvoorzigtige van zijne handelwijze onder het oog gebragt te hebben, vroeg hij hem: „Hebt gij gezien, Willemse, dat de vrouw van Baltich die twee zakken guldens in hare bureau borg, zoo als hij zeide?"

„Neen, mijnheer Papegaai," — hernam hij: „gezien heb ik dat niet, daar ik in het voorhuis bleef staan, en zij in haar binnen-vertrek was; maar ik geloof het toch wel, daar ik de vrouw voor onschuldig in het geval houde."

„En gij hebt de vrouw niet wedergezien, zegt ge, toen gij terug kwaamt om het geld af te te halen? — Was zij dan toen niet te huis, of kon zij, naar uwe gedachten, toen ook op eene bovenkamer zijn?" was eene volgende vraag van den onderschout.

„Dat geloof ik niet, mijnheer Papegaai," hernam Willemse. „De kamers boven gaan van buiten op en zijn aan andere bewoners verhuurd. En als de vrouw, die ik voor niet zoo slecht kan houden, toen in haar huisvertrek was geweest, dat onmiddellijk aan den winkel paalt, zou zij op het gerucht, of ook om in den winkel te helpen

wel te voorschijn gekomen zijn. Ik houde het er dus voor, dat zij toen uit is geweest, — mogelijk door Baltich wel opzettelijk van huis gestuurd."

„Weet gij ook" — vroeg de onderschout verder: „of die Baltich schrijven kan — ik bedoel Hollandsch schrift...?"

„Ja, mijnheer; doch u kan begrijpen, hoe dit er uitziet," gaf Willemse ten antwoord.

„Nu ja!" — sprak schout Papegaai: „dat zullen vast hanepooten zijn; maar het is al wel, dat zoo'n gewezen hannekemaaijer dit hier in Holland nog heeft aangeleerd; hij behoeft daarin geen professor te zijn. Ge hebt dan wel eens schrift van hem gezien, al was het gekrabbeld; maar dat toch leesbaar was — niet waar?"

„Ja, mijnheer," hernam Willemse: „maar men moet soms naar den zin raden, zoo wonderlijk als het was gespeld."

„Dat laat zich verstaan," zei de onderschout, en vervolgde tot Willemse: „Hoor eens hier, jonge heer, ik weet er nu genoeg van; en wil eens zien, wat er op zit, om u, of liever uwe patronen, de heeren Slaap, die twee zakken guldens terug te bezorgen. Wat ik u nu vermaan, is, dat gij en uw neef aan niemand zich over de zaak uitlaten. Ga nu bij provisie maar gerust heen, en zorg, dat gij prompt klokke vijf ure hier aan mijn kantoor terug zijt. Dan zal ik u wel nader spreken."

Den heer Papegaai voor diens heusch accueil bij voorraad beleefd dank zeggende, verliet de jongman 's mans huis met vrij wat opgeruimder hart dan hij er gekomen was, en maakte, tegen het bepaalde uur van vijven, daar weder present te zijn. Hij stond niet weinig verrast op te kijken, en kon zijne ontroering naauwelijks bedwingen, toen hij, het kantoor of spreekvertrek van den onderschout binnentredende, daar Baltich ontmoette. Tot dezen was, niet lang vóór vijf ure, een schouts-dienaar gekomen met de boodschap, dat hij eens onmiddelijk aan het kantoor van mijnheer Papegaai moest komen, daar de onderschout hem noodzakelijk te spreken had; en Baltich, goed begrijpende waarover dat spreken loopen zou, had zich wel gewacht, van aan dat opontbod niet dadelijk gehoor te geven. Men moet daarom niet denken, dat hij uit vrees zoo spoedig verscheen, of met de zaak in

de klem zat; och, neen! zulke met overleg te werk gaande schelmen als die Baltich er een betoonde te zijn, weten vooraf te goed, hoe ver de justitie hen al of niet deren kan, en laten, gewetenloos, alle onderzoek afstuiten op het gemis aan wettelijk bewijs, dat in regten alleen geldig is, — zonder dat zij zich een haar laten gelegen liggen aan de zedelijke overtuiging van den regter, als wel wetende, dat deze, bij gemis van zoodanig bewijs, niets afdoet en hun dies niet schaden kan.

Ik zal het verhoor, dat nu plaats vond, niet beschrijven, daar de lezer zelf zich, uit het te voren verhaalde, het beloop daarvan wel voorstellen kan. Zonder te verwrikken of ontroeren, trad Baltich niet eens in eene verdediging op al het bezwarende, dat Willemse tegen hem inbragt, als achtte hij dit der moeite niet waardig, maar maakte zich in weinige woorden daarvan af, met te verklaren, dat dit alles logen en laster was, en hij daarvoor, op zijne beurt, dien onbeschaamden jongen zou aanklagen en bij den bevoegden regter vervolgen.

„Daar hebt gij ook volkomen gelijk in, Baltich!" sprak schout Papegaai. „Maar" — voegde hij er met aangrijpenden nadruk bij: — „weet wel, dat ik u hier niet ontboden heb, om mij een half uur met praatjes bezig te houden, en u dan weder naar huis te laten gaan. Een van u tweeën moet hier schuldig staan, òf de een aan verduistering van dat geld, òf de ander aan laster; en die schuldige verlaat mijn kantoor niet, of hij maakt kennis met dat van den heer hoofd-officier, waarheen ik hem door een paar dienders laat brengen. Ik wil dus weten waar wij aan toe zijn. Is deze jonge mensch stout genoeg, mij hier door logens te willen misleiden, en u lasterlijk te betigten, welnu! zoo kunt gij hem op staanden voet beschamen. Hij zal, hoe jong hij nog is, dan weten, met wien hij in mij te doen heeft. Kom aan! ik zal u in de gelegenheid stellen, hem in eens vast te zetten, als hij gelogen heeft, en gij zijn geld niet hebt. Daar liggen pen en papier. Schik maar wat digter bij de tafel. Gij kunt toch wat Hollandsch schrijven — niet waar?"

„*Och, sehr gebrechlich, sehr gebrechlich, mein herr Pfaffekaai...!*" viel de Westfalinger, eensklaps van toon veranderende en *schmeichlend* in, — verrast door de ernstige wending welke

de onderschout thans aan de zaak, die hij tot hiertoe vrij lakoniek behandeld had, begon te geven.

„Dat doet er niets toe!" hernam de heer Papegaai. „Als uwe vrouw het maar lezen kan. — Kom aan! pak eene pen, en schrijf op dit blad papier hetgeen ik u ga vóórzeggen..."

Baltich, die, eenige oogenblikken te voren, zich zoo stout en koelbloedig getoond had, begon eene geheel andere houding aan te nemen, hetgeen zelfs in zijne zich nu bukkende gestalte zigtbaar werd. Hij scheen nog te aarzelen, of bij zich zelven te overleggen wat te doen. Maar er was geen ontwijken mogelijk. — „Toe! een beetje haastig!" beval schout Papegaai, met gestrengen blik en op eenen toon, die ontzag moest wekken: „Geen langer tijdverlies!" En met bevende hand vatte de zich in de klem gevoelende booswicht de pen op, en zette zich als een lam tot schrijven. De onderschout dicteerde:

„Vrouw, geef aan brenger dezes de twee zakken guldens van Willemse mede, of uw ongelukkige man wordt zoo aanstonds door twee dienders over den Zeedijk geboeid weggebragt."

't Was met het schrijven dier paar regels niet vlug toegegaan; maar zij kwamen toch, hoe onortographisch ook, op het papier. „Zie zoo!" sprak schout Papegaai, na het geschrevene te hebben ingezien: „nu zullen we binnen een kwartier-uur wel weten, waaraan de spijker vast zit." Meteen greep hij naar eene tafelbel, na het blad papier te hebben digt gevouwen.

„Um Gottes wil, Herr Pfaffekaai...! meine Frau werd dootlick schrecken und sij is hoch schwanger. Ich bitte... eine Weile... ich bitte..." Hij ving aan te stotteren, niet meer wetende, wat er uit te brengen.

„Wat bid je... kerel? Wat heb je nog in te brengen?" vroeg hem de man der justitie, met gramstorig gelaat, de tafelbel nog niet geluid hebbende, om een zijner dienaren naar binnen te seinen.

„Um 's Himmels wille, mein Herr Pfaffekaai...! Ich hat gefehlt... Ich muss bekennen, schwer gefehlt... Aber ich schaamde me, ja, es zu zeggen... Toen der Herr Wiltemse kwam, was ein gut Freund hen gegan, met wie ich ein duchtiger Schnaps gebraucht hat... Ich hatt, ja, zu viel getrunken,... zu viel, und

das was mir im 's Haupt gestiegen... Herr Willemse hat ganz recht... ich was die Zaak etwas vergeten... Er muss das Geld werum hebben, dr' ist kein Zweifel an... Doch, um 's barmherzigen Himmels wille, lass dem Brief, bitte ich ganz demuthig bleiben...! meine Frau werd den Tod op 's lijf krijgen... 't Is je nur ja toch richtig, als der Willemse sein Geld zuruck bekomt..."

„In orde, meen je...?!" riep de schout vol verontwaardiging uit. „Dat zal ik je wel anders leeren! Was je vrouw niet in hoog zwangeren toestand, kerel! ik liet je geboeid overbrengen. Maar reken er niet op, dat het hiermede zal afloopen. Ik zal je wel nader vinden, schavuit! — U, mijnheer Willemse" — en hier wendde de schout zich tot dezen, die daar niet weinig verrast ter neder zat: „U is het eene les, om naar dien schurk, dien ge zoo vaak met raad en schrift geholpen hebt, niet meer om te kijken..." — Te gelijk liet de spreker de tafelbel luiden en er verscheen een der dienaren in het kantoor.

„Bolstra!" beval de onderschout den agent: „gij volgt met uw confrater Dorenberg dezen jongen heer en dien persoon naar den Zeedijk.... Of wat ik beter vind: deze heer hier wandelt u vooruit, en gij en Dorenberg gaan met dien persoon, hem goed in 't oog houdende, mede tot aan zijn huis; doch houdt ulieden daar wat op een afstand, omdat zijne vrouw in zekeren toestand is en u niet behoeft te zien. Als dan deze heer, terwijl gij zoo lang wacht, u zal zeggen, dat alles in orde is, brengt gij mij rapport daarvan. In het andere geval behoeft hij u slechts te wenken, en dan is die persoon uw arrestant; gij legt hem dan de handboeijen aan en geleidt hem met u beiden naar hier!"

Op een wenk van zijn meester verliet nu de geregtsdienaar, na deze lastgeving ontvangen te hebben, het kantoor; en de heer Papegaai vervolgde tot Willemse: „Gij hebt gehoord, mijne dienaars zullen op een kleinen afstand blijven wachten, tot dat gij, òf uwe twee zakken geld, gaaf en verzegeld uit handen van dezen kerel terug zult hebben, òf, ingeval gij er de minste schending van de zegels aan bespeurt, hebt gij hun maar een wenk te geven, wanneer zij gelast zijn, den dief terstond in verzekering te nemen en naar hier over te brengen. Daarop ontsloot de onderschout de deur

van zijn kantoor, ten teeken, dat de twee partijen nu den weg konden volgen, die hun aangewezen was.

Het behoeft niet gezegd, met wat verschillende gewaarwordingen Willemse en Baltich het huis van schout Papegaai verlieten, — de eerste vast onder de uitdrukking van zijn levendigst dankgevoel aan den wakkeren ambtenaar, die hem, door zijn kloek genomen maatregel, al bij voorraad zoo treffelijk uit den brand geholpen had; — de andere, — ofschoon nog op vrije voeten, vergezeld van twee schoutsdienaren, die een wakend oog onderwege op hem moesten houden — met verbetene woede in 't hart over het mislukken van zijn boevenstuk, en met niet minderen wrok er over, dat hij van nu aan ontmaskerd en, bij de Amsterdamsche justitie als een gewetenlooze schelm aangeteekend stond. — Men begrijpt toch ligt, dat die bezorgdheid voor het schrikken van zijne vrouw in haar zwangeren toestand, welke Baltich betoonde, toen hij zich door schout Papegaai in de klem gebragt vond, niets meer dan een voorwendsel was en eigenlijk hemzelven gold, daar hij wel voorzien kon, waar het op uit zou loopen, als een schouts-dienaar met dien brief aan zijne woning kwam; gelijk het ook bleek uit zijn, nog een oogenblik te voren verstokt volhouden van zijn boosaardig opzet; zoodat men, door dit aan te nemen, hem volstrekt geen onregt doet of liefdeloos behoeft te veroordeelen.

Het was op den Montalbans-toren al half zes ure geslagen, toen Willemse en Baltich — de laatste in gezelschap van zijne twee geleiders — eenige minuten daarover, het huis van den heer Papegaai op de Oude Waal verlieten. En vóór dat nog het carillon, op den, aan den Zeedijk meer naburigen toren der Oudekerk, had uitgespeeld en het uur van zessen daar voluit geslagen was, zag Willemse, tot zijne groote blijdschap, de twee zakken guldens, beide nog goed verzegeld en ongerept, zich door Baltich in handen gesteld, zoodat, op zijn berigt aan de beide schouts-dienaren, Bolstra en Dorenberg, die een paar huizen daarvan daan hadden staan wachten, deze agenten een daarmede conform rapport van den afloop der zaak aan hunnen patroon, den onderschout, konden overbrengen.

Of door den heer Papegaai later nog gevolg werd gegeven aan zijn woord tot Baltich: „dat de zaak daarmede niet af-

gedaan zou zijn," heb ik niet te weten kunnen komen; en evenmin, of die vreemdeling, na de ontdekking van zijn schelmstuk, nog met der woon in Amsterdam is gebleven, dan wel of hij, om met de justitie in geene verdere botsing te komen, de stad verlaten en zich elders heen begeven heeft.

Wat betreft den jongman, dien ik — ofschoon zijn familienaam anders luidde — in mijn verhaal Willemse heb genoemd — ik weet alleen nog van hem te zeggen, dat hij, ondanks de onvoorzigtigheid door hem uit al te goed vertrouwen begaan, op eenen leeftijd, waarin men dit vertrouwen zoo ligtelijk wegschenkt, — de achting en gunst van zijne meesters, de heeren Slaap, bleef behouden, alzoo hij, jaren na dit voorval, en toen bevorderd in rang en inkomen, nog op het kantoor hunner firma werkzaam was. Ik weet niet, of er — daar hij al vóór 1830 overleden is — nog kinderen of bloedverwanten van hem in leven zijn. Indien ja, zoo zullen zij zich het gebeurde met die twee zakken guldens vast wel herinneren. En wanneer zij dan deze vertelling komen te lezen, zullen zij wel zien, vertrouw ik, dat, door de hier en daar dramatische inkleeding van het verhaal, aan de hoofdzaak der gebeurtenis niets te kort gedaan is.

Ten slotte zij nog gezegd, dat, niet lang geleden — het was in 1860 — in eene van onze provinciale hoofdsteden, een dergelijk geval als het hier verhaalde, doch met geheel verschillenden afloop, plaats greep. De kantoor-knecht van een voornaam bankier daar ter stede, liep namelijk bij eene schoonzuster van hem in, aan wie hij eenen zak rijksdaalders ter hand stelde, haar verzoekende, dat geld zoolang voor hem te bewaren, tot hij het, na het verrigten van eenige boodschappen, terug zou komen halen. De vrouw, die, eene kleine winkelnering doende, op dat oogenblik achter hare toonbank stond, nam den zak geld aan, zeggende, dien zoolang in eene kast in haar huisvertrek te zullen bergen. Toen haar schoonbroeder niet lang daarna terugkwam, was de zak geld verdwenen, en de vrouw, die hem had aangenomen, wendde voor, dat zij niet wist, hoe hij was zoek geraakt. Spoedige huisvisitatie van wege het policie-bestuur deed echter den zak geld van onder eene bed-matras te voorschijn komen, en de betrokkene vrouw, werd, als verdacht hem daar verborgen te hebben, in pre-

ventieve hechtenis gesteld. De zaak werd toen regterlijk geïnstrueerd, doch liep daarmede af, dat de verdachte aldra weder op vrije voeten kwam; — naar men wil, bij gebrek aan bewijs, dat zij of eene andere — daar er dien morgen eene dienstmeid en nog eene vrouw in hare woning waren geweest — den zak gelds ter bedoelder plaatse zou verborgen hebben. Voor zoo veel het publiek met de zaak was bekend geraakt, baarde die vrijspraak algemeen bevreemding. Voor den kantoor-looper was het intusschen een geluk bij zijn ongeval, dat zijn patroon humaan handelde en met de meeste verschooning omtrent hem te werk ging; en niet minder, dat door de activiteit der policie de zak rijksdaalders, al spoedig na de aangifte der zaak, weder te voorschijn kwam, daar het zich vermoeden laat, dat zonder haar naauwgezet en spoedig onderzoek, het op die wijze verduisterde geld den eigenaar wel niet terug geworden zou zijn.

Nadat ons verhaal aan de Redactie der *Letteroefeningen* ingezonden en reeds ter perse gegeven was, kwam ons nog ter kennis, dat, voor weinige jaren, een soortgelijk geval als de twee hier verhaalde, ook in Amsterdam plaats vond. Een der kantoorknechts van de directie der Nederlandsche Bank gaf, daar hij in die buurt was, doch meerdere boodschappen verder de stad in te verrigten had, eenige zakken gelds in bewaring bij eenen bekende van hem, in de Nes woonachtig en daar een magazijn houdende, waaruit deze turf verkocht. De som moet nog al belangrijk zijn geweest; onze berigtgever, wiens geloofwaardigheid wij niet in twijfel kunnen trekken, meende zich te herinneren, dat zij over de *f* 3000 beliep. De turfverkooper borg de zakken geld in zijn kantoor, dat in een klein vertrek vooraan in zijn magazijn gehouden werd, en sloot de deur daarvan, in tegenwoordigheid van den brenger, digt; waarna hij, tegelijk met dezen, het magazijn verliet en de straat opging. Toen de loopknecht terug kwam, was de turfverkooper afwezig, en diens vrouw, die al dien tijd in een achter-vertrek was geweest, zeide, van niets te weten; doch liet straks haren man, die zich in de buurt bevond, door iemand zeggen: „dat D—n (de bewuste knecht) er was, om zijn

geld terug te halen." De turfman verscheen daarop; doch toen het kantoor ontsloten werd, vond men de zakken geld verdwenen. De zaak werd wel terstond met allen ijver onderzocht, doch de in bewaring gestelde som is — zooveel onze berigtgever er van wist — niet weder te voorschijn gekomen, evenmin als het gebleken is, wie in dien tusschentijd dat kantoor-vertrekje ontsloten en de zakken daaruit ontvreemd heeft. Inmiddels is niet genoeg de humane handelwijze te roemen, waarmede ook hier de directie van de Nederlandsche Bank te werk ging, daar zij den knecht met verschooning alleen de poenaliteit van weinige weken schorsing oplegde, doch hem niet uit hare dienst ontsloeg, zoodat de man, die huisvader was en overigens als een vertrouwd bediende bij zijne ambts-supérieuren bekend stond, in staat bleef gesteld, om voor zich en de zijnen eerlijk zijne broodwinning voort te zetten.

Nu kan het, dunkt ons, geen twijfel lijden, of waren dergelijke gevallen meer algemeen bekend, inzonderheid bij lieden, die beroepshalve veel met geld hebben om te gaan, men zou dan niet zoo ligtelijk eene geldsom van eenig belang of andere waarden aan iemand, die men niet van heel nabij als solide en eerlijk kende, in bewaring geven, of dit niet doen, zonder ten minste bewijs daarvan te vragen en in bezit te nemen. Immers, hadden die twee kantoor-loopers iets geweten van het gebeurde bij schout Papegaai, in No. 1 van den jaargang 1861 van het *Leeskabinet* en in deze aflevering der *Letteroefeningen* thans verhaald, zij zouden zich zekerlijk wel gewacht hebben van zoo gereed hun vertrouwen te schenken, en niet zijn blootgesteld geweest aan de treurige ondervinding, van met dit vertrouwen bedrogen uit te komen.

Wij gelooven daarom, een niet geheel nutteloos werk te hebben verrigt, toen wij de bedoelde voorvallen — ofschoon wij het verhaal daarvan voornamelijk vermaakshalve voor onze lezers wilden doen dienen — ter neder schreven, vermits de mededeeling er van, wanneer deze meer bekend wordt, de leerzame strekking kan hebben, om menigeen, die met geld of geldswaarde heeft te handelen, op zijne hoede te doen zijn en te waarschuwen voor mogelijke schade; daar er niet overal een schout Papegaai bij de hand is, die, met zoo

kloek beleid, zulke oogenschijnlijk schier onoplosbare gevallen, als hier en in No. 1 van het *Leeskabinet* zijn verhaald, uit de war en weder te regt weet te helpen.

GOD VERHOORT HET GEBED DES REGTVAARDIGEN.

„Nu Dirk, kom niet te laat te huis. Jannetje is nog niet sterk genoeg om in de avondlucht te rijden."

„Neen Els, wij zullen vroompjes vroeg te huis zijn."

„Foei Dirk," zeide Jannetje, eene jonge boerenvrouw, die met haar kind op den arm aan de deur stond, gereed om te vertrekken.

„Nu wijfje, wees maar niet boos. Wij gaan toch waarlijk iets vrooms doen." En hij legde eenen arm om zijne vrouw en zoende hare bleeke wang.

Jannetje zag hem met eenen vriendelijken glimlach aan, ofschoon hij toch niet alle uitdrukking van ernst uit hare helder blaauwe oogen bannen konde.

„Nu opgestegen, of de koster zal brommen, dat wij te laat komen," zeide Dirk.

„Geef mij uw kind, Jannetje," zeide Els.

Jannetje gaf het kind en beklom den wagen door Dirk geholpen; toen boog zij zich over den kant om de kleine Neeltje aan te nemen.

„Ik geloof niet, dat gij last van haar zult hebben," zeide Els. „Het is een engelzoet kind. Hebt gij het flokje wel, Jannetje?"

„Ja Els, ik heb alles," en de moeder drukte haar dochtertje aan hare borst, en vlijde den schoudermantel over haar.

„Jannetje, het kind zit er warmpjes in; houd dien schoudermantel voor u zelve, gij hebt hem wel noodig," zeide Els bezorgd.

„Wees niet ongerust Els, ik heb het warm genoeg. Tot strakjes!"

En de wagen rolde weg, en de boer liet zijne paardjes draven, en zag er zoo trotsch en gelukkig uit als een *keuning*, zeiden de buren, die hij op weg ontmoette. Hij had dan ook reden om gelukkig te zijn, die baas Dirk Nooren, merkte meester Atlas aan; hij had niet alleen het mooiste meisje uit de omstreken getrouwd, maar ook het vroomste

en het liefste. Jannetje was zonder twijfel de mooiste en de liefste van de boerenmaagden in S. geweest; en, zoude het al moeijelijk te bewijzen vallen, dat zij de vroomste was, opregt innig vroom was zij toch zeker. En in haar huwelijk bleef zij dezelfde; alleen werden hare wangen iets bleeker, en werd haar vriendelijke blik nog sprekender en eenige schaduwen ernstiger. Elsje, die nu vier weken bij haar was geweest, wist wel van waar dat kwam; zij had gezien hoe Jannetje's oogen zich met tranen vulden, als Dirk iets zeide (en het gebeurde nog al eens), dat niet zoo geheel vroom was. „Het is een zwak ligchaampje, en de conscientie is te teêr," zeide Els, „daar komt het van daan. Want anders houdt ze toch zielsveel van haren man, dat is duidelijk genoeg"

Els had het niet misgeraden. Jannetje had zeer vrome ouders gehad, die beide vroeg stierven, en haar als eene twaalfjarige weeze achterlieten. Zij was verder bij eene moei opgebragt, die nog al verre weg woonde. Bij het overlijden dezer moei, eene goede, maar knorrige vrouw, was zij naar S. teruggekeerd. Als kind was zij met Dirk Nooren bevriend geweest. Bij het wederzien herleefden hunne oude wederzijdsche gevoelens, en versterkten zich al ras, zoodat zij binnen korten tijd elkander trouw beloofden. Eerst dreef er geen wolkje aan hunnen hemel, doch langzamerhand begon Jannetje zich over de godsdienstige gevoelens van haren echtgenoot te verontrusten. Hij las wel is waar met haar in den bijbel, en ging met haar ter kerke, maar zij bespeurde, dat hij uit pligtgevoel las en ging, terwijl zij in beide hare vreugde vond. Met het sluiten des bijbels, nam hij voor het overige van den dag afscheid van deszelfs vermaningen en troostwoorden, terwijl dezelve haar onophoudelijk voor den geest zweefden. Zij schrikte, en hoopte, dat zij zich vergiste; angstig hing zij aan zijnen mond als hij de bijbelwoorden met passenden ernst uitsprak, en hoopte en geloofde, dat ook hij een kind Gods was; maar eene scherts; een oogenblik daarna lagchende uitgesproken, eene scherts met hetgeen haar heilig was, kneep haar hart ineen, en zij zuchtte pijnlijk. Zij was niet sterk, en haar zenuwstelsel voor eene boerendochter bijzonder prikkelbaar. Misschien knaagde de stille smart over hare ontdekking aan hare gezondheid; ten minste na hare bevalling bleef zij zwak.

Nu zag zij er echter gelukkig uit en haar oog straalde van vreugde als zij haar klein, dierbaar kind aan haren boezem drukte. Het was een teêr popje, met het ronde gezigtje aan alle kleine kinderen gemeen, maar hare oogjes geleken al op die der moeder volgens de buren, en bijzonder zoet was het zonder tegenspraak. Zij mogt er dan wel trotsch op wezen, en Dirk zeide lagchend dat zij het was, en als hij dat zeide, lachte de moeder ook.

Zij stegen bij eene nicht in de stad af; (S. was maar een gehucht zonder kerk), en nadat nicht en neef, en nichtjes en neefjes het kind bewonderd hadden, lieten zij het daar, en gingen met neef naar de kerk; nicht zoude het kind later brengen. Het trof dien namiddag, dat er een predikant van de Doopsgezinde gemeente op den Hervormden predikstoel optrad. De heeren predikanten waren bijzonder bevriend, en het Doopsgezinde kerkje werd verbouwd; de heer D. preekte dan in de Protestantsche kerk, maar de heer K. zoude den doop bedienen.

Het onderwerp, dat de heer D. voor dien namiddag gekozen had, was, God, een hoorder des gebeds. Met innige welsprekenheid zocht hij zijnen hoorders deze waarheid regt vatbaar aan hunne harten te maken; met ernstige, treffende woorden herinnerde hij hun welk eene kracht, welk een troost in deze verzekering was opgesloten, en met den apostel drong hij hen, als in Jezus' plaats, om naar zijne woorden te hooren, om van het grootste aller hunner voorregten gebruik te maken. Met zijne zending vervuld, sprak hij bezielde woorden, en zij zonken in de harten van vele toehoorders, als een schild in beproeving, als een steun in zwakte, als eene lafenis in lijden, als een zeker anker der hope in angst en zorg.

Jannetje luisterde met diepe aandoening, de woorden des predikers waren zoo juist voor haar geschikt. Dirk zag haar bezorgd aan; hare tranen vloeiden overvloedig, maar een blik harer oogen, zoo vol zaligheid, stelde hem gerust, en deed hem beschaamd de zijne nederslaan, want hij was koud en ongevoelig gebleven bij de herinnering aan de groote beloften des christendoms. Het Amen was uitgesproken, en de kinderen werden binnengebragt. Er waren er 33 en Jannetje was de 24ste, die ter doopvonte naderde. De

andere vrouwen bewogen zich ongeduldig, of bogen zich om de kleederen der kleine doopelingen in oogenschouw te nemen. Jannetje stond stil daar, de oogen neêrgeslagen, haar kind aan haren boezem gedrukt, en vol van een vast geloof, van eene zekere hope, zond haar hart een gebed hemelwaarts, dat zegenend op het kleine wicht moest nederdalen. Toen zij haar kind aanbood, werd de predikant door de liefelijke uitdrukking van haar bleek gelaat getroffen, en met bijzonderen nadruk sprak hij de zegenende woorden.

„Ik ben blijde dat het over is," zeide Dirk, toen hij zijne vrouw aan de gulle tafel zijner nicht zag nederzitten, „ik vreesde dat het te veel voor u was."

„Het was heerlijk!" zeide Jannetje met innigheid.

Dirk zag haar weder verwonderd en eenigzins dwaas aan. Hij begreep haar niet.

„Kom Jannetje, gij moet nog een kopje koffij en een krentewegje nemen," zeide de nicht, „gij hebt u braaf vermoeid en nog eenen langen rid te doen."

„Als Dirk zoo vlug rijdt als van morgen dan zijn wij er in drie kwartier."

„Ja, Dirk liet zijne paardjes merken welke vracht zij trokken."

„Ik geloof dat zij het van zelf wisten," zeide Dirk vrolijk, „de dieren liepen dat het een lust was. Maar het wordt tijd om ze weder te laten loopen. Els heeft voor de avondlucht gewaarschuwd, Jannetje!"

„Bakers zijn dwingelanden," zeide de nicht lagchende; „maar niemand durft tegen haar op. Dus wil ik u ook niet terughouden."

Zij vertrokken, en kregen knorren van Els, toen zij te huis kwamen. Jannetje zag bleek, en „zij had zeker de koorts," bromde de oude."

„Dirk," zeide eene zwakke stem uit de bedstede, „wilt gij wat met Neeltje op en neêrgaan. Ik kan haar niet zoet houden; het vermoeit mij te veel."

Dirk naderde het bed, boog neder tot het bleeke uitgeteerde gelaat, dat op de kussens nederlag, nam met eenen snik, dien hij niet konde bedwingen, het weenende kind op

den arm en ging er het vertrek mede op en neder wandelen. Maar de arme vader wiegde en suste te vergeefs; hij was nooit eene handige kindermeid geweest en de angst en de droefheid van het oogenblik maakten hem onbekwamer dan ooit. Jannetje ging opzitten in bed en vroeg hem bezorgd haar het kind weder te geven. Els kwam gelukkig juist binnen; zij nam de kleine en zette zich hoofdschuddend voor het vuur neder. Dirk zag een oogenblik toe hoe Els het kind tot bedaren bragt, sprak daarna eenige woorden binnen 'smonds en ging naar buiten.

Jannetje zuchtte toen hij de deur sloot. „Arme Dirk!" zeide zij. Els die haar juist een kopje gerstenat bragt, zag met eenen veelbeteekenenden blik op het wichtje, dat zij in hare armen hield. Jannetje volgde en begreep dien blik. Halfluide zeide zij: „God zal voor haar zorgen, mijn kind is veilig."

Els was zoo goed eene ziekenoppaster als men van haren stand en hare opvoeding verwachten konde; het ontbrak haar ook niet geheel aan gevoel of aan kieschheid van gevoel, maar zij konde zich nu toch niet inhouden. „Jannetje, dat hebt gij al meer gezegd. Als ik niet wist dat gij uw kind liefhadt!....."

„Ik heb haar, o zoo lief," zeide Jannetje en groote tranen rolden langs hare wangen.

„En toch zijt gij minder voor haar bezorgd als voor Dirk!"

„Dirk heeft mij meer noodig dan zij."

„Meer noodig dan zij! Zie, Jannetje, ik begrijp u niet. Mannen troosten zich toch wel weder, hoe goed de vrouw ook is, die zij verliezen; maar een arm, moederloos wichtje, wie zorgt daarvoor?"

„God," sprak Jannetje vast.

Els schudde het hoofd, en ging weder naar hare plaats. „De ziekte moet haar op het hoofd werken," dacht zij, „anders is 't niet mogelijk."

Kort na den doop was Jannetje ziek geworden. Zij had pijn in den rug, en pijn in armen en beenen gekregen, werd nog bleeker en magerder, en was spoedig te onwel om het bed te verlaten. De geneesheer en Els schudden het hoofd; Dirk, bleek en ontdaan hing aan hunne lippen, en zag hen gedurig verwilderd en smeekend aan als wachtte

hij hulp van hen; maar menschelijke hulp baatte niet, en hooger hulp zocht de ongelukkige niet. In die weken van smart en lijden had het Els verwonderd dat Jannetje zoo veel meer bekommering over haren echtgenoot dan over haar kind liet blijken. De eerste dagen, wel is waar had zij dikwijls bitterlijk geweend als haar kind in hare armen lag, maar langzamerhand was er een blik van vertrouwen, ja eindelijk zelfs een glimlach van hoop door hare tranen komen schitteren, en konde zij thans ook niet zonder weemoed het wichtje aan haar hart drukken, angst of zorg scheen zij niet meer voor haar te hebben. Maar als Dirk zoo onrustig in de kamer op en neêr ging, als hij met eenen benaauwden zucht eten en drinken van zich wees, dan betrok haar gelaat met medelijden en bekommering. Somwijlen riep zij hem aan haar bed, nam zijne hand in de hare, en sprak liefelijke, vrome woorden ter bemoediging, maar hij verstond haar niet; versuft en ellendig zat hij dáár en staarde met onuitsprekelijken angst op die ingevallen wangen, en niet in staat het gezigt zijner stervende vrouw langer te verdragen, sprong hij op en snelde naar buiten. De tranen die Jannetje dan weende waren nog zeer bitter.

Els had een poosje bij het vuur gezeten; het kind sluimerde op haren schoot, toen Jannetje haar riep. Els legde de kleine voorzigtig in de wieg en naderde het bed. „Els," zeide de zieke, „ik wil u zeggen wat mij omtrent Neeltje gerust stelt."

Elsje zette zich zwijgend neder.

„Herinnert gij u nog, dat gij mij aanriedt mijn kind niet zelve ten doop te houden, Els, omdat gij vondt, ik er nog slecht uitzag?

„Genoeg," zuchtte de oude.

„Ik voelde zelve ook wel, dat het niet goed met mij was; ik voelde toen reeds, dat ik niet lang konde blijven leven, en de gedachte benaauwde mij. Ik konde toen nog niet mijn kind overgeven, en mijn hart kromp in een als ik het wichtje aanzag, en bedacht hoe zij moederloos zoude opgroeijen, hoe vreemden met onverschillige oogen op haar zouden nederzien, hoe zij aan ligchaam, misschien aan ziel, zoude verwaarloosd worden. Ik had rust noch duur; want ik dacht, dat ik welligt voor eeuwig van mijn kind moest scheiden.

Daarom wilde ik haar zelve ten doop houden. Ik haakte naar troost en ik hoopte dien daar te vinden.

En ik heb ze gevonden. Els, de predikant predikte zoo wonder schoon dien dag. Hij sprak van Gods liefde, hij sprak van Gods beloften om de gebeden van hen, die in Hem gelooven, te verhooren, om hunne beden, met onwankelbaren trouw, al ware het ook na jaren van onzekerheid, te vervullen. Hij sprak opwekkend tot ieder; hij sprak ook tot de christelijke ouders; hij maande ze aan tot het gebed, en hij herhaalde hun de beloften, die hun verhooring verzekerden. Zijne woorden zonken in mijn hart. Het brandde in mij. Mijn gemoed verhief zich tot mijnen God, en ik streed in het gebed voor mijn kind, en vrede daalde neder met de overtuiging, dat God mij zoude verhooren, dat Hij over mijn moederloos meisje zoude waken, dat Hij, die onze haren telt, die de harten als waterbeken leidt, alle gebeurtenissen van haar leven, zij mogten dan blijde of droeve zijn, voor haar eeuwig welzijn zoude bestieren, dat Hij mij haar daarboven zoude te gemoet voeren. Toen het water van den doop op haar voorhoofd nederdaalde, toen wist ik dat God haar in Zijne kudde opnam, en ik had kunnen juichen van vreugde. En toch daarna, toen de dood naderde, en ik aan het bed gekluisterd werd, toen kwam nog een oogenblik de twijfel boven. Maar God heeft mij gegeven hem te overwinnen, en ik laat zonder bekommernis mijn kind in Zijne hand. Ik heb haar aan Hem opgedragen. Hij zal haar vader zijn."

Els weende, maar sprak niet. Jannetje legde vermoeid het hoofd neder en zweeg eene wijl. Toen zag zij op en ontmoette den medelijdenden blik harer oppaster. „Begrijpt gij mij nu?" vroeg zij vriendelijk.

Elsje schudde het hoofd. „Ik hoop, dat gij gelijk hebt," zeide zij treurig.

„Mijn vertrouwen is op eene onwrikbare rots gegrond," sprak Jannetje langzaam. „Mijne hope zal niet feilen."

Zij wendde het hoofd om en Els keerde naar den haard terug, nam het kind weder op den schoot, en stortte nog eenige tranen, goede ziel, over het arme wicht, want Els geloofde niet; zij hoorde in de woorden des geloofs slechts de taal eener opgewondene verbeelding.

Jannetje was ontslapen. Elsje had haar trouw opgepast en toen het stoffelijke overschot ter aarde was besteld, nog eenige dagen op de hoeve doorgebragt om Neeltje te verzorgen; maar haar gezigt was Dirk lastig; het herinnerde hem te sterk aan den afgeloopen tijd. Stil en in zich zelven gekeerd had hij den arbeid weder opgevat en met angstige zorg vermeed hij alles wat hem zijn verlies konde herinneren. Arme man!

Elsje gaf aan Barbara, de meid, menig onderrigt over de behandeling van het kind; hare laatste vermaning was: „Wees er goed voor; het wicht heeft geene moeder meer, en in plaats van meer heeft de vader er het minder lief om."

Els had gelijk. Dirk wendde zich van zijn onschuldig kind af, als de sterkste van alle herinneringen aan hetgene hij gaarne voor altijd had vergeten. Barbara was ondertusschen goed voor de kleine; Neeltje's wieg stond vóór haar bed, en weende zij, dat trouwens niet dikwijls gebeurde, Barbara was terstond bij de hand, en, werd zij ook aan geene moederborst gedrukt en met moederlijke teederheid gesust, het waren toch geene ruwe of onvriendelijke armen, die haar wiegden, en eene welluidende stem zong het: „Slaap, kindje, slaap!"

Barbara was een goed mensch. Zij had innig medelijden met Dirk, en deed op hare wijze haar best om hem te verstrooijen. Zij was uit een ander land, en wist van andere menschen en andere zeden en gewoonten te vertellen, en 's avonds, in het stille uurtje bij den haard, praatte en vertelde zij met vriendelijke bedoeling, en langzamerhand luisterde Dirk en antwoordde haar, en werd spraakzamer, en zijn gelaat helderde op.

Zoo verliepen er eenige maanden. Els was in de stad uit bakeren geweest en die bakerdienst had lang geduurd, acht volle weken. Toen zij bij haren schoonzoon en hare dochter (zij woonde bij hen in), was teruggekeerd, ging zij een der eerste dagen de hoeve van Dirk bezoeken. Het was tegen den avond, maar de mannen waren nog niet te huis. Barbara zat bij den haard te breijen; de karnemelk kookte, en de vrolijke schijn van het vuur verlichtte de geheele keuken. Toen Els de klink opligtte en binnentrad, riep Barbara: „Wel Els, dat heet ik toch een mensch verschrikken. Ik dacht, dat gij nog goed en wel bij Pietemoei waart."

„Pietemoei heeft mij lang genoeg gehouden, Barbara. Neen, ik ben weder te huis sedert gisteren middag, en ik verlangde hier eens te komen kijken."

„Daar doet gij wel aan. Ik heb het hier ook eenzaam genoeg, ofschoon ik anders geen klagen heb."

„Waar is Neeltje?"

„In de bedsteê."

„En waarom in de bedsteê en niet in de wieg?"

„O, straks gaat zij in de wieg. Maar zoo lang als zij licht ziet, wil zij niet slapen; het wiegekleed is niet dik genoeg om het licht er uit te houden, maar in de bedsteê slaapt zij als eene roos!"

„Met de deur toe?"

„Ja, voor een poosje."

„Barbara, dat mag niet zijn. Het is te benaauwd voor het wichtje. Waarom houdt gij haar niet bij u? Gij zit toch maar te breijen."

„Ach Els, gij weet dat Dirk haar niet goed kan zien. De arme man is nog zoo bitter bedroefd."

Els zag haar scherp aan, keerde zich toen af en zuchtte. „Heeft Dirk haar van daag al gezien?"

„Van morgen vroeg, op den middag sliep zij juist."

„Barbara," zeide Elsje na eene poos, terwijl zij met het hoofd in de handen en de ellebogen op de kniën in het vuur had zitten te staren. „Barbara, gij moogt het kind niet van haren vader afhouden. Het wormpje zal toch niet te veel liefde ontmoeten."

„Els," zeide Barbara beleedigd; ik ben zeer goed voor haar. Ik sol den ganschen dag met het sukkeltje. Vraag het Maaike, en Janus, en Trijntje maar."

„Ik weet het wel, Barbara, ik weet het wel. Maar het kind heeft geene moeder meer. En de vader?"

„Och, de vader zal er mettertijd wel aan wennen; dat heeft geen nood."

Met een ging de deur weder open en Dirk trad binnen. „Goeden avond Bartje," zeide hij op bijna vrolijken toon; maar toen hij Els zag, betrok zijn gezigt plotseling; hij groette haar kortaf en zette zich zwijgend neder. Els bleef nog een oogenblik, en nam toen afscheid. Onder weg veegde de goede vrouw zich eenige tranen af en mompelde binnen

's monds. „Zoo gaat het en anders niet. Ik wist het wel. Dat arme schepsel mogt zich wat verbeelden, de wereld wordt er toch niet anders om. De man troost zich en het kind wordt versukkeld. Och arme!"

Barbara ging voort met Dirk te troosten en op te beuren, en eindelijk slaagde zij volkomen, en bekroonde haar liefdewerk door de toestemmende woorden, die zij vóór den predikant tot hem sprak. Onder den invloed van zijn tegenwoordig geluk konde Dirk de herinnering aan vroegere tijden weder verdragen. Neeltje was op den trouwdag haars vaders elf maanden oud, een stil, bleek kind, dat niemand tot veel last of veel lust was. Barbara verzorgde haar goed, en Dirk vreesde haar gezigt niet meer, liefkoosde haar zelfs somtijds als hij bijzonder in zijn schik was. De buren spraken er schande van, dat Dirk nu al trouwde, maar kwamen toch volgaarne ter bruiloft. Els zuchtte en nam Neeltje voor dien dag met zich naar huis en zeide tegen hare dochter, dat het arme schaap ten minste geen dansen zoude hooren in het vertrek daar hare moeder voor zeven maanden gestorven was, als zij het helpen konde.

Een jaar daarna was Els weder op de hoeve; maar dezen keer bestond er geene bezorgdheid voor de kraamvrouw. Barbara was spoedig weder op de been, en haar kind, ook een meisje, Diene gedoopt, zag er uit als eene roos. Zoo lang als Els er was, behandelde zij Neeltje met al de toegeeflijkheid, die haar medelijden haar konde ingeven. Het kind won hier intusschen niet veel bij, want was zij vroeger tevreden geweest met de oplettendheid, die haar ten deel viel, en die voor hare ligchamelijke behoeften geheel voldoende was, zij werd nu stuursch en stout als hare moeder het voorbeeld van Els niet volgde, en zich meer met Dientje dan met haar bezig hield. Zij kon haar kleine zusje dan ook niet lijden, en eens, toen Barbara het vertrek verlaten had, wierp zij de wieg om; gelukkig bewaarden kussens en dekens het arme schepseltje voor de gevolgen dezer daad. Dit feit wekte Barbara's verontwaardiging zeer op, en ofschoon zij edelmoedig genoeg was, de zaak voor Dirk, die thans reeds zulk een hemelsbreed onderscheid in de behandeling zijner kinderen maakte, te verbergen, toch had het eenen grooten

invloed op haar eigen gedrag jegens Neeltje. Verzorgde zij haar vroeger goedwillig, al was het dan ook zonder teederheid, zij deed het thans alleen uit pligtgevoel en niet zonder zelfsbedwang. En Neeltje, wier zwak gestelletje haar toch reeds tot korzeligheid deed overhellen, werd nu nog gemelijker en stuurscher. Zij bleef steeds duidelijk haren tegenzin voor het kleine zusje toonen, dat spoedig leerde bang voor haar te zijn. Barbara liet ze nooit alleen, en evenwel gebeurde het nog eens, dat Neeltje een oogenblik waarnam, waarop moeder den rug gewend had, om Dientje een klap te geven. De kleine zette het op een gillen en Barbara, die alle geduld verloor, keerde zich om, greep Neeltje, en gaf haar eenige frissche klappen. Doch de drift, die het kind toen toonde, ontzette haar. Neeltje stond te trappen met de voeten, zij gilde benaauwd en het schuim kwam op de dunne lippen. Pas had Barbara haar losgelaten of zij vloog op den kinderstoel aan, de kleine vuisten zamengeknepen. Barbara greep haar weder en bragt haar naar eene kast, waar zij haar opsloot.

De arme vrouw was geheel ontdaan en een uur daarna had zij naauwelijks den moed om naar Neeltje te zien, die intusschen geheel stil was geworden. Doch Dirk moest spoedig te huis komen, en die gedachte dreef haar. Toen zij de kast opendeed, bewoog zich niets; zij boog zich voorover, en daar lag Neeltje slapende, de handen nog zamengedrukt, maar doodsbleek, akelig bleek. Barbara nam haar op en legde haar in de wieg. Het kind sliep verscheidene uren, en toen Barbara eindelijk beweging hoorde en naar haar toeging, wendde zij het gezigt af. Van dat oogenblik aan besloot Barbara Neeltje nooit weder te straffen. Haar liefde bewijzen, dat kon zij niet, maar zij bevredigde haar ontrust geweten, door het arme schaap met alle toegeeflijkheid te behandelen.

Zoo groeide Neeltje op, een lastig, ondeugend kind. Stil in een hoek gedoken, zag zij hare broertjes en zusjes (want er kwamen er verscheidene), norsch aan, of keek wezenloos voor zich heen. Kwam haar iemand te na, dan opende het arme mondje zich tot scheldwoorden, en somtijds hief zij het armpje dreigend omhoog. Bij zulke gelegenheden nam Barbara de andere kinderen van haar weg, maar haar

straffen deed zij niet; zelden zelfs sprak zij een berispend woord tot haar. Het ondeugende, ondankbare kind liefhebben, dat beproefde zij zelfs niet; maar de herinnering aan het verlies harer moeder, dat Neeltje zoo vroeg geleden had, terwijl de arme kleine nooit de liefde haars vaders bezeten had, en het gevoel zelf dat *zij* het kind niet liefhad, stemden Barbara tot zwijgende verdraagzaamheid. Medelijdend gaf zij haar de grootste boterham, de mooiste aardappels, zonder haar daarom echter ooit liefderijk toe te spreken of te liefkozen. Waren Dientje, of Maaike of Jantje stout, Barbara bestrafte en bekeef ze; Neeltje konde nog zoo stout zijn, moeder liet haar begaan, en zorgde slechts dat er geene ongelukken gebeuren konden; maar de andere kinderen kregen ook eenen zoen der vergeving als zij bestraft geweest waren, en dien kreeg Neeltje nimmer. Berouw had het arme schepseltje nooit, nadenken over zich zelven, dat had zij niet geleerd, maar toch ontstond langzamerhand de overtuiging bij haar, dat zij zeer, zeer slecht was, en ook die, dat zij nooit beter konde worden. Die overtuiging was niet overdacht of beredeneerd, maar desniettegenstaande wortelde zij diep, en de bitterheid van het kleine hartje werd er nog erger door, en het jonge gezigt nog norscher en driftiger.

Acht jaren na zijn tweede huwelijk zat Dirk op eenen avond met zijn huisgezin bij den haard. Een klein driejarig meisje danste op zijne kniën, het vierjarige Maaike stond aan zijnen elleboog en lachte met Grietje mede, terwijl zij hare beurt afwachtte. Dientje lag op de kniën en legde hout van de takkebossen op het vuur; Barbara had haren eenjarigen Dirk op den schoot, en Neeltje zat in het verste hoekje van den schoorsteen op eene stoof, het hoofd op de handen gesteund, den norschen blik onafgewend op het vuur gerigt. Daar kruipt Jan, een ondeugende guit, zijns vaders bedorven zoontje, op handen en voeten, achter den stoel van moeder om, en verder in de schaduw van den schoorsteen naar zijn oudste zusje, en trekt haar aan de haren, die van onder het zwart gepluimde mutsje uitkomen. Hoe behendig hij ook achteruit sprong, Neeltje stond het volgende oogenblik met van woede vonkelende oogen vóór hem

en gaf hem eenen slag, die hem een oogenblik bedwelmde, maar daarna onder luidkeels gillen op haar deed losstormen. Barbara vloog op en greep Jan, dien zij wegrukte, vóór dat er een tweegevecht op leven en dood ontstaan konde. Dirk stond ook op en hevige toorn stond ook op zijn gelaat te lezen. „Die duivelsche deern," riep hij uit, „Barbara, gij zijt gek om het zoo te verdragen, maar *ik* wil het dan niet langer," en hij ging met dreigende houding op Neeltje los, die onwillekeurig ineen kromp, ofschoon zij haren boosaardigen blik voor dien van haren vader niet neêrsloeg. Barbara wierp zich tusschenbeiden en hield den opgeheven arm haars echtgenoots vast: „Neen Dirk, gij moogt het worm niet slaan. Zij is te zwak."

„Te zwak! Wat d.....! Zij is niet te zwak om te slaan, maar wel om geslagen te worden! Het zal anders. Ik wil het haar dan wel eens leeren."

„Dirk, Dirk, gij moogt niet, als gij haar sloegt, dan zoude het mij zijn als of Jannetje ons kwam verwijten. Neen, neen Dirk laat het blijven."

Barbara sidderde terwijl zij sprak, en Dirks arm zonk neder. Inmiddels keerde zij zich om en duwde Neeltje naar de deur en naar den trap, die naar het bovenkamertje leidde, waar zij sliep. „Maak dat gij weg komt," fluisterde zij, „straks zal ik uw eten wel brengen."

Snel keerde zij terug en zocht Dirk door afleiding het gebeurde te doen vergeten; maar dit ging niet; hij bleef somber en ging spoedig naar bed. Dientje, die ook boven sliep, had een paar boterhammen en een kommetje koffij voor Neeltje medegenomen. Al de andere kinderen lagen te bed, en Barbara rekende het vuur in, toen de trapdeur open ging, en zij het hoofd omkeerende Neeltje op bloote voeten en in haar onderrokje vóór zich zag staan. „Mijn God, Neeltje! Wat doet gij hier? Zijt gij ziek?"

„Neen," schudde Neeltje.

„Maar gij zult het worden. Ga naar bed."

Neeltje verroerde zich niet.

„Uw vader zal u hooren. Ga toch om Gods wil!" — en Barbara kwam beangst naar haar toe.

„Wie is Jannetje?" zeide Neeltje op eenmaal.

„Jannetje," stamelde de ontzette Barbara.

„Gij hebt haar straks genoemd. Jannetje, die u zoude komen verwijten."

Op nieuw doorliep eene huivering Barbara. De vraag van dat kind, zoo als zij daar stond, zoo wild, zoo zonderling, de losse haren om een gezigtje nederhangend, dat nooit de bekoorlijkheden of de uitdrukking der kindschheid bezeten had, die vraag had iets ontzettends, en het antwoord bestierf op hare lippen. Neeltje bleef staan, hare fonkelende oogen onafgewend op Barbara gerigt. Eindelijk stamelde Barbara: „Jannetje was uwe moeder."

Neeltje verroerde zich nog niet.

„Uw vader is eerst met haar getrouwd geweest. Zij is gestorven toen gij nog zeer klein waart, kleiner dan Dirk nu."

Nog stond Neeltje daar, en Barbara voelde het angstzweet uitbreken. Op eens kwam het kind nader; zij boog het bovenlijf naar Barbara en fluisterde heesch: „Had zij mij lief?"

„Ja."

Zoodra als dit woord was uitgesproken, keerde Neeltje zich om, en snelde den trap op. Nog altijd huiverend deed Barbara de deur achter haar toe. De stiefmoeder had verscheidene dagen hoofdpijn van dit tooneel.

En Neeltje, eene nieuwe snaar was in dit woeste hartje aangeroerd. Zij lag ineen gedoken in het hoekje van haar bed, en het dek op haar mondje drukkende om het gekrijt te verdooven, weende zij heete tranen, en sprak het woord „moeder" gedurig snikkende uit. Tot nu toe had zij geene behoefte aan liefde gevoeld, daar zij niet geloofd had, dat men haar konde liefhebben. Een licht was haar opgegaan. Eene andere moeder had haar bemind, zoo als deze moeder Dientje, en Maaike, en Dirk lief had, en het ongevoelige hartje was verteederd.

Dientje vertelde den volgenden dag aan Barbara dat Neeltje van nacht zoo vreemd had gedaan. „Zij riep u gedurig moeder," zeide zij.

Barbara zag Neeltje aan, maar het kleine gezigt stond nog even onaangenaam, nog even stug, en Barbara, die wel wist, wie het kind geroepen had, kreeg een onaangenaam gevoel over zich, dat hare hoofdpijn nog vermeerderde.

Sedert dit oogenblik was er in der daad eene verandering met Neeltje omgegaan. Zij was wel is waar niet minder stug of onaangenaam; de onvriendelijke plooijen op het kleine gezigt bleven wel dezelfde; maar als zij zoo stil voor zich heen zat te staren, dan kwam er eene uitdrukking van treurigheid op haar gelaat, die daar vroeger vreemd was; de eerste hand ter ontginning was aan den woesten grond haars harten gelegd. Els bleef nog altijd een bijzonder belang in haar stellen, ofschoon zij sedert lang opgehouden had hare partij tegen iemand te nemen. De boosaardige natuur van het kind vertoonde zich te duidelijk en te onophoudelijk, om niet zelfs haar tot zwijgen te brengen, en zij zelve moest meer dan eens Barbara bewonderen, die het ongelukkige meisje zoo geduldig bleef verdragen en beschermen. Els ging niet gaarne meer naar de hoeve van Dirk Noren. Zoo dikwijls zij er was, dan was dat kwaadaardige kind haar een steen des aanstoots. Immers behalve het medelijden en de verontwaardiging, die zij beide gevoelde, zoo zag zij in Neeltje een duidelijk bewijs, dat God de gebeden niet verhoort. En dit was nie langer eene onverschillige zaak voor Els. Haar zoon en hare dochter waren tegenwoordig onder het gehoor van dienzelfden predikant, die bij gelegenheid van Neeltje's doop zulke troostrijke woorden tot het hart van Jannetje gesproken had; beide waren door zijne getrouwe prediking tot de kennis van den Verlosser gekomen, en beide trachtten thans ook hunne oude moeder in hunne zaligheid te doen deelen. Maar Els schudde het hoofd en wilde er niet van hooren; „praatjes," zeide zij, „anders niet." Dochter en zoon begonnen echter telkens weder, en ofschoon Els haar hoofd bleef schudden, de heimelijke wensch ontstond toch in haar hart, dat het geene praatjes mogten zijn, zij gevoelde behoefte aan de rust, aan den vrede des geloofs. Maar telkens wanneer die wensch, die behoefte boven kwamen, trad Neeltje haar voor den geest; het ernstige geloof van Jannetje, ofschoon zij het als dwaasheid beschouwde, had toch eenen diepen, zeer diepen indruk op haar gemaakt. Onwillekeurig had zij acht geslagen of het vervuld zoude worden, en zij had het beschaamd, geheel vernietigd gezien, en zij konde niet gelooven.

Om dezen tijd, kort na het tooneel zoo even beschreven,

erfde Barbara van eene oude tante. De erfenis was nog al aanzienlijk en al de buren gingen Dirk en zijne vrouw geluk wenschen. Els ging er ook op eenen namiddag heen. Barbara was aan het strijken, en kleine Dirk zat naast haar in den kinderstoel. Dientje stond bij de tafel, en gaf hare moeder de ijzers aan. Neeltje zat op hare stoof naast het raam en keek in een leesboek, want Dientje en zij gingen naar school. „Wel Barbara, ik wensch u geluk, mensch! Dat is nog eens een fortuintje," zeide Els, toen zij binnenkwam.

„Ja, Els, dat is het wel, en geheel onverwacht, want nicht Trijntje was de oude moei nader dan ik. Trijntje is haar zusters kleindochter, en ik ben de dochter van haar nicht. Maar het komt wel van pas, Els."

„Dat geloof ik wel, met zulk een zoodje kinderen."

„Ach ja, als men rekent voor zes kinderen, dan is het nog niet zoo veel. De kleuters kunnen wat aan."

„Zes?" herhaalde Els fluisterend, en zij wees op Neeltje. Neeltje's scherp oor had het woord vernomen, en snel opziende, ontging haar het gebaar van Els niet. Zij legde haar boek neder en ging uit het vertrek. „Zal *zij* voor de erfenis meêrekenen?" vroeg Els thans luide.

„Ja," hernam Barbara, en zweeg een oogenblik. Zij werd bleek en gaf het ijzer aan Dientje. „Zie zoo Dien," zeide zij, „ik zal even rusten, ga maar wat spelen. — Dat kind benaauwt mij," hernam zij. „Het is alsof een booze geest mij in haar vervolgt. Voorleden week had ik Jannetje genoemd daar zij bij was, en daar stond zij 's nachts vóór mij, bijna nakend en zoo wild als zij soms wezen kan, en vroeg wie Jannetje was. Het ging mij door merg en been. Zij vroeg mij Els," fluisterde Barbara, „of Jannetje haar lief had. Ik kan u zeggen, ik ben er ziek van geweest, en ik durfde er Dirk niet van spreken. Maar dat weet ik wel, wat ik aan geld en goed heb, daar zal zij van meê hebben, als ik het haar geven kan, zoo veel als de anderen. Ik wil mijn geweten vrij hebben. Ik kan dien angst niet doorstaan."

„Wel, Barbara, gij zijt immers goed voor haar. Mogt het ongelukkige schepsel het maar erkennen en er u wat liefde voor betoonen."

„Liefde! haat is er in haar hart en anders niet. Dankbaar-

heid, daar merk ik nooit wat van. Ik geef haar van alles het beste, en heb nog nooit een vriendelijk woord van haar gehad. Ik konde haar toch anders behandelen, haar minder eten, minder kleêren geven, maar het schepsel voelt er niets van. Zij zal nog geen speld voor mij oprapen. Last en onkosten hebben wij van haar, dat is alles!"

„Het is erg, Barbara, het is erg. Maar is zij sedert voorleden week niet veranderd, sedert zij naar Jannetje vroeg?"

„Ik kan het niet zien," hernam Barbara, „zij gaat even stug haren gang."

De vrouwen spraken nog eenigen tijd over dat onderwerp, weinig vermoedende, dat Neeltje ieder woord van haar gesprek hoorde. Het kind had bemerkt, dat het gebaar van Els haar gold, en nieuwsgierig naar hare bedoeling, had zij met opzet het vertrek verlaten, en zich in eene kast verscholen, waar zij ieder woord hooren konde. En daar bleef zij nog lang zitten nadat Els vertrokken was, stil en onbewegelijk, het gelaat in de handen verborgen. „Last en onkosten had men van haar, anders niet." Die woorden brandden haar in het gemoed. Hare tranen vloeiden weder, en zij reikhalsde om alleen in de wereld te zijn, om stil en onopgemerkt te kunnen leven. Niemand gaf om haar, zij gaf om niemand; maar zij konde de gedachte niet verdragen, dat vader en moeder onkosten van haar hadden, dat zij zich op hunne goedheid jegens haar beroemden; haar onstuimig gemoed kwam er tegen op, om verpligting te hebben aan degenen, jegens wie zij zeer goed wist, niet wel te handelen. Dat zij haar niet liefhadden, daarom gaf zij niet; dat zij hen niet liefhad, dat maakte ook niets bij haar uit; hunne rekening was effen, maar haar hoogmoed, en misschien een ontwakend geweten, maakten het haar onverdragelijk, dat zij zich edelmoedig jegens haar zouden toonen, terwijl zij hen met ondank beloonde. Effen moesten zij blijven. Het was waar, moeder gaf haar van alles het beste en mishandelde haar nooit, spaarde haar zelfs altijd; bittere tranen weenend erkende zij dit, maar het was haar een onverdragelijk gevoel. Konde zij niet iets doen om weder effen te worden. Helpen in de huishouding? Zij had er geen lust in. Zij wilde geene spelden voor Barbara oprapen, stormde

het in haar gemoed; zij wilde niet, maar dan, dan moest zij het gevoel van verpligting behouden.

Sedert dien dag was zij nog stiller en eenzelviger.

Barbara kreeg het druk met haar zestal, en de arbeid viel haar zwaar, daar zij een zevende verwachtte. Terwijl de geldelijke omstandigheden nu toch gunstig waren, besloot zij twee dagen in de week eene naaister te nemen. Els raadde haar zekere Dieke Grytema aan, die sedert een paar jaren een kamertje bij haren buurman gehuurd had. „Het is een vlijtig, ordelijk mensch," zeide Els, „en geene babbeltrien, dat ook nog al pleizierig is."

Dieke Grijtema werd dus ontboden. Het was eene lange vrouw, nog al mager, met een bleek, alledaagsch gezigt, in eene net geplooide neepjesmuts. Zij was inderdaad eene geschikte naaister, en daarbij stil en ingetogen. Voor een raam van de keuken zat zij met de groote naaidoos, waarop behoorlijk een groen kussentje prijkte, een stoel voor haar om iets uit de hand te liggen, en de hooge, ronde naaimand er naast. Toen de middagmaaltijd was afgeloopen, en zij aan haren arbeid was teruggekeerd, kwamen de kinderen rond haar staan. Er was nog een uur tijds vóór dat de school aan ging, en Neeltje stond met haar boek in de hand op eenen afstand en zag ook toe. Dieke hield van kinderen. Zij sprak met de kleinen en vertelde hun korte geschiedenisjes, en was regt aardig met hen. „Maken zij het u niet te lastig, Dieke," vroeg Barbara, „zij kunnen buiten wel eens wat gaan spelen."

„Neen, neen, vrouw, ik houd van dat kleine goedje. Gij hebt al een aardig zoodje bij een."

„Zes. Ja het kan schikken."

„Zijn ze allen van u? Is er niet een kind van Jannetje Biedewold bij?"

„Ja, het grootste, Neeltje, was haar kind," zeide Barbara haastig. Met een kwam zij naar Dieke toe en begon over een kleedingstuk te spreken, dat versteld moest worden. Toen zij wegging, kwam Neeltje digter bij haar staan, het boek nog altijd in de hand. Telkens wanneer Dieke opzag, veinsde zij te lezen, maar gedurig sloeg zij hare oogen weder van het boek op de naaister. Deze ontmoette eindelijk eens

haren blik, knikte haar vriendelijk toe en zeide: „Ik heb uwe moeder wel gekend, liefje."

Neeltje staarde haar een oogenblik aan en liep toen weg. Om vijf uur kwam zij weder uit de school, en zoolang Dieke nog bleef, stond Neeltje ergens in hare buurt naar haar te kijken; beproefde Dieke haar aan te spreken, dan liep zij weg. 's Avonds werd er over Dieke gesproken: „Het lijkt een goed mensch," zeide Dirk.

„Ja," antwoordde Barbara, zeer goed. Maar zij heeft toch een gemakkelijk leventje, den geheelen dag op haren stoel en 's avond nog vijf stuivers toe."

„Dat is waar, zij kan een aardig sommetje verdienen."

Den volgenden morgen kwam Neeltje vóór Barbara staan, toen deze de vaten afwaschte. „Moeder," zeide zij, op haren gewonen, vreemden toon. „Moeder, ik wil naaister worden zoo als Dieke Grytema."

„Naaister?"

„Ja."

„Maar dat behoeft niet, Neeltje. Uw vader heeft geld genoeg, dat gij te huis kunt blijven."

„Ik wil naaister worden."

„Nu dan kunt gij bij vrouw Jansen op de naaischool gaan."

Neeltje keerde zich om en ging heen. Den volgenden dag kwam Dieke Grytema weder. Neeltje stond weder al den tijd, dat zij te huis was, op eenen afstand naar haar te kijken. Dieke sprak haar somtijds aan, maar kreeg geen antwoord; Neeltje wendde het hoofd af, als zij tot haar sprak. Doch 's avonds, toen Barbara in den melkkelder, en de andere kinderen buiten waren, naderde Neeltje Dieke en zeide snel en schichtig: „Was mijne moeder Jannetje net als deze moeder?"

De vrouw zweeg een oogenblik verrast en zeide toen: „Uwe eerste moeder was veel kleiner en teerder dan deze. Het was een goed, lief mensch. Ieder, die haar kende, hield van haar."

Het gelaat van het kind veranderde; de harde, ruwe trekken werden zachter, haar mond beefde; zij zag Dieke nog een oogenblik onbewegelijk aan, als of zij nog meer verwachtte, wierp toen plotseling de schort over het hoofd, en liep snikkende weg. De naaister moest haren bril ver-

scheidene malen afnemen en afvegen in het volgende half uur vóórdat het werk weder wilde vlotten, en sedert dat oogenblik sloeg zij het kind met warme belangstelling gade. Neeltje vermeed zorgvuldig met haar te spreken, zoodra er iemand bij was, maar pas waren zij alleen, of zij kwam en deed eene andere vraag omtrent Jannetje, en dikwerf gebeurde het, dat zij daarna ijlings snikkende wegliep.

Eens, verscheidene weken na de komst van Dieke, waren zij, Barbara en Neeltje te zamen in de keuken. Neeltje leunde naast den schoorsteen en staarde in het vuur; Barbara had haren jonggeborene op den schoot, dien zij kleedde. Op den schoorsteenmantel lag een papiertje met spelden. Barbara had het noodig, maar kon moeijelijk opstaan; zij strekte de hand uit om het te nemen, maar het was te ver; zij boog zich nog meer, toen het kind juist eene beweging maakte en zij uit angst, dat het konde vallen, het papiertje los liet, dat op den grond viel, terwijl de spelden her- en derwaarts rolden. Neeltje stond er bedaard naar te kijken, zonder eene beweging te maken om te helpen; Barbara vroeg het ook niet en met een gemelijk, „och, lieve tijd," bukte zij zich om er eenige op te rapen, toen Dieke toe schoot en haar de meeste aanreikte. Barbara kleedde het kind verder aan, zette het in de wieg naast Dieke, en ging naar den kelder, waar Trijntje op haar wachtte. Met een stond Neeltje weder naast Dieke, en deze, die daaraan gewend was, begon terstond haar iets van hare moeder te verhalen. „Uwe moeder, Neeltje, was niet veel grooter dan gij nu zijt, toen hare moeder stierf; haar vader was al lang dood, eene oude moei nam haar tot zich. Ik naaide dikwijls bij de oude Mieke, en daar zag ik uwe moeder dan. Zij was toen al een zeer lief, zacht meisje, zoo goed als er maar weinigen zijn. Eens zat ik daar ook zoo in mijn hoekje bij het raam, terwijl uwe moeder al zingende bezig was het vertrek te vegen, en alles netjes aan kant te brengen. Zij deed al het huiswerk voor hare moei, altijd even gewillig en vriendelijk, ofschoon de oude onophoudelijk bromde en er zelden iets naar haren zin gedaan werd. Jannetje zette, toen zij gereed was, het koffijkannetje op eenige kooltjes aan den haard voor hare moei als zij beneden kwam, en het kopje en schoteltje op de tafel en de

boterham gesmeerd en gesneden er naast. Pas had zij het gedaan, toen oude Mieke uit haar klein kamertje kwam opdagen. Jannetje zeide haar vriendelijk goeden morgen. De oude antwoorde gemelijk en knorde terstond, dat het kabinet niet genoeg gewreven was. Jannetje nam den wrijfdoek en ging weder aan den gang. Mieke wilde zich intusschen een kopje koffij inschenken, maar zij vatte de kan wat onhandig aan, en plof, zij viel om, al de koffij in het vuur, en de kan stuk. Toen zette de oude het op een grommen; het was Jannetje's schuld alleen, zeide zij, die had het kannetje niet goed gezet, en zij zoude het haar wel leeren; zij zoude nu geene nieuwe muts bebben, maar konde nog met de oude blijven loopen, en zoo bromde zij al voort, bij iedere bete van hare boterham, die zij zonder koffij moest gebruiken. Jannetje sprak geen woord, maar haalde haar wat versche melk. In plaats van te danken, bromde de oude dat zij afgeroomd was, juist toen liet zij hare snuifdoos vallen; Jannetje was aan den geheel anderen kant van het vertrek, maar zij schoot toe en raapte de doos op. Naderhand vroeg ik haar: „Jannetje, hoe kunt gij zoo geduldig zijn?" — „Ik ben niet zeer geduldig, Mieke," zeide zij. „Ik voel dikwijls ongeduld als Miekemoei zoo gromt, maar ik doe mijn best om geduldig te worden; het spijt mij zoo als ik het niet geweest ben? — En zoo deed en zoo sprak zij altijd."

Mieke hield hier op en Neeltje vroeg niet meer, maar bleef stil met het hoofd in de handen zitten. Toen zij Barbara hoorde aankomen, sprong zij snel op, liep naar den haard, raapte eenige spelden die er nog lagen, op, legde ze op het papiertje, en spoedde zich toen weg.

Zulke verhalen deed Mieke haar nog meer, en Neeltje luisterde met onverzadelijke begeerlijkheid, en langzamerhand oefenden zij eenen merkbaren invloed op haar uit. Hare trekken verloren hunne woeste uitdrukking; in plaats van het driftige en norsche, dat haar vroeger kenmerkte, kwam er nu iets zachts en treurigs in haar uiterlijk, maar met dat al bleef zij stil en ingetogen. En die verandering ging niet dan langzaam voort; te langzaam om hare naastbestaanden sterk in 't oog te loopen, ofschoon de verhouding tot hen er ook door verbeterde. Barbara droeg een ligter

hart om; Dirk bejegende haar minder hard, en de kinderen waren niet meer zoo schuw van haar.

Jaren waren er verloopen. Neeltje had het naaijen bij vrouw Jansen geleerd, en groote vorderingen onder haar opzigt gemaakt. Zij was thans zelve eene naaister, en verstond haar ambacht goed. Haar zwak ligchaam had echter onder het aanhoudende zitten geleden, en voor dat iemand er op lette, had zich eene scheefheid bij haar ontwikkeld, welke met de jaren sterk toenam. Zij droeg, toen zij opwies, den naam van gebogchelde Neele in de buurt, maar die naam wekte hare drift thans niet op, zoo als dit vroeger het geval zoude geweest zijn. Stil en ingetogen als altijd, was zij thans even zacht en geduldig als vroeger ruw en hevig. Haar gelaat was noch schoon, noch in het oogvallend leelijk; klein van gestalte wegens hare mismaaktheid, altijd netjes en eenvoudig gekleed, eenen zwarten rok, een paars jakje aan, eene neepjes muts met een wit lintje op, hare blaauwe oogen, waaruit eene stille, geduldige droefgeestigheid sprak, meest nedergeslagen, ging zij door de wereld, zonder veel opgemerkt te worden. Barbara en zij bejegenden elkander thans met welwillendheid; haar vader was insgelijks vriendelijk jegens haar, en toonde zelfs eenigen hoogmoed over hare handigheid met de naald. Hare stoplappen hingen in bruine lijsten gezet aan den wand der keuken, en Dirk zag gaarne, dat men ze opmerkte.

Dieke Grytema was sedert een paar jaren overleden, maar Els leefde nog, en haar oog rustte nog dikwijls medelijdend op het arme, gebogchelde meisje, voor wie het leven zoo weinig aanlokkelijks had.

Neeltje kreeg vele naaihuizen, waaronder ook eenigen in de stad. Hare nicht had haar aan de vrouw van den predikant aanbevolen, die op den dag hares doops zoo troostrijk voor hare moeder gepredikt had. Dáár naaide zij thans ook en allengs werd dit het huis waar zij het liefste naar toe ging. Mevrouw Doijer sprak dikwijls met haar over ernstige onderwerpen, en wekte langzamerhand hare belangstelling op. Haar vader had haar gezegd, dat, nu zij naaister bij den heer Doijer aan huis was, zij hem ook wel eens mogt gaan hooren. Op zekeren zondag, eenen merk-

waardigen dag in haar leven, zag men Neeltje dan onder de menigte, die in het heiligdom toevloeide. Het krachtige gebed des leeraars en het plegtige gezang, dat vierstemmig door het grootste gedeelte der gemeente werd aangeheven, troffen haar reeds bijzonder, maar hoe anders werd het haar nog bij de predikatie te moede. De heer Doijer sprak over de woorden: „Komt tot Mij, gij die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u ruste geven." — Heerlijk schilderde hij die rust af, toonde het onvoldoende van al wat de wereld vrede en geluk noemt, en drong bij zijnen hoorderen aan, om de uitnoodiging van hunnen verlosser niet te versmaden, om bij hem eeuwigen vrede, eeuwige zaligheid te zoeken. Vooral wendde hij zich tot de vermoeide harten, die het holle der wereld hadden ondervonden, en, moede van de wereld, moede van zich zelven, ter nedergebogen daar heen leefden. Hij sprak hun van de liefde des Heeren, die slechts wachtte tot dat zij tot Hem wilden komen, om hunne harten met zijne rust, met eenen hemelschen, zaligen vrede te vervullen. Hij noodigde ze uit, hunne vermoeide hoofden aan de borst van Hem te leggen, die meer dan eene moeder liefhad.

Gods geest was met den prediker dien dag. Welke woorden, welk eene tijding voor het gemoed der arme Neeltje. Haar hart was sedert lang, o zoo moede, en zij had van geene rust geweten, en daar hoorde zij de woorden, die ook aan haar gewond gemoed vrede moesten aanbrengen. Voorover gebogen, stortte zij heete tranen, en sedert dien dag straalde er eene stille zachte vreugde uit de blaauwe oogen, en verlichtte het bleeke, ziekelijke gelaat.

Zij ging sedert geregeld in die kerk; te huis werd zij nog zachter, nog vriendelijker, nog hulpvaardiger, ofschoon zij stil en ingetrokken bleef; zij sprak nooit van hare gevoelens, maar las vlijtig uit den bijbel, zonder daarvan een geheim te maken. Zij had vrede gevonden.

Eens op eenen morgen zat Neeltje in het vertrek haars vaders te werken. Zij was duizelig geweest den vorigen dag, en Barbara had haar aangeraden, te huis te blijven. Zij was bezig om eenig linnen te verstellen, toen Els binnen trad. Barbara streek en Dientje stond te schuren. „Goeden dag zaam," zeide Els, „hoe gaat het hier? Ik kom u

uwen grooten ketel te leen vragen, Barbara. Jan heeft zijn varken geslagt."

„Goed Els, Dien schuurt hem net. Wel, wat zegt gij wel van Pietemoei?"

En zoo babbelden de vrouwen voort, tot dat op eens een zonderling geluid haar deed omzien. Dáár zat Neeltje, doodsbenaauwd, met bloed bedekt. Verschrikt sprongen zij toe, wendden de gewone hulpmiddelen aan, en bragten haar, toen het bloedbraken wat bedaard was, in de bedsteê te bed. Zij lag uitgeput, de oogen gesloten, doodsbleek.

„Drink eens, Barbara," fluisterde Els. „Gij ziet bleek van den schrik en het is mij ook in de beenen geslagen." Na eèn oogenblik voer zij voort: „Dat het zoo treffen moest; hare moeder heb ik op haar sterfbed opgepast, en dat ik nu hier moet zijn, nu zij dat overval krijgt."

De doctor kwam, en schreef Neeltje eene aderlating en volkomene rust voor. Els kwam gedurig kijken; zij had geene rust te huis. Al het gebeurde met Jannetje stond haar weder zoo levendig voor den geest, en onwillekeurig drong het haar naar Neeltje's sterfbed. Geheele dagen bragt zij daar door. Barbara had haar gaarne om te helpen, en eindelijk bleef zij zelfs op de hoeve slapen.

Zekeren dag ging Dirk bij Neeltje, voor dat hij aan den arbeid begon. „Hoe gaat het, Neele," vroeg hij, „zijt gij wat luchtiger?"

„Ja vader," antwoordde de zieke dankbaar, „veel luchtiger. Ik gevoel mij zoo wel van daag."

„Dat is goed, gij moet maken, spoedig op de been te zijn." —

Dirk knikte vriendelijk en ging heen. „Ja Neele, wij kunnen u niet meer missen," zeide Barbara, terwijl zij haar een kopje gerstennat aanreikte.

Neeltje dankte met eenen glimlach, en zeide toen: „Els, heb ik u niet op den dag toen ik ziek werd hooren zeggen, dat gij mijne moeder hadt opgepast?"

„Ja Neeltje, ja, ik heb uwe moeder, al de weken dat zij ziek was, opgepast. Uwe moeder was eene goede, lieve vrouw."

Neeltje zweeg een oogenblik en vroeg toen: „Heeft zij u ook over mij gesproken?"

„Over u? Ja, menige, menige keer, het arme schepsel."

„Wat zeide zij Els?"

Els bedacht zich een oogenblik en herhaalde toen alles wat Jannetje haar gezegd had, hoe zij over haren man had gezucht, en haar kind met vertrouwen had kunnen overgeven. Zij herhaalde alles wat Jannetje van de preek bij het doopen verhaald, hoe deze haar getroost en bemoedigd had. Zij verhaalde ook, dat zij in Jannetje's overtuiging niet had kunnen deelen, en haar dit wel getoond had, maar hoe de stervende moeder even vast aan haar geloof was blijven vasthouden. „En zij heeft het mede naar het graf genomen," besloot zij eindelijk, „gelukkig voor haar, want haar hart hing zoo innig aan u. —"

Barbara zat zwijgend voor de bedsteê, en hoorde, het hoofd in de hand geleund, het verhaal van Elsje aan. Neeltje luisterde met diepe aandoening; tranen vloeiden langzaam langs hare ingevallene wangen, en eene zalige uitdrukking van innige vreugde en dankbaarheid verspreidde zich over haar gelaat.

„Moeder, lieve moeder," zeide zij zacht, toen Elsje een poosje had gezwegen, „ja, God heeft uw gebed verhoord. God is een hoorder des gebeds."

„Neeltje," riep Els verwonderd, „wat meent gij?"

„Onze God is een trouwe God," zeide Neeltje plegtig. „Hij heeft mijner moeder bede vervuld."

„Vervuld! Neeltje, gij zijt immers ongelukkig geweest. Gij hebt geen vrolijk uur gehad, arm schepsel."

„Ja, het is waar, ik ben ongelukkig geweest, zeer ongelukkig, ik geloof door mijne eigene schuld. Ik was slecht en boos en niemand had mij lief. Maar daarom, omdat mijn kind zoo bedroefd, zoo moede was, daarom heb ik ook de boodschap van mijnen Verlosser, „kom tot Mij, gij allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u ruste geven," zoo goed kunnen begrijpen. Daarom trok het mij terstond tot zijn huis, tot zijne liefde. Ik ben hier voor korte jaren ongelukkig geweest, maar het was om mij voor een eeuwig geluk geschikt te maken."

Neeltje had zich in bed opgeheven; zij strekte de armen uit naar boven, en riep met eene bijna juichende stem: „Ja moeder, moeder, God is een hoorder des gebeds."

Toen zonk zij verbleekende neder. Haar oog brak, zij gaf nog eenen snik, en Jannetje had haar kind weder.

Bij het sterfbed van Neeltje zonk Els op hare kniën neder. Haar ongeloof was gebroken, en de juichende woorden van het stervende meisje waren diep in haar hart gedrongen. Zij bad ook en God verhoorde haar en nam haar op in zijne kudde. Neeltje's dood had eenen diepen indruk op haren vader en op Barbara gemaakt, ofschoon zij er zich nooit over uitlieten; en wij mogen hopen, dat het aandenken van het gebogchelde, ongelukkige meisje niet geheel zonder zegen voor de inwoners der hoeve bleef.

UIT HET SOLDATENLEVEN OP JAVA.

Het ruime binnenplein der kaserne te Weltevreden is met zoo even uit Nederland aangekomen troepen gevuld. De bloeijende gezigten en het frissche uiterlijk der meestal jeugdige soldaten steken zeer vreemd af bij de bleeke gelaatskleur en de vermagerde gestalten der oudere krijgers, die toegesneld zijn om hunne toekomstige kameraden te verwelkomen. De gezonde zeelucht en het regelmatige scheepsleven, gedurende een drietal maanden, hebben den zwakken gesterkt en den krachtigen noch krachtiger gemaakt; zij zijn vol levenslust en het valt hun inderdaad zeer moeijelijk, zoo lang onbewegelijk in het gelid stil te staan, tot zij door een stafofficier geïnspecteerd zijn. Hunne blikken zwerven van het eene voorwerp naar het andere, want alles is nieuw en vreemd voor hen. De meesten hooren ter naauwernood iets van de korte aanspraak des bevelhebbers, die hen in niet bijzonder bloemrijke soldatentaal mededeelt, dat de geringste overtreding der krijgswetten ten strengste gestraft zal worden, en zij dus te weten hebben, wat hun te doen staat. De weinigen, die nog enkele woorden dezer strafpredikatie opvangen, maken in stilte de opmerking, dat deze toespraak zeer verschilt van die, met welke de kommandant van het werfdepôt te Harderwijk afscheid van hen nam en waarin het heet, dat zij in een land kwamen, overvloeijende van melk en honig, waar ieder soldaat als een deftig heer zou kunnen leven, om later met een goed pensioen weder naar het moederland terug te keeren.

„Dat komt door de verandering van het klimaat!" zegt korporaal Beekman, die door zijne makkers voor zeer geleerd wordt gehouden, en niemand spreekt hem tegen.

Na afloop der inspectie mogen de soldaten de kazerne verlaten; en het is waarlijk belagchelijk hunne verwondering over al het vreemdsoortige dat hen omringt, te zien, alsmede de opregt gemeende vragen te hooren van sommigen, die nieuwsgierig zijn te weten, hoedanig zij zich tegen een onverwachten aanval van tijgers en olifanten moeten wapenen.

De Chinezen loeren op de *barus* (1), gelijk de spin op eene vlieg, en wee den soldaat, die lust heeft, zich het een of ander door hunne bemiddeling te verschaffen; hij wordt op planmatige wijze geplunderd, tenzij een oud-gediende hem als mentor ter zijde staat. De kantine wordt het allereerst bezocht, zijnde eene herberg, door de vaderlijke voorzorgen der overheid in de nabijheid der kaserne opgerigt. Het lust mij niet, de tooneelen van dronkenschap te schilderen, waarvan zulk eene kroeg den avond na de aankomst van nieuwe troepen getuige is; het moge genoeg zijn te vermelden, dat zoowel de policiezaal als het cachot weldra met jonge soldaten gevuld zijn, die in genoemde herberg hunne eerste proef in het drinken van arak hebben afgelegd.

Nadat de manschappen eenige dagen met de lans dienst gedaan hebben, worden zij bij de verschillende afdeelingen ingedeeld en over Java en andere Nederlandsche bezittingen verspreid. Hun soldatenleven heeft nu een aanvang genomen; zij hebben de eerste schrede gezet op eene baan, die hen tot geluk of ellende brengen zal.

De nieuweling staart nieuwsgierig rond, wanneer hij eindelijk de kompagniezaal in de kazerne binnen treedt, waar hij nu gedurende eenigen tijd verblijf moet houden. Hij zoekt naar bekende gezigten en hoopt hier of daar het oog van een vriend te zullen ontmoeten, maar hij ziet, helaas! niets dan vreemde gelaatstrekken en koele, onverschillige blikken, die op hem gevestigd zijn. Misschien vraagt deze of gene hem naar zijne geboorteplaats en wijst hem zijne slaapplaats aan, maar geenszins uit deelneming voor den vreemdeling, die zich nog zoo weinig op zijn gemak gevoelt:

(1) Baru (baroe), scheldnaam voor de uit Europa gekomen blanken.

o neen! hij doet dit enkel in de hoop, dat de baru nog geld heeft en deze hem voor zijne minzaamheid mede naar de kantine zal nemen. Hij wil zich gaarne vergewissen, of hij zijne belangzuchtige vriendelijkheid nog verder zou kunnen uitstrekken, en vraagt daarom zonder verdere morgenspraak, met den duim en wijsvinger eene veelbeteekenende beweging makende:

„Zeg eens, kameraad! bezit gij nog iets?" Indien hierop een ontkennend antwoord volgt, dan verwijdert de nog zoo even vriendelijke krijgsman zich met een kernachtigen vloek en laat eenige gemeene spotwoorden hooren, waardoor een algemeen gelach ontstaat, terwijl de baru zich op zijne eenzame slaapplaats kan nederzetten om te zien en te hooren.

Jeugdige Javaansche vrouwen zijn met eene lieftalligheid, aan die bewoonsters van het morgenland zoo zeer eigen, bezig om voor hare minnaars schotels rijst met sambal (1) gereed te maken, terwijl andere op de ledige slaapplaatsen zitten te snappen, en zich het toilet maken of de saronys (2) goed schikken. Gedurende deze bezigheid praten en kakelen zij gelijk een troep hoenders of eenden en twisten niet zelden met eenige Europeanen, die in weerwil der aangegane verbindtenis, hunne zoo even ontvangen soldij niet eerlijk met haar willen deelen.

„Wij zijn toch inderdaad gelukkige menschen," roept een baardige oudgediende lagchend uit, terwijl hij van zijne brits opstaat en het bonte tafereel met spottenden blik overziet. „Waarlijk, ieder die gelegenheid heeft een blik in onze huishouding te werpen, moet ons benijden. Ongestoordê rust na gedaan werk; allerliefste zwarte dametjes, die ons met goedgunstige toestemming der overheid gezelschap mogen houden, om ons voor verveling te vrijwaren, en bovendien eene goede soldij! Jongens! wat kunnen wij meer begeeren?"

„Niets meer!" antwoordde een soldaat van zeer welopgevoed voorkomen. „De regering weet wat voor ons past; zij verzorgt ons gelijk hare kinderen. Zij zorgt zoo regt har-

(1) Aan smalle reepjes gesneden augurkjes.

(2) De sarony is het wijde overkleed der Javaansche vrouwen.

telijk voor de zedelijke ontwikkeling der mannen, die Neêrlands magt in de Oost-Indische bezittingen staande moeten houden en alzoo in den eigenlijken zin des woords die magt vertegenwoordigen, voor welke men van de zijde der inboorlingen den diepsten eerbied verlangt."

En lagchend en spottend wijst hij nu op een soldaat, die in zeer beschonken toestand het vertrek rond waggelt. Vloekend en razend tuimelt deze van de eene krib naar de andere, eene Javaansche vrouw voor zich uitdrijvende en een hevig geschreeuw doende hooren. Ongelukkigerwijze blijft zij met haar sarony aan eene ijzeren krib hangen, hetgeen haren vervolger de gelegenheid geeft haar te grijpen, die nu met zijne eene hand door hare ravenzwarte haren woelt en haar met de andere derwijze in het gelaat slaat, dat het bloed uit neus en mond stroomt. Onder huilen en schreeuwen vliegen hare bruine zusters haar ter hulp, wier teedere handen den magteloozen dronkaard van zijn offer losscheuren; de geslagen vrouw snelt echter naar buiten om aan de inmiddels zaamgestroomde inboorlingen, onder de hevigste gebaren en met woest gehuil de geleden mishandeling mede te deelen.

Dit schouwspel brengt bij de soldaten een luid gejubel te weeg; alleen de jongeling met zijn welopgevoed uiterlijk schudt treurig het hoofd en spreekt bij zich zelven: „zoo moet waarlijk de eerbied der inboorlingen voor hunne blanke meesters voorbij gaan."

De jongeling heeft gelijk. Zoo moet hij voorbij gaan, om later voor verachting plaats te maken; en dat is het gevolg van eene aan alle soldaten toegestane gunst om met eene inboorlinge te mogen leven, zonder wettig gehuwd te zijn. Dat velen, zoo niet de meesten, daarvan gretig gebruik maken, is ligtelijk te begrijpen. Zoo hebben de diklippige schoonheden toereikende gelegenheid met het ongeregelde en woeste, dikwerf zelfs dierlijke handelen hunner blanke meesters naauwkeurig bekend te worden; en zijn niet zelden getuigen der walgelijkste tooneelen; doch wat haar oor hoort en haar oog ziet, wordt niet in den vrouwelijken boezem begraven, maar met die overdrijving, aan het morgenland eigen, aan alle bloedverwanten en vrienden verhaald.

II.

Het is een indrukwekkend schouwspel, als het bataillon op twee lijnregte gelederen op het plein der kazerne staat aangetreden en de bruine geweerloopen en blanke bajonetten in het zonlicht blinken. De overste lacht tevreden, nadat de korte inspectie, zonder eenige de minste gelegenheid tot berisping gegeven te hebben, afgeloopen is; nog eenmaal vestigt hij zijne blikken met zigtbaar welgevallen op de mannen, waarop hij als aanvoerder trotsch is. Onbewegelijk gelijk beelden staan zij daar; maar hij weet dat zijne stem die beelden in vurige, eergierige, strijdlustige krijgers kan veranderen, als hij hen, gelijk reeds meermalen plaats had, tegen de oproerige, ongehoorzame inboorlingen moet aanvoeren. Hij kent de mannen van het bataillon schier allen bij hun naam. Hij weet, dat die reusachtige jongeling, ginds aan den vleugel, met zijne vurige blikken en dien zwarten knevel eenmaal kandidaat was, dién het verveelde langer op een beroep te wachten en derhalve zijn geluk in de Indiën wilde beproeven. Hij kent ook zijn nevenman, dien Gelderschen baron, die wegens eene ongelukkige liefde door zijne bloedverwanten verstooten werd en nu met een zekeren trots den soldatenrok draagt. Hij zou ons ook de lotgevallen van den bleeken man kunnen mededeelen, die het penseel met het geweer verwisselde, alsmede die van zijn nevenman met zijne welgevormde gelaatstrekken, die nog voor een klein getal jaren equipage hield en op alle bals en concerten te vinden was. Maar de overste zou ons daartegen ook gezigten kunnen aanwijzen, waarvoor wij als voor den boozen zouden terug deinzen en ons gevallen vertellen, welke ons eene siddering zouden aanjagen! Het bataillon is uit verscheidene bestanddeelen zamengesteld: Hollanders, Duitschers, Italianen, ja zelfs Grieken maken deszelfs kern uit, en nogtans zijn zij allen slechts één hart en ééne ziel, aan de bevelen van een man gehoorzaam!

Daar klinken de kommando's der officieren. Eene schijnbare verwarring, die echter weldra in de beste regelmatigheid overgaat, is het gevolg daarvan. De glad gepoetste wapenen blinken nogmaals in de stralen der ondergaande

zon (1), en onder den schellen klank der veldmuziek maakt het bataillon op den breeden zandweg eene zwenking. Ja, het is een heerlijk gezigt en het verwondert ons geenszins, dat wij de inboorlingen zien nederhurken om de troepen te zien voorbijgaan, want deze zijn inderdaad wel geschikt, hen voor de Nederlandsche wapenen schrik in te boezemen.

III.

De dienst des daags is voorbij, de compagniezalen zijn ledig en verlaten. De kantine is daarentegen tot stikkens toe met soldaten gevuld, die nu gedurende eenige uren van alle krijgstucht vrij zijn en niet langer naar de bevelen van een korporaal of onderofficier hebben te hooren. Zij zijn vrij tot dat de taptoe hen naar binnen roept en zij willen dien vrijen tijd gebruiken, om bij het glas zoo menig gelede onregt geheel te vergeten.

De biljartspelers hebben naauwelijks ruimte genoeg om ongehinderd te kunnen voortspelen en doen menigen valschen stoot, ingesloten als zij zijn door een aantal toeschouwers, die zich om hunne makkers geschaard hebben. Er wordt gedronken, gezongen, gevloekt, dat hooren en zien vergaat. Aan het buffet heerscht een woest gedrang en wild geroep; ieder wil het eerst bediend zijn en de kastelein heeft, niettegenstaande de hulp van een drietal zwarte kellners, werk genoeg allen te voldoen; het zweet parelt hem van de bruine wangen af, en hij kan de glazen niet zoo spoedig vullen als ze geledigd worden. Het geeft hem niets of hij al vraagt geduld te hebben en vol ijver al het mogelijke doet om de dorstigen te verkwikken; het gedrang wordt hoe langer hoe grooter en handen, als van onzigtbaren, doen telkens elk zoo even volgeschonken glas als met een tooverslag verdwijnen; het regent duiten op de winkelbank, en het gedrang neemt nog meer toe.

Verder in de zaal slenteren soldaten rond, die reeds half de hoogte hebben, en ieder dien zij ontmoeten de hand

(1) In Oost-Indië wordt natuurlijk gedurende de heete middaguren niet geëxerceerd of gemarcheerd, maar alleen in de koele morgen- en avonduren.

drukken en hem eeuwige vriendschap zweren. Ginds staat weder een soldaat, met de muts scheef op het hoofd en het glas in de hand; zijn frisch gelaat en bloeijende wangen verraden den baru, die tot het zoo even aangekomen transport behoort. Zijne oogen schitteren van bevrediging, want hij staat midden onder een aantal baardige, door de zon verbrande strijders, die hem — den nieuweling — hun besten kameraad noemen en zich vriendelijk jegens hem gedragen, om op zijne kosten eenige glazen arak te kunnen ledigen. Een grijze vleugelman, wiens groote neus eene zeer verdachte kleur heeft, klopt hem op den schouder en vraagt naar zijn naam.

„Ik heet Brugman, kameraad!" — antwoordt de jonge soldaat.

„Brugman, zegt gij," herhaalde de grijze vleugelman met opgetogenheid. „Brugman!..... drommels! mijne moeder heet ook Brugman. Dan zijn wij neefs!" En te gelijk drukt hij zijn zoo op eens als uit de lucht gevallen neef de hand en klopt hem vertrouwelijk op de schouders, terwijl hij zijne oude vrienden een sluwen blik van ter zijde toewerpt. Het spijt den ouden krijger zeer, dat hij zoo even de laatste duiten zijner soldij heeft uitgegeven, anders zou hij zoo gaarne met zijn nieuwen neef en diens kameraden eens duchtig willen proeven.

„Als het anders niets is! Geld genoeg!" roept de baru blijmoedig en onthaalt zijn neef en de anderen zoo lang, tot hij zich op eens verbeeldt als ware hij nog aan boord en als wierd het schip door een vreeselijken storm heen en weder geslingerd. Hij klampt zich aan de biljarttafel vast en stamelt dat hij zich zeeziek gevoelt en naar zijne hangmat wil.

Niet verre van deze groep bevindt zich eene andere, die met gespannen opmerkzaamheid geheel gehoor is voor een korporaal, die met geheimzinnige orakeltoonen verkondigt, dat er iets bijzonders op til is en de overste hem in vertrouwen heeft medegedeeld, dat zich zwarte wolken aan den horizont op een pakken, die op het punt staan zich boven hunne hoofden te ontlasten.

„Waarom?" — vroeg een der toehoorders. De korporaal ziet hem met een verachtelijken blik aan en haalt de schou-

ders op; hij verwaardigt zich niet hem te antwoorden en ledigt intusschen zijn zesde glaasje.

„Nog eentje, kameraad?" vraagt deze hem nu met verzoenende hartelijkheid. De drinkebroêr knikt thans toestemmend en laat zich nog eenmaal inschenken, waarna hij weder andere geduldige toehoorders opzoekt om hen met eene dubbel slaande tong te herhalen, dat er iets bijzonders op til is.

Al deze tooneelen lossen zich ten laatste in eene Babylonische verwarring op en wanneer men de oogen sluit voor de gelijkheid der uniformen, zou men zich kunnen verbeelden op eene plaats te zijn, werwaarts alle natiën der wereld afgezanten hadden gezonden, om een wedstrijd te houden in het drinken en vloeken.

Daar valt het avondschot, ten teeken, dat het uur der rust is aangebroken en de kantine moet worden gesloten. Wie zich aan geene straf wil blootstellen, snelt naar de kazerne; alles dringt door 'elkander naar de gapende deuren, ja men strijdt om dezelve het eerst te bereiken. Wie niet meer in staat is op zijne voeten daarheen te gaan, wordt door zijne kameraden medegesleept. Een soldaat, wiens borst met de militaire Willems-orde versierd is, wankelt de laatste voort — hij doet alle moeite om staande te blijven, want alles draait met hem in het rond; hij gaat nog ettelijke schreden voort, maar plofte toen in het slijk neder. Een javaansch soldaat, die eveneens de ridderorde draagt, ziet het en roept met eenige bitterheid uit: „Wanneer ik nog tweemaal voor mijn dapper gedrag in den strijd gedecoreerd word, dan ben ik dezen blanke gelijk!"

Welligt hebben wij ons reeds te lang met de beschouwing dezer zich elken avond herhalende tooneelen bezig gehouden; doch wij deden zulks, om eene voorstelling te geven, waar de Indische soldaat zijne eenige uitspanning kan zoeken en waarmede hij zijne uren, gedurende welke hij van de dienst vrij is, doorbrengt. Onwillekeurig komt hierbij de vraag bij ons op: wie geeft er den soldaten gelegenheid toe, zich zooveel als mogelijk den naam eens menschen onwaardig te maken? Wie rigt in de onmiddelijke nabijheid der kaserne deze kantinen op, waar men zich voor ettelijke duiten aan het meest uitspattend genot van arak en andere, zoozeer bedwelmende

dranken kan overgeven? Wie stelt den kastelein aan en geeft hem vrijheid, ja legt hem zelfs den pligt op, dadelijk na de reveille zijne deuren te openen, opdat de tot een slaaf van den bedwelmenden drank geworden soldaat geen oogenblik zou behoeven te wachten, zich voor de dagelijksche dienst ongeschikt en voor de disciplinaire klasse (1) geschikt te maken?

IV.

De visitatie is voorbij en heeft allen present gevonden. Het flaauwe schijnsel eener met slechte olie brandende lamp verlicht slechts schemerend de zaal. De meeste soldaten zijn reeds in diepen slaap; sommigen hunner, bedwelmd door het overmatige drinken, liggen snorkend en nog ten deele gekleed op hunne harde legersteden; enkelen zijn nog wakker en spreken zacht met elkander. Ginds zit een jongeling met gevouwen handen en voorover gebogen hoofd op den rand zijner krib, somwijlen eenige onverstaanbare woorden uitende; hetgeen een zijner makkers in de nabijheid ergert, die zijn hoofd opheft en zegt: „Houd u stil en ga slapen; gij stoort ons in onze rust!"

„Rust — slapen!" stamelt de jongeling; „slaap gij, indien gij zulks kunt, ik wil niet slapen — niemand kan mij daartoe dwingen!" gaat hij voort met de eigenzinnigheid eens menschen, die te veel gedronken heeft.

Een half geuite vloek is het eenige antwoord, het welk hij hoort.

„Ja, vloek maar, het deert mij niet. — Ik ben een lafaard! heeft de luitenant gezegd. — Ha! ha! dat heeft mij in eene vrolijke stemming gebragt en ik heb gedronken, veel gedronken... voor de eerste maal in mijn leven te veel, tot dat ik niet meer kon!... ha! ha! —"

„Wie maakt daar ginds zooveel geraas?" roept de korporaal van het andere einde der zaal.

„Dat doe ik en dat wil ik doen!... De luitenant heeft mij voor een lafaard uitgemaakt, omdat ik sidderde toen men dezen morgen de soldaten der klasse afranselde, tot zij om

(1) De tweede klasse van den soldatenstand, wier leden ligchamelijk kunnen worden getuchtigd.

genade riepen... Ik een lafaard, ik, die alleen daarom voor de Indiën dienst nam, om er roem en eer te behalen en de ridderorde te verdienen... Het was een officier, die mij zulks zeide, anders..." en de jongeling balt de vuisten en slaat ze op zijne ijzeren bedkrib, dat het bloed er uitvloeit.

„Houd uw bek!" beveelt de korporaal, „of ik laat u dadelijk in arrest brengen!"

„Mooi voorwaar! Eerst scheldt men iemand voor een lafaard en dan beveelt men hem te zwijgen!... Een soldaat moet zich dus maar laten beschimpen! Hij mag nimmer zijn eergevoel laten blijken. Zijn wij dan honden?"

Toornig staat de korporaal op, trekt zijn wapenrok aan en begeeft zich naar den rustverstoorder, dien hij gelast oogenblikkelijk te gaan liggen en stil te zijn; doch de door hartstogt vervoerde jongeling stoort er zich niet aan, maar gaat voort met schelden en schimpen.

„Ontkleed u dadelijk, dronkaard!" gebiedt de korporaal nogmaals.

Woedend springt nu de jongeling op.

„Dronkaard!" brult hij, „en dat zegt gij, gij!... Van den luitenant heb ik de beleediging verdragen, maar door u laat ik mij geen krenking welgevallen, al moet mij zulks het leven kosten. Daar!...." en als met de zwaarte eens hamers valt zijne vuist op het hoofd van den korporaal neder; hij pakt hem bij de keel en verworgt hem bijna, zoodat zijn geroep om hulp naauwelijks hoorbaar is. Het geraas heeft intusschen velen uit den slaap gewekt; zij springen op en snellen den korporaal ter hulp. Alles is in beweging, eenigen houden den woedenden jongeling terug, die nogmaals op zijnen vijand wil instormen, maar deze heeft bereids de vlugt genomen naar de kamer van den sergeant-majoor, om hem zijn bebloed en gezwollen gelaat te toonen en van het voorgevallene rapport te brengen. Eenige oogenblikken later wordt de jeugdige soldaat, in weerwil van een wanhopigen tegenstand, in arrest gebragt.

Niemand van de gansche compagnie slaapt meer: men spreekt ernstig over het voorval en steekt de hoofden te zamen, want wat daar zoo even is voorgevallen, heeft niet alle dagen plaats. Er is zwaar tegen de krijgswet misdreven; de ondergeschikte heeft de hand tegen zijn meerderen

opgeheven; men kent de vreeselijke straf, die op zulk eene overtreding gesteld is en den schuldigen ontegenzeggelijk treffen zal: de straffe des doods!

„Wie was het, kent gij hem?" vraagt men elkander; want niemand weet eigenlijk, wie hij is, die zich zoo zeer heeft te buiten gegaan.

„Hij is een dergenen van het laatste transport, en eenige dagen geleden in onze compagnie ingedeeld," luidde het ernstige antwoord.

„Hij moest dus die groote reis maken en behouden hier aankomen, om op zulk eene wijze te sterven!" merkt treurig een der manschappen aan.

„Wij moeten allen ons lot dragen!" klinkt eene holle zware stem uit het midden van de zaal. Niemand weet tegen die uitgesproken waarheid iets in te brengen en het wordt weder stil; het duurt echter nog lang, alvorens de slaap de moede oogleden andermaal sluit.

V.

Met den kogel gestraft! — Welk een diepen indruk schijnt dit woord op de anders zoo hardvochtige krijgslieden te maken! Bij elk ander kommando hangen zij met eene zekere vreugde hunne wapens om en maken daarbij vaak zooveel nutteloos geraas als maar mogelijk is; maar thans hoort men niets daarvan, geen wapengekletter, geen gevloek, noch gezang; zwijgend grijpen zij hunne geweren; droefgeestigheid en ernst staan op aller gelaat te lezen. Zij komen ook thans niet onder de wapenen om eene gewone dienst te doen, om b. v. de wacht te betrekken of een militairen marsch te maken; neen! zij zijn in het geweer om het oordeel des doods aan eenen hunner kameraden te zien voltrekken, die zich gewelddadig tegen de krijgstucht heeft vergrepen; zij moeten tegenwoordig zijn om getuigen zijner laatste oogenblikken en van zijn doodstrijd te worden. Zij hebben dus wel reden om ernstig gestemd te wezen en meer dan gewoonlijk na te denken.

„Tien gulden voor hem die mij wil remplaceren!" roept een oud-gediende, die in hevige gemoedsbeweging de zaal

op en nederloopt, te gelijk zijne beurs uithalende en dezelve een zijner kameraden voorhoudende.

„Ik dank je hartelijk!" antwoordde deze, het hoofd schuddende, „hoewel ik anders voor geld veel doe, dat weet gij. Voor tien gulden wil ik wel mijn geheele leven met de blaauwe boonen te doen hebben, maar om geen tienmaal tien gulden zou ik mijn geweer op dien armen drommel willen aanleggen; ik zou, geloof ik, geene rust noch duur meer kunnen hebben."

„En ik dan?.... Ik word gedwongen, het te doen!" roept de eerste spreker op hartstogtelijken toon; „ik moet de hand leenen om hem dood te schieten en beulswerk verrigten."

„Gij doet geen beulswerk door uw pligt te volbrengen; gij zijt daartoe door uwe meerderen gekommandeerd en het is natuurlijk, dat gij gehoorzaamt, zonder er uw geweten mede te beladen. Maar ik zou een beulswerk doen, indien ik voor eenige guldens in uwe plaats trad; neen, dan zou ik vrijwillig een moordenaar worden...."

„Dat moge nu al waarheid wezen," antwoordde de oude krijger, „maar ik wenschte wel de koorts te krijgen als een paard, dan zou ik van dat bloedig werk bevrijd zijn."

„Ja! maar men kan niet ziek worden als men wil; men krijgt maar niet zoo op eenmaal de koorts, die gast komt meestal ongevraagd."

Het gesprek wordt afgebroken, want het oogenblik is daar, op het plein aan te treden. — Weldra heeft men de strafplaats bereikt, waar eene doodsche stilte heerscht, alleen afgebroken door het fluisterend gesprek der officieren. De zandheuvel, voor welken de schuldige moet knielen, is bereids opgehoopt; — de kist, die zijn lijk zal bevatten, staat gereed.

Aller oogen wenden zich naar de zijde, van waar de gevangene moet komen; maar de eene minuut verloopt na de andere, zonder dat men hem ziet verschijnen. Dit wachten heeft iets pijnlijks, want ieder verlangt, alles zoo spoedig mogelijk voorbij te zien gaan, en elke seconde schijnt in uren te veranderen. Eindelijk hoort men eenig gewoel, een luid geraas laat zich vernemen; de wapenen kletteren bij de plotselinge beweging, die voor een oogenblik in de gelederen ontstaat. Hij komt! — Met langzame schreden nadert de

gevangene, door eene wacht omgeven. Aan zijne linkerzijde bevindt zich de predikant, hem nu en dan woorden van troost en bemoediging toesprekende. De gang des veroordeelden is vast, zijn gelaat, ofschoon bleek als van een doode, kenmerkt geen het minste spoor van vrees voor den dood; zijn helder oog blikt vrijelijk rond en blijft lang op den zandheuvel gevestigd, dien men weldra bereikt heeft. Met vaste stem vraagt hij toestemming om van eenigen zijner kameraden afscheid te mogen nemen, welke laatste bede den veroordeelde door den overste niet geweigerd wordt. Zonder een woord te spreken, drukt hij hier en daar een kameraad, een makker met wien hij zich op zijn togt naar de Indiën op hetzelfde schip had bevonden, de hand; hij vraagde ook den korporaal vergiffenis voor de hem aangedane beleediging, die hem trouwhartig de aangeboden hand schudt, maar geen woord kan uitbrengen en slechts met moeite zijne tranen weerhoudt. Ook den officieren zegt hij vaarwel, die hem eveneens, zigtbaar geroerd, hunne groeten toewenschen; daarna begeeft hij zich naar een jeugdig officier, die naauwelijks eenige weken de epauletten draagt en ziet hem met een treurig lachje aan.

„Gij hebt mij voor een lafaard uitgemaakt, luitenant," zeide hij op zachten, weemoedigen toon; „zoo gij dit niet gedaan hadt, zoude er veel niet geschied zijn. Ik zal u echter bewijzen, dat ik den dood niet vrees en dus geen lafaard ben. Leef wel, luitenant!" Diep geroerd vat de jeugdige officier de hand des veroordeelden, maar wendt zijn hoofd af en laat een diepen zucht hooren, want hij gevoelt maar al te wel zijne schuld...

Neen, hij had hem niet moeten beschimpen; hij had moeten bedenken, dat het de eerste pligt des officiers is, zijne minderen met achting te behandelen, om door hen wederkeerig geacht te worden. Maar vele, hoewel gelukkig niet alle jonge officieren, meenen de krijgstucht het best te kunnen handhaven door de soldaten met verachting te behandelen en hen als geringe schepselen te beschouwen, die alleen door schelden en vloeken kunnen geregeerd worden. Zij verbeelden zich, dat het leger te hunnen dienste is en niet zij ten dienste des legers.

De veroordeelde heeft nu zijne laatste aardsche pligten

vervuld en vrede gesloten met de menschen. Hij begeeft zich weder naar den predikant, dien hij verzoekt nogmaals met hem te bidden. Terwijl deze dit doet, buigt hij zijn hoofd, vouwt de handen en spreekt zacht de woorden van den geestelijke na. Nadat het gebed geëindigd is, ziet hij lagchend rond en brengt allen nogmaals een laatst vaarwel.

„Vergeet vooral niet, mijnheer! wat gij mij beloofd hebt," zegt hij tot den predikant, terwijl een sombere wolk voor een oogenblik zijn voorhoofd bedekt; „vergeet vooral niet aan mijne arme moeder te schrijven, dat haar zoon haar in zijne laatste oogenblikken om vergeving heeft gebeden voor het leed, dat zij om zijnentwil geleden heeft — en nog lijden zal."

De geestelijke herhaalt zijne belofte, hetgeen den ter dood veroordeelde blijkbaar bemoedigt.

„Nu ben ik bereid mijn vonnis te ondergaan!" roept hij met luider stemme en laat zich daarna zwijgend den doek voor de oogen binden; hij knielt vervolgens voor den zandheuvel neder en beweegt nogmaals zijne lippen om te bidden. De dienstdoende officier kommandeert den manschappen, die het oordeel des doods aan hem moeten voltrekken; naauwelijks hoorbaar leggen zij aan en op een tweede kommando worden de geweren losgebrand... Door een viertal kogels in de borst getroffen, stort de ongelukkige dood neder. Zonder den minsten doodstrijd is hij de eeuwigheid ingegaan en heeft het gekrenkte krijgsregt met zijn dood bezegeld.

Met klapperende tanden en doodsbleek mompelt een der soldaten van het vuurpeloton, „de koorts komt één uur te laat." Slechts met moeite kan hij zijn wapen houden en wankelt dermate, dat het de opmerkzaamheid der officieren gaande maakt. Naauwelijks in de kazerne teruggekeerd, moet hij naar het hospitaal vervoerd worden: een hevige koorts heeft hem bevangen en luid en onophoudelijk gilt hij: „ik ben de beul!"

VI.

Het militaire hospitaal te Weltevreden met deszelfs ruime zalen en heerlijke tuinen, is een sierlijk gebouw, en wanneer de vermagerde gestalten, welke men daar overal ziet, niet al te zeer van menschelijk lijden getuigenis gaven, zou men kunnen wanen zich in een vorstelijk paleis te bevinden.

Hoe stil en rustig is het in die zalen! Eene zuivere koele lucht waait ons uit dezelve tegen en met welgevallen rust het oog op het sneeuwwitte linnen, waarmede de ijzeren slaapkribben zijn bedekt. Maar weldra verdringt treurigheid en weemoed alle behagelijk gevoel, wanneer men de steunende en met den dood worstelende lijders ziet, wier bleeke en vermagerde gezigten boven dit linnen zigtbaar worden. Met bedaarde onverschilligheid slenteren Javaansche bedienden heen en weder, om de zieken de voorgeschreven geneesmiddelen toe te dienen, of naast de sponde van een stervende post te vatten, om hem, zoodra de laatste ademtogt is ontglipt, dadelijk van zijne hospitaalkleederen te ontdoen. Het is een ontzettend schouwspel, dien man daar ginds met den dood te zien worstelen en onder de onuitstaanbaarste pijnen der cholera te zien sterven; nog vreeselijker is het echter te hooren, hoe hij zijn lijden en zich zelven vervloekt en met verstijfde lippen nog godslasteringen van allerlei aard uitbraakt. Neen, dan vertoeven wij liever aan het ziekbed van dezen jongeling, wiens einde evenzeer met rassche schreden nadert. Zonder beweging ligt hij daar neder, en zijn rustig gelaat schijnt dat van een slapende. Wel mompelt hij onzamenhangende woorden en slechts bij tusschenpoozen spreekt hij duidelijk en verstaanbaar, maar soms hoort men hem den naam van moeder lispelen. Arme jongeling! Verre van haar zult gij den geest geven, het is haar niet vergund aan uwe sponde te staan, om met zachte hand het doodzweet van uw voorhoofd te wisschen en u woorden van liefde en troost toe te spreken. Eene vreemde, koude hand zal uwe oogleden toedrukken en eerst, wanneer gij reeds lang in de aarde sluimert, zal uwe moeder de tijding van uw verscheiden geworden.

Wat foltert gindschen krijgsman, wiens kaal geschoren hoofd onophoudelijk in beweging is, als wilde hij de koude waterdruppelen ontvlieden, welke op zijn gloeijend voorhoofd nedervallen? Zijne angstvallige blikken zwerven schuw door de zaal; hij roept de vergeving van onzigtbare wezens in en smeekt om hem niet te dooden. Zijne sidderende ledematen zijn met stevige banden aan zijne krib gebonden. Hij worstelt heen en weder, om zich van zijne boeijen te bevrijden; maar deze wederstaan zijn onmagtig pogen; luidkeels roept

hij om hulp; zijne tanden klapperen en uit zijn door hevige stuiptrekkingen bewogen gelaat spreekt de namelooze angst van een ingebeeld gevaar. Hij lijdt aan die verschrikkelijke kwaal, welke door het onmatig gebruik van bedwelmende dranken wordt voortgebragt, onder den naam van *delirium tremens* of waanzin bekend en in Azië in de meeste gevallen doodelijk is.

Zoo konden wij ons van de eene sponde naar de andere begeven, om onder velerlei gedaante menschelijke ellende en ligchamelijk lijden te zien. Het zou ons dan duidelijker worden van waar het komt, dat er van honderde gezonde en nog in de kracht huns levens zijnde soldaten, die zich jaarlijks naar de Indiën begeven, zoo weinigen in het vaderland terugkeeren.

De regering moge zich nog zoo beijveren, Nederlanders en vreemdelingen voor de militaire dienst in de overzeesche bezittingen aan te werven; zij moge het handgeld verhoogen en de soldij vermeerderen, zij moge de schoonste beloften geven: slechts weinigen laten zich overreden derwaarts dienst te nemen; want men vreest maar al te zeer eenmaal het lot van die ongelukkigen deelachtig te zullen worden, die met ongeneeslijke kwalen bedekt terugkeeren en voor de verloren krachten hunner jeugd vaak met ondank beloond worden. Men schijnt thans een invalidenhuis voor zulke ongelukkigen te willen oprigten; dat zou eene groote weldaad zijn!

DE ZOOGENAAMDE VEREENIGDE STATEN VAN AMERIKA.

Engeland beroemt zich, en niet zonder reden, dat het vele belangrijke werken op verschillend gebied tot stand heeft gebragt; dokken en spoorwegen werden daar 't eerst aangelegd, handel en scheepvaart op een beteren voet ingerigt, de wetgeving en de staatsregering verbeterd, staatkundige denkbeelden, het eigendomsregt, de drukpers, de kerk en verschillende geloofsopvattingen genoten dáár volkomen vrijheid, groote geesten van Bacon tot Shakespeare, van Chattam tot Jonson zagen dáár het levenslicht — in Australië, Canada, Nieuw-Zeeland en Indië, legde men het eerst volkplan-

tingen aan, maar dit alles gaat John Bull niet zóó na aan 't harte als zijn magtig pleegkind — de *Vereenigde Amerikaansche Staten*, of zoo als hij die met eene schertsende zinspeling op de (*United States U. S.*) (*Uncle Sam*), Oom Sam noemt.

Het is waar de Vereenigde Staten zijn soms gelijk aan een oproerig kind geweest; maar dan ook had John Bull het ook geleend aan onoordeelkundige raadslieden, en daardoor reden tot ontevredenheid gegeven, hij had op zachtzinnige wijze willen straffen, maar juist die zachtzinnigheid had hem de nederlaag doen lijden. Het is aan den anderen kant ook waar, dat de zoon zich onderscheidde door eene ijdele eerzucht, grootspraak en een aanhoudend snoeven, zweetsen en liegen, dat wel veel eigen is aan weinig beschaafde lieden, hoewel het in dien graad toch zelden voorheen werd aangetroffen, maar 't was toch zulk een schoon kind! Het is wel waar dat deze ijdele eerzucht wantrouwen verwekte bij allen, die hem beminden, dat het terugwerkte op zijn vader, en beiden tot schande verstrekte; het is ook waar, dat uit grootspraak en leugen geen goed kan voortkomen, en dat (Oom Sam) zich hieraan toegaf, maar toch hij was zulk een schoon kind! Hetzelfde verschijnsel deed zich hier op, dat wij zoo dikwijls in het huisgezin waarnemen: de ouders zien menigmaal leelijke gebreken, die nog zeer goed zouden zijn uit te roeijen, over 't hoofd, omdat zij met 't goede voorkomen hunner kinderen zijn ingenomen, en wij allen, als wij een mooijen en smakelijken appel hebben, wat geven wij dan om een enkel vlekje dat zich op de schel bevindt?

En dat de zoon een goed voorkomen had, dit is boven allen twijfel verheven; waar kan men op de geheele wereld nu of in vroegere tijden eene volkplanting aanwijzen, die te vergelijken is met Amerika?

De verschillende landen waaruit het werelddeel bestaat, zijn veel uitgestrekter, zijn meer vruchtbaar, hebben meer natuurlijke hulpbronnen, de inwoners zijn meer beroemd om hunne veerkracht en werkzaamheid dan in menig koningrijk in Europa. Over het geheel genomen, vóór die noodlottige afscheiding hadden de Vereenigde Staten wel eenige aanleiding om te snoeven, en zij hadden regt het volgende motto boven een hunner dagbladen te plaatsen:

„'t Is niet één enkle streek waar wij den scepter zwaaijen,
't Onmeetlijk Vasteland staat onder ons gebied.

Uit alle volksstammen der geheele wereld vormde zich eene bevolking, die zich zoo snel vermenigvuldigde, dat het spoedig elks verwachting overtrof, zoo dat die na een tijdsverloop van tien jaren, een verdubbeld cijfer deed aanschouwen. Het volk gaf in eene hooge mate blijken van vernuft en werkzaamheid, de scheepvaart streefde die der Engelschen spoedig op zijde, en om de waarheid te zeggen, in sommige opzigten werd die door de hunne overtroffen; hunne vlag werd op elke zee geëerbiedigd; hunne kooplieden kochten en handelden op elke markt; vele nuttige uitvindingen hebben wij hun te danken; hunne gezantschappen werden overal geëerbiedigd; overal zag men de sporen van hunne persoonlijke magt en hunnen rijkdom, en dit weinige jaren nadat zij zich zoo roemzuchtig hadden vrij verklaard. De fabel vertelt ons dat Minerva, geheel gewapend uit het brein van Jupiter te voorschijn kwam, even zoo liet Amerika met al het noodige toegerust, eensklaps de armen van Groot-Brittanje los. Geen staat op de geheele wereld was ter gelijker tijd zoo jeugdig en zoo krachtig, maar geene andere natie had ook over zoo veel natuurlijke en staatkundige voordeelen te beschikken. Zij had niet te vreezen voor vijandelijke invallen, ze was niet met schulden bezwaard, het uitgestrekte grondgebied beloonde twintigvoudig alle aangewende middelen, de inwoners kenmerkten zich door jeugdige kracht en ondernemingszucht, het luchtgestel was gematigd, de kusten langs de zee vond men nergens zoo goed gelegen, elke baai vormde eene natuurlijke haven, alles wat zij noodig hadden voor den koophandel en den scheepsbouw was daar in overvloed voorhanden; is het te verwonderen dat Amerika met al deze voordeelen zoo groot is geworden? Neen, veel eer zou men kunnen zeggen: het had nog anders kunnen zijn. — Al te veel voorspoed al te veel rijkdom schijnt zoo min op geheele volken als op bijzondere personen gunstig te werken; de Vereenigde Staten leveren daarvan weder een treffend voorbeeld op; in eigen boezem werd het zaad van afscheiding gekweekt, de zaden die zij (wij moeten der waarheid regt laten wedervaren) van hunne stichters hadden overgeërfd. Geen volk kan gedurende een lang tijdsverloop een groot onregt plegen

of lijdelijk toezien dat het gepleegd wordt zonder daarvoor gestraft te worden. Sommigen die er eene gewetensvraag van maken zeggen ons dat het dwaas is om van „volkszonden" te spreken, maar de geschiedenis toont ons daarvan menige bladzijde aan. Er zijn bijzondere zonden waaraan een geheel volk zich schuldig maakt, en waarvoor het dan ook zekerlijk gestraft zal worden. De misdaad der Vereenigde Staten was en is *Slavernij* en, hier komen wij reeds spoediger aan het punt waarvan wij zijn uitgegaan, — dit is de oorzaak geweest die hen van een heeft gescheurd.

Het is waar de slavernij is een van die inrigtingen welke de Staten van het Moederland hebben overgenomen, maar het laatste tot nadenken gekomen door de welsprekendheid van een Granville Sharp, Clarkson, Wilberforce en Brougham zag in dat het onregtvaardig handelde, en nam zich voor te vergoeden wat het misdeed. Niemand komt grooter eer toe voor de groote zaak der afschaffing te hebben gewerkt en gesproken dan de nederige en vergeten stadsklerk Granville Sharp die het eerst de beweging aanwakkerde en zijn leven veil had om zijne plannen uit te voeren. De faam heeft zijn lof niet kunnen uitbazuinen, want anderen maaiden wat hij had geplant, maar toch hij was het die gebogen over oude wetten en instellingen die heerlijke waarheid aan 't licht bragt waarop Engeland zoo trotsch is, die het voetstuk zijner grootheid uitmaakt en door den welsprekenden mond van eenen Mansfield is vereeuwigd: dat de slaaf vrij is op hetzelfde oogenblik dat hij den voet zet op Groot-Brittanjes grond.

„Wanneer de slaaf *ons* grondgebied betreedt,
En *Englands* lucht door zijne longen stroomt,
Dan is hij vrij — zijn boeijen vallen af — —"

De afscheiding van de Vereenigde Staten gaf aan Engeland het regt zoo te spreken, voor den hoogst aanzienlijken prijs van 20,000,000 pond kocht het al de slaven in zijne West-Indische bezittingen vrij. Honderd millioen ponden waren niet toereikend geweest om „de zwarte bezitting" in Amerika ook al was dit den eigendom van Groot-Brittanje geweest los te koopen. Hoewel het verval van Jamaïca daarvan het gevolg was, zoo was het toch eene zeer lofwaardige daad, die men nu nog niet genoeg op den regten prijs stelt. Maar

als er ooit in de Zuidelijke Staten een opstand onder de slaven uitbreekt, waarbij al de ijsselijkheden die het oproer van Sepoy vergezelden niet achterwege zullen blijven, dan eerst zal men zien wat Engeland heeft voorkomen door bij tijds wijze maatregelen te nemen.

Andere staten hadden dit nog vroeger ingezien. Oostenrijk schafte den slavenhandel af in 1782; het Fransche verdrag in 1794; Engeland in 1807; Napoléon gedurende de honderd dagen in 1815; Spanje bij het tractaat in 1817; de Nederlanden in 1818; Brazilië in 1826; ja het houden van slaven werd zelfs 't eerst in Amerika onregtmatig genoemd. In 1783 werd in de „wettelijke bepalingen van Messachuset" verklaard: „Iedereen is vrij geboren en heeft dezelfde regten" en deze uitspraak werd ook door de wetgevende magt te Boston als een hefboom tegen de slavernij beschouwd. Vóór 1790 werd het verder invoeren van slaven in vijf andere staten tegen gegaan. In 1787 vaardigde het congres eene onveranderlijke wet uit voor het bestuur van het Noordwestelijk gebied van den Ohio, waarin slavernij of gedwongen arbeid verboden wordt, zoo dat eenige dezer staten toen het roemrijke voorbeeld gegeven hadden, want het was alleen door de afschaffings-wet van Augustus 1833 dat de slavernij in Augustus 1834 in de Engelsche bezittingen eindigde.

De daad dat de sterke het eigendom van den zwakke eerbiedigt, is een van die onwederlegbare proeven dat in de nieuwere tijden het kwade door het goede overwonnen wordt.

Bij alle oude volken was de slavernij geoorloofd. Hoe meer de hoogere standen beschaafd waren, hoe meer zij de arme slaven vertrapten en vernederden; men behoefde zich niet te verontschuldigen voor iets dat elkeen deed; toch was het niet goed. Er zijn lieden die den kostbaren voet waarop de wetgeving is ingerigt, het verval en den ondergang der kanselarij, de gebreken in het zeewezen en de weelde in de kerk verdedigen. „Bij zeker volk in Zwitserland" zegt Goldsmith, vertoont zich aan den hals een zoogenaamd kropgezwel of uitwas, door de gewoonte gaan zij ten laatste in dit wanstaltige eene schoonheid zien en zij eindigen met de vreemdelingen die hen komen bezoeken en van dit gebrek verschoond bleven uit te lagchen en te bespotten. Zoo spreken de schrijvers die vóór de slavernij gestemd zijn van

de Engelschen en van andere afschaffingsgezinden als van een „verdoemelijk volk" omdat zij het houden van slaven ongeoorloofd achten. Het is waar de aartsvaders en veel wijsgeeren hielden slaven zonder te denken dat zij onregt pleegden; maar de gulden wet van de christelijke leer heeft ons eindelijk de oogen geopend.

Michaëlis en de Groot zijn bijna de eenige mannen van gezag die beweerden dat hoewel er veel tegen de slavernij is aan te voeren, zij nogtans ook hare goede zijde heeft. Uit een zuiver zedekundig oogpunt kan er ter verdediging der slavernij geen sprake zijn. De christelijke leer, waar wij ons reeds op beriepen leert: „behandel uwen naaste zoo als gij wilt dat hij u doen zal" en... niemand zou vrijwillig slaaf willen worden. De voordeelen zouden dus geheel aan de eene zijde komen; ja menigeen zegt zelfs dat er in 't geheel geene voordeelen aan verbonden zijn en dat vrije ongedwongen arbeid in alle opzigten voordeeliger en goedkooper is dan slavenwerk. Zij beweren dat de slaaf over 't algemeen geen blijken geeft van veel verstand, dat er onder hen geene uitvindingen plaats hebben, en men geene bekwame werklieden onder hen moet zoeken; dat de geest verstompt wordt, dat bij den vrijen arbeid armoede en nooddruft de drijfveren zijn tot werken, en wij daardoor in een vrij land juist aan onze werklieden de meeste uitvindingen en verbeteringen te danken hebben; zij beweren dat de slavernij in den grond misdadig is en nadeelig werkt; dat als alle landen slavenstaten waren wij dan spoedig tot de grootste ruwheid en barbaarschheid zouden verzinken; de slaaf wordt toch meest gebruikt voor veldarbeid en de geringste diensten, de vrije man besteedt al zijn tijd om het opzigt over de slaven te houden, en hij geeft zich verder over aan vadsigheid en zinnelijke vermaken, aan jagen, kaart- en biljard-spelen, het bezoeken van den schouwburg in een woord aan al datgene wat men in Virginia zegt: „dat aan een heer past."

Er is zeer veel waarheid in deze bewering, maar de voorstanders willen volstrekt de gebreken en nadeelen niet erkennen, het is als of zij zedelijk en natuurlijk met blindheid zijn geslagen; zij hebben Bileäm gedwongen om in hun geest te spreken, kansel en drukpers torschen de slavenboeijen in een slavenland, geestelijken en ministers verkondigen daar

dat de slavernij eene goddelijke instelling is; elkeen die het wagen durft met hen in gevoelen te verschillen wordt mishandeld en vertrapt of als een hond ter neer geschoten. De grootste ruwheid heerscht aldaar; de bewoners van het Zuiden zijn onwellevend, lomp en zelfzuchtig; herbergzaamheid is eene bij hen bijna onbekende deugd; gebeurt het eens dat een reiziger eene schuilplaats krijgt, dan kan hij er zeker van zijn, dat men hem bij 't verlaten van 't huis zijne schatting laat betalen voor 't gebruik van zijn bed en zijn logies; al is hij vermoeid en half ziek, hiermede toont men niet veel medelijden te hebben; men heeft niet veel eerbied voor den ouderdom, en het schoone geslacht wordt er met weinig onderscheiding behandeld; er heeft eene verregaande bandeloosheid plaats zelfs onder jonge lieden die naauwelijks de kinderschoenen hebben uitgetrokken. Daar het besluit bij hen vast staat, dat de slaaf in diepe onkunde zal gedompeld blijven, zoo geeft de meester zich niet veel moeite om zich zelven daaruit op te heffen; zij besteden al hun tijd en al hunne zorgen om de zwarten onder den duim te houden en zoo veel mogelijk partij te trekken van hunne velden. Zij zijn nog niet eens in staat in hun eigen levensonderhoud te voorzien, al wat zij doen is katoen planten; de Zuid-Amerikanen hangen geheel af van de Noord-Amerikanen zoowel in artikelen van weelde als in zaken van dagelijksche behoefte, van de naald tot het ploeg-ijzer en het zwaard, van het kinderhemdje tot het doodkleed, van de pantoffel tot den hoed, van het tafelkleed tot den overjas, alle voorwerpen van nut of van weelde worden van het Noorden aangebragt. Het Zuiden bemoeit zich sedert jaren met niets anders dan met 't onderhouden van slaven en het planten van katoen; zij doen niets anders, zij zijn even min in staat om in hunne eigen behoeften te voorzien, als een meisje dat in eene fabriek werkt en zestien uren van den dag aan de machine doorbrengt, of iemand die les in de muzijk geeft en denzelfden tijd aan hare piano of harp moet wijden, puddingen zou kunnen maken, gevogelte toebereiden of een maaltijd gereed maken. De zuidelijke bevolking zou niet op zich zelve kunnen staan, of zij moest zich eerst alle noodzakelijke en nuttige kunsten eigen maken.

Verder moeten wij de opmerking maken, dat als het eens

tot een oorlog tusschen de Noordelijke en Zuidelijke Staten kwam, dat de eerste dan met geestkracht zouden strijden, maar dat er voor de laatsten weinig kans op een goeden uitslag zou bestaan, zij zouden spoedig de nederlaag lijden.

Eindelijk moeten wij ook nog zeggen, dat de denkbeelden die men zich van een neger vormt, zoo als die in „de hut van oom Tom" is voorgesteld, geheel valsch zijn, zóó treft men in 't werkelijke slavenleven den neger niet aan, oom Tom heeft veel van een heiligen aartsvader, zoo iets tusschen Wesley, Spurgeon en Cato, maar hij is eene denkbeeldige figuur, zoo veel schooner en zedelijker geteekend, als het onderscheid groot is tusschen de handen van eene Venus de Medicis en eene werkster in eene kolenmijn. Indien het gevolg van de slavernij geweest ware, dat zij veel Oom Tom's had voortgebragt, dan voorzeker zouden wij het stelsel moeten toejuichen. Het is beter om als christen-martelaar onder de zweep van een Legre te sterven, dan om als een verdierlijkte heiden onder een wreeden koning van Dahomey te leven. Maar de waarheid is ongelukkig in dit geval niet in den roman bewaard gebleven. De boschneger is geen heilige, het menschelijke is bij hem ten ondergebragt en vernietigd; hij grenst zoo na aan het dier, als dit bij den mensch mogelijk is: hij wordt als het vee beschouwd en als zoodanig behandeld. Hij weet niets, gevoelt niets, kan niets doen dan het eentoonige katoen plukken, om de markt van Manchester van voorraad te voorzien. Aan den eenen kant der machine in de katoenfabriek staat de slaaf, aan de den anderen de machinist. Voor beiden heeft 't leven niet veel bekoorlijks, maar den slaaf wordt naauwelijks den rang van mensch toegekend; er zijn er velen die den ouderdom van twintig jaren niet bereiken; sommigen weten van afstand noch tijd, behalve dat zij een bepaald aantal uren en zelfs op Zondagen in den oogsttijd, gedurende twee derden van den dag moeten werken. Zelfs bij de grootste beleedigingen worden zij zelden tot wederstand geprikkeld. Het eenige dat zij in de blanken benijden, is dat deze zich meer ongestoord aan luiheid en ondeugd kunnen overgeven; zij eten hun dagelijksch rantsoen als een paard zijn „voeder" en zij zijn even onbekwaam als dit dier, om voor hun onderhoud voor den volgenden dag te zorgen. Op

weinige uitzonderingen na is het eene onbezielde massa, waarin de liefde tot vrijheid nog niet is ontkiemd, geen Spartacus is nog onder hen opgestaan, geen zwarte Brutus heeft nog zijn tijd en leven veil gehad, om hen te onderrigten en voor hen te sterven; hunne geheele ontaarding is de sterkste grond tegen de slavernij, maar de meesters weten hun spel zoo goed te spelen, dat wij geene hoop of vrees kunnen koesteren voor een slavenoorlog in de Zuidelijke Staten, en zelfs als die arme schepsels in dien toestand blijven verkeeren, dan zou eene onmiddelijke in vrijheidstelling slechts wreedheid en onzin zijn. Neen — de niet Vereenigde Staten hebben weinig te vreezen van hunne millioenen zwarte onderdanen; waarvoor zij en de Nieuwe wereld in 't algemeen te duchten hebben, hierop komen wij nader terug.

Hoe meer wij over de zeer ernstige verwikkelingen in de niet Vereenigde Staten nadenken, hoe moeijelijker het ons valt daarvan de eindelijke oplossing te voorspellen; zoo veel is zeker, dat het niet zonder hevige schokken zal gaan. Het zou de staten, die vóór de afschaffing zijn, ligt vallen, om de bewoners van het Zuiden aan haren leiband te doen loopen, maar zij kunnen het niet van zich verkrijgen, om een beslissenden stap te wagen, steeds blijven zij besluiteloos. Indien de Engelschen een hunner forten hadden genomen, op een schip gevuurd of andere blijken van vijandelijke gezindheid hadden gegeven, het geheele land had als een eenig man naar de wapenen gegrepen, door de drukpers waren er de meest vaderlandslievende artikelen in omloop gebragt, men had Mars, Bellona en al de furiën te hulp geroepen, en de bulhonden waren in 't best Amerikaansch-Engelsch losgelaten. Nu evenwel blijft men werkeloos, men hoort niets van dit alles, het staatkundig ligchaam is als verlamd. De een raadt dit aan, een tweede weder wat anders, mannen die vroeger zoo vol leven en zoo naauwgezet waren, hoort men nu stotteren en stamelen. De uitvoerende magt, die zich zoo vrij hield van aristocratischen invloed en geheel uit praktische en vaderlandslievende mannen bestond, heeft het lijdelijk aangezien, dat zijne oorlogschepen verslagen, zijne forten genomen werden en hij laat zich heen en weder bewegen gelijk een stroohalm in den wind.

Laat ons nu eens zien in welke verhouding de slavenstaten en de vrije staten tot elkander staan. In 1790 was de bevolking der dertien oorspronkelijke staten in Amerika 3,639,005, waarvan het Zuiden 1,825,506 en het Noorden 1,786,499 inwoners telde. In de slavenstaten was het cijfer dus 66,007 hooger. De landen dezer staten hadden eene uitgestrektheid van 88,305 vierkante mijlen. Gedurende zestig achtereenvolgende jaren is de bevolking der slavenstaten verminderd, dit cijfer daalde tot 3,225,611 personen. Na de staatsregeling zijn er achttien nieuwe staten aan de Unie toegevoegd, negen vrije en negen slavenstaten; de laatste winnen het weder aan grondgebied, het Noorden kreeg 488,217 tegen het Zuiden 638,763 vierkante mijlen. Maar de bevolking, de werkelijke rijkdom van een nieuw land had in het Noorden weder de overhand. In 1850 hadden de vrije staten dertien en een half, de zuidelijke slechts negen en een half millioen inwoners. De slavenstaten hebben een veel uitgestrekter grondgebied, maar er zijn geen handen genoeg om het te bebouwen, en deze handen kunnen nog niet eens goed werken. Bloed, beenen en spieren zijn de werktuigen waardoor een land rijk moet worden, maar deze werktuigen moeten door het verstand bestuurd worden. Dit nu ontbreekt meestal den zwarte, en toch aan hem alleen wordt 't werk opgedragen; de blanke acht zich hierboven verheven; hierdoor wordt de voornaamste kracht in de slavenstaten verlamd of door koortsachtige spanning staande gehouden. Van 't onderwijs wordt natuurlijk niet alleen geen werk gemaakt, maar zelfs verhinderd; alle bladen zijn in een geest, die vóór de slavernij ijvert, geschreven; de drukpers wordt aan banden gelegd en het uitgeven van boeken zeer moeijelijk gemaakt; een werk dat den geest zou kunnen opheffen en waarin de vrijheid ter sprake komt, wordt in beslag genomen. In eene uitgave van den bijbel voor de zuidelijke staten bestemd, kwam eene plaat voor genomen naar den „Christus Consolator," van Arie Scheffer; de schilder heeft daar een neger voorgesteld, die bij de opstanding zijne geboeide handen naar den Verlosser uitstrekt; deze figuur nu moest geheel veranderd worden, anders was het niet geoorloofd het boek uit te geven.

Kan er grooter despotismus bestaan? In Virginia en

Carolina zou men het niet durven wagen, vrij voor zijne gevoelens uit te komen, iemand die zoo vrijmoedig durfde spreken, zoude al spoedig voor altijd den mond gesloten worden.

De groote Schepper, die zeer langmoedig en geduldig is, zal eindelijk wel uitkomst geven, maar voor het tegenwoordige bestaat er nog weinig hoop; één redmiddel heeft die zelfde magt echter reeds aangewend, de stompzinnigheid bij den slaaf is een pijnstillend middel, dat hem redden zal. Geen beschaafd mensch kan vrede hebben met het lot van den slaaf, vooral de ongelukkige veld-arbeider is als een zeer slecht en beklagenswaardig schepsel te beschouwen, nog erger dan men zich kan voorstellen, eer men getuige is van zijne verregaande luiheid, stompzinnigheid, in een woord, van zijne vele grove en dierlijke ondeugden. Zoo als hij nu is, zou hij onmogelijk voor zich zelven kunnen zorgen; indien hij op eenmaal in vrijheid werd gesteld, hij zou niet willen werken, hij zou stelen en moorden en aldus aan zijne behoeften en grove zinnelijkheid voldoen. Deze opmerkingen verschillen veel van 't geen wij van een „Oom Tom" hoorden, maar toch ze zijn waar, en wij gelooven, dat het wezenlijke gevaar voor de Zuidelijke Staten daarin gelegen is; al komt de afscheiding tot stand, dan zijn er in Amerika twee gemeenebesten, het eene een weinig meer of minder trotsch, beuzelachtig en onstandvastig. Al staan er ook partijmannen of volksredenaars op om de gemoederen in beweging te brengen, om niet (het vuur van den haat, want die bestaat reeds) maar de hoop op vrijheid aan te vuren, dan nog zou daaruit een verschrikkelijk „Ramoth-Gilead" voor de ongelukkige slavenstaten ontstaan. Het zou beter zijn om de handen in een te slaan en te beginnen met onderwijzen en opvoeden; om hen zoo langzamerhand voor te bereiden om den rang van „mensch" in de maatschappij te kunnen innemen, en hoe men ook over een eenhoofdig bestuur of eene monarchale regering moge denken, de tegenstanders van dezen regeringsvorm kunnen het niet tegenspreken, dat het despotismus van de nieuwe republiek gelijk staat met dat van den grootsten geweldenaar, waarvan wij immer hoorden.

DE ARME MOEDER EN HET DOODE KINDJE.

„Laat de kinderkens tot mij komen,
want derzulken is het Koningrijk Gods."
JEZUS.

Speelt gij niet meer op mijn schoot,
Kindjelief! en zijt ge dood?
Was u 't leven zonder waarde?
Hadt ge een tegenzin aan de aarde?
Boogt ge, nog zoo jong en teêr,
't Hoofdje reeds ten doodslaap neêr?

Hoog klom, ja, uw moeders nood;
Dikwerf brak ze in tranen 't brood:
Maar de levenswel bleef vloeijen,
Die uw leedjes zou doen groeijen,
En ge vondt steeds voor uw dorst
Laafnis aan de volle borst.

En nu ligt ge zwijgend neêr,
Lievling! en gij lacht niet meer,
En uwe oogjes zijn verduisterd,
En uw mondjen is gekluisterd,
En uw lipjes zijn als lood,
Kindjelief, want ge zijt dood!

'k Droeg u maanden onder 't hart;
Baarde u onder wee en smart:
Maar, op 't stroobed neêrgezegen,
Klonk uw stem mij naauwlijks tegen
In den eersten levenskreet,
Of vergeten was al 't leed.

En nog smaakte ik meer geneugt',
En weldra een hooger vreugd,
Als uw vriendlijk oogje lachte
En ge om teedre kusjes prachte,
Of ná 't stillen van den dorst,
Wegschoolt aan de moederborst.

Uren lang, en vroeg en spâ,
Sloeg ik u met aandacht gâ,
Als ge in 't varenbed geschommeld,
Eindlijk, spelende ingedommeld,
Als een engeltje zoo schoon,
Sliept met rozen op de koon.

En nu, lievling! mij zoo waard,
Eens mijn grootste schat op aard',
En, in 't kommervolle leven,
Mij van God ten troost gegeven,
Opgeroepen bij den Heer,
Ligt gij in uw doodwâ neêr!

't Oogje sloot zich voor den dag,
't Mondje voor den englenlach
Zelfs geen zuchtje hoor ik glippen,
Hoe ik luister, van uw lippen;
Want een onverbidbre dood
Nam u weg van moeders schoot!

Weldra daalt ge in de aard', lief wicht!
En men sluit uw groefje digt:
En dan blijve ik, droeve vrouwe,
Over met een hart vol rouwe,
En alleen met al mijn nood;
Want, mijn lievling! ge zijt dood!

Doch uw zieltje zweefde omhoog
Naar den blaauwen hemelboog;
En gij gaat in zaalger kringen,
Vroeg den lof van God reeds zingen,
En, nabij Zijn eeuwgen troon,
U ontwikklen rein en schoon!

Goeden nacht dan, goeden nacht!
Lievling! sluimer zoet en zacht!
Tot de stonde zal genaken,
Die heel 't menschdom doet ontwaken,
En ik u, verrukt en blij,
Weêrvinde in der englen rij!

DE HETMAN.

(Ballade)

DOOR

F. F. C. STEINMETZ.

„Hop, hop, hop! Trouwe hengst! Spoed u voort, als de wind,
„Die de bergruggen scheert en den wouddos verslindt!
„Rek u uit! rep uw leên! breng mijn buit
„Naar dàt slot, eer de vijand ons stuit:
„En een weide, zoo malsch als de maagd die mij wacht,
„Spoed u voort, trouwe hengst! zij ten loon u gebragt."

En de Hetman, wiens zwaard in het oorlogsgevaar
Daar het hoofd wierp in 't zand van een rijken Bojaar,
Stoof met bloed aan zijn pels en zijn leên,
Als de wind, door de krijgsdrommen heen,
En een stofwolk verborg hem voor 't oog van het heir,
Dat nog voortvocht met zwaard, met musket en met speer.

o, Zijn buit was zoo groot, schoon 't geen goed was noch goud,
Maar toch méér van waardij dan zijn stamtresoor houdt,
Want zijn zwaard trof den kop des Bojaars
In de stonde des oorlogsgevaars, —
Ja, des mans, die door dwang zou bezitten de maagd,
Die reeds hij in zijn jonkheid ten echt had gevraagd.

Ziet, hoe draagt hem zijn hengst door de dampige vlakt';
Ziet, hoe 't ros met zijn hoeven de braamstruiken knakt;
Ziet, hoe 't schuim, als waar' 't sneeuw, in zijn vaart,
Van het lijf valt van 't moedige paard;
Hoort, hoe 't briescht; hoort, hoe 't snuift van geluk en genot,
Want zijn heer, die verwon, wacht het zaligste lot.

In dat bosch ligt het slot, waar de maagd van zijn hart
Wordt bewaakt door heur vader, en duldlooze smart
Moet verduren om hem, dien zij mint —
Dien ze lief heeft gehad reeds als kind:
Want al had ook heur vader zijn dochter verpand,
Aan den rijken Bojaar gaf zij nimmer de hand!

Ziet, daar rent nu de held op het schuimende ros
Door de valpoort — hij blaast: het klinket gaat los;
Hij verkondigt zijn roemrijken naam; —
Hij verslaat al de dienstknechten 't saêm —
En hij vliegt in der ijl naar de ridderzaal op —
En werpt fluks op den grond een nog bloedenden kop.

„Daar!" zoo roept hij: „daar hebt gij het hoofd des Bojaars,
„Dat ik afhieuw in de ure des oorlogsgevaars!"
En het rolt voor des aardstyrans voet:
„Doe u thans aan zijn schatten te goed!
„Maar aan mij is Therésa, uw dochter, mijn bruid;
„Ik ben heer hier — gij, onmensch! het slotgebouw uit!"

En de schrik en de vrees joeg den grijsaard uit 't slot.
Reeds daar buiten bezweek hij: zóó strafte hem GOD;
Maar al leed ze om heur vader ook smart,
— o, Hoe zacht was Therésa van hart! —
Aan de borst van heur held zonk ze liefkozend neêr;
En de Hetman werd groot bij zijn Czaar en zijn Heer!

Ophemert.

TOEN IK NOG KLEIN WAS.

Daar was een lieve tijd dat men mij op zag groeijen,
Een tijd, toen ik nog klein was en geen el nog mat,
Wanneer ik daaraan denk, voel ik mijn tranen vloeijen,
Ja 'k denk dan menigmaal hoe lief en wèl ik 't had.

Ik schaterde op den arm van moederlief gedragen,
En op mijns vaders knie reed ik met trots te paard;
Ik kende haat noch nijd, geen twist, geen wrok, noch klagen,
't Onschuldig kinderspel was mij het meeste waard.

Toen scheen mij de aarde toe, veel kleiner dan ik leerde,
Maar 'k zeg het tot mijn spijt, ook minder wreed en slecht,
En 't flikkrend starrenheir, dat telkens kwam en keerde,
Was mij een lichtgeglim, maar 'k vatte 't toch niet regt.

O 'k wenschte vleugels om die lichten op te vangen,
Wat ware ik blij geweest als 'k daarmeê spelen mogt;

Maar onbevredigd bleef mijn wenschen en verlangen,
En spoedig werd weêr ander speelgoed opgezocht.

Toen zag ik weêr de maan als uit den grond verrezen,
En 'k dacht: „Och mogt ik eenmaal op dat plekje zijn,
Wat zou ik vrolijk zijn, wat zou 'k gelukkig wezen,
Want zie! wat is zij groot, wat is zij schoon en rein!"

'k Zag ook God's lieve zon zich spoeden naar de kimme,
Zich baden in de zee en haar' vergulden schoot;
En weêr des morgens vroeg zag 'k haar er buiten klimmen,
En kleuren 't hemelzwerk in 't oosten purperrood.

Toen dacht ik aan mijn' God, den Schepper aller dingen,
Die mij in 't aanzijn riep en ook deez' schoone zon,
En al de paarlentrits die 's Heeren troon omringen;
Dat ik die van nabij toch eens aanschouwen kon!

Ik bad een stil gebed, het reinste van mijn leven,
Gelijk mijn vrome moeder me eenmaal had geleerd:
„O goede en groote God, o laat mij altijd streven
Om wijs te zijn en goed, gelijk Gij zelf begeert!"

Ja 'k bad toen voor mijn' vader, voor mijn lieve moeder,
En voor mijn zuster ook, voor allen in de stad,
Ook zelfs voor koningen en voor den armen broeder,
Die krom en afgeleefd, geen bete broods bezat.

Zij gingen heen, ja heen, die blijde kindsche dagen,
Mijn rust, mijn vreugd, mijn al, verdween met dezen tijd,
De erinn'ring rest mij nog; 'k wil slechts nog biddend vragen:
„O laat mij die o God, Gij die de liefde zijt!"

Naar het Deensch van Jens Baggesen. J. S.

MADEMOISELLE CLAIRON OF VIER DAGEN UIT HET LEVEN EENER TOONEELSPEELSTER (1).

DOOR

MICHAËL.

EERSTE DAG.

I.

Des morgens.

Aan den avond van den twaafden Maart des jaars 1746 zou in het *théatre français* een nieuw treurspel van Voltaire opgevoerd worden, en Hippolyte Clairon zou daarin als Mérope de hoofdrol vervullen. Dit was eene gebeurtenis, die geheel Parijs in rep en roer bragt, want Voltaire en Hippolyte Clairon waren de beide lievelingen van het publiek.

Reeds van den vroegen ochtend af heerschte er dan ook eene buitengewone drukte en levendigheid in de rue de la Boudonnerie, waarin het paleis der tooneelspeelster Clairon gelegen was; de eene koets na de andere zag men voor het paleis stil houden, waaruit hertogen en prinsen, markiezen en vicomtes, graven en baronnen stegen, die de receptiezaal van Clairon binnentraden, om de gevierde schoone hunne hulde te brengen.

Na eenige oogenblikken wachtens ging de deur van het boudoir open, en de bevallige tooneelspeelster vertoonde zich met een innemenden glimlach om de lippen aan de verrukte blikken harer bewonderaars.

Clairon echter scheen heden niemand hunner te bemerken, op niemand acht te slaan. Met een trotsch opgeheven hoofd trad zij voort tot in het midden van den salon. Nu eerst neeg zij langzaam en vol waardigheid naar alle zijden heen, en verwaardigde dezen en genen hertog en markies met eenen bijzonderen groet of met eenen ligten handdruk.

(1) Het is eene novelle van de ook in ons land zoo zeer gevierde romancière *L. Mühlbach*, die wij, behoudens eenige verkortingen, welke wij ons veroorloofd hebben, den lezers der Vaderlandsche Letteroefeningen aanbieden, in het vertrouwen, dat deze gave hun welkom zal wezen.

Dat het gesprek spoedig kwam op de voorstelling, die dezen avond in het *théatre français* zou gegeven worden, valt ligt te begrijpen.

„Ik brand van verlangen, u in deze nieuwe rol te zien," zeide de hertog de Guises.

„Dat verwondert mij volstrekt niet," antwoordde Clairon. „Gij zult dezen avond een groot genot smaken, want de nieuwe tragedie van Voltaire is inderdaad een meesterstuk."

„Och ik spreek niet van Voltaire," riep de hertog, „ik spreek van u, die iedereen in verrukking brengt, en aan wie Voltaire het heden weder zal te danken hebben, als men een drama van hem tot in de wolken toe verheft."

„Weet gij wel, schoonste der schoonen, dat men elkander gisteren aan het théatre half doodgedrongen heeft, om kaartjes voor de voorstelling van desen avond te bekomen?" vroeg een jong heer, die op dit oogenblik de kunstenares naderde.

„Ik weet het, mijnheer de prins de Soubise, en ik verwonder mij daarover in het geheel niet. Het publiek zal van avond ruimschoots schadeloos gesteld worden, en Clairon zal het eene verrassing bereiden, die het volstrekt niet verwacht."

„Welk eene verrassing?" vroeg de prins Soubise. „Zeg het mij, mijne schoone."

„Zoo ik uwe schoone ware, zou ik het u ongetwijfeld behooren te zeggen," riep Clairon de schouders ophalende, „daar dit echter het geval niet is, zult gij wel zoo goed zijn, mij te veroorloven, dat ik mijne verrassing voor u geheim houd. Doch ik raad u, mijne heeren, verzuimt niet de voorstelling van heden avond bij te wonen, want ik geef u de verzekering, dat die voorstelling een beslissenden invloed zal hebben op de geheele toekomst van het théatre français."

Een gemompel van verbazing ging thans uit den kring harer bewonderaars op. Allen waren nieuwsgierig om te weten, van welk eenen aard de beloofde verassing zijn zou, allen verdrongen zich om Clairon, en smeekten haar om er hun mede bekend te maken.

Doch de tooneelspeelster schudde haar hoofd. „Ik wil geheel Parijs, en dus ook u, mijne heeren, verrassen," zeide zij met de waardigheid eener koningin, doch voegde er met

al de coquetterie eener actrice bij: „ik reken dezen avond op uwe protectie, mijne heeren! Gij zult het niet dulden, dat mijne tegenstanders mij smaden en mijnen triomf vergallen."

„Ik zal mijne spionnen in het parterre hebben," riep de markies de Latude, „en den eerste, die het waagt, te fluiten, zal ik door mijne bedienden de zaal laten uitwerpen."

„De donder van ons applaudissement zal elk boosaardig gefluit uwer ellendige vijanden terstond smoren," zeide de graaf Besançon.

„In geheel Parijs zijn er van avond geen bloemen meer," riep de vicomte Maubouge, „ik heb ze alle opgekocht, om daarmede onze muze op het tooneel te begroeten.

Clairon luisterde naar al deze verzekeringen met eenen kalmen glimlach. „Ik reken op uwe goedheid en hulp," zeide zij, terwijl zij tusschen de rijen harer bewonderaars doorging en zich weder naar haar boudoir begaf.

Dit was het gewigtige oogenblik, waarop allen gewacht hadden. Want als Clairon de groote receptiezaal verlaten had en weder haar boudoir binnengetreden was, hield zij op koningin te zijn, en was de betooverende kunstenares vol geest en luim. Daar in haar boudoir veroorloofde zij aan hare aanbidders, om haar van liefde te spreken, en hetzij door woorden, hetzij door geschenken, hare gunst te verwerven.

Wat wonder dus, dat al de cavaliers naar deze deur van het boudoir drongen. Ieder wilde de eerste zijn, die achter Clairon hetzelve binnentrad, want niet meer dan een heer tegelijk mogt zijnen voet in dit allerheiligste zetten, ofschoon de deuren wijd open stonden en ieder Clairon zien kon, zoo als zij daar ginds, juist tegenover de geopende deur op de prachtige ottomane zat, en tegenover haar in een fauteuil die gelukkige sterveling, welke het voorregt van eene afzonderlijke audientie genoot.

Ditmaal echter was het gedrang der cavaliers minder onstuimig, want de prins Soubise, die niet enkel de vriend van koning Lodewijk maar ook van diens gunsteling, de markiezin de Pompadour was, zocht de deur van het boudoir te bereiken, zoodat de cavaliers eerbiedig achteruit gingen en den prins den toegang verleenden.

Hij bedankte hen hiervoor met een vriendelijken hoofdknik en trad digt achter Clairon het boudoir binnen.

„Weet gij wel, *ma toute belle*," zeide hij, terwijl hij op den fauteuil plaats nam, „weet gij wel, dat gij heden buitengewoon schoon zijt? Als men u aanziet, zou men denken, zich niet meer in de residentie van den allerchristelijksten koning van Frankrijk te bevinden, maar plotseling in de gelukkige dagen van het heidendom verplaatst te zijn, toen er nog godinnen somwijlen op aarde nederdaalden, om schoone herders of moedige helden gelukkig te maken. Zweer mij, dat gij niet de koningin des hemels, dat gij niet Juno zelve zijt, zweer het mij, opdat ik u geloove."

„Ik zweer u, dat ik niet de gemalin van den trouweloosten, ligtzinnigsten en gevaarlijksten van alle goden ben," zeide Clairon glimlagchend. „Ik zweer u, prins, dat Jupiter mijn gemaal niet is, en dat hij dit nimmer worden zal."

„Ondeugende!" riep Soubise. „Gij weet zeer goed, dat de lieve Parijzenaars mij den bijnaam van Jupiter gegeven hebben, omdat zij beweren, dat ik evenveel avonturen zou gehad hebben als de god der goden. Doch men beschouwt mij geheel verkeerd. Ik heb geen ligtzinnig hart, maar ben, wat Jupiter nooit geweest is, standvastig in de liefde. Slechts aan ééne vrouw behoort sedert langen tijd mijn hart, en deze ééne zijt gij!"

„Ach, prins," riep Clairon, „wat zou mademoiselle Guiman, de schoone zangeres, zeggen, als ik deze woorden eens aan haar ging overbrieven?"

„Ik raad u aan, dit niet te doen," zeide hij, „want zij zou u ongetwijfeld de oogen uit het hoofd krabben. Zij is smoorlijk op mij verliefd. Ik sta haar toe, mij te aanbidden, en doe de wereld gelooven, dat zij mijne minnares is.

„En daar men u nu eenmaal den Jupiter van Parijs noemt," zeide Clairon, „zoo zegt men, dat gij tot de schoone danseres altijd in een regen van goud nederdaalt."

„Men overdrijft, *foi de gentilhomme*, men overdrijft," verzekerde de prins. „Guiman bemint mij te zeer, dan dat zij het doel zou hebben, om mij te ruïneren. Zij is volkomen tevreden, dat ik haar voor hare tafel slechts honderdduizend francs, en voor hare *menus plaisirs* niet meer dan vijftigduizend francs betaal."

„Honderdduizend francs voor tafelgeld," riep Clairon vol verbazing uit. „En deze ongehoorde som geeft gij aan eene ligtzinnige danseres?"

„Vindt gij deze som zoo aanzienlijk?" vroeg de prins. „Reken dan daarnaar af, wat ik voor u, die ik bemin, die ik aanbid, en aan wie elke ademtogt mijns levens gewijd is, zou over hebben."

„En wat zoudt gij dan wel voor mij over hebben?" vroeg Clairon.

„Wat ik voor u zou over hebben?" riep de prins Soubise levendig. „Ik zou u niet honderdduizend francs, maar een half millioen voor tafelgeld aanbieden, ik zou voor uwe *menus plaisirs* maandelijks twintigduizend francs afzonderen, ik zou mij beijveren, dat niemand, zelfs de koningin niet, zulke schoone brillanten bezat en zulk een prachtig paleis bewoonde, als Hippolyte Clairon, de geliefde, de aangebedene, de godin van den prins Soubise!"

„Gij belooft inderdaad veel," zeide Clairon. „Gij belooft mij rijkdommen, onmetelijke rijkdommen, gloeijende liefde, eeuwige dankbaarheid. Doch één ding hebt gij nog vergeten, prins, en naar het mij voorkomt, is dat juist de hoofdzaak."

„Noem het, mijne allerschoonste," riep de prins vol vuur, „zeg mij, wat ik vergeten heb, u aan te bieden, en ik zweer u bij mijne liefde, gij zult er mij niet te vergeefs aan herinnerd hebben, ik zal het, wat het ook zijn moge, aan uwe voeten nederleggen."

„Nu, het eene dat door u vergeten werd, is dit: gij hebt mij niet gezegd, op welken dag gij mij het grootste geschenk — uwen naam — denkt te geven?"

„Hoe, mijn naam?" vroeg de prins.

„Nu, dat is toch natuurlijk, prins; daar gij mij uw vermogen, uw hart, uw leven biedt, zoo volgt daaruit toch van zelf, dat gij mij tot uwe gemalin verheffen wilt. Zeg mij daarom, prins, wanneer vieren wij ons bruiloftsfeest?"

De prins schoof met zijn fauteuil haastig achteruit, als had eene adder hem gebeten. „Ons bruiloftsfeest," riep hij verbaasd.

Achter hem klonk een luid, spotachtig gelach, en als de prins zich toornig omkeerde, zag hij, wat Clairon reeds lang gezien had, het gelaat van Voltaire. Hij, de vriend, de

dichter van Clairon, mogt, wat niemand anders veroorloofd was, ongenoodigd het boudoir binnen treden."

„Ik verzoek uwe hoogheid om vergeving," zeide Voltaire, die den prins genaderd was en zich eerbiedig voor hem boog," maar deze scène was zoo zonderling, en had uwe hoogheid haar in een mijner stukken gezien, zij zou zelve hartelijk gelagchen hebben om den van liefde gloeijenden aanbidder, dien men het woord bruiloftsfeest voorhoudt, even als het crucifix, waarmede men den vermomden duivel noodzaakt, zich in zijne ware gedaante te vertoonen."

„'t Is waar," riep de prins lagchend, „het moet eene allerliefste scène geweest zijn. Maar Clairon speelde ook zoo verrukkelijk, dat ik mij werkelijk bedriegen liet, en hare schèrts voor ernst opnam."

„Hoe, prins, meent gij dat ik scherts?" vroeg Clairon.

„Nu, mijne allerschoonste," riep de prins, „uwe vraag kan immers niet ernstig gemeend zijn, want gij weet toch wel, dat ik gehuwd ben en eene gemalin heb."

„Uwe hoogheid herinnert zich dit eindelijk," zeide Clairon; „gij hebt eene gemalin en toch wilt gij mij uw gansche vermogen schenken, toch wilt gij mij uwe liefde, uw hart, uw leven wijden. Voor uwe gemalin derhalve de armoede en voor mij den rijkdom, maar daarbij tevens de schande. Neen, prins, dat is eene ongelijke verdeeling en met al uwe millioenen en uwe brillanten zoudt gij, wat gij Clairon ontroofdet, haar niet kunnen vergoeden!"

„Ha, dat is Clairon," riep Voltaire. „Ziedaar mijne Semiramis, uwe hoogheid, mijne koningin, die eene wereld onder hare voeten treedt en in wier oog kroonen niet meer waarde hebben dan Neurenberger speelgoed."

„'t Is waar," zeide de prins glimlagchend, „Clairon is altijd bewonderenswaardig, zelfs wanneer zij onbegrijpelijk is. Ik leg millioenen aan hare voeten neder, en zij beurt die niet op.

„Neen, zij beurt die niet op," riep Clairon vol vuur. „Wat gaan uwe millioenen mij aan, ben ik zelf niet rijk? Gij biedt mij een paleis, zie om u heen, mijnheer, gij bevindt u hier in mijn paleis, dat, naar ik meen, wel de eer waardig is, zelfs eenen koninklijken prins te ontvangen. Ik heb

ook mijne paarden, mijne equipages, mijne brillanten en mijne bedienden. Denkt gij, mijn prins, dat een beetje meer of minder van dit aardsche goed eene Clairon verlokken kan? Dat zijn alle vergankelijke dingen, en alleen het onvergankelijke kan mij bekooren."

„Hoe, het onvergankelijke?" vroeg de prins Soubise, „zeg mij toch, wat gij daarmede bedoelt? Ik begrijp u niet."

„Vergeving, uwe hoogheid," zeide Voltaire levendig, „ik begrijp, wat Clairon zegt, en daar zij zoo dikwijls *mijne* gedachten illustreert, moge zij mij veroorloven, ook eens *hare* gedachten onder woorden te brengen; uwe hoogheid heeft aan Clairon alle schatten der aarde geboden en haar het prachtigste paleis toegezegd, doch Clairon wil dat paleis niet hebben, want onder al de sofa's en fauteuils waarmede het gemeubeld is, ontbreekt ongelukkigerwijs een stoel, en wel die, welke haar alleen bekoren kan. Deze stoel echter, uwe hoogheid, 't is de stoel der onsterfelijken. Bied Clairon een van deze veertig stoelen der onsterfelijken in de akademie aan, en zij, die door geen rijkdom kan verlokt worden, zal welligt door dien enkelen stoel haar trotsch hart laten vermurwen."

„Ha, *parbleu*," riep de prins, „gij wilt zeggen, dat Clairon naar roem dorst?"

„Ik wil zeggen, dat zij even als alle verhevene zielen den roem bemint, want de roem is, gelijk Tacitus zegt, de hartstogt der wijzen. En Clairon is wijs, ondanks hare drie en twintig jaren! Maar nu, Clairon, nu wil ook ik tot u spreken. Ook ik bemin, ook ik vergood u! Ja, ja lach er niet om, mijne schoone, trek de schouders niet op, prins, ik bemin Clairon in weerwil van mijnen twee en vijftigjarigen leeftijd. Schenk mij uwe liefde, Clairon, en ik geef u daarvoor den stoel der onsterfelijken. Ik bezit dien stoel; de trotsche heeren der akademie meenden, dat de baronet Voltaire niet onsterfelijk zou kunnen blijven, als zij hem niet een weinig de behulpzame hand daartoe boden, en dientengevolge hebben zij mij juist van daag een hunner veertig stoelen aangeboden. Hij is breed genoeg voor ons beiden. Clairon, ik bied u eene plaats op mijnen stoel aan. Geef mij uwe hand, ik zweer u, Voltaire zal het als de schoonste roeping

zijns levens beschouwen, om zijne Clairon onsterfelijk te maken."

„Goed gesproken, Voltaire," riep de prins Soubise met een glimlach, „thans willen wij hooren, welk antwoord Clairon ons geeft. Want een antwoord willen en moeten wij hebben, en zij moet eene keuze tusschen ons beiden doen. Ik bood haar het genot, gij biedt haar den roem. Nu, Clairon, spreek, wien van ons beiden kiest gij? Gij zwijgt, *ma toute belle?* Gij ziet ons met een glimlach aan? *Parbleu*, waarom lacht gij?"

„Waarom ik lach?" zeide Clairon. „Ik zal het u zeggen. Een voorval uit mijn leven, dat ik mij juist zoo even herinnerde, deed mij lagchen. Ik wil het u beiden, den koninklijken prins en den beroemden dichter, verhalen. Het zal tevens mijn antwoord zijn op uw beider aanzoeken. — De gebeurtenis die ik bedoel, viel nu drie jaren geleden voor. Destijds was Clairon nog eene arme, onbekende tooneelspeelster, die in de provinciesteden eenige lauweren zocht in te oogsten, welke men haar te Parijs geweigerd had. Mijne gansche ziel verlangde echter naar Parijs. Men gaf mij te Lyon, waar ik destijds geëngageerd was, wel een tamelijk goed tractement, men applaudisseerde mij vreeselijk, zoo dikwijls ik op het tooneel verscheen, men bragt mij serenades, en de goede fabriekanten schonken mij regt veel kleederen en schoone stoffen als bewijzen hunner tevredenheid. Doch Lyon bleef toch altijd wat het was, eene provinciestad, en de zijden kleederen der fabriekanten hadden volstrekt geene gelijkheid met de lauwerkroon, die ik voor mij zelve wenschte. Ik verbrak daarom mijn contract, betaalde mijne schulden, terwijl ik aan mijne schuldeischers al mijne schoone zijden stoffen en al mijne meubelen en mijne weinige echte brillanten in betaling gaf. Ik had geleefd als eene *grande dame*, doch ik was te trotsch en misschien ook te eerlijk, om Lyon te verlaten, zonder mijne schulden betaald te hebben. Zoo gaf ik derhalve alles, wat ik mijn eigendom kon noemen, en toen ik Lyon verliet, bezat ik niets anders dan het rijtuig, waarmede ik vertrok, eene tamelijke garderobe en zooveel louis d'or als ik behoefde, om met postpaarden naar Parijs te rijden, onder weg te kunnen logeren en te Parijs eenige dagen in een hôtel te leven, tot

dat het mij gelukt zou zijn, om van den directeur van het théatre français voor het minst eene gastrol bekomen te hebben. — Mijn nachtverblijf hield ik te Macon, een allerliefst klein stadje, dat het voorregt geniet, niet eens een schouwburg te bezitten, maar daarentegen van zeer slechte wegen omringd te zijn. Deze wegen waren oorzaak, dat mijn rijtuig op geringen afstand van de stad brak, en dat de smid, die het repareren zou, er mij toe veroordeelde, vier en twintig uren te Macon te blijven. Vier en twintig uren, dat was eene eeuwigheid voor iemand, die naar Parijs gaan wilde, om roem en lauweren in te oogsten. Ik verveelde mij dan ook vreeselijk, en om mij eenige verstrooijing te verschaffen, verliet ik mijne eenzame kamer, nam plaats aan de *table d'hôte* beneden in de receptiezaal, met het vaste voornemen, om mij te amuseren, en met den een of ander een gesprek aan te knoopen. Ik trof er drie cavaliers aan, drie jonge mannen, die elkander echter volstrekt niet kenden, maar even als ik aan het regenachtige weder en de slechte wegen hun oponthoud te Macon te danken hadden. De een was een Engelschman, de tweede een Spanjaard, de derde een Franschman. Alle drie hadden ze een zeer gunstig uiterlijk en hoogst beschaafde manieren. Twee hunner deelden met mij hetzelfde lót, zij moesten tot den volgenden dag te Macon blijven, om hunne gebrokene rijtuigen te laten herstellen; de Franschman wachtte op de diligence, die hem naar Parijs brengen zou, en die eerst den volgenden dag vertrok. Vermoedelijk hadden wij allen ons aan de *table d'hote* neêrgezet, met het vaste besluit, om ons tot elken prijs te amuseren. Zeker is het, dat wij ons amuseerden in elkanders gezelschap. Wij bleven tot laat in den avond bijeen, en toen de logementhouder ons berigtte, dat wij den volgenden dag nog niet konden vertrekken omdat onze equipages nog lang niet hersteld waren, waren wij allen zeer tevreden, daar wij ons verzekerd hielden, dat wij den volgenden dag even genoegelijk zouden doorbrengen. En daarin hadden wij ons niet bedrogen, want ook den volgenden dag verveelden wij ons geen oogenblik."

„Ik vrees, zeide Voltaire glimlagchend," dat de slimme hôtelhouder zijn voordeel kende, en dat de equipages ook den volgenden dag nog niet hersteld waren."

„Gij hebt gelijk. Wij moesten nog een dag langer blijven, en dien dag bemerkte ik ongelukkigerwijs, dat de vrolijkheid mijner drie cavaliers verdwenen was, en dat zij helaas! alle drie op mij verliefd waren. De een was jaloersch op den ander, ieder zocht met mij alleen te zijn, om mij zijne liefde te verzekeren, de een begon de tegenwoordigheid van den ander lastig te vinden, en het gevolg daarvan was, dat ons verkeer ophield vrij en ongedwongen te zijn."

„Ik besloot," aldus vervolgde Clairon haar verhaal, „ik besloot aan deze onaangename positie spoedig een einde te maken; ik ontbood daarom de drie cavaliers op mijne kamer en zeide tot hen: Gij bemint mij alle drie, en hebt mij dit alle drie gezegd. Sedert gij dat gedaan hebt, zijt gij verdrietig en onaangenaam geworden; in plaats van met elkander te lachen en te boerten, twist gij met elkander. Ik houd daar niet van en heb daarom besloten een rijtuig te huren en terstond te vertrekken, zoo gij niet aan mijne voorwaarden voldoet. Alle drie zwoeren, dat zij in iedere voorwaarde genoegen zouden nemen, ten einde mij alzoo langer in hun gezelschap te houden. „Wel nu," vervolgde ik, „hoor mijne voorwaarden. Geen uwer mag heden een enkel woord van liefde tot mij spreken, maar ieder zoekt, door zoo beminnelijk, geestig en aangenaam mogelijk te zijn, mijne wederliefde te verwerven en mijn hart te veroveren. Ieder uwer schrijve mij vervolgens van avond, als wij afscheid van elkander genomen hebben, eenen brief, waarin hij mij zegt, wat hij eigenlijk van mij begeert, en mij te zeggen heeft."

„Voortreffelijk, riep Voltaire," gij hebt daar een blijspel opgevoerd, dat zoo geestig is, dat ik u om de idée benijd, mijne muze. Hoe gaarne zou ik bij dien wedstrijd in geestigheid tegenwoordig zijn geweest!"

„Het was inderdaad zulk een wedstrijd," zeide Clairon glimlachend, „en ik beken het gaarne, het was de vrolijkste en genoegelijkste dag mijns levens. Ieder der drie cavaliers putte zich uit in geestige gezegden. De een zocht al meer te bevallen dan de ander. Laat in den avond scheidden wij, om na eenen dag van vrolijk en onschuldig genot te gaan slapen. Den volgenden morgen, toen ik ontwaakte, vond ik op mijne toilettafel de drie brieven mijner drie aanbidders."

„Hoe gaarne had ik die brieven gelezen," riep de prins

Soubise; ik wed, dat zij mij meer zouden geamuseerd hebben dan de geestige brieven van madame de Sévigné.

„Zij waren inderdaad even interessant als origineel," vervolgde Clairon. „De eerste brief dien ik opende, was van den Engelschman, mylord Toweskin. Hij beleed mij daarin, dat hij eene gelofte gedaan had, zich nimmer in het huwelijk te begeven, omdat drie zijner vrienden door het huwelijk zeer ongelukkig geworden waren. Desniettegenstaande wenschte hij een erfgenaam te hebben van zijne bezittingen, en door mijne schoonheid en bevalligheid onwederstaanbaar geboeid, had hij, zoo ik hem dit wilde toestaan, mij uitverkoren, hem dezen erfgenaam te schenken. Hij had verder geene betrekkingen, en hij zou daarom mij en mijn kind tot eenige erfgenamen maken."

„Een echt Engelsch liefdesaanzoek," zeide Voltaire lachend, „ik wed, dat deze lord een roodharige Ierlander was."

„Laat ons Clairon niet in de rede vallen, mijnheer de onsterfelijke," riep prins Soubise levendig. „Ik ben regt nieuwsgierig naar den anderen brief. Wat schreef de Spanjaard?"

„De brief van den Spanjaard was volkomen met de trotsche grandezza van een Castiliaan geschreven, mijn prins. Don Fuantos zwoer mij daarin, dat ik in zijn oog de schitterendste onder alle starren des hemels was, en dat mijn gelaat schooner was dan de maan, die den nacht verlicht. Sedert hij mij gezien had, was zijn hart door gloeijende vlammen verteerd, en toch was hij niet vermetel genoeg, mij om de eene of andere gunst te verzoeken; alleen de hoop zou ik hem laten, dat het langzamerhand, mogelijk na verloop van een tiental jaren, aan zijne ijverige bemoeijingen gelukken zou, mijne liefde te winnen; deze hoop reeds zou een hemelsch geschenk voor hem zijn, en daarvoor veroorloofde hij zich, om mij als tegengeschenk een tooisel van brillanten ter waarde van twee duizend dubloenen aan te bieden."

„*Diable*, de Spanjaard was bescheiden," riep prins Soubise lachend, ik —"

„Uwe hoogheid," viel hier Voltaire hem in de rede, „gij hebt straks bevolen, om Clairon door onze opmerkingen niet te storen in haar verhaal. Houden wij ons aan dit bevel! Ik ben zeer verlangend, om den brief van den Franschman te hooren. Wat schreef hij, Clairon?"

„Mijn Fransche aanbidder schreef mij, dat hij mij rondweg wilde zeggen, dat hij arm was aan aardsche goederen, maar des te rijker aan liefde. Hij beleed mij eerlijk, dat hij naar Parijs gaan wilde, om zijn geluk te beproeven, doch dat hij voor het oogenblik niets meer bezat, dan een hond en een louis d'or. De hond was zijn eenige vriend op de wereld, en voor den louis d'or had hij de reiskosten naar Parijs willen betalen en daar een dag leven, tot dat hij de eene of andere betrekking gevonden had. Om mij echter een bewijs zijner grenzelooze liefde te geven, bood hij mij dezen louis d'or ten geschenke en zou met vreugde te voet naar Parijs gaan en van honger sterven, zoo ik hem thans slechts toestond, om een uur met mij zonder getuigen door te brengen."

„Ik hoop dat gij hem zijn verzoek hebt ingewilligd," riep Voltaire, „en dat gij u door dezen jongeling liet verbidden, die u een grooter geschenk bood, dan de Engelschman en de Spanjaard met hun beiden, want deze boden u van hunnen overvloed, deze daarentegen wilde u zijne gansche have en goed ten offer brengen, en zijn leven voor een kort onderhoud met u in de waagschaal stellen."

„Stel u gerust, mijn onsterfelijke," zeide Clairon glimlagchend, „ik redde zijn leven en liet hem zijnen louis d'or behouden."

„Hoe, gij versmaaddet dat grootmoedige geschenk?" vroeg Voltaire.

„Ik prijs u deswege," riep Soubise, „gij verkoost liever de twee duizend dubloenen van den Spanjaard aan te nemen, niet waar? Gij liet den Franschman zijnen hond en zijnen louis d'or, en veroorloofdet hem, daarvoor met de diligence naar Parijs te rijden."

„Ach, mijn prins," zeide Clairon, „houdt gij mij werkelijk voor zoo wreed? Denkt gij, dat ik het zou hebben kunnen dulden, dat de arme jonge man zijnen laatsten louis d'or voor eene plaats in de diligence zou uitgeven, terwijl hij toch in mijn rijtuig voor niets eene plaats krijgen kon?"

„Bravo, mijne muze," riep Voltaire, „bravissimo! Gij liet den Spanjaard en den Engelschman met hunne equipages verder rijden, en naamt den Franschman in uw rijtuig. Beken het maar, goddelijke Clairon, dat gij een weinig liefde voor hem gevoeldet."

„Ten minste was ik onvoorzigtig genoeg hem in dien waan te brengen," zuchtte Clairon, „en dit heeft mij reeds vele onaangenaamheden berokkend. Doch mijne geschiedenis is ten einde. Ik hoop dat mijn antwoord u thans bekend zal zijn."

„Dat wil zeggen, gij wijst mij af, gelijk gij den Engelschman afgewezen hebt," zeide de prins Soubise.

„Gij ontneemt mij, even als den Spanjaard, alle hoop?" vroeg Voltaire. „Gij wilt niet naast mij op den stoel der onsterfelijken zitten?"

„Ik wil beproeven, of ik niet alleen door mij zelve een beetje onsterfelijkheid en roem verdienen kan," glimlachte Clairon. „Voltaire heeft gelijk, mijne liefde behoort aan den roem, maar mijne vriendschap behoort aan de edele mannen, die mij hunne liefde waardig keuren. Zal de koninklijke prins, zal de onsterfelijke dichter mijne vriendschap, die ik hun beiden van ganscher harte aanbied, van de hand wijzen?"

„Ha, gij biedt ons in plaats van ambrozijn, slechts koek," riep Voltaire, „doch daar ik hongerig ben, neem ik die aan en getroost mij dat. — Maar wie spreekt daar toch zoo luid? — Wie?"

„Clairon!" riep in den salon eene luide stem, „waar is Clairon? Ik moet, ik wil haar zien! Houdt mij niet tegen!"

„Ach, hij is het," zuchtte Clairon.

„De man met den louis dor," vroeg de prins lagchend.

„Ja helaas, prins, hij beweert regt op mijne wederliefde te hebben. Maar ik zal er op staanden voet een einde aan maken."

„Komt, mijne heeren, gaat mede naar den salon!"

„En met gloeijende wangen, met van toorn vlammende oogen verliet Clairon het boudoir en trad den salon binnen."

„Laat mij los, heeren," riep dezelfde stem. „Ik zweer, dat Clairon in haar boudoir is. Ik moet, ik wil haar zien!"

„En gij zult haar zien, mijnheer," zeide Clairon. „Hier ben ik, wat hebt gij mij te zeggen?"

„Wat ik u te zeggen heb," vroeg een jong mensch, die met een luiden kreet voor hare voeten was neêrgezonken. „Ik heb u te zeggen, dat ik u bemin, dat ik zonder u niet leven kan, niet leven wil."

„Mijn heer," zeide Clairon op ernstigen toon, „dat hebt gij mij nu reeds drie jaren lang tot vervelens toe gezegd. Ik verbood u daarom mijn huis. Met welk regt waagt gij het dus, desniettegenstaande hier te komen? Uwe liefde, gij weet dit, versmaad ik, hoe kunt gij dus de vermetelheid zoo ver drijven, om mij iets op te dringen, wat ik niet hebben wil, mijn kleine heer Dubois!"

„Clairon," riep de jonge man opspringende, „breng mij niet tot het uiterste, want ik zou in staat zijn, aan al deze heeren te zeggen, wat mij zoo vermetel maakt."

„Ik wil u die moeite besparen, mijn waarde," zeide Voltaire met zijne koude, ironische stem. „Ik zal aan deze heeren zeggen, wat hem zoo vermetel maakt. Hoort dus, mijne heeren, van waar Clairon dezen monsieur kent. Zij trof hem voor drie jaren op reis aan, hij bekende haar, dat hij niets meer bezat dan een hond en een louis d'or en dat hij dezen louis d'or voor eene plaats in de diligence betalen moest, zoo Clairon hem niet eene plaats in haar rijtuig afstond. Zij deed het, zij nam den kleinen monsieur Dubois in haar rijtuig mede naar Parijs en bleef ook verder voor hem zorgen. Sedert vervolgde hij zijne weldoenster met de verzekeringen zijner liefde, waarvan deze intusschen niets weten wil. Heb ik de waarheid niet gezegd?"

Dubois keerde langzaam zijn gelaat naar Voltaire. „Ja," zeide hij zacht, „gij hebt de waarheid gezegd. Ja, mijne heeren, Clairon was eens mijne weldoenster, die mij tot eeuwigdurende dankbaarheid verpligt heeft. Ja, het is zoo, zij nam mij in hare equipage mede naar Parijs, aan hare zijde gezeten, reed ik Parijs binnen, en haar invloed verschafte mij de betrekking van eersten boekhouder op een der grootste handelskantoren, zoodat er ruimschoots in mijne behoeften voorzien kon. Zoolang ik echter in dezen afhankelijken toestand verkeerde, verzweeg ik mijnen naam. Doch thans mag iedereen dien weten: „ik heet niet Dubois, mijn ware naam is graaf Penoël de St. Andème. Ik ben sinds drie weken rijk en onafhankelijk. Een broeder van mijnen overleden vader verliet het vaderland en ging onder eenen aangenomen naam naar Amerika, om, dewijl hij geruïneerd was, aldaar zijn geluk te beproeven. Wij hielden hem reeds

voor lang gestorven. Doch thans, voor drie weken, ontving ik eenig berigt aangaande hem. Mijn oom is als een rijk koopman te New-York gestorven en heeft mij tot zijnen universelen erfgenaam gemaakt. Hier, Clairon," vervolgde hij, terwijl hij eene rol met papieren uit zijn zak haalde en die Clairon overhandigde, „hier zijn de bewijzen van mijn eigendom. Mijn vermogen bedraagt twintig millioen franes."

„Twintig millioen francs!" riepen de cavaliers vol verbazing uit.

Clairon alleen scheen niet verrast te zijn en had geweigerd de haar aangebodene papieren in te zien.

„Clairon," riep de graaf de St. Andème, „Clairon, neem de papieren aan en overtuig u, dat ik u de waarheid gezegd heb!"

„En waarom zou ik dit doen?" vroeg zij. „Wat gaat het mij aan, dat gij een nieuwen naam hebt aangenomen? Welk belang heb ik er bij, te weten, hoe groot uwe rijkdommen zijn?"

„Gij hebt er wel belang bij," riep hij driftig, „want mijn vermogen behoort u toe. Hier in het bijzijn van al deze getuigen herhaal ik u: ik bied u niet slechts mijn vermogen, maar ook mijne hand aan. Vervul mijne vurigste wenschen en wordt gravin de St. Andème."

„En in het bijzijn van al deze getuigen," riep Clairon met heldere, krachtvolle stem, „zeg ik u, dat ik uwe hand afsla."

„Clairon," jammerde de graaf de St. Andème, terwijl hij digter naar haar toetrad en hare beide handen vatte, „dat is niet waar, dat is niet mogelijk."

„Mijnheer," riep Clairon, „gij wordt onbeschaamd. Laat mijne handen los, of ik vergeet, dat gij goed vindt u zelven graaf te noemen, en ik roep mijne bedienden, om mij van u te verlossen."

„Doe het," fluisterde hij woedend geworden haar in 't oor, „waag het nog verder te gaan, en ik zal het tegen al uwe aanbidders zeggen, dat ik aanspraak op u heb, dat gij twee jaren lang mijne geliefde waart, dat gij —"

„Antoine, Jacques," riep Clairon met luide, gebiedende stem, „treedt binnen! Brengt dezen heer mijn huis uit, hij valt mij lastig."

De graaf St. Andème stiet een kreet uit. Een doodelijk bleek overspreidde zijn gelaat en bewusteloos zonk hij op den grond neder.

„Antoine, Jacques," riep Clairon volkomen bedaard, „draagt dezen heer weg, laat een fiacre halen en hem naar zijne woning brengen."

„De heer Dubois is in eene prachtige equipage hier naar toe gekomen," zeide de bediende eerbiedig, „zijne vier lakkeijen wachten in de voorkamer."

„Roept dan zijne lakkeijen, opdat die hunnen heer in zijne equipage dragen," beval Clairon.

De bedienden gehoorzaamden, en door de geopende deur traden nu weldra vier lakkeijen in rijk liverei binnen. Eerbiedig naderden zij den graaf St. Andème, die juist zijne oogen opsloeg en met wilde blikken om zich heen zag. Voorzigtig beurden de lakkeijen hem van den grond op en droegen hem weg.

Clairon zag hem met eene trotsche uitdrukking na, geen zweem van medelijden stond op haar schoon gelaat te lezen.

„Schoonste der schoonen," fluisterde de prins Soubise haar in het oor, „ik begin waarlijk bang voor u te worden. Ik geloof waarlijk, dat gij onvatbaar zijt voor liefde. *Parbleu*, gij zijt eene onneembare vesting. Niets schijnt u te kunnen roeren."

„Gij bedriegt u, mijn prins, een ding kan mijn hart verteederen," zeide Clairon, „en dat eene: het is den roem! Alle schatten der wereld, alle titels veracht ik, maar de roem bemin, aanbid ik, en voor een uur van triumf geef ik gaarne, als het wezen moet, een jaar levens."

„Nu, ik hoop, dat mijne muze heden avond zulk eene ure van triumf genieten zal," riep Voltaire, „en die ure zal haar geen jaar van haar leven kosten, maar haar onsterfelijk maken."

„En zoo zal het Voltaire zijn, die mij onsterfelijkheid verleent," zeide Clairon. „Mijne heeren, ik verwacht u heden avond bij de opvoering der nieuwe tragedie van Voltaire. Onze groote dichter zal u een genotvollen avond schenken en ik zal in de Merope aan het publiek eene verrassing bereiden. Ik reken daarbij op uwe toegevendheid. Na den afloop geef ik een klein feest, waarop ik u allen

noodig. Met u allen wil ik den nieuwen triomf van den grooten Voltaire vieren.

II.

Des avonds.

Het théatre français was opgepropt vol. Alle rangen waren meer dan bezet. Het publiek verkeerde in de grootste spanning en opgewondenheid, en sprak over niets anders dan over Voltaire, Clairon en de tragedie, die zou opgevoerd worden.

Ook het koninklijke hof, Lodewijk de vijftiende en zijne gemalin, woonden de voorstelling van dezen avond bij. Nadat hij de bleeke koningin naar haren fauteuil geleid had, ging hij eene dame begroeten, voor wie zoo even de beide vleugels der groote logedeur geopend waren en bij wier verschijning de op den achtergrond der loge verzamelde schaar van hovelingen zich diep eerbiedig boog, als ware *zij* de koningin en meesteres. Deze dame was niemand anders dan de markiezin de Pompadour.

„Gelooft gij, markiezin, dat de nieuwe tragedie van monsieur Voltaire ons amuseren zal?" vroeg de koning haastig.

„Uwe majesteit is te edel en te gevoelig, om de smart en het verdriet der menschen, die haar in deze tragedie aanschouwelijk zullen worden voorgesteld, als een amusement te kunnen beschouwen," zeide de markiezin glimlagchend, „uwe majesteit zal door de heerlijke poëzij van deze nieuwe schepping van Voltaire in bewondering weggesleept worden."

„Ah bah, mijne lieve," mompelde de koning, „ik bewonder niets meer, en niets kan mij meer medeslepen."

„Ach, sire!" zuchtte de markiezin, „dat is inderdaad een doodvonnis voor allen die u beminnen, en na zulk een woord zou men het verstandigst handelen, als men in den dood ging."

„Gij hebt mij dus verkeerd verstaan," zeide Lodewijk snel, „ik wilde zeggen, ik bewonder niets meer en laat mij door niets meer medeslepen, sedert ik u ken, want u behoort al mijne liefde en bewondering."

„Mijn dierbare sire, hoe genadig zijt gij!" riep de markiezin met een betooverenden glimlach. „Doch ten dank

daarvoor wil ik uwe majesteit ook een geheim mededeelen. Uwe majesteit zal heden avond ook een amusement hebben, iets buitengewoons, iets verrassends zal er plaats grijpen."

„Wat dan?" vroeg de koning levendig. „Zeg, markiezin, wat zal er gebeuren?"

„Sire, als ik het u zeide, zou het dan nog voor mijnen dierbaren koning eene verrassing zijn? Geef bevel om te beginnen, en gij zult het zien!"

„Gij hebt gelijk, wij willen laten beginnen," riep de koning, terwijl hij aan den ceremoniemeester, en deze daarop aan den directeur van het theater een teeken gaf.

Het scherm ging op; het stuk begon en zwijgend luisterde het publiek naar de introductie.

„Ik zie nog geene verrassing," mompelde de koning, zich naar de markiezin keerende. „Ik verveel mij slechts, dat is alles!"

„Heb maar geduld, sire," zeide de Pompadour glimlachende, „de verrassing zal wel komen, nog is Clairon immers niet verschenen?"

Daar trad eindelijk Clairon op het tooneel; doch zij had niet, zoo als dit tot hiertoe altijd geschied was, een toilet gemaakt, zoo als de mode voorschreef en de dames van het hof droegen, — zij kwam niet, om als eene naar de mode gekleede Française eene koningin der oude wereld voor te stellen, maar zij verscheen in costuum, in een costuum, zoo als dit bij hare rol paste.

Dit had men nog nooit op het tooneel gezien. Dit was iets vreemds, iets ongehoords. Het publiek, dat haar anders bij haar optreden met luide bijvalsbetuigingen begroette, bleef dan ook stom en liet zijne afkeuring onverholen blijken.

Doch Clairon scheen daarop geen acht te geven, zij scheen het gelach, het gefluister en gemompel niet te hooren; met eene inderdaad koninklijke beweging hief zij den arm omhoog, om den priester, die haar had aangesproken, het zwijgen te gebieden.

Doch deze naakte, geheel ontbloote arm was in de oogen van het publiek eene nieuwe absurditeit en schaamteloosheid. Een luid gelach ontstond in de loges, en in het parterre hoorde men hier en daar fluiten.

De koning wendde zich tot de markiezin. „Gij hebt ge-

lijk," zeide hij, „dat is eene allerliefste verrassing. Doch hoe dwaas is het publiek! Het komt mij voor, dat Clairon eene voortreffelijke idée gehad heeft."

„Mijn dierbare sire," fluisterde de markiezin, „ik bid u om eene genade. Ziet gij dan niet, dat het publiek daarom alleen Clairon en het drama van Voltaire de nederlaag wil doen lijden, omdat men weet, dat ik Voltaire in Frankrijk teruggebragt heb, en Clairon protegeer? Mijn dierbare sire, eene genade! Red het stuk, red Clairon! Zie hoe bleek zij is! Applaudisseer haar!"

Juist waggelde Clairon, niet meer in staat haren toorn en hare smart te bedwingen, eenige schreden achteruit, en het publiek verstomde een oogenblik, nieuwsgierig als het was, om te zien, wat zij thans doen zou.

„Sire, ik bezweer u, applaudisseer haar thans," fluisterde de markiezin nog eenmaal.

De koning knikte glimlagchend, en te midden der plotseling ontstane stilte, vernam men op eens een luid applaudissement, dat uit de koninklijke loge kwam.

Vol verbazing wendden aller blikken zich derwaarts — ja, daar zat Lodewijk, de destijds nog beminde monarch, met een lagchend gelaat, en waagde, wat niemand anders op dit oogenblik gewaagd zou hebben, — hij applaudisseerde.

En thans veranderde als door een tooverslag de gansche situatie. Het gemompel hield op, geen gefluit werd meer gehoord, alle cavaliers volgden het signaal door den koning gegeven, en weldra dreunde het theatergebouw van de levendigste bijvalsbetuigingen.

Het luide applaudisseren wekte Clairon uit hare verdooving en als de muziek der spheren klonk het haar in het oor. Het bloed stroomde weder naar haar hart toe, haar oog begon weder te schitteren van geestdrift, en zij had weder kracht en moed, om hare rol te vervolgen en af te spelen.

Het publiek hoorde haar in den beginne zwijgend aan, doch spoedig begon het, wat het straks had uitgelagchen, te bewonderen. Tot hiertoe had men slechts actrices, die eene rol speelden, op het tooneel gezien, doch thans zag men iemand uit de oude wereld leven en beweging aannemen, thans gevoelde men zich plotseling als door een tooverslag in de wereld der Grieken teruggeplaatst, en het was

eene Grieksche koningin, die zich daar in de Grieksche kleederdragt bewoog.

Nu scheen er geen einde te komen aan de vivats, die men ter eere van Clairon aanhief, en bravo! bravo! klonk het van ieders lippen.

Een triumferende glimlach plooide zich om hare lippen, en deze glimlach schitterde nog op haar gelaat, toen zij achter de coulissen trad en naar hare kleedkamer ging, om aldaar, zoolang hare rol dit veroorloofde, uit te rusten.

Toen zij echter in hare kleedkamer kwam, stiet zij een kreet van verbazing uit, want daar ginds tegenover haar stond de graaf St. Andème. Met een ontsteld gelaat, met bleeke lippen, met verwilderde oogen stond hij daar, en staarde haar aan.

Eene kille huivering voer haar door de leden, en zij wilde opstaan, om te ontvlugten. Doch hij had de deur achter zich gesloten, en naar haar toetredende, drukte hij haar met onwederstaanbaar geweld weder op den divan.

„Blijf," zeide hij, „blijf, ik beveel het u."

„Gij wilt mij vermoorden," riep zij verschrikt.

„Wat zou het mij baten, u te vermoorden?" vroeg hij met een bitteren glimlach. „Zoudt gij toch niet blijven voortleven in mijn hart? Neen, ik wil u niet vermoorden! Maar ik wil mij ook door u niet laten vermoorden, Hippolyte, ik kom hier, om u voor eene misdaad te bewaren, bij alles wat u heilig is, neem het woord terug, dat gij dezen morgen in drift gesproken hebt. Ik kan zonder u niet leven, erbarm u daarom mijner, en leef voor mij. Gij weet het, dat ik u grenzeloos bemin, en honderd maal hebt gij mij toch gezworen, dat ook gij mij bemint. O beleedig God en de menschen niet, door nu eene meineedige te worden. Hippolyte, wees barmhartig, bemin mij, wordt mijne gemalin, want ik, ik bemin u grenzeloos."

„Clairon zal nimmer de uwe worden," riep zij, zich fier oprigtende en den arm naar hem uitstrekkende. „Clairon behoort slechts aan zich-zelve toe en aan den roem. Zij wordt nimmer de gemalin van den kleinen graaf St. Andème! Maak de deur open, mijnheer, en laat mij gaan. De roem en het publiek wachten mij!"

Met opgeheven hoofd en trotsch als eene koningin trad zij naar de deur.

Doch de graaf stond, bleek als een lijk en over al zijne leden bevende, met van toorn flikkerende oogen voor deze deur.

„Gij wilt henen gaan?" vroeg hij op dreigenden toon. „Gij wilt mij verlaten en mij opofferen?"

„Ik wil u verlaten en hoop, dat wij elkander nimmer zullen wederzien! Maak de deur open, mijnheer! Val mij niet langer lastig met uwe liefde."

„Dat is uw laatste woord? Uw laatste woord ook dan, als ik u zeg, dat ik sterven zal, dat gij mij den dóodsteek toebrengt?"

„Het is mijn laatste woord! Wat bekommer ik mij om uw leven of uwen dood! Vertrek!"

„Nu," schreeuwde de graaf buiten zich zelven, terwijl hij hare beide handen greep en haar met vlammende blikken aanzag, „hoor dan nu ook mijn laatste woord. Gij vermoordt mij, om van mij verlost te worden. Welaan, ik sterf, doch mijn dood zal u niet van mij verlossen! Ook na mijnen dood zal ik u vervolgen, zal ik u dagelijks aan mij herinneren en u straffen voor uwe wreedheid, dat zweer ik bij den onsterfelijken geest, die in mij woont. — En thans, mejufvrouw, ga, als het u goeddunkt."

Hij ontgrendelde zelf de deur en trad vervolgens op zijde, om Clairon te laten passeren. Doch zij stond stil en aarzelde, en zag min of meer beangstigd in zijn bleek en doodelijk ontsteld gelaat.

„Clairon! mademoiselle Clairon!" klonk het daar buiten. „'t Is weer hoog tijd voor u, om op het tooneel te verschijnen! Mademoiselle Clairon, waar blijft gij zoo lang? Haast u!"

„Ik kom!" riep Clairon, en zonder den graaf nog met een enkelen blik te verwaardigen, rukte zij de deur open en begaf zich naar de coulissen.

De graaf oogde haar na met eenen langen gloeijenden blik. Thans zag hij haar niet meer, doch hij hoorde het applaudissement en het gejubel van het publiek, dat hem in de ooren klonk als het hoongelach der duivelen.

„Zij zal aan mij denken!" riep hij, zijne beide handen ten hemel heffende. „Ja, dat zweer ik, zij zal aan mij denken,

en ook na mijnen dood zal ik haar vervolgen, haar, mijne moordenares Clairon!" En dit gezegd hebbende, ging hij haastig van daar.

De voorstelling in den schouwburg was afgeloopen. De aanbidders van Clairon hadden zich, ingevolge hare uitnoodiging, naar het paleis begeven, om met haar den triomf, dezen avond bij vernieuwing door haar behaald, feestelijk te vieren.

Met een van blijdschap stralend gelaat ontving Clairon de huldeblijken harer vereerders. Al de bouquets, de lauwerkransen en bloemen, waarmede het verrukte publiek haar bij het einde der voorstelling overlaadde, lagen midden in den salon op eene groote tafel, om welke de cavaliers zich verdrongen, om naar de verzen te luisteren, die aan de kransen en bouquetten waren vastgehecht.

Clairon zelve stond te midden der cavaliers naast de tafel, en nam juist weder een bouquet op, waaruit, nadat zij den strik er van losgemaakt had, een étui viel. Clairon opende met een glimlach het deksel en een kreet van verrassing klonk van hare lippen, want in hetzelve lag een halssnoer, dat uit de grootste en kostbaarste diamanten bestond, die fonkelden als de sterren des hemels.

„*Vraiment*," riep de markies de Seignac, „dat is een cadeau, waarvoor men een landgoed zou kunnen koopen. Zelfs eene keizerin zou er trotsch op kunnen zijn, zulke brillanten te bezitten."

„En is mademoiselle Clairon niet verhevener, niet grooter dan eene keizerin?" vroeg een jong man op bescheiden toon en met een accent, dat den Engelschman verried.

„Gij hebt gelijk, mylord Spencer," zeide de markies, „Clairon is grooter dan eene keizerin en verdient, dat men zulke brillanten aan hare voeten legt, doch men moet om dat te kunnen doen, een Nabob zijn, en die zijn er niet veel in de wereld.

„Waar Clairon is, moeten geene Nabobs zijn," antwoordde de jonge lord blozend, „alle schatten der wereld moeten aan hare voeten gelegd worden."

„Wat zijt gij wreed, mylord," riep de markies, „zoo Clairon alle schatten bezat, wat bleef ons dan overig, om aan haar, onze godin, ten offer te brengen?"

„Ons hart en onze trouw," zeide de jonge man op innigen toon."

„Ach, mylord," riep Clairon glimlagchend, „gij noemt daar de eenige schatten, die de markies de Seignac en al deze heeren niet meer bezitten, maar reeds lang in de wereld verspild hebben! Stil, geene verzekeringen, mijne heeren, geene valsche eeden! Laat ons liever de verzen verder lezen!"

En terwijl Clairon aldus sprak, legde zij het kostbare brillanten tooisel in het zilveren mandje, dat op de tafel stond, doch in plaats van het bouquet bij de anderen te werpen, stak zij het op haren boezem vast.

De jonge lord, die ieder harer bewegingen gadesloeg, kleurde, en een blijde glimlach speelde om zijnen mond.

Clairon nam thans een ander bouquet, waarvan zij den strik losmaakte, om het vers te lezen. „Och, mylord," riep zij, „dat zijn Engelsche verzen, kom toch hier en lees ze ons voor."

Terstond was de jongeling aan hare zijde, om het vers te lezen; doch op dit oogenblik knalde er een schot en wel zoo hevig, dat de vensterruiten er van dreunden. De groote pendule op den schoorsteen sloeg juist elf uur.

Met een luiden kreet was Clairon op den grond gestort, en naast haar lag de jonge lord, even als zij, bewusteloos.

„Zij zijn vermoord. Men heeft hen beide doodgeschoten! Clairon is dood!" schreeuwden en riepen allen door elkander. „Laat ons den dokter halen! Laat ons de politie roepen!"

Terwijl eenigen de bewustelooze Clairon op den divan droegen, anderen zich met den jongen lord, die langzaam weder bijkwam, bezig hielden, spoedde de markies de Seignac, die een bloedverwant was van den luitenant van politie Marville, in zijn rijtuig naar dezen heen, en nog een ander cavalier begaf zich naar Clairon's geneesheer, om hem te gaan halen.

Er was nog geen half uur verloopen, toen de dokter en de luitenant van politie den salon der kunstenares binnentraden.

De dokter onderzocht het hoofd van Clairon, dat volgens de verklaring der gezamenlijke ooggetuigen door het schot getroffen was.

De luitenant van politie onderzocht het raam, waardoor, zoo als men eenparig verzekerde, het schot den salon was binnengedrongen.

Doch geen spoor van verwonding was aan Clairon's hoofd te ontdekken, geen enkele lok van heur haar was gezengd, geen droppel bloed, zelfs niet de geringste wonde bespeurde men.

Evenmin was er eenig spoor te ontdekken, dat er een schot door het venster was binnengedrongen, want geen der groote ruiten was gebroken.

De luitenant van politie onderzocht nu met zijne agenten den salon, de aangrenzende kamers en het gansche huis, maar al zijne onderzoekingen waren te vergeefs.

Clairon was inmiddels, dank de bemoeijingen van den geneesheer, weder bijgekomen. — De luitenant van politie deelde haar nu het resultaat van zijn ingesteld onderzoek mede, en vroeg haar, of er ook iemand was, van wien zij vermoeden kon, dat hij het plan had, haar te vermoorden.

„Ik ken wel iemand, die tot zulk eene daad in staat zou zijn," zeide Clairon met bleeke, bevende lippen, „maar hij was toch dezen avond niet hier tegenwoordig."

„En wanneer zaagt gij hem het laatst?" vroeg de heer Marville.

„Dezen avond nog, een paar uur geleden. Hij verlangde, dat ik zijne gemalin zou worden; daar ik dit echter weigerde, verliet hij mij in hevigen toorn ontstoken."

„Ha, daar hebben wij dus den moordenaar," riep de heer Marville, „als wij hem eerst hebben, zullen wij ook wel vernemen, met welk zonderling instrument hij zijn schot gedaan heeft. Heb de goedheid, mejufvrouw, mij zijnen naam en zijn adres op te geven."

„Hij noemde zich tot hiertoe Dubois," zeide Clairon, „doch hij heeft zijnen eigenlijken naam graaf St. Andème weder aangenomen en woont in de straat St. Honoré, nommer honderd en drie."

„Binnen een uur ben ik weder bij u, mejufvrouw, om in uwe tegenwoordigheid het verhoor te beginnen," zeide de heer Marville, terwijl hij zijne agenten riep en met hen den salon verliet.

Op dringend verzoek van Clairon bleven hare vrienden bij

haar, om de terugkomst van den luitenant van politie af te wachten.

Na verloop van een klein uur trad deze weder de kamer van Clairon binnen. Hij hield een klein verzegeld briefje in de hand. Doch zijne agenten volgden hem niet, om den vermoedelijken misdadiger binnen te leiden.

„Gij hebt hem gevonden? Gij hebt hem gevangen genomen?" riep Clairon hem angstig te gemoet.

„Mejufvrouw," zeide de heer Marville op plegtigen toon, „ik heb den graaf St. Andème gevonden, doch hem niet gevangen genomen, want ik vond slechts zijn lijk en dit briefje, dat aan u geadresseerd is."

Clairon nam het met bevende hand aan, opende het en gaf het vervolgens weder aan den heer Marville.

„Lees gij het, mijnheer," zeide zij, „de letters dansen mij voor de oogen."

De heer Marville las nu overluid: „Wreede, ik sterf, omdat ik u bemin, en gij mij versmaadt. Doch mijn dood zal u niet van mij bevrijden! Ik houd mijnen eed! Ook na mijnen dood vervolg ik u, en dagelijks zult gij aan mij denken en voor mij sidderen."

„Nu," riep de markies Seignac zijne schouders ophalende, „daar hij dood is, zal men hem niet wegens meineed kunnen dagvaarden, wanneer hij zijn eed niet houdt."

De heer Marville zag hem met een zonderlingen blik aan. „Hoe laat was het, toen het schot viel?" vroeg hij. „Weet gij mij dit naauwkeurig te zeggen?"

„Ja, zeer naauwkeurig," zeide de markies. „Juist toen het schot gevallen was, sloeg de pendule hier elf uur en zie slechts, hoe vreemd, de wijzer staat nog op elf. De pendule is blijven stilstaan!"

„Welnu luister dan," zeide de luitenant van politie op plegtigen toon: „de bediende van den graaf St. Andème bevond zich in de voorkamer van zijnen heer en telde juist de slagen der pendule, die de elfde ure aankondigde, toen in het vertrek van zijnen heer het schot viel. Precies om elf uur heeft de graaf St. Andème zich doodgeschoten."

Clairon stiet een kreet uit en zonk bewusteloos ineen.

TWEEDE DAG.

I.

Des morgens.

Clairon stond voor den spiegel en beschouwde met de meeste opmerkzaamheid haar gelaat. Zij had heden eene vreeselijke ontdekking gedaan, want zij had op haar voorhoofd de eerste rimpels bespeurd.

Neen, Clairon kon het zich thans niet meer ontveinzen, dat zij oud werd, en even min kon zij dit voor de wereld langer verborgen houden. Voor twintig jaren toch was de brief gedrukt, waarin Voltaire haar zijne „muze van twintig zomers" noemde, en zij durfde het daarom niet wagen, haren veertigjarigen leeftijd te loochenen.

Ja, Clairon was veertig jaren oud, dit moest zij der wereld toegeven; maar de vier jaren, welke zij meer telde, die behoorden haar toe, die mogt zij hopen, voor de wereld geheim te kunnen houden. Deze vier jaren waren haar eigendom, en terwijl zij thans voor den spiegel stond, vroeg zij met een angstig uitvorschenden blik aan haar gelaat, of dit ook soms haar geheim zou verraden.

Maar terwijl zij zoo zich zelve beschouwde en onderzocht, rezen de vervlogene twintig jaren, die haar zooveel lauweren hadden doen inoogsten, voor haren geest, en trad zij min of meer verschrikt voor den spiegel terug.

„'t Zou vreeselijk zijn, als ik dit alles thans ontberen moest," zuchtte zij, en nam plaats in den fauteuil die digt genoeg tegenover den spiegel stond, om er haar altijd nog een blik in te vergunnen. „Ja, vreeselijk zou het wezen," vervolgde zij, „als Clairon eensklaps van haren troon stortte en er zich toe veroordeeld zag, om niets meer te zijn dan eene gepensionneerde tooneelspeelster. Maar neen, eene Clairon kan niet eindigen, gelijk alle tooneelspeelsters eindigen. Als ik het tooneel, waarop ik twintig jaren lang eene vorstin was, verlaat, zoo moet ik de wereld nog in verbazing brengen, en niet met hoon en spot, maar met afgunst en bewondering moet men mij naoogen! Ja, zoo zal, zoo moet het zijn! Zoo slechts kan Clairon eindigen! De koningin van Babylon zal althans eene vorstin van Anspach worden!"

Een trotsche uitdrukking stond op haar gelaat te lezen; andermaal trad zij voor den spiegel en beschouwde zich nog eens met de meeste oplettendheid, om daarna weder met hare blikken, die nog altijd naar den spiegel gekeerd waren, in den fauteuil plaats te nemen.

„De markgraaf zegt mij dagelijks, dat ik in zijn oog de schoonste vrouw der wereld ben," mompelde zij zacht voor zich heen, „en ik zie het, *nog* ben ik schoon en *nog* bezit ik de magt, hem tot mijnen slaaf te maken. Ik moet mij dus mijn tijd ten nutte maken. De markgraaf bemint mij en smeekt mij dagelijks, dat ik zijne liefde met wederliefde zal beantwoorden. Maar ik zal hem die nimmer betoonen, zoo als hij dat begeert. Bah, Clairon zal zich niet zoo diep vernederen, dat zij de maitres van een vorst wordt. Neen, dat nimmer! Maar zal ik dan ooit in eene andere betrekking tot hem kunnen geraken? Hij heeft mij gezegd, dat hij getrouwd is, doch dat hij zijne gemalin naauwelijks kent, en sedert den dag hunner echtverbindtenis van haar gescheiden leeft. Omdat hij alle éclat wenscht te vermijden, wil hij zijn huwelijk niet wettig laten ontbinden."

„Maar hij moet zich laten scheiden," riep zij na eene pauze, „want Clairon wil eene vorstin worden, Clairon is er toe geschapen, om een land te besturen! Doch hoe bereik ik mijn doel? De markgraaf van Anspach is trotsch en vergeet nooit, dat hij de neef van den koning van Pruisen is. Hij zou het thans nog voor eene misdaad houden, als hij eene tooneelspeelster tot wettige nicht van Frederik den Groote maakte. Maar het komt er op aan, hem langzamerhand aan dit denkbeeld te gewennen. Hij denkt naar Anspach terug te keeren, waarom noodigt hij mij niet uit, om als zijne vriendin, zijne zuster bij hem in te wonen? Ha, ik zou alsdan zijnen geest wel zoo weten te leiden, dat zijne vriendin en zuster ten laatste zijne gemalin werd! Ik moet een plan, een snel en alles afdoend plan beramen!"

„Ja," riep zij, na eenige oogenblikken in diep gepeins verzonken te zijn geweest, „zoo moet het gaan. Ik zal met een groot éclat van het tooneel aftreden, ik zal daardoor den markgraaf noodzaken, mij een asyl in zijne staten aan te bieden. Ik zal bij hem blijven, ik zal hem langzamerhand aan het denkbeeld gewennen, om zich van zijne kranke

gemalin te laten scheiden, en dan — dan, als dit geschied is, zal ik zijne gemalin worden! Nu, haastig aan het werk! Nog dezen dag moet het volbragt worden. Ja, Clairon, Clairon, wapen u met moed, gij zult uwe papieren kroonen met eene werkelijke kroon, uwe lauweren met een mirtenkrans verwisselen! Daarom spoed u, Clairon! en volvoer uw plan!"

En met vasten tred ging Clairon naar de tafel en schelde. „Jacques," riep zij den binnentredenden kamerdienaar toe, „is er nog geen antwoord van den schouwburg gekomen?"

„Om u te dienen, uwe genade!" luidde het antwoord, „de inspecteur van den schouwburg was zoo even hier en bragt de tijding van de directie van het theater, dat de „Phedra" heden moet opgevoerd worden. De rollen waren bereids, gelijk mademoiselle wist, verdeeld, en daaraan kon niets meer veranderd worden. Het geheele koninklijke hof zal dezen avond den schouwburg bezoeken."

„'t Is goed, Jacques. Zend thans oogenblikkelijk mijn lakkei naar de heeren Baron en Lekain. Hij moet de heeren uitnoodigen terstond bij mij te komen, en er bijvoegen, dat ik zeer gewigtige zaken met hen te bespreken heb."

Baron en Lekain, de beide beroemdste tooneelspelers van die dagen, woonden slechts op geringen afstand van Clairon, en er waren daarom naauwelijks tien minuten verloopen, toen beiden den salon van Clairon binnentraden.

„Mijne vrienden," riep Clairon hen toe, „weet gij reeds de beleediging, die men ons wil aandoen?"

„Men wil ons dwingen, een dief, een schurk, die eerst gestolen, daarna in de gevangenis gezeten en vervolgens de politie tot spion gediend heeft, voor onzen kunstbroeder te erkennen," riep Baron.

„Men begeert, dat wij met dezen spion der politie, dezen galeislaaf en dief op het tooneel verschijnen," zeide Lekain, verachtelijk zijne schouders optrekkende. „Ha, het is waarlijk om te lagchen, de galeislaaf heeft eensklaps talent voor het theater in zich ontdekt, en zal nu als acteur optreden."

„En zullen wij dit dulden?" vroeg Clairon met vlammende blikken. „Zullen wij het dulden, dat men de kunst ontheiligt, en dat haar heilige tempel door den voet van een schurk betreden wordt?"

„Neen, neen!" riepen Baron en Lekain als uit éénen mond, „dat dulden wij in der eeuwigheid niet!"

„Geeft mij dan uwe hand, mijne vrienden," zeide Clairon plegtig, „wij sluiten te zamen een verbond, en wij zweren aan de muzen en aan de kunst, wier dienaren wij zijn, dat wij haar en ons zelve nimmer zullen onteeren, al moesten wij deswege ook vervolging en straf te verduren hebben!"

„Ja, dat zweren wij!" riepen de beide mannen.

„Wij zweren, dat wij dezen avond niet spelen, als men van ons vordert, met Vauture te gelijk op te treden!" riep Clairon.

„Ja, dat zweren wij," herhaalden Baron en Lekain."

„Wij hebben den eed gezworen, en de goden en de muzen hebben dien aangenomen," zeide Clairon plegtig, „thans willen wij rustig en bedaard afwachten, wat er gebeuren zal. Keert thans naar uwe woning terug, mijne vrienden, en laat ons doen, wat noodzakelijk is. Laat ons de directie schriftelijk kennis geven, dat wij dezen avond niet optreden, dat wij nimmer weder zullen optreden, als men Vauture niet op staanden voet bedankt"

„Schrijven wij, dat wij nimmer met hem op denzelfden avond zullen optreden!" riep Baron.

„Ja, dat is voldoende," zeide Lekain.

„Als u dat voldoende is, schrijft gij dit dan," riep Clairon. „Mij is het niet voldoende. Als Vauture blijft, ga ik heen! Eenen misdadiger sta ik niet toe, zich mijnen confrère te noemen!"

Zij reikte Baron en Lekain de hand tot afscheid, en vloog vervolgens naar hare schrijftafel, om onverwijld een brief aan de koninklijke directie van het *théatre Français* te schrijven.

„Zie zoo," zeide zij, terwijl zij den brief toevouwde, „de teerling is geworpen! Ik behaal als kunstenares de zege, of ik stijg van mijnen troon op het tooneel af, om, zoo God wil, eenen werkelijken troon te beklimmen."

Zij schelde haastig en gaf den binnentredenden dienaar den brief, om dien te bezorgen aan den directeur van den koninklijken schouwburg.

„Als men vraagt, of ik ongesteld ben," beval zij, „dan antwoordt gij, dat ik volmaakt gezond en volkomen bereid ben, van avond te spelen, mits men aan mijne gestelde

voorwaarden voldoe. Haast u, en breng mij terstond het antwoord hier in mijne kamer terug, al heb ik ook bezoek bij mij."

„Ik hoop, dat de markgraaf bij mij wezen zal," zeide zij glimlachend tot zich zelve. „Binnen een uur kan Jacques weder terug zijn, en dan is het juist de tijd, dat de markgraaf gewoon is bij mij te komen. Of zou hij heden niet komen, en zou mijne koelheid van gisteren hem hebben afgeschrikt? Hoe, zou het hem zoo weinig moeite kosten, mij te vergeten? O het zou vreeselijk zijn, als ik mij zoo misrekend had, als... — Ha, daar houdt een rijtuig voor mijne deur stil! Wie kan dat wezen, wie komt zoo vroeg in den morgen naar mij toe?"

Zij spoedde zich naar het raam, om van achter de gordijnen een steelsgewijzen blik naar beneden op het voorplein te werpen.

„Hij is het, het is zijne equipage," riep zij triomferend, „hij komt van daag nog vroeger dan anders! Dit is mij een bewijs, dat hij mij bemint, dat —"

„Zijne koninklijke hoogheid, de heer markgraaf van Anspach," riepen de lakkeijen, terwijl zij de vleugeldeuren openden, en een rijzig, jong man van even dertig jaren trad in schitterende uniform binnen.

Clairon snelde den markgraaf met eene uitdrukking van verrassing op het gelaat te gemoet.

„Uwe koninklijke hoogheid is derhalve nog niet afgereisd?" vroeg zij verwonderd. „Zij heeft dus haar plan opgegeven, en wil niet naar haar somber en vochtig Duitschland terugkeeren?"

„Ik heb mijn plan niet opgegeven," zeide de markgraaf, haar de hand kussende, „doch ik kon en wilde niet gaan, zonder u nog eenmaal gezien en afscheid van u genomen te hebben."

„Afscheid," zuchtte zij. „Welk een droevig woord. Ik gevoelde mij zoo gelukkig in het bewustzijn, de vriendschap van den edelen markgraaf te bezitten, dat ik er volstrekt niet aan dacht, dat de dag eenmaal moest komen waarop ik den dierbaren, aangebeden vriend zou verliezen. En nu is eensklaps deze dag daar, die mij van u scheiden zal!"

„Ik zou dien dag niet overleven," zeide de markgraaf plegtig, „zoo ik niet wist, dat er spoedig weder een dag

des wederziens op volgen zal. Ik ga slechts voor weinige weken naar mijn land, om eenige noodwendige regeeringszaken te regelen. Dan echter keer ik naar Parijs, dat wil zeggen, tot u terug."

„Wie weet of gij mij dan nog vinden zult," zuchtte Clairon."

„Ik zal u vinden, al waart gij ook naar de uiterste einden der aarde gevlugt," riep de markgraaf. „De liefde toch bezit het vermogen, om alle zwarigheden te overwinnen en alle hinderpalen uit den weg te ruimen. Ik zal u vinden, Clairon."

„Maar zal uwe koninklijke hoogheid dit durven doen?" vroeg Clairon droevig. „Zal zij niet ten gevalle harer gemalin, hare ongelukkige vriendin Clairon aan haar lot overlaten en stil in de residentie blijven, om aan hare onderdanen het zeldzame voorbeeld van een gelukkigen echt tusschen een vorstelijk paar te leveren?"

„Mijne gemalin zal geen invloed op mij hebben," zeide de markgraaf. „Zij weet, dat ik haar nooit bemind heb. De wil mijns vaders heeft mij, toen ik nog bijna een knaap was, tot dit huwelijk met de onbehagelijke prinses van Coburg genoodzaakt. Ik had slechts de keus tusschen de gevangenis, of dezen echt. Ik was, gelijk ik zeide, bijna nog een knaap, en mijn angstig hart vreesde voor den toorn mijns vaders en voor de gevangenschap, waarmede ik bedreigd werd (1). Zoo kwam het, dat ik mij liet bewegen haar tot mijne gemalin te nemen, maar toen ik dit deed, zeide ik haar ronduit, dat ik haar niet beminde, en ik hoopte daarom dat zij bij de voltrekking van ons huwelijk op de vraag des priesters, neen in plaats van ja zou antwoorden. Doch zij deed dit niet, zij nam mijne hand aan, en in het oogenblik, dat haar mond het beslissend ja uitsprak, zwoer ik bij mij zelven, dat zij desniettemin voor mij altijd eene vreemdelinge zou blijven. Ik heb dien eed trouw gehouden; de prinses van Coburg draagt mijn naam, doch zij is noch mijne gemalin, noch mijne vriendin. Ik weet niets van haar, en zij niets van mij. Als ik te Anspach ben, zien wij elkander nooit alleen, maar enkel aan tafel, in tegenwoordigheid van ons hof."

(1) Memoirs of the Markgravine of Anspach, I, 131.

„Maar dat is geen huwelijk," riep Clairon, „dat is enkel een lastige keten, waarvan uwe koninklijke hoogheid zich hoe eerder hoe liever moet ontdoen. Gij zijt dit aan uw land, aan uwe onderdanen verpligt, mijn dierbare, geliefde vorst. Gij moet deze ziekelijke, onbehagelijke prinses, aan wie gij slechts uwen naam en niet uw hart gegeven hebt, ook uwen edelen naam ontnemen."

„Neen," zeide de markgraaf ernstig, „ik ben eenmaal in het oog van God en van de wereld de gemaal van de prinses Clotilde van Coburg; zoolang zij dus leeft, ben ik verpligt, haar als mijne gemalin te erkennen." (1)

„Neen," riep Clairon onstuimig, „uwe koninklijke hoogheid laat zich door de grootmoedigheid van haar hart tot het brengen van een offer bewegen, dat de prinses niet aannemen, dat haar volk niet toestaan mag. Gij zijt het, mijn vorst, niet slechts aan uw eigen persoonlijk geluk, maar ook aan het geluk van uw volk verschuldigd, de banden van dezen onnatuurlijken echt van een te rijten, ten einde een ander wettig huwelijk aan te gaan en aan uw volk, dat anders alle kans geeft, om later onder eene vreemde heerschappij te geraken, eene vorstin te geven, die uw land met een erfgenaam, een wettigen opvolger begiftigt."

„Och, 't is zulk een dankbaar werk niet, regerend vorst te zijn, om er naar te wenschen, een zoon tot opvolger te hebben. Wie weet, of ik zelf nog niet dien zwaren last van mijne schouders werp en er de voorkeur aan geef, om in plaats van onderdanen te hebben, mijn eigen heer te zijn. (2) Doch stappen wij van dit onderwerp af. Ik maakte u bekend met mijn ongelukkig huwelijk, om door u niet van ontrouw beschuldigd te worden, als ik het waag u te beminnen en u dit te verklaren. Ja, Clairon ik bemin u, en de liefde voert mij spoedig weder tot u terug. Ten einde gij mij echter gedurende mijne afwezigheid niet vergeten zult, heb ik iets voor u medegebragt, dat gij mij stellig beloven moēt, tot mijne terugkomst altijd te zullen dragen! Gij hebt steeds geweigerd, eenig geschenk van

(1) De eigene woorden van den markgraaf. Zie: Memoirs of the Markgravine of Anspach. Vol. I. 130.

(2) De markgraaf van Anspach verkocht later zijn land aan den koning van Pruissen en ging in Engeland wonen.

mij aan te nemen, maar dit moogt gij niet weigeren, dit moet gij aannemen!"

En de markgraaf haalde uit zijn zak een rood marokijnen étui te voorschijn, dat hij Clairon aanbood.

Zij nam het aan en liet het deksel openspringen. „Uw portret," riep zij vol blijdschap, „o en welk een schoon, welgelijkend portret!"

„En is het niet zoo, Clairon gij belooft mij, dit portret altijd aan uwen arm te dragen?"

„Het is waar," zuchtte Clairon, „het is een armband, ik had tot hiertoe enkel het portret gezien, thans zie ik eerst, dat het tevens eene kostbare bracelet is. Hoe heerlijk zouden deze steenen flonkeren, zoo zij dit portret niet omgaven. Maar naast uwe schitterende oogen verliezen de heerlijkste edelgesteenten hunnen glans en hunne waarde. Ha," vervolgde zij blijder, terwijl zij den armband naauwkeurig bekeek, „het portret kan er gemakkelijk uitgeligt worden, dan is het een medaillon, dat men aan eenvoudig kettingje op het hart kan dragen. O nu neem ik het geschenk van uw portret met blijdschap aan. Geef den armband van brillanten aan uwe gemalin, want hij is waardig door eene vorstin gedragen te worden. Schenk mij echter dit dierbaar portret. Ik beloof u het bij mij te zullen dragen, tot dat gij wederkeert!"

„Gij zijt eene zonderlinge vrouw," riep de markgraaf, haar met teedere blikken aanziende. „Ik breng u daar brillanten, van welke gij zelve zegt, dat zij eene vorstin waardig zijn, en toch weigert gij die aan te nemen."

„Ik weiger de brillanten, maar ik verheug mij over het bezit van uw portret," zeide Clairon met een bevalligen glimlach. „Wat geef ik om brillanten, ik heb er meer dan genoeg ontvangen van mannen, die meenden, dat zij mijne liefde door kostbare geschenken konden koopen. Al deze geschenken nam ik aan, omdat zij, die ze mij bragten, mij geheel onverschillig waren. Doch van u, uwe hoogheid, van u neem ik geene brillanten aan."

„Clairon," riep de markgraaf blijde, „'t is dus waar, dat gij mij niet op eene lijn plaatst met al uwe overige aanbidders? Gij —"

Juist werd de deur geopend en de kamerdienaar trad bin-

nen. Clairon keerde zich met eene toornige uitdrukking naar hem toe.

„Gij waagt het hier binnen te treden, terwijl zijne hoogheid zich hier bevindt?" vroeg zij.

„Vergeving," stamelde Jacques angstig, „maar ik moest uwe genade het antwoord van den heer directeur brengen. Ik had de eer, hem den brief van uwe genade te overhandigen. Hij las dien met de meeste opmerkzaamheid; toen hij zich daarna tot mij keerde, fonkelden zijne oogen van woede. Zeg aan mademoiselle Clairon," riep hij, „dat ik de middelen bezit om haar te dwingen, dat zij haren pligt doet en dat ik van die middelen gebruik zal maken. Zij zal dezen avond optreden; zij zal in de Phedra spelen, en de heer Vauture zal de rol van Hippolyte vervullen. Zeg dit aan uwe meesteres!"

„En wat verder?" vroeg Clairon. „Men liet u immers rustig vertrekken, om mij deze boodschap te brengen?"

„Neen, uwe genade, de directeur van het theater liet mij door eene patrouille van twintig man hier naar toe brengen en de soldaten houden thans alle deuren van uw hôtel bezet. Zij zeggen dat zij niemand den in- en uitgang beletten, doch dat mademoiselle Clairon het huis niet verlaten mag."

„Het is goed, Jacques, vertrek," zeide Clairon, terwijl zij den bediende met hare hand een wenk gaf, om de kamer te verlaten.

„Maar om Gods wil," riep de markgraaf ontsteld, „wat beteekent dit? Met welk regt waagt men het, u te beleedigen, en u in uw eigen paleis als eene gevangene te behandelen?"

„Met welk regt?" riep Clairon. „Met het regt, 't welk de sterke arm zich over den geest en het genie durft aanmatigen! Men wil mij dwingen met een man op het tooneel te treden, dien ik veracht, men wil, dat ik de heilige kunst, die ik dien, ontheiligen zal, door een eerloos mensch naast mij in hare heilige zalen te dulden. Doch nimmer zal dit gebeuren, nimmer zal Clairon zich laten vernederen. Ik ben eene vrouw die alleen en verlaten in de wereld sta, ik heb geene soldaten die voor mij vechten, geene wetten die mij beschermen, maar toch neem ik den strijd aan, den strijd van het heilige tegen het lage en gemeene. Haast u, mijn vorst, haast u mij te verlaten en nog dezen morgen

af te reizen, ten einde gij geen getuige zijt van het droevig tooneel, dat heden avond hier zal plaats grijpen. Men wil mij dwingen te spelen, maar ik zal mij niet laten dwingen, al moest ik daarom ook mijn gansche volgend leven in de bastille doorbrengen. Vaarwel, mijn dierbare aangebeden vorst, moge God u nabij zijn op al uwe paden! Gedenk mijner, doch bekommer u over mij niet. Nimmer wordt Clairon aan zich zelven, nimmer aan de heilige kunst ontrouw. Moedig zal zij strijden tegen hare vijanden, zij kan in dezen strijd de nederlaag lijden, maar zij kan zich niet vernederen. Dit zij mijn vaarwel! Spoed u weg mijn vorst, verlaat mij!"

„Ja, ik spoed mij weg," zeide de markgraaf, „ik verlaat u, doch niet om af te reizen, maar om voor u te handelen. Ik zal u toonen, dat gij niet alleen, niet verlaten in de wereld staat. Uwe vijanden mogen u aangrijpen, maar uwe vrienden zullen u verdedigen. Vaarwel, Clairon, doch slechts voor korten tijd! Ik verlaat Parijs niet, zoolang gij niet van uwe vijanden verlost zijt."

„Ha!" riep Clairon hem met fonkelende blikken na oogende. „Ik zal mijn doel bereiken, ik zal markgravin van Anspach worden!"

II.

Des avonds.

Weder was in het théatre français iedere plaats bezet, weder, gelijk reeds voor twintig jaren, toen Clairon voor het eerst de Phedra in costuum voorstelde, zag het publiek met verlangen den aanvang van het stuk te gemoet, en weder was het Clairon, wier naam op aller lippen zweefde, en met wie men zich, zoowel in het parterre als in de loges, bezig hield. Een zonderling gerucht van een geschil tusschen Clairon en de directie van het theater had zich door Parijs verspreid; men wilde weten, dat Clairon geweigerd had, heden als Phedra op te treden, dat daarop de koninklijke directeur van den schouwburg Clairon met geweld, onder het geleide van eenige soldaten, naar het theater had laten voeren, en dat men met de acteurs Baron en Lekain insgelijks zoo gehandeld had. Ieder was daarom nieuwsgierig om te vernemen, of deze geruchten gegrond of ongegrond waren.

*

Eindelijk gaf de tooneelschel het teeken, en het scherm ging op. In ademlooze stilte keek het publiek naar het tooneel heen.

Daar stond Hippolyte, de nieuwe tooneelspeler Vauture, en tegen over hem zijn leermeester Theramen, de lieveling van het publiek, Baron.

Maar achter Baron zag men vier soldaten met geschouderde geweren staan.

Hippolyte begon zijne rol, doch niemand sloeg acht op hem, ieder wachtte vol ongeduld op het oogenblik, dat Baron moest beginnen.

Thans was de beurt aan hem, maar hij zweeg, en te vergeefs herhaalde Hippolyte zijne laatste woorden; Theramen gaf hem geen antwoord, maar zag met verachting Hippolyte aan. Van achter de coulissen kwam thans een officier der gendarmerie te voorschijn, en met opgeheven arm beval hij met luider stem aan de soldaten: „in naam des konings, neem den acteur Baron gevangen en breng hem naar de bastille."

Baron werd hierop door de soldaten van het tooneel weggevoerd, en een andere Theramen trad in zijne plaats op, die uiterst bedaard, als ware er niets voorgevallen, zijne rol begon.

Doch niemand gaf eenig acht op hem, noch op Vauture, die als Hippolyte alles aanwendde, om de gunst van het publiek te verwerven.

„Zal Clairon spelen?" dit was de vraag, die fluisterend van mond tot mond ging. „Zal ook zij door soldaten bewaakt verschijnen? Zal men ook haar op het tooneel gevangen nemen?"

Thans was het oogenblik daar, dat Clairon als Phedra te voorschijn trad. Waarlijk, ook haar volgden vier soldaten, maar Phedra zweeg niet, Phedra sprak.

Clairon was van plan veranderd, en toen men Baron naar de bastille voerde, had zij hem in het oor gefluisterd: „ik zal voor ons allen eene vreeselijke wraak nemen. Ik zal het publiek, dat niet weet waarom wij niet spelen wilden, daaromtrent opheldering geven. Ik zal spelen tot aan de beslissende scène!"

En deze scène kwam weldra. In het tweede bedrijf stond

Phedra tegen over Hippolyte. Maar met welk eene verachting, met welke toornige blikken zag zij hem in 't gelaat? Thans was zij sprakeloos. — Eindelijk keerde zij zich tot de soldaten en riep met luider stem: „neem mij gevangen en voer mij naar den kerker! 't Is beter om vrijwillig naar de bastille te gaan, dan gedwongen te zijn, om de onteerende nabijheid eens misdadigers te dulden!"

Buiten zich zelven, met een kreet van woede op de lippen wilde Hippolyte haar te lijf, doch de soldaten hielden hem tegen en plaatsten zich tusschen hem en Clairon, die langzaam en met deftige schreden het tooneel verliet.

Toen zij achter de coulissen verdwenen was, kwam Lekain in zijn costuum als Theseus haar tegen. Met eene rustige houding naderde hij Clairon en bood haar den arm.

„Mijnheer," zeide hij lagchend, terwijl hij zich tot den officier wendde, „mijnheer, gij zult het den koning Theseus niet ten kwade duiden, als hij zijne verhevene gemalin op haren moeijelijken weg vergezelt. Kom, mijne koningin en gemalin, ik ga met u mede. Waarheen men u ook voeren moge, ik blijf bij mijne edele Phedra."

De officier durfde Lekain niet op zijde dringen, en moest toelaten, dat zij beiden hem vooruit gingen, om zich naar het rijtuig te begeven, dat hen voor de deur wachtte en naar de bastille zou brengen.

Een half uur later zaten de drie lotgenooten, Clairon, Baron en Lekain, op eene der elegante zoogenaamde logeerkamers in de bastille vrolijk bij een. In deze „logeerkamers" werden zij opgenomen, die niet veroordeeld, maar slechts beschuldigd waren, en die geld genoeg hadden om de hooge huur en de dure rekeningen voor spijs en drank te betalen. Clairon had voor zich de beste logeerkamer in bezit genomen, en bij den kok des gouverneurs een keurig souper voor drie personen besteld, terwijl hare vrienden, die te zamen eene kamer naast de hare bewoonden, had uitgenoodigd, met haar te souperen.

Het souper had niet lang op zich laten wachten, want daar de „logeervertrekken" der bastille destijds zeer dikwijls door prinsen en voorname heeren bewoond werden, was de kok altijd op dergelijke „*soupers fins*" ingerigt, en Clairon's bestelling had hem daarom niet onvoorbereid gevonden. De

spijzen waren voortreffelijk, de wijnen uitgelezen en de vurige champagne kleurde zelfs Clairons bleeke wangen.

„Mijne vrienden," riep Baron, terwijl hij een stuk van een fasant op zijn bord schoof, „ik heb in mijn leven allerlei avonturen beleefd, maar ik moet zeggen, dat het tegenwoordige mij het beste van allen bevalt. Als martelaars der kunst zijn wij de bastille binnen getreden en eensklaps bemerken wij, dat wij in een paradijs gekomen zijn, waar de gebraden fasanten ons in den mond vliegen en rijke champagnebronnen voor onzen voet ontspringen."

„Ik vrees echter," zeide Lekain lagchend, „dat wij ten laatste ondervinden zullen, dat wij in geen paradijs, maar in eene gevangenis zijn. Onze overmoedige directeur, de lieve graaf d'Albert, was woedend, en in allen ernst bedreigde hij mij, dat wij ten minste een jaar lang in de bastille zouden blijven."

„En ik zeg, dat wij hier geen dag, geen nacht blijven zullen," riep Clairon met een fieren glimlach.

„Hoe, zelfs geen nacht?" vroeg Baron verwonderd, „gij denkt toch niet, goddelijke Clairon, dat wij thans, nu ons souper afgeloopen is, dezen salon verlaten zullen, om onzen gastheer, den gouverneur, voor zijne vriendelijke ontvangst te bedanken, om vervolgens in onze equipage naar huis te rijden."

„Ik denk, dat het ongeveer zoo zal plaats hebben als gij zegt," zeide Clairon, „al wil ik ook niet beweren, dat wij thans aanstonds na ons souper van hier zullen kunnen gaan, doch wij zullen den nacht hier niet overblijven. Daar slaat de pendule op den schoorsteen juist tien uur! Nu ik beweer, dat wij nog vóór middernacht vrij zullen zijn en in triumf van hier vertrekken."

„O dat zou heerlijk zijn," zuchtte Lekain, „want ik moet erkennen, dat de gevangenislucht mij melancholiek maakt. Deze wanden, hoe elegant zij ook gemeubileerd zijn, vertellen mij de treurigste geschiedenissen van de vroegere bewoners dezer appartementen. Wie weet, of niet de man met het ijzeren masker, wiens vreeselijke geschiedenis Voltaire onlangs aan het licht gebragt heeft, in dezen salon gelogeerd heeft, of —"

„Om Gods wil, ongelukkige, zwijg en maak ons niet somberder dan wij zijn," schreeuwde Baron, terwijl hij zijne hand

op Lekain's arm legde. „Maar zeg mij, verhevene Clairon, gelooft gij waarlijk, dat wij nog dezen avond weder op vrije voeten zullen gesteld worden?"

„Ik houd mij daarvan verzekerd. Onze vijanden hebben ons in de bastille gebragt, onze vrienden zullen er ons uit verlossen."

„Ach, van mijne vrienden verwacht ik niet veel," zuchtte Lekain, „want zij zijn niet magtig genoeg, om den toorn van den minister van politie te ontwapenen, en deze toch is het, dien wij beleedigd hebben, daar wij weigerden, een zijner protegés als onzen kunstgenoot te erkennen."

„En wat mijne vrienden betreft," zeide Baron, „zoo weet ik er geen, op wier trouw en standvastigheid ik zou kunnen rekenen, of het moesten mijne schuldeischers zijn. Deze echter zullen zeer blijde wezen, als ik eenigen tijd hier moet blijven, en daardoor verhinderd word, meer schulden te maken."

„Maar ik heb vrienden, die magtig en trouw zijn," riep Clairon fier, „vrienden, die het als eene schande voor Frankrijk zouden beschouwen, als wij, de helden der kunst, beleedigd werden, en die daarom al hunnen invloed zullen aanwenden, om ons nog heden uit deze gevangenis te verlossen. Ik herhaal het u, ik ben overtuigd, dat wij geen nacht in dit huis van jammer en ellende slapen zullen. Laat ons daarom tot middernacht althans te zamen blijven en rustig en kalm de dingen, die komen zullen, afwachten!"

„Ja, blijven wij te zamen," zeide Baron. „En daar wij thans, wat zoo zelden gebeurt, met Clairon, onze aangebedene Clairon, alleen zijn, zoo zou ik haar gaarne een verzoek willen doen."

„Spreek, Baron, wat hebt gij mij te verzoeken?"

„Ik wilde u smeeken, mij de geschiedenis van den ongelukkigen graaf St. Andème te verhalen, waarvan men mij zoo veel verhaald heeft, en die ik slechts gelooven kan, als gij zelve er mij de waarheid van bevestigt."

„*Parbleu!*" riep Lekain lagchend, „hetzelfde verzoek wilde ik ook aan Clairon doen; „ik wilde u vragen, schoonste der schoonen, of de fabelachtige spookgeschiedenis, die men van den graaf St. Andème verhaalt, werkelijk op waarheid berust, of zijn geest u inderdaad nog altijd vervolgt, of het pistoolschot — —"

„Stil," riep Clairon angstig, „stil, maak hem niet wakker,

opper geen twijfel, anders zouden wij hem spoedig hier vernemen, om u te bewijzen, dat de treurige geschiedenis inderdaad op waarheid gegrond is."

„Mijn God, 't is derhalve waar!" vroeg Baron ontsteld. „Deze spookgeschiedenis, waarvan geheel Parijs sedert jaren den mond vol heeft —"

„Zij is waar," zuchtte Clairon smartelijk, „gij weet, ik ben eene vriendin van Voltaire en gij zult daarom wel willen aannemen, dat ik niet tot de ligtgeloovigen behoor, die aan bovennatuurlijke verschijningen geloof slaan, en toch verzeker ik u, dat deze treurige geschiedenis waar is. Ik wil u haar verhalen. Men heeft u ongetwijfeld medegedeeld, dat de graaf St. Andème zijn leven door een pistoolschot eindigde, en dat hij in eenen kort voor zijnen dood aan mij geschreven brief plegtig zwoer, mij ook na zijn dood te vervolgen, mij geene rust te laten en zich op mij te wreken, omdat ik zijne liefde versmaadde en zijne gemalin nietworden wilde."

„Ja, men heeft mij dit meermalen verteld," zeide Lekain, „en ieder bewonderde Clairon's eerlijk karakter, dat zij een man niet wilde huwen, dien zij niet beminde."

„Is dat alles, wat gij beiden weet?" vroeg Clairon.

„Neen," antwoordde Baron, „ik weet nog meer. Ik weet dat op hetzelfde oogenblik, waarop de graaf door een pistoolschot aan zijn leven een einde maakte, dat zelfde pistoolschot in uw salon gehoord werd, tusschen u en een zekeren lord Spencer, die juist naast u stond, doorging en u beiden haast gedood had."

„Ook dat is waar," zuchtte Clairon. „Het was een vreeselijk oogenblik! De arme lord ontweek sedert mijne tegenwoordigheid, hij wilde mijn salon niet meer bezoeken en verliet Parijs. Dit was het eerste onheil, dat de wraak van den overleden graaf mij berokkende. Maar neen, hij is niet overleden, de graaf St. Andème, hij leeft, hij vervolgt mij met zijne onzigtbare tegenwoordigheid, met zijne vreeselijke jaloezy, hij verontrust sedert twintig jaren mijn leven en slaat al mijne gangen gade. — Nu eens liet hij mij door een pistoolschot bemerken, dat hij mij niet vergeten had, dan weder hoorde ik des avonds juist ten elf ure een vreeselijk gegil onder de vensters van mijn hôtel. Eenige jaren geleden vernam ik in plaats van dat gegil telken avond een

hevig applaudissement en thans laat mijn demon mij, als de klok de elfde ure aankondigt, eene roerende en liefelijke muziek hooren (1). Maar stil, de pendule slaat elf en thans, o God, hoort gij niets?"

„Ja, wij hooren," fluisterden de beide mannen, „wier wangen verbleekten en op wier voorhoofd groote zweetdroppelen parelden."

Inderdaad, eene zachte, liefelijke muziek liet zich eensklaps in den salon hooren; 't was als of de toonen eener harp door het vertrek ruischten en —

Eensklaps werd deze zonderlinge muziek afgebroken door het gedruisch van voetstappen, die al nader kwamen, en luide en driftig werd er op de deur geklopt.

Baron en Lekain ontwaakten als uit eenen droom; Clairon rigtte zich fier overeind en riep op gebiedenden toon: „binnen!"

De deur ging open en de markgraaf van Anspach trad binnen, terwijl de gouverneur der bastille eerbiedig voor de geopende deur bleef staan.

„Gij ziet, ik houd mijn woord," zeide de markgraaf tot Clairon, „ik geef u het bewijs, dat gij niet enkel vijanden, maar ook trouwe vrienden hebt. Gij zijt vrij! Koning Lodewijk zelf ontslaat u! Ook gij mijne heeren," vervolgde hij, zich tot de beide acteurs wendende, „ook gij zijt vrij. Voor de deur wacht u een rijtuig, om u naar uwe woning te brengen."

„O," riep Baron, „hoe zullen wij uwe koninklijke hoogheid danken voor deze genade, hoe —"

„Bewijst mij beiden daardoor uwen dank, dat gij oogenblikkelijk vertrekt," zeide de markgraaf met eenen goedigen glimlach. „Vaartwel, mijne heeren! Tot wederziens!"

Baron en Lekain, zeer goed begrijpende, dat de markgraaf met Clairon alleen wenschte te zijn, haastten zich, aan dit verzoek te voldoen en verlieten, gevolgd door den gouverneur, den salon.

„Nu, Clairon," vroeg de markgraaf, toen zij alleen waren,

(1) Göthe heeft zich dit zonderling voorval uit het leven van Clairon in zijne „Vertellingen van Duitsche uitgewekenen" ten nutte gemaakt. Eenige plaatsen in zijn werk komen letterlijk overeen met hetgeen lady Craven, de markgravin van Anspach, er van berigt. Zie Mémoirs of the Markgravine, I. 162.

„hebt gij thans de overtuiging bekomen, dat gij niet verlaten en alleen in de wereld staat, maar een trouwen vriend bezit, die over u waakt en u beschermt?"

Clairon reikte hem hare beide handen. „De vriendschap van een groot man is een geschenk der goden," riep zij in verrukking uit. „Ja, Racine heeft gelijk, zulk eene vriendschap is een geschenk der goden, en uit den diepsten grond mijns harten zeg ik er u dank voor, dat gij mij de waarheid zijner woorden hebt leeren kennen."

„O deze bekentenis maakt mij tot den gelukkigste der stervelingen," riep de markgraaf, terwijl hij Clairon's handen aan zijne lippen drukte. „En thans, Clairon, ga mede, mijn rijtuig wacht ons."

„Waarheen wilt gij mij brengen?" vroeg Clairon.

„Voorloopig naar uw hotel," antwoordde de markgraaf met een glimlach.

„Doch voordat ik uwe koninklijke hoogheid derwaarts volg, moet zij mij veroorloven, eene vraag aan haar te doen."

„Vraag, Clairon."

„Heeft de koning mij onvoorwaardelijk begenadigd? heeft hij geene voorwaarden aan mijne loslating verbonden?"

„Ja, Clairon, de koning hergeeft u de vrijheid, maar beveelt u daarentegen, morgen avond in de rol van Phedra op te treden, terwijl monsieur Vauture de rol van Hippolyte vervult."

„Ik kan aan dat bevel niet voldoen," riep Clairon hartstogtelijk. „Ik heb gezworen, het théatre français niet weêr te betreden, als deze Vauture, wiens tegenwoordigheid de kunst en de kunstenaars onteert, niet terstond zijn ontslag bekomt. Men behoudt hem, en derhalve kan ik niet blijven. Ik moet óf altijd hier in de bastille blijven, óf ik moet het tooneel voor goed verlaten!"

„Dat zult gij ook," zeide de markgraaf met eenen teederen glimlach, „ja, gij zult het tooneel verlaten. Clairon, morgen vroeg zeg ik Parijs vaarwel, om naar mijn land terug te keeren. Neemt gij er genoegen in, om als mijne aangebedene vriendin, als mijne hooggeachte zuster op mijn slot te wonen? Clairon, vriendin, zuster, wilt gij in mijn gezelschap Parijs verlaten?"

Zij zag met een langen uitvorschenden blik in het ernstige

gelaat van den markgraaf; vervolgens legde zij langzaam hare regterhand in de zijne.

„Ik neem genoegen in uw aanbod," zeide zij plegtig.

„Ja, ik verlaat met u Parijs, om als uwe vriendin, als uwe zuster bij u te blijven."

DERDE DAG.

I.

Des morgens.

Het somber klokgebrom, dat vier dagen lang van den toren van het slot te Anspach weergalmd had, was eindelijk verstomd; de lijkplegtigheden bij gelegenheid van de ter aarde bestelling der vorstin waren afgeloopen; de markgraaf had zich in zijne vertrekken afgezonderd, en ook Clairon die het lijk naar de familiegroeve vergezeld had, keerde thans langzaam naar hare apartementen terug, gevolgd door hare kamenier en den hofmeester van den vorst.

Aan de deur gekomen, die naar hare afzonderlijke vertrekken leidde, bleef Clairon staan en keerde zich tot den hofmeester.

„Gij hebt in last, mij iets mede te deelen?" vroeg zij koel en trotsch.

„Om u te dienen, uwe genade," antwoordde de hofmeester zich diep buigende. „Zijne koninklijke hoogheid, de heer markgraaf wenscht heden den ganschen dag in diepe stilte en strenge afzondering door te brengen, en door niets in zijne overdenkingen en zijne droefheid gestoord te worden. Ik moest daarom aan uwe genade vragen, op welk uur zij in haar apartement verlangt te dineren."

„Bestel mijn diner op het gewone uur," zeide Clairon uiterst bedaard, „ten vier ure!"

Hierop trad zij hare vertrekken binnen en zeide tot hare kamenier, die haar volgen wilde: „ik wil alleen zijn. Niemand mag mij storen. Blijf in de toiletkamer, mejufvrouw, ik zal wel schellen, als ik u noodig heb."

„Mevrouw de markgravin van Anspach," zeide zij, toen zij alleen was en voor den spiegel staande zich diep voor hare eigene beeldtenis boog, „mevrouw de markgravin van Anspach, ik maak u mijn compliment. *La markgravine est*

morte, vive la markgravine! Het doel is bereikt, na zeventien jaren gewacht, gevleid en geïntrigueerd te hebben, — eindelijk bereikt! De markgravin is gestorven en ik zal hare opvolgster zijn!"

Zij trad voor den spiegel terug en ging met trotsche schreden op en neder. „Ja," zeide zij zacht voor zich heen, „ja, ik zal hare opvolgster worden. De markgraaf bemint mij en vreest mij tevens, hij zal het niet wagen, om mij ter wille van eene andere vrouw te laten varen. Ik heb hem zeventien jaren van mijn leven opgeofferd, hij zal, hij moet mij thans beloonen voor mijne trouw en liefde. Zeventien jaren lang heb ik op dit sombere slot in het gezelschap van vervelende menschen doorgebragt. Maar ik hield mijn doel voor oogen en daarom bleef ik. Nu heb ik dit doel bereikt, de dood heeft de kroon van het hoofd der ziekelijke vorstin gerukt, en de mijne is gereed."

„Ja, Clairon," vervolgde zij, terwijl zij haastig weder voor den spiegel trad, „ja, Clairon, uwe vorstenkroon is gereed, en nog heden zal zij uw hoofd sieren!"

Glimlagchend beschouwde zij zich zelve, doch langzamerhand verdween die glimlach, en eene donkere schaduw vloog over haar gelaat.

„Deze zeventien jaren staan op mijn gezigt geteekend," fluisterde zij, „en het baat mij niets het te loochenen, dat Clairon oud is en reeds meer dan vijftig jaren telt. Maar voort, voort," riep zij gebiedend, terwijl zij zich met de vlakke hand over het voorhoofd streek, „voort, gij rimpels, gij jaartallen, eene kroon zal weldra dit voorhoofd overschaduwen!"

Maar ach, de rimpels verdwenen niet op haar bevel, maar bleven. Clairon zag dit en trad met een zucht weder voor den spiegel terug, om andermaal met haastige schreden op en neder te wandelen.

Plotseling bleef zij voor de groote marmeren tafel in het midden van den salon staan. Haar oog had daar een brief ontdekt, een brief, welken waarschijnlijk de courier, die dezen morgen uit Parijs gekomen was, had medegebragt.

Haastig nam zij den brief in handen. Ja, zij had zich niet vergist, het was een brief uit Parijs, en hij kwam van haren bankier, die haar vermogen te Parijs administreerde.

Een angstig gevoel greep Clairon aan, toen zij den brief openbrak, want in deze zeventien jaren had monsieur Levy haar nooit anders geschreven, dan geregeld ieder vierendeeljaars, als hij haar de interesten van haar vermogen overmaakte.

Maar het was nu nog vier weken vóór het einde van het kwartaal — wat kon monsieur Levy haar dus tusschentijds te schrijven hebben?

Hare handen beefden, toen zij den brief opende. Doch toen zij dien las, verschrikte zij hevig, en een kreet van ontzetting ontglipte haren mond.

„Geruïneerd, ik ben geruïneerd," jammerde zij, „schier mijn geheele vermogen heb ik verloren. Mijn God, ik meende, dat ik mijn kapitaal zoo zeker had uitgezet, en thans slaan de vier grootste bankiershuizen van Parijs een bankroet. En Clairon is eene bedelares, als zij heden geene vorstin wordt!"

Zij las den noodlottigen brief nog eens over en zuchtte diep. „Een half millioen francs zijn verloren," jammerde zij, „niets rest mij dan de vijftig duizend francs, die ik hier van mijne interesten bespaard en aan den markgraaf geleend heb. Vijftig duizend francs, dat is mijn gansche vermogen! O God, God — maar stil," viel zij zich zelve in de rede, „geene tranen, geen nutteloos geween. Wat schaadt het, dat Clairon arm is, daar zij toch welhaast markgravin zal wezen? Neen, neen, geene tranen. Niemand mag vermoeden, welk een verlies mij heden getroffen heeft. Niemand — maar hoe," viel zij zich zelve andermaal in de rede, „hoor ik daar niet de stem van den markgraaf beneden op het plein, komt er niet eene equipage voor?"

Zij snelde naar het raam en keek naar beneden. „Ja, hij is het," riep zij verschrikt, „hij neemt plaats in het rijtuig en rijdt weg! En hij ziet niet eens tot mij op! Hij heeft geen blik voor mij! Mijn God, wat beteekent dit? Mij laat hij zeggen, dat hij alleen en ongestoord in zijne vertrekken blijven wil, en dat ik alleen moet dineren. En thans verlaat hij het slot, zonder er mij kennis van te geven, zonder mij te laten verzoeken, om hem te vergezellen? Maar dat is immers iets ongehoords?" En waar rijdt hij heen? Ik moet dit weten!"

Haastig schelde zij, en weldra trad nu hare kamenier binnen.

„Madame Senay," riep Clairon haar toe, „ik zag u zoo even op het plein staan, toen de heer markgraaf wegreed. Is het niet zoo, gij waart daar?"

„Om u te dienen, uwe genade," zeide madame Senay, „ik was beneden op het plein. Ik was nieuwsgierig te weten, waar de markgraaf heenreed, daar hij toch aan mijne verhevene meesteres liet zeggen, dat hij dezen dag geheel alleen op zijne kamers wenschte door te brengen"

„En weet gij, waarheen de graaf gereden is?"

„Ja, uwe genade, ik hoorde het, toen hij den koetsier zijne bevelen gaf, dat hij naar het hotel „in het gouden hert" gereden is."

„Naar het grootste hotel in de stad," zeide Clairon nadenkende. „Er moeten dus aldaar wel zeer aanzienlijke vreemdelingen zijn afgestapt."

„Ja, uwe genade," fluisterde de kamenier, „er bevinden zich aldaar zeer voorname vreemdelingen, doch zij zijn niet eerst van daag aangekomen, maar reeds sedert acht dagen daar, en iederen dag heeft de markgraaf hen des avonds bezocht."

„Ongelukkige, en dat zegt gij mij eerst nu?" riep Clairon toornig.

„Ik kon het uwe genade niet eerder zeggen, want ik heb het zelve eerst zoo even vernomen. Ik heb den heer Dubois, den vertrouwden kamerdienaar van den markgraaf, met veel moeite het geheim ontlokt, en eerst nadat ik hem plegtig gezworen had, dat ik het uw genade niet zou mededeelen, heeft hij het mij toevertrouwd."

„En weet gij ook, wie de vreemdelingen zijn, die de heer markgraaf sedert acht dagen in het hôtel bezoekt?"

„Ja," zeide madame Senay zacht, „ik weet het."

„Nu, spreek, wie is het?"

„Uwe genade, het is eene dame, eene jonge schoone dame. Uwe genade kent haar. Uwe genade heeft [illegible] voor een paar jaar, toen zij hier gelogeerd was, veel [illegible] driet om harentwil gehad."

Clairon ontstelde, en ondanks haar blanketsel zag men haar verbleeken. „Lady Craven?" vroeg zij verschrikt. „Spreek, is het lady Craven?"

De kamenier knikte. „Helaas, uwe genade, zij is het."

Clairon stiet een kreet van woede uit en hief hare beide armen ten hemel. „Ik ben bedrogen," riep zij, „schandelijk bedrogen. Mijne vijandin is er weder, schoon de markgraaf mij een jaar geleden zwoer, haar nimmer te zullen wederzien — zij is gekomen om mij mijn levensgeluk te ontrooven. Maar ik zal dit niet dulden. Ha, gij zult zien dat Clairon geene vrouw is, die zich laat bedriegen. Senay, begeef u nu naar het kleine hoekraam, van waar men den weg naar de stad kan overzien. Zoodra gij de equipage van den markgraaf in het gezigt krijgt, moet gij het mij komen berigten. Ga, Senay, en let goed op!"

De kamenier vertrok en Clairon zonk als vernietigd in een fauteuil neder. „Mijn vermogen verloren," mompelde zij, „en nu ook mijne toekomst, mijn levensgeluk in gevaar! Maar neen, 't is geen tijd om te jammeren en te klagen, ik moet handelen. Wat kan ik echter doen, om dit dreigend onweder af te wenden? Hoe kan ik den markgraaf haastig en voor goed van dezen demon bevrijden, die het waagde, zich tusschen mij en hem te plaatsen?"

Zij zweeg en geraakte in diepe gedachten verzonken. Na eene lange pauze rigtte zij zich vast besloten overeind. „Ja," riep zij, „zoo moet het wezen! Ik moet alles wagen, om alles te winnen. Ik moet mij in al de droefheid mijner gekrenkte liefde aan hem vertoonen en den schijn aannemen, als wil ik hem voor altijd vaarwel zeggen. Dan zal hij gevoelen, dat hij mij bemint en zonder mij niet leven kan. Haastig dus aan het werk! Den brief geschreven en al zijne geschenken bijeen gepakt!" Hierop begaf zij zich naar haar boudoir, waar zij zich ter neder zette, om een brief aan den markgraaf te schrijven.

Er was ongeveer een uur verloopen, toen de kamenier Clairon's boudoir binnentrad.

„Uwe genade," zeide zij snel, „de heer markgraaf komt terug."

„Het is goed, ik ben klaar," riep Clairon, die zich juist gehaast hield, eene menigte groote en kleine versierselen in een zilveren mandje te leggen. „Wacht, Senay, wacht! Gij moet met dit mandje en dezen brief in de antichambre van den markgraaf gaan staan, en hem, als hij komt, beide ter hand stellen."

„Maar als de heer markgraaf weigert, het mandje en den brief van mij aan te nemen?"

„Het is waar, hij zou dit kunnen weigeren," mompelde Clairon, „en hij zal het weigeren, als hij iets kwaads tegen mij in den zin heeft. Ik zal zelve gaan, ik zal zelve hem deze zaken overhandigen, en om er zeker van te zijn, dat hij kennis bekomt van den inhoud van mijnen brief, zal ik hem dien zelve voorlezen."

„Spoed u, uwe genade, het rijtuig rijdt het plein reeds op."

„Voort derhalve, voort!" riep Clairon; „het oogenblik der beslissing is gekomen!"

Zij nam het mandje en den brief, en spoedde zich naar den anderen vleugel van het kasteel, dien de markgraaf bewoonde.

Juist toen zij daar was aangekomen, trad de markgraaf om den hoek van den corridor te voorschijn. Hij bleef staan en werd verlegen, toen hij Clairon daar bleek en ademloos tegen den muur zag leunen, en eene donkere wolk vloog over zijn voorhoofd.

„Hoe," vroeg hij en reikte haar de hand, „ik vind u hier Clairon? Men heeft u dus niet gezegd, dat ik u verzoeken liet, van daag alleen te wezen?"

„Men heeft het mij gezegd, uwe hoogheid," zeide Clairon plegtig. „Maar desniettegenstaande kom ik! Ik kom, om van uwe hoogheid eene audientie te verzoeken."

„Eene audientie? Wat klinkt dat deftig, Clairon," riep de markgraaf. „Doch gij zult die hebben, en wel terstond! Heb de goedheid binnen te treden!"

Hij opende zelf de deur der antichambre en liet Clairon voor hem uitgaan; zonder een woord te spreken volgde hij haar, tot dat zij zijn kabinet bereikt hadden.

„Spreek nu," zeide hij, terwijl hij de deur van het kabinet achter hen beide sloot, „wat is er? Welke gewichtige zaak hebt gij mij mede te deelen?"

„Ik heb uwe hoogheid dit te brengen," riep Clairon, en bood hem het zilveren mandje.

„Nu, wat is dat?" vroeg de markgraaf.

„Uwe hoogheid, het zijn de geschenken, waarmede uwe vriendschap en goedheid mij gedurende zeventien jaren vereerd heeft, en die ik u heden moet terugbrengen."

„En waarom moet gij dat?" vroeg de markgraaf. „Wie dwingt u daartoe?"

„Dat, uwe hoogheid, staat in dezen brief, waarmede ik de geschenken van uwe hoogheid wilde terugzenden. Doch ik herinnerde mij, dat uwe hoogheid er niet van houdt brieven te lezen, en dat uwe hoogheid mij zeventien jaren lang de eer gunde, om zich door mij hare brieven te laten voorlezen. Ik verzoek haar ook thans om deze gunst; uwe hoogheid, veroorlooft gij mij, u dezen brief voor te lezen?"

„Wel nu, doe het, zeide de markgraaf glimlagchend. Neem plaats en sta mij toe, tegenover u te gaan zitten. Zie zoo, nu ben ik geheel gehoor! Lees, dierbaarste Clairon!

Clairon opende haren brief en begon te lezen:

„De sluijer is gevallen. Ik zie dat ik het slagtoffer uwer luimen, uwer zelfzucht geworden ben. Ik vertrouwde zoo vast op uwe vriendschap, op uwe liefde. Doch nu bemerk ik, dat ik mij bedrogen heb. Gij hebt mij misschien nooit bemind. Want hadt gij mij bemind, dan zoudt gij mij steeds dat vertrouwen geschonken hebben, hetwelk ik mij nooit onwaardig gemaakt heb. Hadt gij mij bemind, dan zoudt gij eene vrouw, die u zeventien jaren lang gediend heeft zoo wuft, niet verstooten. Ik kan mij niet begrijpen, dat gij niet voor mij en voor u zelven bloost, daar gij lafhartig genoeg waart, mij te misleiden. Groote God, is dat de man, dien ik bemind heb als een ideaal van zedelijke grootheid? Niet zonder bittere smart vernam ik, wat gij gedurende de laatste acht dagen gedaan hebt! Ik zie er de noodzakelijkheid van in, om de banden, die ons aan elkander hechten, voor altijd te verbreken. Ongetwijfeld verheugt gij u over uwe daden, terwijl ik mij verlaten zie. Ik heb nogtans medelijden met u en vergeef u.

Met onbeschrijfelijke droefheid leg ik de geschenken, die ik van u ontving, aan uwe voeten neder. Mogelijk beschouwt gij dit als eene beleediging, doch ik verzeker u, dat ik daarmede volstrekt niet de bedoeling heb u te beleedigen. Ach, uw gedrag heeft het mij ten pligt gesteld, zoo te handelen. Herinner u, dat ik nooit iets voor mij zelve begeerd en er nooit aan gedacht heb, mij zelve te verrijken. Uw geluk was mijne eenige zorg. Herinner u, dat gij mijn gebieder niet zijt, en dat, als ik u de vrijheid gaf, mijn wel-

de voorlezing van haren brief zoo bedaard aangehoord en op 'al hare beschuldigingen volstrekt niet geantwoord had?

Hoor, daar rijdt een rijtuig het plein op — de reiskoets van den markgraaf — en vervolgens nog een tweede rijtuig! — De equipage, die de markgraaf nog slechts weinige weken geleden aan Clairon ten geschenke gegeven had!

„Ja, het is zoo gelijk ik dacht," jubelde Clairon, „de markgraaf wil met mij op reis gaan! Ons huwelijksreisje! Zijn kiesch gevoel komt er tegen op, om hier op het kasteel, waar nog voor weinig tijds het lijk zijner gemalin gestaan heeft, zijn tweede echtfeest te vieren. O hij heeft een edel, grootmoedig hart! Hij verdient het, dat Clairon hem bemint. Hoor, daar slaat het acht uur, de beslissende oogenblik nadert!"

Juist werd er tegen hare deur getikt; Clairon ging bedaard in een fauteuil zitten en riep op gebiedenden toon: „binnen!"

Terstond ging de deur open en de hofmeester van den markgraaf trad binnen.

„Zijne hoogheid, de heer markgraaf heeft mij bevolen uwe genade dit ter hand te stellen," zeide hij, terwijl hij Clairon het zilveren mandje met de geschenken, waarin tevens een brief en een verzegeld paket lag, aanbood. „Zijne hoogheid laat uwe genade weten, dat de brief en het paket het antwoord van den heer markgraaf behelzen."

„Het is goed, vertrek," beval Clairon.

„Met uw verlof, uwe genade, zijne hoogheid verlangt van uwe genade een klein schriftelijk bewijs, dat zij de versierselen, den brief en het geld ontvangen heeft.

„Het geld?" vroeg Clairon verwonderd. „Waar is het geld?" De hofmeester wees met den vinger op het verzegelde paket. „Daar, uwe genade. Het zijn vier rollen met louis d'ors, iedere rol bevat een duizend twee honderd vijftig stuks, te zamen vijf duizend louis d'ors. Uwe genade hebbe slechts de goedheid het na te zien."

Clairon brak met bevende hand het zegel van het paket los.

Ja, er bevonden zich werkelijk vier zware rollen geld in, en toen zij er een van opende, rolden de geldstukken haar in den schoot.

„Uwe genade bemerkt dat ik gelijk heb," zeide de hofmeester. „Mag ik u thans om het bewijs verzoeken?"

„Geef mij ginds van de tafel papier en potlood aan," beval Clairon.

*

De hofmeester voldeed aan dit bevel en bragt haar het verlangde.

Clairon nam het potlood en schreef met vaste hand: „Ik heb de versierselen, den brief en het geld in goede orde ontvangen" en gaf vervolgens dit geschreven bewijs aan den hofmeester.

„Nu?" vroeg zij ongeduldig, toen de hofmeester nog niet vertrok. „Hebt gij mij nog iets te zeggen?"

„Neen, uwe genade. Ik wilde mij slechts veroorloven te vragen, hoe laat gij heden avond verkiest af te reizen?"

„Hoe? Bepaalt de markgraaf niet het uur onzer afreize?" vroeg Clairon verwonderd.

„Zijne hoogheid heeft mij gezegd, dat het geheel en al aan de keus van uwe genade moest overgelaten worden, of zij heden avond of morgen vroeg wenschte te vertrekken."

„Zonderling," mompelde Clairon. „Ik moet eerst den brief van zijne hoogheid lezen. Die zal mij oplossing geven. Begeef u naar de voorkamer. Ik zal u terstond roepen."

De hofmeester boog zich en vertrok. Clairon opende met sidderende handen den brief.

„Mijn God!" fluisterde zij diep adem halende, „wat beteekent dit? Waarom schrijft hij mij, in plaats van zelf te komen? Waarom." — Als zij thans hare oogen in den brief sloeg, gaf zij een gil en verschrikte geweldig.

„Neen," riep zij, „neen, dat is onmogelijk, dat kan niet zijn, mijne zinnen zijn verward, en de letters dansen voor mijne oogen. Ik wil nog eenmaal lezen." — Zij nam weder den brief in de hand, en las: „Dierbaarste Clairon! Gij hebt gelijk, ik ben een ondankbare, die uwe vriendschap niet meer waardig is, die al de verwijtingen verdient, die gij mij doet. Daar ik mijne schuld erken en gevoel, durf ik niet meer onder uwe oogen verschijnen. Ja, ik heb u misleid, uwe edele vriendschap was mij niet genoeg, maar ik had voor mijn geluk ook nog behoefte aan de liefde eener jeugdige en brave vrouw. — Wees boos op mij, maar veroordeel mij niet. Ontvang hiernevens de geschenken terug, die ik u, mijne vriendin, in gelukkigere dagen gegeven heb. Draag ze tot een aandenken van mij. Ontvang tevens de vijftigduizend francs, die gij mij voor tien jaren geleend hebt, en vergeef het mij, dat ik de som verdubbeld heb,

want ik weet, Clairon heeft eene milde hand — en zij doet gaarne wel. Veroorloof mij dus, dat ik u voor uwe armen in plaats van twee duizend vijf honderd, vijf duizend louis d'ors zende! En thans, mijne vriendin, vaarwel! Keer naar Parijs terug en gedenk mijner. Ik ga naar Italië. Lady Craven vergezelt mij, en heeft er in toegestemd, om mijne gemalin te worden. Wij zullen ons, nadat wij onze reis volbragt hebben, in Engeland vestigen, en ik zal nimmer weder naar Anspach terug keeren, waar ik aan de zijde van mijne vriedin Clairon zeventien gelukkige jaren doorgebragt heb. Ik ben het moede regent te zijn, en zál er mij mede vergenoegen, voortaan een vrij man te wezen. Ik heb mijn land aan den koning van Pruissen verkocht, en Lady Craven, mijne toekomstige gemalin, is niet eerzuchtig genoeg, om deswege boos op mij te zijn. Zij begeert niet te heerschen, maar slechts te beminnen en bemind te worden. En nu nog eenmaal vaarwel! Als gij dezen brief leest, ben ik reeds ver van u verwijderd, en wij zullen elkander zeker nimmer wederzien. Altijd echter blijf ik uw vriend Alexander!"

„Afgereisd, hij is afgereisd," schreeuwde Clairon buiten zich zelve, „hij ontvlugt mij, hij vertrekt met haar. Maar neen, neen, dit is alles bedrog. 't Is niet mogelijk, dat hij gaat, zonder van mij afscheid te nemen. Hij is hier! Ik wil, ik moet hem zien!"

Zij snelde naar de deur en riep met luide stem den hofmeester.

„Welk rijtuig reed daar straks weg?" vroeg zij den binnentredende.

„De reiskoets van den heer markgraaf, die hem te München moet opwachten."

„Ha, de markgraaf is dus nog niet afgereisd?" vroeg Clairon.

„Vergeving, uwe genade, de heer markgraaf is reeds twee uur geleden met Lady Craven afgereisd. Hij begaf zich te voet naar haar hotel, van waar zij te zamen in het rijtuig der lady zijn vertrokken."

Clairon antwoordde niet. Hare wangen waren doodsbleek, hare lippen trilden en heete tranen ontvloeiden hare oogen.

„Uwe genade," zeide de hofmeester ten laatste, „wanneer zijt gij voornemens af te reizen, dezen avond nog, of morgen vroeg eerst?"

Langzaam en fier keerde zij het hoofd naar hem toe.

„Laat terstond inspannen," zeide zij. „Ik wil dit huis oogenblikkelijk verlaten!"

En zij deed eenige schreden vooruit naar deur. Plotseling echter begon zij te waggelen en zonk bewusteloos op den grond neder.

VIERDE DAG.

I.

Des morgens.

Drie en twintig jaren waren verloopen, sedert den dag dat Clairon diep vernederd en in doffe vertwijfeling het slot te Anspach verlaten had en naar Parijs teruggekeerd was.

Drie en twintig jaren! Zij hadden in Frankrijk eene nieuwe orde der dingen in het leven geroepen. Bonaparte heerschte thans in het jaar 1803 als eerste consul over Frankrijk.

Het was op een kouden somberen Novemberdag van dat jaar, dat voor een der huizen in het dorp Passy bij Parijs een fiacre stil hield. Een heer, diep in zijn pels gewikkeld, steeg er uit en vestigde zijne blikken onderzoekend op het ijzeren hek, waardoor het voorplein van het huis van de straat was afgescheiden.

„Het moet hier zijn," mompelde hij voor zich heen.

„Hé, koetsier, kunt gij het nommer op de deur van het gindsche huis ook lezen?"

„Nommer vijftig, genadige heer."

„Dus is het het regte nommer. Ha, en daar hangt ook eene bel."

De heer schelde aan, en na eene geruime poos gewacht te hebben, ging de huisdeur open en eene oude vrouw, gekleed in het costuum, dat toen ter tijde de soubretten op het tooneel plagten te dragen, en omringd door vier springende en blaffende honden kwam langzaam over het voorplein aanloopen.

De tachtigjarige soubrette had eindelijk de poort van het

hek bereikt, en hare oogen op den vreemdeling vestigende, vroeg zij naar zijne begeerte.

„Ik ben de secretaris van den minister Chaptal," zeide de heer, „en ik kom....."

„Ik weet het al," riep de oude vol blijdschap, terwijl zij zich haastte de poort te openen. „Treed binnen, mijnheer. Mademoiselle zal zich gelukkig gevoelen, u te zien. Kom mijnheer!"

Bedaard liep zij voor den vreemdeling uit, en terwijl zij met de karwats, die zij in de hand had, nu en dan de honden die tegen haar opsprongen van zich weerde, zeide zij zwoegende en hoestende: „O hoe blijde zal mademoiselle zijn, u te zien, mijnheer. Het was intusschen ook hoog tijd, dat wij hulp kregen. Wij hebben gebrek aan alles, en toch zou mademoiselle liever van gebrek gestorven zijn, dan dat zij de hulp van anderen ingeroepen had. Maar Frankrijk, dat is wat anders, van Frankrijk mag zij wel ondersteuning aannemen, want Frankrijk heeft aan haar groote verpligting. Nu hier zijn wij in de woonkamer van mademoiselle," vervolgde zij, terwijl zij thans een ledig, ongemeubileerd vertrek binnen traden, „wacht slechts, als het u belieft, een oogenblik, tot dat ik u aangediend heb."

Zij trippelde haastig door de kamer naar de tegenover gelegene deur, doch vóór die te openen, keerde zij nog eens om en vroeg den vreemdeling: „Uw naam, mijnheer?"

„Menneval!"

„Heer Menneval," riep de oude soubrette, terwijl zij de deur wijd opende, „heer Menneval, secretaris van zijne excellentie den heer minister Chaptal."

„Laat hem binnen komen," riep eene gebiedende stem uit de kamer, en Menneval trad thans in het vertrek. De oude soubrette volgde hem, en plaatste zich achter den fauteuil, die midden in het vertrek stond.

In deze fauteuil zat eene dame, die mogelijk nog ouder was, dan de soubrette, maar die in weerwil van haren hoogen leeftijd en hare omgeving nog een imposant voorkomen had.

Toen de oude dame, die als eene koningin in haren leuningstoel gezeten was, den binnentredenden heer in het oog kreeg, trok zij hare wenkbraauwen te zamen en drukte

„O mademoiselle, mijne dierbare aangebedene mademoiselle!" zuchtte de oude soubrette, terwijl zij van achter den leuningstoel te voorschijn trad en naast haar nederknielde. „Heb medelijden met mij, spreek niet van den dood, verscheur mijn zwaar gefolterd hart niet, dat op de wereld niets bemint, dan Clairon alleen."

„Het is waar, Senay, gij hebt een trouw en edel hart," zeide Clairon hare hand op het hoofd van hare weenende kamenier leggende. „Mijnheer, vergeef aan mijne goede madame Senay de hevige aandoening, die zich op dezen stond van haar meester maakt. Zij is dertig jaren in mijne dienst geweest, zij heeft de dagen van mijn geluk met mij doorgebragt en in de dagen mijner armoede, toen ik niets meer had, dat ik met haar deelen kon, niets dan mijne tranen, heeft zij mij niet verlaten! Ween niet langer, Senay, vergun mij te sterven en over te gaan in het land der onsterfelijken, die mij wachten. O hoe vurig verlang ik er naar, om mijnen onsterfelijken vriend Voltaire, om Molière en Baron te ontmoeten.

„Ik zal," vervolgde Clairon, „hun treurige tijding te brengen hebben, ik zal hun moeten zeggen, dat er in Frankrijk geene kunst en geene kunstenaars meer bestaan. O het is tijd, dat Clairon de wereld verlaat, want de wereld is Clairon niet langer waardig."

„Maar zij wenscht toch zooveel mogelijk te toonen, dat zij zich jegens Clairon verpligt gevoelt," zeide Menneval vriendelijk, „zijne excellentie wenscht niets vuriger, dan u voor gebrek te bewaren en van alle zorg te ontheffen. Men zal niet kunnen zeggen, dat Frankrijk zich jegens de groote Clairon ondankbaar gedragen heeft."

„Ha, mijn vaderland is altijd zeer dankbaar en zeer vrijgevig jegens mij geweest," riep Clairon met een bitteren glimlach. „Frankrijk heeft mij zeer vele kroonen aangeboden. Zie, daar liggen al die kroonen!"

Zij wees met de hand op de buste van Voltaire, waarvan het voetstuk bedekt was met eene menigte verwelkte lauwerkransen en bouquetten.

„Zie," zeide zij, „daar liggen de kroonen der onttroonde koningen. Ik heb al die huldeblijken, welke men mij aanbood, voor de voeten van Voltaire nedergelegd, want

aan hem mijnen grooten leermeester heb ik ze allen te danken."

Hier zweeg Clairon en liet het hoofd op hare borst zinken. Toen zij na eene poos hare oogen weder opsloeg, naderde de heer Menneval haar, en waagde het, eenige goudstukken naast haar op de tafel neêr te leggen.

„Veroorloof mij," zeide hij zachten min of meer verlegen, „dat ik in naam van mijnen minister deze goudstukken hier neêrleg, ten einde voor het oogenblik in uwen nood te voorzien."

Clairon knikte deftig. „Zij zijn mij zeer welkom," zeide zij, „want de slagter wil de koningin van Babylon niet meer borgen (1)."

„Ik zal mij haasten den heer minister omtrent uwen toestand in te lichten," vervolgde Menneval. „Ik twijfel niet, of hij zal mij terstond weder naar u toezenden, om u op meer voldoende wijze uit uwe ongelegenheid te helpen."

„Haast u terug te komen," zeide Clairon afgemat, „haast u, opdat de geschiedenis niet eenmaal berigte, dat Frankrijk zijne Clairon van honger liet sterven! Senay, laat mijnheer uit!"

De oude soubrette hief zich langzaam van hare kniën op en waggelde naar de deur, terwijl zij Menneval een teeken gaf haar te volgen.

Clairon oogde beiden na, terwijl zij door de ledige voorkamer heen gingen. „Hij zal te laat komen." prevelde zij, „ik voel, dat ik ga sterven."

II.

Des avonds.

Toen de avond begon te vallen, hield weder een fiacre voor het vervallen landhuis te Passy stil, en weder was het de heer Menneval, de secretaris van den minister Chaptal, die er uitsteeg en het hek naderde.

„Doch deze keer behoefde hij niet aan de schel te trekken en te wachten, tot dat men hem open deed. De poort van het hek stond open, en niemand belette hem binnen te

(1) De eigen woorden von Clairon. Zie *Mémoires de la duchesse d'Abrantes.* Vol. V. 255.

treden. Zelfs de honden, die des morgens zoo vreeselijk geblaft hadden, lagen thans stil voor de deur van het huis en hieven niet eens den kop op, ofschoon het een vreemdeling was, die hun naderde en het waagde, tusschen hen door te loopen en de woning binnen te treden.

Maar ook in de woning zelve was het doodstil en nergens was de oude soubrette te zien.

Met een beklemd hart trad de heer Menneval de ledige voorkamer binnen en haastte zich het woonvertrek van Clairon te bereiken.

Niemand antwoordde intusschen op zijn geklop, en hij besloot ten laatste de deur te openen. Een zacht gejammer drong thans tot zijne ooren door, en een hartverscheurend tooneel vertoonde zich aan zijnen blik.

Daar in het midden van de kamer, in den fauteuil naast de tafel, zat Clairon in hetzelfde gewaad, waarin Menneval haar dezen morgen had aangetroffen, alleen met dit onderscheid, dat eene kroon van verwelkte lauweren op haar voorhoofd rustte, en dat zij in de handen, die in haren schoot gevouwen lagen, een verdorden lauwerkrans hield. Hare oogen waren gesloten en een zonderlinge glimlach speelde om hare bleeke lippen. Aan hare voeten, met het gelaat in Clairon's schoot verborgen, lag madame Senay, de oude soubrette, zacht snikkende en biddende, terwijl de beide marmeren busten van Voltaire en Lekain, waar naast eenige lichten op eenvoudige kandelaars brandden, de actrice schenen toe te lagchen en welkom te heeten in het oord der onsterfelijkheid.

De heer Menneval, die bij dit gezigt eene ligte huivering door zijne leden voelde gaan, boog zich tot de kamenier neder en tikte haar op den schouder.

„Sta op," zeide hij zacht, „ik kom van den minister Chaptal. Ik breng hulp voor mademoiselle Clairon. Zie hier, lees dit papier!"

De oude soubrette hief zich langzaam van hare knieën op; zij staarde den spreker verwonderd aan en nam werktuigelijk het papier in de hand, dat hij haar overgaf.

„Lees," zeide Menneval, „het is eene blijde tijding voor uwe meesteres."

En madame Senay las: „Goed voor twee duizend francs,

op vertoon te betalen aan mademoiselle Clairon — Chaptal (1). Mijnheer," riep zij verontwaardigd uit, „wat zal de groote Clairon met uwe nietige aalmoes doen? Ziet gij dan niet, dat zij gestorven is?"

„Hoe," riep Menneval, „Clairon is gestorven?"

„Neen," zeide madame Senay plegtig, „Clairon is niet gestorven, zij heeft slechts deze rampspoedige wereld verlaten, die harer niet waardig was. De onsterfelijke Clairon is heengegaan naar het land der onsterfelijken. Zij heeft tachtig jaren geleefd, om 's werelds ondank te leeren kennen. Thans leeft zij daar boven in heerlijkheid en zaligheid. Ik hoop, dat zij mij spoedig tot zich zal roepen, om haar daar te dienen, zoo als ik haar hier gediend heb. Ga heen, mijnheer, breng uwen minister zijn grootmoedig geschenk terug. De groote Clairon behoeft geene aalmoezen meer! De groote Clairon is dood!"

ANNA DE WAANZINNIGE.

Medegedeeld door L. A. H.

1780.

Graaf Lodewijk van Pertcan had afstand gedaan van het woelige hofleven te Versailles, om het te verwisselen met het zachte en vreedzame leven van een' landedelman, en bewoonde, in het hierboven genoemde jaar, zijn prachtig kasteel, aan de oevers der Loire.

Pieter, de eenige zoon van den graaf, een jongman van vijfentwintig jaren, was aan het hof gebleven. Hij was vlug van geest, doch zeer los van zeden, zoodat zijn gedrag menigmaal aanstoot gaf, zelfs aan de losbandige hovelingen te Versailles, die, vooral in de laatste jaren der regering van den ongelukkigen Lodewijk XVI, zich tot taak stelden, om beter te schijnen dan zij inderdaad waren.

Ieder jaar, gedurende den jagttijd, bragt de jonge graaf een paar maanden op het landgoed van zijn' vader door.

Op het goed van graaf Lodewijk leefde eene jonge wees, de dochter van een' voormaligen jagtopziener van dien edel-

(1) *Mémoires de la duchesse d'Abrantes.* V, 247.

man. Zij bestond van den arbeid harer handen, en ook gedeeltelijk van eene kleine jaarwedde, welke graaf Lodewijk haar had toegelegd, uit achting voor de nagedachtenis van haren overleden' vader, die hem steeds getrouw gediend had.

Anna, zoo heette het meisje, was eene blondine, met groote blaauwe oogen, zoo schoon en zacht, als men ze gewoonlijk bij eene romanheldin kan wenschen. Haar wandel was, naar de loopende geruchten, steeds onberispelijk geweest, en geen boerenknaap zou zich eenige vrijheid ten haren opzigte hebben durven veroorloven. Hare schoonheid en hare fraaije blonde haren hadden haar den bijnaam doen verwerven van Anna de Schoone of Anna de Blonde. Wij zullen spoedig zien, hoe zij den naam van Anna de Waanzinnige ontving.

Zij woonde geheel alleen in een lief huisje, gelegen aan het uiteinde van het park, dat zich achter het kasteel Pertcan uitstrekte. Ofschoon arm, zou het haar niet aan minnaars ontbroken hebben; maar geen der jongelieden uit het dorp zou het hebben durven wagen naar hare gunst te dingen, sedert dat men wist, dat zij verloofd was aan Bertus, den jagtopzigter van den graaf, een' sterken en vurigen jongeling, opvliegend van aard, en die op vijftig passen afstands nooit zijn schot miste.

De graaf zelf had de jongelieden met elkander verloofd. Wij beweren echter niet, dat Anna haren aanstaanden man beminde; maar wij kunnen verzekeren, dat Bertus zijne toekomstige vronw hartelijk lief had.

Sedert eenigen tijd, had Bertus meenen op te merken, dat Anna er peinzend en treurig uitzag. Dit wekte ongerustheid bij hem op, zoodat hij eindelijk besloot zijne bruid met teedere ijverzucht te ondervragen.

Anna antwoordde niets, en, toen hij aandrong, begon zij te weenen. De vrouwentranen bragten het gewone uitwerksel te weeg. Bertus erkende, dat hij ongelijk had, en schreef de verandering van Anna aan ongesteldheid toe.

Niet ver van het huisje van Anna, bevond zich eene deur in den muur, die het park omringde. Het was nog een half uur voor zonsopgang, en de daauw glinsterde op het gras en de planten, in afwachting van de zonnestralen, die

glans zouden aanbrengen. Eene heldere stem klonk in de verte. Er volgden eenige oogenblikken van stilte. Toen hoorde men het geblaf van honden, en daarna het gezang van iemand, dien men onmiddellijk daarna door het park zag gaan, en de deur in den muur openen, om zijne honden er uit te laten. Een geweer rustte op zijn' schouder.

Bertus, want deze was het, begaf zich naar de deur van het huisje, en was op het punt om aan te kloppen, toen hij bedacht, dat het nog wel wat vroeg was, om zijne bruid een bezoek te brengen. Hij zette dan ook zijnen weg voort; maar alvorens het park te verlaten, keerde hij zich nog eens om, en bleef staan, om het dak te aanschouwen, onder hetwelk zijn kostbaarste schat zich bevond.

Eene blijde verrassing deed Bertus stil staan. De deur van het huisje werd eensklaps geopend. Bertus wilde Anna zien, zonder dat hij door haar bemerkt werd. Hij verborg zich schielijk achter een' boom, waar men hem, van het huisje komende, niet konde zien.

Anna trad naar buiten, en deed eenige schreden. Zij wierp een' onderzoekenden blik rondom zich, en ging weêr naar binnen. Eenige seconden later, verscheen zij op nieuw; maar ditmaal was zij niet alleen. Een man vergezelde haar. Zij sloeg hare armen om zijn' hals, en gaf hem een' teedren afscheidskus. De man verwijderde zich langzaam, in de rigting van het kasteel.

Bertus voelde zijn hart van verontwaardiging bonzen. Zijn hoofd brandde, alsof het plotseling met een gloeijend ijzer in aanraking ware gekomen. Hij drukte de kolf van zijn geweer tegen zijn' schouder, haalde den haan over, en legde op den vreemde aan.

Wij hebben het reeds gezegd: Bertus miste het doelwit nooit. Nog een oogenblik, en de minnaar van de blonde Anna zou dood ter aarde vallen, en Bertus als moordenaar voor altijd geschandvlekt zijn!...

Maar de onbekende keerde zich eensklaps om. Het wapen van Bertus ontviel aan zijne handen. Hij had den jongen graaf Pieter herkend, den zoon van zijnen meester. Hij wachtte, tot dat de jonge graaf uit het gezigt verdwenen, en Anna weder in haar huisje gegaan was. Hij keerde toen naar het kasteel terug, verwisselde zijne livorei van jagtop-

zigter met de boerenkleeding, die hij vroeger gedragen had, en vertrok zonder iemand gesproken te hebben.

Alle nasporingen waren vruchteloos; Bertus, de jagtopzigter, was verdwenen, en Anna bleef als verlatene bruid achter.

De gevolgen der liefdesbetrekkingen van den jongen graaf met de jeugdige boerin, lieten niet op zich wachten. Hij had naar het bezit van Anna gehaakt; zij was de zijne geworden, en werd spoedig daarna vergeten. De bezoeken van Pieter werden zeldzamer. Eindelijk hielden zij geheel op.

Pieter kwam niet meer bij Anna: zij begaf zich naar hem. Zij bewees hem, dat hij haar niet mogt verlaten; want, dat zij moeder zoude worden. Pieter antwoordde, dat het zekerlijk eene lastige zaak was, indien zij op waarheid aanspraak konde maken, en dewijl hij een edelmoedige edelman was, bood hij haar zooveel goud aan, als zij voor zich en haar kind kon verlangen. Anna voelde den smaad. Zij verwijderde zich, zonder iets te antwoorden. Pieter verwonderde zich over de zonderlinge belangeloosheid van eene boerin, die rijk kon worden en het toch niet wilde zijn!

Eenige dagen daarna vertrok de jonge graaf naar Parijs, en dacht spoedig in het geheel niet meer aan de blonde Anna. Deze, in haar huisje teruggekomen, ging op eene voetbank zitten en weende...

Dagen, weken, maanden verliepen. Anna ging niet meer uit. De tranen hadden haar schoon gelaat zoodanig verwilderd, dat zij bijna onkenbaar was geworden. Eindelijk schonk zij het leven aan een' zoon. Van dien stond zag men haar niet meer schreijen, maar hoorde men haar schier onophoudelijk zingen. De boeren veranderden haren naam: zij was nu niet meer Anna de Schoone of Anna de Blonde.

Men noemde haar Anna de Waanzinnige.

1793.

De altijd voortrollende tijdstroom had dertien jaren verzwolgen. De vernielende fakkel der omwenteling had Frankrijk verwoest, en den adel met het koningschap omvergeworpen. De wapenschilden waren verbrijzeld, en de kasteelen der edellieden verbrand.

De oude graaf van Pertcan was overleden. Pieter, zijn zoon, had zich bij de uitgewekenen te Coblentz gevoegd.

In Maart 1793, werd hij met eene geheime zending vereerd, en waagde het toen naar Frankrijk terug te keeren. De politie van het Schrikbewind kreeg berigt van zijne aankomst te Parijs. Hij werd vervolgd, en vlugtte nog bij tijds uit de hoofdstad. Hij begaf zich naar de streek, waar hij geboren was, en verschuilde zich in de bosschen, gevolgd door eenige getrouwe aanhangers van de verdrevene Bourbonsche prinsen.

Midden in die bosschen bevond zich een gehucht. Boven de deur vau een der huizen van dit gehucht, las men de volgende woorden, met rood krijt geschreven: „Tapperij. Uitmuntende wijn te koop, tegen vier stuivers de kan."

De kroeg bestond gelijkvloers uit eene enkele kamer. Twee langwerpige tafels, drie houten banken en eenige matten stoelen maakten het geheele huisraad uit. Daar de herberg niet zeer drok bezocht werd, en geen genoegzaam middel van bestaan opleverde, had de herbergier achter zijn huis eene soort van bakkerij opgerigt, die vrij goede winsten gaf.

Een twaalftal soldaten van de Republiek zaten aan eene der twee tafels, en bragten den tijd door met drinken, rooken en kaartspelen. Op korten afstand zat, onder den wijden schoorsteenmantel, een officier, die met niemand sprak. Zijne epauletten waren die van een' eersten luitenant, en naar zijn voorkomen te oordeelen, moest hij een' zeven- of acht en dertigjarigen ouderdom hebben bereikt. Zijne gelaatstrekken waren schoon en regelmatig, maar de diepe rimpels, die er zich op vertoonden, verraadden de smarten, welke die man had ondervonden. Het was, alsof een oude wond zich weder opende.

De deur van de kroeg werd van buiten geopend. Een soldaat trad de kamer binnen en sloeg militairsgewijze aan. „Bevindt zich hier de burger-luitenant Bertus?" vroeg hij.

„Die ben ik!" antwoordde de officier, terwijl hij opstond en den soldaat wenkte hem te naderen.

De soldaat overhandigde hem een' brief. De officier verbrak het zegel, en las: „Burger-luitenant, wij hebben dezer dagen eene ontmoeting gehad met de bandieten, aangevoerd door den voormaligen graaf Pieter van Pertcan. Wij hebben hen, voor het grootste gedeelte, in de pan gehakt, doch hun

opperhoofd is ons ontkomen. Zoo even verneem ik, dat hij zich in de bosschen van zijn voorvaderlijk landgoed schuil houdt. Daarom beveel ik u, hem op te sporen, gevangen te nemen en daarna te fusilleren, als een' verklaarden vijand der heilige Republiek."

„Kapitein Cato Doodal."

Luitenant Bertus, dezen brief gelezen hebbende, fronselde hem met woede in één en sprak in zich zelven: „Zoo is dan eindelijk de blijde dag aangebroken, waarop ik mij aan den ellendeling zal kunnen wreken! Dezen keer zal ik hem niet laten ontsnappen!"

Hij riep zijne manschappen te zamen. — „Soldaten," zeide hij hun, „het berigt, dat ik zoo even ontvangen heb, geeft mij de verzekering, dat de beruchte partijganger Pertcan zich in onze nabijheid bevindt. Onze eer eischt gebiedend, dat wij hem meester worden. Helpt mij allen; zoekt met onverflaauwden ijver. Hij, die het roofdier opspoort, en zich van het monster meester maakt, zal de sergeantsstrepen tot belooning ontvangen. Vooruit, burger-soldaten: op de jagt van ons wild!..."

De soldaten antwoordden door een vrolijk gejuich, dat hunnen ijver bewees, die door zulk een schoon vooruitzigt ontvlamde.

De kleine troep was op het punt, om de herberg te verlaten, toen een nieuw persoon binnentrad, op wien niemand in het eerst acht sloeg. Het was een kind, klein van gestalte, maar dat, naar zijne gelaatstrekken te oordeelen, twaalf jaren oud konde zijn. Hij droeg de kleeding van den armen boerenstand, en onderscheidde zich door de fraaije blonde haren, die in talrijke krullen zijn hoofd versierden.

Het kind naderde den waard, gaf hem een stuk zilvergeld en zeide: „Mag ik twee brooden van u hebben?"

„Wat duivel!" riep de herbergier uit, „welk een' eetlust hebt gij toch met uwe moeder sedert drie dagen! Zij is zekerlijk nog gekker dan gewoonlijk, daar zij u zooveel brood laat halen. Wat doet zij er toch mede, kleine Pieter?"

Bij het hooren van dien naam, bleef de luitenant staan. Hij zag het kind met een' doorborenden blik aan, en werd door eene hevige ontroering aangegrepen. De kleine jongen

verdroeg dien blik met volkomene onverschilligheid, nam zijn' pet van het hoofd en groette den luitenant. Deze rigtte zich tot den waard, en vroeg wie dat kind was.

„Burger-luitenant," antwoordde de herbergier, „het is de zoon van Anna de Waanzinnige."

— „Van Anna! En hoe heet hij?"

— „Pieter, burger-luitenant."

— „Draagt hij geen' anderen naam?"

— „Neen, burger-luitenant."

— „Maar wie is dan zijn vader?"

— „Dien heeft men nooit gekend."

Terwijl Bertus met den waard sprak, had het kind de twee brooden onder den arm genomen, en was gereed, om te vertrekken. De officier tikte hem even op den schouder.

— „Hoor eens, vriendje, waar gaat gij heen?"

— „Die brooden wegbrengen."

— „En waar brengt gij die brooden naar toe?"

— „Naar....."

Het kind scheen te aarzelen, en bleef staken.

— „Nu! aan wien?"

— „Aan mijne moeder, bij ons in huis."

— „Is dat wel waar?"

— „Ja, luitenant."

Bertus nam een norsch voorkomen aan, en zeide met eene donderende stem:

— „Gij liegt!"

Het kind begon van angst te beven.

— „Gij liegt!" herhaalde de officier. „Die brooden zijn niet voor uwe moeder..."

Het kind zweeg en zag bedremmeld voor zich neêr. Bertus vervolgde met eene zachtere stem:

— „Men heeft u eene boodschap gegeven, niet waar?"

Het kind rilde als een eikenblad, dat door den wind bewogen wordt. Bertus herhaalde zijne vraag, waarop het jongentje stamelde:

— Ja, heer luitenant."

— „En wie heeft u die boodschap opgedragen?"

De kleine jongen antwoordde niet. Bertus vervolgde:

— „Lieg niet; dat zou u niet baten, want ik weet alles."

— „Als gij alles weet, waarom... waarom ondervraagt de luitenant mij dan?"

— „Om te zien, of gij waarheid spreekt. Om u te beloonen of te straffen, naar omstandigheden. Luister, en gij zult zien, of ik alles weet. Gij hebt een' man in de bosschen ontmoet, een' man, die zich verbergt. Die man geeft u geld om brood te gaan koopen, en gij hebt hem beloofd niets te zeggen. Weet ik het, of niet?"

— „Ja, heer luitenant."

— „En waar is die man?"

— „Gij weet het dus niet!"

— „Neen, maar gij zult het mij oogenblikkelijk zeggen!"

Het kind schudde van neen.

— „Komaan ik wacht op antwoord!"

— „Ik zal niet spreken."

— „Hel en duivel! zult gij het niet zeggen?"

— „Neen!"

— „En waarom niet?"

— „Omdat ik beloofd heb hem niet te verraden."

Bertus stampvoette van woede. Hij greep het kind bij den arm, en kneep het met kracht. Het jongentje slaakte een' kreet van smart en begon bitter te schreijen, zonder een enkel woord te uiten. Bertus begreep, dat hij de zaak verkeerd aanvatte, en dat hij van batterij moest veranderen.

— „Kom, vriendje!" zeide hij nu met eene zachte stem, „ik zie met genoegen, dat gij een standvastige jongen zijt; maar in dit geval, doet gij verkeerd. Als gij blijft zwijgen, zal ik u in de gevangenis laten werpen; vervolgens, zal ik mijne soldaten in de bosschen zenden, en zij zullen zekerlijk den man wel krijgen, voor wien gij hier die brooden zijt komen halen. Hij wordt dus bepaald gevangen genomen, en gij zult zwaar gestraft worden. Integendeel, als gij waarheid wilt spreken, zal ik u alles geven, wat gij verlangt. Gij hebt het maar te vragen, hier, dadelijk, en ik zal het u geven. Ik beloof het u plegtig."

De oogen van het kind schitterden van hebzucht, en het vestigde den blik op den degen van den officier.

Bertus had deze wending zijner oogen opgemerkt.

— „Ik geloof, dat gij gaarne dien mooijen degen zoudt willen hebben, beste jongen?"

*

— „Ja, heer luitenant."

Bertus gespte zijn' degen los, en nam hem in de hand.

— „Welnu, antwoordt slechts op mijne vraag van straks, en mijn degen behoort u!"

Het kind strekte de hand uit, om het vurig begeerde voorwerp te grijpen. Bertus week een paar schreden achteruit.

— „Antwoord eerst."

De verzoeking was te groot. Satan zegepraalde op den Engel, zoo als het, helaas! maar al te dikwijls op deze aarde gebeurt.

— „De man wacht mij bij den grooten eik, op vijf minuten afstands van den kruisweg."

— „Wijs ons den weg."

De kleine troep begaf zich naar het bosch, voorafgegaan door het kind, dat luitenant Bertus aan de hand vast hield.

Een kwartier uurs was verloopen, toen eene vrouw de kroeg binnentrad. Zij zag er bleek en vervallen uit, en hare oogen verrieden eene zachtaardige waanzinnigheid. Het was Anna, vroeger de Blonde en Schoone. Zij sprak niemand aan, en ging op hare hurken in een' hoek van den haard zitten, waar zij hare handen warmde. De herbergier zeide haar:

— „Zijt gij het Anna? Wilt gij wat te eten hebben?"

— „Eten...." sprak de waanzinnige, „eten? waarvoor? Ik eet immers niet meer!"

Zij liet haar hoofd op hare handen vallen, en sliep in.

Twee uren verliepen. Na verloop van dien tijd, kwam Bertus met zijne soldaten in het gehucht terug. Te midden van hen, zag men een' man, als een boer gekleed. Maar ondanks dit geringe voorkomen, behield deze man eene trotsche houding. Hij wist, dat men hem naar den dood voerde; doch hij wilde dien bode der verschrikking zonder vrees te gemoet gaan.

Achter hen zag men het kind, dat de rol van Judas had vervuld. Het liep als aan alle leden geslagen, met rood gekretene oogen, en als iemand die zich voor zich zelven schaamt.

„Ellendig kind! Verrader!" had de gevangene onder weg gezegd: „hoeveel hebt gij gekregen, om mijn leven te verkoopen?"

Toen men voor de deur van de kroeg was aangekomen, riep de officier op eens: „Halt!"

Vervolgens liet hij den gevangene de kamer van de herberg binnen gaan, waar Anna de Waanzinnige zich nog bevond en ingeslapen scheen.

Bertus kruiste de armen, zag den gevangene strak aan, en zeide toen:

— „Burger, voormalige graaf van Pertcan, herkent gij mij niet?"

— „Neen," antwoordde graaf Pieter, „ik herken u niet."

— „Welnu! ik ben Bertus, eertijds uw knecht, heden officier der Republiek."

— „God zij geloofd, dan zult gij mij redden, niet waar?"

— „Dat geloof ik niet burger-graaf."

— „Wat hoor ik! Haat gij mij dan?"

— „Ja! ik haat en veracht u diep."

— „En waarom?"

— „Waarom? — Omdat ik de bruidegom was van eene vrouw, die gij onteerd hebt. Voormalige graaf Pieter van Pertcan, herinner u Anna de Blonde, en beveel uwe ziel aan God, indien gij in Hem gelooft; want, zoo waar ik Bertus heet, gij zult poedig sterven!"

De ongelukkige vrouw, die ineengedrongen in den hoek van den haard lag, en die men slapende waande, sprong bij het hooren dezer onheilspellende woorden eensklaps op. Zij vestigde op den graaf en den luitenant hare voorhêen zoo schoone, thans doffe oogen, en bleef hen eene poos besluiteloos aanstaren.

Pertcan en Bertus zagen elkander verwonderd aan, en eene zonderlinge gewaarwording maakte zich van hen meester.

Plotseling drukte de waanzinnige hare handen tegen haar brandend voorhoofd, als of zij den sluijer wilde verscheuren, die haar geheugen bedekt hield. Eindelijk riep zij uit: „O God! ik herinner mij! Pieter!" En zij wierp zich in de armen van den gevangene.

— „Wie is die vrouw?" vroeg deze.

— „Uw slagtoffer... Anna de Waanzinnige!" antwoordde hem Bertus met woede.

— „Neen, neen!" schreeuwde Anna, „ik ben niet meer de waanzinnige, ik ben Anna, de blonde Anna; ik herinner

mij; ik heb mijn verstand terug bekomen; ik zie hem weêr; ik ben gelukkig. Ik ben niet meer krankzinnig; maar hij is het, die man, welke zoo even mijn' welbeminde zeide, dat hij zich ter dood moest voorbereiden."

Bertus riep twee zijner soldaten, en zeide hun:

— „Voert den gevangene weg! Zijne misdaad is bewezen en hij moet sterven. Schiet hem neder!!..."

Anna wierp zich neder voor de voeten van den officier, en smeekte met eene snikkende stem:

— „Genade, genade! Heb medelijden! Dood hem niet!!.."

„Neen!" antwoordde Bertus. „Noch genade, noch medelijden! Ik heb te veel geleden!... Het is te laat!! Dat hij sterve!!!..."

De officier gaf een' wenk aan de soldaten, en deze ruwe mannen sleepten den ongelukkigen graaf met geweld uit het vertrek!

Anna de Waanzinnge sprong gelijk eene tijgerin, aan wie men hare jongen ontrukt heeft, op den luitenant toe en gilde:

— „Maar wie is toch de ellendeling, die hem verraden heeft? Wie heeft de laagheid gehad hem te verkoopen? — Zeg het mij, en ik zal hem met mijne tanden verscheuren!..."

— „Wie?" antwoordde Bertus met een' boosaardigen grimlach, „gij wilt dan weten *wie* dat is? — Welaan! ik zal het u zeggen... Hier is hij! Dit kind!! Ziedaar dengene, dien gij dooden wilt!!"

— „O! regtvaardige God, zijn zoon!"

De ongelukkige was weêr krankzinnig geworden, en begon luidkeels te zingen.

Bertus was naar buiten getreden.

„Legt aan! Vuur!!" hoorde men hem kommanderen.

De graaf viel dood neder.

Op het hooren van de geweerschoten, zakte de vrouw in een, als of dezelfde kogels haar te gelijk getroffen hadden. Zij stond niet meer op.

Eene plotselinge beroerte had haar overvallen, en een einde aan haar rampzalig leven gemaakt.

Anna de Waanzinnige bevond zich met graaf Pieter van Pertcan voor den troon van hunnen eeuwigen Regter.

EEN BEEREN GEVECHT.

(Naar het Hoogduitsch.)

Als wij de natuurlijke historie openslaan, vinden wij, dat de beer een goedaardig beest is; een dier, wars van valschheid of looze streken, maar ook juist daardoor niet zeer listig noch vindingrijk. Als een echt ridder uit den goeden ouden tijd vertrouwt hij op zijne kracht, ligt nooit op den loer, om zijnen vijand in eene hinderlaag te verschalken, maar gaat hem met open vizier te gemoet, vertrouwt verder op de ongemeene kracht van zijne armen, waarmede hij zijnen bespringer zoo hartelijk en vol liefde omvat, terwijl hij maar zelden zijne tanden gebruikt, als had hij eenen hekel, om met meer dan één wapen te strijden. Hij is veel zachter van aard dan de wolf en eet dan ook planten zoo als: kastanjes, aardbeziën en ander fruit.

Na al het gezegde zoude men gereedelijk tot het besluit komen, dat de beer een alleraardigst, hartelijk en onschadelijk dier is, maar dan haasten we ons, om er bij te voegen, dat hij een geheel ander beest wordt, wanneer de honger hem kwelt, en is hij in gevaar, dan is hij een geduchte vijand. De bewoners der Rhetische Alpen, alwaar de beer op de steile, ontoegankelijke rotsmassa's een veilig verblijf vindt, en met geene mogelijkheid geheel uit te roeijen is, kunnen daarvan menig voorbeeld aanhalen. Onder de menigte kozen wij voor onze lezers het volgende:

Op zekeren morgen bemerkten de herders, die tot eene zeer eenzame hut op den ruwen Alp behoorden, dat een ongenoodigde gast aldaar den vorigen nacht een bezoek moest afgelegd hebben, want aan de deur van den geitenstal vertoonden zich duidelijke sporen van vreeselijke klauwen en tanden. De herders meenden dat het een wolf was geweest, doorzochten den geheelen omtrek, benevens een lager liggend dennenwoud, maar konden den nachtelijken bezoeker niet ontdekken. Zij besloten evenwel om in allen gevalle op hunne hoede te zijn, en een van hen ging naar beneden in het dal om uit het dorp een oud geweer te halen, dat behoorlijk en zwaar geladen werd. — Uitgerust met dit geweer

en eenige andere geïmproviseerde wapenen, bewaakten de herders hunne kudden dag en nacht met de grootste zorgvuldigheid, maar toen het gevreesde wilde dier volstrekt niet kwam opdagen, besloten zij, dat een van hen om de beurt de wacht zou houden, tot dat het gevaar geheel geweken was.

Den derden nacht was de schildwacht bij ongeluk ingeslapen, maar tegen den morgen, toen de schemering langzamerhand in helder daglicht begon te veranderen, werd hij door een vreemd gedruisch aan den geitenstal gewekt. De wachter haalde den haan van 't geweer over en sloop voorzigtig langs de helling, om van daar den roover eenen kogel door het lijf te jagen, maar naauwelijks had hij eenen blik op den stal geworpen, of een uitroep van verbazing ontvlood zijne lippen. Daar stond waarlijk een groote bruine beer voor de deur van den stal en was druk bezig, om al knagende en krabbende, zich zonder vragen ingang te verschaffen.

Koni, de wachter, was voor geen kleintje vervaard. Hij nam dood bedaard het geweer, legde aan, mikte en schoot. Donderend weerkaatste de losbranding tusschen de bergen en rotsspleten, maar bragt niet de gewenschte uitwerking voort. De ligt gewonde beer werd boos, liet den schutter zijne witte, vreeselijke tanden zien, maar daarna ging hij even als vroeger voort om de staldeur met geweld te openen, en verwaardigde zijnen aanvaller zelfs met geenen enkelen blik!

Op ongeveer dertig schreden afstands stond de herdershut, zoodat de bewoners door het schot dadelijk op de been kwamen. Maar tevens gelukte het ook den beer, om de staldeur in te drukken, en verschrikt ijlden de geiten naar buiten, terwijl de roover eene der vlugtelingen op den grond wierp, en gretig zijn lievelingsgeregt, de uijers, begon af te vreten. Daar dit in den stal geschiedde, zagen de lieden, die op het schot waren komen toesnellen, natuurlijk geenen vijand. Koni riep hun echter toe, waar het monster verborgen was, en smeekte hen dringend, weder naar de hut te gaan, werwaarts ook hij zijne schreden rigtte.

Groot was evenwel de ontsteltenis der herders, toen zij plotseling voor de deur hunner woning eenen tweeden beer ontdekten, die hen zeer bedaard aankeek, en in behagelijke rust zich op zijne achterpooten heen en weder wiegde. Luid schreeuwende namen twee knechten en eene vrouw, de boerin,

de vlugt; Koni had daarentegen een plat rotsblok beklommen, en laadde op nieuw zijn geweer. Met vasten blik legde hij het slechte geweer op den beer aan, die juist magtig veel genoegen scheen te vinden in het naar beneden werpen van allerlei vaatwerk, kannen en potten, en wilde juist afschieten, toen Grethli, het zesjarig kind zijner overledene zuster, uit de opene deur naar buiten wilde gaan. Naauwelijks had de kleine het vreeselijke dier gezien, of half dood van schrik viel zij op de kniën neder, en strekte hare bevende handjes smeekende tot den beer omhoog. Deze besnuffelde haar verscheidene malen, greep haar eindelijk bij haar rokje en met het kind in den bek ging hij naar het naastbij gelegene woud.

De beer in den stal scheen nu met zijn ontbijt gereed te zijn, want met bloedigen muil kwam hij naar buiten, en keek rond, waar zijn makker gebleven was. Toen hij dezen in 't oog kreeg, draafde hij hem achterna, terwijl Koni, als door schrik verstijfd, nog altijd op het rotsblok stond. Schieten durfde hij niet, ten einde den beer niet in woede te ontsteken, daar het kind ongetwijfeld daarvan het offer moest worden. Terwijl hij daar zoo stond, en kostbare oogenblikken liet verloren gaan, hoorde hij eene krachtige stem roepen:

„Kom Koni, neem je mes en geef mij 't geweer, ik zal je toonen, hoe men met zulke klanten moet omspringen."

De herder keerde zich om en bemerkte den bode Riedi, een' ouden gemsjager, van wien men wonderbare zaken uit den Franschen tijd vertelde. Tegenwoordig was hij de postbode tusschen Gama en Grono, en een zeer bedaard en geschikt mensch.

Riedi nam den herder het geweer uit de hand en deze greep het scherpe, breede mes, 't welk ieder alpenherder steeds bij zich draagt. Zwijgend volgden de beide mannen de vreeselijke dieren, die al meer en meer het woud naderden. Voorop liep de beerin, die door Koni's kogel ligt gewond was geworden, en achter haar, de heer gemaal met het kermende kind in den bek. Zoodra de beeren bemerkten, dat zij vervolgd werden, hielden zij aan den ingang van eenen smallen hollen weg halt, en wendden zich moedig tegen hunne vervolgers.

Op eenen afstand van twintig schreden bleef Riedi staan

en schoot op den beer, die het kind in den bek had. Een bloedstroom gudste uit de schouders van het monster; hij slingerde het kind van zich af, ging op de achterste pooten staan, en liep op den schutter toe, terwijl de beerin een vreeselijk gebrul uitstiet.

„Wat kan men met zulk een slecht geweer ook uitvoeren?" riep Riedi, het wapen op den grond werpende; „Koni, laadt dat oud stuk ijzer, ik zal het beest met het mes eens gaan toespreken!"

Met vonkelende oogen en de pooten tot eene hartelijke omhelzing wijd uitgestrekt, kwam het beest op hem aan. Riedi nam zijn uit dik leder vervaardigd valies van den schouder, wond het om arm en hand en ging, met zijn mes zwaaijende, den vreeselijken vijand te gemoet. De beer sloeg zijne zware pooten om de borst van den bode, maar op hetzelfde oogenblik stiet deze hem zijnen linker, met leder bedekten arm in den muil, en te gelijker tijd verdween het scherpe mes in de zijde van den beer. De eene steek volgde op den anderen. Plotseling liet de beer zijne pooten zakken, een groote plas bloed stroomde uit zijnen muil en het zwaar gewonde dier stortte, met den dood worstelend, op den grond neder. Riedi was evenwel ook blijde, dat hij eens goed adem kon halen.

„Hé!" riep hij, „ik dacht dat hij mij dood gedrukt zou hebben! maar de uitgeloofde premie is verdiend en het kind is gered. Zie daar komt de beerin ook aan! Geef mij het geweer en loop naar Grethli!"

De kleine, die zeer weinig door de tanden van den beer had geleden, was op de rots geklommen, en zat weenend en sidderend onder de takken van eenen jongen dennenboom. Koni riep het kind toe, dat het maar vrolijk moest zijn en op hem wachten, want hij wilde zijnen getrouwen makker in den nood niet verlaten. De beide mannen gingen daarop de beerin te gemoet; deze keerde zich evenwel om en ging een dertig passen ver, waar eene vreeselijke rotsspleet zich even als een hol in een nachtelijk donker als verloor. Hier vormde eene rots eenen scherpen vooruitstekenden hoek, en op deze plaats bleef de beerin staan, en wachtte hier den strijd op leven of dood, want bij de kromming van den weg viel er aan geen schot te denken.

„Draag het kind naar de hut, Koni, en breng een brandend hout mede, wij moeten het beest uit dien hoek verdrijven, ten einde het onder schot te kunnen krijgen," riep de bode. „Loop schielijk, jongen, ik zal zoo lang wel wacht houden en oppassen, dat de beer ons niet ontloopt."

Met de geredde Grethli op den arm, ijlde Koni naar de woning, in welker nabijheid de vlugtelingen op eene rots getuigen waren geweest van den vreeselijken strijd van Riedi met den beer. Nadat hij het kind aan de nog bevende boerin had overgegeven, keerde Koni met de beide knechten, welke ieder eene scherpe bijl droegen, naar de rotsspleet terug, en bragt aan Riedi het gevraagde brandende stuk hout. De bode hing nu het geweer over den schouder, kroop op de smalle vooruitstekende rots naar den brommenden beer en hield hem het brandende hout voor. De oogen van den beer gloeiden van woede, maar de vrees voor het vuur dreef hem langzaam achteruit. Naauwelijks was hij eenige schreden achterwaarts gegaan, of de rots liep bij eene kromming in een naauw donker gat uit, en hierin verdween de beerin. Slechts een poot stak er uit, en wel zoo digt bij den vervolger, dat hij dien bijna met de hand kon aanraken.

Riedi nam het geweer van den rug. Hij wilde het schot in het donkere, smalle hol wagen, terwijl de vurige beerenoogen hem onbewegelijk uit die duisternis tegenblonken. Tweemaal weigerde het oude, verroeste geweer, en eerst bij de derde poging knalde het schot, waarop binnen in het hol een vreeselijk gebrul volgde. Riedi ging zoo ver mogelijk achteruit, want hij vreesde, dat het beest uit het hol zoude vliegen, maar dit geschiedde niet. Nu waagde de onverschrokkene man zich nogmaals bij het hol, maar de poot en de oogen waren verdwenen; hij hoorde niets dan een flaauw krabbelen en kreunen, maar nu vreesde hij meer dan vroeger, daar hij nu met eenen onzigtbaren vijand te doen had. Was de beer dood of niet? Zoo scheen het, en Riedi besloot, om den volgenden dag bij zijne terugkomst uit Gama de noodige nasporingen te doen. Onder luid gejubel werd de gedoode beer naar de herdershut gebragt, en na eene ferme hartversterking genomen te hebben, zette de bode zijne reis voort.

De bode, Koni en de beide herdersknechten, welke laatsten zelfs niet gewapend waren, terwijl de bode eene goede buks en Koni het reeds bekende geweer bij zich hadden, keerden den volgenden morgen naar het beerenhol terug. Zij naderden het van boven en wilden juist langs eenen aan de helling des bergs staanden dennenboom naar beneden klimmen, toen de beerin plotseling verscheen en met een paar vreeselijke sprongen als een razende op den bode toesprong, hem met zijne pooten omvatte en op den grond wierp.

Vreeselijk was de strijd, en niet dan na de grootste inspanning gelukte het Riedi om zich van die hatelijke omarming los te maken en de buks van zijnen rug te nemen. Bij ongeluk had hij geen tijd om behoorlijk aan te leggen, en kon niets anders doen dan zijnen vijand de kolf voor te houden. Nu kwam Koni en schoot de beerin in de zijde, waarop het beest eenige passen achteruit ging, ten einde eenen nieuwen sprong op de jagers te wagen. Riedi maakte van dit oogenblik gebruik, om de buks in orde te maken, en op het oogenblik toen de beerin aan Koni het afgeschoten geweer uit de hand rukte, en het als een wilgen takje in stukken brak, doorboorde de kogel van den bode den kop van het dier.

Het bleek nu, dat de kogel, dien de bode den vorigen dag in het donker hol had afgeschoten, het gebit van het dier had verbrijzeld. Dit en zelfs het bloedverlies konden het woedende beest den moed niet doen verliezen, en bijna ware zijne wraak bevredigd geworden, want Riedi en Koni waren gedurende het gevecht tot aan den rand van eenen afgrond gerold, en slechts door een wonder aan eenen wissen dood ontkomen. Toen zij weder veilig en wel op vasten grond stonden, vouwden zij zwijgend hunne handen en dankten God voor hunne redding, en Riedi bekende dat dit beerengevecht tot een zijner voornaamste jagtavonturen behoorde.

Elk der beide gedoode beeren woog meer dan 400 pond, en toen zij in het dal gebragt waren, stroomden de menschen uit alle oorden toe om ze te zien, en de ambtman hing Riedi eene gouden medaille om den hals wegens zijnen betoonden moed, en omdat hij het meisje gered en de omstreek

van twee monsters bevrijd had. Voor de premie, welke hij van de regering ontving, kocht hij in Gama een aardig huisje, waarin hij nu nog als grijsaard woont. Grethli, het geredde meisje, is de waardin, welke tegenwoordig de vreemdelingen in de nieuwe herberg „de Dennenboom" zoo vriendelijk welkom heet, en de geschiedenis, hier boven medegedeeld, gaarne aan de reizigers vertelt.

Beek. P. VAN DE VELDE Mz.

GODSDIENSTIGE FEESTEN DER CHRISTENEN IN EUROPISCH TURKIJE.

De Christelijke bewoners van Europisch Turkije vieren de verschillende verdeelingen des jaars door zekere godsdienstige feesten, zooals het feest van den heiligen Gregorius, waarop men voor het eerst lamsvleesch eet, of dat van den heiligen Demetrius, waarop men zijne koopmansboeken afsluit, de pachten betaalt enz. enz. In sommige bergachtige streken daarentegen wordt de geboorte van lammeren, het scheren der schapen, de oogst der maïs en de wijnlezing met vele vermakelijkheden gevierd. Wanneer b. v. in Bosnië en Turksch-Croatie de maïs geoogst is, trekken de jonge lieden naar de bergen, om zich daar met zingen en het afschieten van pistolen te vermaken. In Grieksch-Albanië viert men nog, vroeg in het voorjaar, het oude Heidensche feest *Erosantia*. Op den laatsten Februarij werpen de Grieksche vrouwen de gebroken potten en scherven het venster uit, roepende: „Weg vlooijen en wandluizen! kom binnen bruid met uwe lusten!" Eenigen meenen daarin een overblijfsel van den aanvang van het Romeinsche jaar te vinden, dewijl deze vreemde gewoonte op den laatsten avond voor hetzelve plaats heeft. Het Paaschfeest (in het Grieksch *Lampri*, dat wil zeggen, heldere of luisterrijke dag) begint des middernachts, zoodra de priester het *Christus opgestaan* in de kerk gezongen heeft. De geloovigen geven elkander dan wederkeerig den kus des vredes, en zijn opgetogen van vreugde. De huisgezinnen vereenigen zich tot het eten van het Paaschlam, en het is tevens de tijd van trouwen. Ieder moet dan eene zekere hoeveelheid gewijd brood hebben; vóór het feest gaan alsdan de bedienden in de kloosters en de geestelijken in de dorpen rond, om brood

uit te deelen en ontvangen daarvoor eijeren. Op Paschen heeft men de gewoonte zich met eijeren te vermaken, en die een ander een ei brengt, heeft het spel gewonnen. In de steden deelt men bontgeverwde eijeren onder de kinderen en dienstbaren uit, en aan hen, die deze eijeren het langst weten te bewaren, pleegt men een langdurig leven te voorspellen. Het hoofd des gezins verdeelt de eijeren, beginnende met het oudste lid. Zulks doet men insgelijks in de kloosters en vaak onderzoekt men daar de eijeren, of zij ook met was kunstmatig gevuld zijn, om langer te kunnen duren. Komt men tusschen het Paasch- en Hemelvaartsfeest een zijner bekenden op straat tegen, dan zegt men: *Christus is opgestaan*, waarop de andere antwoordt: *Hij is waarlijk opgestaan.* Op den tweeden maandag na Paschen begeven zich de boeren en boerinnen in Servië en Syrmië, inzonderheid de vrouwen, voor het middagmaal naar de begraafplaatsen, om er te bidden voor de zielen der afgestorvenen. In sommige streken verzamelen zich de jonge lieden en de monniken op denzelfden tijd, om tusschen mannen en kinderen en vrouwen het verbond van vriendschap te sluiten. Men maakt kransen en vlecht wilgen takken in een, waarmede men hen aan elkander verbindt; men geeft hun roode of geverwde eijeren ten geschenke; men verwisselt de kransen, door die van het hoofd des eenen op dat des anderen te plaatsen en zweert elkander broederlijke en zusterlijke liefde. Deze verbroedering duurt het gansche jaar door en wordt in het volgende vernieuwd of verbroken. Gedurende dien tijd noemt men elkander *broeder* en *zuster*. — Op den gedenkdag van den heiligen Gregorius (23 April) baadt de Serviër zich voor de eerste maal, en wel voor den opgang der zon. De vrouwen en slavinnen halen, den avond te voren, water en vergaderen bepaaldelijk dat water, dat bij het omdraaijen van het molenrad afspat, omdat zij wanen, dat zij daardoor alle mogelijk ongeluk van zich keeren, gelijk het water zich van het rad afscheidt. Vervolgens werpen zij in dat water verschillende soorten van kruiden, die zij er des nachts in laten liggen. Den volgenden morgen baden zij zich in dit water. Vóór den dag die aan Gregorius toegewijd is, is het volstrekt verboden kruiden te plukken en te rieken, maar op dien dag plukt ieder een ruiker, dien de vrouwen

op hare borst dragen. In de steden slagten de meer gegoeden op dien dag een lam, dewijl men van oordeel is, dat lamsvleesch, vóór den dag van Gregorius gebruikt, hoofdpijn veroorzaakt. In sommige gedeelten van de landen, door de Slavoniërs bewoond, b. v. in Syrmië plukken de meisjes, daags voor den dag van Johannes onthoofding, het loof van den Johannes-beziënstruik en versieren daarmede het huis of de hekken, die rondom het huis zijn. Bij die handeling bedient men zich van bepaalde gezangen. In andere oorden maken de herders, des avonds voor den dag van Johannes onthoofding, fakkelen van de takken der berken- en kersenboomen en omringen daarmede hunne kudden en veestallen. Insgelijks worden er op den dag aan Petrus gewijd, fakkelen aangestoken. In Opper-Albanië brandt men, gedurende den ganschen nacht voor dit feest, vuren in de lusthoven, en de vrouwen en kinderen vermaken zich met over deze vuren te springen. De Katholieke Albaniërs vieren het feest van den heiligen Florianus, door zich den geheelen nacht te laten slingeren op schoppen. Op Palmzondag, en hier en daar ook op den dag van de aankondiging des Engels aan Maria, vereenigen zich de boerenmeisjes vóór den opgang der zon en spoeden zich naar eene beek, om daar de *kolo* te dansen en liederen aan te heffen, waarvan het referein is; *Jelo le selo* (goed meisje). Als het in Servië in het voorjaar en den zomer lang gedroogd heeft, trekken de meisjes van twaalf tot vijftien jaar van dorp tot dorp, om voor elk huis bijzondere gezangen te zingen, waarin zij den Hemel om regen smeeken. Een dezer meisjes geeft men den naam van *Dodola*, zij overdekt haar ligchaam geheel met riet, wilgentakken, kruiden, bladeren en bloemen. Deze zonderlinge bekleeding maakt, dat men van hare gestalte bijna niets ziet. Voor ieder huis, waar de stoet stil houdt, draait de Dodola zich telkens om, terwijl hare vriendinnen zich al dansende en zingende rondom haar vereenigen, tot dat er iemand uit het huis treedt, die de Dodola met water overgiet.

Op den eersten Zondag na Trinitatis trekken in Slavonië de jonge meisjes van tien tot vijftien jaren dansende en zingende langs de huizen. De schoonste onder haar draagt den titel van *kralitza*, d. i. koningin, en daarom heeft men aan dit feest den naam van *kralitze* of koninginnenfeest gegeven.

De kralitza houdt in hare hand een met zakdoeken omwonden staf; een ander meisje heet koning, een derde vaandrager, een vierde de minister, terwijl de overige, met bloemenkransen versierd, voorname vrouwen of krijgslieden met houten sabels verbeelden. Het hoofd en het gelaat der koningin is met een witten zakdoek bedekt; de koning draagt eene met bloemen versierde muts, alsmede een sabel; de vaandrager heeft een standaard met eene witte en roode vlag. Als men voor de huizen stil houdt, plaatst de koningin zich op een voetbankje; aan hare zijde staan de ministers en overige meisjes, die een halven cirkel om haar vormen en dansen om haar heen een *kolo*. De koning staat aan de linker-, de vaandrager aan de regterzijde der danseressen, doch deze dansen niet mede.

Het is vooral in Servië, dat deze gewoonte in zwang is, doch in Syrmië en Bannaat heeft de geestelijkheid haar verboden.

OVER TURKIJE.

De gevolgen der gebeurtenissen in Syrië en de beteekenis der voortdurend ongunstige berigten uit de Slavische provinciën van Turkije, laten zich dan eerst berekenen wanneer men eenen opmerkzamen blik slaat op den toestand van Turkije, gelijk deze zich na den veldtogt van de Krim en sedert het uitvaardigen van den Hatt-i-Sherif van Gul-Háneh van 3 November 1839 en van den Hatt-i-Humáyun van 18 Februarij 1856 liet aanzien. De veldtogt naar de Krim heeft den verbondenen Franschen en Engelschen meer dan 200,000 manschappen en ontzaggelijk veel geld gekost. Hoewel de geheime bedoeling daarvan was Rusland te vernederen en te verzwakken, werd toch openlijk als doel opgegeven: de instandhouding van Turkije en de poging om „den zieken man" nieuwe levenskracht in te storten. Volgens de beschouwing der verbondene Engelschen en Franschen, schijnt het herstel van dezen zieke ten minste eene treurige noodzakelijkheid te zijn. Ook de Hatt-i-Humáyun moest tot zijne genezing bijdragen. Of en in hoeverre nu deze pogingen tot herstel gelukt zijn, of in plaats daarvan niet andere pogingen denkbaar en raadzaam zouden zijn, of een Staat, waarin omkooping, geweld, knevelarij, onverzoenlijke haat heerscht tegen de onderdanen, die een ander geloof belijden, een Staat waarin men noch aristocratie, noch burgerstand, noch openbare meening, noch drukpers, noch middelen van verkeer enz. heeft, kan blijven bestaan of dat het geoorloofd zou zijn eenen zoo ingerigten Staat die over millioenen christelijke onderdanen heerschappij voert, verder nog in schijn te doen bestaan, — over al deze punten geeft een ten vorigen jare verschenen Engelsch werk: „*A Journal kept in Turkey and Greece in the autum of* 1857 *and the beginning of* 1858, by W. Senior, Esq. London, 1859," allerbelangrijkste inlichtingen.

De schrijver ontleent zijne mededeelingen en opmerkingen meest aan de plaats zelve of put uit eene niet minder goede bron, de gesprekken namelijk met aanzienlijke en schrandere inboorlingen of wel met zoodanige buitenlanders, die hetzij door hunne betrekking, hetzij door een veeljarig verblijf in Turkije en andere omstandigheden, geschikt zijn een

grondig oordeel te vellen. Van alles wat genoemde schrijver gehoord en gezien heeft, laten wij hieronder enkele brokstukken volgen.

ACHMED-VEFIC-EFFENDI-KIEF.

De Engelsche gezantschaps-secretaris Alison en ik werden bij den minister van justitie Achmed-Vefic-Effendi op het middagmaal verzocht. Wij troffen daar nog den gouverneur van Samos, vorst Ghika aan. Vefic-Effendi is een man van omstreeks vijf en veertig jaren; hij spreekt vloeijend Fransch en verstaat Engelsch. Zelfs in Europa zou hij voor eenen zeer beschaafden man doorgaan.

Toen wij te half vijf ure aankwamen, werden eerst pijpen, koffij en anijswater rondgediend. Bij het diner stond een groote, ronde zilveren schotel op tafel; bij de soep had men lepels maar geen borden. Na de soep kwam een op den rooster gebraden lam; de gastheer maakte met het mes eenige insnijdingen waarop ieder zich met zijne vingers van de beste beetjes meester maakte. Daarna volgden gestoofde lamscoteletten met verschillende groenten, een pillau, gestoofde artisjokken enz., doch altijd slechts één geregt te gelijk. De voortreffelijke Bordeaux-wijn werd ook door den gastheer niet versmaad. Na den maaltijd keerden wij naar de bibliotheek terug, en staken onze pijpen weder aan, terwijl Effendi zich met eene Hukah verlustigde. Hij klaagde dat de eerste uren na tafel zijn akeligste tijd waren.

Het gesprek kwam op schilderijen. Voor deze liefhebberij hebben wij niets over, maar ik wil u laten zien wat ons daarvoor schadeloos stelt. En nu bragt hij eenige boeken die met zwarte inkt op het fijnste perkament geschreven en met arabesken versierd waren. Dat hebben eenige onzer ondermeesters in de calligraphie geschreven; de namen en werken dezer mannen zijn bij ons niet minder beroemd, dan bij u een Raphael of Titiaan. Zij behooren tot de groote zestiende eeuw, de gouden eeuw der calligraphie. Nooit zult gij iets uitgeschrapt of tusschen de regels geschreven vinden; er is geene enkele fout in.

Wij spraken over den toestand van het land. Wat ons hoofdzakelijk ontbreekt, zijn wegen en straten. Behalve de naaste omstreken der steden is het land niet half bebouwd,

dewijl de boer zijne vruchten niet ter markt kan brengen. Daarom verbouwt hij meestal slechts zoveel als hij tot eigen gebruik noodig heeft. Hij is niets aan een arm man en draagt wel tot vermeerdering der bevolking, niet van de welvaart des lands bij. — Gij schijnt den grooten zeeweg dien de natuur u schonk te veronachtzamen; gij bezit immers naauwelijks een paar stoombooten op den Bosphorus, en deze voldoen, ondanks hunne bovenmatige prijzen, niet ten halve aan de behoefte. — Dit is volkomen waar, want eene maatschappij heeft het monopolie, en vindt het oneindig voordeeliger slechts weinige tot hooge prijzen overladene stoombooten te bezitten, dan vele, waar de vracht middelmatig betaald zou worden. Dit monopolie is nog niet ten einde. — En zal het vernieuwd worden? — Dat hangt er van af wat de houders van het monopolie daarvoor willen geven, en wie dan juist aan het bestuur is. Onze regering is voor het belang der bestuurders, niet der onderdanen, en wanneer eenmaal de vraag van de vernieuwing van het monopolie ter sprake zal komen, zal het publiek het minst in aanmerking worden genomen.

Op mijne verklaring dat mij, gedurende mijne reis op de stoomboot, de rust der stad tusschen tien en elf uur 's avonds bevreemd had, daar ik ter naauwernood een licht zag schemeren en ik buiten het blaffen der honden geen enkel geluid had vernomen, gaf Vefic ten antwoord: En toch wordt in deze groote, volkrijke, niet verlichte en bijna onbewaakte stad slechts zelden eene misdaad gepleegd, niet het tiende deel zooveel als in de Frankische wijken van Galata en Pera. Stamboel is in distrikten verdeeld, en de voornaamste bewoners van ieder distrikt, maken eene soort senaat uit. Slechts diegenen worden als bewoners dier distrikten toegelaten, op wier gedrag niets valt aan te merken; de onwaardigen worden buiten gestooten. Wij kennen in Stamboel de misdadigers van beroep niet, die de meeste andere groote steden zoo onveilig maken. Onze gevaarlijkste vijanden zijn de honden; waren deze er niet, dan kon men gerust op ieder uur van den nacht door Stamboel gaan.

TURKEN EN GRIEKEN. — TRIPOLIS.

Op eene wandeling met iemand die de omstandigheden

zeer goed kende, kwam het gesprek ook op Tripolis. Mijn medgezel gaf de voorkeur aan de Arabieren; hoewel ook zij een afschuw van de christenen hebben, zijn zij toch eerder dan Turken of Grieken in staat, enkele personen naar waarde te schatten. Ook de wegen, straten en huizen van Tripolis zijn altijd nog dragelijker dan hier. Op mijne vraag of de regering van Tripolis meer of minder bedorven was dan die van Konstantinopel, antwoordde hij: ik geloof niet meer en niet minder. Eenige jaren geleden maakte ik kennis met eenen man die Defterdar of minister van financien was. Hij toonde mij twee boeken. Het eene zeide hij, bevat eene naauwkeurige optelling van de te betalen en reeds betaalde gelden. Dit boek bezig ik tot eigen gebruik. Het andere zend ik naar de Turksche regering op; daarin zijn alle sommen op de helft gebragt. — Wat beliepen de ontvangsten in het waarachtige boek? Nagenoeg 50,000 beurzen of 250,000 p. st. — Dus behield hij jaarlijks 125,000 p. st. voor zich zelven? — De Turksche regering deed hij jaarlijks voor dit bedrag te kort, maar voor zich zelven behield hij waarschijnlijk slechts 50,000 p. st.; het overige moest hij onder de ambtenaren verdeelen om hun stilzwijgen te koopen. Gaarne zou ik, voegde hij er bij, eerlijk zijn, hoeveel opziens dit ook hier te lande zou baren; maar geene maand zou ik mijne betrekking behouden, indien ik niet alle lieden mijner omgeving en ook een zeker aantal in Konstantinopel wilde omkoopen. Daar leven zij van, en wilde ik dat van mijne zijde veranderen, dan zou men mij al spoedig belasteren, ontslaan, uitplunderen, misschien zelfs de bastonnade geven. Daarenboven moet ik ook iets overspaaren tegen den tijd wanneer ik mijn ambt kwijt raak, en moet ik bebben omgekocht om weder tot een anderen post te kunnen geraken. Daartoe is mijne bezoldiging immers op verre na niet voldoende.

Tripolis is zeer uitgestrekt, ofschoon men de bevolking op slechts twee millioen kan schatten. Geldelijk voordeel trekt de Turksche regering van deze bezitting niet; de Turksche ambtenaren daarentegen des te meer. Elk officiëel inkomen in Konstantinopel bestaat uit omkooping, en deze wordt te Tripolis op ruime schaal gedreven. Een mijner vrienden was de Kadi. Men zendt hem uit Konstantinopel;

drie jaren lang behoudt hij zijn ambt, maar moet zich daarin ieder jaar laten bevestigen. Mijn vriend was een goed mensch en zou, indien hij Arabisch verstaan had, ook een goed regter zijn geweest. Hij ontving in het eerste jaar 10,000 beurzen (50,000 p. st.) van de lagere regters die hij aanstelde of bevestigde.

Hoe kwaamt gij aan dit geld? vroeg ik — Door geschenken en omkooping der mededingers naar de opengevallen plaatsen. — Zou Tripolis beter of slechter beheerd worden, indien de waardigheid van den Bey erfelijk ware? — Zooals het thans is, houd ik het in zeker opzigt voor beter, daar een slechte Bey teruggeroepen kan worden; slechter, omdat de Bey geen belang in zijne tijdelijke onderdanen stelt, en er alleen op bedacht is hun geld af te persen.

DE HATT-I-HUMÁYUN.

Op zekere heerlijke wandeling toonde onze gids ons een bergketen die onder den naam van het roovergebergte bekend staat. Nog voor vier jaren, zeide hij, huisde daar eene rooverbende die den omtrek van Kandili Monate lang onveilig maakte, totdat zij eindelijk bij de komst der verbondene mogendheden verdreven en gedeeltelijk vernietigd werd. Anders zouden wij thans dezen weg niet kunnen gaan. In het algemeen hebben wij aan het verbondene leger de weinige verbeteringen te danken die ons te beurt vielen; naauwelijks echter ging het weder heen of dadelijk hield de vooruitgang op. Onze bondgenooten maakten zich aan eene groote fout schuldig, van namelijk heen te gaan voor zij ons tot eenige wezenlijke hervormingen hadden gedwongen. Want de Hatt-i-Humáyun is geene hervorming, maar een ijdel stuk papier waarvan de Turken niet eens den inhoud verstaan; het is niet dan een uittreksel van Fransche regeringsbeginselen in het Turksch vertaald, met eene gebiedende wijs voor elken volzin. Sedert zijne verschijning zijn nu een paar jaren verloopen, maar ik zou u niet eene bepaling kunnen noemen die werkelijk ten uitvoer is gelegd. — De Turken kunnen zich nu immers niet meer wettelijk tegen hervormingen verzetten, hernam ik. Zij kunnen toch niet beweren dat deze tegen de rijkswetten strijden. Ik geef toe dat de Hatt-i-Humáyun niets anders is dan eene

verzameling van algemeene stellingen en regels, maar het is toch ook reeds iets waard algemeene goede regeringsbeginselen te bezitten, die van het hoogste gezag uitgaan. Met der tijd zal men er ten minste eenige vruchten van zien. — Noch den Hatt-i-Sherif van Gul-Háneh, noch den Hatt-i-Humáyun, die niets anders dan eene omschrijving van den eersten is, heeft eenige vruchten opgeleverd. Wanneer Frankrijk en Engeland zich niet vereenigen om Turkije tot werkelijke hervormingen te noodzaken, dan vrees ik, zal het vroeg of laat toch onder het juk van Rusland komen. Wij zeggen Rusland heeft eene les gehad; dat is waar, en het zal zich die ten nutte maken. Weldra zal het zijne spoorwegen bezitten; onder het voorwendsel van eene handelsvloot schaft het zich eene vloot stoomschepen aan waarmede het in weinige uren van Odessa tot aan den ingang der Zwarte zee een leger kan vervoeren, 30,000 man doen landen en op de batterijen aanrukken die aan de landzijde geheel onverdedigd zijn, en waarmede het den Bosphorus en Konstantinopel in eene week bezetten kan. Ik beweer niet dat dit in de eerste tien of twintig jaren zal geschieden, maar ongetwijfeld eer dertig jaar verloopen zijn, indien wij toelaten dat Turkije hoe langer hoe meer in verval geraakt. Onze staatslieden zijn helaas te oud om zich te bekommeren over hetgeen misschien over dertig jaar gebeuren zal. Dat is voor hen eene eeuwigheid en — après nous le déluge. — Wat bedoelt gij er echter mede dat men Turkije tot hervormingen moet noodzaken? — dat is ook niets anders dan eene algemeene wijze van spreken, even als de bepalingen van den Hatt-i-Humáyun. Hoe wilt gij eene regering tot actieve hervormingen dwingen? Wel tot negatieve; gij kunt haar namelijk beletten dit of dat te doen, maar gij kunt haar niet dwingen zelve iets te doen. — Is dit niet mogelijk, dan kan men haar ten minste noodzaken er in toe te stemmen dat anderen voor haar handelen, en op dit punt kan ik slechts herhalen: laat men haar dwingen de monopoliën af te schaffen die alle zaken en handelsbetrekkingen belemmeren; laat men haar dwingen aan de bepaling van den Hatt-i-Humáyun gevolg te geven, waarbij het vreemden veroorloofd is land aan te koopen. Laat men haar dwingen vreemde maatschappijen verlof te geven om die wegen te maken die zij zelve niet wil aan-

leggen, en daarvoor tollen te heffen. Is Turkije eenmaal voor europesche ondernemingen, europesche nijverheid en kapitalen opengesteld, dan wordt het een tweede Amerika met nog betere luchts- en grondgesteldheid. Anglo-Saksen en Germanie zullen het verwilderde land spoedig een ander aanzien geven. De Turken houden zich hier alleen staande door angst en verschrikking, door plundering en onderdrukking van de beschaafde volksstammen. Indien Grieken en Slaven deselfde regten genoten dan zouden deze alleen hen reeds verdrijven, te meer indien zij hierin worden bijgestaan door het voorbeeld en de ondersteuning van krachtige, onverzaagde mannen.

TURKSCHE REGTSBEDEELING.

Ik sprak met den heer Horby, die juist uit Engeland was aangekomen om zijne plaats als regter bij het geregtshof van het consulaat in te nemen, over de Turksche justitie. Het hoofdzakelijk streven van den regter heeft ten doel den gevangene tot bekentenis te brengen, dewijl de regter zich aan bepaalde regels moet houden. Meestal zijn twee getuigen of eene bekentenis noodzakelijk. Heeft de regter nu de overtuiging dat de gevangene schuldig is, zonder dat het tastbare bewijs daarvoor te leveren is, dan tracht hij dit te bekomen door middelen, die met onze begrippen van regt en regtvaardigheid geenszins strooken. Men belooft b. v. den gevangene kwijtschelding, wanneer hij bekent, en heeft hij dit gedaan, dan wordt hij in de gevangenis opgesloten of teregt gesteld, zonder de gedane belofte in het minst in aanmerking te nemen. Het merkwaardigste daarbij is dat deze kunstgreep telkens op nieuw wordt herhaald en telkens op nieuw gelukt; bijna ieder misdadiger valt in dezen strik. Bovendien verschaft men zich een gemakkelijk bewijs door getuigen. Zoo verhaalde een Mullah of regter bij een der hooge geregtshoven van Klein-Azië: „Bij mijn geregtshof hebben wij eene geheele bende getuigen, die even goed geoefend zijn als een van de regementen des sultans. Dit is een zeer geregeld beroep. Zoo zie ik dag aan dag dezelfde personen komen en zweren, dat zij gezien hebben hoe het geld den beklaagde geleend of door den aanklager terug betaald werd; of wel dat zij er getuige van waren,

hoe A. B. C. D is aangevallen, enz.; in een woord, dat zij alles gezien hebben, wat een der beide partijen wenscht te hebben gezien. Nu geloof ik wel is waar geen woord van hetgeen zij zeggen, maar hunne getuigenis is nuttig. Ik zou anders waarlijk dikwijls niet weten, wat ik beginnen moest. Wanneer het zedelijk bewijs voorhanden is en slechts het tastbare bewijs ontbreekt, dan vullen zij deze leemte aan, en dit getuigenis van beroep is eigenlijk niets anders dan „eene wettelijke fictie." (Men zou hierbij kunnen voegen: het geregtshof wordt op deze wijze nog beter in staat gesteld ten voordeele dier partij te beslissen, die het meeste betaald heeft.)

STAATKUNDIGE LOOPBAAN VAN EENEN TURK.

Turkije, zeide W., bestaat voor twee oogmerken. Ten eerste gelijk de hond aan den trog; het moet beletten, dat een andere christelijke staat een land bezit, dat de Turken in hunnen tegenwoordigen toestand onbekwaam zijn te regeren of te beschermen. In de tweede plaats ten voordeele van een vijftig of zestig bankiers en woekeraars; en een dertig à veertig pachas, die zich met den buit verrijken. Het is het land der geluksridders. Al deze paleizen en met terrassen versierde tuinen zijn de vrucht der gelukzoekerij, zoo niet van iets ergers. Zelfs de achtenswaardigste staatslieden zijn gelukzoekers. Zoo kocht Redschid-Pacha tijdens zijn vizierschap, verscheidene malen groote stukken staatslanderijen tegen de laagste prijzen. Vervolgens bouwde hij een paleis te Balti-Liman en verkocht het voor 200,000 pond aan den sultan, die het zijne dochter, welke met Redschid's zoon gehuwd was, ten geschenke gaf. — Hij moet zeer rijk zijn, zeide ik. — Men kan eenen man onmogelijk rijk noemen, die om de vijf of zes jaar in geldverlegenheid is, en slechts door een geschenk van den sultan van vijftig tot zestig duizend pond daaruit gered kan worden; doch ofschoon hij meer verteert dan hij ontvangt, heeft hij toch ontzaggelijke inkomsten. Over het algemeen maakt iemand hier zijne fortuin niet, wanneer hij geld tracht te sparen en te verdienen, maar alleen wanneer hij de kunst verstaat schulden te maken. De groote armenische bankiers, die hier te lande thans den geheelen geldhandel in handen

hebben, pogen altijd jonge lieden te lokken, waarbij iets te verdienen valt, namelijk jonge talentvolle menschen met voorname kennissen en een ruim geweten. Aan deze leenen zij gaarne 10,000 ja 20,000 pond om daarmede om te koopen en een kwistig leven te leiden, waardoor men in Turkije tot hooge posten geraakt. Terwijl deze nog aan het klimmen is, valt natuurlijk aan geene rentebetaling te denken; naauwelijks heeft hij echter eene betrekking, een contract of een monopolie verkregen, dan betaalt hij tien, vijftien, twintig per cent. Ondertusschen is de bankier zijn beschermer, schiet geld voor wanneer een ambtenaar omgekocht, eene aanklagt gesmoord, een getuige of ook wel een regter gewonnen moet worden, en weet zich later wel weder door zijn beschermeling schadeloos te doen stellen.

REDMIDDEL EN TOEKOMST VAN TURKIJE.

Gij hebt, sprak ik tot W., zoovele jaren in dit land geleefd en kent zijne gebreken en hulpmiddelen; weet gij geen middel om zijn volkomen ondergang te verhoeden?

Hoe dien geheel tegen te houden, daarvoor weet ik geen middel. Want het is mij onbegrijpelijk hoe men er in slagen zou, de Donauvorstendommen, Sevië, Egypte, ook Thessalië op den duur met Turkije te vereenigen; maar om den verderen voortgang der wanorde eenigzins te stuiten, daarvoor zou mijns inziens nog wel het eene of andere middel te vinden zijn. Het eerste dat ik als sultan zou doen, zou daarin bestaan alle gezanten weg te sturen. Een land, in welks bestuur vreemdelingen zich voortdurend mengen, kan niet gedijen. Zelfs wanneer zij eerlijk waren en de beste bedoelingen hadden, zouden zij misslagen begaan; daar zij echter in plaats daarvan baatzuchtig en ter kwader trouw zijn, bederven zij alles voorbedachtelijk. Laten wij een zeer eenvoudig voorbeeld aanhalen: straten en wegen, waaraan men voor alles behoefte heeft. Lord Stratford overtuigde de Turken met onbegrijpelijk veel moeite, dat van Trapezonde naar den Euphraat eene straat moest worden aangelegd. Hij was een van diegenen, welke in vollen ernst Turkije's toestand wenschen te verbeteren en was in dit opzigt eene uitzondering van de overigen. Nu bemerkten de Russen natuurlijk dat deze straat den handel van Turkije

niet Perzië van den tegenwoordigen weg over Tiflis en Georgie zou afleiden, en stelden nu alles in het werk, om de uitvoering van het plan tegen te gaan. Te dien einde poogden zij het zoover te brengen, dat een pacha, op wien zij invloed hadden, naar Trapesonde werd afgevaardigd, en hem lieten zij weten, dat, indien de bedoelde straat niet tot stand kwam, hij op hunne bescherming zou kunnen rekenen. Gedurende de twee of drie jaren dat hij daar vertoefde, droeg hij zorg, dat niet meer dan twee à drie mijlen werden voltooid, stak het daarvoor bestemde geld in den zak, en keerde terug toen men den weg geheel vergeten had. Zoo gaat het hier met alles. Ieder grootvizier heeft zijne buitenlandsche beschermers en tegenstanders.

En wat zoudt gij dan doen?

Vooreerst de verdragen verscheuren, want deze verheffen eene menigte Ioniërs, Malthesers, Algerijnen en Kroaten, het schuim van hunne half barbaarsche landen, boven de Turksche wet, terwijl deze onder bescherming der consuls straffeloos steelt, rooven en moorden. Eenige dagen geleden doodde een Maltheser eenen man in Bujukdere, was echter zoo weinig voor de gevolgen zijner daad beducht, dat hij een uur later in het bureau van den Britschen consul zijne zaken waarnam; hij weet immers dat hem niets ergers kan gebeuren dan naar Malta te worden gezonden en daar door Malthesische gezworenen vrijgesproken te worden. Loopt het vee zijns buurmans in den wijnberg van eenen Engelschman, dan begeeft hij zich onmiddelijk naar lord Stratford. „Hebben wij daarom ons bloed voor die ellendige Turken vergoten," roept hij uit; „opdat zij hunne ossen door mijnen wijnberg zouden drijven; zij hebben mij ten minste duizend pond schade berokkend." Lord Stratford levert nu zijn beklag in bij den minister van buitenlandsche zaken. Deze kan of niet opsporen wien het schuldige vee toebehoort, of hij meent dat de schuld alleen aan den Engelschman ligt die zijne schutting niet goed onderhoudt, of wel hij begroot de schade op vijf shillings, in plaats van op duizend pond. En nu begint eene tot boekdeelen aangroeijende briefwisseling, tot eindelijk het geheele dorp veroordeeld wordt honderd pond voor een half dozijn wijnranken te betalen. Het gevolg daarvan is dat de Turken alles in het werk stellen

en deze bevoorregte indringers op een afstand te houden. Wie dus aan eenen buitenlander grond en akkers verkoopt wordt door zijne naburen verfoeid, dewijl hij eenen twistzieken, boven het bereik hunner wetten staanden en voor hunne denkbeelden onverschilligen dwingeland onder hun midden brengt. Indien nu de overeenkomsten werden opgeheven en Turkije in staat werd gesteld de regten weder te genieten die iederen Europeschen staat worden toegekend, indien allen die Turkije's grondgebied bewonen ook aan de wetten van dat land waren onderworpen, dan zouden regering en volk pogingen doen om vreemden aan te lokken (?)

Zullen er echter vreemdelingen komen, vraagde ik; zullen zij zich prijs willen geven aan de onregtvaardigheid der omkoopbare Turksche geregtshoven? — Ja, zij zullen komen. Het klimaat en de grond van vele streken in Turkije zijn zoo bewonderenswaardig, de prijzen waarvoor men land koopen kan, zoo matig, dat er duizende landverhuizers zouden komen, zoodra de hinderpalen werden opgeheven, waarmede de Turken de landverhuizing belemmeren. Zij hebben het kapitaal, de vlijt, de behendigheid, ja zelfs de ligchamelijke diensten der landverhuizers noodig. Want Turkije is over het geheel te weinig bevolkt, en er zijn vruchtbare en gezonde distrikten die bijna ontvolkt zijn.

Welk Christen zal evenwel een land willen bewonen, waar hij niet eens een eed tegenover een muzelman kan afleggen, welke zekerheid bestaat daar voor eigendom en leven? — De Hatt-i-Humáyun verbiedt elk onderscheid tusschen den eed van eenen muzelman en eenen christen. Aan deze bepaling kunnen en moeten wij ons houden. — En welken maatregel zoudt gij verder nemen? — Deze is reeds voldoende. Wanneer Turkije van de aanhoudende vreemde inmenging bevrijd is en nieuw leven door de landverhuizing ontvangt, dan kan het verder voor zich zelve zorgen. — Dat uw voorstel onpraktisch is behoef ik u wel niet te zeggen, want het lijdt geen twijfel dat de christelijke mogendheden in het ontslag hunner gezanten geen genoegen zullen nemen, evenmin zullen zij in de afschaffing der verdragen toestemmen. Kunt gij geen meer praktischen raad geven? — Neen ik geloof ook niet dat men iets waarlijk nuttigs kan raden, zoo lang Turkije niet verlost wordt van diplomaten en verdragen. Zonder

eene voorspelling te willen doen kan ik toch verzekeren, dat als Turkije op den eens ingeslagen weg voortgaat, het eindelijk te gronde zal gaan. Hoe of wanneer dit zal geschieden laat zich niet bepalen. Spoorwegen kunnen den ondergang slechts verhaasten. Zij zullen den buitenlanders, den Engelschen namelijk, gedurig meer vasten voet in Turkije verschaffen. Daarbij zal het niet aan twisten ontbreken; nieuwe vlugschriften zullen dagelijks het licht zien, en eindelijk zal men geene andere uitkomst weten dan het land in te rekenen. — Dit wordt door ons noch door Frankrijk bedoeld; ook is deze bezitting te ver van ons afgelegen. Alleen naburige staten zoo als Oostenrijk of Rusland kunnen dit rijk innemen en behouden.....

Op den terugweg van een bezoek bij den minister van koophandel Ismail-Pacha, sprak ik met R. S. over hetzelfde onderwerp. — Ik zie geen vooruitzigt voor de Turken zoolang zij muzulmannen blijven. Geen land waarin veelwijverij en opsluiting der vrouwen heerscht, kan beschaafd worden. Een Turk heeft geen vrienden, want vriendschap vordert vertrouwelijkheid tusschen familiën, en een Turk mag niet eens van den harem zijns vriends gewagen. Broeders van dezelfde moeder kunnen misschien vrienden zijn, maar de kinderen van verschillende moeders zuigen reeds van hunne vroegste jeugd af aan den wederkeerigen haat der moeders in. Turken lezen niets en houden geene gesprekken; hun eenig streven is geld te verkrijgen, het in allerlei buitensporigheden te verspillen, of wel voor vrouwen, paarden en houten huizen te besteden, terwijl de naaste erfgenaam zich daar volstrekt niet om bekommert. In een land waar geene andere aristocratie bestaat dan die welke de telkens afwisselende beambten en bestuurders uitmaken, waar geboorte, rijkdom noch beschaving den minsten voorrang geven, waar ieder, hoe rijk en hooggeplaatst hij ook zij, weet dat zijne kleinkinderen of achterkleinkinderen sjouwerlieden of houthakkers en waterdragers, of pantoffelmakers zullen zijn even als hunne eigene vaders of grootvaders waren, bestaat de ware prikkel niet tot sparen, of om zijn geld tot duurzame doeleinden te besteden. Buitendien staat de openbare eerlijkheid, door gebrek aan opvoeding en aangeboren beschaving zoo als men die in aristocratische landen vindt, en tevens

door gebrek aan eene openbare meening, op een zeer lagen trap. Wie een ambt heeft wordt letterlijk door allerlei ongeoorloofde aanbiedingen belegerd; de middelen om de openbare schatkist hetzij direct of indirect te bestelen maken daarvan gebruik. Meestal heeft hij zelf tot kuiperijen zijne toevlugt moeten nemen om zijn ambt te bekomen, en om zich daarin te handhaven gaat hij voort met omkoopen. Hoe kan men verwachten dat hij onbevlekt en eerlijk blijve? Al de heerlijke paleizen, de bekoorlijke kiosken, de op terrassen aangelegde tuinen langs den Bosphorus, die alle hoogten en heuvelen versieren, zijn de vruchten van bedrog, omkooping en afpersing, aan het hoofd waarvan de Sultan staat, daar hij zelf meer dan een derde gedeelte der openbare inkomsten uit de schatkist steelt. De buitenlanders, waaronder ook Engelschen en Franschen, kunnen zich aan dien besmettelijken dampkring niet onttrekken. Bij het onderzoek van de rekeningen der commissarissen gedurende den oorlog zijn zeer merkwaardige dingen aan 't licht gekomen. Over het algemeen weigerden zij met de groote handelshuizen te deelen; zij verkozen liever hunne inkoopen in de bazars en kramen of winkels te doen. Ik weet meer dan een geval waarbij zij de aanbiedingen der achtenswaardigste firma's afsloegen, om tegen veel hoogere prijzen, bij lieden zonder kapitaal, die zij buitendien vooraf moesten betalen, te koopen. Ik ken eenen man, eenen kleermaker, welke drie jaren geleden nog niets bezat, en thans 150,000 p. st. heeft. In Varna brak een brand uit en vernielde eene groote hoeveelheid Fransch buskruid. Nu spoorde een Fransch koopman een inwoner aldaar op, die bereid was kruid te verkoopen doch bij de gegeven omstandigheden slechts tegen een hoogen prijs. Men kocht bij hem voor het Fransche leger en later heb ik mij overtuigd, dat men een deel van den uit den brand geredden voorraad gekocht had. — Bepaalt zich dit bedrog tot de ambtenaren? — Ik moet u met een Turksch spreekwoord antwoorden: „de visch stinkt het meest aan den kop." Het is opmerkelijk dat het bederf zich juist uitgebreid heeft sedert het tijdstip dat sultan Mahmoud eenen eed van de ambtenaren vergde, waarbij strikte eerlijkheid werd beloofd. — Gij zeidet straks, hervatte ik, dat gij niets van de Turken hoopt zoo lang zij muzulmannen blijven.

Koestert gij dan de hoop christenen van hen te maken? — Neen, maar somwijlen heb ik gedacht, dat wanneer een man van genie sultan werd, het hem met den bijstand van Europa mogelijk zou zijn, zich aan het hoofd der christelijke bevolking te plaatsen en een nieuw Grieksch rijk te grondvesten. — Daarvoor moest hij echter zelf eerst christen zijn. — Helaas! ja, en hierdoor valt mijn geheele plan in duigen. Want hoe welopgevoed en beschaafd een sultan ook zijn moge, is het toch onmogelijk dat hij ooit begrijpe wat het christendom is. Dewijl men den sultan onbeperkte magt en dus ook onbeperkte pligten heeft gegeven, dewijl men het eene noodzakelijkheid heeft geacht elken maatregel van eenige beteekenis door hem goedgekeurd, bijna ieder geschrift door hem onderteekend te zien, dewijl men hem verpligt zijne ministers te kiezen zonder daarin bijgestaan te worden door een parlement, de drukpers of de openbare meening, — hebben de Turken er voor gezorgd hem voor allen arbeid onbruikbaar te maken, en hem tevens buiten staat gesteld de minste kennis van menschen of zaken op te doen. Zonder vrienden en bekenden leeft hij in volslagen afzondering en ziet tot den dag waarop hij den troon beklimt niets dan zijne vrouwen en slaven. Bijna even afgezonderd leeft hij later ook. Zijne ministers ziet hij alleen dan wanneer hij hen voor zaken laat ontbieden; hij doet en ontvangt geene bezoeken en leeft alleen te midden zijner dienaren en in zijnen harem. De eenige uitspanning van dien man bestaat in bouwen. Hij laat langs beide oevers van den Bosphorus allerlei werken aanleggen en rigt mijlen ver paleizen en kiosken op. Van de acht millioen p. st. die de openbare inkomsten uitmaken, besteedt hij voor zijn persoon en zijne paleizen tusschen de twee en drie millioen; daaronder zijn zijne bijzondere schulden niet begrepen, welke nagenoeg 800 millioen piasters bedragen. Wat Azië betreft wil ik niets voorspellen, maar in Europa sterft de Turksche bevolking uit. Eenige jaren geleden leefde ik eenen geruimen tijd onder de radjaks van den berg Pelion. Daar is eene gemeente van omstreeks 60,000 zielen, welke nooit eenen Turk heeft toegestaan daar zijn verblijf te houden. Zij hebben scholen, kerken en betere huizen dan in Pera. In de daaraan grenzende vlakten roven en moorden de Turken en komen er van honger om. Geen

spoor van eene Turksche wet is onder die woeste benden te ontdekken. Hier worden zij door het Europeesch toezigt nog eenigzins in toom gehouden, maar in de meer afgelegen distrikten waar men geene consuls als bemiddelaars heeft, worden de christenen, indien zij niet talrijk en dapper genoeg zijn om zich te verdedigen, niet alleen als slaven, maar als door hunne meesters gehate slaven behandeld. En wat zulk eene slavernij te beteekenen heeft, waar de meester een barbaar is, kan men ligt begrijpen. — Op mijne vraag welke bescherming een consul dan toch wel verleenen kon, kreeg ik ten antwoord: geene wettelijke, maar eene praktische bescherming. Wordt een christen onderdrukt, of acht hij zich verongelijkt, dan verhaalt hij den consul zijne lijdensgeschiedenis. Deze vat vuur, hij weet hoe algemeen de Turksche onderdrukking is, misschien is ook de pacha of mudir over wien men zich beklaagt, een oud vriend of vijand van zijn eigen pacha, wiens gewelddadigheden en knevelarijen hij bij ondervinding kent. Daarom gelooft hij alles wat hij hoort; ook toont hij zich gaarne werkzaam, mild en vol gevoel voor den onderdrukte. In deze gemoedsstemming stelt hij zijn berigt aan den gezant op. De gezant „hoewel verre van zich een regt van tusschenkomst aan te matigen, acht het toch zijn pligt den minister van buitenlandsche zaken of ook wel den groot-vizier, kennis te geven van de door hem ontvangene mededeeling." Niettegenstaande zijn wrevel en zijne verlegenheid daarover, is de minister of vizier „den gezant toch zeer dankbaar voor zijne mededeeling, te meer daar hij weet dat zijne excellentie daarbij slechts door den belangeloozen wensch voor het welzijn van het Turksche rijk bezield was, en den grondslag voor dit welzijn zag in de regtvaardigheid en regtschapenheid der ambtenaren." Ten slotte ontvangt de mudir of pacha eene berisping waarin hem gezegd wordt dat zijn gedrag ongelegenheden veroorzaakt, en dat hij zorg dragen moet in 't vervolg alles te vermijden waardoor de vooroordeelen van een lid van het consulaat gekwetst konden worden.

Heden ontving ik het bezoek van T. U. Hij is een Engelschman die langen tijd een hoogen rang in Turksche dienst bekleedde. Ook met hem sprak ik over de toekomst van Turkije. Dit land, zeide hij, heeft veel overeenkomst met

den zieken man in Molière, die aan drie dokters en twee apothekers stierf. Turkije is het krijgstooneel waarop zeventien gezantschappen elkander wederkeerig ten koste van het land beoorlogen. Staat Reschid aan het hoofd dan tracht Frankrijk zijne staatkunde te bederven; is Fuad of Mustapha zijn opvolger dan vindt hij in Engeland zijne tegenpartij. Zoo ook hebben Oostenrijk en Engeland ieder hunne beschermelingen en slagtoffers. Voor éénen vriend heeft ieder minister zestien vijanden die allen tegen hem zamenspannen, den argwaan van hunnen gebieder tegen hem opwekken, hem in den harem belasteren, zijne hervormingen verdacht maken, hare uitvoering verhinderen of wel ze nutteloos maken wanneer zij eenmaal tot uitvoering zijn gekomen. Wanneer men Turkije maar tien jaren met rust liet zou het zich ten minste in zekere mate zelf hervormen. Maar het eeuwige twisten der gezanten, hunne wederspannigheid en hun onderlinge naijver waardoor zij zooveel onheil stichten, maakt al wat Europeesch is, bij de Turken gehaat. Het doel wordt verijdeld. Zoo wenschen wij teregt de landverhuizing van christenen naar Turkije te bevorderen. Doch ieder christen die zich daar vestigt en onder bescherming van zijne verdragen en zijnen consul staat wordt een kleine dwingeland die de Turken beleedigt, hunne wetten minacht en de bescherming van zijnen consul inroept. Men moet vooral niet gelooven dat de Europesche beschermelingen, met uitzondering van de Grieken misschien, uit edele vertegenwoordigers van hun volk en van hun land bestaan. Integendeel, zij zijn gewoonlijk het uitvaagsel hunner landgenooten. De Engelsche *protégés* zijn Ioniers en Malthesers, de Fransche Arabieren en Kabylen, de Oostenrijksche Kroaten en Dalmaten.

De Turken zijn een trotsch, terughoudend volk, bijna even fier en ongezellig als de aristocratische Engelschman. Daarom grijpen zij alle middelen aan, om 't even of deze eervol zijn of niet, om de gemeene, onbeschaamde heerschzuchtige vreemdelingen van zich te weren, en dat zullen zij volhouden, zoo lang deze in het bewustzijn van de diplomatische bescherming hoogmoedig en wreed blijven. Indien men hen dwong zich behoorlijk te gedragen en zich aan de wetten van het land te onderwerpen, dan zouden de Turken hen welkom heeten of ten minste dulden. — Houdt gij ook

de kwaal van Turkije voor doodelijk? — De innerlijke waarde houd ik niet voor doodelijk, althans niet zoolang wij en onze kinderen leven. Maar in ieder geval moet Turkije bezwijken, wanneer Engeland, Frankrijk of eene andere groote mogendheid dit wil; en mij dunkt, dat zich aan den gezigteinder reeds allerhande oorzaken opdoen, die er wel zorg voor zullen dragen, dat deze ondergang zich geene eeuwen wachten laat. Moeijelijk zal Turkije aan de kwaal van buiten, aan het gif der diplomatie, langen tijd kunnen weêrstand bieden.

En waarin bestaan de hoofdzakelijkste innerlijke ziektestoffen?

Eene der voornaamste is de vermindering van het aantal Turken, deels feitelijk, deels in verhouding tot andere Muzelmannen, en nog meer in vergelijking met de Grieken. De Turk is trotsch en lui, hij brengt niet voort; hij kan alleen zijne bezittingen vermeerderen wanneer hij overwonnen volksstammen dwingt voor hem te arbeiden; de vrouwen die door eene onnatuurlijke levenswijze verzwakt worden, zijn niet zeer vruchtbaar. Op den schouder van den Turk drukt de geheele last van de krijgsdienst en de verliezen die de oorlog na zich sleept, zijn ontzaggelijk. Ik ben door geheele districten gekomen, waar ik slechts vrouwen en oude mannen zag. — Maar nu nemen de Rayahs immers ook deel aan de krijgsdienst? — Ja, de gezanten dwongen den ongelukkigen Reschid deze bepaling ook in de Hatt-i-Hamayun op te nemen. Zij verlangden voor de Rayahs de eer en het voordeel zich bij de verdedigers des lands te mogen aansluiten; doch de Rayahs kwamen tegen dit nieuwe voorregt op. Daarentegen was de Indische opstand voor de Turken een afschrikwekkend voorbeeld, en de eenige uitkomst is, dat de Rayahs eene nieuwe en grootere belasting betalen, om zich van de krijgsdienst los te koopen. Onder dergelijke omstandigheden sterven de Turken in Azië langzaam en in Europa spoedig uit. — Weet gij nog eene andere oorzaak van deze kwaal? — Ik was onlangs bij iemand op het middagmaal verzocht en at daar met verscheidene pacha's. Welke groote verandering, vraagden zij, hebt gij gedurende uw dertigjarig verblijf kunnen bespeuren? — Het gedurig toenemen der omkooping, gaf ik ten antwoord. — Ik verwonder mij niet

over uw antwoord, zeide een der pacha's, en de overigen stemden eveneens toe.

Dat is erg, niet enkel als eene oorzaak van het kwaad, maar nog meer als een kenteeken daarvan. Het bewijst, dat de hoogere klassen de achting voor zich zelven verloren hebben, dat zij aan de toekomst wanhopen en er slechts angstig op bedacht zijn, zooveel mogelijk van het oogenblik partij te trekken. Daarbij komt de trotschheid op hunne onkunde, de zorgeloosheid van het karakter der Muzelmannen, het gebrek aan beschaving bij hunne staatslieden, de nalatigheid waarmede deze verkozen worden, het wederkeerig gebrek aan vertrouwen, de onophoudelijke kuiperijen en geschillen. Dit alles zijn, dunkt mij, voldoende gronden om den man ter dege ziek te maken, ofschoon hij zich, wannneer men hem aan zich zelven overliet, nog lang zoude kunnen voortslepen.

EEN BEZOEK BIJ VEFIK-EFFENDI.

Ik reed met Aliison naar Rumeli-Hissari, om bij Vefik-Effendi het ontbijt te gebruiken. Daarna zaten en wandelden wij een paar uren in zijnen tuin, op een der schoonste heuvels langs den Bosphorus gelegen.

Huis en tuin, zeide hij, en de geheele helling van den heuvel tot aan de stad, kocht ik vijf jaren geleden. Sedert kon ik daarvoor wel tienmaal meer ontvangen dan ik er voor gegeven heb. Doch, ofschoon mijn kapitaal is toegenomen, ben ik toch ten gevolge van de algemeene prijsverhooging armer geworden. — Aan welke oorzaken schrijft men deze algemeene prijsverhooging toe? — Er zijn vele oorzaken voor de verhooging van het arbeidsloon. Ten eerste het groote verlies aan manschappen gedurende den oorlog; ten tweede de uitbreiding van den handel, waardoor de vraag naar werk buiten 's huis ontzaggelijk vermeerderd is. Bij ons moeten de menschen de plaats der lastdieren vervullen. In onze straten kunnen geene voertuigen met raderen of sleden gebruik worden, zoodat het vervoer hier door menschen in plaats van paarden geschieden moet. Ten derde wordt de in den oorlog verkregen rijkdom op eene domme verkwistende wijze door menschen verspild, die geene gere-

gelde uitgaven gewoon zijn en er misbruik van maken. Wat nu de verhooging der waarde van den grond betreft, hebben de stoombooten de oevers van den Bosphorus, die tot nu toe hoofdzakelijk door staatslieden en rijke menschen bezocht werden, ook bij den koopmansstand in de mode gebragt. En ten slotte is bij de beperkte ruimte voor goede gebouwen, de mededinging van eenen zoo grooten liefhebber der bouwkunde, als de sultan, van zeer veel invloed.

Is de waarde van den grond ook naar evenredigheid in de provincie toegenomen?

Niet naar evenredigheid, maar toch ook eenigzins gedurende de laatste twintig jaren. De hervormingen van Reschid-Pacha, de regtstreeksche inning der grondbelasting die vroeger verpacht was en de opheffing der monopoliën, der regten op in- en uitvoer, schonken nieuw leven aan den landbouw. Dit wordt het best bewezen door zijnen invloed op de inkomsten. Toen hij zijne hervormingen begon, bedroegen de inkomsten ongeveer vijf millioen pond sterling, daarna daalden zij plotseling tot twee en een half, rezen het volgende jaar tot zes, dan tot zeven en beloopen thans tusschen de acht en negen millioen.

Reschid's afschaffing der monopoliën was echter zeer onvolledig. Naar ik hoor, zijn de slagters, bakkers, kleermakers, kortom alle ambachten te Konstantinopel in gilden verdeeld, waarvan elk een monopolie van zijn eigen handwerk en handel heeft, de prijzen bepaalt en elke hervorming poogt te weren.

Dit is waar, voor zoover Konstantinopel aangaat. Tegen de koop- en handwerkslieden dezer stad kan Reschid, hoe vastberaden hij ook zij, niets uitrigten.

Op mijne vraag of de Engelschen inderdaad onder bescherming van hun handelsverdrag, ondanks de gilden, winkels openen en zich het regt aanmatigen om handel te drijven in dingen, die bij de algemeene landswetten verboden zijn, zoo als b. v. in wijn en sterke dranken, antwoordde hij: het is helaas zoo. Ik kan deze uitlegging van het verdrag niet eerlijk noemen. Doch tusschen volkeren heeft men geenen regter, gij zijt de sterksten en wij moeten ons onderwerpen. Misschien is het eene welverdiende straf die ons treft. Ten tijde toen wij magtig waren, waren ook wij onbeschaamd

en onregtvaardig jegens vreemde volkeren; nu wij ongelukkig zijn, worden wij door hen met voeten getreden.

Gij noemdet Reschid vastberaden? vraagde ik.

Ik ken niemand die meer zedelijken moed heeft, antwoordde Vefik. Hij en sultan Mahmoud waren de twee grootste Turksche staatslieden van mijnen tijd. Mahmoud verwekte daarom welligt meer belangstelling, omdat hij grootere hinderpalen te bestrijden had. Reschid was zeer beschaafd, Mahmoud volstrekt niet; hij bezat zelfs niet de minste wereldkennis. Toen zijn broeder vermoord werd, bragt men hem plotseling uit de afzondering van het serail op den troon. De Janitsaren waren meesters van Konstantinopel, ja zelfs meesters van het rijk. In het geheel telden zij ongeveer 60,000 man, waarvan zich te Konstantinopel slechts 10,000 bevonden. Nadat hij besloten had hen uit den weg te ruimen, bereidde hij tien jaren lang in de grootste stilte en stelselmatig de uitvoering van zijn oogmerk voor. Hij koos langzamerhand al hunne beste officieren uit, liet de onschadelijken op hunne posten, en maakte zich de bruikbaren die hij verwijderd had, tot vrienden. Toen dus de muiterij uitbrak, viel hij hen met zijne geregelde troepen aan, droeg echter zorg, dat hun de aftogt open bleef. Zij vloden na de eerste losbranding van het geschut. Daarop vaardigde de sultan hevige proclamatiën tegen hen uit, beval echter in het geheim dat allen die hunne eigenschap als Janitsaar loochenden, gespaard zouden worden. Nagenoeg 6000 bevonden zich aan boord van de vloot. Toen nu het bevel kwam hen uit te leveren, gaf de kapitein-pacha ten antwoord, dat hij er geene had, want geen hunner erkende een Janitsaar te zijn. Omstreeks 800 evenwel, die zich door hunne misdaden hadden berucht gemaakt, werden na een geregeld onderzoek teregt gesteld. Nooit heeft zulk eene groote omwenteling met zoo weinig bloedvergieten plaats gehad. Alle Europesche mededeelingen daaromtrent zijn valsch van begin tot einde.

TURKSCHE WETTEN.

Hoewel men zich naauwelijks een denkbeeld kan vormen van de ongerijmdheid der Turksche strafwetgeving, is deze

toch nog loffelijk in vergelijking met de burgerlijke wetgeving. Zoo moeten b. v. alle kosten door de winnende partij gedragen worden. Deze beloopen drie per cent van de som in geschil, en de reden dat in deze omstandigheid geene verandering komt, ligt hierin dat men advocaten, procureurs, noch dagvaarding van getuigen heeft. Men vertelt hoe het met de zaak gelegen is, de verdediging doet hetzelfde, is een getuige noodig, dan moet hij op eigen kosten komen. Dikwijls moet men de getuigen even als het geregtshof omkoopen, doch dergelijke uitgaven zijn niet onder het woord kosten begrepen. De eigenlijke kosten bestaan in één per cent van de som in geschil, dat men den schrijver betalen moet die het mondelinge vonnis van het geregtshof op papier brengt, en twee per cent van de bestreden som, te betalen aan den deurwaarder of dien geregtelijken ambtenaar die met het beteekenen van het vonnis belast is. Hieruit volgt dat iemand die zijnen buurman berooven wil, slechts een millioen piasters van hem behoeft te vorderen; zoo kan hij hem, zonder dat het hem zelven iets kost, noodzaken den schrijver bij de regtbank en den deurwaarder 30,000 piasters te betalen. Of wel hij kan tot zijnen vijand zeggen: ik zal u voor een millioen piasters aanklagen; dit kost u 30,000 piasters; geef mij 20,000 en ik wil u met rust laten. — Hoe kan op deze wijze iemand rijk blijven, vraagde ik, wanneer het zoo gemakkelijk is hem te plunderen? — Een arm man zal zulk een spel niet wagen, want de rijke zou hem laten vergeven of doodslaan; immers ontbreekt het niet aan lieden die dergelijke diensten veil hebben. Indien echter een rijke die in staat ware zich beschermmiddelen te verschaffen, zoo iets wilde beproeven, dan zou de vrees voor de openbare meening hem daarvan terughouden. Dat zoo iets nogtans voorkomt, namelijk van Turken tegenover Rayahs, is aan geenen twijfel onderhevig; niettemin waagt niemand het zich hiervan een beroep te maken, en het alzoo herhaaldelijk en op groote schaal te doen. — Hoe wordt, vroeg ik verder, een Engelsch onderdaan bestraft, die een moord heeft gepleegd? — Hij wordt in 't geheel niet gestraft; wij laten het niet toe dat de Turken hem in onderzoek nemen, of de vermoorde moest een Turksch onderdaan zijn, en in dat geval trekt de consul zich de zaak aan. De consul kan echter de zaak niet zelf

geregtelijk beslissen, en wanneer de moordenaar dan, gelijk dat somtijds geschiedt, naar Maltha voor het geregt gedaagd wordt, kunnen slechts zelden getuigen derwaarts worden gezonden, of de Malthesische gezworenen spreken hem vrij. — Zoo iets komt echter zeer zelden voor? — O, volstrekt niet. Er bestaan geen ruwer, laaghartiger menschen dan de Ioniërs en Malthesers, die naar het oosten verhuizen, om daar onder Britsche bescherming te bedriegen en te moorden.

DE ZWARTOOREN.

Men ried ons af naar de hooge porte te gaan, dewijl wij daar niemand zouden vinden. De zwartooren waren des middernachts bij Mustapha Pacha geweest om hem het staatszegel af te nemen. — Wat wil dat zeggen: zwartooren? — Kara-Konlai zegt men in het Turksch en dat beteekent een officier wiens ambt het is den grootvizier en de overige ministers hun ontslag aan te kondigen. De boodschap zelve brengt hij steeds des middernachts. — Eene onaangename betrekking, zeide ik. — Volstrekt niet, zij levert veel op. In den goeden ouden tijd behoorde hij den vizier te worgen. Nadat deze verpligting had opgehouden, bragt hij hem de boodschap der verbanning. Tegenwoordig wordt het ontslag door een aanzienlijk pensioen, omstreeks 6000 p. st. jaarlijks, dragelijker gemaakt.

DE CHRISTELIJKE BEVOLKING.

Tegenover de jongste gebeurtenissen in Syrië en na alles wat men uit de Slavische gewesten van Turkije verneemt, is de volgende opmerking van den heer von Spiegelthal dubbel de aandacht waardig, te meer daar zij reeds een jaar te voren gemaakt werd. De stemming en opgewondenheid der christelijke bevolking is van dien aard, dat een opstand tegen de Turken binnen vijf of zes jaren onvermijdelijk is. Hun haat tegen de Turken groeit aan, naarmate zij zelve rijker, vernuftiger en talrijker worden, en het gedrag van Turkije meer bedorvenheid en zucht om te onderdrukken aan den dag legt. Dit gedrag moet niet beoordeeld worden volgens hetgeen men aan den Bosphorus of Hellespont ziet, waar zich consuls en een Europeesch publiek bevinden. In het binnenland heerscht eene ongeloofelijke mengeling van re-

geringloosheid en dwingelandij, vrees, nalatigheid, wreedheid en roofzucht. De regering verleent bescherming noch bijstand; zij doet niets voor het welzijn van het volk, laat echter ook niet toe dat een ander daar iets voor doet. Kortom, het geheele regeringswezen is hier niets dan eene roofmachine. In de groote steden hier te lande liggen naauwelijks meer dan 300 Turksche soldaten in bezetting. De oproerlingen zullen door de eilanden Candia, Cyprus, Rhodus en Mitylene ondersteund worden, waar de kern der bevolking Grieksch is, en zoo zullen zij op zee de overmagt hebben. Zoo lang zal de strijd voortduren, tot dat eene Europesche mogendheid of Europa gemeenschappelijk tusschen beide treedt, om de geheele verwoesting van het schoonste gedeelte der aarde te beletten.

BEVOLKING EN ONTVOLKING VAN KLEIN-AZIE.

Wij ontleenen de volgende bijzonderheden aan een gesprek van den schrijver met den Pruissischen consul von Spiegelthal in Smyrna. Een bewijs van de ontvolking van het land leveren de zwervende stammen der Turkomannen, die dikwerf in benden van dertig tot veertig huisgezinnen met rundvee, kameelen, paarden en duizenden schapen door de onbevolkte streken van het land rondtrekken. De Turkomannen zijn enkel herders; somwijlen bouwen zij ook dorpen uit hout en slijk. Zulk een dorp vond ik twee jaren achtereen op dezelfde plaats. Op mijne vraag hoe lang zij hier dachten te vertoeven, kreeg ik ten antwoord: „dat weet God!" Het volgende jaar waren zij verdwenen. Het land waar zij hun leger opslaan, behoort gewoonlijk den sultan en voor het gebruik daarvan behoeven zij niets te betalen. Eigenlijk moesten zij een tiende opbrengen, doch zoodra de ontvanger der belastingen verschijnt, is dit voor hen een teeken om te vertrekken.

In Klein-Azië is 99/100 van het land onbebouwd; in de rigting van Magnesia kan men tien uren lang door de schoonste streken rijden zonder eene menschelijke woning te ontdekken. Doch de vruchtbaarheid van dit honderdste gedeelte, dat bebouwd is, is zoo groot, dat wanneer men hier wegen had, dit op de markten van Europa eenen aanmerkelijken invloed zou uitoefenen. Eenige jaren geleden

mislukte de meekrap in het Zuiden van Frankrijk; toen werd het verlies grootendeels gedekt door den uitvoer uit Smyrna. Hadden wij slechts wegen, dan zouden wij de Fransche meekrap geheel van de markt verdringen.

TURKSCH ARMENIË.

Ik zat aan tafel naast V. W., die eerst kortelings van de grens teruggekeerd was, welke Turksch- en Russisch-Armenië van elkander scheidt. Hij vertelde verschrikkelijke dingen van de gruwelijke wijze waarop Turksch-Armenië bestierd wordt. De regering is daar zoo slecht, dat het volk letterlijk naar de Russische heerschappij smacht. Zoodra een nieuwe pacha aankomt, hetgeen om de drie of vier jaren geschiedt, laat hij aan alle ondergeschikte plaatselijke ambtenaren zijne komst melden. Dit is zooveel als een sein om hunne geschenken in gereedheid te houden, terwijl allen die een post verlangen eveneens zorg moeten dragen hunne geschenken dan aan te bieden.

En hoe krijgen zij, die hem geschenken brengen, hun geld terug?

Doordien zij hooger belasten, een deel der ontvangsten niet in ontvangst stellen, doordien zij oogluikend toelaten wanneer er inbreuk wordt gemaakt op de quarantaine-wetten of wanneer de tol aan de tolhuizen niet wordt betaald, door het regt aan den hoogst biedende te verkoopen en door heerendiensten. Laatstgenoemde bron is de vruchtbaarste. Wanneer de pacha eene reis wil doen, dan moeten de dorpen welke op zijnen togt liggen, de kameelen en paarden leveren; de Nazir bestelt nu twee-, somtijds vijfmaal zooveel als hij noodig heeft en wordt nu omgekocht om van zijn eersten eisch af te zien. Is het dorp rijk en betaalt het goed, dan behoeft het niets te leveren, en de geheele last komt nu op hen neder die zich niet kunnen loskoopen. Dan moeten zij met hunne dieren tien, soms twintig dagreizen ver henen trekken, zonder de minste schadevergoeding; zelve moeten zij hun voedsel en voeder voor de dieren medebrengen of het des noods stelen, en honderd mijlen van hun huis verwijderd, worden zij en hun vee, uitgehongerd en lam van vermoeijenis ontslagen. Hoe vreeselijk de dwingelandij is, kan men uit de ontvolking opmaken. Men vindt

er groote distrikten zonder eenen inwoner; daar ontdekt men nog de sporen van een groot beschaafd volk, namelijk groote, thans vervallene waterwerken en puinhoopen van verlatene steden. Niet ver van de grens ligt eene stad met hooge wallen en groote steenen huizen die thans geheel onbewoond is, terwijl zij eenmaal 60,000 inwoners telde. Aan den Bosphorus verrijst geen enkel paleis dat niet aan een gedeelte der provinciebewoners het leven heeft gekost.

Naast de knevelarij in het groot van wege de hoog geplaatste Turken, wordt er nog eene onderdrukking op kleinere schaal door de mindere Turken uitgeoefend. Den gordel met pistolen voorzien, begeeft een zoodanige zich deftig naar het huis van een Rayah. Hij roept den heer des huizes, somtijds den voornaamsten man van het dorp, en beveelt hem zijn paard vast te houden. Daarop treedt hij binnen, zet zich neder en laat zich door de vrouwen zijne pijp aansteken. De meisjes vlugten waar dit mogelijk is in het huis der buren. Is de pijp uitgerookt, dan verlangt hij eten, het liefst gevogelte. Men antwoordt hem dat dit niet voorhanden is. Nadat hij eenige slagen uitdeelt, wordt er iets gevonden, en gaat hij met deze behandeling voort, dan verschijnt ook brood en wijn. Van waar deze onbeschaamdheid? Omdat hij gewapend is, en niemand buiten hem in het dorp een wapen heeft. Van tijd tot tijd onderzoeken de Turken de huizen der Rayahs, en vinden zij wapenen, dan worden deze in beslag genomen en ontvangen de bewoners van het huis een aantal stokslagen. De Turksche regering heeft eenige jaren geleden de gunstigste gelegenheid voorbij laten gaan om eene zekere gelijkheid tusschen hare volksstammen te herstellen. Voor zij haar leger ontsloeg had zij er gebruik van moeten maken om de Turksche bevolking te ontwapenen, nu is het te laat. Dit Turksche leger heb ik dikwijls gezien, de officieren waren zoo slecht mogelijk, de soldaten uitstekend. Hun moed, hunne matigheid, hun geduld, hunne volharding bij gebrek, nood en vermoeijenissen waren bewonderenswaardig. Doch waarlijk onverantwoordelijk was de behandeling die hun na den oorlog ten deel viel. Men voerde hen uit de Krim naar Vaina of Trapezonde over, gaf ieder drie shillings en eenige pence en liet het hun nu over om hunnen weg huiswaarts te vinden, welke somtijds dertig to

veertig dagreizen duurde. Een gedeelte poogde zich door roof te onderhouden, anderen bedelden, velen stierven van honger. De overgeblevenen bereikten hunne woonplaats vol haat en woede tegen de Turksche regering en vast besloten haar nooit weder te dienen.

Uit de verschillende gesprekken die de schrijver deels met hooggeplaatste Turken hield, deels met mannen die, ofschoon buitenlanders, toch lang in Turkije geleefd hadden, en door hunne betrekking in staat waren een juist oordeel te vellen — willen wij hier nog slechts eene opmerking over de toekomst van Turkije mededeelen: Ik vraagde hem (eenen Franschman), of het waar was dat de sultan den heer Thouvenel kennis had gegeven dat Reschid terug geroepen werd? — Ja, maar dat is eene zaak van louter Turksch belang. Wij bekommeren ons daar niet veel om. Thouvenel kon op deze mededeeling niets anders antwoorden, dan dat hij hoopte dat het ten goede mogt zijn. Alle deze veranderingen van ministers hebben niets te beduiden. De eene grootvizier is even goed of slecht als de ander. Dit land is reeds geheel aan het verderf ten prooi. Het is onmogelijk de muzelmannen te beschaven. Het eenige wat wij vermogen is te trachten de christenen op te heffen. Zij hebben reeds te lang dit lijk op hunne schouders getorscht. Engeland en Frankrijk moeten hen gezamenlijk helpen dezen last af te schudden, en te dien einde vóór alles de Turken noodzaken den Hatti-Humayun eerlijk ten uitvoer te leggen. Daar gij naar Smyrna en Griekenland gaat, verzoek ik u Ephesus te bezoeken. Vijftig Engelsche mijlen ver zult gij door de vruchtbaarste, met het heerlijkste klimaat gezegende landstreek rijden, maar geen enkelen inwoner, geen enkel bebouwd veld ontdekken. Dat is Turkije. In Griekenland of de Vorstendommen vindt gij daarentegen bevolking en welvaart in gepaste evenredigheid. Zij werden slecht geregeerd en waren het tooneel des oorlogs; zij hebben echter het Turksche juk afgeschud.

Sedert de Engelsche schrijver op eene wijze, die evenzeer van onpartijdigheid als van zaakkennis getuigt, het belangrijke werk schreef, waaraan wij eenige bladzijden hebben ontleend, en waarin hij treffend aanwees de oorzaken van

den val van het Turksche rijk, ook door hem als onvermijdelijk beschouwd, — heeft eene plotselinge gebeurtenis de algemeene aandacht in meerdere mate dan vroeger op het ineenzinkende, waggelende rijk der Ottomannen gevestigd. Wij bedoelen het overlijden van den vadzigen, ziekelijken sultan, den in alle opzigten buitensporigen beheerscher, die zich weinig bekommerde om het volk, aan zijne hoede toevertrouwd, die den troon, welken hij innam, slechts als het middel beschouwde om zijne hartstogten te voldoen en den luister van het sérail te verhoogen, en die, toen hij van deze aarde scheidde, niet beweend en zelfs niet beklaagd, een roemloozen naam, eene uitgeputte schatkist en een nog dieper vervallen rijk achterliet. Wij voorspellen het u, Abdul Medjid, gij zult vergeten worden! Doch zoo gij uw erfgoed hebt verkwist, uw dood zal voor Turkije welligt kunnen zijn wat uw leven niet geweest is, — eene weldaad, eene zegening. Abdul Azis, die den zwakken man is opgevolgd, heeft zich eene andere gedragslijn afgebakend. De eerste besluiten, welke hij hetzij steunende op de bewustheid van eigen kracht, hetzij dan aan de inblazingen der Engelsche staatslieden gehoor gevende, heeft genomen, de eerste handelingen, welke van hem zijn uitgegaan, duiden onmiskenbaar aan eenen volhardenden moed, die geene tegenwerking schroomt, eene vastheid van beginsels, die het waagt met het verledene te breken, ten einde de verschijning eener betere toekomst zoo niet tot eene zekerheid, althans tot eene mogelijkheid te verheffen. De oogen zijn den nieuwen sultan geopend, de wonden van Turkije worden niet meer door een bedriegelijken sluijer bedekt gehouden. De wezenlijke vijand, welke Turkije heeft aangetast, het is voor den sultan geen geheim meer, is niet in Rusland gelegen, gelijk het heette, toen de natiën van het Westen den sultan in een vernielenden en al te onvruchtbaren krijg ter bescherming waren gesneld: hij woelt in Turkije's eigen ingewanden: het is de worm der anarchie, welke in de laatste jaren met steeds sneller en wisser gang de zuilen van het gebouw heeft doorknaagd. Dien vijand wil de nieuwe sultan betoomen en daardoor tevens de beschuldiging logenstraffen, waarvan zijn voorganger zich steeds vergeefs poogde te zuiveren, dat de Porte niet in staat zoude zijn zich zelve te besturen. Doch

is het te verwachten dat de loffelijke poging van den stoutmoedigen opvolger met eenig goed gevolg zal worden bekroond? Het kan moeijelijk worden voorspeld of het gebouw nog tegen slooping zal kunnen worden beveiligd, hetwelk thans meer op de pijlers der vreemden dan op eigen steunsel is gegrond. Veel zal nogtans afhangen van de wijze, waarop de grootsche arbeid wordt voortgezet, met zooveel geestkracht, met zooveel goeden wil aangevangen. Tot het behoud van Turkije wordt echter meer vereischt dan een onmeedoogend ledigen van den keizerlijken harem, dan een schroomvallig onderzoek naar de gebreken en misbruiken van vroegere regeringen. Dit laatste onderzoek zou ook als overtollig kunnen worden beschouwd: het zou tijdverspillend kunnen worden genoemd en enkel strekken om het tot stand brengen van nuttige hervormingen te belemmeren. De wonde behoeft niet meer gepeild te worden: ieders blik kan haar diepte meten. Bezuiniging, opbeuring der geldmiddelen — ook dit zal welligt het leven van den zinkenden staat verlengen, maar zijn onoplosbaar bestaan in de toekomst niet kunnen waarborgen, zijne integriteit niet kunnen handhaven. Eerst, wanneer de orde en de veiligheid in het rijk zullen zijn wedergekeerd, wanneer gunstbetoon en omkooping zullen zijn opgeheven, wanneer het den sultan zal zijn gelukt om den nationalen arbeid, dat is tevens de nationale welvaart op te wekken, waartoe Turkije zulke rijke hulpbronnen aanbiedt, eerst wanneer hij er in zal kunnen slagen om de verschillende stammen, waaruit de onderdrukte bevolking is zamengesteld, onderling te bevredigen, wanneer hij dweepzucht en godsdiensthaat zal weten te beteugelen met eene eigene en dappere krijgsmagt, welke in hem vertrouwen stelt, omdat door hem aan hare aanspraken naar billijkheid wordt voldaan, eerst wanneer het regeringswezen, niet zoo als Senior zich uitdrukt, zal zijn en blijven eene roofmachine, welke het volk uitzuigt, maar een regelmatig staatsmechanisme, waarvan het belang en het welzijn van het volk de spil uitmaken, eerst wanneer beiden geheel zelfstandig en beschaafd zullen zijn, heerscher en volk, beiden geneigd tot ontwikkeling, beiden gezind tot regtvaardigheid, eerst dan zal aan Turkije voortdurend eene plaats in de rij der Europesche mogendheden kunnen verzekerd worden.

BELOONING VOOR DEN EERLIJKEN VINDER.

(Naar het Deensch van J. L. Heiberg,)

DOOR

S. DE B . . . .

In het dagblad „*de Vliegende Bode*" las men onlangs, natuurlijk in verschillende nommers, de drie hieronder volgende

INGEZONDEN STUKKEN.

I.

Inleiding.

Mijn waarde Vliegende Bode!

Mijne kennissen steken sedert eenigen tijd den draak met mij: ze zeggen, dat ik een *idée fixe* heb, en daarover maken ze zich vrolijk. Nu weet ik niet of iemand om zulk eene reden, in de oogen van zijne kennissen, te belagchen of te beklagen kan zijn; maar zooveel is zeker, dat hun beklag mij evenmin zou behagen als hun gelach; en daar ik met mijn geheim, dat zij een *idée fixe* noemen, niet langer op het hart kan blijven loopen, neem ik de vrijheid mijn geval aan u bloot te leggen.

Mijn ongeluk, of misschien mijn geluk, bestaat hierin, dat ik smoorlijk verliefd ben op een meisje, dat ik nooit gezien heb, wier geluid ik nooit gehoord heb, ja, wat meer zegt, over wie ik nooit iemand heb hooren spreken; ik heb nooit haar portret gezien, ik heb nooit een brief van haar gelezen, ik weet haren naam niet, en evenmin in welk oord van de wereld ik haar zoeken moet — en toch, in weerwil van dat alles, geloof ik haar zóó goed te kennen, haar uiterlijk zoowel als haar innerlijk, dat het mij onmogelijk toeschijnt te leven zonder haar, en dat ik niets vuriger verlang, dan om mij zelven en al wat ik bezit te kunnen nederwerpen aan hare voeten. Zoo nu door middel van deze regelen die innige hartewensch mogt kunnen worden verwezentlijkt, mijn waarde Vliegende Bode, zou ik u levenslang beschouwen als mijn grootsten weldoener. Vergun mij daarom, dat

ik u en uwe lezers moge lastig vallen met de navolgende mededeelingen.

Omstreeks eene maand geleden kwam ik op zekeren avond stadwaarts van eene wandeling buiten de Westerpoort; en tusschen het kommiezen-huisje en het ravelijn stiet ik in den donker met den voet tegen iets, dat ik opraapte, en dat een mandje bleek te zijn, zooals de vrouwen doorgaans hebben om er haar brei-, borduur- of ander werk in te bergen. Ik hield het er voor, dat dit mandje waarschijnlijk uit een rijtuig was gevallen. Op die gedachte kwam ik omdat ik het een weinig te groot vond voor een mandje, zooals de dames gemeenlijk aan den arm dragen. Het was zeer fijn gevlochten, en er was een deksel op, dat digt was gebonden met een lint. Met het voornemen om het den volgenden morgen naar het commissariaat van policie te brengen, en het te laten aankondigen in het advertentieblad, nam ik het mede naar mijne woning. Ik zou er mijn hoofd onder durven verwedden, dat er tooverwerk bij dat mandje in het spel is; want anders weet ik mij geen verklaring te geven van de onbeschrijfelijk aangename gewaarwordingen, die ik ondervond zoolang ik het aan mijnen arm droeg. Eene mand is toch anders een ding, dat niet veel aanlokkelijks heeft voor een man, vooral als hij die een goed eind weegs moet medeslepen. Maar duizenderlei vreemde gedachten vlogen mij door het hoofd over mijnen toestand als een man in het best van zijn leven, die ruimschoots in staat was een huisgezin te verzorgen; over het geluk een lief vrouwtje te hebben, wier mandje ik, zooals dat vreemde mandje nu, aan mijnen eenen arm droeg, terwijl zij zelve op mijn anderen arm leunde. Onder al dergelijke overpeinzingen kwam ik te huis. Ik zette het mandje op de tafel, ging er voor zitten op de sofa, en bekeek het eens goed aan alle kanten. Het was mij niet mogelijk mijne nieuwsgierigheid te bedwingen; ik maakte het lint los waarmede het deksel vast zat, opende het mandje, en haalde de voorwerpen, die er in zaten, een voor een er uit. Ziehier de artikelen, die het mandje uitleverde:

1. Eene vrouwenmuts, van de stoffaadje die men, geloof ik, blonde-tulle noemt. Het was een klein, eenvoudig mutsje met twee linten van blaauwe zijde er aan, om het vast te strikken onder de kin.

2. Een lijf van een japon van gestreept katoen. NB. nog niet geheel afgewerkt.

3. Een paar handschoenen.

4. Eene breikous.

5. Eene papieren doos, waarin een zilveren vingerhoed, eene schaar, eenige klosjes garen en zijde, een naaldenkoker, tamelijk gevuld met naalden, en eèn speldenkussentje, waarop eenige naalden en spelden, alsmede in een stukje groen papier gewikkeld een langwerpig stukje witte was, blijkbaar reeds gediend hebbende om er draden garen mede te bestrijken.

6. Een psalmboek, gebonden in zwart lederen band, verguld op snede, en op de eene zijde met een jaartal, op de andere zijde met de letters M. F. gemerkt — de cijfers zoowel als de letters verguld.

Ziedaar den volledigen inventaris van alles wat het bewuste mandje inhield. Ik vond intusschen zooveel behagen in het beschouwen van die voorwerpen, dat ik daarmede ruim den halven nacht bezig bleef, en dat het mij den volgenden morgen niet mogelijk was, van mijn gevonden schat te scheiden. Ik stelde dat uit tot een dag later, en toen weder tot een dag later, en zoo ging het van den eenen dag op den anderen eene geheele maand lang, onder aanhoudend zelfverwijt, dat ik dus gevonden goed, dat mij in allen gevalle niet toebehoorde, wederregtelijk onder mij hield. Wie weet, knorde ik gedurig op mij zelven, wie weet hoe verlegen de eigenares om die voorwerpen is — de eigenares, die ik voor eèn ideaal houd van alle vrouwelijke volmaaktheden; want levendig overtuigd houd ik mij, dat die dame in zich vereènigt al de hoedanigheden, die ik sedert mijne vroegste jongelingsdroomen als onmisbaar heb beschouwd voor haar, die eenmaal de koningin van mijn hart en de gezellin mijns levens zal worden. Die overtuiging is gegrond op de inlichtingen, die ik, na langdurige en naauwgezette overweging, heb mogen trekken uit de zes bovengenoemde voorwerpen. Want ik neem als eene uitgemaakte waarheid, aangaande de eigenares van het naaimandje, de volgende punten aan:

Zij is ongetrouwd en heeft nog niet eens verkeering. En hierbij moet ik in de allereerste en voornaamste plaats uitroepen: God zij geloofd en gedankt! — Wijders veronder-

stel ik dat zij Mathilde heet, een naam, voor welken ik altijd eene bijzondere voorliefde heb gehad.

Zij is tusschen de 16 en 20 jaren.

Zij is eerder klein van gestalte dan groot; zij heeft een dun middeltje, eene welgevormde leest, kleine handjes, een zeer klein voetje en allerliefste beentjes. Zij heeft een klein mondje en regelmatige tanden, als twee rijën parelen; de linkerhoektand is echter min of meer beschadigd.

Zij heeft zeer licht blond haar, zacht als zijde.

Aan deze uitwendige voortreffelijkheden paart zij nog de navolgende van meer degelijken aard:

Een edel karakter, een liefdevol en trouw gehecht hart, verstand en smaak. Zij is goed voor zieken, vergenoegd, spaarzaam, vlijtig, ordelievend en uitermate zindelijk. En als ik nog daarbij voeg, dat zij de beminnelijkheid en innemendheid zelve is, dan vraag ik: Kan een verstandig man zich ooit een beter lot wenschen? Want dat zij volstrekt geen fortuin bezit, dat zij ouderloos is en niet tot eene aanzienlijke familie behoort — dat zijn altemaal dingen, die hare waarde in mijne oogen eerder verhoogen dan verkleinen, daar ze mij het streelende vooruitzigt openen, dat ik haar het leven zal kunnen veraangenamen door de wereldsche goederen, waarmede ik het geluk heb gezegend te zijn.

Mijn waarde Vliegende Bode! ik geloof haast, dat gij de zaak precies opneemt, gelijk mijn broeder gedaan heeft, toen ik hem, in een oogenblik van vertrouwelijkheid, mededeelde al wat ik thans aan u medegedeeld heb. Hij schoof namelijk zijn stoel verschrikt achteruit, stond op, en ging, achteruitloopend om mij in het oog te kunnen houden, naar de deur, het hoofd schuddende over de krankzinnigheid, waaraan hij mij ter prooi waande. Doch laat ik u met weinige woorden zeggen, welke gronden ik vermeen te hebben voor mijne gissingen aangaande mijne onbekende.

In het mandje bevond zich: No. 1. Eene vrouwenmuts. Die muts was van voren open, en van achteren digtgehaald met een bandje of een koordje door eene schuif. In die schuif zaten eenige haartjes, die zij vermoedelijk had uitgetrokken bij het digthalen. Die haartjes waren blond, van de kleur die naar het wit trekt, niet naar het rossige, en ze waren uitermate fijn en zacht.

No. 2. Een japonne-lijf. Ofschoon nog niet geheel klaar, was het toch genoegzaam voltooid, om er met zekerheid uit te kunnen afleiden, dat de gestalte, waarvoor het bestemd was, zich onderscheidde door geëvenredigdheid en schoonheid van vormen. Het was niet uit één nieuw stuk gemaakt, maar met zuinig beleid zamengesteld uit verscheidene kleine stukken, zoo keurig netjes, dat men in allen deele geregtigd was de gevolgtrekking te maken, dat de eigenares spaarzaamheid, naarstigheid, tevredenheid en netheid in zich vereenigde in hooge mate.

No. 3. Een paar handschoenen. Daar deze gebruikt waren, gaven ze de juiste maat aan van eene lieve kleine hand; en hunne zindelijkheid en frischheid, als ook de netheid waarmede ze zaamgelegd waren, leverden het bewijs voor de deugden vermeld sub No. 2.

No. 4. Eene breikous. Dit was eene fijne katoenen kous, kunstig opengewerkt op den voet en op den enkel; zij was bijna geheel af, zoodat men er met volkomene zekerheid de lengte van den voet en de welgemaakte vormen van het been uit konde afleiden. Ook deze kous was niet geheel en al nieuw, maar aan een reeds gebruikt been was slechts een nieuwe voet aangebreid. Deze bijzonderheid en de heldere witheid en netheid van de geheele kous, getuigen almede van de hierboven vermelde, prijzenswaardige hoedanigheden der eigenares. Uit de lengte van deze kous en uit die van het japonne-lijf kan men met genoegzamen grond eene gevolgtrekking maken aangaande de lengte en den ligchaamsbouw van den persoon.

No. 5. Eene papieren doos met naai-gereedschappen. De netheid van deze voorwerpen en de orde waarmede ze behandeld waren; de soort van symmetrie, die in het geheel aanwezig was; de kleine bijzonderheid, dat zich op het speldenkussentje ook eenige afgebrokene naainaalden bevonden, op welke een speldeknop van lak was nagemaakt, zoodat ze dus als fijne spelden nog dienst konden doen, dit alles pleit voor de ordezucht, de zuinigheid, enz., enz., die ik aan mijne onbekende als de haar eigene hoedanigheden toeschrijf. Evenzoo doet het volslagen gemis van al wat slechts naar pracht zou kunnen zweemen en de groote eenvoudigheid van al de genoemde voorwerpen, mij tot de slotsom

komen, dat de eigenares niet tot den stand der rijken behoort, daar rijkdom zich anders, zelfs bij de grootste zucht naar eenvoudigheid, toch alligt in het een of ander verraadt. In een oogenblik van afgetrokkenheid heeft de eigenares stellig het stukje was in den mond gehad; althans in hetzelve stonden, duidelijk zigtbaar, twee rijën tanden afgedrukt, die allen door het groene papier waren heengedrongen. Dit model van een lief mondje is zoo volkomen, dat men er duidelijk aan zien kan, hoe er aan den eenen kant van den linkerhoektand een, overigens slechts zeer klein, stukje ontbreekt.

Nu komen wij aan het allerbelangrijkste en meest licht verspreidende gedeelte van den gevonden schat, namelijk

No. 6. Een psalmboek. Het geheele uiterlijk van dit boek doet veronderstellen, dat het een geschenk is geweest aan iemand die belijdenis gedaan had; en in dat vermoeden wordt men versterkt door een groen blaadje, waarschijnlijk van een bouquet afgeplukt, dat als merkteeken ligt bij de Nachtmaals-psalmen. Het vergulde jaartal op den band is 1856. Bij gevolg kan zij, die in 1856 aangenomen is, nu achttien à negentien jaren oud zijn. In dit psalmboek, dat in een foedraal zit, liggen buitendien nog eenige kleinigheden, die almede groote opheldering verschaffen. In de eerste plaats twee recepten van middelen, die gebruikt plegen te worden in gevallen van podagra, en dan een digtgevouwen papier, waarin eene rekening van een hovenier op Norrebro, over eenige boomen en bloemen, die door hem geplant zijn op een graf op het hulp-kerkhof. Wijders een kleiner stuk fijn postpapier, eveneens digtgevouwen, en waarin drie lokjes haar: het eene geheel grijs, het tweede lichtbruin met ettelijke grijze haartjes er door; en het derde roodachtig blond, naar het schijnt afkomstig van een kind; — overigens in dit papiertje ook nog een paar blaadjes van eene acacia, die ook op de hoveniersrekening voorkomt. Uit dit een en ander maak ik op: Het vrome meisje heeft hare ouders beiden verloren; eene haarlok van ieder, en een dito van een overleden broertje of zusje, bewaarde zij zorgvuldig met en benevens eenige blaadjes van een der boomen, die zij, hoezeer het eene opoffering was voor hare geringe middelen, uit kinderlijke vereering heeft laten planten op het graf harer

dierbare afgestorvenen. Het papier, waarin dit alles besloten lag, was een stuk van een brief, en de weinige daarvan overgeblevene regelen luiden als volgt: „Ik kan dus niet gelooven, neen, niet eens denken, lieve....." (Hier was er een stukje uitgescheurd, zoodat alleen de drie letters l d e waren blijven staan; en daar dit latijnsche letters waren, en de brief overigens geheel in Deensch letterschrift was geschreven, spreekt het van zelfs, dat die drie letters deel hadden uitgemaakt van eenen naam; en het psalmboek brengt mij tot de natuurlijke gevolgtrekking, dat die naam geen andere wezen kan dan Mathilde)..... „dat gij door eene nieuwe afwijzing van dit aanzoek, eenen man kunt willen bedroeven, die u zoo onuitsprekelijk bemint, en die de middelen en den wil bezit, om u gelukkig te maken. Neem de zaak dus nogmaals een paar dagen in bedenking. Overweeg wel uwe vooruitzigten voor de toekomst, uwe omstandigheden op dit oogenblik en die, welke u door mij worden aangeboden — en nu genoeg daarvan. Mijne zuster zendt u hare groeten, doch is een weinig boos op u, dat gij verleden zondag niet met haar mede hebt willen gaan naar de liefhebberij-komedie. Zij kan niet gelooven, dat gij voor die weigering geene andere reden gehad hebt dan de reden die gij er voor gaaft, namelijk dat gij er meer genoegen in vond thuis te zitten bij uwen ouden oom en hem zijn podagra eenigzins te verligten, door iets voor hem te lezen uit „Amor en Psyche." Mijne zuster zegt dat gij niet geschikt zijt om vriendinnen te hebben, dat het is of....."

Nu vraag ik aan iedereen: Is hetgeen ik hierboven heb aangenomen aangaande het karakter en het verstand van mijne onbekende, niet zoo klaar als de zon? Zij weigert een voordeelig huwelijk, dat haar wordt aangeboden door eene kiesche hand; want dat zij bij hare weigering is blijven volharden, lijdt geen den minsten twijfel: anders toch zou zij dezen brief niet gebruikt hebben als een omslag. Zij slaat dit huwelijks-aanzoek af, in weerwil dat hare omstandigheden niet zeer gunstig en hare vooruitzigten niet zeer bemoedigend zijn. Zij blijft liever zitten lezen voor een zieken oom, dan mede te gaan naar eene (doorgaans flaauwe) liefhebberij-komedie, en zij is niet geschikt om vriendinnen te hebben. Zijn er wel sterker bewijzen dan deze noodig voor haar ver-

*

stand en haar edel karakter? En is het niet zeer natuurlijk, dat ik op zulk een allerbeminnelijkst meisje smoorlijk verliefd ben geworden?

Ik moet openhartig bekennen, dat die liefde mij derwijze beheerscht, dat ik er menigmaal zelf om moet lagchen. Dikwijls als ik uitga, ben ik kinderachtig genoeg om eerst de meer besprokene muts op de ruggeleuning van mijne sofa te hangen, en een stoel bij het raam te zetten, met een tafeltje er voor, waarop ik het naaigereedschap en de breikous uitspreid, louter om bij mijne tehuiskomst een oogenblik in den zoeten waan te kunnen verkeeren, dat de eigenares van al die voorwerpen in mijne woning troont als vrouw des huis, en dat zij slechts even de kamer uit is, maar dadelijk wel weder binnen zal komen. Deze mijne verliefde narrenstreken bragten mij onlangs in eene groote verlegenheid. Omstreeks veertien dagen geleden, werd ik bij mijne tehuiskomst aangesproken door mijne hospita en haren zoon, die mij verzochten of zij mijne kamers eens even mogten zien, daar zij van plan waren er eenige veranderingen in te laten maken. Ik kon geen een geschikt voorwendsel vinden om hen buiten mijne deur te houden; doch toen zij, dadelijk bij hun binnentreden al de opgenoemde voorwerpen zagen liggen, merkte ik dat zij beiden verlegen werden; en, spoediger dan zij gewild hadden, onverrigter zake gingen ze heen. Nu is mijne hospita eene zeer fatsoenlijke en beschaafde vrouw; en haar zoon, die kandidaat is in de regten, is een allerhupst jong mensch. Ik breng hun dikwijls een bezoek, en stel zeer veel prijs op hunnen omgang. Toen ik hen, een paar dagen na dat voorval, wederzag, merkte ik dat beiden, en inzonderheid mevrouw, eenigzins knak op mij waren, en dat zij mij verdachten alsof ik heimelijk bezoeken bij mij ontving die het daglicht niet konden velen. Dat was genoeg voor mij om niets meer te verzwijgen; en, half en half ook in de hoop dat ik misschien wel door hen eenig licht konde krijgen in de duisternis, waarin de zaak voor mij gehuld bleef, vertelde ik hun den ganschen zamenhang. Zij hoorden mij verschrikt aan, met eene uitdrukking op het gelaat van medelijden, zoo als men een zieke aanziet, die raaskalt in eene ijlende koorts. Sedert dien dag houden ook zij het er voor, even als mijn broeder,

dat ik een *idée fixe* heb, en zij raden mij aan veel afleiding en diëet. Nu zou ik dat alles geduldig verdragen, en nog oneindig meer zelfs, als ik slechts een middel zag om mijne onbekende te vinden; maar op dat punt schijn ik aan de vervulling van mijn vurigsten wensch te zullen moeten wanhopen. Ik kan eene advertentie in de courant zetten, dat een mandje zoo en zoo terug te bekomen is daar en daar — dat spreekt van zelfs. Maar wat helpt dat? Dan komt er misschien een man of eene dienstmeid, geeft de kenmerkende teekenen op, en neemt mijn dierbaren schat in ontvangst, zonder mij eens den naam te noemen van de eigenares. Ik heb mij dikwijls verbeeld, dat ik uit al de schoonen van de stad, ja van de gansche wereld, de mijne zou kunnen herkennen, en in dat gelukzalige geloof ben ik uitgegaan op avontuur; maar ach! op die wegen heb ik niets anders ontmoet dan schade en schande. Ik heb begrepen dat bals en dergelijke gezelschappen de plaats niet waren, waar ik mijne stille, eerzame Mathilde behoorde te zoeken; als ik kans had haar te vinden, dan was het op straat, in de kerk of in den schouwburg. Ik heb straat in straat uit geloopen in het oneindige. Ik heb vele blonde jonge dames ontmoet, maar die hadden òf een heer bij zich, òf een paar heel hardop sprekende vriendinnen; of ze waren al te prachtig gekleed, of het is mij niet doenlijk geweest haar digtbij te naderen. Eens zag ik een meisje, dat mij goed overeenkwam met mijn ideaal. Zij was alleen, en ging in een winkel. Ik volgde er haar, en hield mij juist of ik ook kwam om iets te koopen. Ik keek echter te naauwernood naar de artikelen, die mij voorgelegd werden, doch hield het oog onafgebroken op de jonge dame gerigt, die stil en weinig spraakzaam hare inkoopen volbragt. Hare stem had een liefelijk geluid, en hare houding was zeer zedig. Ik kwam op den inval, naar een kanten dames-kraagje te vragen; en toen men er mij eenige liet zien, betuigde ik dat ik er geen verstand van had, en verzocht haar beleefdelijk of zij de goedheid wilde hebben eene keus voor mij te doen. Zij zette wel een verwonderd gezigt, maar voldeed toch stil en zonder veel omslag aan mijn verzoek. Nu dacht ik niet anders of ik was mijn geluk reeds zeker. Met de meeste dankbetuiging nam ik het gekochte in ontvang en terwijl

ik het bij mij stak, nam ik de vrijmoedigheid en vroeg, of zij niet degene was, die buiten de Westerpoort een naaimandje verloren had uit een rijtuig. Zij zag mij met een paar groote oogen aan, en als verschrikt stamelde zij: „Ik begrijp u niet;" waarop zij den winkel verliet in zulk eene haast, dat zij vergat mede te nemen wat zij gekocht had. Ik ging beschaamd naar huis met mijn dameskraagje. Nu ligt dat bij al het andere. In de kerk, waar ik elken Zondag strijk en zet geweest ben, zag ik verleden twee dames zitten, ver van mij af in een afgelegen hoek. De eene was juist een figuurtje, zoo als ik mij mijn ideaal voorstelde. Met zeer veel moeite werkte ik mij, nog onder de preek, door de menigte heen naar de plaats waar zij zaten, en ging daar vlak naast het bedoelde dametje zitten. De preek was ten naastenbij uit, doch mijne jonge dames schenen er volstrekt niet naar te luisteren, ten minste zij zaten aanhoudend met elkander te praten, en tusschen beide zoo hardop, dat ik het beeld van mijn ideaal hoorde zeggen: „Ziet gij dien gouden ketting wel, dien Louise om heeft? Dien heeft".... Hier besloot de dominé zijne preek met het Onze-Vader. Mijne jonge dame hield op met praten, boog het hoofd half voorover zoolang het gebed duurde, en hervatte toen hare mededeeling waar zij die had afgebroken: „Dien heeft zij van haren *beau*, want gisteren is de verkeering er door gegaan." — Dat nu dit meisje mijn ideaal niet wezen kon, sprak wel van zelfs. — In de komedie zat ik verleden in den bak, en zag daar met mij op de zelfde bank een lief meisje zitten met een oudachtig heer naast zich. Dat is misschien mijne Mathilde met haren ouden oom! dacht ik. Ik verzocht mijn buurman met mij van plaats te verwisselen, en zoodoende had ik het geluk, vlak naast mijne schoonheid te komen zitten. De oude heer had geen affiche, ik bood hem het mijne aan; mijn dubbele tooneelkijker stelde ik almede tot zijne dienst, en ik wist het zoover te brengen, dat hij met mij in gesprek kwam, hetgeen hij schoen te doen met minzaamheid. De jonge dame nam ook deel aan het gesprek, dat natuurlijk over het opgevoerd wordende stuk liep. Zij was levendig en geestig. De oude heer noemde haar: „mijn kind! mijne dochter!" maar ik spitste te vergeefs mijne ooren of hij haar ook niet eens zou aanspreken

bij haar *nomen proprium*. Maar nu hoorde ik haar zeggen: „Ik had dit stuk al eens gelezen, oom! — Dus: *oom!* Geen twijfel meer: het was stellig mijne Mathilde. Mijn hart begon te jagen als eene stoompomp; en toen het stuk ten einde liep, dacht ik bij mij zelven: nu moet het buigen of barsten! Met alle bescheidenheid begon ik te spreken over de ongelukkige mand, en vroeg of ik het wis had of mis, dat ik haar in het rijtuig had zien zitten, toen het mandje er uit viel. Zij begon hartelijk te lagchen. „Een mandje," zeide zij, „dat gij reeds eene geheele maand bewaard hebt! Neen, van *mij* is het niet; maar al ware het van mij, dan zou ik het toch niet van mijn hart kunnen verkrijgen, u er van te berooven. Ik zou dan veel liever het genoegen hebben u het mandje, met al wat er in was, present te doen!" Zoo treurig eindigde deze pret!

O waarde Vliegende Bode! gij zijt mijne laatste hoop. Mogte het u mogelijk zijn deze regelen in de handen te brengen van mijne geliefde! — O dierbare Mathilde! of hoe anders uw naam moge zijn, beminnelijke onbekende! wie gij zijt of waar gij zijt! Geef een teeken van uw medegevoel voor hem, die verteerd wordt door verlangen naar u! Vergun mij u te naderen om den liefelijken glans te aanschouwen van uw aanminnig oog, en aanzoek te doen om uwe hand. Zend slechts een briefje aan de redactie van den Vliegenden Bode, niet met het opschrift „Hoop," ook niet met „Toekomstig Geluk" of dergelijke toepasselijke dingen meer; maar ook vooral niet met het woord „Mand" — dat klinkt zoo mand-achtig. Schrijf eenvoudig als opschrift op het briefje, wat ik hoop deelachtig te worden, namelijk: „Belooning voor den eerlijken Vinder."

A***.

II.

Antwoord van Neef Christiaan.

Onbekende Vriend!

Ik zou in gemoede dezen brief kunnen aanvangen met betuigingen van de levendige deelneming en vriendschappelijke belangstelling, welke bij mij zijn opgewekt door uw ingezonden stuk in den Vliegenden Bode van den 10 April jongstleden; maar aangezien wij thans reeds in September

zijn, zou het niet zonder reden wezen, als gij op mijne beste betuigingen eenvoudig antwoordet: ware het u inderdaad ernst geweest met uwe deelneming en uwe belangstelling, dan zoudt gij mij niet zoolang hebben laten zitten, zonder iets van u te laten hooren. — Ik beken dan ook openhartig, dat de opheldering en, die ik van plan ben hier te laten volgen, u even goed den eigen dag, toen ik uw ingezonden stuk las, door mij gegeven hadden kunnen worden. Maar, wat zal ik u zeggen?.... Omstandigheden, allerlei bedenkingen hebben mij daarvan weerhouden. Als gij deze regelen gelezen zult hebben, mag ik hopen, dat gij mij mijne nalatigheid niet al te streng zult aanrekenen. En nu ter zake:

De jonge dame, wier mandje gij gevonden hebt, is mij zeer goed bekend; wat meer zegt, zij is mijne eigene vleeschelijke nicht. Zij heet, zooals gij zeer juist vermoedt, Mathilde — Mathilde F. Zij is twintig jaar oud, ongehuwd en zelfs nog onverloofd. Zij heeft een mooi gezigtje, lichtblond haar, eene fijne, tengere gestalte, teere handjes, mooije beentjes — alles juist zoo als gij haar beschreven hebt, tot zelfs den gedeeltelijk afgebrokenen hoektand. Ook is zij ordelievend in hooge mate, vlijtig, huiselijk, spaarzaam — kortom uwe gissingen zijn in alle opzigten overeenkomstig met de waarheid. Maar wat de gevolgtrekkingen aangaat, die gij uit de door u gevondene voorwerpen hebt afgeleid, daar stuiten wij op zulk eene groote en verschrikkelijke „Maar," daar zijt gij de plank zoo geheel en al mis, dat ik, toen ik uw ingezonden stuk ten einde had gelezen, niet nalaten kon een pijnlijken zucht te slaken over de bittere ironie, waarmede een boosaardige demon vaak met eene enkele penseelstreek, als voor onze oogen ons lievelingsbeeld herschept in eene geheel nieuwe, ons vreemde, onbehagelijke gestalte.

Ik merk nu zelf, dat ik eene netelige taak op mij genomen heb, u dezen brief te willen schrijven. Het is in waarheid mijn pligt geheel onpartijdig te zijn, mij te onthouden van alle overwegingen en gevolgtrekkingen, en slechts de eenvoudige daadzaken te verhalen, natuurlijk die ik gezien heb met eigen oogen; en dit is al ongeluk genoeg; want daar het karakter van ieder mensch verandert van kleuren, naar gelang van de oogen waarmede het beschouwd wordt,

volgt daaruit ook van zelfs, dat het moeijelijk, ja schier onmogelijk is voor een nietig sterveling, een strikt onpartijdig beoordeelaar te zijn. Maar om nu, zoo ver mijne menschelijke zwakheid dat toelaat, mijne nicht aan u voor te stellen in het ware daglicht, is het onvermijdelijk noodig, eerst met een paar woorden te spreken over mijzelven en mijne familiebetrekkingen, weswege ik u bij voorbaat om verschooning vraag.

Ik, die u op dit oogenblik, zonder het zelf te willen, moet lastig vallen met mijne eigene persoonlijkheid, ben een jong kandidaat in de godgeleerdheid. Ik zelf en een broeder, die een jaar jonger is dan ik ben, wij waren nog zeer klein toen wij onze ouders beiden door den dood hebben verloren. Onze oom, een welgesteld man in Koppenhagen, heeft zich onzer aangetrokken. Hij en zijne vrouw hadden geen kinderen, zij namen ons in huis, en gaven ons onze opvoeding met al de teedere bezorgdheid van een vader en eene moeder. Onze kinderjaren en die onzer jongelingschap zijn zeer gelukkig geweest. Het was bij onze pleegouders een stil en ordelijk huis, en, zooals dat betaamt bij lieden die geld hebben, heerschte er eene zekere mate van weelde en gemak, die echter nooit ontaardde in pronk of verkwisting. Het bestuur der huishouding werd uitsluitend gevoerd door tante. Zij is eene zeer beschaafde en vriendelijke vrouw, en daarbij de goedheid zelve. In haar gezelschap bragten wij onze meeste vrije uren door. Onzen pleegvader zagen wij niet zoo dikwijls, daar hij den ganschen dag bezig was met zijne zaken. Op de gewone uren, als de geheele familie bijeen was, redeneerde hij opgeruimd en minzaam met zijne vrouw en met ons, prees ons en had er genoegen van als wij ons op school goed gedragen en onze lessen goed gekend hadden, en zette daarentegen een knorrig gezigt tegen ons, wanneer wij geen bewijs van goedkeuring mede van school bragten. Wij hadden veel ontzag voor hem en hielden bijzonder veel van tante. Zoo groeiden wij op in ongestoorde broederlijke toegenegenheid voor elkander. Ik koos tot studievak de theologie; mijn broeder Lodewijk de regtsgeleerdheid. Toen wij groot begonnen te worden, hoorden wij onze goede pleegouders dikwijls zamen raadplegen over onze toekomst, en met blijdschap zinspeelden zij dan op hunne fortuin als een krachtdadig

middel om onze toekomst en ons geluk te verzekeren. Menigmaal zeiden zij dan: „Gij zijt zoo goed als onze kinderen! wij hebben immers niemand anders in de wereld om lief te hebben, dan u."

Ik herinner mij, dat het juist op den dag was waarop ik mijn examen moest doen, toen ik Mathilde zag voor het eerst van mijn leven. Hare moeder is de zuster van mijnen oom en van mijn vader zaliger. Deze mij tot dusverre onbekende tante, die met haren man in het Sleeswijksche gewoond had, was omstreeks een jaar te voren weduwe geworden, en was zich toen met der woon komen nederzetten in eene koopstad in Zeeland, waar zij een eigen huis had staan. Zij kwam nu op een schoonen morgen eens over met rijtuig, en bragt bij die gelegenheid hare dochter mede, die destijds 13 jaar was, en haar oudsten zoon, een langen lummel van een jongen met eene groote hangende onderlip en een paar ronde, domme kalfsoogen. Dit jong mensch, had in Kiel gestudeerd en was juist klaar om eene plaats te gaan aanvaarden op een advokaten-kantoor in het Holsteinsche. Mevrouw F. zeide: „Ik ben zoo vrij eens ongenood over te komen met mijne arme vaderlooze kinderen, om hen voor te stellen aan hunne onbekende, ofschoon naaste familie-betrekkingen. Onze lieve Heer verlaat niet degenen, die de menschen verlaten. Mijn zoon heeft zich door eigen vlijt en oppassendheid eenen weg gebaand in de wereld, zoodat ik mag hopen, dat hij niet ten laste zal behoeven te komen van anderen. En God zal ook wel zorgen voor mijne lieve Mathilde! Het arme kind beleeft juist van daag haar verjaardag; en daar ik zelve niets kan doen om haar dien gewigtigen dag zoo aangenaam te maken als ik wel wenschte, heb ik toch gedaan wat ik konde, door te maken dat zij haren oom en hare tante eens een bezoek kan komen brengen, en kennis maken met hare neefjes, die het geluk hebben hier te zijn als kind in huis." Deze belangwekkende toespraak, die mij nu voorkomt als eene inleiding tot de tragi-komische voorvallen, welke vervolgens plaats grepen, werd geuit op een klemmenden toon, met eene soort van bitterheid, om niet te zeggen geraaktheid in de gelaats-uitdrukking. Ik heb die voor eeuwig in mijn geheugen geprent, even als de toedragt van het geheele

tooneel. Nooit zal ik vergeten de verlegenheid van mijne tante, de gemelijkheid die op het gelaat van mijn oom duidelijk werd, de gezigten die mijn broeder Lodewijk tegen mij trok, en het behagen dat ik vond in de blozende Mathilde, die zwijgend en stemmig in een hoekje stond. Haar beeld vergezelde mij op mijn examen, en werd bijna oorzaak dat ik er niet door kwam. En toen ik des middags afgedaan en mijne laatste proeven doorstaan had op eene voldoende wijze, toen, gelukkig over dien goeden uitslag naar huis keerende, ging ik onderweg in eenen winkel en kocht een klein geschenk voor Mathilde, dat zeer minzaam werd aangenomen. Oom en tante hadden intusschen ook reeds aan den heugelijken verjaardag geofferd. Lodewijk daarentegen niet. „Neen!" zeide hij tegen mij; „ik gaf liever mijn laatsten cent aan de openbare bedelaars, die mij op straat om eene aalmoes aanspreken, al wist ik dat ze zich regelregt dronken gingen drinken van mijne gift — liever nog dan iets ten offer te brengen aan zulke geveinsde fleemsters." Een paar dagen bleef mevrouw F met hare kinderen bij ons doorbrengen. Oom gaf den naar zijne bestemmingsplaats vertrekkenden zoon een goeden uitzet; en aan de moeder gaf hij een aardig sommetje gelds, onder bijvoeging dat hij haar jaarlijks eene zekere toelage zou verstrekken, voor zoo ver haar weduw-pensioen en verdere inkomsten niet toereikend mogten zijn. Tot niet weinig genoegen van ons allen nam toen de moeder met hare kindertjes de terugreis aan. Sedert dien tijd kwam Mathilde, hetzij alleen, hetzij met hare moeder, jaarlijks tweemaal over, op kersmis en op haren verjaardag. Zij bragt dan kleinigheden ten geschenke mede, door haar zelve vervaardigd, en ontving daarvoor in de plaats allerlei giften en gaven, die vrij wat degelijker waarde hadden. Toen reeds begon ik de ongemeene behendigheid te bewonderen, waarmede zij van ter zijde te verstaan wist te geven welke geschenken haar het meest aangenaam zouden zijn. Eindelijk in 1856, op nieuwjaarsdag, kwam mevrouw F. met hare dochter, en verzocht haren broeder en hare schoonzuster om Mathilde's hoogsten wensch te vervullen, hierin bestaande, dat het meisje bij ons in stad mogt worden aangenomen, en dat zij daartoe den winter ten onzen huize mogt blijven doorbrengen, ten einde bij den

dominé ter leering te kunnen gaan. Nu zijn dit van die verzoeken, die men eigentlijk nooit behoorde te doen aan zijne vrienden, daar ze er niet gevoegelijk neen op kunnen zeggen al wilden ze zulks ook nog zoo gaarne, hetgeen, geloof ik, thans wel het geval was met tante. Oom daarentegen, die al lang een zeker behagen had gevonden in Mathilde's omgang, was dadelijk bereid om het verzoek in te willigen; en zoo doende nam de moeder de terugreis aan en liet hare dochter achter — en van dat oogenblik af begon er een geheel nieuw tijdperk voor ooms huis.

Wat men ziet gebeuren bij scheikundige proefnemingen, dat een enkele droppel van eene heterogene stof beroering en verdeeldheid te weeg brengt in datgene, dat tot dusverre stil en ongestoord vereend was geweest — dat zelfde ziet men nu en dan ook gebeuren in de zedelijke wereld, wanneer een vaak onbeduidend, ja afhankelijk schepsel den voet komt te zetten in eene tot dusverre eensgezinde en gelukkige familie. Mijn oom is een goed man, niet ontbloot van verstand, maar hij bezit volstrekt geene menschenkennis. Hij heeft nooit eene eigene dochter gehad; Mathilde's aangenaam uiterlijk en innemende manieren, verschafte haar weldra in zijn hart de plaats van eene geliefde dochter. Ook wist zij hem op alle bedenkelijke wijzen voor zich te winnen. Zij was een vlug meisje. Des morgens vroeg was zij op, eer nog iemand in huis er aan dacht om te ontwaken; en dan zat zij, gekleed en wel, met de thee klaar als hij beneden kwam, waar zij hem met een vriendelijk gezigt en met vleijende woorden ontving; zij bragt hem vervolgens zijne pijp, gestopt en aangestoken, en terwijl zij hem dan liet zien wat zij dien morgen reeds gedaan had, liet zij er doorgaans de eene of andere variatie op volgen op dit thema: „Ja, ik ben gewend te werken en te ontberen. Het heeft voor mijne arme moeder en voor mij geen rozen gesneeuwd sedert vaders dood; en in de laatste jaren van zijn leven waren wij ook al hard achteruit gegaan, door zijn toedoen, niet door het onze." Door al dergelijke klaagtoonen wist zij de snaar van ooms medelijden aan te roeren; en van die vroege ochtenduren trok zij zoo goed partij, dat die week in week uit een aardig voordeeltje opleverden, niet alleen voor haar, maar ook voor hare moeder, wier omstandigheden trouwens

volstrekt zoo knellend niet waren. Terwijl zij dus aan den eenen kant meer en meer de lieveling werd van oom, bragt zij juist het tegenovergestelde te weeg in de gestemdheid ten haren aanzien bij tante. Bij elke gelegenheid heette het: „Lieve hemel! neen, zóó mooi ben ik het niet gewend. Ik ben niet zoo in de ruimte groot gebragt als mijne neven. Mijne arme moeder en ik dankten God, als wij het noodige hadden!" Toen mijne pleegouders haar, bij gelegenheid van hare aanneming, geheel in het nieuw wilden steken, en tante haar, in bijzijn van oom, vroeg wat zij het liefst wilden hebben, antwoordde zij: „Ach, voor een arm meisje zoo als ik ben, is het allereenvoudigste het meest gepast. Het zou zeer onbescheiden van mij zijn, als ik niet koos wat het allerminst kost." En dien eigen dag ging zij met een vriendinnetje de winkels afloopen, en kwam tehuis met de allerduurste pronkartikelen die er te krijgen waren; doch zij zeide: „Had ik mijn eigen zin had, dan zou ik zulk duur goed nooit gekocht hebben; maar Rika heeft niet opgehouden of ik moest *dit* kiezen." Op die manier wist zij zich altijd schoon te praten. En nadat zij aangenomen was, wist zij ook — de hemel moge weten onder welke voorwendsels — telkens haar verblijf in ons huis nog voor eenen tijd te verlengen; zoodat zij op het laatst van geen heengaan voor goed meer sprak, maar integendeel van tijd tot tijd eens een uitstapje is gaan maken naar hare moeder. De laatste twee jaren is zij dan ook in allen deele als eene dochter beschouwd en de verklaarde lieveling geweest van oom. Hij kan er niet van uitscheiden haar verstand te roemen, dat veel grooter is, zegt hij, dan bij eenig ander meisje van hare jaren; en evenzoo prijst hij hemelhoog hare spaarzaamheid en haren weergaloozen werkijver. Tegen mij en mijnen broeder is hij geheel en al veranderd. Het gebeurt dikwijls dat hij op ons knort, zonder dat wij weten waarom; en als Mathilde bij iedere gelegenheid spreekt over het geluk dat wij gehad hebben, en waardoor wij, naar zij beweert, geheel verwend zijn — dan geeft hij haar gelijk, en dan moeten wij gedurig van hem hooren, hoeveel geld wij hem gekost hebben. Hoe grievend dit ons ook moge vallen, zal ik het toch altijd beschouwen als een geluk voor ons; want het is een prikkel

voor ons geweest, om niet stil te zitten, maar om zooveel mogelijk lessen te krijgen — en zoodoende hebben wij de laatste twee jaren met les geven genoeg verdiend, om een groot gedeelte van onze uitgaven te bestrijden uit onze eigene beurs. Maar het ergste van alles is, dat de inmenging van dit jonge meisje aanleiding geeft tot gedurige oneenigheid en kibbelarijën tusschen het reeds bejaarde echtpaar, dat zoo lang een gelukkig leven geleid had in de grootste eendragt en eenstemmigheid. Mathilde heeft zich van lieverlede weten te doen gelden als de oppermagtige, als de hoogste gezaghebbende in huis. Zij maakt zelfs nu en dan gebruik van de zoogenaamde *argumenta ad hominem*, welke niet gevoegelijk kunnen worden bestreden, om redenen, die ik wel niet zal behoeven toe te lichten. Nu eens heet het: „Ja, in rijke huizen, zoo als hier, hebben de dienstboden het zóó goed van eten en drinken en alles, dat arme familiebetrekkingen zich gelukkig zouden rekenen, als zij in hunne plaats stonden." Dan weder: „Ja, dat tante goed huishouden kan uit eene ruime beurs, dat is geen wonder; maar mijne arme moeder kan huishouden met weinig." Deze en dergelijke aanmerkingen, wil ik zeggen, heeft zij zoo bij herhaling en zoo onder allerlei vormen te berde gebragt, dat mijn oom, zonder het zelf te willen of te weten, ongemerkt tot de overtuiging is gekomen, dat zijne vrouw, met wier huishoudelijk bestuur hij zoovele jaren achtereen tevreden is geweest, eigenlijk volstrekt geen verstand heeft gehad van huishouden, en dat zij daarin een lesje zon kunnen nemen van dit jonge meisje. Mathilde's haan kraait altijd koning, en als tante zich daartegen somwijlen verzet, dan zegt oom: „Och, moeder! hoe kunt gij toch zoo malen; waarom zou het arme kind het genoegen niet mogen hebben, dat in te rigten, zoo als *zij* het goedvindt? Voor de jongens zijt gij altijd eene goede moeder geweest; maar ik begin wezentlijk te gelooven, dat gij niet even onpartijdig en goedgunstig denkt over de lieve Mathilde, die, met dat al, als eene beminde dochter voor u moest zijn." Op zulk eene aanmerking zwijgt tante, en strijkt voor Mathilde de vlag. De bijzonderheden die het jonge meisje inrigt, zooals *zij* het goedvindt, strekken intusschen tot niets anders, dan om al het genoegen, dat vroeger in onzen huiselijken kring

heerschte, daaruit te bannen. Het zijn eigenlijk slechts bagatellen, maar die juist de proef op de som leveren, dat kleinigheden het meest in staat zijn, om het dagelijksch leven te veraangenamen of te verbitteren. Onder anderen wil ik enkel de instelling vermelden, dat de linnenmeid een groot gedeelte van den dag en den ganschen avond in de huiskamer moet zitten, opdat Mathilde haar aanhoudend onder haar dadelijk toezigt zoude hebben. Dit alleen reeds is natuurlijkerwijze voldoende, om alle vertrouwelijkheid uit ons huiselijk verkeer gebannen te houden. Tante is altijd beschouwd als eene degelijke en voorbeeldige huishoudster. Nu spreekt het van zelfs dat het haar ijselijk moet grieven, te zien hoe een ander, ongeregtigd, alle gezag en alle bestier uit hare handen neemt. Mathilde berispt, beknort en bestraft de dienstboden; zij zendt hen weg, als het haar goeddunkt, zonder dat tante er iets tegen doen kan; want zij weet aan alles wat zij doet zulk eenen glimp te geven, dat oom haar altijd in het gelijk stelt. Er heerscht eene spanning, eene gedwongenheid in ons huis, zoo als wij vroeger nooit gekend hebben: tante's humeur is op verre na niet meer zoo aangenaam als het voorheen plagt te zijn; en het humeur van oom is er ook alles behalve op verbeterd. Onze dagelijksche avondgezelschappen, die zich vroeger kenmerkten door gulle hartelijkheid en ongedwongene opgeruimdheid, waar verscheidene vrienden, jongen en bejaarden, hun genoegen plagten te vinden, en die mijn broeder en ik nooit zouden hebben misgeloopen, zijn tegenwoordig geheel en al vervallen. Ook oom zelf ondervindt den onbehagelijken invloed van die veranderingen, zonder dat hij er voor durft uitkomen. Zijne grootste uitspanning is des avonds een kaartje te kunnen spelen met een paar oude vrienden of, als die er niet zijn, met mijn broeder en mij; vooral wanneer hij nu en dan aan podagra lijdt, is dat zijn grootste vermaak: maar Mathilde veroordeelt het kaartspel als eene afschuwelijke zonde, en zegt: „Bij moeder mogten er nooit kaarten in huis komen; menschen, die moeite hebben om rond te komen, zouden God tergen als zij hun geld nog gingen verspelen er bij. Dat is nu hier in huis wel een ander geval; maar toch: beschaafde menschen kunnen hun tijd wel met edeler uitspanning doorbrengen, ver-

beeld ik mij." Om intusschen die „edeler uitspanning" te bevorderen, schijnt zij niets te kunnen uitdenken. Mijn broeder en ik hebben daartoe eene poging aangewend, door des avonds iets voor te lezen; doch daar onze toehoorders niet allen op den zelfden trap van ontwikkeling stonden, is de poging mislukt. Wij kozen natuurlijk boeken, die òf door hunne nieuwheid de belangstelling verdienden, òf algemeen werden geroemd; maar zoodoende gebeurde het, dat oom somwijlen gansche avonden moest zitten luisteren naar dingen, die zoo goed als hebreeuwsch voor hem waren. Onder anderen een werk, dat veel opgang gemaakt heeft, „Amor en Psyche," is ons voorgelezen door Mathilde; maar al de avonden, die dat geduurd heeft, zat oom, die in de mythologische poëzij een volslagen vreemdeling is, te kijken met een gezigt of hij zijn doodvonnis hoorde voorlezen. Op het laatst is die „edele uitspanning" dan ook geheel en al te niet geloopen.

Allerbevreemdendst is de wending, welke opvoeding en gewoonten hebben te weeg gebragt in Mathilde, daar de grondtrekken van hare jeugdige ziel haar bestemd schenen te hebben tot iets beters. Ik vergelijk haar menigmaal bij de allegorische voorstelling van een nieuw land, van eene pas gestichte volkplanting, waar alles zich draait rondom hetgeen onmisbaar noodig is voor 's levens onderhoud, rondom bedrijf en nijverheid, waar een strenge regel geldt in alle moraal, zonder de minste uitzondering te dulden, en waar alles gebannen is, wat voor ons andere Europeërs en ouderwetsche christenen 's levens genoegen uitmaakt. Ik zou een boek kunnen vol schrijven met anekdoten, die daarvan het bewijs leveren; doch ik zal mij bepalen bij eene enkele, die te meer indruk op mij gemaakt heeft, omdat die mij zelven aangaat. Onlangs kwam Mathilde voorbij de voorkamer, waar ik juist stond te praten met mijn kleermaker. Loffelijker gewoonte bleef zij voor de opene deur staan, kwansuis in beraad of zij de tegenoverliggende kamer wilde ingaan, doch eigenlijk met geen ander inzigt, dan om af te luisteren wat ik met dien man sprak. Zoo doende hoorde zij, dat ik mij verontschuldigde zijne rekening niet in eens te kunnen voldoen; maar dat ik mij verbond hem te betalen in zekere termijnen, waarmede de man dan ook zonder de

minste tegenbedenking genoegen nam. Toen hij vertrokken was en ik weder in de huiskamer kwam waar zich ook mijne pleegouders bevonden, begon Mathilde mij te kapittelen: „Het is nog al fatsoenlijk," riep zij uit, „kleeren te laten maken die gij niet kunt betalen!" — Ik antwoordde zeer bedaard, dat ik ze wel betalen kon; maar daar ik, zooals haar bekend was, mijne kleeding bestreed uit hetgeen ik verdiende met les geven, en die verdiensten niet anders inkwamen dan bij kleine bedragen te gelijk, was ik ook verpligt te betalen met kleine sommen te gelijk. Zij hervatte; dat het dan pligtmatig zoude zijn, eerst het geld, dat met kleine sommen te gelijk ontvangen werd, op te garen tot men genoeg bij een had om nieuwe kleederen te bestellen en die kontant te betalen; en toen ik daarop antwoordde, dat ik toch in dien tusschentijd niet met eene gelapte broek kon loopen, hernam zij: „Ik zou niet weten waarom niet, daarin steekt volstrekt geene schande! Mijn arme broeder heeft een heelen tijd met eene verstelde broek moeten loopen; omdat wij geene nieuwe konden bekostigen, en zijne mede-studenten hebben hem toch niets te minder er om geacht — integendeel!" Ik had haar kunnen antwoorden, dat het studenten-leven van haren broeder, naar hetgeen ik er van gehoord had, van zoodanigen aard was geweest, dat eene verstelde broek er hoegenaamd geene schande meerder aan konde toebrengen; doch ik begreep dat het verstandiger was te zwijgen.

Nu ben ik genaderd tot het punt, waarnaar gij denkelijk het meest verlangend zijt, namelijk: wat betreft de door u gevondene mand en de gissingen die gij gemaakt hebt op grond van hetgeen er in zat. Juist is het, dat het mandje uit een rijtuig is gevallen in de nabijheid van de Westerpoort; doch niet uit onachtzaamheid van de eigenares, maar door mijn toedoen. Verleden voorjaar was Mathilde eenige dagen gaan doorbrengen bij hare moeder, en toen wij haar terug verwachtten, moest ik, op verlangen van oom, haar gaan afhalen met rijtuig. Een goed eind weegs deden wij den togt zonder haken en oogen, tot dat wij in het gezigt kwamen van Koppenhagen; nu zeide zij mij dat zij een honderd jonge spersies bij zich had, als eene kleine verrassing voor oom en tante. Zij liet het rijtuig stilhouden, pakte

die spersies zorgvuldig in een naaizak, dien zij op den schoot had, wikkelde toen dien zak even zorgvuldig in een omslagdoek, en verborg toen het pakje onder haren mantel, zeggende, dat zij dit een en ander deed om er geen accijns van te betalen. Ik bragt haar te vergeefs het verkeerde en het ongerijmde van hare handelwijze onder het oog, en zeide dat de accijns slechts eenige centen kon bedragen, en dat *ik* die des noods zou betalen, maar dat zij de spersies moest aangeven. „Ja wel, gij speelt liever den grooten heer," riep zij, „dat begrijp ik wel. Bij u komt het er op geen geld aan — als gij te kort komt, dan kan oom het er bijpassen!" — Wij geraakten in zulk eene warme woordenwisseling, dat ik, toen wij in de nabijheid van de Westerpoort kwamen, verklaarde, dat ik de schande niet wilde bijwonen, haar in het kommiesen-huisje te zien brengen, blootgesteld aan eene ruwe bejegening, waartoe zij zelve aanleiding gaf. In mijne opgewondenheid sprong ik meteen uit het rijtuig, en zal toen waarschijnlijk het mandje medegesleept hebben. Intusschen hield ik toch het rijtuig in het oog; en toen ik zag dat Mathilde er gelukkiger doorkwam dan zij verdiende, spoedde ik mij te voet naar huis, waar ik bijna gelijktijdig met haar aankwam. Toen het rijtuig uitgepakt en het mandje vermist werd, zag ik mij natuurlijk door allen in het ongelijk gesteld; en aan Mathilde's klaagliederen over haar verlies scheen geen einde te zullen komen. Den volgenden morgen echter vereerde tante haar een smaakvol naaikistje en een keurig uitziend psalmboek, bij wijze van schadeloosstelling voor haar verlies, en zeide: „Nu moet gij over het mandje niet meer spreken; en wij zullen ook maar geene advertentie plaatsen, want het verlies is te gering om er zooveel geloop en gemaal voor te heben!"

Eer ik verder ga met mijn verhaal, moet ik tegen eenige uwer gevolgtrekkingen opkomen, aangaande de onderscheidene in het psalmboekje gevondene voorwerpen. Het boek zelf, gelijk gij zeer juist gegist hebt, is een geschenk, aan haar vereerd bij gelegenheid toen zij hare belijdenis gedaan heeft. Wat de recepten betreft, weet ik u niets te zeggen; vermoedelijk echter zijn die gebruikt om witte voeten te krijgen; maar wat de hoveniers-rekening aangaat, is de ware toedragt der zaak zoo hemelsbreed verschillend

van hetgeen gij u daarvan voorstelt, dat men er waarlijk over zou kunnen lagchen en weenen beiden. De zaak is deze: Oom, die nu en dan wel eens alleen gaat wandelen, zeide eens op een dag toen hij van zulk eene wandeling te huis kwam, dat hij, van het Hulpkerkhof komende, het graf van zijnen broeder (mijn dierbaren vader) in zulk een vervallen staat had gevonden, dat het hem leed had gedaan, en dat hij daarom bij een hovenier op Nörrebro geweest was, met wien hij een akkoord had getroffen om voor eene zekere som een en ander op het graf te laten planten. Mathilde sloeg, gelijk men dat noemt, een gat in de lucht over het geld dat die hovenier daarvoor hebben moest; zij noemde het eene afzetterij, en vond het overigens eene noodelooze uitgaaf. Nadat zij nu een paar dagen 's morgens zeer vroeg uitgegaan was, kwam zij bij oom met eene rekening van den hovenier, dien zij ruim 8 gulden minder betaald had dan de aanvankelijk bedongene som, daar zij hem eenige andere boomen en bloemen op het graf had laten planten, dan de eerst aan hem bestelde. De door haar thans gekozene, zeide zij, waren meer dan voldoende voor hetgeen waartoe ze moesten dienen; en de hoveniers-jongen stond in den gang te wachten op betaling. Oom gaf haar een bankbriefje van 25 gulden, en daarmede ging zij de kamer uit om de rekening te voldoen. Terugkomende gaf zij aan oom de acht gulden, die zij op het bankbiljet terug had ontvangen, doch hij liet haar die houden met de woorden: „Die zijn voor u, mijn kind! wat gespaard is, is verdiend!" Mathilde wendde zich nu tot mijn broeder Lodewijk, en zeide: „Mag ik u dit acacia-blaadje vereeren, als een aandenken aan het graf uwer ouders?" Maar hij wilde het niet aannemen, en gaf haar ten bescheid: „Houd het zelve maar, als een aandenken aan de voordeelige moeite die gij u getroost hebt. Zoodoende wordt een treurig aandenken een aangenaam souvenir!" — Dit nu zijn waarschijnlijk de acacia-blaadjes, die gij in het psalmboekje gevonden hebt met de bedoelde rekening en de drie haarlokjes, welke ik mij herinner dikwijls in Mathilde's bezit te hebben gezien. De twee van grijs en bruin haar, zijn van oom en tante; ik ben er bij geweest toen Mathilde zoolang gefleemd heeft tot haar die gegeven zijn, op den dag toen zij hare belijdenis gedaan

had, en toen zij vervuld was van dankbaarheid voor al de goedheden haar bij die gelegenheid door oom en tante bewezen. Wat het derde, roodachtige haarlokje betreft, dat is niets anders dan haar van een jongen hond. Gij zult daarover lagchen! Maar ik voor mij heb dit altijd een trek gevonden, die mij, van al wat ik ooit van Mathilde gezien heb, het best is bevallen. Voor dat goede dier was zij uitermate goed geweest, toen het dood was had zij het beweend met opregte tranen; en dat zij nu een lokje van zijn haar in haar psalmboekje bewaart bij andere reliquiën, is de eenige kinderlijke en naïve trek, dien ik ooit van haar gezien heb. Zoo wil ik het ook tot hare verdienste rekenen, dat een welgesteld en allezins achtenswaardig man, en nog wel iemand van aanzien, reeds over de anderhalf jaar naar hare hand heeft gedongen, zonder dat het hem tot op dit oogenblik is mogen gelukken haar jawoord te verwerven; en dat zij, toen hare moeder daarover ten hoogste misnoegd was, als reden voor hare weigering opgaf, dat die man haar te leelijk was. Ik heb dan ook duidelijk kunnen merken, dat zij gedurende het laatste jaar al het mogelijke doet om lief en vriendelijk te zijn tegen mijn broeder, die inderdaad een knappe en goed uitziende jongen is. Deze bijzonderheid nu zou wel in staat hebben kunnen zijn mij te nopen, mij langzamerhand met haar te verzoenen, indien ik niet bij verschillende gelegenheden duidelijk had begrepen, dat het louter eene fijne berekening is van haren kant, naardien zij door een huwelijk met Lodewijk zoo goed als verzekerd is, dat het grootste gedeelte van het vermogen mijner pleegouders in hare handen zou komen. Op hare listige manier heeft zij het reeds zoover weten te brengen, dat oom, die door haar het eerst op dat idée is gebragt, thans niet beter weet of het is een plan dat allereerst bij hem is opgekomen. Ik heb dit reeds lang gemerkt en ik heb er Lodewijk van verwittigd; doch de manier, waarop hij mijne waarschuwing heeft opgenomen, heeft mij de overtuiging verschaft, dat Mathilde nooit mijne schoonzuster zal worden. Op den 10 April, toen uw geëerd stuk in den *Vliegenden Bode* opgenomen was, leverde het huis van mijn oom het schouwspel van de grootste opschudding; want wij hadden juist het middagmaal gebruikt, toen Mathilde's hierboven bedoelde aanbidder de kamer in

kwam stormen, met een nommer van dat blad in de hand; hij was buiten zich zelven van verontwaardiging, dat er een stuk van zijnen brief aan Mathilde publiek in eene courant gedrukt stond; hij had de drukpers altijd geschuwd als de pest, zeide hij, en dat nu juist hèm zoo iets moest overkomen, en dat nog wel door een meisje, dat hij opregt beminde en dat hij gelukkig wilde maken! Het duurde lang eer wij hem begrepen; maar eindelijk nam ik het blad uit zijne hand, en las uw ingezonden stuk hardop, tot niet weinig verwondering van ons allen. Met behulp van Lodewijk en van mij gelukte het Mathilde eindelijk mijnheer den justitie-raad (want dien titel droeg haar aanbidder) eenigzins tot bedaren te brengen en hem te doen begrijpen, dat niemand, en wel het minst van allen de schrijver van het bedoelde stuk, wist van wien hier eigenlijk sprake was; en dat overigens niemand dan hij zelf en Mathilde wist wat er in zijnen brief gestaan had, niemand dan wij nu, daar hij het nu zelf aan ons bekend had gemaakt. Mijne tante zeide: „Kom, de geheele zaak is eene grap, louter geschreven om de menschen eens te laten lagchen. Wel tien jaar geleden heb ik nog eens iets van dien aard gelezen in een Duitsch boek." — „Neen, tante!" riep Mathilde, „het lijdt geen twijfel dat die mijnheer mijn mandje gevonden heeft, en dat hij het opregt meent! Het wonderlijkste er van vind ik, dat hij bijna alles zoo precies raadt gelijk het werkelijk is!" — „Ja," zeide Lodewijk, „dát vind ik ook. En mij dunkt dat gij dadelijk het mandje moet opvragen, en u bekend maken aan zulk een eerlijken en vurigen aanbidder. In uwe plaats zou ik verlangend zijn om met zulk een vrijer kennis te maken!" — „Hé, vindt gij dàt?" zeide Mathilde eenigzins geraakt; „nu, dan zal *ik* u nu eens laten zien, dat ik zulk een vrijer zeer goed missen kan!" — Mijnheer de justitie-raad kon geene woorden genoeg vinden om Mathilde over deze repliek te prijzen, terwijl oom zich boos maakte op Lodewijk, en driftig verklaarde: dat hij liever honderd rijksdaalders uit zijn zak wilde geven, dan zijnen naam en dien van zijne familie-betrekkingen bekend te gaan maken — vergeef mij zijne uitdrukking — aan zulk een mallen kwast, die in eene courant ging vrijen naar een meisje, dat hij in het geheel niet kende en wier geluid hij nooit gehoord had.

„Lieve Mathilde!" riep de justitie-raad eindelijk; „laat hem het mandje houden, en laat hij er zich vrolijk mede maken zijn leven lang!" Ik merkte intusschen, dat Mathilde zeer behendiglijk het dagblad ter zijde wist te leggen, en dat zij het even behendiglijk medenam toen zij ons eene poos later verliet en naar hare kamer ging. Maar na dien tijd is er nooit meer over die zaak gesproken.

Al die bijzonderheden hebben nu echter onverwacht eene geheel nieuwe wending genomen. Eenige dagen geleden te huis komende, vond ik mijn oom met Lodewijk in eene alles behalve vriendelijke woordenwisseling. Tante zat aan haar werktafeltje bezig, zonder zich in den strijd te mengen; doch aan het gedurig verschieten van hare gelaatskleur en aan geheel haar uiterlijk zag ik wel, dat het haar alle moeite kostte te zwijgen. Zoodra oom mij gewaar werd, riep hij: „Zoo, Christiaan! zijt gij daar ook? Dat doet mij goed: want nu kan ik u en uwen broeder beiden eens in eens kort en goed zeggen, waar het op staat; want ik begrijp dat gij degene zijt, die hem opstookt!" En nu begon hij, telkens naar adem hijgende van opgewondenheid, te vertellen, hoe hij Lodewijk had aangeboden, hem op eene behoorlijke manier in zijn huishouden te zetten en hem een fatsoenlijk bestaan te verzekeren, als hij met Mathilde wilde trouwen. „En Mathilde, het lieve kind," zeide hij, „is bereid zich te schikken naar mijnen wil. Zij is eene gehoorzame brave dochter, en ik ben niet van plan haar achter de hand te stellen voor twee deugnieten, gelijk gij zijt. Spreek op," riep hij tegen Lodewijk, „wat hebt gij aan te merken op dat lieve en verstandige meisje?" — „Dat zij zoo ijselijk verstandig is," antwoordde Lodewijk, „zòò verstandig, dat men geen spoor van jeugd meer bij haar ontdekken kan. Zij bezit al de kenmerkende hoedanigheden van den ouderdom: gierigheid, heerschzucht, achterdocht, en eene eenzijdige wijsheid, die zij opdringt aan iedereen. De jeugd moet goed van vertrouwen zijn, opgeruimd van gemoed, ongedwongen en hartelijk, het beste hopen, het beste gelooven, het heden genieten en dweepen over de toekomst." Zoowel mijn oom als Lodewijk werd hoe langer hoe driftiger bij ieder wederwoord, en toen oom eindelijk zeide, dat de jongelieden tegenwoordig de voorkeur gaven aan coquetten en pret-

zoeksters, toen ging Lodewijk zoo ver in zijne drift, dat hij antwoordde: „Nu ja, ik geef de voorkeur aan eene coquette, aan eene pretmaakster, die alles niet even zwaar tilt, die opmaakt wat ik verdien, maar er vervolgens berouw over heeft en tevreden met mij is in mijne bekrompene omstandigheden; die mij 's zondags gek aan mijn hoofd maalt, maar 's maandags met zoete woorden en heete tranen komt vleijen of ik niet langer boos op haar zal blijven; en zoo de gansche week door. Dat alles vind ik oneindig verkieslijk boven een meisje zòò vol deugd en zòò vol verstand." Nu werd oom zoo kwaad, dat hij niet alleen Lodewijk, maar ook mij, gebood dadelijk zijn huis te verlaten en nooit weder onder zijne oogen te komen. Mathilde, zeide hij, zou nu voortaan zijn eenigste kind wezen. Zonder een woord meer te zeggen begaven wij ons naar de deur. Maar nu stond tante op, en gebood ons te blijven. Langzaam en oogenschijnlijk bedaard, maar bleek en van inwendige gemoedsbeweging bevend, naderde zij ons, en sloeg den eenen arm om Lodewijk en den anderen om mij heen, waarop zij zich tot haren man wendde, en zeide: „Deze twee zijn mijne kinderen. Van hunne vroege kindschheid af aan heb ik hen opgebragt en liefgehad. En dat hebt gij even als ik. Zij hebben ons nooit reden gegeven tot klagen; en verstoot gij nu die twee brave jongens, dan kunt gij ook mij verstooten: want ik verlaat hen niet!" Oom stond geheel en al verbluft; en tante vervolgde op gemoedelijker toon: „Denk eens terug, Frederik! Dertig jaren lang hebben wij altijd hartelijk en eendragtig met elkander doorgebragt, en zijn wij gelukkig geweest. Moet nu uw zusterskind ons gaan scheiden? Ik ben niet langer vrouw hier in huis. Gij zelf zijt hier geen meester meer. Mijn besluit is genomen: ik kan zulk een leven niet langer leiden. Mathilde zal er uit, of ik. Geef mij de renten van hetgeen ik u medegebragt heb ten huwelijk: dan heb ik omstreeks 600 gulden inkomen 's jaars; maar met zuinigheid en overleg zal ik er met mijne beide neven wel van rond zien te komen — en met hen verlaat ik uw huis!" — „Maar, moeder! denkt gij dan dat ik het zòòver zal laten komen?" riep oom, met al de kenteekenen van schrik en ontsteltenis op het gelaat. — „Welnu dan," hervatte zij, „als gij dan toch nog iets om uwe oude vrouw

geeft, roep dan onze goede dagen van voorheen weder in het leven; zend Mathilde terug naar hare moeder, geef haar jaarlijks eene behoorlijke som om in haar onderhoud te voorzien, geef haar een goeden uitzet als zij komt te trouwen, maar zend haar terug naar hare moeder: dan zullen wij alle drie, die hier voor u staan, met verdubbelde liefde van u houden. Wij zijn eigen voor u. Zij is en blijft vreemd." — Oom was geheel en al ten einde raad. „Nu, jongens!" zeide hij tegen Lodewijk en mij; „blijft dan in Gods naam maar hier! Laat alles vergeten zijn, en laat alles weer wezen als vroeger. Maar, in 's hemels naam, moeder! laat Mathilde ook maar hier blijven?" — „Neen," antwoordde tante, „als gij wilt hebben dat zij blijft, dan ga ik heen; want ik kan het niet langer zoo uitstaan!" Met deze woorden verliet zij de kamer. Oom wrong zich in allerhande bogten. „Hoe kan zij toch zoo doordrijven!" riep hij uit. „Maar het spreekt van zelfs, dat ik niet van mijne brave vrouw zal scheiden; dan geef ik haar nog liever haren zin. Ik heb nooit gedacht, dat de zaken zóó gesteld waren." Dit gezegd hebbende ging hij haar achterna. — „Hu!" zeide Lodewijk, „ik moet de ruime lucht in; na deze *scène* zou het mij niet mogelijk zijn in huis te blijven zitten." Ook ik wilde juist de deur uitgaan, toen Mathilde binnentrad. Zij was in de grootste opgewondenheid, en zeide mij, dat zij in de aangrenzende kamer alles gehoord had wat er voorgevallen was. „Zij behoeven mij waarlijk niet weg te jagen," zeide zij. „Ik ben hier gebleven omdat ik dacht dat ik er hun eene dienst mede deed. Maar ik ben volstrekt niet verlegen om een goed heenkomen te vinden. De justitie-raad heeft juist van morgen weder zijn aanzoek vernieuwd: eer wij acht dagen verder zijn kan ik mijn eigen huis hebben, als ik dat wil." Den dag daarna verzocht zij om mij eens alleen te spreken, en toen wij onder vier oogen waren, zeide zij: „Ik weet wel, neef Christiaan! dat gij en ik volstrekt niet in één schuitje varen, maar met dat al zijt gij de eenigste hier in huis die in staat is zijn verstand te gebruiken; en daarom heb ik u eens in vertrouwen willen spreken, en u verzoeken om mij eene dienst te doen." Ik gaf haar ten antwoord, als ik iemand eene dienst kon bewijzen, zonder dat mijn geweten mij dat verbood, dat ik dan altijd voor

een ieder daartoe bereid was. „Mijn verblijf hier in huis," hervatte Mathilde nu, „zou in het vervolg niet zeer aangenaam zijn, al wilde oom mij de hand boven het hoofd houden, en al had hij meer zelfstandigheid dan hij in dit geval getoond heeft. Hier blijven wil ik dus niet; en terugkeeren naar mijne moeder wil ik in geen geval. Indien ik nu met den justitie-raad trouw, zal ik behoorlijk mijne pligten jegens hem weten te vervullen, en ik wil hopen, dat ik met der tijd van hem zal kunnen houden ook. Maar toch vind ik, dat het ligtzinnig en onverstandig van mij zou wezen als ik hem het jawoord gaf, zonder eerst iets te hebben vernomen aangaande dien man, die mij op zulk eene zonderlinge, maar toch zoo hensche wijze om mijne hand heeft gevraagd; want dat hij het eerlijk meent, is duidelijk te merken uit ieder woord; en dat hij mijn mandje volkomen juist heeft beschreven, kan wel niemand beter weten dan ik. Opmerkelijk is het, met hoeveel sympathie hij eene volledige omschrijving heeft gegeven van mijnen persoon. Hij zegt dat hij ruimschoots in staat is een huisgezin te onderhouden. Ik wilde dus gaarne weten wie hij is; en daarom zoudt gij mij veel genoegen doen, als gij hem een briefje zondt op de door hem aangeduide wijze en hem eene plaats bepaaldet waar hij een persoonlijk onderhoud met mij zal kunnen hebben..... Gij zet zulk een bedenkelijk gezigt," voegde zij er bij; „kan dat niet?" — „Ja," stotterde ik verlegen, „maar die man is een vriend van mij!" — „Wat!" riep zij uit; „kent gij hem?" — „O neen," zeide ik, „kennen doe ik hem volstrekt niet; maar het is zonneklaar dat het iemand is met eene levendige verbeeldingskracht en een gevoelvol, eerlijk hart. Nu moet gij, om hetgeen ik ga zeggen, niet boos worden, Mathilde! maar zoudt gij nu zulk een man ongelukkig willen gaan maken?" — Zij lachte eens, en gaf mij ten antwoord: „Zoo denkt *gij*, maar *hij* zal er anders over denken. Hij is verstandig, en hij waardeert de deugden, die gij niet telt." — „Maar," hernam ik, „als ik hem met u in aanraking bragt, zonder hem bekend te maken met dat gedeelte van uw karakter, dat *ik* nu beschouw als uwe schaduwzijde, dan zou ik hem, naar mijn begrip, misleiden — en dat wil ik niet." — „Dat verlang ik ook volstrekt niet," riep Mathilde; „het zal mij zelfs aangenaam

wezen als gij hem alles vertelt wat gij van mij weet. Als gij hem schrijft, zeg hem dan de zuivere waarheid — meer begeer ik niet. Ik behoef, Goddank! niet bang te wezen voor het oordeel van verstandige menschen." Op die voorwaarde nu kwamen wij overeen dat ik u zou schrijven, ofschoon aanvankelijk zonder u met Mathilde's naam of met mijn eigen geslachtsnaam bekend te maken. Ik begon toen dezen brief aan u te schrijven; maar eer ik hem af had ging ik toch nog eens naar den uitgever van den *Vliegenden Bode*, om te zien of ik niet eenige inlichtingen kon bekomen aangaande den onbekenden briefschrijver. Men beloofde mij, navraag naar hem te zullen doen, bij den redacteur van het blad; maar daags daarop ontving ik ten antwoord, dat de inzender van het bedoelde ingezonden stuk ten eenenmale onbekend was. In den boekwinkel van den uitgever zeide men mij overigens, dat na de in het licht verschijning van het bewuste nommer 17 een lang heer, met een zwarten rok aan, eenige malen was komen vragen of er niet een briefje ingekomen was met het opschrift: „Belooning voor den eerlijken vinder." Die mijnheer was altijd gekomen omstreeks den avond, tegen donker, zoodat men nooit goed zijn gezigt had kunnen onderscheiden; maar sedert de maand Mei had men niets meer van hem gehoord of gezien. Na een aantal woorden dienaangaande den kals te hebben gebroken, zeide men mij, als ik een antwoord in den Vliegenden Bode wilde laten zetten, dat dit dan misschien ook wel zou kunnen worden opgenomen als ingezonden stuk; maar om het den belanghebbende te doen geworden, wist men mij anders geen raad te geven. Toen ik dit aan Mathilde zeide, antwoordde zij: „O volgaarne. Laat het maar in den Vliegenden Bode zetten. Er is immers niemand die weet dat *wij* het zijn, en al mogt deze of gene het soms kunnen raden, dan zal ieder verstandig mensch mijne handelwijze moeten goedkeuren. Iedereen mag altijd weten wat ik doe. Het ware te wenschen dat alle jonge meisjes zoo zuiver in hare schoenen stonden als ik!" — „Maar oom en tante!" zeide ik; „wat zullen die zeggen?" — „Och kom, er zijn immers meer ooms en tantes; wie zal precies raden dat *zij* hierin betrokken zijn!" — „Maar mijnheer de justitieraad?" hernam ik. — „O, die weet er van," zeide zij; „ik

heb hem gezegd, dat deze stap noodwendig vereischt werd voor mijne gemoedsrust, en hij heeft er genoegen mede genomen, daar ik hem beloofde, als dit mislukte, ik hem dan dadelijk mijne hand zou schenken. Hij is wezentlijk een goed man, die voorbeeldeloos van mij houdt."

Ziedaar! Een onweerstaanbaar verlangen om u te schrijven, om, hoezeer dan ook met neergeslagen vizier, met u in aanraking te komen; bereidwilligheid om u licht te verschaffen aangaande iets, dat u ten minste eenigen tijd geleden bijzonder ter harte ging: deze mijne wenschen, vereenigd met de hoop, dat er bij het lezen van deze regelen misschien ook een licht zal opgaan voor mijnen goeden pleegvader, hebben mij genoopt den zelfden opentlijken weg in deze te bewandelen, die met uw ingezonden stuk is gevolgd door u. Ik ben overtuigd dat ik mij naar mijn beste weten heb gehouden aan de waarheid. Mogt mijne zienswijze de ware niet zijn, dan zal de liefde u wel eene betere aan de hand doen. Denkt gij in mijne nicht gevonden te hebben wat gij zoekt, of hoopt gij die jonge ziel te kunnen opheffen tot den zelfden trap van volmaaktheid waarop de uwe staat — want voor de liefde is zelfs het onmogelijke mogelijk — gelief dan een briefje gemerkt met no. 17 af te geven in den boekwinkel van Schubothe, en meld mij daarin uw adres, dan zal ik de eer hebben mij in persoon ten uwent te vervoegen.

Neef Christiaan.

III.

Aan Neef Christiaan.

Mijn onbekende Weldoener!

Dien naam en mijnen hartelijken dank ben ik u verschuldigd, want gij hebt mij inderdaad eene dienst bewezen zoo groot, dat ik die eene weldaad moet noemen. Hoezeer namelijk het gevondene mandje, met de gedachten en gewaarwordingen, daardoor gaande gemaakt, en den onoverlegden stap, daardoor veroorzaakt, thans van geenerlei invloed meer kan zijn op mijn levenslot, is er toch menig oogenblik geweest, dat mijn aldus opentlijk gedaan aanzoek om de hand van eene mij onbekende schoone, mij met wezentlijke be-

zorgdheid vervulde, als een droom, welken men vreest nog te zullen zien verwezentlijken, of als eene oude, nog altijd te betalen staande schuld. Gij hebt mij volkomen gerust gesteld, en daarvoor zeg ik u dank.

In de streelende hoop, dat het lot van een onbekenden vriend u niet geheel en al onverschillig zal zijn, wil ik u thans met de meeste opregtheid bekend maken met al het zonderlinge wedervaren, dat ik door dat mandje gehad heb; en daar ik mij in deze over niets behoef te schamen, wil ik u dat alles mededeelen door tusschenkomst van den Vliegenden Bode; en zulks te meer, omdat ik reeds meer dan eens persoonlijk de overtuiging heb opgedaan, dat verscheidene lezers van dat blad — zonder te vermoeden dat de namelooze schrijver zich op dat oogenblik in hun gezelschap bevond — verlangend zijn om den uitslag te vernemen van het raadselachtige ingezonden stuk in No. 17 — eene belangstelling, die ik niet anders kan beschouwen, dan als een onverdiend geluk, daar ik op zulk eene deelneming volstrekt niet heb gerekend, toen ik mijn eerste stuk schreef. Ik was toen verliefd genoeg, om niet te zeggen kinderachtig genoeg, mij stellig en zeker een gelukkigen uitslag op die poging te voorspellen. De gedachte kwam niet bij mij op, dat de met zooveel opregtheid aangeroepene schoone, zeer wel ongevoelig konde blijven voor mijne beden. Twee dagen, die mij eene eeuwigheid schenen, liet ik verloopen, en toen ging ik met een gejaagd hart naar den boekwinkel van Schubothe, doch keerde terug zwaarmoedig en teleurgesteld. Dit herhaalde ik verscheidene malen, telkens ongeduldiger op den weg daarheen, telkens neerslagtiger op den weg terug. Toen ik zoo ruim eene maand had zien verstrijken, schaamde ik mij nog langer als een gek te loopen en te vragen naar iets, dat ik nu begon te begrijpen nimmer te zullen ontvangen. In de uren van mijne eenzaamheid haalde ik het mandje te voorschijn, en bekeek al wat er in zat; ik las mijn ingezonden stuk in den Vliegenden Bode nog eens over, ik mijmerde en peinsde, en was dikwijls zelf bang dat ik krankzinnig zou worden, terwijl ik de kracht niet had om mij los te maken van eene voorstelling, die niet anders was dan eene ijdele hersenschim. Eindelijk viel het mij in, dat ik — vreemd genoeg — tot hiertoe te weinig acht had gegeven op

het allerbeste kenmerk van mijne aangebedene onbekende, namelijk op den afgebroken hoektand en op het geheele model van haren mond en van hare tanden, zoo als ik het geluk had dat te bezitten, afgedrukt in het reeds door mij vermeldc stukje was. Deze gedachte schonk mij troost en nieuwe hoop, en ik ging met ernst op verkenning uit. Maar ik had nooit kunnen denken, dat het zoo moeijelijk zou zijn de tanden van eene dame goed te zien te krijgen, als mij nu bleek het geval te zijn. Ik liep straat op en straat neer; en alle dames, die ik in de verte eenigzins kon vergelijken bij mijn ideaal, liep ik digt voorbij en keek haar strak in het gezigt. Een verontwaardigde blik, een fronsend voorhoofd, was meestal het loon voor mijne onbeschaamdheid. Gebeurde het al eens, dat deze of gene, in gesprek met eene andere dame of met een heer, of om een voorbijgaanden kennis te groeten, een lief mondje open deed, dan was toch de beweging der lippen zoo schielijk, de tanden kwamen slechts zoo vlugtig te kijk, en vooral de hoektanden kwamen zoo zelden voor den dag, dat ik bij zulke gelegenheden niets konde ontdekken. Ik bezocht schouwburgen en allerlei openbare vermakelijkheden. Te vergeefs! Ik ging tegen mijne gewoonte dikwijls op partijen, knoopte een drukkeren omgang aan met oude kennissen en maakte verscheidene nieuwe. Uit deze verandering in mijne levenswijs meenden vele moeders en dochters te kunnen opmaken, dat ik zwanger ging van een huwelijks-aanzoek. Ik werd dus in verscheidene familiën zeer goed ontvangen, en dacht ieder oogenblik het voorwerp van mijne wenschen gevonden te hebben, doch telkens zag ik bij nadere kennismaking mijne hoop in rook vervliegen. Ik kreeg de gewoonte alle jonge dames strak in haar gezigt, en inzonderheid naar hare tanden te zien. Zoodoende hoorde ik eens een lief meisje tegen een vriendinnetje zeggen, dat ik een paar leelijke, onbeschaamde oogen had, en dat zij niet kon velen dat ik haar aankeek. Doch ik liet mij door niets van mijn stuk brengen. Ik was onuitputtelijk in het uitvinden van kunstgrepen, om de dames den mond open te laten doen en zoo hare tanden te zien te krijgen.

Eens trof ik in een gezelschap eene jonge dame aan, die veel overeenkomst had met het beeld, dat mij overal ver-

volgde. Zij sprak slechts weinig, lachte nog minder, en liet overigens hare tanden in het geheel niet zien. Toen het gezelschap uiteen ging, wist ik het zoo te maken, dat ik haar en haren broeder, die bij haar was, een goed eind weegs zou vergezellen. Het was helder lichte maan, op eenen avond in het laatst van Mei. Onze weg ging over de rijbaan het kasteel voorbij. Toen wij de rijbaan bereikten, kwam ik op den inval te vertellen, dat ik verscheidene geruchten had gehoord over vreemde spokerijen op den ouden Christiaansburgt. Mijne jonge toehoorders luisterden met alle aandacht. „Ja," zeide ik, „een oude man heeft mij verzekerd, als men hier 's avonds om dezen tijd of iets later, met het aangezigt naar den burgt gekeerd, de oogen digt doet en den mond wijd open houdt, dat men dan het gedruisch hoort van paarden en wagens en allerlei geroep en geschreeuw; dat gaat de groote poort in en is precies de wilde jager. Wij kunnen er op het oogenblik de proef eens van nemen, als wij vlak voor het kasteel staan." En een paar minuten later bleven wij stilstaan, en ik deed de oogen digt en sperde den mond waagwijd open, en zeide vervolgens: „Ja, inderdaad, ik hoor allerlei vreemde geluiden." De jongeling kreeg lust om het ook eens te beproeven; hij deed juist wat ik gedaan had, maar begon toen schaterend te lagchen: „Ik ben eene boon," riep hij, „als ik iets anders hoor dan rijtuigen ver weg in de stad en het geroep van den klapperman!" Nu hield ik niet op of zijne zuster moest het toch ook eens proberen, daar zij, met hare fijnere vrouwelijke organisatie, ook veel gevoeliger moest zijn dan wij, voor alle geluiden uit de geestenwereld. Zij kon geen weêrstand bieden aan hare nieuwsgierigheid en deed wat ik verzocht. Met eene gretigheid als hoopte ik een blik te zullen werpen in de geestenwereld zelve, naderde ik nu met mijne oogen haren mond, en kon duidelijk zien dat de hoektand, tot mijn bitter leedwezen, niet beschadigd was, maar slechts een weinig korter dan de andere tanden. Ik had echter naauwelijks die ontdekking gedaan, of ik hoorde haren onbarmhartigen broeder roepen: „Mimi, pas op! die mijnheer wil u kussen." Het meisje had op het hooren van haren naam dadelijk de oogen geopend, en mijn gezigt zoo digt bij het hare ziende, geloofde zij wat haar broeder zeide

en werd zeer boos. Al mijne betuigingen en verontschuldigingen mogten niet baten; en gij kunt u mijne verlegenheid verbeelden, toen mij eenige dagen later verteld werd dat zij mij een onbeschaamden lichtmis genoemd had; „of een kwâjongen," had zij er bijgevoegd, „maar in allen gevalle iemand, met wien geen fatsoenlijk meisje voegzaam in gezelschap kan zijn.

In mijne eenzame mijmeringen kwam ik nu op het denkbeeld, dat het zeer waarschijnlijk was, dat de eigenares van het verlorene mandje buiten de stad woonde, en dat mijn ingezonden stuk in den Vliegenden Bode haar nooit onder de oogen gekomen was. Dadelijk nam ik het besluit de stad uit te gaan. Het was den laatsten Mei. Ik waagde mij eerst nog eenen laatsten keer naar den boekwinkel, waar ik weder het oude, teleurstellende antwoord ontving, en toen ging ik op reis, geheel Zeeland rond, van de eene koopstad naar de andere, van den eenen kennis naar den anderen. Ik zag eene menigte jonge meisjes, mooije en leelijke, eene menigte tanden, gave en beschadigde; maar mijn ideaal vond ik nergens. Dikwijls dacht ik dat ik het op het spoor was; maar het noodlot hield mij altijd voor den gek. Na drie weken op reis geweest te zijn, lieten mijne bezigheden mij niet toe, nog langer uit de stad te blijven. Ook begon ik al die vruchtelooze pogingen moede te worden; en daar ik buitendien begreep, dat de wereld te groot was om zoo op goed geluk naar een beschadigden hoektand te zoeken, al had ik nog zooveel tijd, keerde ik zeer mismoedig naar Koppenhagen terug, met het stellige voornemen niet langer te zoeken en de hoop op het hoogste levensgeluk — eene genoegelijke echtvereeniging — voor goed op te geven.

Den tweeden of derden avond na mijne terugkomst zat ik in mijne eenzaamheid in mijne kamer. Ik was ijselijk droefgeestig, ik voelde mij zoo alleen en verlaten op de wereld; een onverklaarbaar verlangen maakte zich meester van geheel mijne ziel. In die gemoedsstemming verkeerde ik toen de zoon van mijne hospita bij mij kwam, en mij uit naam zijner moeder en van zich zelven in de vriendelijkste bewoordingen uitnoodigde, om bij hen den avond te komen doorbrengen. Ik had juist op de lippen om te bedanken, toen

hij er bijvoegde, dat er ook nog eenige jonge vrienden en vriendinnen zouden komen, waaronder een paar zeer lieve meisjes. En zoo sterk was mijn *idée fixe*, dat ik mij, in weerwil van al mijne tegenovergestelde voornemens, door zijne laatste woorden dadelijk liet overhalen om de uitnoodiging aan te nemen; en met schaamte over mijne onstandvastigheid voelde ik op nieuw de hoop in mij herleven.

Ik moet bekennen, dat de zoon des huizes geen onwaarheid had gesproken; onder het gezelschap bevonden zich verscheidene zeer lieve meisjes, inzonderheid een, die, naar het mij toescheen, stellig mijne Mathilde moest zijn. Zij nam niet veel deel aan de algemeene vrolijkheid, maar scheen aan kiespijn te lijden, daar zij van tijd tot tijd haren zakdoek tegen een harer wangen hield. Ik hoorde dat sommigen haar beklaagden; en nu naderde ik haar en vernam naar haren welstand. Ik merkte spoedig dat zij mij voor een geneesheer hield, denkelijk omdat de vrouw des huizes en de zoon, wetende dat ik een akademischen graad bezat, mij altijd *doctor* noemden. Ofschoon ik nu eigenlijk slechts een „dokter voor de gezonden" ben, liet ik haar in den waan waarin zij verkeerde; en daaraan had ik het te danken, dat zij al mijne vragen met zeer veel geduld beantwoordde, en dat zij eindelijk zelfs den mond open deed om mij naar hare tanden te laten zien. Maar, ach! dit overigens allerliefst mondje was ook al weder niet het mondje dat ik zocht; ook hoorde ik nu dat men haar Lize noemde, en dit was niet de naam dien ik in mijn hart droeg. Met dat al wenschte ik toch niets liever, dan mijne aanminnige patiënt van hare pijn te verlossen. Eenige jaren geleden had ik zelf veel van kiespijn te lijden gehad, en, zooals menigeen die daarmede bezocht wordt, had ik er alles voor gedaan. Ik had echter één recept van droppeltjes, waarbij ik zeer veel baat had gevonden. Nu liep ik even naar mijne kamer, schreef eene kopie van dat recept, en onze vriendelijke gastvrouw zond dadelijk de meid daarmede naar de apotheek. Het middel deed de pijn een weinig bedaren; het jonge meisje werd nu uitermate vrolijk, en ik werd door haar overladen met dankbetuigingen.

Een paar dagen later kwam onze dienstmaagd, met een doek gemuilband, kermend mijne kamer in, en verzocht of

ik zoo goed wilde zijn haar ook een *receppie* te geven voor die droppeltjes, die zij eergisteren voor die jufvrouw uit de apotheek gehaald had. Ik stond juist klaar om de deur uit te gaan, en beloofde haar dat ik de droppeltjes wel voor haar zou medebrengen, hetgeen ik dan ook deed. Ook ditmaal was ik gelukkig in mijne kuur; die eigenlijk niet van mij was, maar van een reeds overleden beroemden medicus.

Reeds kort daarop kwam onze dienstmaagd andermaal bij mij, met een ander dienstmeisje bij zich, dat ook een verbonden gezigt had, en die zij nederig kwam aanbevelen voor de zelfde goedheid, die ik onderlaatst gehad had voor haar. Ik schreef maar weder eene kopie van het wonderdadige recept, en zond haar daarmede heen.

Een dag of acht later zit ik 's morgens in eenzaam gepeins verdiept, toen er zacht aan mijne deur wordt getikt. Ik doe open, en zie een zeer jong en zeer schoon meisje voor mij staan, met een kleiner meisje aan hare hand van acht à negen jaren. Met eene zoet welluidende stem vroeg zij, op een toon, die verrukkelijk in mijne ooren klonk, of dokter A*** hier woonde? Verwonderd over zulk een onverwacht bezoek, liet ik haar binnenkomen en bood haar eenen stoel aan. Zij bedankte echter en wilde niet gaan zitten, maar verzocht mij of ik zoo goed wilde zijn haar nichtje hier, die „razend" was van de kiespijn, eene kies te trekken. Ik antwoordde haar eenigzins verlegen, dat ik geen dokter of heelmeester was, zoodat ik tot mijn leedwezen niet bij magte was haar in dit opzigt van dienst te zijn. Het lieve meisje werd nu ijselijk verlegen, zoo, dat de tranen haar in de oogen kwamen. En terwijl zij naar de deur ging, stamelde zij: „Ik hoop dat u het mij niet kwalijk zal nemen. Onze meid heeft mij gezegd dat ik hier moest wezen. Zij heeft kiespijn-droppeltjes; en dat recept, zeide zij, heeft zij hier gehaald." Nu begreep ik de geheele zaak. Ik verhaalde aan de jonge jufvrouw hoe het eigenlijk gesteld was met dat recept; doch ik bood haar aan of ik haar, en de kleine patiënt, naar een bekwamen tandmeester wilde brengen, dien ik kende en die niet ver van mij af woonde. Zij sloeg hare schoone oogen naar mij op, scheen zich even te bedenken, en zeide toen: „O, asjeblieft! ik zal u zeer

dankbaar daarvoor zijn." Ik zette gaauw een hoed op, en spoedde mij met mijn jong gezelschap naar den tandmeester; en nadat deze eene leelijke kies uit het mondje van de kleinste had getrokken, wilde ik de beide meisjes niet aan haar lot overlaten, maar ging mede tot aan haar huis. Onderweg vernam ik van de grootste, dat de kleinste Christina heette, en een kind was van hare zuster; zij noemde mij ook den naam van haren zwager, en vertelde mij, dat zij geene ouders meer had en daarom bij hare zuster en haren behuwdbroeder inwoonde. Aan de deur van hare woning bedankte zij mij allerinnemendst voor de goedheid, die ik haar bewezen had. De kleine Christina neeg voor mij en gaf mij een handje; en toen de deur achter beiden digt ging was het mij juist of ik dit geheele avontuur gedroomd had. Intusschen voelde ik mij in eene uitnemend goede stemming, en het was mij juist te moede, alsof ik het ideaal, waarnaar ik zoo lang gezocht had, eindelijk had gevonden. Het was echter geen oogenblik in mij opgekomen, dat dit meisje mijne onbekende konde zijn. Ik had het kind „tante Marie" tegen haar hooren zeggen; doch dat was zelfs onnoodig geweest, daar ik, ook zonder dat naamsverschil, zeer goed wist dat dit niet de Mathilde was, wier beeld mij dag en nacht voor den geest had gezweefd. Marie had donker haar en donkere wenkbraauwen. Hare bijna kinderlijke, tengere gestalte was lief, maar niet wat men noemen kon bijzonder schoon. Doch nog nooit in mijn leven had ik zulk een innemend gezigtje gezien of zulk eene verrukkelijke stem gehoord; nog nooit had een blik zooveel indruk gemaakt op mijn gemoed, nog nooit was een blik zoo diep in mijne ziel gedrongen. In één woord: het levende beeld verdrong het fantastische ideaal, dat eene schepping was van mij zelven. Ik begon te redeneren aldus: „Datgene waarnaar ik met zulk een onuitsprekelijk verlangen heb uitgezien, is toch eigenlijk niets anders dan hetgeen waarnaar ieder man verlangt: een beminnelijk vrouwelijk wezen, dat men beminnen en zijn eigen noemen kan. Die bedeesdheid, die onschuld en die goedheid van hart, die Marie's geheele wezen kenmerken, ziedaar juist wat mijn ideaal is geweest. Of nu heur haar donker is of blond, of zij groot is van gestalte of klein, enz., dat doet alles niets tot de zaak. Ik

geloof dat ik wijs zal doen als ik dit jonge meisje meer van nabij tracht te leeren kennen."

Reeds den volgenden morgen begaf ik mij naar Marie's woning, en gaf haar als reden van mijn bezoek op, dat ik eens kwam hooren hoe de kleine Christina het maakte. De moeder van deze, Marie's zuster, beviel mij reeds niet op het eerste gezigt. Zij zag er ijselijk bits en slordig uit. Haar scherp gelaat zette zich echter in eene eenigzins vriendelijker plooi, toen zij hoorde dat mijn bezoek eene oplettendheid was voor haar dochtertje. Marie zat aan eene tafel te naaijen. Christina en nog twee kleinere kinderen stonden bij haar, en keken prentjes. Marie scheen mij dien dag nog aanminniger, dan den dag te voren. Hare uiterst eenvoudige en van zeer goedkoope stof vervaardigde kleeding had iets nets, iets smaakvols. Haar tooverschoon haar zat alsof het geschilderd was. Zij sprak zoolang mijn bezoek duurde geen woord; ik verbeeldde mij, dat zij zich in bijzijn van hare zuster niet op haar gemak gevoelde. Intusschen ontging het mij niet, dat zij mij met een blik van ongekunstelde hartelijkheid groette toen ik heenging, en dat daarbij een hoogroode blos hare wangen kleurde. De vrouw des huizes vroeg mij niet om mijn bezoek nog eens te vervatten, en verscheidene dagen lang peinsde ik op een geschikt middel om nog eens daar aan huis te komen. Eindelijk verzon ik eene boodschap over iets, dat ik met den man zou kunnen afhandelen in een oogenblik, maar dat ik met diplomatieke behendigheid hoopte uit te spinnen in de lengte en in de breedte.

Toen ik mij nu andermaal aan dit op zich zelf volstrekt niet aanlokkelijke, maar voor mij allerdierbaarste huis aanmeldde, werd mij de deur geopend door eene dienstmeid, die mij zeide dat haar heer niet te huis was, maar dat zij hem ieder oogenblik verwachtte, waarom zij mij verzocht zoolang in zijne kamer te gaan. Naauwelijks was ik daar binnen, of mijne aandacht werd getrokken door eene schelle, schreeuwende stem in het aangrenzende vertrek, van hetwelk de deur op een kier stond. Ik merkte al spoedig dat het de stem was van de vrouw des huizes, die op eene hevige manier bezig was uit te varen tegen mijne arme Marie, die haar met engelachtige zachtzinnigheid tot bedaren trachtte

te brengen. „Ach, zuster!" zeide het lieve meisje; „gij maakt mij radeloos. Ik kan dien vischdrooger niet tot man nemen: ik sterf liever!" — „Kunt gij niet?" schreeuwde de vrouw. „Waarom niet? Zulk een knappen man, die zoo rijk is!" — „Ik kan hem niet verdragen," antwoordde Marie. „Hij is mij te ruw in zijne manieren en te hardvochtig van karakter." — „Het is te gek om van te praten, dat een meisje als gij, die niets in de wereld heeft, met zulke malle finten voor den dag durft komen! Maar wil ik u eens iets zeggen: mijn man en ik hebben kort en goed besloten, als gij hem niet binnen drie dagen het jawoord gegeven hebt, dan is dààr de deur, hoort gij, en dan kunt gij zien dat gij een goed heenkomen vindt. Wij hebben het zelven al niet te breed, en zullen waarlijk aan onze eigen kinderen niet het noodige onthouden om een ondankbaar en grootsch nest te voeden en te kleeden, die zulk een geluk versmaadt als u thans aangeboden wordt." — Marie antwoordde: „Eer ik dat geluk aannam, dat mij nu aangeboden wordt, ging ik nog veel liever dienen voor mijn brood!" — „Dienen?" riep de vrouw. „Als wat zoudt gij gaan dienen? Voor zwaar werk hebt gij geene kracht genoeg. Borduren en handwerken verstaat gij ook maar ten halve. En om gouvernante te worden, deugt gij ook niet — want Fransch en Duitsch kunt gij te naauwernood lezen; en muziek kent gij in het geheel niet. Nu vraag ik u, wie zal dwaas genoeg zijn zoo iemand in zijn huis te nemen voor kost en loon?" — Nu hoorde ik dat de arme Marie in tranen uitbarstte: „Zoudt gij en uw man inderdaad hardvochtig genoeg kunnen zijn om mij te verstooten? Ik geloof toch dat ik hier altijd mijn best gedaan heb, om u het werk uit de hand te nemen, en dat gij handreiking genoeg van mij hebt." — „Die handreiking kan ik wel voor des schouts deur dragen," riep de zuster. „Of de pap wat beter geroerd is, of de kinderen wat netter en of de gordijnen voor de ramen wat schooner zijn, dat geeft mij altemaal niemendal. Neen, als gij niet hooren wilt, moet gij maar voelen. Overmorgen komt de vischdrooger weêrom, en dan moet hij het jawoord hebben: dat heeft mijn man hem beloofd. Dus, nu weet gij het: als gij hem afslaat kunt gij uw pakje onder den arm nemen en een goed heenkomen zoeken en langs straat slenteren; kijk dan meteen

eens rond, asjeblieft, of gij mijn naaimandje ook vindt, dat gij onderlaatst verloren hebt." — Dat woord „naaimandje" werkte als eene tooverspreuk op mij. — „Ach!" snikte Marie: „moet ik dat al weer hooren? Gij weet immers dat ik het niet heb kunnen helpen! dat ik het verloren heb omdat ik uw kind heb moeten dragen, toen het op straat zoo ziek werd dat het niet meer voort kon." — „Ja, ja, dat is eeuwig en erfelijk uw stokpaardje — de kinderen! Gij hadt den jongen best naar huis kunnen laten loopen, dat had ik liever gehad, dan hadt gij ten minste op het mandje kunnen passen, en nu ben ik het kwijt, en mijn zilveren vingerhoed ook, en alles wat er nog meer in zat dito."

Ik had reeds lang op den sprong gestaan om te laten hooren dat ik getuige was van haar gekijf; maar het onderwerp interesseerde mij zoo levendig, dat ik de verzoeking om te luisteren niet wederstaan konde. Bij die laatste woorden echter kon ik het niet langer uithouden: ik liep naar de deur, en duwde die open, tot niet weinig schrik van de vrouw des huizes, die uitriep: „Lieve hemel, is daar iemand!" — Met zoo min woorden mogelijk zeide ik, dat ik zat te wachten op de tehuiskomst van haren man, dat ik zonder het te willen gehoord had dat zij over een verloren naaimandje sprak; dat ik er een gevonden had, en dat ik het haar zou brengen.

Eenigzins verwonderd over de wending, die dit avontuur had genomen, bragt ik het mandje nog dien zelfden avond. Ik had het geluk Marie alleen te huis te vinden. Zoodra zij het mandje zag, riep zij uit: „Ach neen! dàt is het niet. Het mandje, dat ik verloren heb, was wel de helft kleiner." Ik kon deze gelegenheid om eens vertrouwelijk met haar te spreken niet ongebruikt voorbij laten gaan. Ik zeide Marie, dat ik alles gehoord had wat er tusschen hare zuster en haar gesproken was; ik zeide dat het mij leed deed, zulk een lief meisje in zulk eene onaangename verhouding te zien, en verzekerde, dat ik mij gelukkig zou rekenen als ik haar in een of ander opzigt van dienst konde wezen. Zij zag mij aan met hare zielvolle oogen, en zeide toen: „Waarlijk, gij maakt dat ik vertrouwen in u stel, en dat ik dankbaar gebruik wil maken van uw aanbod. De tijd heugt mij niet, dat iemand zoo deelnemend en vriendelijk

tegen mij gesproken heeft. Gij kunt mij inderdaad eene groote dienst bewijzen. Mijne grootmoeder van vaders zijde leeft nog. Zij is de eenigste, tot wie ik mijne toevlugt nemen kan. Als gij de goedheid wilt hebben haar een brief van mij te brengen, dan zal ik hem van nacht schrijven, en haar verzoeken of zij zich mijner in mijnen hulpeloozen toestand wil aantrekken." Wij spraken nu af, dat ik den volgenden morgen op een bepaald uur zou komen om den brief af te halen, en dat ik zou bellen aan de keukendeur. Marie, die op dat oogenblik alleen in de keuken was, zou dan zelve komen openmaken en mij den brief geven.

Dit alles ging den volgenden morgen juist zoo, zonder den minsten tegenspoed. Ik haastte mij nu naar de woning der grootmoeder, waar ik aan de deur werd ontvangen door een lang, mager, oud, leelijk spook, behoorende tot het genus „vrouwelijke dienstboden." Zij keek mij aan met hare grimmige oogen, alsof zij mij op wilde eten, en vroeg op een barschen toon, wat ik verlangde. Ik verzocht haar mij bij hare mevrouw aan te dienen, en noemde mijnen naam. Na vruchteloos lang in den gang gewacht te hebben, gewerd mij eindelijk de vergunning om de kamer binnen te treden, waar de oude dame zat, die in haar uiterlijk juist het tegenbeeld was van de dienstmeid. Zij was uitermate corpulent, zat in een gemakkelijken leuningstoel, en had op haren schoot een hondje van het ras der moppen, naar evenredigheid nog zwaarlijviger dan de dame zelve. Dit lieve beestje kefte zoo geweldig, dat het mij bijna onmogelijk was, mijne eigene woorden te verstaan; en daar de dame stokdoof bleek te zijn, moest ik mijne spraak-organen derwijze inspannen, dat mijn hoofd er van dreigde te bersten. Toen ik haar den brief overhandigde, vroeg de grootmoeder: „Van wie komt die?" — „Van uwe kleindochter!" schreeuwde ik. — „Van de kleine Maria," riep zij; „wat wil die van mij hebben?" — „Dat zal u zien, als u den brief leest." Zij zette haren bril op en brak het couvert open; maar dadelijk reikte zij mij den brief weder over, en zeide: „Dat gekriebelkrabbel is mij *al* te fijn; mag ik *u* verzoeken, mij die lange ezel maar eens voor te lezen?" Ik liet mij dat geen tweemaal vragen; maar ik had alle moeite om mijne stem niet te laten

overschreeuwen door het lieve mopje, dat hoe langer hoe grooter keel opzette, hoe luider ik de stem verhief. Het smartte mij, aldus door eene smakelooze voordragt dien brief te moeten verontheiligen, terwijl ieder woord, dat ik las, mij diep in de ziel trof. Zoo hartelijk, zoo vol onschuld en zoo lieftallig was die brief, dat een hart, dat niet van steen was, er onmogelijk ongeroerd bij konde blijven. Maar de grootmoeder, die mij onder de lezing reeds herhaalde malen door uitroepen van afkeuring had gehinderd, liet mij niet eens aan het eind komen, want zoodra zij den eigenlijken inhoud begreep, riep zij: „Heere! Heere! het schaap is niet wel bij het hoofd. Zij moest God op hare knieën danken voor zulk een goed huwelijk! Hoe komt zij op het idee, dat ik haar bij mij in huis zou kunnen nemen? Ik leef hier stilletjes en sobertjes met mijne oude meid, en ik ben volstrekt niet gesteld op onrust of op inkwartiering. Gij kunt haar van mij groeten, en zeggen haar dat zij best zal doen, als zij zich schikt naar den wil van haren zwager en hare zuster. Hier bij mij kan zij in geen geval komen!" Ik dacht bij mij zelven: „Dat is toch eene ijselijke familie! Men zou haast zeggen, dat Marie uit den hemel is komen vallen onder al die menschen, zoo groot is het onderscheid tusschen haar karakter en het hunne."

Ik was met Marie afgesproken, dat ik dien avond, tegen den tijd dat haar zwager met hare zuster gewoon was eene wandeling te maken, bij haar zou komen om het antwoord van hare grootmoeder te brengen. Toen ik nu, ofschoon in verzachte bewoordingen, dat antwoord aan haar bekend maakte, was het arme meisje geheel en al ten einde raad. Op dat oogenblik, toen ik zoo volkomen onder den invloed was van hare beminnelijkheid en van mijne verliefdheid, waagde ik het haar te spreken van den diepen indruk, dien zij op mijn hart had gemaakt van het eerste oogenblik af, dat ik haar gezien had; ik sprak van de wanhoop, die mij vermeesterde bij de gedachte, dat ik haar getrouwd zou moeten zien met een ander; en ik besloot met te vragen, of zij zich met vertrouwen zou kunnen aansluiten aan iemand, dien zij nog zoo weinig kende? Met de reinste openhartigheid gaf zij mij ten antwoord: „Ja, dat kan ik. Het is juist of ik u mijn geheele leven gekend heb. Ik verlang

niets liever, dan altijd bij u te kunnen zijn, en ik zal nooit iets willen, dat gij niet wilt."

Des anderen daags morgens reeds vroegtijdig zocht ik haren zwager op, en deed formeel aanzoek om de hand van zijne schoonzuster, terwijl ik hem natuurlijk bekend maakte met mijne geldelijke omstandigheden. Doch hier werd ik bepaaldelijk van de hand gewezen. „Het spijt mij, mijnheer!" zeide hij, „dat gij u niet vroeger aangemeld hebt. Nu heeft de vischdrooger mijn woord. Die man is mijn beste vriend, en iemand, op wien niets valt aan te merken." Na nog eenig over en weer praten bekende hij mij, dat er nog een sterker band was, die hem aan den vischdrooger bond, namelijk: eene vrij aanzienlijke som gelds, die deze hem in de laatste jaren van tijd tot tijd geleend had. Het stond niet in mijne magt, dit bezwaar dadelijk uit den weg te ruimen; ik bood echter mijne hulp aan, voor zoover dit in mijn vermogen zoude staan. Doch de zwager oordeelde, dat het wisse altijd beter is dan het onwisse, en geen zedelijke of christelijke betoog-redenen waren verder in staat, den minsten of geringsten indruk op hem te maken. Hij bleef bij zijne weigering, en daarmede kon ik heengaan.

Ik spoedde mij nu naar Marie langs den zelfden weg als den vorigen morgen; doch toen ik aan de keukendeur kwam, hoorde ik de stem van hare zuster daar binnen, en ging heen. Een uur later kwam ik nog eens, maar hoorde toen verscheidene stemmen daar binnen. Tegen den avond waagde ik het nogmaals, en belde toen aan de voordeur. Marie deed open, maar fluisterde mij schielijk toe: „Ga naar boven, in de voorkamer: daar is niemand. Wacht mij daar, ik kom dadelijk." Een oogenblik later kwam zij werkelijk. Zij was bijna radeloos. Zij wist dat mijn aanzoek bij haren zwager schipbreuk geleden had. Zij had daarover de hevigste woorden gehad, zeide zij. Zij verkeerde in den grootsten angst; want ieder oogenblik werd de vischdrooger verwacht; en de bedreigingen harer zuster om haar op straat te zetten, waren nu in dier voege gewijzigd, dat er besloten was, haar nog heden avond over te leveren aan den gehaten bruidegom, die haar regelregt naar zijne moeder zou brengen, dus — om haar tot de voltrekking van het huwelijk eigenlijk te behandelen als eene gevangene. Ik verzocht haar

ten dringendste, om dadelijk met mij dit huis te verlaten, en voegde er bij, dat ik haar onder de bescherming zou stellen van mijne achtenswaardige hospita, terwijl ik, zonder eene minuut te verliezen, de noodige stappen zou doen voor onze spoedige echtvereeniging, die hare familie, in dit geval, niet konde beletten. Marie antwoordde: „O neen! op die manier wil ik het huis niet verlaten, maar wel als gij mij naar mijne grootmoeder wilt brengen. Als ik haar zeg, dat gij mij trouwen zult, en zij hoort dat ik niet voor goed ten haren laste kom, dan zal zij niet weigeren, mij voor eenige dagen te huisvesten." — Ik was tevreden als ik haar maar uit haars zwagers huis had; en nadat zij mij een oogenblik alleen had gelaten, kwam zij terug met een hoed op en een doek om, en met een grooten naaizak, waarin zij het een en ander had geborgen. Wij kwamen gelukkig de deur uit, en toen ik op straat was met Marie aan mijn eenen arm en den zak aan den anderen, kwamen mij levendiger dan ooit al mijne gedachten en droomen voor den geest van dien merkwaardigen avond, toen ik het voor mij van zooveel aanbelang geweest zijnde naaimandje gevonden had.

Toen ik met mijne bevende gezellin de woning van hare grootmoeder bereikt en aangebeld had, werd ons de deur geopend door de oude meid, die echter midden in den deurstijl ging staan en ons den ingang versperde, terwijl zij met eene kijvende stem zeide: „Zoo, jufvrouw Marie! zijt *gij* daar? Gij komt er niet in, hoor! Ik heb order om u er buiten te houden, als gij vrijpostig genoeg mogt zijn toch te komen, in weerwil dat uwe grootmoeder het u verboden heeft. Foei! gij moest u schamen zoo 's avonds langs straat te slenteren met jong manvolk." Daarop sloeg zij ons de deur voor den neus digt. De arme Marie dreigde van ontsteltenis ineen te zijgen; en nu wendde ik nogmaals al mijne overredingskracht aan, om haar te bewegen mede te gaan met mij. Het vertrouwen dat zij in mij stelde, de genegenheid die zij voor mij had opgevat, en dan vooral hare vrees om naar haars zwagers huis terug te keeren, deed haar eindelijk tot het aannemen van mijn voorstel overgaan. Wij spoedden ons voort met verdubbelde snelheid, bang als wij waren, dat wij in den helderen maneschijn gezien

en dan vervolgd zouden worden, daar men nu stellig Marie wel reeds zoude gemist hebben. Wij kwamen echter gelukkig in behouden haven aan, en mijne hospita verklaarde zich met genoegen en met moederlijke goedhartigheid bereid, het arme kind in huis te nemen. In dezen stillen aangenamen familiekring verplaatst, voelde Marie zich letterlijk als in eene andere wereld.

Den volgenden morgen kwam haar zwager bij mij. Hij begon op een vrij hoogen toon, die echter al spoedig een weinig lager werd gestemd, toen ik hem aan het verstand bragt, dat hij in deze zaak hoegenaamd niets konde uitrigten, daar de wet, in omstandigheden als deze, zelfs haren bijstand niet zou kunnen leenen aan ouders, laat staan dan aan een zwager en eene zuster. Op het laatst werd hij geheel en al gedwee, en zeide met een zucht: „Het is eene ijselijkheid! Mijn vriend de vischdrooger is ook al half en half achteruit beginnen te krabbelen; want, ziet gij, een meisje, dat op den loop gaat met een anderen man, is dan toch ook niet bijzonder aannemelijk om er zijne vrouw van te maken. Maar mijn vriend de vischdrooger is, Goddank! een man die zijn verstand gebruikt. Hij wijt het volstrekt niet aan mij of aan mijne vrouw, dat Maria hem zoo behandeld heeft; en onze oude vriendschap zal er, Goddank! volstrekt niet door lijden." Twee dagen later bragt ik een bezoek bij dien zwager, en kreeg in der minne zijne toestemming tot mijn huwelijk met Marie, terwijl hare zuster zeide: „De malle malloot kan wel zeggen, dat zij meer geluk heeft dan zij verdient."

Mijne droomen zijn dus op de heerlijkste wijze in vervulling gegaan. Als ik te huis kom, behoef ik niet meer te gaan zitten mijmeren; maar dan vind ik werkelijk een jong, lief vrouwtje, dat al mijne wenschen overtreft. Zij bemint mij, beschouwt mij als haren weldoener, en is aan mij gehecht met hart en ziel. De kleine genoegens des levens, die ik in staat ben haar te verschaffen, zijn nieuw en onbekend voor haar, en zij geniet die met eene kinderlijke blijdschap, welke mij streelt en met een gevoel van verrukking vervult. In een woord: ik geloof niet dat iemand op de wereld gelukkiger kan zijn dan ik ben; en ik zegen het oogenblik, mijn geëerde vriend, toen gij, in uwe billijke

gramschap uit het rijtuig gesprongen zijt, en daarbij het mandje op den grond hebt laten vallen, dat mij, hoe dan ook, een wegwijzer is geworden naar mijn geluk. Intusschen mag ik het niet langer onder mij houden, maar zal het nog heden naar het expeditie-kantoor brengen, waar gij het kunt laten afhalen tegen vertoon van een lapje katoen, gelijk aan dat hetwelk in het mandje zit.

Bij de wending, welke de zaak nu genomen heeft, kan ik zeer goed begrijpen, dat gij onbekend zult willen blijven. Ik beloof u daarom bij dezen, dat ik — hoe aangenaam het mij overigens wezen zou, nader met u in kennis te komen — volstrekt geene moeite zal doen, om achter uwen naam of achter dien van uwe familie te komen. Maar mijne beste wenschen zullen u altijd volgen, u en de uwen, en ook de mij onbekende Mathilde. In weerwil van de schaduwzijden uwer nicht, zooals ik die door uwe beschrijving heb leeren kennen, betwijfel ik toch geen oogenblik, dat haar beter ik, zich met der tijd wel zal doen gelden: ja, ik wil zelfs hopen, dat de huwelijksverbindtenis, die zij nu denkelijk, *en désespoir de cause*, zal aangaan, daartoe almede zal bijdragen. Want niet meer onder den invloed van eene aluw-berekenende en eigenbelangzuchtige moeder, en zelve in het bezit van dien wereldschen welstand, waaraan zij nu zooveel waarde hecht, zal zij leeren inzien, hoe arm men kan wezen, al is men nog zoo rijk aan aardsche goederen. En dat besef zal haar doen streven naar het bezit van die hoogere schatten, die ik van harte hoop, dat eenmaal haar deel mogen worden.

Ik besluit met den wensch, dat ik eenmaal op mijnen levensweg het geluk zal mogen smaken u te ontmoeten, en dat ik dan gelegenheid zal vinden u te bewijzen, hoe opregt ik ben

Uw Vriend,

A***

HET ROOVERWEZEN IN ZUID-ITALIË.

Het tijdstip, waarop Victor Emanuel een onbetwist gezag zal uitoefenen in het voormalig koningrijk Napels ligt, naar de tegenwoordige omstandigheden te oordeelen, nog in het verschiet. De strijd, die van het oogenblik dat het zijne autonomie prijs gaf, in Napels woedt, is met de op-

dragt van het bestuur des lands aan een der uitstekendste Italiaansche legerhoofden eene nieuwe phase ingetreden. Algemeene belangstelling wekt die strijd, dat nieuwe tooneel van het treffend drama, dat met het overtrekken der Ticino door de Oostenrijkers een' aanvang nam, en welks einde het nog niet gegeven is te voorspellen. Gaat het aan velen na ter harte, of en hoe in Zuid-Italië het pleit zal worden beslecht tusschen het absolutisme en de constitutionele vrijheid, niet minder werkt in dit en dergelijke gevallen het gevoel van belangstelling, dat men heeft in het lot van kleine minderheden, die, al hebben wij geene sympathie voor de zaak die zij verdedigen, toch onze bewondering en ons medelijden opwekken, om de trouw en de volharding, waarmede zij luisteren naar de inspraak van geweten en pligt.

Wij eerbiedigen dit gevoel van belangstelling, dat het hart der menschen eer aandoet, doch omdat hier, zoo als veelal geschiedt wanneer ons oordeel berust op eene, vaak onvermijdelijke, oppervlakkige beschouwing der dingen, het gevaar groot is van door den schijn misleid in dwaling te worden gebragt, is onderzoek naar de gegrondheid van ons medegevoel een wezenlijk vereischte. Passen wij dit toe op de woelingen in Zuid-Italië en vragen wij wie de onvermoeide strijders zijn, die in naam van Frans II tegen Victor Emanuel's gezag strijden? Zijn het jongelingen, wier dweepziek maar vurig geloof het heil hunner ziel afhankelijk stelt van de trouw aan de gevallen dynastie? Oude dienaren der kroon, wier trouw juist in het ongeluk van den vorst haar sterksten prikkel vindt? Mannen van strenge zedelijkheid, die den eed niet willen breken, dien zij eens hebben afgelegd? Zeker, er zijn er die tot die categoriën kunnen worden gebragt, maar het meerendeel van hen, die koning Frans als leuze in hun schild voeren, zijn niets dan gewone bandieten, zoo als wij die uit Italië betreffende reisbeschrijvingen en verhalen kennen. Het is niet de eerste maal dat dit gezegd wordt, en de dagbladen deelen ons iederen dag episoden mede van den oorlog door Cialdini's officieren tegen de „roovers" of „bandieten" gevoerd. Toch wordt het soms betwijfeld, en de vraag gedaan of de regering van Victor Emanuel, niet tevreden zijne vijanden te bestrijden, niet nog bovendien poogt hunne eer te bezwalken. Hoe! zouden

het louter struikroovers zijn, de duizenden en duizenden, die van Calabrië tot Napels verspreid, aan de krijgsmagt des konings van Italië weêrstand bieden? Zou de regering van het pauselijk gebied zich zoo verre vergeten van de hand te reiken aan dieven en moordenaars? Zou koning Frans met zulke bondgenooten zijn troon willen heroveren?

Zeker, het ware te wenschen voor de pauselijke regering zoowel als voor koning Frans, voor de beschaving in het algemeen zoowel als voor de honderd duizenden in het gezegendste land van Europa, voor wie veiligheid van persoon en goed slechts een woord is, dat het een leugen ware dat het de Fra Diavolo's en Cartouches van dezen tijd zijn, die de banier van het absolutisme hoog in de lucht steken. De twijfel, die hieromtrent wel eens geopperd wordt, vloeit daaruit voort, dat tot voor korten tijd slechts weinigen met den inwendigen toestand der Italiaansche Staten bekend waren. Daarom kostte het moeite te gelooven, dat in het midden der negentiende eeuw, in een land, dat zich onder de beschaafde natiën rekende, de vertegenwoordigers van roof en geweld, die de maatschappij in hare grondvesten aantasten, zoo talrijk en zoo stoutmoedig zouden zijn, aan een groot en geoefend leger de handen vol werk te kunnen geven. Die verwondering wijkt, wanneer men weet dat in Napels, gedurende deze geheele eeuw, de bandieten zijn geweest eene magt, een staat in den staat. In het leven geroepen door de despotieke handelingen der regering, die het uitgezogen en radeloos geworden volk er toe bragten naar de bergen en bosschen des lands de wijk te nemen, bestond er nogtans tusschen het rooverwezen en het koninklijke gezag eene geheime sympathie, die zich daaruit laat verklaren, dat het Napelsche absolutisme en het rooverwezen op dezelfde grondslagen rusten: verachting der wet, willekeurige beschikking over der menschen leven en goed. Het is niet op het tegenwoordig oogenblik, dat die sympathie zich voor het eerst in feiten openbaart. Geheel hetzelfde wat wij thans beleven had in het Napelsche plaats, toen in 1799 de Bourbons voor de Fransche legers het land moesten ruimen. Ook toen kwamen van alle zijden de bandietenbenden uit hunne schuilhoeken dagen, om in naam des verdreven souvereins moordende en plunderende het land

door te trekken. En destijds gelukte het eerst na jaren strijds dien maatschappelijken kanker in zijn vernielend werk te stuiten; doch hoe diep hij in het geheele ligchaam van den staat had ingevreten, bleek, toen, na den val van Murat en den terugkeer der Bourbons, de zoo men dacht uitgeroeide rooverbenden weder als uit den grond te voorschijn kwamen. Hoe groot hunne magt in 1815 en daarop volgende jaren was, kan men daaruit opmaken, dat er bandietenvereenigingen bestonden, tot welke men schatte, dat, hetzij door dwang hetzij uit eigene beweging, 30 à 40,000 menschen waren toegetreden. Aan het nemen van maatregelen, om het door de Franschen begonnen werk voort te zetten en tegen de bandieten eenen verdelgingskrijg te voeren werd niet meer gedacht. Enkele op zich zelven staande togten tegen hen ondernomen mogten al deze of gene provincie een poos van roovers zuiveren, wat baatte het op den duur? Het kwaad bleef voortwoekeren en verstopte alle bronnen van 's lands voorspoed. In 1817, toen de Bourbons gerust in hun herkregen rijk heerschten, was hunne regering tot een zoo laag peil gezonken, dat er verdragen in optima forma werden gesloten met hoofdlieden van rooverbenden, waarbij hun vaste, jaarlijksche bezoldigingen werden toegekend, onder verpligting van behulpzaam te zijn in het opsporen van andere, veelal politieke misdadigers (en men weet wie als zoodanig in Napels plagten te worden beschouwd). Dit alles had plaats toen in het land nog eene betrekkelijke rust en orde heerschten. Maar weldra kwamen de omwentelingen, zamenzweringen, opstanden. Wat kon hét voortaan de regering schelen, of een groot deel des lands door bandieten werd afgeloopen, zoo zij zich slechts staande hield tegen de vijanden, die zij overal en in ieder meende aan te treffen. De bandieten hadden het immers niet op den troon, maar alleen op de bezittingen der gewantrouwde adelijken en burgers gemunt! Zoo bloeide het rooverwezen voort tot op onzen tijd, zoo kon het komen tot een' wasdom, die teregt ieders verbazing wekt.

Bij een zoodanigen staat van zaken is het te begrijpen, dat de banden van het eigenbelang de rooverbenden hechten aan de verdreven dynastie. De val van deze moet noodwendig op hunne eindelijke verdelging uitloopen. Van daar

de strijd om zelfbehoud dien zij voeren tegen den nieuwen regeerder des lands, een strijd, die niet ligt te achten is, als men zich voorstelt, dat die mannen in hun gevaarlijk bedrijf gehard, met het land en zijne schuilhoeken bekend zijn en dat zij in list vergoeden wat hun aan geoefendheid ontbreekt. Maar waarom zoeken zij niet tot een vergelijk te komen en zich op aannemelijke voorwaarden te onderwerpen? Het is niet alleen de aanlokkelijkheid van een avontuurlijk leven, of de vrees voor straf, die de bandieten van die onderwerping terughoudt, het is in de allereerste plaats het gevaar dat zij loopen van, bij het staken hunner roverijen van honger om te komen. Armoede en onkunde, de vruchtbare moeders der meeste maatschappelijke kwalen, voeden bij voortduring het rooverwezen en in een land als Napels, waar handel en nijverheid nog op een lagen trap staan en de akkerbouw sinds eeuwen onder drukkende lasten zucht (men denke aan de afpersingen der geestelijkheid in den vorm van tienden en andere), ontbreekt het zeer velen aan de middelen om op eene eerlijke wijze hun brood te verdienen. Die te krachtig en te trotsch zijn, om het groote aantal bedelaars, die groote kwaal van Zuid-Italië, te gaan vermeerderen, sluiten zich bij eene der bandietenbenden aan. De oorzaak van het rooverwezen in Italië ligt dus in de grondslagen zelven der maatschappij aldaar, en dit is tegen zijne spoedige uitroeijing een groot bezwaar. Cialdini's kogels en bajonetten mogen de rijen der bandieten dunnen en het land van veel angst en lijden verlossen, de zekerste middelen om voor goed deze vlek onzer hedendaagsche beschaving te zien uitgewischt zijn een goed onderwijs, goede middelen van gemeenschap, goede wetten en eene billijke regtsbedeeling. Zoodra Zuid-Italië de zegeningen der vrijheid en der regtsveiligheid in rust zal kunnen genieten, zal het, bevoorregt als het is boven minder door de natuur bedeelde en toch welvarende staten, door zijne ligging, zijn klimaat en zijne hulpbronnen, eene verandering ondergaan, die door zal dringen tot in de onderste lagen der zamenleving. Onder zulke voorwaarden zal Napels, dat braak liggend land, dat slechts op bearbeiding wacht om een rijken oogst af te werpen, niet lang de minste blijven onder de provinciën van het koningrijk Italië, en zal het tijdstip worden

verhaast, waarop de rooverbenden met hunnen bloedigen nasleep, tot de mythen des lands zullen behooren. †

TURKSCHE REGTVAARDIGHEID.

Ofschoon de regtspleging in Turkije, wat hare beginselen en regelen betreft, uiterst gebrekkig en veel aan de willekeur der kadi's of regters overgelaten is, heeft men toch van de regtvaardigheid en onpartijdigheid dier kadi's onderscheidene treffende voorbeelden. Een daarvan, voor welks echtheid de berigtgever instaat, is het volgende:

Een arm man te Smyrna had regtmatige aanspraken op een huis, dat een rijke zich had toegeëigend, zooals dat alleen kan plaats hebben in een land, waar de wetten het eigendomsregt zoo zwak tegenover het geweld beschermen, als in Turkije. De werkelijke eigenaar bragt ten bewijze van zijn goed regt zijne schriftelijke bewijzen te voorschijn; de vermogende indringer had zich, vrij zeker door middel van omkooping, van een aantal getuigen voorzien, ten einde de perkamenten stukken des armen mans van kracht te berooven, en om aan al die getuigenissen nog meer kracht bij te zetten, overhandigde hij den kadi eene beurs met 500 Zechinen (ruim *f* 2000). De kadi nam de beurs aan — een goed teeken voor den gever!

Het verhoor begon. De arme man verhaalde in het breede zijne geschiedenis en bragt zijne schriftelijke bewijzen te voorschijn. Maar het ontbrak hem aan hetgeen de regtswet eischte om ze te bevestigen en alles te voldingen — aan getuigen. Zijne partij had gezorgd daarvan ten volle voorzien te zijn en in die bewustheid drong hij bij den kadi aan op het uitspreken van een vonnis, dat wel niet anders dan ten zijnen voordeele kon uitvallen.

De regtspleging begon en de rijke trad met zijne getuigen voor den kadi. Deze hoorde hen bedaard aan en vroeg vervolgens aan den armen man, welke getuigen hij had bij te brengen. Op het ontkennend antwoord greep de kadi onder zijne sopha en haalde den buidel te voorschijn, op eenen ernstigen toon zeggende:

„Gij hebt u ten aanzien van deze zaak zeer vergist, want heeft de arme man zelf geen getuigen ter bevestiging van zijn regt kunnen bijbrengen, — ik heb er hier 500 voorhanden."

Met deze woorden wierp hij hem den buidel verachtelijk toe en verklaarde den armen aanklager voor wettigen eigenaar van het huis.

DE VLUGTELINGEN TE LONDEN.

DOOR

L. MÜHLBACH.

I.

In het logement.

In een dier logementen te Londen, waaraan de Leadenhall-straat zoo rijk is, zaten in de zoogenaamde gelagkamer drie reizigers bijeen.

Een van hen zat afgezonderd van de beide anderen bij de kagchel, terwijl hij zijne handen op zijne kniën liet rusten, staarde hij somber voor zich heen, of wierp nu en dan een snellen blik door het vertrek. Zijn zwart haar deed de bleekheid zijner wangen nog meer uitkomen en gaf, gevoegd bij zijne armoedige kleeding, aan zijn geheel voorkomen iets onaangenaams en terugstootends.

Geheel anders en toch niet minder ongunstig was het uiterlijk van den tweeden reiziger — een' officier — die, met het hoofd in de hand geleund, in het boek keek, dat voor hem opgeslagen lag. Verdriet en kommer spraken uit zijne trekken, en bange zuchten rezen nu en dan uit zijnen boezem op.

Digt naast hem zat de derde reiziger. 't Was een man van forschen ligchaamsbouw, en wiens gelaat diepen ernst en kalme bedaardheid uitdrukte. Slechts dan, wanneer hij zijn helder oog vestigde op zijne beide reisgenooten, speelde een spotachtige glimlach om zijnen mond.

Met zachte schreden en zich beijverende niemand van hare gasten te storen, liep de dikke waardin op en neer, om de glazen van tijd tot tijd met nieuwen porter te vullen.

Plotseling werd de stilte in de gelagkamer afgebroken door het knallen van pistoolschoten, die men in de nabijheid vernam. En weldra hoorde men daar tusschen in de zachte toonen van een waldhoorn.

„Hoort gij wel, mijnheer Nordheim," zeide de waardin tot

den reiziger, van wien wij het laatst spraken, „de goede heer Macdeam is ook weder aan den gang. Och, die goede Macdeam! Ik verzeker u, dat ik dikwijls moeite heb, mijne tranen te weerhouden, als ik op zijn gelaat het verdriet lees, waaraan zijne ziel ter prooi is. Och, het doet mij altijd leed, als ik hem hier in de kamer, zoo stil en zonder een woord te spreken, zie zitten. Hij is zoo gevoelig en vaak, als hij in den tuin, even gelijk zoo even, op zijn instrument zijn lievelingsliedje speelt, heb ik hem verrast, en zag ik, dat groote tranen langs zijne bleeke wangen vloeiden."

„Vrouwentranen in mannenoogen," zeide Nordheim, „dat schijnt mij even onnatuurlijk, als een pistool in de hand van een meisje!"

„En waarom zouden mannen niet weenen?" vroeg de waardin, terwijl zij het glas van den officier weder met porter vulde, dat deze zoo even in eene teug geledigd had.

„Ja wel, waarom zouden zij niet weenen," zeide Nordheim als tot zich zelven, „waarom zouden zij niet weenen over hunne gekrenkte regten? Ja waarlijk, er zijn natiën, waar ook de mannen regt hebben tranen te storten, en waar het plengen van tranen het eenigste is wat zij doen kunnen. Zoo moesten wij Duitschers allen naar den Rijn gaan, om onze zwaarden er in te werpen en onze tranen er in te storten. Als dan door onze mannentranen de golven buiten hare oevers traden, het schoone Duitschland overstroomden en jammer en ellende verspreidden, dan konden wij Duitsche mannen ons beroemen, dat wij iets *gedaan* hadden, wel is waar iets, dat beter aan vrouwen dan aan mannen past, maar och dat er slechts iets gedaan werd, onverschillig wat het zij! Zoo lang wij, die weenen kunnen, het land onzer tranen verlaten en in vreemde landen gaan weenen, zal alles blijven zoo als het is."

Nordheim had, terwijl hij aldus in zich zelven sprak, het vertrek op en neder gewandeld, toen een hevig gedruisch op de straat plotseling zijn oor trof en hem naar het raam deed snellen.

Twee schuw geworden paarden holden met een rijtuig langs de straat, en het geraas daardoor veroorzaakt, belette bijna, dat men het hulpgeschrei der dame vernam, die smeekend hare armen uit het portier stak.

Nordheim vloog naar buiten het rijtuig achterna, en het mogt hem eindelijk gelukken, de paarden in de teugels te grijpen en tot staan te brengen. Vervolgens tilde hij de dame, die in eenen bewusteloozen toestand verkeerde, er uit, en droeg haar naar het logement. Hij legde haar op den divan neder, en beijverde zich met de waardin, om hare levensgeesten weder op te wekken.

„Zij beweegt zich," zeide Nordheim, en zich tot de beide andere reizigers wendende, vervolgde hij: „laat ons een weinig ter zijde gaan, opdat zij niet door den aanblik van onze, haar geheel vreemde gezigten op nieuw verschrikke."

Beiden volgden hem naar het andere einde der kamer; doch de officier, steeds achterom ziende naar de dame, werd al bleeker en bleeker, en als thans de vreemdelinge werkelijk de oogen opsloeg en vol verwondering om zich heen zag, ontstelde hij, en verliet haastig het vertrek.

De dame rigtte zich langzaam van den divan op, en de hand der waardin grijpende, zeide zij met een flaauwen glimlach: „heb dank voor uwe goedheid! Ik kan mij naauwelijks herinneren, wat er gebeurd is. Ik weet alleen, dat de paarden schichtig werden en op hol gingen! Daarna verloor ik mijne bewustheid."

„Het rijtuig kwam hier voorbij," zeide de waardin, „en toen vloog de heer Nordheim naar buiten, greep de paarden in de teugels, en redde u alzoo het leven."

„De heer Nordheim!" zeide de dame, en vestigde hare oogen op de mannen, wier tegenwoordigheid zij thans eerst bemerkte.

Nordheim trad inmiddels nader. „Ik dank u, mijnheer," vervolgde zij, „voor de mij gebodene hulp."

„Ik gevoel mij dubbel gelukkig, u van dienst te hebben kunnen zijn," antwoordde Nordheim, „want, bedrieg ik mij niet, dan geniet ik het voorregt, in u eene landgenoot, eene Duitsche te begroeten."

„Gij zijt een Duitscher?" vroeg de dame min of meer ontsteld; „van waar komt gij? Uit welk gedeelte van Duitschland, uit het Zuiden of uit het Noorden?"

„Uit het Noorden, als gij wilt," antwoordde Nordheim, „uit Pruissen."

„Ha, uit Pruissen," zeide de dame, en haalde ruimer

adem, „dat is ver van mijn vaderland, want ik ben uit het Zuiden."

Inmiddels trad de koetsier binnen en berigtte, dat het kind, hetwelk overreden was, slechts weinig letsel bekomen had, en dat het rijtuig weder in orde was, zoodat zijne genadige meesteres, als zij dit verkoos, er mede vertrekken kon.

„Dan willen wij gaan!" zeide de dame, en rigtte eenige woorden van dank tot de waardin. Vervolgens wendde zij zich tot Nordheim, bood hem uit hare portefeuille een kaartje aan, en zeide: „ik hoop, mijnheer, dat gij, die de redder mijns levens zijt, wel de goedheid zult willen hebben, mij in mijne woning een bezoek te komen brengen." En dit gezegd hebbende, nam zij afscheid en liet zich door Nordheim naar haar rijtuig brengen.

II.

De houten peer.

Toen Nordheim in de gelagkamer terugkeerde, vond hij het gezelschap met nog twee mannen vermeerderd. Macdeam was door de waardin uitgenoodigd, om naar beneden te komen, en liet zich nu door haar het plaats gehad hebbende ongeluk omstandig verhalen.

De andere aangekomene trad naar Nordheim toe, en hem de hand biedende, zeide hij in het Fransch: „*vraiment*, gij zijt te benijden! Ik wensch u geluk, dat gij het leven van zulk eene schoone dame heb mogen redden."

„Maar wie was toch die onbekende schoone?" vroeg Armand, en de officier, die juist de kamer binnentrad, herhaalde dezelfde vraag.

„Dat is mijn geheim," antwoordde Nordheim.

„Welnu, mijn waarde *chevalier sans peur et sans reproche*, wij zullen uw geheim eerbiedigen!" zeide Armand lagchend. „Laat ons liever op de gezondheid der dame drinken! De avond begint te vallen, en daar wij nu toevallig met ons vijven hier te zamen zijn, stel ik voor, om den avond in elkanders gezelschap door te brengen."

Dit voorstel vond bijval; men liet zich door de waardin eene bowl punch gereed maken, en weldra zaten nu onze vijf heeren vertrouwelijk met elkander te keuvelen.

Nordheim sloeg voor, dat ieder op zijne beurt zijne levensgeschiedenis zou verhalen.

„Wie echter zal beginnen?" vroeg Armand.

„Doen wij het naar alphabetische orde!" antwoordde Nordheim. „Wiens naam met een A begint, vertelt eerst en zoo vervolgens naar de rij van het alphabet."

„Dan zal ik ongetwijfeld een begin moeten maken," zeide Armand, dan volgt, als ik mij niet vergis, de heer Giuseppo Dassa, dan de heer Farenberg, daarna Macdeam, en eindelijk gij mijnheer Nordheim! Ha, wat zijt gij toch slim, gij wist wel, dat gij de laatste zijn zoudt, die aan de beurt lag, en wie weet, of gij ons niet, voor dat het aan u is om te vertellen, weder verlaten hebt! Enfin, ik zal beginnen!"

Armand stond op, en het gevulde glas omhoog heffende, riep hij uit: *„vive l'empereur!* Weg met de Orleans! Dood aan Louis Philips! Daar hebt gij mijne leuze, mijne godsdienst. Nog meer, daar hebt gij mijne levensgeschiedenis! Zij is in deze woorden begrepen. *Vive l'empereur!* riep mijn vader, toen hij in den slag van Marengo door een kogel getroffen ter aarde stortte, en toen men in het hospitaal zijn arm afzette, herhaalde hij zijn: *vive l'empereur!* Toen mijne moeder later den invalide een zoon schonk, riep hij: de keizer leve, en hij leve zoo lang, tot dat ik mijn zoon als soldaat naar de keizerlijke armée kan zenden! *Vive l'empereur!* Dat waren de eerste woorden, die mijn vader mij leerde, het waren tevens de laatste, die hij met stervende lippen sprak. Hij stierf van verdriet over den dood des keizers. En ik, een tienjarige knaap, stond bij het lijk mijns vaders, en onophoudelijk klonken zijne laatste woorden mij in 't oor: *vive l'empereur!* Die woorden begroef ik in mijn hart en maakte ik tot mijn gebed. Dikwijls knielde ik als jongeling aan den voet der zuil op de plaats Vendôme, en bad tot God, dat Hij mij kracht mogt schenken, om den dood des grooten keizers te wreken, en zijnen zoon in triumf de stad Parijs binnen te voeren. Eens — het was de sterfdag van den keizer — sloop ik des nachts, met immortellenkransen beladen, naar de Vendômezuil. Ik legde er mijne kransen neder en mompelde: *vive l'empereur!* Eene andere stem herhaalde zacht dezelfde woorden, en fluisterde mij vervolgens in: van dit oogenblik af zijn wij broeders! Volg mij!"

Half bewusteloos volgde ik den man, die mij aangesproken had, en nadat wij verscheidene straten doorgeloopen hadden, opende mijn leidsman de deur eener woning en wij traden binnen. In een groot vertrek bevond zich eene talrijke vergadering, mijn leidsman stelde mij aan haar voor en zeide: „zie, dezen ontmoette ik zoo even, toen ik bij de zuil van onzen keizer ging bidden, hij versierde die zuil met immortellenkransen, en mompelde: *vive l'empereur!* Heeten wij hem daarom als onzen broeder welkom!"

Zoo werd ik lid der groote zamenzwering, die nog heden in Frankrijk bestaat; zoo mogt ik de hoop voeden, den zoon des keizers behulpzaam te zijn in de verovering van den hem ontroofden troon. Geheele arméecorpsen, officieren en generaals waren bereid hun leven en hun bloed voor Napoleon II ten offer te brengen. Daar stierf hij, de hertog van Reichstadt, en nu wendden zich al zijne getrouwe onderdanen tot den neef des keizers, tot prins Louis Napoleon, en noodigden hem uit, het een of ander te ondernemen tegen Louis Philips! Ik verliet Frankrijk in dienst der heilige zaak, en nam onder bevel van Louis Napoleon deel aan zijnen aanslag te Straatsburg. De afloop daarvan is u allen bekend; de helden moesten vlugten, en mijn vaderland verlatende, ging ik naar Engeland. Niet om rust te nemen, maar om dag en nacht op een middel te peinzen, hoe ik het best mijn vaderland zou kunnen redden. Dat doe ik nog, en zal ik eerst dan ophouden te doen, wanneer mijn vurigste wensch vervuld is. Daar hebt gij mijne geschiedenis, en nu vult de glazen, klinkt en roept met mij: *vive l'empereur!*"

Nordheim hief niet gelijk de anderen zijn glas in de hoogte, hij stemde niet in met hunnen luiden juichtoon, maar mompelde zacht: „ongelukkig het land, dat van zulke patriotten hulp en redding verwacht!"

„En waarom oefent gij u dagelijks in het schieten?" vroeg de officier.

Armand stond zwijgend op, haalde iets van onder zijn mantel te voorschijn, en het op de tafel leggende, zeide hij: „zie hier, deze houten peer is mijne schietschijf! Vele vruchten hangen zoo hoog, dat men zich eerst dient te oefenen, om ze goed te kunnen treffen."

Nordheim bekeek met alle aandacht de houten peer, die

voor hem bij nadere beschouwing eene ernstiger en treuriger beteekenis kreeg. Hoe meer hij haar toch bezag, hoe duidelijker het hem werd, dat er een menschelijk gezigt in uitgesneden was, en wel het gezigt van Louis Philips, den koning der Franschen. Thans begreep hij de dagelijksche schietoefeningen van Armand, en met den vinger op de houten figuur wijzende, zeide Nordheim met een veelbeteekenenden blik tot hem: „deze schietschijf bevestigt de waarheid uwer vertelling?"

„Hoe is het mogelijk," vroeg Armand, „dat deze houten peer dit doen kan?"

„*Vive l'empereur!* is uwe zinspreuk, en deze peer hier zegt mij, dat de kreet: *vive le roi!* nooit de uwe was!" antwoordde Nordheim.

Armand zeide niets, maar stak zijne houten peer weder in den zak van zijn mantel.

„En thans is de beurt aan u, mijnheer de Italiaan!" zeide de officier.

„Ik ben volkomen tot uwe dienst," antwoordde Dassa, „en dit te eerder, daar ik mijne levensgeschiedenis in vlugtige trekken op het papier gebragt heb. Het kwam mij echter het best voor, om mij zelven daarin in den derden persoon, even als iemand, die van eens anders lotgevallen verslag geeft, voor te stellen. Ook heb ik aan mijne vertelling een titel gegeven. Luistert derhalve!"

III.

La Vendetta.

Giuseppo was een kind der armoede. Reeds als knaap en later als jongeling, toen zijne moeder hem door den dood ontvallen was, had hij geleerd honger te lijden. Doch Giuseppo had eene liefelijke stem en beminde de muziek. Een muziekmeester, die hem had hooren zingen, nam hem tot zich en deze onderwees hem in de zangkunst. Nu begon hij les te geven in de muziek, en deze lessen stelden hem in staat, om even in zijn onderhoud te voorzien.

Ook had Giuseppo eene geliefde; doch toen hij hare ontrouw ondervond en haar in de armen van een ander verraste, stiet hij haar den dolk in het hart. Van nu af haatte hij de

vrouwen, en hij zwoer, dat hij zich voor de ontrouw der eene op alle andere wreken zou, en hij hield woord.

Op zekeren tijd noodigde een bediende in liverei hem uit, om bij lord Dynhurst te komen, die verlangde dat hij zijne dochter in de zangkunst les zou geven; Giuseppo voldeed aan deze uitnoodiging, de lord ontving hem vriendelijk en bragt hem bij zijne dochter.

Toen Giuseppo tegenover haar stond en het beeldschoone meisje, dat nog naauwelijks de kinderschoenen had uitgetrokken, aanschouwde, zwoer hij bij zich zelven, dat zij de zijne zou worden. Als zij echter het donkere oog tot hem opsloeg, dan was het, alsof eene stem hem toefluisterde: verschoon haar! — — Dagelijks kwam Giuseppo nu in het huis van den lord, om zijne dochter Eleonora onderwijs te geven in den zang.

Weldra bespeurde Giuseppo, dat Eleonora hem beminde en dat het hem weinig moeite zou kosten, met het hart van dit onschuldig meisje een ligtzinnig spel te drijven. Maar zonderling, hij gevoelde medelijden met hare onschuld en met haren vader, wiens eenig kind zij was, en die haar, zonder eenig kwaad te vermoeden, geheel en al aan hem toevertrouwde. Daarom zwoer hij dan ook met eenen heiligen eed, dat hij het meisje zou sparen. Maar nu brak er dan ook voor hem een tijd van bitter zielelijden aan. Duizendmaal had hij haar willen omhelzen en duizendmaal herinnerde hij zich den eed, dien hij bij zich zelven gedaan had. Op hare vragen gaf hij altijd een koel antwoord, en met opzet vermeed hij het, hare betraande blikken te ontmoeten.

Eens was de lord op reis gegaan; aan de zorg van eene oude Engelsche gouvernante en van eene jeugdige kamenier, had hij Eleonora, wier moeder reeds lang gestorven was, toevertrouwd. De oude miss was echter ziek geworden, en de jonge kamenier wandelde met haren minnaar in den tuin, toen Giuseppo bij Eleonora kwam.

Zij vloog hem, innig verblijd over zijne komst, te gemoet. Doch hij beantwoordde die hartelijke ontvangst met eene koele buiging. Dit griefde Eleonora, de tranen sprongen in hare oogen, en zij zeide tot hem: „wat deed ik toch, dat gij boos op mij zijt!"

Zij zonk aan Giuseppo's kniën neder, zij hief de armen

tot hem op en zag hem met een kinderlijk smeekenden blik aan.

Giuseppo stiet haar woest van zich, en zeide: „laat af van mij, ik haat u!"

Zij echter omklemde zijne kniën, en andermaal vroeg zij: „wat deed ik dan toch, dat gij boos op mij zijt?"

„Wat gij mij deedt?" zeide hij, „o ik zou u kunnen vermoorden, omdat ik u bemin. Gij hebt daardoor mijne rust verstoord en mij beroofd van allen vrede des gemoeds."

Eleonora was opgestaan, terwijl hij aldus sprak, en toen hij geëindigd had, juichte zij op luiden toon: „o mijn God, hij bemint mij!"

Zij omhelsde hem en drukte hem vast aan haar hart. „Laat af van mij!" riep hij.

Te vergeefs. „Ik bemin u," zeide zij, „ik zweer, dat ik u eeuwig beminnen zal."

Thans kon Giuseppo zich niet langer bedwingen. „Gij wilt mij eeuwig beminnen?" vroeg hij, „wilt gij mij dat zweren?"

En zij zwoer het met een plegtigen eed, dat zij niemand anders dan hem zou toebehooren, en toen zij dezen eed gezworen had, zeide Giuseppo: „wel nu dan, het zij zoo! wees de mijne! Doch wee over u, als gij uwen eed eens verbreekt. Mijne wraak zal alsdan verschrikkelijk wezen!"

Eleonora glimlachte en zeide: „ik vrees uwe wraak niet!"

Thans volgden er blijde dagen; dikwijls zagen de minnenden elkander en dikwijls wisselden zij te zamen brieven.

Eleonora werd eenigen tijd later ongesteld, en haar vader maakte zich over haren toestand zeer bezorgd. Maanden verliepen, daar riep eene zaak, die geen uitstel kon lijden, den lord naar Engeland; Eleonora was nog altijd ongesteld, hij verzocht eene oude dame, de gravin Spatza, die eene vriendin zijner overledene vrouw geweest was, om de plaats van moeder bij zijne dochter te vervullen, en reisde vervolgens af.

Eleonora gevoelde genegenheid voor de gravin, en toen deze haar gezworen had, dat zij, hetgeen zij haar zeggen wilde, aan niemand, zelfs niet aan haren biechtvader, verraden zou, maakte zij haar deelgenoot van al hare geheimen.

Toen de lord van zijne reis terugkeerde, was Eleonora reeds genezen, en des daags na zijne aankomst, bragt de gravin een klein kind van het vrouwelijke geslacht, in fijn lin-

nen gewikkeld, mede. Zij had het, zeide zij, achter bij de tuinpoort gevonden.

De eene of andere moeder moest, vertrouwende op de edelmoedigheid van den lord, het kind daar te vondeling gelegd hebben, — de lord gevoelde dan ook medelijden met het kind en zwoer voor de onbekende wees een vader te zullen zijn, en Eleonora beloofde, het te beminnen als eene zuster.

Weinige dagen daarna deelde de lord aan Giuseppo mede, dat hij met zijne dochter Italië voor altijd verlaten en naar Engeland terugkeeren wilde.

Giuseppo ontstelde, want de mogelijkheid eener scheiding van Eleonora kwam thans voor de eerste maal bij hem op.

Hij verzocht den lord naar Engeland te mogen vergezellen; deze stond dit ten laatste toe, en nu reisde Giuseppo met lord Dynhurst, Eleonora en het aangenomen kind naar Engeland terug, waar de broeder van den lord gestorven was en dezen zijne rijke goederen had nagelaten.

Giuseppo was thans dikwijls somber en mismoedig, hij verlangde naar den Italiaanschen hemel, en menigmaal werd hij scherp en bitter tegen Eleonora, die hij verweet, dat zij de schuld was van zijn lijden.

Eleonora werd nu minder vertrouwelijk tegen hem, zij vermeed het met hem alleen te zijn, iets dat Giuseppo weldra bemerkte.

Eenige weken na hunne aankomst deelde de lord hem mede, dat hij zijne dochter verloofd had, en noodigde hem uit deel te nemen aan haar verlovingsfeest. Tevens schonk hij hem eene volle beurs met geld, en gaf hem te kennen dat hij zijne diensten niet langer noodig had.

Een oogenblik stond Giuseppo als van den donder getroffen. Daarna begon hij luidkeels te lagchen en snelde naar Eleonora.

Hij greep haar krampachtig bij den arm, en vroeg zacht: „is het waar, dat gij u aan een ander verloven wilt?"

Zij sidderde en antwoordde even zacht: „o verschoon mij!"

Hij slingerde hare hand van zich en liep met van woede fonkelende blikken eenige malen de kamer op en neder. „Addio," zeide hij eindelijk met een smadelijken glimlach. „Ik neem afscheid van u! Doch gij zult mij niet vergeten!

Gedenk mijnen eed! Gij hebt mij verraden! Wee u, trouwelooze! Mijne wraak zal verschrikkelijk zijn!"

Zij wierp zich voor hem neder, en smeekte: „o verschoon mij!"

Hij stiet haar van zich en wilde heengaan. Eleonora klemde zich aan hem vast en riep: „vreeselijke man! Wat wilt gij doen?"

„Mij wreken!" zeide hij rustig en vertrok.

Hij begaf zich naar zijne kamer en pakte al zijne goederen bijeen. Vervolgens liet hij zijn koffer door een bediende naar het logement brengen, nam een koel afscheid van den lord en reikte Eleonora kalm en vriendelijk de hand.

Daarna vertrok hij. Des avonds echter, toen het verlovingsfeest van Eleonora gevierd werd en een tal van genoodigde gasten zich bij muziek en dans vermaakte, sloop Giuseppo heimelijk het hôtel van den lord binnen en ging naar de kamer, waar het kleine meisje, het aangenomen dochtertje, in haar bedje lag te slapen.

Niemand was daar tegenwoordig en onbemerkt nam Giuseppo het slapende kind op, wikkelde het in zijnen mantel en verliet met zijnen buit het hôtel. Verschillende straten doorliep hij met het kind in den arm, totdat hij in een der afgelegenste gedeelten der stad gekomen was. Daar bleef hij staan en begon zacht te fluiten.

Terstond kwam een smerig oud wijf uit een huis te voorschijn, en trad Giuseppo op zijde.

„Het parool!" fluisterde zij, „Duivelsche Lize!" antwoordde Giuzeppo.

„Het is goed," zeide het oude wijf. „Brengt gij den kleinen huilebalk?"

„Daar is hij," antwoordde Giuseppo, en gaf het nog altijd slapende kind aan het wijf over. „Bewaar dit kind goed," vervolgde hij, „de moeder is eene rijke lady; als het groot geworden is, keer ik terug, om de jonkvrouw aan hare moeder te presenteren, en dan zal er voor u een aardige duit overschieten. Voed het kind overigens zoo goed op als gij kunt, dat wil zeggen, in zonde en ongeregtigheid, en als gij het uitzendt om te bedelen, vergeet dan niet het kind goed in te prenten, dat het de dochter van eene rijke lady is, leer het zijne moeder vloeken en strooi de zaden van haat in haar gemoed."

„Daar hebt gij mijne geschiedenis," zeide Giuseppo. „Thans is de beurt aan u, mijnheer Farenberg!

„Op eene andere keer, mijne vrienden," zeide Farenberg. „'t Is reeds laat en wij allen zijn, dunkt mij, thans te zeer vermoeid, om nog met aandacht te kunnen luisteren."

„Ja, mijnheer Farenberg heeft gelijk," zeide Nordheim. „Laat ons bij eene volgende gelegenheid onze vertellingen voortzetten. Ook ik gevoel mij vermoeid. Tot morgen, mijne vrienden! Goeden nacht!"

Zonder een antwoord af te wachten, verliet hij het vertrek. — Ook de overigen scheidden weldra, daar het reeds laat in den nacht was.

IV.

De geestenbezweerder.

Des anderen daags ging Nordheim de dame opzoeken, met wie hij zoo toevallig in kennis was gekomen. — Amelia, de weduwe van den baron Stopford, zoo als op het kaartje dat zij Nordheim gegeven had, te lezen stond, bewoonde in eene der schoonste straten van Londen een prachtig hôtel en de rijk gegalloneerde bedienden, die Nordheim te gemoet traden, benevens het elegante ameublement der voorzaal, waarin hij op de terugkomst van den bediende, die hem ging aanmelden, wachtte, overtuigden hem van den rijkdom en den goeden smaak der eigenares. De bediende keerde spoedig terug, en voerde Nordheim door eene menigte gemeubileerde kamers naar het kabinet der barones.

Na de gewone wederzijdsche begroetingen bedankte Amelia Nordheim nogmaals voor de gewigtige dienst haar bewezen, en wist vervolgens het gesprek te brengen op Duitschland, hun gemeenschappelijk vaderland. Eene geruime poos gaven de zoo zeer uiteenloopende karakters der Duitschers, Engelschen en Franschen hun stoffe tot een levendig discours. Ten laatste gaf de barones hare bevreemding te kennen, dat Nordheim in een der logementen die in de city gelegen waren, zijnen intrek genomen had. „Dat is iets, zeide zij," dat geen aristocraat, hoe liberaal hij ook zij, u vergeeft, en zoo gij niet wilt, dat de toegang tot alle hoogere kringen hier in Londen voor u gesloten blijft, geef ik u den raad, uw tegenwoordig logement met een ander te verwisselen.

„Het spijt mij," antwoordde Nordheim, „dat ik uwen vriendelijken raad niet kan opvolgen. Behalve dat ik in de city, naar het mij voorkomt, het eigenlijke Engelsche karakter 't best kan leeren kennen, gevoel ik mij bijzonder door de vreemdelingen, die met mij aldaar logeren, en wier omstandigheden en karakters mij het levendigste belang inboezemen, aangespoord, om aldaar nog langer mijn verblijf te houden."

De dame kon met grond niets daartegen inbrengen, en na nog eenige oogenblikken te zamen gesproken te hebben, stond Nordheim op, om te vertrekken.

„Doe mij het genoegen," zeide de barones bij het afscheid nemen, „en kom morgen terug. Ik zal u dan in den kring van een echt Engelsch gezelschap binnen leiden."

Nordheim drukte hare hem aangebodene hand aan zijne lippen en verliet de barones met de belofte, dat hij van hare vriendelijke uitnoodiging gaarne gebruik zou maken.

Toen des avonds de vijf mannen, met wie wij bereids kennis gemaakt hebben, weder in de gelagkamer van het logement in de city bijeen waren, zeide Armand; „en nu weder aan het verhalen! De pikante vertelling van den heer Giuseppo Dassa heeft mij waarlijk begeerig gemaakt naar meer van dien aard; en ik hoop, mijnheer Farenberg — want gij zijt thans aan de beurt, — dat uw leven, ofschoon gij slechts een Duitscher zijt, niet minder rijk zal zijn aan interessante scènes, dan dat van onzen Italiaan.

De aangesprokene blikte somber voor zich heen en prevelde iets tusschen zijne lippen, dat niemand verstond; vervolgens vestigde hij zijn blik op Nordheim en vroeg hem plotseling: „gelooft gij aan geestverschijningen, mijnheer Nordheim?"

„Wat verstaat gij daardoor?" vroeg deze.

„Houdt gij het voor mogelijk, dat de geesten der gestorvenen aan de levenden verschijnen?"

„Wie kan zeggen, wat mogelijk of onmogelijk is?" zeide Nordheim. „Ik althans ben van oordeel, dat niemand het regt heeft, uwe vraag ontkennend te beantwoorden."

„Zoo weet dan," zeide Farenberg, „dat zij, die eens het middelpunt mijns levens was, met stervende lippen tot mij sprak: wee over u en vloek over uw leven. En thans

nog vervolgt de gestorvene mij overal waar ik mij bevind. In de duisternis van den nacht treedt zij voor mijn bed en weert den slaap van mijne oogen, en over dag verneem ik achter mij hare zachte schreden, die mij op al mijne wegen volgen. En als ik mij op mijne kniën werp en smeek om mij te bevrijden van deze verschijning, dan hoor ik mij in het oor fluisteren: „vloek over uw leven!" Als ik den beker aan de lippen zet, om in den wijn vergetelheid te zoeken, dan hoor ik mij toeroepen: wee over u! en het wijnglas valt uit mijne sidderende hand. Somwijlen gebeurt het, dat ik sluimeren kan, mogelijk, omdat alsdan de geest, die mij vervolgt, rust, — doch vreeselijker zijn de droomen in mijnen slaap, dan het slapen zelf."

„Maar wilt gij," zeide Nordheim hem met opzet in de rede vallende, „wilt gij zoodanig spel uwer opgewekte vergelding voor eene verschijning uit de geestenwereld houden?"

„Hoor mij verder aan!" riep Farenberg ongeduldig. „In kalme oogenblikken houd ik dit alles zelf voor bedrog, ik zoek mij te overtuigen, dat hare stem slechts in mijn binnenste klinkt en dat hare verschijningen in mijnen slaap niets anders dan een spel mijner verbeelding zijn. Doch onlangs, toen de dame, die gij, mijnheer Nordheim, hier bewusteloos binnen droegt, weder bij kwam en hare oogen opsloeg, was het de blik der overledene, die voor mij alleen zigtbaar uit de oogen der vreemdelinge sprak. Doodelijk ontsteld stoof ik het vertrek uit, en het was nu, als hoorde ik luide achter mij roepen: vloek over uw leven! Om mij te verstrooijen ging ik den volgenden morgen eene wandeling doen. Te vergeefs, overal zag ik dat half gebrokene oog voor mij, en afgemat zonk ik op een der banken in Hyde Park neder. Daar hoorde ik zachte voetstappen naderen; het was mij, als voelde ik het bloed in mijne aderen stollen, en toen ik den blik zoekend in het rond sloeg, zweefde eene vrouwelijke gestalte mij voorbij, trotsch en fier even als die der gestorvene. Zij wendde het oog naar mij heen — ach, wederom de blik der overledene, zij was het, zij de reeds lang ontslapene, hare gestalte, haar gelaat! Het begon te schemeren voor mijne oogen, onbewegelijk en als vastgenageld aan mijne plaats zat ik daar

ter neder, en eerst, toen de gestalte verdwenen was, kwam ik weder tot mij zelven."

Uwe schildering" viel Nordheim hem in de rede, „herinnert mij aan de mythologie der ouden, namelijk aan Orestes, die door de Furiën vervolgd, nergens rust vond."

„Hoe kunt gij echter" zeide Armand lagchend, „de phantasiën van een Duitscher, die treurt over den dood zijner geliefde, vergelijken met de gewetenswroegingen van Orestes? Ik meen toch, dat er een groot verschil bestaat tusschen de smarten van een minnaar en die van een moordenaar, want gij zult het u toch wel herinneren, dat Orestes een moord op zijn geweten had!"

Nordheim antwoordde niets; hij wendde zijne sprekende blikken naar Farenberg; hunne oogen ontmoetten elkander en waren voor een oogenblik vast op elkander geslagen; vervolgens zeide Nordheim: „en hoe schoon is de voortzetting van deze mythe der Ouden! Orestes vond een vriend, en door hem genezing. Hij bezat iemand, wien hij zijne smarten durfde toevertrouwen. En zoo verzacht dan de vriendschap al het leed, dat ons drukt." Farenberg reikte hem sprakeloos de hand, en Nordheim drukte die met een goedigen glimlach voor een oogenblik in de zijne. Armand echter riep: „maar uwe geschiedenis, mijnheer Farenberg, gij hebt ons uw tegenwoordig leven afgeschilderd, maar van uw vroeger leven hebt gij ons nog niet verhaald!"

„Ik heb niets meer te zeggen," antwoordde Farenberg, „want mijn vroeger en tegenwoordig leven zijn een."

„Dat noem ik op eene echt Duitsche wijze verhalen," riep Armand, „niets dan zuchten en tranen en geesten, maar geene daden, geen werkelijk leven! Doch het zij zoo! Nu volgt gij derhalve, mijnheer Macdeam!"

Macdeam schudde zacht het hoofd; vervolgens zeide hij: „ik versta te weinig van vreemde talen, om mij regt verstaanbaar uit te drukken, en zoo ik ook al in uwe taal kon spreken, dan zoudt gij mij mogelijk toch niet verstaan. Slechts een Ierlander kan den Ierlander begrijpen. Maar aan geestverschijningen geloof ik, en dat ik daaraan geloof, is mijn eenige troost. Ja, als ik mijn lied laat klinken, dan meen ik geestengefluister om mij heen te hooren, en daarom

speel ik mijn lied zoo dikwijls, want slechts dan gevoel ik de nabijheid dezer geesten."

En terwijl hij een blik sloeg op den waldhoorn, die naast hem lag, zette hij dien aan zijne lippen en begon te spelen.

Allen luisterden met ingehouden adem naar de zachte en liefelijke toonen, die hij aan zijn speeltuig wist te ontlokken, en op het gelaat der hoorders stond het te lezen, dat stille rust en vrede in hunne ziel nederdaalden.

„O wijsheid der wereld" dacht Nordheim, „o welsprekendheid des wijzen, wat magtigen invloed waant gij niet te bezitten. Maar kom hier en zie! Zie hier, wat nog magtiger invloed uitoefent dan wijsheid en welsprekendheid. De dolle revolutionair is stil geworden, het oog van den naar wraak dorstenden Napolitaan schittert van zachten glans, en — o zie deze door zware schuld ter neêrgeslagen zondaar worstelt te vergeefs tegen de diepe ontroering, die zijne ziel aangrijpt. Zie, hij verbergt het gelaat in de hand en weent. Dat is de tooverkracht der muziek!"

„En ik?" vroeg Nordheim aan zich zelven en legde de hand op zijn hart. „En ik blijf onbewogen? Waarom vloeijen uit *mijn* oog alleen geene tranen en waarom blijft het hart in mij alleen zoo rustig! O leven, o wijsheid, o wereld, welke waardij bezit gij dan toch, als gij het hart ongevoelig maakt en ontoegankelijk voor alle zachtere aandoeningen?"

En hij stond op en ging naar buiten.

V.

Een wederzien.

In eene prachtige gemeubileerde tuinkamer lag eene dame op den divan. Haar schoon gelaat was met tranen besproeid, en deze vloeiden neder op den brief, dien zij in de hand hield. „Hij heeft woord gehouden," „fluisterde zij. „Gelijk hij de rust mijner ziel voor altijd verstoord heeft, zoo zal hij nu komen, om mij mijn laatst geluk te ontrooven!"

Voetstappen in den tuin deden haar opschrikken; zij stak den brief in haren boezem en rigtte zich overeind.

„'t Is mijn gemaal," zeide zij zacht, „hij mag mij niet zien weenen."

Haastig droogde zij hare tranen en snelde naar de deur haren binnentredenden gemaal te gemoet. „Zijt gij daar eindelijk weder, mijn Edward?" riep zij in zijne armen zinkende.

„Was ik dan zoo lang weg?" vroeg hij.

„Drie uren, mijn geliefde," zeide zij op schier verwijtenden toon," „drie volle uren, o dat is eene eeuwigheid voor de liefde!

„En hebt gij mij niet altijd, mijne lieve dweepster, zelfs als ik verre van u ben?" vroeg haar gemaal. „Maar hoe," vervolgde hij en hief haar gelaat, dat zij tegen zijnen boezem verborgen had, op, „mijne Eleonora weent?"

„O laat mij weenen!" riep zij hem krampachtig omhelzende. „Die tranen doen mij goed en brengen mij verlichting aan."

Hij kuste hare weenende oogen. „Niet weenen, Eleonora. Het grieft mij, dat ik u zoo vaak in tranen badende aantref, zonder dat gij mij zegt, waarom gij weent, kom, zeg mij wat u hindert, en leg uw hart voor uwen zielsvriend bloot!"

Hare tranen begonnen milder te vloeijen en haar gelaat tegen zijnen boezem verbergende, zeide zij: „o Edward, moet ik niet weenen? Er ontbreekt iets aan uw geluk en ik kan het u niet geven! Geen kind, dat u vader noemt!

„Ween daarom niet, Eleonora," zeide hij. „Gij zijt mijne vrouw, mijne geliefde, mijn kind! Dat alles omhels ik in u! Maar ween nu niet langer, glimlach liever tegen mij en wees vrolijk, opdat ik de herinnering daaraan met mij neme, als ik verre van u verwijderd ben."

„Wilt gij dan reeds weder vertrekken?" vroeg Eleonora. „Gij weet, ik moet voor zaken naar Londen," antwoordde haar gemaal.

„En wanneer komt gij terug?"

„Morgen reeds," antwoordde hij. „Zet daarom alle zorgen op zijde en verheugen wij ons in ons geluk!"

„Ja, dat willen wij," riep Eleonora en omhelsde haren echtgenoot.

Toen hij echter vertrokken was, zonk zij op den divan neder en riep luide: „God, mijn God, hoe kan men in zijne borst zooveel geluk en zooveel ongeluk te gelijk op-

sluiten! Moet ik niet weenen, daar ik ieder uur vreezen moet, hem te verliezen? Neen," vervolgde zij heftiger, „ik wil hem niet verliezen, ik wil liever alles dulden dan hem verliezen." Zij zweeg en verborg haar hoofd in de kussens van den divan.

Terwijl zij daar lag en zich aan hare droeve gepeinzen overgaf, trad een man stil en ongemerkt hare kamer binnen. Die man was Giuseppo Dassa. Hij bleef staan en een woeste lach vloog over zijn gelaat, toen hij Eleonora op den divan zag liggen.

Nog stond hij stil, toen Eleonora zich oprigtte. Thans eerst, nu zij de kamer rondzag, bespeurde zij Giuseppo, en een doodelijk bleek overspreidde hare wangen, en een kreet van angst en schrik ontglipte haren mond.

„Hebt gij mijnen brief ontvangen?" vroeg Giuseppo.

Eleonora kromp ineen bij het hooren zijner stem en antwoordde naauw hoorbaar: „ja."

Giuseppo trad nader en zijne oogen vlamden, toen hij zeide: „en op zulk eene wijze ontvangt Eleonora haren geliefde, dien zij sedert vijftien jaren niet zag en dien zij eeuwige trouw gezworen heeft? Kom, mijne liefste, omhels mij!"

Hij sloeg zijnen arm om haren hals, doch zij vloog overeind, en hem fier van zich stootende, zeide zij: „waag het niet mij aan te raken! Wij hebben geene gemeenschap met elkander!"

„Niet?" zeide Giuseppo. „Hadt gij voor zestien jaren zoo gesproken, 't zou beter voor u geweest zijn! Toen echter zwoert gij mij eeuwige liefde!"

„Herinner mij daar niet aan," sprak zij, „roep geene dingen in mijn geheugen terug, waarover ik thans bloos. Dat was eene dwaling mijner jeugd. Ik herhaal het daarom, wij hebben geene gemeenschap met elkander! Wat wilt gij nu nog van mij? Ga heen!"

„Goed," antwoordde Giuseppo, „ik wilde u verschoonen. Maar gij wilt dat niet! Wel nu, wat meent gij wel, dat uw kinderlooze gemaal zal zeggen, als hij uit de brieven, die gij mij schreeft, verneemt, dat *wij* ons in het bezit van een kind verheugen."

Reeds wilde hij de kamer verlaten, toen Eleonora hem plotseling staande hield, en met een smeekenden blik hem aanziende, zeide: „gij spraakt van mijn kind. Waar

is het, Giuseppo? Vermoord mij, maar laat mij eerst mijn kind omhelzen."

„En wilt gij, als ik u tijding breng van uwe dochter, niet weigeren, mij bij u te zien, en aan mij de voorkeur boven uwen echtgenoot geven?"

„Alles, alles wil ik doen; „breng mij slechts tijding van mijn kind!"

„Welaan," zeide hij, „bezegel dan dit woord met een kus."

Zij ontstelde hevig. „Denk aan uwe dochter!" zeide hij op ijskouden toon.

„Ja, mijn kind!" riep zij, hare beide armen uitbreidende, „kom, omhels mij, vader van mijn kind!"

Toen hij haar echter omhelsde en zijne lippen op de hare drukte, voer haar eene kille huivering door de leden, en een kreet van ontzetting klonk van hare lippen.

Giuseppo stiet haar woest van zich en zeide: „ga weg, uwe lippen en uwe kussen zijn koud gelijk de sneeuw van het Noorden! Morgen ziet gij mij weder! Tot zoo lang addio!"

En Giuseppo ging heen.

Eleonora zag hem ademloos, zwijgend na, totdat hij uit haar gezigt verdwenen was; toen zonk zij op de knieën neder en een bittere tranenvloed bedauwde hare wangen.

VI.

De nieuwe vriend.

„Ik wil toch eens gaan vernemen, hoe het met het meisje is," zeide Giuseppo Dassa, toen hij Eleonora verlaten had, „en schoon het mijn plan niet is, om haar bij Eleonora te brengen, zoo wensch ik toch te weten, wat er van de deern geworden is."

Zoo sprekende rigtte hij zijne schreden naar de achterbuurt, waar hij vroeger het kind naar toe gebragt had. Daar gekomen, vernam hij tot zijne verbazing, dat het oude wijf, dat hij met de opvoeding van het kind belast had, reeds een gerumen tijd geleden gestorven was. De tegenwoordige bewoner van haar huis, een man met rood haar en woeste, schier dierlijke trekken, vertelde hem, dat het oude wijf goede zaken met het kind gemaakt had, en dat eenige dames, die er eens

op straat getuigen van waren, hoe zij het arme schepseltje mishandelde, door medelijden bewogen, voor eene goede fooi het wijf overgehaald hadden, om het meisje aan haar af te staan.

„En gij kunt mij niet zeggen waar het meisje is, en of het nog leeft?" vroeg Giuseppo.

„Ik kan er u volstrekt niets van zeggen," was het lakonieke antwoord.

„Ook niet, als ik u tien pond beloof, in geval gij mij eenig narigt omtrent het meisje weet te geven?"

„Halt! dat verandert de zaak," zeide de andere, „voor geld doe ik alles."

En thans kwamen zij overeen, dat Giuseppo over acht dagen terugkomen, en de man in dien tijd zijn best doen zou, om het meisje op het spoor te komen.

Giuseppo beloofde nog het geld te zullen medebrengen, en keerde daarop naar zijn logement terug.

In de gelagkamer trof hij Armand alleen aan, die hem met een vriendelijken lach te gemoet trad, en hem de hand reikende, zeide: „uw aanblik verkwikt mij waarachtig, mijnheer Giuseppo! Ik verzeker u, dat ik den geheelen dag naar uwe komst verlangd heb, en ik was reeds vast besloten, dit huis voor goed te verlaten, als ik u heden niet weder aantrof. *Mort de ma vie!* Is dat hier een leven? De officier en de Ierlander schijnen wel stom te zijn, want zij spreken geen woord, en de Duitscher, mijnheer Nordheim, is een onverdragelijk creatuur, want hij meent de wijsheid in pacht te hebben."

Giuseppo lachte en wilde iets antwoorden, toen Armand hem plotseling omhelsde, en riep: „*Dieu soit bénit!* Thans bevalt gij mij eerst regt! Ik zie, dat gij ook lagchen kunt! Dat had ik niet van u gedacht, en daarom bied ik u van ganscher harte mijne vriendschap!"

„En ik neem die aan," zeide Giuseppo buitengewoon vriendelijk.

Beiden reikten elkander de hand, gingen bij elkander zitten en bestelden een bowl punch.

Armand hief het dampende glas in de hoogte en riep, met Giuseppo klinkende: „op het welgelukken uwer wraak, mijn vriend!"

„En op den goeden afloop uwer schietoefeningen!" riep Giuseppo, Armand veelbeteekenend aanziende.

Armand knikte hem toe, en ledigde zijn glas. Vervolgens zeide hij: „ik geloof vast, dat het lot ons voor elkander bestemd heeft, want niet slechts hebben onze karakters veel overeenkomst, maar wij zijn daarenboven in dienst van dezelfde zaak. Gij streedt te Bologne voor Napoleon, en ik te Straatsburg. En," vervolgde hij zachter, „waarom bevinden wij ons thans hier te Londen? Houd mij toch niet voor zoo dom, om te gelooven, dat gij enkel om die dwaze liefdeshistorie hier naar toe zoudt gekomen zijn."

„Gij denkt," antwoordde Giuseppo, „dat ik mogelijk aan het gebeurde te Bologne en Straatsburg gedacht heb, toen ik hier naar toe kwam?"

Armand knikte levendig met het hoofd, en riep: „geraden, mijnheer Dassa! Is het niet zoo, gij zijt een der onzen?"

„Wat ik niet ben, kan ik worden!" antwoordde Giuseppo lakonisch.

„Goed, goed," zeide Armand, „ik heb mij dus niet bedrogen! Vergezel mij dezen avond naar de zangeres Gordon, bij haar zal ons gezelschap zich vereenigen. Mogelijk dat gij daar ook den prins aantreft."

„Zijt gij hier sterk in getal?" vroeg Giuseppo.

„Zoo tamelijk! Heden avond verneemt gij het nadere. En thans, mijn bondgenoot, laat ons thans drinken op het welzijn der Napoleoniden!"

„*Vive l'empereur!*" riep Giuseppo, en Armand riep het jubelend na.

VII.

Het huwelijksaanzoek.

„En waarom wilt gij de mijne niet worden?" vroeg lord Douglas, en bleef voor Amelia Stopford, die op de canapé lag, staan.

„Eene kinderachtige vraag, lord" zeide de dame lagchend; „omdat ik mijne vrijheid lief heb en mij geen keten wil laten aanleggen."

„Geen keten," riep lord Douglas vurig, „geen keten wil ik u aanleggen; ik wil uw slaaf, uw eerste dienaar zijn."

„Wat gij daar zegt, is al zeer dwaas," zeide zij. „Een man kan zich nimmer aan eene vrouw onderwerpen, en bijaldien hij dit doet, zal de vrouw hem verachten."

„Dierbare Amelia! laat u verbidden," smeekte de lord. „Gij hebt mij zoo vaak gezegd, dat gij mij bemindet, als eene zuster, dat mijn geluk uw vurigste wensch is; wilt gij thans, nu het er op aankomt, uwe woorden gestand te doen, mijn levensgeluk verwoesten? Word de mijne, beproef het aan mijne zijde te leven, ik geef u mijn woord als man van eer, mogt ik er niet in slagen, u gelukkig te maken, dan zal ik er in berusten, om mij na verloop van een jaar van u te laten scheiden."

„Gesproken als een man" zeide Amelia, „als een man, wien niets dierbaarder is dan de bevrediging zijner wenschen. En hoe nu, lord, wanneer ik u in den tijd van een jaar werkelijk leerde beminnen, en uwe verkoeling, die onvermijdelijk is, mij den treurigen pligt oplegde, u weder uwe vrijheid te geven, en mij in de eenzaamheid terug te trekken?"

„Nimmer, nimmer," viel de lord haar in de rede, „mijne liefde is getrouw, is eeuwig."

„Eeuwig? Gij weet niet, wat gij daar zegt!" riep Amelia." „Ik geloof aan geene eeuwigheid der liefde. Maar" vervolgde zij op kalmer toon, „laat ons liever van dit onderwerp afstappen. Gij kent mijne gevoelens en weet nu, dat er van een huwelijk tusschen ons nimmer iets komen kan. Gij zijt immers thans niet boos op mij?" vroeg zij. „Wij willen immers vrienden blijven even als vroeger?"

De lord knikte met het hoofd en wilde iets antwoorden, toen de huisknecht binnentrad en den heer Nordheim aandiende.

„Ha," zeide Amelia op blijden toon „nu zult gij den redder mijns levens leeren kennen, en ik hoop, mijn vriend, dat gij mij genoeg bemint, om uwe gewone stroefheid tegen vreemden thans af te leggen en tegenover mijnen redder een weinigje dankbaar te zijn."

Nordheim trad binnen. Amelia groette hem hartelijk en stelde hem aan lord Douglas voor, die wel oogenschijnlijk zijn best deed, vriendelijk en voorkomend te zijn, maar zich spoedig onder een gering voorwendsel verwijderde.

Amelia zag hem glimlagchend na en zeide: „zonderling, zooveel stroefheid en koelheid bij zooveel gevoeligheid en warmte. Verklaar gij mij dit, mijnheer Nordheim!"

„Hij is een Engelschman" zeide deze lakonisch. Aurelia lachte en gaf hem gelijk.

VIII.

De bekentenis.

Nordheim was weldra een dagelijksche gast bij Amelia en het scheen haar toe, dat zij slechts dan werkelijk leefde, als hij bij haar was, zooveel behagen vond zij in zijn gezelschap. — Ook Nordheim was gaarne bij haar, en langzamerhand ontkiemde in beider borst eene wederzijdsche toegenegenheid en gevoelden zij, zonder dat het nog tot eene opentlijke bekentenis gekomen was, dat zij elkander opregt en hartelijk beminden.

Op zekeren avond, dat Nordheim weder vertrouwelijk aan de zijde van Amelia op den divan zat en zij elkander hunne levenservaringen mededeelden, zeide Amelia: „welaan, Nordheim, ik wil u verhalen, wat nog niemand uit mijnen mond vernomen heeft. Ik wil mijn geheele leven voor u blootleggen, en gij zult zien, dat mijn gang door de wereld alles behalve voorspoedig was."

Nordheim kuste haar zwijgend de hand, Amelia haalde diep adem en begon:

„Ik was het eenigst kind mijns vaders, en dit is altijd reeds een ongeluk, vooral wanneer de vader rijk en in staat is al de wenschen van zijn eenigen lieveling te vervullen. Mijne moeder was bij mijne geboorte gestorven, en nu belastte mijn vader zich met mijne geheele opvoeding. Hij leerde mij denken en gevoelen, en vermeed zorgvuldig, mij met iemand buiten hem in aanraking te brengen. Hij had bij mijne geboorte gehoopt, vader van een jongen te zullen worden, en daar deze wensch niet vervuld was, zocht hij zich daarvoor schadeloos te stellen, door mij jongenskleederen te laten dragen en mij geheel en al als een jongen op te voeden. Menigmaal ging ik met mijnen vader op de jagt, en keerden wij dan des avonds vermoeid op het slot terug, dan vertelde vader mij van de heldendaden onzer voorouders

of ik las met hem Latijnsche en Grieksche auteurs, in welke beide talen hij mij zorgvuldig onderwees. Ik wist niets van vrouwelijke bezigheden, en niets van de gevoelens en gewaarwordingen van een meisje. De jagt, het woud, de vischvangst was mijn grootste vermaak, en als ik vaak gansche uren onder een der hooge boomen in ons park lag, dan droomde ik van mijne toekomstige heldendaden, en hoe ik mij door dapperheid of geleerdheid wenschte te onderscheiden. — Mijn kamermeisje, het eenige vrouwelijke wezen, dat mijn vader in mijne tegenwoordigheid duldde, zeide op zekeren morgen, toen zij mij mijne jongenskleêren hielp aantrekken, tot mij: „hoe heerlijk zoudt gij er in de kleeding, die u voegt, uitzien! Dan zou men eerst regt begrijpen, hoe schoon gij zijt!" — Ik kon die woorden niet vergeten, te vergeefs zocht ik ze door lezen, rijden en jagen uit mijn geheugen te wisschen, immer klonk het mij in de ooren: „dan zou men eerst regt begrijpen, hoe schoon gij zijt."

Ik verlangde er naar, om als een schoon meisje bewonderd te worden, en toen mijn vader mij naar de oorzaak mijner afgetrokkenheid vroeg, zeide ik: „laat mij fraaije meisjeskleederen dragen!"

Te vergeefs zocht hij mij daarvan terug te houden, en mijn vader gaf eindelijk, hoewel met weerzin, toe.

Ik sprong hem juichend om den hals en kon naauwelijks zoolang wachten, totdat de modemaakster mijn toilet in gereedheid had. Toen ik vervolgens sidderende van blijdschap voor de eerste maal mijne nieuwe kleeding aandeed, en met ontbloote schouders en armen in het zijden kleed voor den spiegel stond en met nieuwsgierige blikken mij zelve beschouwde, sprong mijn hart op van vreugde, en toen mijn kamermeisje in verrukking uitriep: „o hoe schoon zijt gij!" toen zeide ik vol blijdschap: „ja, dat is waar!" Van nu af had er eene gansche omkeering in mijn gemoed plaats, en wanneer ik nu, even als vroeger, geheele uren onder het lommerrijk geboomte zat, dan droomde ik niet langer van heldendaden en roem, maar een nog nooit gekoesterd verlangen ontwaakte in mijne borst, en telkens drongen de tranen in mijne oogen, zonder dat ik wist waarom. Toen ik eens in de oude zaal op het slot onder de afbeeldsels mijner voorvaderen dat van eenen schoonen jongeling op-

merkte, gevoelde ik mij met onwederstaanbaar geweld naar het schoone gelaat heêngetrokken, en ik drukte mijne brandende lippen op de fraaije oogen van het portret. Menigmaal zag ik het in mijne droomen voor mij, en ontwaakte ik dan uit deze liefelijke droomen, dan was het mij, als of alle geluk mij ontnomen was, en ik wenschte slechts weder te droomen, om den schoonen jongeling weder te zien.

Te vergeefs verzocht mijn vader mij, hem, even als vroeger, te vergezellen op zijne onderscheidene togten; ik begeerde en verlangde slechts de eenzaamheid, en als ik hem door de slotpoort met zijne jagers en honden zag vertrekken, dan verheugde ik mij, want ik kon dan ongestoord aan mijnen jongeling denken en de eenzaamheid genieten. Dan ging ik naar buiten en beklom vaak den heuvel, die op geringen afstand van het goed mijns vaders gelegen was.

Eens, toen ik daar weder ter neêr gezeten was, werd ik door een naderend gedruisch in mijne verliefde droomerijen gestoord, en toen ik naar de oorzaak van dit gedruisch onderzoek deed, zag ik een jongeling in schitterende uniform den heuvel opkomen.

Ik gilde het uit van vreugde en verrassing, en vestigde daardoor de aandacht van den vreemdeling op mij.

Hij kwam snel naar mij toe en verontschuldigde zich, dat hij mij gestoord had.

Ik had echter geene kracht hem te antwoorden, het begon te schemeren voor mijne oogen, en onwillekeurig slaakte ik een kreet; vervolgens snelde ik, als een opgejaagd hert, den heuvel af. Eerst toen de poort, die naar het park voerde, achter mij toesloeg, kwam ik weder tot bezinning en wierp mij luidkeels snikkende en weenende in het gras neder.

In den daarop volgenden nacht zag ik in den droom mijnen jongeling weder, doch hij droeg thans de uniform van den vreemdeling.

Naauwelijks wetende, wat ik deed, ging ik des anderen daags weder naar den heuvel, en tot mijne onuitsprekelijke vreugde was de vreemdeling reeds weder daar.

Hij sprak mij aan, ik verstond zijne woorden niet, ik hoorde slechts de muziek zijner stem, en kon niets dan hem toelagchen, en toen hij, verlegen over mijn zwijgen, insgelijks zweeg, smeekte ik zacht: spreek, o spreek toch!

„Doch waartoe" viel Amelia hier zich zelve in de rede, „waartoe u te schilderen, wat er nu gebeurde? Ik behoef u niet te vertellen, wat gij reeds vermoedt. Dat ik hem beminde, wist ik niet, ik wist slechts, dat ik voor hem zou kunnen sterven, en dat het leven zonder hem voor mij geene de minste waarde had.

Toen hij mij echter op den heuvel, waar wij elkander nu dagelijks zagen, eens omhelsde en zeide, dat hij mij beminde, toen leerde ik verstaan, wat liefde was, en onder zijne kussen stamelde ik: „ach, kon ik thans sterven!"

Toen hij echter riep: „neen, leven, voor mij leven!" zeide ik: „volg mij naar mijnen vader! Hij moet weten, dat ik u bemin!"

Mijn vader haatte de wereld, die hem veel verdriet had aangedaan, en daarom had hij zich van de menschen teruggetrokken en reeds meer dan twintig jaren stil en afgezonderd op zijn slot geleefd.

Aanvankelijk wilde hij niets van een huwelijk tusschen ons hooren; daar ik echter zwoer, liever te willen sterven, dan zonder Albert te leven, gaf hij ten laatste zijne toestemming, en begeerde slechts, ons huwelijk zoo spoedig mogelijk voltrokken te zien, opdat hij niet, zooals hij zeide, door de bezoeken van Albert te lang in zijne eenzaamheid mogt gestoord worden.

Zoo stond ik dan, schier onbewust van hetgeen ik deed, weinige dagen later reeds met Albert voor het echtaltaar, om in zijne hand geheel mijn volgend levenslot te leggen. Daarop volgde ik hem naar het Eldorado mijner droomen, naar het kleine stadje, waar Albert als kommandant met zijn regiment in garnizoen lag. Schier nog een kind zijnde, betrad ik, als eene getrouwde vrouw, de woning, die mijn vader voor mij en mijnen gemaal prachtig had laten meubileren.

Nu ving een nieuw leven voor mij aan. Ik dacht aan niets dan aan concerten, bals, assemblées, en als ik vermoeid van al het vermaak in mijne woning uitrustte, dan gevoelde ik mij verkwikt door de teederheid van mijnen echtgenoot, wiens eenige vreugde daarin scheen te bestaan, om al mijne wenschen te vervullen. Streelde dit aan de eene zijde mijne eigenliefde, en vond ik het regt genoegelijk, altijd te kunnen gebieden, zoo had ik toch aan de andere zijde nu en dan

een onbestemd gevoel, dat niet alles zoo was, als het behoorde te wezen. Ik herinnerde mij somwijlen de helden mijner meisjesdroomen en kon de opmerking niet weerhouden, dat mijn gemaal, ofschoon soldaat, weinig of geen overeenkomst met deze helden had. Zijn heldenmoed bestond slechts in een rustig kommanderen voor het front van zijn regiment, en het kwam mij dubbel bespottelijk voor, als hij over de moeijelijkheden van de dienst klaagde. Dapperheid en zelfbeheersching, zoo had mijn vader mij geleerd, waren het sieraad des mans, en de laatste miste Albert ten eenemale. Vaak had ik hem om de beuzelachtigste dingen in woede zien losbarsten, en in zulke oogenblikken namen zijne gelaatstrekken voor mij eene dierlijke uitdrukking aan. Langzamerhand begonnen de onophoudelijk wederkeerende gezelschappen, waarin ik altijd dezelfde menschen ontmoette en dezelfde gesprekken hoorde, mij te vervelen; ik verlangde vurig naar een ander, naar een meer geestelijk genot en bemerkte nu met schrik, dat Albert in dit opzigt niet met mij overeenstemde.

Hem beviel onze levenswijs volmaakt, en toen ik hem eens uitnoodigde, om de eene of andere tragedie van Sophocles met mij te lezen, zeide hij lagchend, dat hij daarvan niets verstond, en het altijd zooveel mogelijk vermeden had, om op de schoolbanken te zitten.

Ik was als verstijfd van schrik; daar trad het beeld mijns vaders voor mijnen geest, dat mij nog nooit zoo eerwaardig had toegeschenen als in dit oogenblik, en een vloed van tranen bedauwde mijne wangen.

Albert lachte om mijn verdriet, en dreef met mijne geleerdheid, zooals hij het noemde, den spot.

Van nu af begon ik het gedrag van mijnen echtgenoot naauwkeuriger gade te slaan, en ik bemerkte, dat hij zeer vele gebreken en zwakheden, en zeer weinig talenten en goede eigenschappen bezat.

Albert's teederheid stuitte mij nu tegen de borst; ik weerde hem trotsch van mij, en hij was van oordeel, dat mij dit, als zijne vrouw, volstrekt niet betaamde. Hierover diep verontwaardigd, ging ik nog denzelfden dag op reis naar mijnen vader, om te verzoeken, dat hij mij weder als zijne dochter in zijne woning opnam.

Tranen van stillen weemoed biggelden mij langs de wangen, toen ik de trappen van het slot weder opsteeg. Het was voor de eerste maal sedert mijn huwelijk, dat ik de vaderlijke woning weder betrad. „Hier zal ik weder gelukkig zijn!" zeide ik tot mij zelve.

Mijn vader, die, gelijk mij de kamerdienaar berigtte, sedert mijn huwelijk nog veel ernstiger en somberder was geworden dan vroeger, was ziek, en had reeds gedurende eenige dagen zijne kamer niet meer kunnen verlaten.

Snikkende zonk ik naast zijnen leuningstoel neder, verborg mijn gezigt in zijnen schoot, en smeekte zacht, dat hij mij weder mogt toestaan, om bij hem te leven. — Mijn vader echter schudde het hoofd en sprak van mijne pligten.

„En welke pligten zouden dat kunnen zijn," riep ik driftig uit, „die een denkend en gevoelend wezen zouden kunnen gebieden, om zijn leven aan de zijde van een man door te brengen, dien men niet bemint?"

„De pligten eener gehuwde vrouw, die gij voor God gezworen hebt te zullen vervullen!" antwoordde mijn vader. — Eene kille huivering ging mij door de leden en ik zeide: „maar ik heb gezworen, zonder te weten, wat ik zwoer, en daarom kan ik niet verpligt zijn, om mijnen eed te houden." — Niemand, die in den echt treedt, weet, wat hij zweert antwoordde mijn vader, „dit is iets, wat men eerst door ervaring leert kennen."

Mijn vader hield niet op mij aan te manen, om tot mijnen echtgenoot terug te keeren. Ik was als geheel vernietigd en wist niet, wat ik doen zou. Een gedruisch in de voorkamer deed mij verschrikken, ik hoorde stemmen en naderende voetstappen.

O God, het was Albert, en hij kwam lagchende en schertsende zijne kleine dweepster, zooals hij mij noemde, terugeischen. Wat zou ik doen? Ik nam afscheid van mijn vader en keerde met Albert naar de stad terug.

Laat mij thans met stilzwijgen voorbijgaan, hoeveel ik nu leed en hoe grievend het voor mijn gevoel was, om mij door den man, dien ik niet beminde, te laten kussen en omhelzen. Gij kunt begrijpen, hoe mij onder zulke omstandigheden het berigt van den dood mijns vaders schokken moest. Want de gedachte aan hem was de laatste scheme-

ring van hoop geweest, het laatste uitzigt dat mij nog overbleef, om mogelijk nog eenmaal mijne vrijheid te herkrijgen.

Ik had nu niemand meer op de wereld dan Albert, want de eenige bloedverwante, die ik nog bezat, eene zuster mijner moeder, bewoonde op verren afstand van mij een kasteel aan den Rijn, en slechts eenmaal had ik haar als kind gezien. De gedachte echter, nu voor altijd en alleen aan Albert verbonden te zijn, maakte mij schier dolzinnig, en ik bezwoer mijnen echtgenoot, mij mijne vrijheid te hergeven.

Toen hij echter zeide, dat de droefheid over den dood mijns vaders mijn verstand in de war gebragt had, dat ik tot vorige kalmte teruggekeerd hem wel weder beminnen zou, en hij uit dien hoofde in geene scheiding van mij bewilligen kon, keerde ik hem trotsch den rug toe en sloot mij in mijn vertrek op.

Vreeselijk was voor mij deze dag en onbeschrijfelijk het leed, dat ik te verduren had. Voor de eerste maal in mijn leven gevoelde ik mij door eene vreemde magt overheerscht, en mijn trotsch gemoed kwam daartegen hevig op.

Ten laatste zwoer ik bij mij zelve, om hem, dien ik zulk een fellen haat toedroeg, en aan wien ik als eene magtelooze slavin geketend was, te vergelden, wat hij mij aangedaan had, om hem te martelen en te plagen, zoo als hij het mij deed.

Albert was jaloersch; hij meende dat hij mijne liefde verloren had, en dat ik een ander beminde. Als hij in drift en woede ontstoken was, kwam hij daar opentlijk voor uit en overlaadde mij alsdan met de vreeselijkste bedreigingen.

Onder de vrienden van mijnen man bevond zich de jonge baron Stolker, die door zijne schoonheid en innemendheid boven anderen de jaloezie van mijnen man opwekte, en daarom had ik voor dezen de meeste oplettendheid.

Hij vergezelde mij op mijne wandelingen, en spoedig noemde men hem algemeen mijn minnaar. Ik wist dit en lachte er om, en verachtte de menschen, die altijd slechts naar den schijn oordeelen, en omdat ik hen verachtte, hield ik het ook niet der moeite waardig, mij voor den schijn des kwaads te wachten.

Mijn vader had mij tot universeel erfgenaam zijner onmetelijke bezittingen gemaakt, over welke ik vrij te be-

schikken had, doch onder voorwaarde, dat, zoo ik ooit van mijnen man scheidde, ik tegelijk alle aanspraak op deze bezittingen verloor, die alsdan aan een verren bloedverwant zouden te beurt vallen. Mij zelve zou in dat geval een matig jaarlijksch inkomen ten deel vallen.

In een oogenblik van drift, toen ik Albert andermaal smeekte, zich van mij te scheiden, verklaarde hij mij rond weg, dat, zoo het hem ook al mogelijk ware, zich van mij als zijne vrouw te scheiden, hij nimmer in eene scheiding van de rijke erfgenaam bewilligen zou. Ongehoorde sommen verloor hij aan de speeltafel. Zijne zucht tot verkwisting ging dikwijls zelfs onze rijke inkomsten te boven, en toen ik het waagde hem daarover te berispen, zeide hij: „zulk eene taal past niet in den mond eener vrouw tegenover haren echtgenoot."

De lente kwam, en wij vertrokken naar het slot, vroeger door mijnen vader bewoond.

In eene droefgeestige stemming, doch voor het oog opgeruimd, doorwandelde ik vaak aan de zijde van den baron Stolker, dien ik verzocht had, ons te vergezellen, de ruime zalen van het kasteel, waarin ik vroeger zoo gelukkig geweest was.

Zoo verliepen eenige dagen, die dubbel onaangenaam voor mij waren door de onophoudelijke tegenwoordigheid van den baron, die, aangemoedigd door mijne voorkomendheid, zich verstoutte, mij met zijne liefdesverzekeringen lastig te vallen.

Ik hoorde hem sprakeloos en met diepe verachting aan. Eens wist de baron mij zelfs heimelijk een brief ter hand te stellen, waarin hij mij van zijne gloeijende liefde verzekerde en het voorstel deed, om met hem op de vlugt te gaan.

Ik las dezen brief met den trots eener vrouw, die zich diep beleedigd gevoelt, maar toch ook met eene zekere blijdschap, want deze brief zou het middel zijn, om den toorn en de woede van mijnen man op nieuw te doen ontbranden.

Voor het raam gezeten zag ik Albert in het park; ik ging naar beneden, en mij houdende, alsof ik hem niet bemerkte, wandelde ik op en neder, altijd in den bewusten brief lezende, dien ik vervolgens met opzet verloor. Nu keerde ik rustig en schier verheugd naar mijn vertrek terug.

Weinige oogenblikken later stoof Albert mijne kamer binnen, doodsbleek en sidderende van woede. „Ellendige boeleerster!" riep hij en pakte mij woest bij den arm — „eervergeten vrouw!" — en in zijne razernij gaf hij mij een klap in het gezigt. Een kreet van woede klonk van mijne lippen, vervolgens greep ik buiten mij zelve den dolk, die op mijne schrijftafel lag, en rigtte dien op Albert.

Nu ving eene kortstondige, maar vreeselijke worsteling aan. Ik gevoelde mij als waanzinnig, en ik dacht aan niets anders, dan hem te dooden; hij zocht mij den dolk te ontrukken. Als eene tijgerin verweerde ik mij; daar voelde ik plotseling het koude ijzer in mijne borst. Het begon voor mijne oogen te schemeren, en ik zonk bewusteloos ter aarde.

„O God, o God!" viel Amelia hier zich zelve in de rede, „ik gevoel het, hoe de herinnering aan dat vreeselijk oogenblik mij zou kunnen dooden."

Zij legde de hand tegen haar brandend voorhoofd en ging, terwijl zij bang en moeijelijk ademhaalde, zwijgend op en neder.

Vervolgens bleef zij plotseling voor de pendule staan, en zeide: „ik kan heden niet verder vertellen. Bovendien is het laat. De etiquette eischt, dat gij mij verlaat. Vertrek daarom!"

Nordheim zweeg eene korte poos, en een spotachtige glimlach vertoonde zich voor een oogenblik op zijn gelaat; toen zeide hij: „de etiquette! noem toch dat verouderde woord niet, dat door het onverstand der menschen is uitgedacht. Gij zijt daar verre boven verheven, Amelia! Ook bestaat er iets, dat alle etiquette en alle gebruikelijke vormen in de wereld verre overtreft."

„En hoe noemt gij dat iets?" vroeg Amelia en bleef voor hem staan. Lang en zwijgend zagen zij elkander aan. Vervolgens drukte Nordheim een kus op het voorhoofd van Amelia en fluisterde: „kind, kind, de liefde staat hooger dan alle etiquette!" Hierop nam hij afscheid en zonder een woord meer te spreken, keerde hij zich naar de deur en vertrok. Amelia echter, dronken van liefde, luisterde naar zijne wegstervende voetstappen; al het leed, vroeger door haar ondervonden, was vergeten, en vol blijdschap fluisterde zij: „is het inderdaad mogelijk? Bemint hij mij waarlijk?"

IX.

Lord Douglas.

Vroeger dan gewoonlijk ontwaakte Nordheim den volgenden morgen, en na zich gekleed en ontbeten te hebben, begaf hij zich naar Amelia. Hij vond haar echter niet alleen. Douglas was bij haar en Nordheim bemerkte, dat de lord alle mogelijke moeite deed, om de betrekking, waarin hij tot Amelia stond, uit te vorschen.

Toen de barones in den loop van het gesprek Nordheim met een blik vol teedere liefde aanzag, verbleekte de lord, en zijn gelaat nam eene smartelijke uitdrukking aan.

Nordheim echter vond het regt onaangenaam, door een derde zoo in al zijne bewegingen te worden gadegeslagen, en hij besloot te vertrekken. Toen hij echter opstond en afscheid nam, zeide de lord met een gedwongen lach tot hem: „gij veroorlooft mij immers wel, u te vergezellen!"

Nordheim boog, Amelia zeide schertsend: „als ik uwe vredelievende gevoelens niet kende, lord, dan zou ik, als ik u aanzie, bijna gelooven, dat gij voornemens zijt, Nordheim tot een duel uit te dagen."

Lord Douglas antwoordde niets, maar kuste zwijgend de hand der barones.

Zonder te spreken verlieten de beide mannen hare woning en sloegen den weg in naar Hydepark.

Toen zij aldaar aangekomen waren en in een der stille afgelegene lanen aan elkanders zijde voortwandelden, bleef lord Douglas plotseling voor Nordheim staan en zag hem scherp in het gezigt. „Gij zult mij eene vraag vergeven," zeide hij ernstig," die gij, hoe zonderling zij u ook moge voorkomen, mij toch als man van eer ongetwijfeld opregt beantwoorden zult."

„Vraag," antwoordde Nordheim, „ik beloof u dat mijn antwoord opregt zal zijn."

Lord Douglas zweeg een oogenblik, en de strijd, dien hij in zijne ziel streed, spiegelde zich op zijn gelaat af; daarna vroeg hij: „bemint gij de barones Stopford?"

Nordheim glimlachte en antwoordde rustig: „dit is eene vraag, lord, van zoo teederen aard, dat ik het tot hiertoe vermeed, haar aan mij zelven te beantwoorden. Doch om

u een blijk mijner achting te geven, wil ik opregter jegens u zijn, dan gij tot hiertoe jegens mij waart. Ja, ik bemin Aurelia."

„En zij," vroeg de lord ademloos, „zij, de barones Aurelia, bemint zij u ook?"

Nordheim zag hem een oogenblik scherp en onderzoekend aan; vervolgens antwoordde hij: „om zulk eene vraag te beantwoorden, moet ik u voor een man van eer houden, wien de naam eener dame heilig is, en ik houd u daarvoor. Als mijn hart mij niet bedriegt, dan bemint zij ook mij!"

„Ik dank u, vaarwel!" zeide lord Douglas kortaf en keerde zich haastig om, om heen te gaan.

Nordheim echter greep zijne hand en zeide goedig: „blijf lord! Ik geloof, dat wij nog veel met elkander te bespreken hebben. Hebt gij nu eenmaal door uwe vragen mij uw vertrouwen geschonken, zoo veroorloof ook mij nu eene vraag: „bemint gij insgelijks Amelia?"

„Ja, ik bemin haar," antwoordde hij vurig, „met al den gloed mijns harten, en hare goedheid en vriendelijkheid deden mij op hare wederliefde hopen. Daar kwaamt gij, mijnheer, en hebt door uwe komst mijn geluk verwoest!"

„Gij dwaalt, lord," viel Nordheim hem in de rede, „en schoon ik ook al uwe tegenwoordige opgewondenheid zeer goed begrijp, zoo moet gij mij toch vergeven, wanneer ik het herhaal: gij dwaalt!"

„En hoe," riep Douglas heftig, „hoe wilt gij mij bewijzen, dat ik dwaal, als ik toch gevoel, dat mijn geluk verwoest is?"

„Een geluk, dat verwoest *kan* worden," antwoordde Nordheim, „is geen geluk, en de liefde eener vrouw, die u kan ontroofd worden, was nooit ware liefde. Geloof ook niet, lord, dat het geluk en de liefde duurzaam stand houden. Gij zijt nog jong, en meent daarom, dat mijne zienswijze verkeerd is, maar als gij eens mijne jaren bereikt hebt, zult gij mijne woorden regt laten wedervaren. Maar zie," vervolgde Nordheim, toen zij thans door eene zijlaan plotseling in de meest bezochte allée van Hydepark kwamen, waar thans de schitterendste equipages met schoone dames op en neder reden, „zie, daar zijn wij plotseling in het

middelpunt der wereld, en mij dunkt, ik zie menig meisjesoog, dat met welgevallen op den jongen en schoonen lord Douglas rust. Houd moed, mijnheer," zeide Nordheim, plotseling eenen schertsenden toon aannemende, „houd moed! Wie weet, tot welke groote dingen gij nog geroepen wordt, en of er nog niet misschien een troon voor u is weggelegd. Zie, daar komt uwe jeugdige achttienjarige koningin. Inderdaad, als ik een lord was, ik zou niemand anders willen hebben, dan deze koninklijke jonkvrouw."

„Wilt gij mij aanraden, om het getal der gekken in Bedlam, die door de bevalligheid onzer jeugdige koningin van hun verstand beroofd zijn, nog met een te vermeerderen?" vroeg lord Douglas.

„Gekken zijn zeer gelukkig," antwoordde Nordheim, „en genieten als het ware werkelijk, wat wij te vergeefs begeeren."

Aan den uitgang van het park wachtte de bediende van lord Douglas met de tilbury, en de heeren scheidden van elkander met de verzekering van wederzijdsche achting en vriendschap.

„Moet ik dan het bezit van Aurelia opgeven, zoo zijt gij de man, aan wien ik haar het liefst afsta," zeide Douglas en reikte Nordheim de hand.

„Ik geloof, dat gij daarbij gewonnen hebt, doch dat Aurelia daarbij verloren heeft," antwoordde Nordheim. Daarop namen zij afscheid van elkander.

X.

De uitnoodiging.

Toen Nordheim naar zijn logement terugkeerde, herinnerde hij zich, dat hij sedert eenige dagen niet meer in de gelagkamer geweest was, noch zijne huisgenooten gezien had, en daarom rigtte hij zijne schreden derwaarts. Onwillekeurig begon hij te lagchen, toen hij, de deur openende, alles nog geheel onveranderd vond.

De Oostenrijker zat ernstig voor zich heen ziende, even als altijd, op zijne gewone plaats, terwijl de dampende bowl voor hem stond.

Macdeam, met zijn geliefd instrument aan zijne zijde, zat

op eenigen afstand van hem en scheen niet op te merken, wat er om hem heen gebeurde.

Ook Armand's pistolen en houten peer ontbraken niet; en hij zelf ging, de Marsellaise neuriënde, in de kamer op en neder.

Slechts aan Giuseppo Dassa was eenige verandering te bespeuren. Hij was thans niet meer, zoo als vroeger, eenvoudig, ja schier armoedig, maar geheel naar de mode gekleed.

Armand, die Nordheim het eerst gewaar werd, riep hem een vrolijk *bonjour!* toe en bood hem de hand. „Zoo zien wij dan elkander eindelijk weder," vervolgde hij lachend, „en dit doet mij groot genoegen."

„En hoe is het u gegaan, sinds wij elkander niet zagen?" vroeg Nordheim.

't Is mij," antwoordde Armand, „ongeveer gegaan als een kok, die voor het een of ander feest, dat een groot heer denkt te geven, de spijzen in gereedheid brengt, maar daarbij eene hongerige maag en weinig uitzigt heeft, om eenige beentjes en kruimels magtig te worden. Intusschen 't is altijd interessanter, koksjongen te zijn, dan volstrekt niets."

„Ook hebben de koksjongens," zeide Nordheim, „op het groote feest, waarvan gij spraakt, mogelijk wel gelegenheid, om nog een vet kluifje voor zich zelven magtig te worden.

„Bijaldien echter, mijnheer Armand," vervolgde Nordheim, en wees op Armand's houten peer, „vele peren van deze soort daarop voorkomen, dan zal menigeen zich voor goed de maag bederven. En wanneer zal dan dit diner opgedragen worden?"

„De spijzen koken reeds," antwoordde Armand, „zoodra zij klaar zijn, begint het diner. En nu, mijnheer Giuseppo Dassa," vervolgde hij, zich tot den Italiaan wendende, „zijt gij, die zulk een dapper schutter zijt, uw wild reeds op het spoor?" Deze glimlachte en zeide: „het verheugt mij, dat ik uwe vraag toestemmend kan beantwoorden, ja, ik ben het wild reeds op het spoor, Ha," vervolgde hij, „daar valt mij in, dat ik u dezen avond een genoegen kan aandoen. Er is van avond partij bij lady Landstown, en ik noodig u allen uit, om mij derwaarts te vergezellen. Hebt gij lust?"

„Volstrekt niet," riep Armand. „Wij mogten er eens niet zeer beleefd ontvangen worden!"

„Als ik u uitnoodig," zeide Dassa, „dan hebt gij zoo iets niet te vreezen. De lady zal blijde zijn, mijne vrienden ten harent te ontvangen."

„Zij is het derhalve!" zeide Nordheim bij zich zelven. „Ongelukkige vrouw! Een naar wraak dorstend Napolitaan schijnt mij vreeselijker toe, dan het dier der woestijn. De leeuw is grootmoediger dan hij."

„En gij, heer Nordheim," vroeg Giuseppo, „neemt gij mijne uitnoodiging aan?"

„Ik heb beloofd, dezen avond bij lord Landstown, die mij persoonlijk bekend is, te komen doorbrengen," antwoordde Nordheim, „en zou het bovendien niet wagen, als ongenoodigde gast bij zijne lady, die alle achting verdient, te verschijnen."

Giuseppo lachte luidkeels. „Gij hebt dus achting voor haar?" zeide hij vervolgens spottend. „Ik ken menschen, die gansch andere gevoelens omtrent haar koesteren, en bij hare rooskleurige lippen volstrekt aan geene achting denken. Ik bij voorbeeld."

„Gij," viel Nordheim hem in de rede, „kent zoo goed als wij, de wetten der eer, die een man verbieden, den goeden naam eener achtenswaardige dame ligtzinnig te bezoedelen."

„Mijnheer, wilt ge mij les geven?" riep Giuseppo woedend uit. „Welaan, weet dan, deze achtenswaardige lady Landstown is —"

„Zwijg!" riep Nordheim driftig en greep Giuseppo bij den arm. Deze stiet een wilden vloek uit, en zich van Nordheim's hand bevrijdende, riep hij: „gij waagt het mij te bevelen! Maladetto! Dat willen wij eens zien! Ik herhaal het, deze lady Landstown is" —

„Gij zijt een ellendeling, als gij niet zwijgt," donderde Nordheim.

„Gij zelf zijt een ellendeling!" krijschte Giuseppo, en snel den dolk trekkende, sprong hij op Nordheim toe.

Even snel echter had deze hem zijn wapen uit de hand geslagen, en terwijl hij de beide armen des Italiaans vasthield, zeide hij rustig: „gij geeft ons daar een voorbeeld van Italiaansche

dapperheid, zoo als men het van een Napolitaan slechts verwachten kan."

„Laat mij los," riep Giuseppo, die zich te vergeefs van Nordheim's handen zocht te bevrijden.

„Gij ziét, mijnheer," dat men hier in het Noorden toch nog veel betere wapenen heeft dan uwe scherp geslepene dolken. En nu, zetten wij alle scherts ter zijde," vervolgde hij, terwijl hij Giuseppo losliet.

„Heerlijk, heerlijk!" riep Armand lagchend uit. „'t Is inderdaad eene aardige grap! Hoe jammer, mijnheer Nordheim, dat gij niet in de dagen van het oude Rome geleefd hebt. Gij zoudt waarlijk een beroemd gladiator geworden zijn."

„Noemdet gij daar niet den naam Landstown?" vroeg Macdeam aan Giuseppo, „en wildet gij ons allen niet bij de lady brengen. O mijnheer, ik smeek u, trek uw woord niet terug, laat mij u vergezellen. Ik ken de familie Landstown, doch ik wist niet, dat zij zich hier te Londen bevond."

Aller blikken vestigden zich vol verbazing op Macdeam, dien zij thans voor de eerste maal zooveel woorden hadden hooren gebruiken.

„Wat wil de signor?" vroeg Dassa, die de taal van den Ierlander niet verstond.

„U naar lady Landstown vergezellen!" riep Armand. „Getroffen door de vermoedelijke bevalligheid van deze onbekende schoone brandt hij van verlangen, om kennis met haar te maken. O vrouwen, vrouwen, hoe onbegrijpelijk groot is uwe magt! Komt, laat ons klinken op het welzijn van alle vrouwen!" riep hij en vulde de glazen.

XI.

In het gezelschap.

Een schitterend gezelschap bewoog zich in de salons van het prachtige hôtel, dat door lord Landstown en zijne gade bewoond werd. Onder de genoodigden bevond zich ook Nordheim, dien lady Landstown bij Aurelia had leeren kennen, en die op dit oogenblik een levendig gesprek met haar had aangeknoopt.

Plotseling echter brak de lady dit gesprek af, hare wangen werden nog bleeker, dan zij gewoonlijk waren, en doodelijk ontsteld rigtte zij haar oog naar de deur.

Nordheim keerde zich even om, en bemerkte Giuseppo Dassa, die rustig bij de deur stond.

Toen deze echter bespeurde, dat Nordheim hem bemerkt had, naderde hij zeer bedaard de lady en knoopte insgelijks een gesprek met haar aan.

Eenige kennissen van Nordheim naderden hem op dit oogenblik, om hem te begroeten, en terwijl hij zich met deze onderhield, was al zijne opmerkzaambeid op de lady en Dassa gevestigd.

Weldra bespeurde hij, dat Giuseppo een onderzoekenden blik om zich heen sloeg, en toen hij door niemand meende bemerkt te worden, fluisterde hij lady Landstown in het oor: „zorg, dat ik u in den tuin spreek en spoedig!"

Hoe zacht die woorden ook gesproken werden, Nordheim had ze toch verstaan, en hij las op het bleek gelaat der lady, hoezeer zij daardoor getroffen was.

„Dit nieuw verdriet wil ik haar besparen!" zeide Nordheim tot zichzelven, en zich tot Giuseppo wendende, zeide hij vriendelijk: „laat ons eenige oogenblikken in elkanders gezelschap deze zalen doorwandelen!"

Giuseppo nam in dit voorstel genoegen. Terwijl zij zich arm en arm door de vertrekken bewogen, ontmoetten zij eensklaps Macdeam, den Ierlander, die hun haastig vroeg, waar hij toch lady Landstown zou kunnen vinden. „O ik bid u, vervolgde hij, „breng mij bij haar, ik moet haar spreken, en toch ken ik haar niet eens."

Nordheim en Dassa boden hem hunne diensten aan, en met hun drieën doorwandelden zij nu al zoekende de vertrekken, tot dat het hun gelukte, de lady in het oog te krijgen.

Nordheim stelde den Ierlander aan haar voor, die na de eerste begroeting haastig vroeg: „vergeef mij eene vraag: gij zijt uit Ierland?"

De familie van mijn gemaal is uit Ierland afkomstig," antwoordde de lady, en daar woont ook de eenige broeder van mijn echtgenoot, de kolonel Landstown."

„Ik ken hem, ik ken hem," prevelde Macdeam, en vroeg vervolgens snel: „en zijne dochter Effie."

„Miss Effie," antwoordde de lady, „zal, gelijk wij uit een gisteren ontvangen brief van den kolonel vernamen, juist van daag in een klooster opgenomen worden."

De Ierlander ontstelde en stond daar als van den donder getroffen. Op dit oogenblik werd de lady geroepen en vertrok, zonder mogelijk Macdeam's zigtbare ontsteltenis te bespeuren. — Nordheim en Dassa geleidden hem naar buiten, waar hij spoedig weder tot zich zelven kwam. Een stroom van tranen ontrolde aan zijne oogen, en een krampachtige zucht drong uit zijnen boezem.

„Ik dank u voor uwe hulp," zeide hij ten laatste. „Thans echter moet ik alleen zijn! Vaarwel! Ik keer naar mijn logement terug!"

Haastig verliet hij de beide mannen, en ook Giuseppo wilde zich verwijderen, toen Nordheim hem zacht tegenhield, en zeide: „ik heb u een verzoek te doen, mijnheer!"

„Welk verzoek?" vroeg Dassa.

„Het zou mij aangenaam zijn," antwoordde Nordheim, „als gij mij in dit gezelschap, waarin wij beiden tamelijk vreemd zijn, toestondt, in uwe nabijheid te blijven."

„Zeer goed!" zeide Dassa. „Doch eerst roepen mij zaken, die geen uitstel gedoogen. *A rivederla!*"

Wederom wilde hij zich verwijderen, doch Nordheim volgde hem, en zeide: „en als het nu juist die zaak was, die mij doet wenschen bij u te blijven?"

„Wat weet gij van mijne zaken?" riep Giuseppo.

„Laat mij open zijn, mijnheer!" zeide Nordheim ernstig. „Ik hoorde u straks lady Landstown om een onderhoud met u hier in den tuin verzoeken."

„Ik verzoek niet, waar ik bevelen kan!" zeide Dassa fier.

„Doch in zulk eene teedere zaak moet een man tegenover de vrouw nimmer bevelen," hernam Nordheim. „Vergeef mij, signor, maar gij hebt door de vertrouwelijke mededeeling van een gewigtig tijdstip uit uw leven ook mij in zekeren zin tot uwen vertrouweling gemaakt. Bedrieg ik mij niet, dan vondt gij in lady Landstown de ongelukkige Eleonora weder."

„Geraden, mijnheer! Doch waarom noemt gij haar ongelukkig? Is zij niet omgeven van pracht en rijkdom, de gemalin van een schoonen en aanzienlijken lord, het sieraad der gezelschappen, het troetelkind des geluks? Waarom noemt gij Eleonora ongelukkig?" vroeg Dassa.

„Gij doet mij daar eene vraag, waarop gij het antwoord

reeds weet," antwoordde Nordheim. „Wel bezit Eleonora al de voorregten, die gij daar opnoemdet, maar in weerwil daarvan — het is u maar al te goed bekend — is zij diep ongelukkig. O laat u door mij verbidden en kwel haar niet langer. Zij heeft reeds genoeg geleden. Gij hebt haar reeds genoeg gemarteld. Heb medelijden met haar, en bedenk, dat het beneden de waarde eens mans is, om eene vrouw te grieven en te mishandelen."

„Ik zie niet in," viel Giuseppo hem in de rede, „waarom ik aan uw verlangen voldoen zou. Ik zwoer de trouwelooze wraak, en dezen eed zal ik houden. Mijne wraak zal haar tot haren jongsten snik toe vervolgen."

„Wel nu," riep Nordheim vastberaden uit en zijn oog schitterde van toorn, „dan beloof ik van dit oogenblik af aan de mishandelde lady mijne bescherming. Wat gij ook tegen haar ondernemen moogt, gij zult mij overal op uwen weg ontmoeten, en houd u overtuigd, dat elke beleediging die gij haar aandoet, door mij zal gewroken worden."

De vastberaden toon, waarop Nordheim deze woorden sprak, miste zijnen invloed op Giuseppo niet, en lafhartig, gelijk alle Napolitanen, durfde hij den toorn van Nordheim niet langer trotseren, en zeide daarom: „gij vat de zaak ernstiger op, dan zij werkelijk is! Ik wil de lady niet ongelukkiger maken, maar slechts nu en dan haar wat geld afpersen. Het ontbreekt mij aan genoegzame middelen, en zij heeft geld in overvloed."

„Wel nu," hernam Nordheim, „dan zal ik aan de lady zeggen, dat zij hare rust van u koopen kan. Laat ons thans tot het gezelschap terugkeeren. Ik verzeker u echter, dat het u heden niet meer gelukken zal, lady Landstown te spreken."

„Ook ligt dit niet meer in mijne bedoeling!" zeide Giuseppo. „Ik denk, dat zij mij tot nu toe hier in den tuin wel heeft opgewacht, en dit vergeefs wachten is voor heden eene voldoende vernedering voor haar."

Werkelijk kwam hun, toen zij het hôtel naderden, lady Landstown uit eene andere laan te gemoet, waar zij, gehoorzaam aan Giuseppo's bevel, op hem gewacht had.

Haar oog blikte vrolijker en vrijer, omdat zij heden althans van het gevreesde onderhoud met Giuseppo scheen ontslagen

te zijn, en onwillekeurig wierp zij Nordheim, van wien zij dacht, dat hij, zonder zulks te vermoeden, daartoe aanleiding gegeven had, een dankbaren blik toe; hij beantwoordde dien blik met een glimlach, en hare hand eerbiedig aan zijne lippen brengende, verzocht hij haar, hem te veroorloven, dat hij den volgenden dag zijne opwachting bij haar maakte.

De lady stond hem dit gaarne toe, en keerde daarop met de beide mannen naar het gezelschap terug. Toen dit eenige oogenblikken later afscheid nam en huiswaarts ging, begaf Nordheim zich naar Aurelia.

XII.

De liefdesverklaring.

Toen Nordheim bij Amelia gekomen was, en zij vertrouwelijk op den divan naast elkander zaten, verzocht hij haar om haar verhaal voort te zetten, waarop zij aldus vervolgde:

Na uren lang in eenen bewusteloozen toestand verkeerd te hebben, bemerkte ik ten laatste, dat ik op mijn bed lag. Stephaan, de kamerdienaar mijns vaders, benevens de geneesheer, de vriend mijner jeugd, die sedert twintig jaren met mijn vader op het eenzame kasteel geleefd had, en zich ook thans nog daar bevond, zaten voor mijn bed.

Naauwelijks tot bezinning gekomen, vroeg ik, wat er met mij gebeurd was, en beproefde mij op te rigten. Eene brandende pijn in de borst deed mij in de kussens terugzinken en herinnerde mij plotseling het voorgevallene.

Ik vroeg naar Albert. Men had hem terstond na zijne gepleegde misdaad haastig te paard zien wegrennen.

Stephaan had mij levenloos op den grond gevonden en, daar hij iets kwaads vermoedde, heimelijk den geneesheer geroepen; vervolgens hadden zij de deuren gesloten, mij te bed gelegd en mijne wonde verbonden.

Is zij doodelijk? vroeg ik den geneesheer, waarop deze antwoordde, dat zij niet gevaarlijk was.

Ik wil sterven! riep ik, o laat mij sterven!

Slechts langzamerhand gelukte het mijne beide vertrouwde vrienden, mij tot bedaren te brengen en mij te beletten, om het verband van mijne wonde te rukken.

Albert weder te zien was mij onmogelijk. Ik wilde dit oord ontvlugten, en mij aan het oog der menschen, die ik ver-

achtte, onttrokken, en mijne vlugt moest tegelijk eene vreesselijke wraak op Albert zijn.

Aan mijne vertrouwelingen deelde ik mijn plan mede, en toen zij weigerden, mij daarin behulpzaam te zijn, en het voor onuitvoerbaar hielden, bezwoer ik hen, mij voor hunne oogen te dooden. Nu gaven zij toe, en toen alles goed afgesproken was, gingen wij terstond tot de volvoering van mijn voornemen over.

De geneesheer moest voor alle dingen de bedienden van mijne ziekte, die mij plotseling overvallen was, verwittigen, en zorg dragen, dat de tijding daarvan in den omtrek en de stad verspreid werd.

Waarschijnlijk was deze tijding tot Albert doorgedrongen, want hij kwam des anderen daags terug, en begeerde van den dokter, hem bij mij te brengen.

Deze deelde hem nu mede, dat mijn dood ten gevolge der mij toegebragte wonde onvermijdelijk was, dat ik echter, ten volle bewust van mijnen toestand, bevolen had, de oorzaak van mijnen dood zorgvuldig geheim te houden, omdat ik Albert niet in het verderf wilde storten. Mijn echtgenoot had den geneesheer gebeden, hem bij mij te brengen, wat deze echter wegens mijne voorgewende zwakheid streng verboden had.

Zoo verliepen eenige dagen, gedurende welke mijne wonde snel genas, en toen ik mij eindelijk sterk genoeg gevoelde, om mijn begonnen werk te voleindigen, ontbood ik den geestelijke uit de stad bij mij, om, als eene stervende, de sacramenten te ontvangen, en in de tegenwoordigheid van hem en eenige andere getuigen mijn testament te maken.

Aan Albert vermaakte ik de helft van mijn vermogen, en aan mijne tante de andere helft; voorts bepaalde ik uitdrukkelijk, dat niemand mijn lijk zien mogt; Stephaan en de dokter moesten mij begraven.

Reeds ondervond ik de werking van den opiumdrank, dien ik ingenomen had. Het werd nacht voor mijne oogen, en ik zonk achterover in de kussens.

Toen ik na verloop van een etmaal, zooals de dokter dit berekend had, ontwaakte, stond deze benevens Stephaan voor mijn bed. Zwijgend reikte ik hun de hand, en stond vervolgens haastig op.

Haastig trok ik de voor mij gereed liggende kleederdragt van een boerenmeisje aan, verborg mijn haar onder den grooten ronden hoed der boerinnen, en knielde daarop, diep bewogen, neder voor den geneesheer, om zijnen zegen te ontvangen.

Hij deelde mij dien weenend mede en geleidde mij toen zelf door gangen, corridors en langs geheime trappen naar eene kleine verborgene poort van het slot, waar ik met Stephaan, die mij vergezellen zou, afscheid van hem nam.

Spoedig beklommen wij nu het voor ons gereed staande rijtuig en reden den ganschen nacht door. Overdag sliepen wij, en des nachts vervolgden wij onze reis.

Acht dagen waren verloopen; toen bereikten wij het slot mijner tante, waarin deze stil en afgezonderd hare dagen sleet en al hare zorg wijdde aan de verpleging van armen en zieken.

Langzamerhand maakte Stephaan, dien zij uit vroegere dagen kende, haar met mijn lot bekend, en bragt mij, daar ik mij tot hiertoe verborgen gehouden had, tot haar.

Weenend omhelsde zij mij, en zwoer voor de eenige dochter harer geliefde zuster eene trouwe en zorgdragende moeder te zullen zijn.

Zij gaf mij voor eene verre bloedverwante uit, die zij aangenomen had en als hare dochter wilde beschouwd hebben, en er bestond geene reden, om hare woorden niet te gelooven.

Zoo gingen dan nu mijne dagen stil en vreedzaam daarhenen, maar mijn gemoed was zeer ter neder geslagen, en ik gevoelde mij diep ongelukkig. De eenzaamheid waarin ik leefde kon mij niet bekoren. Ik wenschte terug te keeren in de wereld en de genietingen, die zij aanbiedt, te smaken, en toch wist ik, dat die wensch niet kon vervuld worden.

Na verloop van een jaar, dat mij eene eeuwigheid toescheen, stierf mijne tante. Zij liet mij al hare rijkdommen, al hare bezittingen na, waarvan een groot gedeelte in Engeland gelegen was, waar zij met haren gemaal, lord Stopford, tot aan diens dood toe geleefd had.

Mijn verlangen naar de wereld ontwaakte met verdubbelde kracht in mij; daar ik meesteres van een millioen was, wilde ik weten, of de wereld waarlijk zoo schoon was, als ik

den uit hare oogen, doch zij wist niet, of zij van vreugde of van droefheid weende.

XIII.

De helper in den nood.

Toen Nordheim den volgenden morgen zijn ontbijt nuttigde, trad Macdeam met haastige schreden zijne kamer binnen, en Nordheim de hand reikende, zeide hij zacht: „ik kom, om u vaarwel te zeggen! Ik ga naar Amerika!"

„En wat wilt gij in dat koude land doen?" vroeg Nordheim.

„Wat zal ik hier doen?" antwoordde Macdeam. „Hier, waar het ongeluk mij vervolgt?"

„Als het ongeluk u vervolgt, zal het ook aan gene zijde der zee uw spoor vinden," zeide Nordheim; „beter is het, dat gij 't het hoofd biedt, want *zoo* alleen kunt gij het trotseren."

Macdeam schudde treurig het hoofd. „Neen," zeide hij, „ik kan het niet trotseren; het is vast bij mij besloten, ik vertrek! Binnen een uur vaart er van hier eene stoomboot naar Hamburg, en daarmede zal ik den overtogt doen, om te Hamburg van mijnen eenigen broeder, die aldaar woont, afscheid te nemen, en dan voort, voort naar de nieuwe wereld!"

„Ik vrees, dat gij overijld handelt!" zeide Nordheim deelnemend; „zoudt gij althans nog niet eenige dagen wachten met de uitvoering van uw plan? Mogelijk dat gij alsdan tot andere gedachten komt. Want ofschoon ik niet in uwe geheimen wil dringen, meen ik toch met eenigen grond te vermoeden, dat de avond van gisteren in naauw verband staat met uw tegenwoordig voornemen."

Macdeam knikte toestemmend met het hoofd. Vervolgens zeide hij: „wat gij ook zeggen moogt, ik blijf bij mijn plan, ik ga, mijne plaats is reeds besteld, vaarwel!"

„Als het dan niet anders wezen kan," antwoordde Nordheim, „welnu, zoo mogen mijne beste wenschen u vergezellen, en zoo deze ook al niet in staat zijn, u te helpen, blijf dan nogtans mijner gedenken, als iemand, die steeds het warmste belang in u stelt. En ik meen, dat dit in deze koude, zelfzuchtige wereld toch ook iets waard is."

Nog eenmaal reikten zij elkander de hand; vervolgens ging Nordheim met Macdeam naar de gelagkamer, waar zij Armand en Giuseppo aantroffen, die hartelijk lachten om de anders zoo vrolijke waardin, welke al snikkende en huilende het reisgoed van den Ierlander inpakte.

Toen dit verrigt was, groette Macdeam vriendelijk met de hand en verliet het vertrek.

De waardin zorgde, dat zijn reiskoffer in de voor hem gereed staande cabriolet gebragt werd, waarin Macdeam reeds plaats genomen had, en weldra rolde nu het rijtuig met den zwaarmoedigen Ierlander naar de haven.

Ook Nordheim verliet het logement, nadat hij Dassa verzocht had, om bij zijne terugkomst hem een onderhoud over hoogst gewigtige aangelegenheden toe te staan, en deze daarin bewilligd had.

Lady Landstown, naar wie Nordheim zich nu begaf, ontving hem met hare gewone zwaarmoedige vriendelijkheid, en antwoordde op Nordheim's vraag naar haren welstand: „gij vraagt nog naar mijnen welstand. Och, het gevoel van gezond te zijn, ligt als een jeugdige droom achter mij, en keert, even als mijne jeugd zelve, nimmer terug. Ook heb ik reeds lang van beiden afstand gedaan en begeer niet meer, wat onbereikbaar voor mij is."

Norddheim glimlachte. „En hoe wilt gij, mijne lady, afstand doen van iets, wat gij buiten uw toedoen nog bezit?" vroeg hij; „hoe eene jeugd verloochenen, die toch uit uwe gelaatstrekken spreekt? En waar jeugd is, daar is ook kracht en gezondheid en balsem voor alle smarten."

De lady schudde zwijgend het hoofd en zeide zacht: „er is echter eene ziekte der ziel, waarvoor de aarde geen balsem en geene verzachting heeft."

Nordheim zweeg een oogenblik, en zag de lady, die in zwaarmoedige gedachten verdiept scheen, met deelnemende blikken aan.

Vervolgens zeide hij eensklaps op vastberaden toon: „laat ik opregt zijn. Toen ik u om een onderhoud verzocht, geschiedde dit niet alleen, om u van mijne hoogachting te verzekeren, maar tevens om u mijne diensten aan te bieden. Al wist ik ook verder niets van uw lot, dan nog zou de uitdrukking van uw gelaat mij gezegd hebben, dat gij lijdt

en minder gelukkig zijt, dan gij verdient te wezen. Nu echter heeft het toeval mij bekend gemaakt met uw leed, en daarom meen ik ook het regt te hebben, u mijne hulp aan te bieden. Giuseppo Dassa —"

„Wat weet gij van hem?" viel de lady hem angstig in de rede.

„Was laag genoeg," vervolgde Nordheim, „mij een geheim van vroegere dagen te verraden. Ik ken uw lijden, en daarom durf ik ook vrij en open tot u te spreken."

Eleonora begon bitter te weenen, hare tranen besproeiden haar gelaat, dat van schaamte gloeide, en het ontbrak haar aan kracht om te spreken, maar zij snikte luide.

„Zijt gij boos op mij? Duidt gij mij mijne opregtheid ten kwade?" vroeg Nordheim zacht.

„Neen, neen!" snikte Eleonora.

„Of vreest gij, dat ik uw geheim niet bewaren zal?"

„O neen, ik vrees niets meer!" riep Eleonora. „Wie zoo veel geleden heeft, als ik, vreest niets meer. Laat mij echter weenen, het zijn de eerste vreugdetranen, die mijn oog sedert vele jaren schreit."

En plotseling zonk Eleonora op hare kniën neder en riep, terwijl zij de handen ten hemel hief: „God, mijn God, ik dank u! Gij hebt mij hulp en bijstand gezonden! Mijn smeeken is niet te vergeefs geweest. Gij hebt de wanhoop mijner ziel begrepen en zendt mij verligting. O dank zij U en prijs —"

Hare stem werd zwakker, haar adem stokte, en bewusteloos zonk zij achterover.

Nordheim legde haar zacht op den divan neder en opende het raam; de binnendringende frissche lucht deed de lady weldra weder bijkomen.

Zij sloeg de oogen op, en Nordheim de hand reikende, zeide zij: „o als gij wist, hoe veel het mij gekost heeft, dit geheim in mijn hart te begraven, gij zoudt begrijpen, hoe uwe woorden mij zoo diep konden treffen. En nu help, raad mij," vervolgde zij driftiger, „wijs mij een middel aan, om dezen vreeselijken man te vermurwen en zijnen woedenden toorn te bedwingen."

„Het bloeddorstige dier vlugt voor het schijnsel des vuurs" antwoordde Nordheim; „Giuseppo is niet beter dan een

dier, en voor den glans van het goud zal zijne woede wijken."

„Gelooft gij dat?" vroeg Eleonora op blijden toon. „O geef hem alles, alles wat ik bezit. Mijne goederen, mijne juweelen, alles wil ik aan zijne voeten neêrleggen, en daarvoor niets anders begeeren, dan vrijheid, enkel vrijheid!"

Nordheim sprak nu met Eleonora af, den Italiaan eene aanzienlijke som uit te betalen, waarvoor deze de brieven aan Nordheim moest afleveren; bovendien wilde men hem een goed jaargeld aanbieden, dat hem geregeld zou uitbetaald worden, als hij zich verbond, om onverwijld en voor goed naar Italië terug te keeren en het nimmermeer te beproeven, de rust van Eleonora op eenige wijze te storen.

„Hij zal naar mijn inzien in dit voorstel genoegen nemen," zeide Nordheim.

„De hemel geve, dat gij u niet bedriegt," zuchtte Eleonora, „doch ik vrees, dat de bevrediging zijner wraak hem meer waard is, dan goud en schatten."

Nadat Nordheim nog aan de lady beloofd had, haar zoo spoedig mogelijk het antwoord van Giuseppo te zullen brengen, vertrok hij en keerde terug naar zijn logement, waar de Italiaan op hem wachtte.

Met de meeste behoedzaamheid maakte Nordheim hem bekend met het aanbod der lady; schijnbaar scheen Giuseppo daarin genoegen te nemen en verklaarde zich bereid, om voor de hem gebodene som de brieven uit te leveren. „En wat," vroeg hij nu met een sluwen lach, „wat biedt Eleonora mij voor mijne herinneringen, en voor datgene, wat ik zou kunnen vertellen? Waarmede wil zij mijn zwijgen koopen?"

Nordheim noemde hem de tweede som, alsmede de voorwaarde, waarop het jaargeld hem zou uitbetaald worden.

Dassa brak in een woest gelach uit, dat zelfs Nordheim deed beven. Vervolgens werd zijn gelaat plotseling ernstig, en hij zeide op rustigen toon: „ik zal er mij op bedenken!"

„En wilt gij mij de brieven ter hand stellen?" zeide Nordheim.

„Waartoe dit?" vroeg Dassa. „Ik ben voornemens met Eleonora zelve daarover te onderhandelen."

„Ik hoop," zeide Nordheim, „dat gij alsdan den eerbied,

dien een cavalier aan eene dame verschuldigd is, niet zult uit het oog verliezen."

Zoo scheidden zij; en Nordheim, toen hij alleen was, zeide tot zich zelven: „en nu naar mijne geliefde!" Haastig liep hij thans de trappen af, en begaf zich naar Amelia.

XIV.

De novice.

De avonddienst was geëindigd en langzaam keerden de nonnen naar hare cellen terug, waar zij zich, na het *Ave Maria* gebeden te hebben, ter ruste nederlegden.

Om den hoek van den langen gang, waarin zich aan weêrszijden de cellen der nonnen bevonden, trad thans eene non te voorschijn, die, zooals men aan den grooten ring met sleutels dien zij in de hand had, ligt bemerkte, de portierster was.

Met den grooten hoofdsleutel ging zij naar de deur van elke cel, sloot die allen op twee na zorgvuldig digt, en wandelde vervolgens met zachten tred naar het andere einde van den gang, waar vlak naast de poort, die naar buiten voerde, hare eigene cel gelegen was. Zij trad er binnen, grendelde de deur achter zich toe, en alles was weder stil.

Eenige oogenblikken waren zoo verloopen, toen uit eene der cellen, die de portierster niet gesloten had, en op de deur waarvan de naam: „*Natalia*" te lezen stond, eene andere non naar buiten trad.

Zij liep den gang ten einde en begaf zich door de eetzaal naar de kerk. Daar viel zij voor het beeld des Verlossers neder en bad een *Paternoster*. Daarna verzonk zij in diepe gedachten, zoodat zij niet eens bemerkte, dat nog een ander vrouwelijk wezen de kerk binnentrad. Het was een beeldschoon meisje, dat met zachten tred de non naderde en thans voor haar stond. Langzaam hief deze nu haar hoofd op en zeide bedaard: „gij komt zeer laat, mijne dochter!"

„Vergeving, zuster Natalia," antwoordde de andere haastig, en bragt de hand der non aan hare lippen, „vergeving, ik was van kommer en verdriet ingeslapen."

Onze hoogwaardige abdis heeft bevolen, dat ik u dezen nacht voor de laatste maal voorbereiden zou tot het feest

dat ons morgen wacht" zeide de non, „laat ons daarom met dit heilige werk aanvangen. Kom, laat ons bidden."

„Ik kan niet bidden!" riep het meisje op luiden toon.

„Gij zult het wel leeren," antwoordde de non.

„Neen, neen!" riep het meisje, „ik kan niet." Daarop sloeg zij hare armen om den hals der non en riep vol vertwijfeling uit: „red mij! red mij! Ik kan het feest, dat ons morgen wacht, niet vieren, ik kan geene non worden. Red mij, Natalia, of de wanhoop doodt mij!"

„Hoe ledig zouden de kloosters worden, als de wanhoop de kracht bezat, om te dooden" antwoordde de non.

„Ja, in de kloosters heeft de wanhoop haren zetel gevestigd," riep het meisje. „Natalia, ik *wil* geene non worden!"

„En waarom niet?" vroeg de non bedaard.

„Omdat ik niet sterven wil, terwijl het leven in mij gloeit, omdat ik nog wenschen en verwachtingen heb!" riep Effie hartstogtelijk.

De non zag peinzend voor zich; vervolgens fluisterde zij zacht: „'t is waar, men sterft zeer langzaam achter kloostermuren!"

Effie greep driftig hare hand en vroeg: „Natalia, hebt gij er nooit berouw over gevoeld, dat gij eene non zijt geworden?"

Natalia beurde langzaam haar hoofd op en zag de vragende met zulk een zonderlingen blik aan, dat deze daarvoor onwillekeurig sidderde; daarna zeide zij op doffen toon: „mijne wenschen zijn gestorven."

„Ik echter wil niet sterven!" riep Effie heftig. „Ik wil, ik moet leven!"

Plotseling zonk zij voor Natalia's voeten neder en smeekte: „zuster Natalia, heb medelijden met mij! Ik kan geene non worden, want mijn hart bemint. Red mij ter wille van mijnen geliefde!"

De non sidderde en hare trekken namen eene smartelijke uitdrukking aan, toen zij zacht zeide: „arm ongelukkig kind!"

Effie vloog overeind en zeide vol blijdschap: „gij hebt medelijden met mij! O, dan wilt gij mij ook helpen! Spreek, Natalia, raad mij, zeg mij hoe ik ontvlugten kan!"

„Ontvlugten!" zuchtte Natalia. „De kloostermuren zijn hoog en dik, en de abdis kent geen medelijden."

*

„Doch Natalia kent het, en Natalia zal mij helpen!" riep het meisje, terwijl zij de non omhelsde.

„Waarom echter, mijn kind," vroeg Natalia, „zweegt gij tot hiertoe, waarom spraakt gij niet gedurende deze drie maanden, die gij als novice hier in het klooster doorbragt?"

„Herinner u, heilige zuster," antwoordde Effie, „dat dit heden de eerste maal is, dat ik u zonder getuigen spreek. Gij hebt mij onderwezen in de heilige dienst, maar altijd in tegenwoordigheid van eene andere zuster."

„Waarom kwaamt gij echter in het klooster? Geschiedde dit uit eigen beweging?" vroeg de non.

„Hoe kunt gij dat gelooven?" zeide Effie. „Op bevel mijns vaders kwam ik hier. Hij heeft aan mijne moeder op haar doodbed gezworen, dat hij mij aan de heilige dienst zou toewijden."

„En uw geliefde?" vroeg de non.

„Weet, Natalia," antwoordde Effie, „ik heb mijn Edward trouw tot in den dood gezworen; ik zal mijn eed houden, en zelfs God kan mij niet ontrouw aan dien eed maken."

„Was uw vader met uwe liefde bekend?"

„Hoe zou ik die voor hem hebben kunnen geheim houden!" riep Effie. „Edward kwam dagelijks bij ons aan huis. Eens verraste mijn vader ons; in zijne woede rukte hij mij uit Edward's armen en noemde hem een verrader. Hij zwoer, mij eerder te zullen dooden, dan zijnen eed te breken. Te vergeefs was al ons smeeken. Daar reikte ik Edward de hand en zwoer hem eeuwige liefde, en beloofde hem, eerder te zullen sterven, dan ontrouw te worden aan mijnen eed."

„En uw vader?" vroeg de non deelnemend.

„Hij wilde evenmin zijnen eed breken als ik den mijne!"

„Zaagt gij Edward niet weder?"

„Nimmer," zeide Effie. „Nog denzelfden nacht verliet mijn vader met mij het slot. Niemand vergezelde ons. Hij zelf mende de paarden en zonder een oogenblik op te houden reden wij door. Hoe vurig ik ook tot God bad, dat Hij mij een middel mogt aan de hand doen, om Edward eenig narigt van mijnen toestand te geven, 't was te vergeefs; geene gelegenheid kon ik daartoe vinden!"

De non ging eenige malen zwijgend op en neder en fluisterde daarbij: „ik ken dat! Ik heb dikwijls ook zoo gebeden en altijd te vergeefs."

„Gij kent dien akeligen toestand ook bij eigen ervaring?" vroeg Effie. „Gij hebt ook geleden, zoo als ik nu lijd?"

De non legde hare hand op Effie's schouder en zeide plegtig: „mijn kind, ik heb geweend, tot dat de bron mijner tranen opgedroogd was."

Beiden zwegen, en dit zwijgen, benevens de stilte die haar in deze donkere, doodsche kerk omgaf, joegen Effie eene kille huivering door de leden, en zij zeide vreesachtig: „laat ons deze donkere kerk verlaten. Het is mij, alsof ik hier door spoken en geesten omringd ware."

Natalia schudde het hoofd en zeide: „hoe menigen nacht heb ik hier alleen in de kerk doorgebragt en riep ik tot de spooken en geesten, en bad hen mij te dooden, maar te vergeefs, alles bleef stil."

„En wilt gij, kunt gij mij redden?" vroeg Effie dringend.

„Ik wil het," antwoorde Natalia, „of ik het echter zal kunnen doen, dit weet alleen God. „Luister naar mij" vervolgde zij, „wij willen het beproeven, u te redden, maar daarbij moeten wij met de meeste omzigtigheid te werk gaan. Doe het morgen voorkomen, dat gij hartelijk verheugd zijt, omdat gij nu eene bruid van Christus wordt. Dank de abdis, dat zij u die genade wil deelachtig maken. Klaag vervolgens over hevige pijnen, dan zal men mij, omdat ik in de geneeskunst ervaren ben, roepen, om u hulp te verleenen; ik zal u alsdan voor zeer ziek verklaren en het noodzakelijk achten, dat de plegtigheid wordt uitgesteld. Zoo winnen wij tijd."

„En tijd gewonnen, alles gewonnen, zegt een oud spreekwoord," riep Effie vol blijdschap.

„Laat ons nu heêngaan," zeide Natalia, „en moge de hemel mij vergeven, dat ik tot leugen en bedrog mijne toevlugt neem, om u te redden."

Zwijgend verlieten beide de kerk en begaven zich ieder naar hare eigene cel.

Natalia zonk nu op haar voetbankje neder, dat behalve haar bed het eenige meubel in de cel was, waarin haar leven wegkwijnde, en bad lang en vurig.

Vervolgens stond zij op en haalde van achter de groote schilderij, die boven haar bed hing, eene menigte beschreven bladen papier te voorschijn en fluisterde: „welaan gij mijn

eenige vriend, ook de gebeurtenissen van dezen nacht zult gij vernemen!" En haastig begon zij te schrijven: — „Ja, ik zal haar helpen, de ongelukkige Effie. Toen ik hare tranen zag, gevoelde ik eensklaps, dat de stille rust der ziel, die mijn deel was, mij begaf. Neen, het geluk dat ik geniet, ik moet het voor mij zelve bekennen, is toch niets anders dan het bitterste ongeluk. Onverschillig te zijn voor vreugde en droefheid zoo als ik ben, o ik gevoel het, 't is wel het vreeselijkste dat den mensch kan treffen."

„Ja, ik wil u helpen, treurende Effie. Treed de wereld in en verheerlijk God niet slechts door uwe gebeden, maar ook door uwe daden! Slechts hij die bezigheden heeft, leeft, slechts hij die werkt, dient den Heer."

„Treed de wereld in! Achter de muren van het klooster, in de enge cel bidt voor u de non, en dankt God, dat gij geen nutteloos leven leidt zoo als zij!"

Hier eindigde Natalia, en verborg haar dagboek weder zorgvuldig achter de groote schilderij. Daarna fluisterde zij zacht: „ja, ik wil haar helpen!"

Eene geruime poos ging zij in hare cel op en neder en peinsde er over na, hoe Effie's vlugt het best te bewerkstelligen zou zijn.

Plotseling bleef zij staan en een blijde glimlach speelde voor een oogenblik om haren mond, toen zij zeide: „ja, zoo kan het geschieden! Mogelijk was het een wenk des Heeren, dat Hij mij dezen weg leerde kennen, een weg, dien niemand hier, zelfs de abdis niet, kent!"

Op dit oogenblik sloeg de kloosterklok. Natalia telde opmerkzaam de slagen en zeide toen: „pas elf uur; de nacht is lang! Alles slaapt! Beter heden dan morgen!"

Zoo sprekende nam zij hare lamp en verliet met zachten tred hare cel.

XV.

De vlugt.

Natalia trad nu de cel van de novice Effie binnen, waarvan de deur aanstond. Het meisje lag voor haar bed geknield, en was van verdriet in slaap gevallen.

Terwijl de oogen van Natalia deelnemend op Effie gevestigd waren, zag zij eensklaps een glimlach om haren mond spelen en de slapende fluisterde: „mijn Edward, mijn geliefde!"

„Zij droomt van haren minnaar," zeide de non, „ik ken deze droomen. Na deze droomen is het vreeselijk, achter kloostermuren in eene cel te ontwaken."

Effie's lippen lispten zacht: „ik bemin u eeuwig, Edward Macdeam!"

„Eeuwig!" zeide de non met een bitteren glimlach, „daar buiten in de wereld weet men niet, wat dit woord beteekent! Eeuwige liefde! Zou deze wel in de wereld gevonden worden? Maar neen," vervolgde zij, „ik wil daarover thans niet verder nadenken. Ik zal Effie wakker maken!"

Zacht tikte zij de novice op de schouders. Deze ontwaakte spoedig, sloeg hare oogen op en vroeg: „komt gij, om mij te redden?"

„Zoo het de wil des Heeren is, wil ik het beproeven," antwoordde Natalia. „Trek de kleêren aan, die gij droegt, toen gij in het klooster kwaamt, pak het noodzakelijkste bijeen en volg mij!"

Weldra stond Effie nu in hare vorige kleederdragt, met een klein bundeltje onder den arm, voor de non en verklaarde zich bereid, om te gaan.

„Wie in de wereld gaat, moet ook om de dingen der wereld denken," zeide Natalia, „en het noodzakelijkste ding is geld. Zijt gij daarvan voorzien?"

„Overvloedig," antwoordde Effie. „Mijn vader gaf mij duizend guinjes, toen hij mij hier naar toe bragt, en nog de helft daarvan is in mijn bezit. Bovendien heb ik nog het brillanten tooisel mijner moeder, waarmede ik mij morgen bij mijne wijding als non versieren zou."

„Laat ons dan gaan," zeide de non en nam de lamp.

Zoo stil mogelijk openden zij de deur en slopen door den langen gang, de eetkamer, en door deze de kerk binnen.

„Laat ons eerst voor het beeld des Heilands God smeeken, dat Hij onze onderneming met Zijnen zegen bekroone!" fluisterde Natalia en knielde met Effie voor de trappen van het altaar neder.

Toen haar gebed geëindigd was, wenkte Natalia het meisje,

haar te volgen, en een valluik achter het altaar openende, steeg zij zacht en voorzigtig een trap af.

Effie, die haar volgde, zeide bevend: „waarheen voert gij mij, Natalia? Het is mij, als of eene graflucht mij tegenwaait?"

De non antwoordde rustig: „wij komen hier bij de graven, waarin de vroegere abdissen bijgezet zijn."

Zij waren thans beneden aangekomen en stonden midden tusschen graven en doodkisten.

Effie werd bang en vroeg angstig: „luister, hoort gij geen gedruisch?"

„Het was de klank uwer eigene stem, die boven uw hoofd tegen het gewelf stuitte," antwoordde Natalia rustig en vroeg vervolgens met een goedigen glimlach: „zijt gij zoo bevreesd voor de dooden?"

„Ja," zeide Effie, „om te leven heb ik moed, maar ik vrees den dood."

„Het moet heerlijk zijn, zoozeer het leven te beminnen," zeide de non nadenkende, „dat men vreest voor den dood. Kom, houd u aan mij vast, wij moeten ons tusschen deze doodkisten door begeven naar de kleine doodenkapel daar ginds, waar de eeuwige lamp brandt."

„Wee de ongelukkige, die op deze lamp moet passen," fluisterde Effie.

„Waarom wee?" vroeg Natalia. „Sinds zeven jaren is dit mijn werk, en elken dag bezoek ik die kapel."

„En gij zijt dan niet bevreesd?"

„Waarvoor zou ik vreezen?" antwoordde Natalia. „Mijn kind, deze dooden liggen stil; ik heb hen dikwijls gesmeekt, om zich over mij te ontfermen en mij op te nemen in hunne eeuwige rust; zij hebben mij echter nooit eenig teeken van leven gegeven."

Zij traden thans de kleine kapel binnen, wier zwart behangene en met doodshoofden versierde wanden Effie eene huivering door het gebeente joegen. Natalia echter sloeg geen acht op hare vreesachtigheid. „Effie," zeide zij, „ik open u thans den weg tot uwe redding, een weg, die, zoo als ik meen, niemand buiten mij kent!"

Thans drukte Natalia met zooveel kracht op eene verborgene veer, dat daardoor de houten trap, die zich in de

kapel bevond, een weinig op zijde ging, zoo dat er eene opening onstond, die wijd genoeg was, om er door te gaan.

„Langs dezen weg komen wij in een onderaardschen gang," zeide Natalia, „die naar een der kelders van het kloosterkerkhof leidt. Deze kelder is met eene ijzeren deur gesloten, doch de sleutel hangt er naast, en wanneer men deze geopend heeft en er door treedt, bevindt men zich op vrije voeten."

„Hoe is het mogelijk," zeide Effie, „dat gij, die reeds zoo lang eenen zekeren weg om te ontvlugten kendet, daarvan geen gebruik gemaakt hebt?"

„Toen ik dezen weg leerde kennen, was het te laat," antwoordde Natalia. „Sedert een jaar reeds had ik toen mijne gelofte als non afgelegd, en ik ben van oordeel, dat men verpligt is, om als men zulk een eed gezworen heeft, dien te houden. Maar laat ons thans voortmaken!"

„Hier zijn wij aan het doel," zeide Natalia, toen zij door den gang den kelder binnentraden.

Zij stak den sleutel in het slot, en de deur sprong open.

Verkwikkend drong de zomerlucht naar binnen, en Effie wierp zich juichend aan de borst der non.

„Waarheen wilt gij gaan?" vroeg Natalia haar.

„Naar mijnen geliefde!" fluisterde Effie.

Zij traden buiten de deur en stonden nu op het kerkhof.

„Zoo vaar dan wel," zeide Natalia, „wij moeten scheiden. Ik keer terug naar het klooster. Mijn proeftijd hier beneden, ik gevoel het, zal spoedig geëindigd zijn en verlangend zie ik uit naar den tijd, waarop ik zal rusten in het koele graf. Als gij eens in later tijd," vervolgde zij, „deze streken bezoekt en gij op dit kerkhof een wit kruis met den naam Natalia er op ontwaart, Effie, treur dan niet, integendeel verheug u alsdan, dat mijn hart stil staat en rust gevonden heeft, en bid voor mijne ziel. Vaarwel! Zet rustig uwen togt voort en vrees geene vervolging. Mijne lippen zullen u niet verraden. Ik zal echter morgen vroeg aan de abdis berigten, dat ik u niet in uwe cel gevonden heb, en zij zal zwijgen, om alle opzien te vermijden."

Natalia trad achteruit, en voor dat Effie tijd had dit te verhinderen, sprong de deur weder in het slot. De ijzeren deur scheidde de non van de wereld en de novice van het klooster.

Den volgenden morgen zagen de vrome zusters de non Natalia naar de abdis gaan, en daar zij een geruimen tijd bij haar bleef, besloten zij daaruit, dat het onderhoud, 't welk zij met elkander hadden, zeer gewigtig zijn moest. Toen zuster Natalia eindelijk terug keerde, deelde zij aan de nieuwsgierige nonnen, zoo als zij zeide, op last der abdis mede, dat de novice Effie in den afgeloopen nacht door eene boosaardige en aanstekelijke ziekte was aangetast, en dat aan haar, aan zuster Natalia, opgedragen was, om de novice te verplegen.

Natalia bragt nu eenigen tijd in Effie's cel door, en vermeed, uithoofde van de aanstekende ziekte der novice, allen omgang met de zusters. De portiersster zette telkens op eenigen afstand van de deur der cel het eten voor haar neder en ging dan haastig weder weg, om zich voor besmetting te vrijwaren.

Na verloop van acht dagen berigtte Natalia, dat de ongelukkige Effie aan hare ziekte overleden was; zij alleen legde haar in de doodkist en sloot die zorgvuldig, en onder vele kruisen op het kerkhof zag men weldra een nieuw verrijzen, dat ten opschrift droeg: „*Hier rust de novice Effie.*"

XVI.

De nachtelijke wandeling.

Toen Effie zich thans alleen bevond, wist zij niet in welke rigting zij zou voortgaan. Daar herinnerde zij zich den weg dien zij met haren vader genomen had, toen deze haar naar het klooster bragt, en als zij aan hare linkerhand in de verte hooge boomen ontwaarde, besloot zij hare schreden daarheen te rigten. Moedig wandelde zij voort en toen de invallende duisternis haar begon te beangstigen, fluisterde zij, om zich zelve moed in te spreken: „gij zijt bij mij, mijn Edward, mijn geliefde."

Deze gedachten schonken haar kracht en moed, en onbevreesd vervolgde zij haren weg.

Toen de zon weder opgegaan en het helder dag was geworden, kwam Effie eene vrouw tegen, aan wie zij vroeg, hoe de naam van het naastbij gelegene dorp was.

Hoe verheugd was zij, toen zij van deze vernam, dat het Killiankean heette.

Van daar toch was de weg haar goed bekend. In dat dorp was zij zelfs zeker, hulp en ondersteuning te vinden, want daar woonde hare vroegere min, die haar hartelijk lief had en die ongetwijfeld ten allen tijde bereid zou zijn, om haar te helpen.

Tranen van blijdschap sprongen uit hare oogen en de boerin, die haar op hare vraag geantwoord had, keek vol verwondering het schoone meisje aan, dat zoo bitterlijk weende en wier gelaat toch van verrukking schitterde.

Effie drukte haar haastig een stuk geld in de hand en ging verder. Hoe gemakkelijk viel het haar nu, om zich voort te spoeden, en hoe gaf de blijdschap vleugelen aan hare voeten.

Na eene korte wandeling was het dorp Killiankean bereikt, en door een vriendelijk boerenmeisje teregt gewezen, klopte zij spoedig aan de deur der hut, waar hare min woonde.

Effie zonk neder op een stoel en gevoelde nu eerst regt, hoe afgemat en vermoeid zij was, zoo dat het haar moeijelijk viel, al de vragen van het oude moedertje te beantwoorden.

Toen zij zich echter eenigermate versterkt gevoelde door het eenvoudige maal, dat de oude haastig voor haar had klaargemaakt, vertelde Effie haar de zonderlinge gebeurtenissen van den afgeloopen nacht. „En daar ben ik nu gekomen, Kitty," besloot Effie haar verhaal, „om te zien, of gij mij nog zoo lief hebt als vroeger, en mij behulpzaam wilt zijn in mijne verdere vlugt."

Kitty beloofde met tranen in de oogen alles te zullen doen, wat in haar vermogen was, en Effie legde zich nu neder op het door Kitty voor haar gespreide bed, om van de doorgestane vermoeijenissen in de armen van den slaap uit te rusten.

XVII.

De laatste groet aan de ouderlijke woning.

Het was avond, en onder bescherming der duisternis besloot Effie hare vlugt voort te zetten. Het kleine met een

pony bespannen boerenwagentje stond reeds voor de deur, en de vrouwen maakten zich tot het vertrek gereed.

In de kleeding van een matroos stond Effie met een liefelijken glimlach om den mond voor Kitty, die, met innig welgevallen haar vroeger pleegkind beschouwende, uitriep: „dat is inderdaad al heel toevallig, dat de kleêren, die mijn zoon Tom vroeger reeds besteld heeft, gisteren te huis bezorgd zijn, terwijl hij zelf nog zeker in volle zee is, en die kleêren zijn het nu, die u, mijn geliefd kind, redden. Niemand zal in deze dragt de hoogwelgeborene freule Effie van Landstown herkennen, uitgenomen een persoon, die zijn harteliefje in iedere vermomming, gelijk ik denk, onderscheiden zou. O als ik nog denk, hoe de heer Macdeam." —

„Spreek thans niet van hem," viel Effie haar in de rede, „als ik aan hem denk, dan word ik week en gevoelig als een kind, en toch moet ik mij in dezen nacht als een man gedragen en zelve het paard sturen! Laat ons echter thans voortmaken, om nog voor het aanbreken van den dag op Edwards goed aan te komen."

Effie hielp nu de oude op den wagen, ging vervolgens zelve voor op den stroozak zitten, nam de teugels in handen en thans rolde het kleine wagentje langs den straatweg voort naar het goed van Edward Macdeam.

Het was reeds dag, toen zij het bereikten, en Effie verzocht nu aan hare getrouwe Kitty, om terstond naar het slot te gaan, naar den heer te vragen en hem bij haar in de kleine herberg, waar men het paard op stal gezet had, te brengen.

„Doch als hij nu niet te huis is?" vroeg Kitty.

„Hij zal te huis zijn," riep Effie, „mijn hart zegt mij, dat ik hem hier vinden zal. Ga heen en roep hem!"

Kitty ging en Effie plaatste zich voor het venster, en zag den weg op, waarlangs de oude moest terugkeeren.

Hoe langzaam gingen de oogenblikken voor haar voorbij! Het hart bonsde haar in den boezem en het klamme zweet parelde op haar voorhoofd. — Eensklaps klonk een kreet van hare lippen, want de bodin harer liefde, Kitty, zag zij in de verte aankomen.

„O hoe langzaam gaat zij!" klaagde Effie, „waarom maakt zij niet wat meer spoed? Ha, — daar is zij!" —

Zij stoof naar de deur, en de oude jubelend omhelzende en in de kamer trekkende, riep zij: „wat zeide hij? Kitty, wanneer komt hij?"

Kitty had naauwelijks moeds genoeg, om zacht te antwoorden: „hij is niet hier, hij is vertrokken naar Londen!"

Effie deinsde achteruit, zij staarde vol ontzetting de oude aan, haar adem stokte, en eene doodelijke bleekheid bedekte haar gelaat.

De oude zeide weenend en jammerend: „zoo gaat het nu; daar dacht gij nu zoo zeker, dat uw liefste hier zou wezen, dat gij niet eens aan de mogelijkheid gelooven wildet, dat hij afwezig was."

Effie kwam langzamerhand weder tot zich zelve. Zij streek zacht met de hand over haar voorhoofd, en diep ademhalende fluisterde zij: „derhalve naar Londen!"

Vervolgens ging zij in diep gepeins de kamer op en neder, en Kitty, die met teedere bezorgdheid iedere beweging haars lievelings volgde, bemerkte met verbazing, dat Effie's gelaatstrekken plotseling eene andere uitdrukking aannamen. Een gloeijend rood kleurde hare bleeke wangen, haar oog straalde van verrukking en haar boezem ging onstuimig op en neder.

Thans breidde zij hare armen uit en riep: „mijn geliefde, ik volg u! Mijn leven is aan het uwe verbonden, en uw oog is mijn hemel en mijn geluk. Zoo wil dan ook ik niet kleinmoedig vreezen. De liefde tot u voerde mij uit het klooster, zij drijft mij thans de wereld in; om u na te reizen, tot dat ik u vind!"

„Onmogelijk!" riep Kitty, „kind, bedenk wat gij doet! 't Is onmogelijk, dat gij als meisje alleen de verre reis naar Londen doet!"

Effie greep driftig hare hand en met vlammende oogen zeide zij: „ik heb mij laten vertellen, dat de blik eener jonkvrouw de magt bezit om een leeuw te temmen. En denkt gij, dat deze blik minder invloed heeft op de menschen? De liefde leidt mij en zal mij beschermen! Ik vrees niet!"

Te vergeefs poogde Kitty, Effie van besluit te doen veranderen; zij bleef bij haar voornemen, om den volgenden dag met de stoomboot naar Liverpool, en van daar met de diligence naar Londen te reizen.

„Edward zal ongetwijfeld mijnen oom, lord Landstown, opgezocht hebben," aldus besloot Effie, „en zoo zal het mij gemakkelijk vallen, hem te vinden. Gij echter, goede Kitty, maak u gereed terug te keeren, opdat uwe langere afwezigheid geen kwaad vermoeden te Killiankean opwekke. Laat mij echter aan de hoede des hemels over!"

Weenend omhelsde Kitty hare dierbare pleegdochter, terwijl zij den zegen des hemels over haar afsmeekte; daarna maakte zij zich gereed om te vertrekken, en spoedig reed zij in haren kleinen wagen naar Killiankean terug.

Effie was nu alleen, de stilte om haar heen deed haar goed en bragt het plan tot hare verdere vlugt tot meerdere rijpheid.

Zij gevoelde zich moedig en onbevreesd, en daarom bleef zij rustig. Zij at en dronk, omdat zij tot onderhouding harer ligchaamskrachten voedsel behoefde; zij legde zich neder om te slapen, omdat zij wist, dat de slaap haar kracht zou schenken tot hare nachtelijke wandeling.

Toen het avond geworden was, verliet zij dan ook de herberg, wierp het slot van Edward een afscheidsgroet toe, en begaf zich moedig op weg.

Het goed van haren vader grensde aan dat van haren geliefde, en zoo was er nog geen uur vervlogen, of Effie bevond zich reeds op den grond van haren vader. Alle herinneringen harer jeugd, alle droomen harer kindschheid doemden met onweerstaanbare kracht voor haren geest op.

Het was haar, als riepen al deze welbekende plaatsen haar een treurig vaarwel toe, als bogen de boomen van het vaderlijke park zich tot haar neder, om haar den afscheidsgroet toe te lispelen; zij zette zich neder op den steen, die op den weg lag, en weende bitter.

Vervolgens sprong zij op, droogde hare tranen en zeide vastbesloten: „en al kost het ook mijn leven, ik moet hem nog eenmaal zien, moet, zij het dan ook heimelijk, van hem afscheid nemen. Hij was wreed tegen mij, omdat hij dit voor zijn pligt hield, ik echter bemin hem, omdat hij mijn vader is!"

Met weinig moeite klom zij over den muur en stond nu in het park. Het was haar, als ware het plotseling dag geworden, en als schitterde alles om haar heen in het hel-

derste licht. Ach, zij kende hier iederen boom, iedere struik, en begroette met weemoedige vreugde de bloemen, die hier aan hare voeten wasemden.

Terwijl zij vervolgens de lange laan, die naar het slot voerde, insloeg en het licht door de vensters haar tegenstraalde, fluisterde zij: „daar, daar is mijn vader!"

Terwijl zij nog slechts weinige schreden van het slot verwijderd was, hoorde zij de woorden: „goeden nacht Anton, het is tijd om te gaan slapen."

Hevig ontstelde zij, en heete tranen vloeiden uit hare oogen, want het was haar vader, die deze woorden gesproken had, zij had haars vaders stem herkend.

Weinige oogenblikken later bespeurde zij licht in de slaapkamer van haren vader, zij zag hoe zich eene schaduw op de gordijnen afteekende, en meende de gestalte haars vaders te herkennen.

Er werd een venster geopend, en zij hoorde haren vader zeggen: „het is zoo benaauwd in de kamer, de frissche nachtlucht zal mij verkoelen en mij geen kwaad doen."

Eindelijk ging het licht in de slaapkamer uit, het werd stil op het kasteel, want ook de bedienden hadden zich ter ruste begeven.

Effie wachtte nog eenige oogenblikken, en toen zij zich overtuigd had, dat de stilte rondom haar door niets meer afgebroken werd, sloop zij zacht naar den kant heen, waar de slaapkamer van haren vader gelegen was, waarvan het geopende venster laag genoeg bij den grond was, om haar met weinig moeite den toegang te verschaffen.

Hier luisterde zij eenige oogenblikken, en toen zij aan de rustige ademhaling van haren vader bemerkte, dat hij sliep, klom zij door het venster stil zijne slaapkamer binnen.

Wederom luisterde zij angstig of de rust van den slapende niet gestoord werd, en vervolgens trad zij zacht voor het bed haars vaders, wiens gelaatstrekken door het brandende nachtlicht flaauw beschenen werden. Een geruimen tijd zag zij met een kloppend hart het geliefde gelaat aan. Nu knielde zij neder voor zijn bed, greep de neêrhangende hand van den slapende en drukte er hare brandende lippen op.

Thans was het, als hadden deze aanraking en deze kus haar eensklaps alle voorzigtigheid uit het oog doen verliezen,

want zij vloog overeind, zij boog zich over den slapende heen en drukte een kus op zijne lippen.

Hij bewoog zich; Effie trad verschrikt terug en verborg zich achter de gordijnen van het ledikant.

Haar vader echter mompelde in den slaap: „hebt gij mij gekust, mijne Effie?"

Toen Effie zich overtuigd had, dat haar vader weder rustig doorsluimerde, trad zij weêr van achter de gordijnen te voorschijn, nam de schaar van de nachttafel, sneed een lok van heur haar, en die op het gebedenboek van haren vader neêrleggende, zeide zij zacht: „deze lok zal u den afscheidsgroet uwer Effie brengen."

„Mijn vader, mijn dierbare vader, vaarwel!"

En als vreesde zij, dat hare aandoeningen haar zouden overweldigen, wendde zij den blik af van het geliefde gelaat, trad terug en liet zich door het venster weder in den tuin neerzakken. „Ik zal hem nimmer wederzien," zuchtte zij, „en toch kan ik niet blijven! Beter gescheiden van de vaderlijke woning, dan levend begraven achter kloostermuren!" En als om zich zelve te bemoedigen, vervolgde zij: „Edward, mijn geliefde, ik kom tot u! De ontvlugte novice drukt gij als uwe gade aan uw hart!"

„Vaartwel, vaartwel," zeide zij in gedachten tot alle plaatsen van het park, tot alle boomen en bloemen en tot het priëel, waarin zij den eersten kus van Edward ontvangen had.

Toen zij bij de poort van den tuin gekomen was, wierp zij zich op de kniën, kuste den grond, den dierbaren vadergrond en zeide: „vaarwel, mijn vaderland! Mijn voet zal u niet meer betreden en mijn oog u niet weder aanschouwen; als de morgen aanbreekt, ben ik aan het strand en verlaat voor altijd de vaderlandsche kusten. Maar mijne gedachten zullen bij u zijn, mijn ongelukkig vaderland, en verre van u verwijderd zal ik uwer gedenken. Vaarwel!"

Thans verliet zij het park en vervolgde moedig haren weg. Toen het in het Oosten begon te dagen, stond zij aan het strand en riep den schipper, om haar met zijne schuit aan boord der stoomboot te brengen, die reeds haar eerste signaal tot vertrek naar Liverpool gegeven had, en spoedig

voerden de golven haar verre weg van de vaderlandsche stranden, om nieuwe gevaren te gemoet te gaan.

XVIII.

De zucht naar wraak.

Arm in arm wandelden lord en lady Landstown in de lanen van hun park op en neder.

„Uw lief gelaat wordt bleeker, mijne Eleonora," zeide de lord, „laat ons hier in dit priëel een weinig uitrusten!"

Eleonora zag hem teeder aan en knikte toestemmend.

Hierop geleidde de lord zijne gade het priëel binnen, en namen er te zamen plaats op de zachte rustbank, die daar stond. Naauwelijks echter waren zij gezeten, of Nordheim kwam eene visite bij hen afleggen en trad binnen. Toen deze eenige oogenblikken bij hen gezeten had, kwam een bediende berigten, dat er iemand was, om den lord te spreken; deze verwijderde zich hierop met de belofte, dat hij spoedig zou terug komen, en liet Nordheim en Eleonora alleen.

Beiden traden thans buiten het priëel en wandelden een tijd lang zwijgend naast elkander voort; vervolgens vroeg Eleonora bedeesd: „hebt gij Dassa gesproken?"

„Nog niet," antwoordde Nordheim, „ik zag hem sinds gisteren, toen hij naar u ging, om u de brieven te brengen, niet weder."

„Zoo weet gij derhalve niet," zeide Eleonora bekommerd, „dat hij u misleidde, en dat hij mij de brieven niet gegeven heeft."

„En onder welk voorwendsel heeft de ellendeling u die geweigerd?" vroeg Nordheim driftig.

Hoe kunt gij gelooven," antwoordde de lady bitter, „dat hij het voor noodig houdt, zich tegenover mij van voorwendsels te bedienen? Hij wil niet; dat meent hij is voldoende, ja hij dreigde mij, ingeval gij hem nog eenmaal dergelijke voorslagen deedt, aan mijnen gemaal alles te zullen verraden!"

„Kom gij zelf hem voor!" riep Nordheim snel. „Openbaar gij zelf aan uwen gemaal alles en leg uw hart voor hem bloot!"

„Dat nimmer," riep Eleonora verbleekende, „ik zou het niet kunnen verdragen, zijnen toornigen blik op mij gevestigd te zien, en hem om vergeving te moeten smeeken. Ach, als de liefde eerst vergeven moet, is zij de ware liefde niet meer! Neen, neen, alles wil ik doen en dulden, maar dit niet! O verlang niet van mij, dat ik voor mijnen gemaal zou moeten bloozen!"

„En wat denkt gij nu te doen?" vroeg Nordheim.

„Ik weet het niet," zeide zij vol vertwijfeling. „Gij alleen kunt mij raden en helpen."

Vervolgens bleef zij voor Nordheim staan, zweeg een oogenblik en vroeg bevend: „weet gij alles?"

Nordheim begreep haar, en daarom zeide hij schier even zacht en verlegen als zij: „ik weet dat Dassa wreed genoeg was, u het dierbaarste wat eene vrouw bezitten kan, te ontnemen, dat hij eene moeder van haar kind beroofde."

„Waar is mijn kind?" vroeg Eleonora snel. „Leeft het, zal ik het wederzien?

„Hij gaf het aan eene bedelares!"

„Hier, hier in Londen?" vroeg Eleonora bevende van ongeduld. „O mijn kind, waar..."

Zij kromp in een, de adem stokte in hare borst, verstijfd van schrik zag zij de laan in, aan welker einde zij eene mannelijke gestalte gewaar werd, en zeide zacht: „hij is het, Giuseppo komt."

Vervolgens keerde zij zich tot Nordheim en zeide snel: „hij komt, hij komt. Op mijne kniën wil ik hem bezweren, dat hij mij mijn kind geeft, ik gevoel moed en kracht in mij. Wacht hier in den tuin op mij!"

Zoo sprekende snelde zij de laan in, Giuseppo te gemoet, die haar met een bitteren glimlach de hand reikte en zeide: „gij komt mij heden met een haast te gemoet, als waart gij nog Eleonora Landstown, en ik uw maestro en minnaar Giuseppo."

Eleonora antwoordde met eene fierheid en eene waardigheid, waaraan hij geen wederstand vermogt te bieden: „volg mij naar mijne kamer." En zwijgend vergezelde Giuseppo haar derwaarts.

„Wat wilt gij van mij?" vroeg hij barsch, toen zij hier

aangekomen waren, en Eleonora, diep ontroerd, op den divan nederzonk.

„Ach, hij vraagt nog wat ik wil," zeide zij als tot zich zelve, „en hij kent toch mijn hartzeer en verdriet."

Giuseppo herhaalde zijne vraag, en Eleonora, smeekend hare handen tot hem opheffende, zeide: „Giuseppo, wat ik wil? Mijn kind wil ik hebben, mijn dierbaar kind!"

Giuseppo lachtte luidkeels en zeide schamper: „uw kind! Vraag toch den lord, uwen gemaal, naar uwe kinderen."

„O grief mij thans niet!" smeekte Eleonora. „Gij weet het, Giuseppo, welk kind ik bedoel, het is uw kind, waarnaar ik verlang."

„Het is een kind, wiens vader gij verraden hebt," zeide Giuseppo.

„Dat is mijne schuld," riep Eleonora, „en zwaar boet ik daarvoor ieder oogenblik mijns levens. Giuseppo, heb medelijden met de smart eener moeder."

„Gij lijdt dus werkelijk?" vroeg Dassa.

„Of ik lijd?" zeide zij. „Zie mijne bleeke wangen, mijne vermagerde gestalte, o kondet gij mijn verscheurd hart zien, gij zoudt niet vragen of ik lijd! Wees grootmoedig, grootmoediger dan ik was jegens u! Geef mij mijn kind! Gij, gij hadt ook eene moeder, zij heeft u gedragen onder haar hart, zij heeft u gevoed met haar bloed en leven, zij heeft voor u gezorgd en gansche dagen voor u gezwoegd en gansche nachten voor u gewaakt. Gij waart haar geluk en haar leven, Giuseppo, denk aan de liefde uwer moeder en heb medelijden met mij!"

Terwijl zij aldus sprak, namen Giuseppo's gelaatstrekken van lieverlede eene zachtere uitdrukking aan; het beeld zijner moeder, zoo lang door hem vergeten, rees weder voor zijnen geest, en hij keerde zich om en zeide zuchtend: „*oh mia cara madre!*"

Het ontging Eleonora niet, dat hare woorden Dassa diep getroffen hadden. „Gij zucht, gij denkt met droefheid aan uwe moeder?" vroeg zij verheugd, en voor hem nedervallende op hare kniën, riep zij: „Giuseppo, denk aan uwe moeder, heb om harent wil medelijden met eene moeder. Gij zijt een man, gij kunt niet begrijpen, wat eene moeder lijdt, die haar kind, het leven van haar leven missen moet.

*

Giuseppo, het is mijn eenig kind! O geef het mij terug, vorder daarvoor alles wat ik bezit, vorder mijn leven, daar is het! Doch laat mij in de armen van mijn kind sterven. O als gij wist, hoe groot en heilig de liefde eener moeder is! Maar gij weet dit, want gij hebt immers ook eene moeder gehad. Zij is gestorven, uwe moeder, maar Giuseppo, zij ziet in dit oogenblik op u neder, ja en ik weet het, zij zegent u, als gij u over eene moeder ontfermt. Giuseppo bedenk, dat uwe moeder u nabij is en wees barmhartig!"

En Giuseppo dacht aan zijne moeder; hij herinnerde zich, hoe zij vaak om hem te voeden, zelve honger geleden, hoe zij vaak om hem zacht te laten rusten, zelve op stroo geslapen had; hij herinnerde zich, hoe zij stervend zijne hand genomen en met brekende oogen zijnen naam genoemd had.

En terwijl dit alles voor zijnen geest trad, gevoelde hij zich weemoedig aangedaan en zeide: „gij deedt wel, mij aan mijne moeder te herinneren. Ja, deze heeft mij tot haren jongsten snik toe opregt bemind. En nu ik mij dat herinner, wil ik u zeggen, wat ik van uw kind weet. Op den dag uwer verloving," vervolgde hij, „nam ik uw kind en gaf het aan eene bedelares, die onder hare gelijken bekend staat onder den naam van duivelsche Lize, zij woont Troadstreet, No. 17. Wend u tot deze en zoek met het lot van uw kind bekend te worden, wat mij tot hiertoe niet gelukken wilde."

Eleonora, die nog altijd voor Giuseppo geknield lag, had met ingehouden adem naar zijne woorden geluisterd. Nu vloeiden de tranen langs hare wangen, en Giuseppo's hand aan hare lippen drukkende, zeide zij: „ik dank u! Grootmoedig hebt gij u over mijn lijden ontfermd. Ik zal mijn kind vinden, al moest ik zelve het hol dezer bedelares binnen dringen. Ja, dat zal ik doen, want moederliefde trotseert alles, en vreest niets."

Vervolgens stond zij op, en uit eene lade een kostbaren brillanten ring nemende, gaf zij dien aan Giuseppo en zeide: „draag dien tot eene herinnering aan dit oogenblik."

In Giuseppo's hart was intusschen de oude wraakzucht weder boven gekomen, en het hoofd fier achterover werpende, zeide hij: „overigens zal u dit weinig helpen, de duivelsche Lize is dood, en daarenboven heb ik nog altijd

uwe brieven tot eene gedachtenis, en zal die later aan uwen gemaal mededeelen."

Op dit oogenblik kwam de kamenier haastig binnen stuiven en riep: „de lord komt! Maak dat gij ontvlugt! De lord komt!"

Eleonora keerde zich trotsch naar haar toe en vroeg ernstig: „en wie moet ontvlugten, als mijn gemaal komt? Ik heb niets voor hem te verbergen. Blijf, signor Dassa!"

Giuseppo begreep maar al te wel de voor Eleonora zoo beleedigende vermoedens der kamenier, en daarom zeide hij: „waarom zoudt gij voor uwe trouwe kamenier iets verborgen houden? Zij zal ons niet verraden." En zich tot deze wendende, zeide hij: „spoedig, spoedig mijn kind, verberg mij, opdat de ijverzuchtige gemaal mij hier niet aantreffe!"

De vrouw trok hem door eene zijdeur mede; Eleonora echter bevende van toorn en gekrenkten trots, zeide droevig: „ook dit nog, voor mijne bedienden moet ik het oog neerslaan, als onderhield ik met dezen ellendeling eene geheime liefde."

Toen evenwel op dit oogenblik haar echtgenoot de kamer binnentrad, wierp zij zich met een luiden kreet aan zijn hart en omklemde hem vast met hare armen.

XIX.

De matroos.

Toen de lady hem verlaten had, wandelde Nordheim, op hare terugkomst wachtende, in diepe gedachten verzonken in den tuin op en neder. Spoedig echter werd hij in zijne overpeinzingen gestoord door naderende voetstappen, en toen hij zich omkeerde, bespeurde hij een jong matroos, wiens donkere gloeijende blikken op hem gevestigd waren, en die hem naar lady Landstown vroeg.

„Dan moet gij u tot den portier wenden, mijn jonge vriend," zeide Nordheim, die voornemens was verder te gaan.

De jonge matroos greep driftig zijne hand en zeide op smeekenden toon: „laat mij niet aan mij zelven over, en geloof mij, als het zulk eene ligte zaak ware, door den portier toegang tot de lady te verkrijgen, zou ik u niet lastig vallen. Deze man echter wees mij af en gaf mij te kennen,

dat de lady geene matrozen ontving. „Trek gij u mijne belangen aan," vervolgde hij, „er ligt iets in uw oog, dat mij vertrouwen inboezemt. Breng gij mij, mijnheer, bij lady Landstown, die ik reeds vruchteloos te Londen zocht. Men zeide mij daar in het hotêl, dat zij zich op haar landgoed bevond, en ik ben hier naar toe gekomen, omdat het geluk mijns levens er van afhangt, dat ik haar spreek."

„Gij zijt al zeer vrijpostig voor iemand van uwen stand," zeide Nordheim, die den jongen vreemdeling opmerkzaam beschouwde, en deze sloeg voor zijn blik de oogen schaamrood neder.

„Hoe," vervolgde Nordheim glimlachend, en zijn blik scheen door de kleeding des vreemdelings, die hij reeds voor eene vermomming begon te houden, te willen heendringen, „hoe, een matroos, en gij wordt schaamrood, en reeds op uwe jaren hebt gij het tot matroos gebragt, terwijl uw kin nog zoo zacht is, als die van een meisje en gij mij voor kajuitsjongen nog te min toeschijnt? Met welk schip zeildet gij rondom de wereld? Het moet eene verduiveld ligte brik geweest zijn, waarop gij als matroos dienst gedaan hebt?"

De vreemdeling sloeg den blik op, en zijne groote door tranen verduisterde oogen smeekend op Nordheim vestigende, zeide hij: „o heb medelijden met mij!"

„Hoe," riep Nordheim deelnemend en greep de hand van den vreemdeling, „tranen? Kon mijne onschuldige scherts u beleedigen? Vergeef mij. Wie gij echter zijn moogt, zeker zijt gij niet diegene, die gij schijnen wilt."

„Breng mij bij de lady," smeekte de vreemdeling.

„En waarom niet bij den lord?" vroeg Nordheim.

„Ook naar hem, als gij wilt!" antwoordde de onbekende en voegde er verlegen bij: „doch het zou mij aangenaamer zijn, eerst met de lady te spreken."

Nordheim's uitvorschende blik nam de gestalte des vreemdelings op, die sidderend en blozend naast hem stond; vervolgens zeide hij, plotseling een beleefden toon aannemende: „gij bloost, zoo als slechts een meisje en wel een onschuldig meisje blozen kan. Vertrouw mij! Sinds lang gewoon mij op de gelaatkunde toe te leggen, meen ik ook u te verstaan en te begrijpen."

„Breng mij bij de lady!" was de herhaalde bede.

„Ik begrijp dat de vrouw slechts de vrouw vertrouwen kan," zeide Nordheim en terwijl hij den vreemdeling den arm bood, vervolgde hij: „welaan dan, ik breng u naar lady Landstown, want daar zie ik het bezoek, dat zij bij zich had, haar verlaten, en dus zullen wij haar niet hinderen; maar zie, daar komt de lady ons reeds te gemoet."

De vreemdeling rukte zich van Nordheim los en snelde naar de lady heen, die, verschrikt eene schrede achteruitgaande, niet wist, wat deze zonderlinge verschijning te beduiden had.

Thans had hij de lady bereikt, en met den luiden kreet op de lippen: „tante Eleonora, red, o red mij!" zonk hij voor hare voeten neder.

„Mijn God, deze stem!" riep Eleonora verbaasd.

„Ik ben het, herkent gij mij niet? Herkent gij uwe Effie niet?" riep deze.

„Ja, gij zijt het!" riep Eleonora, „mijne dierbare Effie, die ik voor eeuwig meende verloren te hebben. Kom aan mijn hart!"

Nordheim, die inmiddels nader bij was gekomen, zeide glimlagchend: „zoo was derhalve deze matroos eene jonkvrouw uit het klooster?"

Effie's krachten echter begaven haar; het begon voor hare oogen te schemeren en zij viel in onmagt.

Nordheim nam de bewustelooze in zijne armen en droeg haar in huis, en in het boudoir der lady.

Ook de lord was binnen getreden, en aan hunne vereenigde pogingen gelukte het spoedig, Effie weder bij te brengen. Zij sloeg de oogen op, blikte om zich heen en riep: „tante Eleonora, ik ben vrij!"

Nordheim, die geen lastig getuige wilde zijn van de vertrouwelijke mededeelingen van Effie, vertrok en begaf zich naar zijn logement, waar hij, ofschoon hij er zich zelden bevond, toch altijd zijn domicilie hield, en de gelagkamer binnen tredende, vond hij daar Armand en Giuseppo.

„Welkom, welkom!" riep Armand. „Waarachtig ik geloofde, dat gij in een uwer zinsverrukkingen, waaraan immers zoo als men zegt, alle Duitschers lijden, ten hemel gevaren waart, en nu zie ik u hier op aarde in volmaakten welstand terug."

„Ook uw gelaat getuigt van uwen welstand," antwoordde Nordheim en nam plaats.

„Dat verwondert mij waarlijk," riep Armand, „bij zooveel werk en zoo velerlei bemoeijingen, als ik in de laatste dagen gehad heb."

„Gij hebt dus altijd uwe plannen nog niet opgegeven?" vroeg Nordheim.

Armand greep zijne hand en zeide: „als een Fransch-man bij zich zelven gezworen heeft een bepaald doel te bereiken, kan slechts de dood hem in de uitvoering verhinderen."

„Ook is menig doel, dat men zoekt te bereiken van zoo gevaarlijken aard," antwoordde Nordheim veel beteekenend, „dat het of den dood brengt of geeft."

„Zoodanig is het mijne," riep Armand, „en zulk een doel alleen is eenen man waardig. Ha, iedere seconde den dood voor oogen te zien, iedere seconde alles te kunnen verliezen, dat versterkt de kracht, dat maakt het hart moedig, dat maakt het doel, hetwelk men zich voorstelt, eerst regt aanlokkelijk!"

„Als ten minste het doel zooveel inspanning waardig is," viel Nordheim hem in de rede, „laat mij openhartig zijn mijnheer! Ik vrees dat gij een pad betreden hebt, waarop ongeluk en verderf u wachten. Gij zult met al uwe plannen niets bewerken!"

„Dat zullen wij zien!" riep Giuseppo.

„En als gij het ziet, zal het te laat zijn," vervolgde Nordheim met vuur, „de wereld is nog niet rijp voor vrijheid en voor hetgeen de besten onder u willen, voor eene republiek; gij zult den eenen vorst verjagen, om den anderen op den troon te plaatsen en daarmede niets winnen. Eerst wanneer een geheel volk als een eenig man opstaat en voor zijne regten strijdt, zal het die verkrijgen; alvorens het echter zoo ver komt, moet het volk zelf nog geheel anders worden, het moet zich uit den staat der kindschheid opheffen en mannelijke kracht ontwikkelen!"

„Wij zullen zien," zeide Armand, „wie gelijk heeft, gij of ik!"

„Ja wij zullen zien," herhaalde Nordheim bedaard, „tot zoo lang willen wij niet twisten!"

Hij knikte hen beiden vriendelijk toe en verliet het vertrek, om zich naar zijne kamer te begeven.

Op den weg derwaarts ontmoette hem de Oostenrijksche officier Albert Fahrenberg, en Nordheim gewaar wordende riep hij levendig: „een verzoek! Zeg mij den naam der dame, met wie ik u gisteren in Hydepark zag rijden!"

„'t Was dezelfde dame," antwoordde Nordheim, „die ik eenmaal het geluk had uit een groot gevaar te redden. Gij herinnert u nog wel de dame, wier paarden op den hol gingen?"

„En die gij bewusteloos hier binnen droegt," viel Fahrenberg hem in de rede, „ja wel, ja wel, ik herinner mij haar. En reeds toen," vervolgde hij zachter, „ontstelde mij de uitdrukking harer oogen en herinnerde mij" — plotseling afbrekende, keerde hij zich tot Nordheim en vroeg: „de naam dezer dame?"

„Zij heet Amelia Stopford."

„Zonderling, zonderling!" zeide Fahrenberg, „zulk eene vreeselijke gelijkheid, en toch is zij eene Engelsche!"

„Gij dwaalt, de dame is" — hier viel Nordheim zich zelven in de rede, en als of iets anders hem in de gedachten schoot, vervolgde hij: „als gij het verlangt, zal ik u aan de dame voorstellen en wil haar nog heden om hare toestemming daartoe verzoeken."

Fahrenberg was zeer verheugd over dit voorstel, en met de belofte, dat hij morgen het antwoord der barones van Nordheim zou komen afhalen, namen zij afscheid van elkander.

Nordheim was nu alleen, en in zijne kamer op en neder wandelende, scheen hij in diepe gedachten verzonken te zijn. Eensklaps bleef hij voor een schoon meisjesportret, dat boven den wand hing, staan, en hij zeide op bitteren toon: „nog altijd dezelfde schoone oogen, dezelfde aanvallige glimlach? Zoo overtreft dan de schijn de werkelijkheid, en om dat goed te leeren begrijpen, deed ik er wel aan, uwe beeldtenis mede te nemen Cecilia, ten einde mij dagelijks te herinneren, hoe alles hier beneden wisselt en verandert. Ja, uw leerling ben ik, en naar ik hoop een vlijtig en opmerkzaam leerling. Ga heen, mijne meesteres, zie Amelia's rood geschreide oogen, haar droevig glimlagchen en vraag haar naar de oorzaak van haar verdriet, zij zal u zeggen,

dat haar geliefde haar in de leer der onbestendigheid en wisselvalligheid onderwees, en dat zij die uit zijne verkoeling heeft opgemaakt, uit de verkoeling, welke hij van u geleerd heeft."

Hij zweeg en ging eene geruime poos sprakeloos op en neder; vervolgens fluisterde hij zacht: „ik bemin haar niet meer! Neen, Amelia, ik gevoel niet langer liefde voor u, en toch is het pikant, de doode en te gelijk de levende vrouw van een ander in zijne armen te houden. Als ik daaraan denk, en als, gelijk ik schier gelooven moet, Fahrenberg geene spookgestalten, maar werkelijkheid ziet, en Amelia zijne door hem vermoorde vrouw is, dan verbeeld ik mij schier, dat ik haar weder even vurig bemin, als toen ik haar het eerst ontmoette. Ja, mijn hart verlangt weder haar te zien. Daarom spoed ik mij tot haar."

XX.

Het wederzien.

„Hij is het, hij komt," riep Amelia. Zij had in de voorkamer zijne voetstappen gehoord en vloog hem ijlings te gemoet. „Zijt gij daar, mijn geliefde, heb ik u weder!"

En toen Nordheim haar in zijne armen drukte, gevoelde hij met dankbare blijdschap, dat de gloed harer liefde zich ook aan zijn hart mededeelde en hij bedekte haar gelaat met zijne kussen.

Eenige oogenblikken later reden zij te zamen naar lord en lady Landstown, en Nordheim vertelde Amelia onder weg het gebeurde met Effie, de nicht des lords.

„Als alles mij niet bedriegt," besloot Nordheim zijn verhaal, „dan is dit meisje de geliefde van den zwaarmoedigen Ierlander, van wien ik u vroeger vertelde."

„Dan zal zij derhalve," zeide Amelia, „hier met hem vereenigd worden en zoo het bewijs leveren, dat het niet altijd waar is, wat Shakespeare zegt: de stroom der trouwe liefde is zelden zacht!"

„Integendeel bevestigt Macdeam dat woord," zeide Nordheim, „want deze stroom voerde den ongelukkige verre weg naar Amerika. Toen hij vernomen had, dat Effie Landstown in een klooster gegaan was, verliet hij Enge-

land; en dit is het juist, waarop mijn vermoeden gegrond is."

Het rijtuig hield stil, zij traden het hotel binnen en werden in de salon door den lord en de lady welkom geheeten. Nog eenen derden persoon troffen zij er aan, die door den lord aan hen werd voorgesteld, als zijne nicht Effie Landstown.

Terwijl het gezelschap vertrouwelijk met elkander zat te praten, zeide Nordheim tot Effie: „als ik uw accent hoor, herinner ik mij iemand uwer landgenooten, die juist even zoo sprak en welligt uit den omtrek, waar gij woont, afkomstig is."

„Zekerlijk die heer uit Ierland," zeide Eleonora „met wien gij ons in kennis bragt?"

„Dezelfde," antwoordde Nordheim, „en hij staat op dit oogenblik zoo duidelijk voor mij, dat ik meen, hem werkelijk te zien met zijne sombere oogen en droevige gelaatstrekken!"

„Was hij dan zoo ongelukkig?" vroeg de lord.

„Zeker was hij het, of scheen hij het te zijn, en dat hij aan niemand zijn leed klaagde maar het in stilte droeg, juist dat trof en roerde mij altijd."

„En waar bevindt zich deze droefgeestige Ierlander thans?" vroeg de lord.

Nordheim wierp een snellen en onderzoekenden blik op Effie, die reeds eene geruime poos met de meeste aandacht naar zijne woorden luisterde; daarna zeide hij: „eene droevige tijding uit zijn vaderland maakte hem schier wanhopig, en bewoog hem Engeland voor goed te verlaten. Hij had thans, gelijk hij mij bij het afscheid nemen zeide, alle hoop opgegeven en wilde nu in verre landen den dood zoeken. Hij begaf zich eerst naar Hamburg, waar nog een broeder van hem woont, en zal alsdan naar Amerika gaan."

„Arme man!" zeide Eleonora, „maar hij dwaalt, als hij de smart denkt te ontvlugten, die hem toch volgen zal, waar hij ook heen gaat. Doch," vervolgde zij en keerde zich tot Effie, „het komt mij voor, dat gij dezen ongelukkige moet kennen! Ik herinner mij zoo even, dat hij mij naar u vroeg, juist op den dag, toen wij van uwen vader de tijding ontvangen hadden, dat gij als novice in het klooster waart opgenomen, en ik deelde dit dien vreemdeling mede."

„En den anderen morgen reeds," zeide Nordheim ernstig „verliet Macdeam Engeland."

„Macdeam!" riep Effie verbleekend en vloog van haren stoel op. „Hij is het! Ja, mijn geliefde, mijn dierbare Edward is het!"

„En gij zaagt hem en gij hoordet zijne stem?" vroeg zij aan Nordheim. „O wat ben ik ongelukkig," vervolgde zij. „Weet dat ik Macdeam boven alles ter wereld bemin. Zijn beeld vergezelde mij in het klooster. Aan hem dacht ik wakende en droomende, om zijnentwil verliet ik heimelijk het klooster en trotseerde alle moeijelijkheden en gevaren. En nu is dit alles te vergeefs, moet ik dus niet weenen?"

Te vergeefs zocht de lord haar gerust te stellen met de belofte, dat hij reeds des anderen daags naar Ierland zou vertrekken, om bij haren vader vergiffenis voor haar te smeeken en hem om zijne toestemming tot een huwelijk met Macdeam te verzoeken, dien hij terstond uit Amerika zou terugroepen.

„Hem terugroepen, als misschien reeds de wateren hem verzwolgen hebben!" zeide Effie bitter.

Nordheim greep Effie's hand, en die eerbiedig aan zijne lippen drukkende, zeide hij: „moet ik u, die eene heldin in de liefde zijt, nog aanmanen, om het geloof aan de kracht der liefde te bewaren? Wees moedig, mijne waardste! De liefde, die kloostermuren trotseerde, zal u ook den weg tot uwen minnaar leeren vinden."

Effie zag hem met een vergenoegden lach aan en zeide: „gij hebt gelijk!" Vervolgens ging zij, in diepe gedachten verzonken, de kamer op en neder.

„Mogelijk hebt gij de goedheid," zeide de lord tot Nordheim, „om aan Macdeam te schrijven?"

„Gaarne, en ik denk, dat hij dezen brief nog bij zijnen broeder te Hamburg zal ontvangen," antwoordde Nordheim.

Effie scheen thans een bepaald besluit genomen te hebben, en zich trotsch en fier oprigtende, zeide zij op schier gebiedenden toon: „laat dit alles wachten tot morgen! Morgen zullen wij weten wat ons te doen staat!"

Vervolgens keerde zij zich om en verliet het vertrek.

Terwijl lord Landstown zich tot Amelia wendde en zich verontschuldigde over dit zonderlinge tooneel, zeide de lady

zacht tot Nordheim: „ik heb het eerste spoor van het bestaan van mijn kind gevonden, en morgen zal ik meer trachten uit te vorschen!"

De plaats gehad hebbende scène had echter een nadeeligen invloed gemaakt op de stemming van het gezelschap. De vrolijke toon was er uit verdwenen, en spoedig namen Amelia en Nordheim afscheid van den lord en zijne gemalin.

Toen het rijtuig voor haar hôtel stil hield, draalde Amelia om er uit te stappen, en zag Nordheim vragend en tegelijk smeekend aan.

Nordheim moest dezen blik verstaan hebben, want hij knikte haar glimlagchend toe, sprong uit het rijtuig en Amelia zijnen arm biedende, geleidde hij haar de breede trappen van het hôtel op en bragt haar in hare vertrekken.

In haar boudoir aangekomen, wierp Amelia zich aan zijne borst, en hem innig omhelzende, zeide zij vol blijdschap: „ik dank u, mijn geliefde! Ik dank u, dat gij mij vergezeldet, en mij niet, zoo als reeds zoo vele dagen, voor mijn hôtel verliet, en aan de troostelooze eenzaamheid overgaaft!"

„Ik ben gierig voor ons zelven," zeide Nordheim. „Geen genot is onuitputtelijk, geen geluk zonder einde; wij willen daarom het genot en het geluk met geene verkwistende hand verspillen, maar spaarzaam zijn met beiden!"

„Ik kan thans niet blijven, want men wacht op mij. Doch alvorens heen te gaan, heb ik u iets te verzoeken. Ik gaf aan een mijner kennissen mijn woord, hem op dit uur bij u te brengen, en als gij het veroorlooft, ga ik heen, om mijn gegeven woord gestand te doen."

„Hoewel het zamenzijn met u alleen mij veel aangenamer is," antwoordde Amelia min of meer smartelijk, „wil ik toch niet weigeren, uwen vriend bij mij te zien."

„Bereid er u echter op voor, dat deze vreemdeling misschien voor u een persoon is van groot gewigt," zeide Nordheim en verliet Amelia.

Met een voor haar zelve onverklaarbaar angstig gevoel wachtte zij op zijne terugkomst, en toen zij thans in de voorkamer naderende voetstappen vernam, toen de bediende haar de tegenwoordigheid van Nordheim en een vreemdeling kwam berigten, moest zij sidderend in haar leuningstoel achterover gaan zitten, en had naauwelijks kracht om op te staan, toen de beide heeren nu hare kamer binnentraden.

Zij dacht er niet aan, den vreemdeling aan te zien, want zij meende, slechts op het gelaat van haren geliefde de reden te kunnen ontdekken van hare zonderlinge onrust.

„Heer Albert van Fahrenberg!" zeide Nordheim, haar den vreemdeling voorstellende.

Amelia kromp ineen en sloeg hare ontstelde blikken op den vreemdeling. Deze stond ademloos en bleek voor haar en keek haar aan met killen schrik, als ware het eene vreeselijke spookgestalte, die daar op den divan zat.

Een oogenblik zagen zij elkander aldus aan; vervolgens drukte Amelia hare hand tegen haar hart, hare wangen verbleekten, en op hartverscheurenden toon riep zij: „hij is het!" en zonk bewusteloos achterover.

Fahrenberg boog zich over de bewustelooze heen en keek haar lang en onderzoekend aan. Zijne gelaatstrekken namen eene zachte, schier blijde uitdrukking aan; tranen vloeiden uit zijne oogen, hij zag ten hemel met een blik vol dankbaarheid en blijdschap, en zijne handen vouwende, als wilde hij bidden, stond hij daar stom en zwijgend.

Daarna keerde hij zich tot Nordheim, die, zelf ontroerd, niet waagde dit tooneel te storen, en met eene van vreugde bevende stem zeide hij rustig: „het is mijne vrouw, ik heb haar dus niet vermoord! Het is mijne vrouw!"

XXI.

Moederliefde.

Den volgenden morgen trad lord Landstown reeds vroegtijdig in reisgewaad de slaapkamer zijner gemalin binnen. „Wilt gij reeds vertrekken?" vroeg Eleonora droevig en drukte hem aan haar hart.

„Ik moet, mijne Eleonora," antwoordde de lord. „Hoe meer ik er over nadenk, hoe meer ik gevoel, dat het mijn pligt is, om zelf naar mijn broeder te gaan en hem van Effie's vlugt te verwittigen, alsmede om hem over te halen dat hij zijne toestemming geeft tot haar huwelijk met Macdeam."

„En zoudt gij dat niet schriftelijk kunnen doen? Zou een brief niet voldoende zijn?"

„Een gesproken woord heeft altijd meer invloed dan een geschreven woord. Daarom, mijne geliefde vrouw, laat mij gaan en mijn pligt doen."

„Wanneer komt gij terug, mijn geliefde?" vroeg Eleonora, hem met hare groote donkere oogen teeder aanziende.

„Over eene week ben ik zeker terug," zeide de lord, en dit gezegd hebbende, nam hij hartelijk afscheid van zijne gade en verliet het vertrek.

„En nu aan het werk!" sprak Eleonora tot zich zelven, toen haar echtgenoot afgereisd was. „Geen oogenblik mag ik langer verloren laten gaan, want ieder oogenblik kan mijn kind sterven!"

Uit eene geheime lade van hare schrijftafel haalde zij nu een brief te voorschijn, en fluisterde: „daar is het! De aanwijzing, die Giuseppo mij gegeven heeft! Hij vermoedt niet en zal het nimmer vernemen, dat ik zelve mij aangord, om mijn kind te zoeken." Zij sloeg den brief open en zeide: „maar ik moet het nog eenmaal lezen, om het goed in mijn geheugen te prenten," en zij las: „duivelsche Lize is te bevragen in de kleine Troad-street. Men komt daar op de volgende wijze: — beter is het" viel Eleonora hier zich zelve in de rede, „dat ik den brief mede neem en naauwkeurig den weg volg, die mij daarin wordt aangewezen."

Zij schelde, en toen hare kamenier binnentrad, zeide zij: „Betsy, ik heb heden een dienst van u te vragen, en als ik daarbij op uwe geheimhouding rekenen kan, en als gij stipt volbrengt, wat ik u beveel, kunt gij u van eene groote belooning verzekerd houden."

Betsy beloofde haar onvoorwaardelijke gehoorzaamheid, en Eleonora vervolgde: „breng mij oogenblikkelijk uwe slechtste kleêren. Haast u!"

Toen Betsy met deze kleêren terug kwam en verwonderd vroeg: „beveelt uwe lordschap, dat ik die hier aantrek?" zeide Eleonora: „ik zelve wil die aandoen."

„Maar uwe lordschap," stamelde Betsy.

„Geene maars," viel Eleonora haar in de rede, „ik heb aan die kleêren behoefte. Kom, en leen mij de behulpzame hand."

Moet ik deze schoone lokken ook wegbergen?" vroeg Betsy.

„Wel zekerlijk," antwoordde Eleonora, „open deze doos, gij zult daarin vinden, wat gij behoeft."

„Help hemel," riep de kamenier, „eene zwarte pruik, en die wil uwe lordschap. —"

„Opzetten, mijn kind," antwoordde Eleonora, en nam haar uit Betsy's handen.

Toen eindelijk het toilet voltooid was, en Eleonora zich zelve in den spiegel beschouwde, dwong de volkomene onkenbaarheid van haar gelaat en de verkleeding zelve haar een glimlach af, en Betsy zeide lagchend: „uwe lordschap moge mij vergeven, als ik beweer, dat niemand, die haar ziet, haar voor eene lady houden zal!"

„Ook zou ik dit niet gaarne wenschen," zeide Eleonora, „en zette een ouden zijden hoed met veêren op haar hoofd. „Hoor thans mijne bevelen," vervolgde zij, „gij verlaat heden zoo min mogelijk deze vertrekken, zegt aan de bedienden, dat eene ligte ongesteldheid mij aan mijn bed gebonden houdt, laat uit dien hoofde niemand hier binnenkomen, en verraadt door niets, dat ik mij niet op mijne kamer bevind. Het is mogelijk, dat ik niet slechts van daag, maar ook van nacht uitblijf. Ook in dat geval houdt gij u bedaard, en verraadt aan niemand mijne afwezigheid. Zoo gij stipt volbrengt, wat ik u beveel, krijgt gij morgen bij mijne terugkomst honderd pond van mij!"

„Ach," zeide Betsy, „ik wil wel zwijgen, ook zonder geld; doch ik vrees dat uwe lordschap een ongeluk zal overkomen, als zij zoo alleen gaat, de hemel weet, waarheen!"

Toen zij bemerkte, dat Eleonora thans een dolk uit hare secretaire nam en dien vervolgens in haren boezem verborg, brak Betsy in tranen uit en jammerde: „o hemel, uwe lordschap zelve vreest gevaar en wapent zich, en ik, die met mijne gansche ziel aan haar gehecht ben, zou rustig en bedaard zijn? O uwe lordschap," smeekte zij, en zonk op hare kniën, „ga niet, althans niet alleen! Laat ik u vergezellen!"

„Wat ik te doen heb, kan slechts alleen door mij geschieden! Sta op, Betsy!"

Zij bood de weenende goedig hare hand, en haar opheffende, zeide zij: „bewijs mij uwe liefde, door stipte volbrenging mijner bevelen, en laat mij nu gaan!"

Betsy snikte luid en Eleonora, die reeds van zins was om te vertrekken, vervolgde: „één ding zou ik bijna vergeten hebben! Daar, neem dezen verzegelden brief! Zoo ik morgen op ditzelfde uur niet terug ben, dan zendt gij dezen

brief naar den heer Nordheim, wiens adres de bedienden kennen. Vaarwel!"

Met vasten tred verliet zij de kamer en kwam door eene zijdeur op straat.

Onbemerkt liep zij de Bondstreet af en hield zich vast verzekerd, dat niemand haar in hare kleedij herkennen zou. Op den hoek der straat, die haar was aangewezen, klom zij in een der aldaar staande cabriolets, en beval den koetsier haar naar Tottenham coard-road te rijden.

Na een uur onophoudelijk doorgereden te hebben, kwamen zij aan de bedoelde plaats. Met haastigen tred snelde Eleonora nu de naauwe smerige steeg in, die haar tot hier toe geheel onbekend was geweest, terwijl zij zorgvuldig naar de nommers der huizen keek.

„Nommer 17, hier is het," zeide Eleonora, en trad door de poort, die aanstond, een langen, duisteren gang binnen, dien zij in vliegenden haast doorwandelde, en aan welks einde zij wederom eene naauwe steeg betrad. Eenige smerige wagens, met magere paarden bespannen, stonden bij den hoek der naastbij gelegene straat; Eleonora beklom een dezer wagens en noemde de plaats, waar zij naar toe wilde.

Eindelijk hield de koetsier stil en zeide tegen Eleonora, dat zij nu op de plaats was aangekomen, waar zij zijn wilde. Toen zij van den wagen geklommen was en den koetsier zijn geld gegeven had, keerde deze haastig om, om zoo spoedig mogelijk weder uit deze gaauwdievenstreek te komen. Eleonora stond thans alleen en sidderde. Welk eene vreeselijke ellende vertoonde zich hier aan haar oog! Aan weêrskanten van de straat zag zij niets anders, dan half vervallene houten hutten, zonder een venster of eenige andere opening dan de half openstaande deuren. Geen teeken van leven, geen geluid, hetwelk de nabijheid van een mensch verried, bespeurde zij om zich heen.

Toen zij thans aan een dezer ellendige hutten het haar aangeduide nommer las, zeide zij: „hier zal ik ten minste weder een menschelijk gelaat zien en eene menschelijke stem hooren!"

Zij klopte op drie verschillende wijzen, zoo als men haar dit berigt had, tegen de deur.

Oogenblikkelijk ging deze open, en een kerel met een gemeen uitzigt en rood haar keek naar buiten, en zeide: „waar

komt gij van daan, en wat wilt gij? Noem eens het parool!"

„Duivelsche Lize!" zeide Eleonora bevende.

„'t Is goed," zeide de kerel, „dat wil zeggen, 't is eigenlijk niet goed. De duivelsche Lize behoort eigenlijk tot een ander gezelschap, maar — kom binnen, en kruip door het gat!"

Eleonora greep naar haar dolk; toen zij zich overtuigd had, dat zij nog in het bezit van haar wapen was, gevoelde zij haar moed herleven en trad door de lage deur de hut binnen.

't Was een donker, armoedig vertrek. Op de houten tafel stond de half geledigde brandewijnflesch, en in een hoek lag een hoop smerig stroo, dat voor bed diende. Daar naast echter zat eene vrouw op hare hurken, die met hare glazige oogen Eleonora aanstaarde en tusschen hare tanden eenige woorden prevelde, welke Elonora niet verstond.

„Kom hier, bezopen beest," bromde de kerel, „en zet uwe verduivelde lange ooren open! Er is wat nieuws Wilt ge niet? Moet ik je eerst met een stok afranselen! Hé?"

't Wijf vloog bij dezc dreigende pantomine van haren man overeind, en nader komende, vroeg zij: „wat nieuws is er dan? En wat wil deze onweêrsvogel hier?"

„Ik kwam om naar de duivelsche Lize te vragen," zeide Eleonora zacht en angstig.

„Is niet hier," bromde het wijf.

„'k Weet dat even goed als gij," donderde de man.

„Ik geef u twintig guinjes, als gij mij bij de duivelsche Lize brengt!"

't Is veel geld," mompelde de kerel tusschen zijne tanden, „doch ik kan u zelf niet bij het wijf brengen."

„Maar van avond op het bal is haar man!" krijschte het wijf, „en als de deern u twintig poppen geeft, willen wij haar naar het bal medenemen!"

„Dat is juist wat ik zeggen wou," zeide de man. „Dat willen wij doen," vervolgde hij, zich tot Eleonora wendende, „wij willen u medenemen naar het bal, en gij zult er eten, drinken en dansen naar hartelust, en er den man van de duivelsche Lize vinden. Maar gij moet uw mond houden! Ik zal zeggen, dat gij mijne nicht zijt, dat gij geen onder-

komen hebt, dat gij bij mij blijft om het handwerk te leeren. Gij moet op dat alles ja zeggen!"

Eleonora beloofde alles naauwkeurig te zullen opvolgen, wat men haar gezegd had, en nu werd dit avontuurlijk en gevaarlijk plan nader besproken.

Vreeselijk waren de nu volgende uren, die Eleonora nog wachten moest, voor dat men zich naar het bal begaf. Eindelijk was dit oogenblik gekomen, en men maakte zich gereed om derwaarts te gaan.

„Doch het zal noodig zijn, dat wij een doek voor uwe kijkers hangen," zeide de vrouw, „want den geheimen weg naar het bal moogt gij niet weten."

„Gij hebt gelijk, wijf!" zeide de man, en Eleonora liet zich nu gewillig blinddoeken.

Daarna nam het paar haar in hun midden en geleidde haar uit de hut door onderscheidene naauwe straten en stegen naar het zoo genaamde hôtel, waar het bal der bedelaars dezen avond zou plaats vinden.

Hier deed het wijf den blinddoek van Eleonora's oogen en terwijl zij haar nogmaals waarschuwde, om zich, als het leven haar lief was, niet als eene oningewijde te verraden, klopte zij op eene bijzondere manier tegen eene deur, waarop eene stem van binnen haar in de gewone dieventaal een woord toeriep, dat de kerel terstond beantwoordde. Hierop werden de grendels van binnen weggeschoven, en de drie aangekomenen traden de zaal binnen.

Toen de portier van het wijf vernomen had, dat „de vreemde jufvrouw" hare nicht was, riep hij met eene donderende stem door de zaal: „*Mr. and Mistres Trumpet, and Miss Sippi Trumpet!*"

XXII.

Het bedelaarsbal.

Ondanks den vreeselijken angst, waaraan Eleonora ter prooi was, moest zij bijna lagchen, toen zij thans het zonderlinge tooneel overzag, dat zich voor hare blikken aanbood.

De wanden dezer zaal, die overigens veel van een stal had, waren schitterend versierd. Men zag hier in bonte verscheidenheid geschilderde coulissen benevens Grieksche tem-

pels, wier voorhangsels niet vergunden, den blik in het binnenste dezer gewijde ruimte te slaan, en achter welke men hoorde lagchen en tieren. Op groote houten armen waren vetkaarsen aangestoken en aan den zolder hingen eenige lampen, die gevuld waren met traan en een dikken walm door de zaal verspreidden.

Langzamerhand werd de zaal voller. Heeren en dames, namen naast elkander plaats op de tribune, en mistress Trumpet fluisterde Eleonora in het oor: „zie, dit zijn allen gewone bedelaars. De meesters in onze kunst hebben ons echter heden een bijzonder feest bereid, en zullen levende beelden voorstellen. Geef acht, nu gaat het er op los!"

De portier bragt zijn vinger aan den mond, en liet een schril gefluit hooren, en terstond werden de voorhangsels voor de tempels, grotten en nissen opgerold. Een algemeene kreet van verwondering klonk door de rijen der toeschouwers bij den aanblik van deze kunstig gegroepeerde levende beelden.

Al deze groepen stelden scènes uit het leven der bedelaars voor. Hier zag men een knaap met een bord voor zijne borst, waarop te lezen stond: „blindgeborene" en daar eene groep wijven, die op de natuurlijkste wijze weenden en jammerden, terwijl achter haar een kerel, die op zijne borst een bord droeg met het opschrift: „doofstomme" de bespottelijkste grimassen maakte, om de weenende vrouwen aan het lagchen te brengen.

Eindelijk klonk de muziek van de houten tribune, en als met een tooverslag veranderde thans het tooneel.

De oogen der blinden gingen open, de kreupelen wierpen hunne stokken weg en traden in de zaal, waar zij met luide vivat's begroet werden. Thans begon men te dansen en daarop volgde een gemeenschappelijke maaltijd.

Toen deze afgeloopen was, naderde Mr. Trumpet voorzigtig Eleonora en fluisterde haar in het oor: „treed gindsche grot binnen, en laat het scherm achter u vallen. Ik zal u terstond met den man van de duivelsche Lize volgen."

Eleonora deed, zoo als Trumpet haar zeide, en weinige oogenblikken later trad deze ook met een anderen kerel de aangeduide grot binnen.

„Zijt gij den man van de duivelsche Lize?" vroeg Eleonora schuchter.

„Och ja," zeide de kerel, „maar het is een groot ongeluk, zulk een dom wijf te hebben, want bijna had zij zich door de speurhonden laten inpakken!"

„Er is verduiveld veel navraag naar de duivelsche Lize," zeide Mr. Trumpet, „voor een paar dagen nog was er een gentleman bij mij, die ook naar haar vroeg."

„En heeft hij haar gesproken?" vroeg Eleonora haastig.

„Neen! Hij wilde niet genoeg betalen," zeide Mr. Trumpet, „hij wilde slechts twintig pond geven. Dat is te weinig, als men daarbij zijn leven waagt."

„Ja, 't is niet gemakkelijk tot Lize toegang te verkrijgen," zeide haar waardige gemaal." Kunt gij *mij* niet zeggen, wat gij weten wilt?"

„Ik wenschte naar het lot van een kind bij haar onderzoek te doen, dat men haar nu vijftien jaar geleden gegeven heeft."

„Ha, de kleine Ellen, weet, dat Lize er zes jaren lang mede gebedeld heeft."

„En waar, waar is het kind?" vroeg Eleonora.

„'k Kan niet zeggen, waar Lize het gelaten heeft. 'k Denk, dat zij het verkocht heeft, maar weet niet aan wien!"

„Breng mij bij haar!" zeide Eleonora, „ik wil trachten, het van haar te vernemen!"

„Als gij moed hebt en veel geld wilt betalen, is het alleen mogelijk, haar te spreken!"

„Ik heb moed den dood te trotseren," zeide Eleonora.

„En hoeveel geld wilt gij betalen?"

„Twee honderd pond zijn voor u, als gij mij bij Lize brengt!"

„Top, dan zal het geschieden!" zeide de man. „Derhalve wilt gij twee honderd pond geven? Maar hoe zullen wij die bekomen? Doch halt! daar valt mij in, hoe dit gaan kan! Trumpet komt bij mij in mijn hok, dat hier naast de zaal gelegen is. Wij gaan echter niet te zamen. Ieder afzonlijk! Geef wel acht op mij," zeide hij tot Eleonora. „Wij keeren nu in de zaal terug, en ik zal door eene andere deur verdwijnen, en door deze deur volgt gij mij eene poos later en eindelijk ook Mr. Trumpet."

Zij traden nu terug in de zaal, en bereikten onbemerkt het vertrek van Lize's man.

„En nu wil ik u zeggen, hoe wij het geld zullen krijgen,"

zeide de man. „Daar," vervolgde hij en gaf Eleonora een smerig stuk papier en een potlood. „Gij kunt toch schrijven? Welnu, schrijf dan aan den eenen of anderen vriend van u, dat hij morgen vroeg ten vier ure met twee honderd pond den man moet volgen, die hem uw briefje brengt, en dat gij niet zult terug keeren, zoolang het geld er niet is. Wilt gij dit doen?"

Eleonora stemde daarin aanstonds toe en schreef nu met eene bevende hand aan Nordheim en smeekte hem, om, zoo haar leven hem lief was, onmiddelijk met de bepaalde som den man te volgen, die hem dit briefje zou ter hand stellen.

Toen zij dit geschreven en het adres van Nordheim op het briefje geplaatst had, nam Trumpet het van haar aan en zeide: „ik zal het voor u wegbrengen, als gij mij tien pond geeft!" Eleonora zeide hem die toe, en met de belofte, dat hij met het aanbreken van den dag op de door de mannen afgesprokene plaats zou wezen, verwijderde Trumpet zich haastig.

„En nu zal ik u zeggen, wat gij te doen hebt!" zeide de man van Lize. „Gij zijt nu hare dochter en wij gaan te zamen, om haar een flesch brandewijn te brengen, wat Kitty nog niet gedaan heeft, daar zij op het bal is. Gij behoeft met geen ander te spreken. Zwijg daarom, want anders zoudt gij, daar gij onze taal niet verstaat, oogenblikkelijk verraden, dat gij hier een vreemdeling zijt, en uw leven, en wat nog meer zegt, ook mijn leven loopt dan groot gevaar. Er staat de doodstraf op, een vreemde daar binnen te leiden! Kom nu en volg mij!"

Door eene andere deur kwamen zij in een donkeren gang en aan het einde van dezen wederom door eene poort op de straat.

„'t Is zoo donker, dat men geen hand voor oogen kan zien," zeide de man, „en ik behoef u daarom niet te blinddoeken. Houd mij vast en ga met mij mede."

XXIII.

De duivelsche Lize.

Zwijgend gingen zij eene geruime poos naast elkander voort

door onderscheidene stegen en sluipbocken, die alleen met dieven en moordenaars bevolkt waren.

Eindelijk stond de man stil en zeide tot Eleonora: „hier zijn wij, waar wij wezen moeten! Nog eens, als gij daar binnen komt en u iemand ontmoet, zeg dan goeden avond, maar in onze taal; zeg dan Kocherem raba! Onthoud dat goed!"

„Kocherem raba! ik zal het niet vergeten," zeide Eleonora bevend.

„Geef nu acht op alles wat ik u zeggen zal, als uw leven u lief is!" vervolgde de man. „Gij moet u houden, als of gij hier goed bekend zijt, en ik durf daarom ook niet met u gaan tot aan de plaats, waar Lize is. Let wel op, ik beschrijf u den weg, die derwaarts voert! Als gij met mij binnentreedt, gaan wij te zamen den gang door tot aan de hoofdschel, waar de lamp brandt. Neem u in acht, dat gij die niet aanraakt, want dan beginnen alle schellen in het huis te klingelen, 't is de alarmschel en het geheele huis komt in rep en roer! Wees op uwe hoede! Dan slaat gij regts om, loopt den langen gang, dien gij daar voor u zult zien, ten einde en drukt tegen de laatste deur. Dan komt gij in de kamer van eene vrouw, die daar de wacht houdt. Zij zal slapen. Wordt zij echter wakker, zeg dan: Kocherem raba, en toon haar de flesch brandewijn, dan zal zij u laten doorgaan. Gij doet nu de volgende deur open en dan zijt gij bij Lize."

„En waar vind ik u," vroeg Eleonora, „als ik terugkeer?"

„Als gij weder bij de alarmschel zijt, hoest dan en ik zal komen! Laat ons thans gaan, maar denk goed om alles, wat ik u gezegd heb."

Sidderend, ademloos trad Eleonora het geheimzinnige huis binnen en waggelde achter haren leidsman voort tot aan de lamp, waar de alarmschel hing. Hier verliet haar de kerel en nu sloeg Eleonora regts om. Gedachtig aan het haar gegeven voorschrift, opende zij de aangeduide deur en was nu in de kamer der vrouw, die de wacht had en op haar strooleger lag te snorken. Reeds had Eleonora de tegenovergestelde deur, die naar het verblijf der duivelsche Lize voerde, bijna bereikt, toen het wijf ontwaakte en Eleonora met woeste oogen aanstaarde.

„Kocherem raba!" zeide Eleonora en liet haar de flesch zien, die zij droeg.

Het wijf prevelde iets, dat Eleonora niet verstond, zonk weder op haar leger neêr en Eleonora trad nu de poort, de zoogenaamde hel — het verblijf der duivelsche Lize — binnen.

Op half verrot stroo zag Eleonora nu een wijf liggen, dat meer van een geraamte, dan van een menschelijk ligchaam had. Eleonora naderde de slapende en maakte haar wakker. Terstond sloeg het wijf de oogen op, en Eleonora, met de flesch in de hand bemerkende, zeide zij: „zijt gij daar, Kitty? Brengt gij brandewijn?" Eleonora, die haar den begeerden drank toereikte, antwoordde: „ik ben Kitty niet."

„Wie zijt gij dan?" zeide het wijf en dronk met lange teugen.

„Ik ben eene ongelukkige moeder, die u naar haar kind komt vragen!" zeide Eleonora. „Herinner u, het kleine kind, dat men u voor vijftien jaren bragt. Het was mijn kind! O om Godswil, zeg mij, waar het is?"

„De kleine Ellen meent gij?" zeide het wijf. „Ja, dat was een regt lief kind!"

„Was?" vroeg Eleonora. „Leeft het niet meer? Zeg, o zeg mij, waar is mijn kind. Drink thans toch niet, maar spreek tot mij. Zeg mij, leeft mijn kind?"

„Ik denk wel, dat het nog leven zal!" zeide het wijf en dronk wederom.

„Het leeft! het leeft!" riep Eleonora vol blijdschap. „Doch waar zal ik het vinden?" vroeg zij aan het wijf. „Waar is het?"

„Dat is moeijelijk te zeggen," antwoordde de oude, „ik weet het zelve ook niet!"

„Gij weet het niet?" zeide Eleonora, „en gij weet toch, dat het leeft?"

„Dat wil zeggen, voor zes jaren, toen ik het voor de laatste keer zag, was het frisch en gezond," antwoordde het wijf.

„En waar liet gij het kind voor zes jaren?" vroeg Eleonora.

„Eene schoone voorname dame heeft het van mij gekocht," zeide het wijf en zonk bedwelmd door den brandewijn achterover op haar leger.

„Eene dame?" vroeg Eleonora, „en hier in Londen?"

„Ja zeker, in Londen, waar anders?" zeide het wijf.

„En hoe heet die dame?" zeide Eleonora op smeekenden toon.

„Zij heeft mij haren naam nooit genoemd," antwoordde het wijf. „Doch laat mij nu met rust, ik wil slapen!"

Zij sloot hare oogen, en reeds na weinig seconden snurkte zij. Eleonora echter hief haar hoofd op en zeide zacht: „ik zal mijn kind vinden! Eene voorname dame heeft het gekocht, het is hier in Londen, ik zal het vinden."

Met zachten tred verliet zij het slapende wijf, ging weder door het vertrek der vrouw, die de wacht had, en snelde door den gang naar de aangeduide plaats. Op het afgesproken teeken kwam haar leidsman van de andere zijde naar haar toe, ging haar vooruit, liep den gang ten einde, en door de poort, die nu aanstond, kwamen zij weder buiten op de straat.

„Gij zijt verduiveld lang weggebleven," zeide de kerel. „Wij zullen werk hebben, om op het bepaalde uur aan de plaats te zijn, waar wij Trumpet met den heer, die het geld brengt, moeten afwachten. Nu, wij moeten bedaard onze wandeling voortzetten."

Eindelijk waren zij gekomen, waar zij wezen moesten. „Zie," zeide de kerel, daar is ook reeds Mr. Trumpet en in de prachtige koets, die daar stil houdt, zal zeker de heer zitten, die het geld heeft."

Terwijl Eleonora hare laatste krachten inspande, snelde zij met gevlengelde schreden vooruit, en thans kwam haar eene fiere mannelijke gestalte te gemoet, die haar zacht in het oor fluisterde: „lady Eleonora, zijt gij het?"

Zij herkende Nordheim's stem, en met een kreet van vreugde zonk zij half bewusteloos in zijne armen.

Voorzigtig tilde Nordheim haar in het rijtuig, en nadat hij aan de mannen de bedongene som gelds betaald had, plaatste hij zich naast Eleonora en beval den koetsier, hen naar Bondstreet te rijden.

Eene geruime poos zaten zij zwijgend naast elkander. Eindelijk brak Eleonora dit stilzwijgen af en zeide op smeekenden toon: „laat op eenigen afstand van mijn hôtel stilhouden, ik zal, om alle opzien te vermijden, alsdan te voet verder gaan."

„Ik vrees, dat de bedienden nog slapen, en dat wij zo

wakker zullen moeten maken, om voor uwe lordschap open te doen."

„Ik heb den sleutel van de zijpoort bij mij," antwoordde Eleonora, „en niemand zal mijne komst bemerken."

Nordheim beval thans den koetsier stil te houden en hielp de lady uit het rijtuig.

Onbemerkt bereikte Eleonora hare vertrekken, en hare slaapkamer binnentredende, ontwaarde zij Betsy, die met hare kleêren aan op haar bed lag te sluimeren en, toen Eleonora haar even aanraakte, plotseling wakker werd.

„O, uwe lordschap is weder behouden teruggekeerd," jubelde de trouwe kamenier en kuste de hand harer meesteres, „de hemel heeft dus mijn gebed verhoord."

„Heeft niemand mijne afwezigheid bemerkt?" vroeg Eleonora.

„Niemand," verzekerde Betsy.

Hierop begaf Eleonora, die uitgeput was van vermoeijenis, zich te bed. Toen zij na eenige uren ontwaakte en zich door den slaap verkwikt gevoelde, herinnerde zij zich plotseling aan hare nicht Effie, en hare kamenier schellende, vroeg zij deze: „of miss Effie reeds wakker was en of deze hare afwezigheid niet bemerkt had?"

„De jonge lady heeft gisteren den geheelen dag hare vertrekken niet verlaten," deelde Betsy haar mede, „en toen zij op mijne herhaalde vraag, die ik voor hare gesloten deur tot haar rigtte, of zij niet ten minste eenige spijs verlangde, altijd niets antwoordde, waagde ik het niet verder, haar te storen."

„Ga oogenblikkelijk naar haar heen," zeide Eleonora, „en verzoek haar, bij mij te komen."

Betsy keerde terug en berigtte, dat de deur nog altijd gesloten was.

„Klop dan zoo lang, tot dat men die opent," beval Eleonora, „en zoo dit geen plaats vindt, bedien u dan van den hoofdsleutel."

Weinige oogenblikken waren verloopen, toen Betsy bleek en sidderend terugkeerde, met het berigt, dat de lady zich niet meer in hare vertrekken bevond, dat de kleederen, die zij gisteren gedragen had, in hare kamer lagen, doch dat het matrozenpak, dat zij bij hare komst droeg, verdwenen

was. Het beddelaken was tot eene soort van ladder gebruikt, en hing buiten het geopende venster, terwijl er een briefje voor lady Landstown op tafel lag.

Eleonora nam dit briefje met eene bevende hand aan, en las: „wees niet boos op mij, geliefde, als ik, even onverwacht als ik kwam, u weder verlaat; de liefde drijft mij voort en de liefde zal mijne leidsvrouw wezen. Als gij deze regelen leest, hebben de golven mij reeds lang van Engelands kusten voortgedreven, en uwe roepstem zal mij niet meer bereiken. Vaarwel, tante Eleonora, bid voor mij!"

„Ach," zuchtte Eleonora, en zonk weenend achterover in haar bed, „ach, de liefde is de zegen, maar tevens de vloek der vrouw."

XXIV.

De echtgenooten.

De ontmoeting van haren echtgenoot Albert Fahrenberg had Amelia diep getroffen, en toen Nordheim, weinige uren nadat hij lady Landstown gesproken had, bij Amelia kwam, vond hij haar bleek en uitgeput op den divan liggen en vroeg deelnemend naar haren welstand.

„Niet mijn ligchaam, mijne ziel is ziek," zeide Amelia heftig, „de ontmoeting van dezen gehaten man met zijnen valschen blik heeft de rust mijner ziel verstoord en mij hevig geschokt."

„En toch," zeide Nordheim met eenen sarkastischen lach, „was het toch deze blik, die u eenmaal in vertrukking bragt."

„O Nordheim!" riep Amelia onstuimig, „wat zijt gij wreed, gij zijt te gelijk mijn engel en mijn demon. Als gij met uwe liefdesverzekeringen mij den hemel ontsluit, fluistert gij mij tevens voorspellingen van toekomstig ongeluk in het oor. Ik vermoed, dat ik door u eens veel zal moeten lijden!"

Nordheim zeide glimlachend: „Amelia, waarom zijt gij boos? Immers nergens anders om, dan omdat mijne woorden waarheid behelzen. En desniettegenstaande is het goed, deze waarheid diep in uwe ziel te prenten, opdat de toekomst u niet onvoorbereid vinde. Leer door uw eigen hart de geschiedenis van de wereld en van het leven; wat gij eens bemin-

det, haat gij thans, en zoo zal, wat gij thans bemint, ook in het vervolg u anders voorkomen. Uw hart is gelijk aan de wereld; overal bespeurt men verandering, en niets is hier beneden bestendig, dan de onbestendigheid."

Hier werd Nordheim in zijne rede gestoord door het binnentreden van den bediende, die de komst van Amelia's geneesheer berigtte. Thans nam Nordheim afscheid van haar en vertrok haastig. Hij gevoelde, dat hij behoefte had aan rust, en keerde naar zijn logement terug. Terwijl hij de gelagkamer voorbijging, hoorde hij daar binnen een levendig gesprek. Hij trad een oogenblik binnen, en toen hij daar Armand en Giuseppo, omringd door een aantal mannen, aantrof, verwijderde hij zich, blijde, dat de eersten hem niet bemerkt hadden, en de trap, die naar zijne kamer voerde, opklimmende, fluisterde hij in zich zelven: „het zijn Fransche vlugtelingen, en op hunne woeste en triumferende gelaatstrekken meende ik te lezen, dat hun dolzinnig plan spoedig door hen zal volvoerd worden." Zoo trad hij zijn vertrek binnen, en zich nederwerpende op den divan, drukte weldra eene verkwikkende slaap zijne vermoeide oogleden toe.

Toen de geneesheer Amelia verlaten had, schelde zij haren bediende, en gaf bevel zoo spoedig mogelijk haar rijtuig in te spannen; terwijl haar kamenier met hoed en shawl kwam aandragen, liep Amelia onrustig in hare kamer op en neder. Eindelijk zeide zij op vastberaden toon: „het is zoo het beste! Alle uitstel vermeerdert mijn verdriet. En waarom," vervolgde zij, „waarom zou ik hem niet gaan opzoeken, hem, die tot mijn ongeluk mijn echtgenoot was? Opdat hij dit niet langer blijve, wil ik gaan, en wel oogenblikkelijk." Hierop beklom zij haar rijtuig, en beval naar het logement N°. 70 in de Leaden-hall-street te rijden. Daar aangekomen, vroeg zij naar den heer Fahrenberg, en toen men haar antwoordde, dat hij te huis en op zijne kamer was, verliet Amelia haar rijtuig, beval den koetsier over een uur terug te keeren en trad het logement binnen. Vervolgens ging zij den trap op, en trad bevend en sidderend het vertrek van haren echtgenoot binnen.

„Zijt gij reeds daar?" zeide Albert. „Amelia, mijne vrouw, kom aan mijn hart."

„Spreekt gij in uwen droom, Albert?" vroeg zij. „Word wakker en bezin u! Bedenk, dat uwe vrouw in het graf ligt, en dat gij het waart, die haar vermoordde!"

„Neen, neen!" riep hij heftig, „dat was een droom, een bange droom! Thans ben ik ontwaakt en zie u, u, mijne vrouw, levend voor mij. Gij weet, dat gij voor het altaar den heiligen eed hebt afgelegd, om uw leven lang mij toe te behooren. Gij leeft, gij zijt de mijne. Deze hand, zij behoort mij toe!"

Toen hij hare hand nemen wilde, weerde zij hem heftig van zich af en zeide: „raak mij niet aan! Er bestaat geene gemeenschap tusschen ons! Wij zijn voor eeuwig gescheiden! Laat ons daarom op middelen peinzen, om elkander nimmer weder te ontmoeten."

„Neen, neen," zeide Albert woest, „gij, gij zijt mijne vrouw, en voor niets ter wereld doe ik afstand van u." —

„Herinner u," viel zij hem in de rede, „dat uwe vrouw reeds lang gestorven is, en dat gij daarom geen regt meer op mij hebt!"

Albert antwoordde niets, maar liep eenige malen in de kamer op en neder, terwijl hij luide begon te snikken.

Amelia vervolgde: „ik ben gekomen, om met u te overleggen, wat er door ons moet gedaan worden. Onze wegen zijn gescheiden, en geene gemeenschap mag er meer bestaan tusschen mij en u. Keer terug naar Duitschland, leg in mijne hand den eed af, dat gij nimmer weder in Engeland zult komen, zweer mij dit, en ik zal voor de eerste maal gelooven, dat gij een man zijt, een man, wien zijn woord heilig is. Behoeft gij geld? De helft van mijn vermogen sta ik u volgaarne af, laat mij slechts uw gelaat nimmer weder zien, uwe stem nimmer weder hooren, laat mij vergeten, dat gij leeft! Wilt gij dit doen?"

„'t Is mij onmogelijk, daarop thans reeds een bepaald antwoord te geven," zeide Albert. „Verwacht mij over een uur in uw hôtel."

Amelia vertrok; toen zij de trappen afdaalde, hoorde zij den klank van eene zeer beminde stem, en beneden gekomen zijnde, zag zij Nordheim voor zich staan; hij had hare equipage, die voor de deur stond, herkend, en het doel van haar be-

zoek vermoedende, op haar gewacht, om haar naar haar hôtel te vergezellen.

Zwijgend bood hij haar den arm, om haar naar het rijtuig te leiden, en eerst toen zij naast elkander zaten en voortreden, brak hij het stilzwijgen af, en zeide vol medelijden: „arm kind, wat zijt gij bleek en afgemat!"

Zij leunde tegen zijne borst en zeide zacht: „laat mij aan uw hart rusten, laat mij in uwe oogen blikken en uwe stem hooren, opdat ik vergeten moge, wat ik zoo even gezien en gehoord heb."

Thans hield het rijtuig voor Amelia's hôtel stil, en nadat zij aan den bediende bevolen had, om niemand tot haar toe te laten dan mijnheer Fahrenberg, indien deze kwam, volgde zij Nordheim naar hare vertrekken.

Zij deelde hem nu de ontmoeting met haren echtgenoot mede, en verzocht hem, bij haar te blijven, omdat Albert over een uur bij haar kwam. Dat uur was spoedig verstreken, en Amelia, op de pendule ziende, klemde zich aan Nordheim vast en smeekte: „o laat mij niet met hem alleen! Nu zal hij komen!"

Spoedig hierop diende de huisknecht den heer Fahrenberg aan, en Amelia beval met eene bevende stem, hem binnen te laten.

XXV.

Het afscheid.

Albert trad binnen, en bij de deur blijvende staan, zag hij met zijne holle en doffe oogen Amelia aan. „Ik kom," zeide hij op klagenden toon, „om afscheid te nemen!"

Amelia liet de handen van haar gelaat glijden en vroeg blijde: „gij wilt dus aan mijnen wensch voldoen?"

Albert glimlachte bitter en antwoordde: „ja, ik wil uwen wensch vervullen, gij zult mijn gelaat nimmer weder zien en nimmer weder mijne stem hooren."

„Waarheen denkt gij te gaan?"

Albert zweeg een oogenblik; vervolgens zeide hij: „ik vertrek naar de nieuwe wereld, zij zal mij een nieuw leven schenken!"

„En ik hoop dat gij mijn voorstel aanneemt," zeide Amelia, „en met mij deelt, wat ik bezit?"

Fahrenberg maakte eene afwijzende beweging en antwoordde: „ik heb daaraan geene behoefte!' Vervolgens trad hij digt naar Amelia toe, en vroeg op gevoeligen toon: „Amelia, zijt gij nu verzoend? Wilt gij mij nu op den langen weg, dien ik te bewandelen heb, uwe vergeving medegeven? Wilt gij vergeten, wat gij door mij geleden hebt? Amelia," vervolgde hij en zonk voor haar op de kniën neder, „wilt gij vergeten, dat ik uw bloed vergoot? Wilt gij den vloek van mij nemen, dien uwe stervende lippen eenmaal uitspraken? Wilt gij vergeven?"

Amelia was opgestaan, en hare handen op het hoofd van den knielende leggende, zeide zij luide en plegtig: „zoo vergeve God mij in de laatste oogenblikken van mijn leven, gelijk ik u thans uit het volle hart vergeef! Niet gij hebt ons gescheiden, maar het noodlot, wij beiden waren slechts werktuigen in zijne hand. Ga heen naar de nieuwe wereld, en mijn zegen, mijn gebed volgen u!"

Als zij thans zweeg, rigtte Albert zich op; zijne wangen gloeiden, zijn oog schitterde, en met krachtvolle stem zeide hij: „ik dank u! — En nu, Amelia," vervolgde hij, „hoor nu de laatste bede van een scheidende, vervul de laatste begeerte van een mensch, dien gij nimmer weder zult zien."

„Vraagt," zeide zij, „al wat gij wenscht, is u toegestaan!"

„Laat mij," smeekte hij, „laat mij tot afscheid een kus op uwe lippen drukken! Gij wilt? Gij knikt toestemmend? Almagtige God, ik dank u!"

Nu omhelsde hij haar met een kreet van verrukking, drukte zijne lippen op de hare, klemde haar krampachtig aan zijnen boezem, tot dat zij half boos zeide: „laat mij los!"

Hij trad terug, zijne armen zonken naar beneden, en op doffen toon zeide hij: „vaarwel!"

Hierop naderde hij Nordheim, en hem de hand reikende, verzocht hij: „bewijs mij eene laatste dienst, en kom over een uur in het logement op mijne kamer. Ik zou u daar gaarne met mijne laatste wenschen bekend maken. Wilt gij aan deze bede voldoen?"

Nordheim beloofde dit, Albert liet zijne hand los en nog eenmaal Amelia naderende, herhaalde hij: „vaar eeuwig wel, Amelia!"

„Verschrikkelijk," zeide Amelia tot Nordheim, toen Fahren-

berg hen verlaten had, „ik huiver nog voor zijn laatsten blik, en het is mij, als voel ik nog altijd den druk zijner koude lippen, die als de lippen eens stervende waren!"

„Laat ons den ernst en de plegtigheid van dit oogenblik niet storen," zeide Nordheim hevig aangedaan, „want ik vermoed, dat het de stervensure van een ongelukkige is."

Amelia verborg haar gelaat aan Nordheim's borst en snikte luid. Zwijgend zaten zij eene geruime poos naast elkander; vervolgens maakte Nordheim zich zacht uit hare armen los en zeide: „de bepaalde ure is daar. Ik moet naar hem toe om mijne belofte te vervullen."

„Gij wilt naar het logement?" vroeg Amelia, en toen Nordheim hierop toestemmend antwoordde, schelde zij den bediende en beval in te spannen.

„Laat het rijtuig op u wachten, en keer spoedig terug!" smeekte zij, „de eenzaamheid jaagt mij eene kille huivering aan." Nordheim beloofde dit en vertrok nu met het rijtuig.

In het logement aangekomen, vroeg hij naar Fahrenberg. Hij was er niet, en toen Nordheim op zijne kamer kwam, vond hij op zijne schrijftafel twee brieven. De eene was verzegeld en aan Amelia geadresseerd, de andere was open en aan Nordheim gerigt. Hij behelsde een weemoedigen afscheidsgroet en de bede om zijne zaken met de waardin te vereffenen, waartoe eene toereikende som, die zich in eene lade der secretaire bevond, aangewezen was. — Nordheim stak den voor Amelia bestemden brief in den zak en keerde terug naar het op hem wachtende rijtuig, om zich naar Amelia te spoeden. De weg voerde hem digt voorbij de Theems, en een oploop van menschen, die op de brug, welke het rijtuig passeren moest, stond te schreeuwen en te roepen, belette den koetsier, om door te rijden. Nieuwsgierig om de oorzaak van deze vertraging en van het geschreeuw en het geroep der menigte te vernemen, verliet Nordheim het rijtuig. Op dit oogenblik riep het volk: „daar is hij! zij brengen hem mede!" en vier mannen met druipnatte kleederen drongen hijgende en ademloos tusschen het volk door; terwijl zij een drenkeling in hun midden droegen. 't Zijn flinke kerels!" fluisterde men onder de menigte, „zoodra zij dezen man van de brug in de Theems zagen springen, wierpen zij zich te water en zochten hem te redden.

Doch hunne moeite was te vergeefs, want wat zij gered hebben, is slechts een lijk!" — Nordheim, die het ergste vermoedde, trad nader, om de gelaatstrekken van den drenkeling te beschouwen. Het was Fahrenberg. Nordheim ontstelde hevig, doch wist nogtans zijne tegenwoordigheid van geest te bewaren. Hij keerde zich tot de politie-agenten, die inmiddels aangekomen waren, gaf hun den naam des drenkelings op, en noemde hun het logement, waarheen zij het lijk moesten brengen.

Hierop spoedde hij zich naar Amelia, die vol ongeduld op zijne terugkomst gewacht had. Sprakeloos overhandigde hij haar den brief. Zij brak dien haastig los; hij behelsde slechts de volgende woorden:

„Ik ga, Amelia, om nimmer terug te keeren. Mijne ziel siddert niet langer voor den dood, en mijne hand beeft niet, waar zij de woorden nederschrijft: ik sterf! — Wat is sterven? Uitrusten van den strijd des levens, na een rusteloos aanzijn rust vinden! Op dit oogenblik gevoel ik, dat ik een man ben, en dat gij, Amelia, mij voortaan uwe achting niet langer ontzeggen kunt. Dit is mijn troost, nu ik ga sterven. Ja, ik ben een man! Het is niet de wanhoop, die mij het leven doet ontvlugten, niet de vrees voor de rampen der aarde, maar de overtuiging, dat ik het eenige goede en ware gekozen heb. Als een andere Alexander wil ik moedig den knoop doorhakken. Gij wenschtet vrij te zijn, en nu wordt gij het! Vaarwel en leef gelukkig!"

„Niets anders dan drogredenen," zeide Nordheim, toen zij den brief gelezen had. „Zich zelven den dood te geven is niet zoo zwaar, als het leven te verdragen; in den dood sterft men slechts eenmaal, in het leven vaak ter ieder uur!"

Vervolgens vertelde hij Amelia het tooneel, dat hij zoo even bijgewoond had, en zij zeide doodelijk ontsteld: „dat is verschrikkelijk! Ik gevoel, dat ik het hier in mijn hôtel, waar ik van mijn echtgenoot afscheid nam, niet langer kan uithouden. Mijne ziel heeft behoefte aan rust en ontspanning."

„Laat ons dan naar uw landgoed gaan," zeide Nordheim, „ook mijne ziel gevoelt dezelfde behoefte als de uwe!"

„Ja, naar Sweetcalmness!" zeide Amelia, „daar willen wij het gebeurde trachten te vergeten en onze geschokte ziel tot rust en kalmte zoeken te brengen!"

Nordheim spoedde zich naar het logement, om aldaar de noodige schikkingen voor de begrafenis van Fahrenberg te maken, en na dit gedaan te hebben, reed hij naar het hôtel van lord Landstown. Op zijne vraag naar lady Landstown, gaf de portier hem een billet, dat door de lady, die zich naar haar buitengoed begeven had, voor hem was achtergelaten. Dit billet behelsde, behalve de vlugtige mededeeling van Effie's vlugt, eene uitnoodiging, om haar op hare villa te komen bezoeken.

Eenige uren later zat Nordheim aan de zijde van Amelia in het rijtuig, dat haar naar Sweetcalmness moest brengen. Onder weg zeide Amelia: „ten gevolge van al de vreeselijke tooneelen die wij beleefd hebben, heb ik vergeten u iets mede te deelen, wat mij na aan het hart ligt. Mijne pleegdochter Ellen zal, daar hare opvoeding voltooid is, het beroemde opvoedingsinstituut te W. vaarwel zeggen, en tot mij terugkeeren. — Ik verwacht haar morgen."

„Gij maakt mij daar met een schat bekend, dien ik niet vermoeden kon, dat uw eigendom was," zeide Nordheim.

„Het is uwe schuld, dat ik alles vergeet, behalve u," hernam Amelia. „Ik moet bekennen, dat ik in den laatsten tijd naauwelijks aan dit meisje dacht, en eerst door een brief der directrice van het instituut, die mij Ellen's voltooide opvoeding berigtte, weder aan haar herinnerd werd."

„Wie is deze Ellen?" vroeg Nordheim.

„De dochter van eene mijner overledene vriendinnen, voor wie ik beloofde als eene moeder te zullen zorgen."

XXVI.

Naar Amerika.

De heer Toby Macdeam, een der rijkste kooplieden te Hamburg, zat op zijn gemak eene pijp te rooken in zijne kamer, toen zijn bediende binnentrad met het berigt, dat een jong matroos, een landsman van hem, voor de deur stond en hem verzocht te spreken.

„Laat hem binnenkomen!" zeide de koopman, die innig verheugd was, dat hij eens weder een zijner landgenooten ontmoeten zou.

De deur ging open en de bediende bragt den vreemdeling binnen.

„Komt gij uit het gezegende Ierland?" vroeg de heer Toby Macdeam.

„Om u te dienen, mijnheer!" antwoordde de matroos.

„Zijt gij arm? Behoeft gij ondersteuning? Dan hebt gij gelijk, dat gij bij mij komt."

„Neen, mijnheer," antwoordde de matroos, „en met eene bevende stem vervolgde hij: „ik wenschte slechts te vragen, of ik uw broeder Edward Macdeam, die bij u gelogeerd is, ook spreken kan?"

„Hij is niet meer hier," antwoordde Toby, „hij is gisteren vertrokken!"

„Vertrokken?" riep de vreemdeling droevig uit en bedekte zijn gelaat met beide handen.

„'t Is een zonderlinge borst!" mompelde Toby.

De matroos scheen zich intusschen spoedig weder te herstellen, hij liet de handen van zijn gelaat glijden, dat bleek was als de dood, en vroeg naauw hoorbaar: „en waar is hij naar toe gereisd?"

„Naar Philadelphia," zeide de koopman. „Maar zeg mij, vriend, kent gij dan mijn broeder Edward?"

„Ik ken hem! Naar Philadelphia is hij gereisd? En gisteren eerst?" vroeg de matroos.

„Ja, gisteren!" antwoordde Toby.

„Ik dank u; vaarwel!" antwoordde de vreemdeling en wilde de kamer verlaten.

„Halt, jonge vriend," riep Toby, „kunt gij *mij* niet zeggen, wat gij wilt? Verlangt gij mogelijk hulp en ondersteuning van Edward? Geloof mij, ik help even gaarne als Edward, en gij kunt uwen landgenoot gerust vertrouwen, al kent gij hem ook niet!"

„Ik heb aan niets behoefte," zeide de vreemdeling; „vaarwel!"

„En waar nu heen?" fluisterde de matroos bij zich zelven, toen hij de woning des koopmans verlaten had, en langzaam langs de straat voortwandelde. Zonder te weten, welken weg hij liep, kwam hij eindelijk buiten aan de haven der stad, waar het wemelde van allerlei schepen. Onder deze bevond zich een schoone driemaster, die reeds het eerste sein tot vertrek gegeven had, en op welks achtersteven met vergulde letters geschreven stond: „de Hoop, kapitein Simpson."

*

„Waarheen gaat dat schip?" vroeg de matroos aan een der voorbijgangers.

„Naar Philadelphia," luidde het antwoord.

„Naar Philadelphia!" riep de matroos; vervolgens blikte hij ten hemel, zijne handen vouwden zich als van zelve, en hij fluisterde: „dat is eene goddelijke beschikking!"

Oogenblikkelijk liet hij zich nu met eene boot naar het schip „de Hoop" brengen, en naauwelijks bevond hij zich aan boord, of de ankers werden geligt en de driemaster verliet de reede.

De matroos, die zoo onvoorbereid en zoo plotseling deze reis ondernam, de verre reis naar eene nieuwe wereld, blikte niet terug naar het strand, want hij had daar niets achtergelaten, dat om hem weende. Hij tuurde slechts in het nevelachtige verschiet en fluisterde: „naar Philadelphia!"

Vervolgens vroeg hij den bootsman naar den kapitein. Deze was in zijne kajuit, en men wees den vreemden matroos den weg derwaarts.

De kapitein vroeg hem barsch wat hij begeerde, en de matroos antwoordde zacht: „ik zou den kapitein wel eens alleen wenschen te spreken, omdat ik hem een geheim heb mede te deelen."

Kapitein Simpson wenkte den stuurman, om zich te verwijderen, en toen deze de kajuit verlaten had, zeide hij; „spreek thans, wat wilt gij?"

De matroos nam zijn breedgeranden hoed af en maakte zwijgend zijn opgestoken haar los, zoodat de lange lokken aan weêrskanten van zijn hals neêrvielen.

„Help hemel," riep de kapitein verbaasd uit, „dat is geen matrozen haar. Zulke schoone lokken groeijen enkel op een meisjes hoofd! Spreek, jongen, zijt gij een meisje?"

„Ja, ik ben een meisje," zeide de andere.

„En gij wilt?"

„De reis naar Philadelphia met uw schip doen," viel de andere hem in de rede. „Oude man," vervolgde zij, en reikte den verbaasden kapitein de hand, „uw gelaat boezemt mij vertrouwen in. Ik gevoel eerbied voor uwe grijze haren, die mij aan mijnen vader herinneren. Hebt gij te Philadelphia eene dochter?"

„Ja wel," zeide de kapitein, „twee hupsche meisjes, even

hupsch als hare moeder, en mijn oud hart verlangt naar Philadelphia, waar zij op mij wachten!"

„O, als gij vader zijt," zeide de andere op gevoeligen toon, „dan zult gij ter wille uwer dochters ook medelijden hebben met een arm ongelukkig meisje, en u hare belangen aantrekken. Luister naar mij."

In korte trekken verhaalde zij den grijsaard hare geschiedenis, die met de meeste opmerkzaamheid daarnaar luisterde: „En nu," besloot zij haar verhaal, „kent gij mijn lot, het doel mijner verkleeding en mijne reis!"

De kapitein reikte haar met goedigen blik de hand en zeide: „stelt gij vertrouwen in mij, ik heb dit niet minder in u en ben overtuigd van de waarheid van alles, wat gij mij zoo-even verteldet! Gij zijt een edel, een moedig meisje, en zeker, ik zal u behandelen, als of gij mijn eigen kind waart! Gij zult nacht en dag mijne kajuit bewonen en 's avonds, niet waar, dan mag ik bij u komen en wij praten dan over ons vaderland en over mijne dochters en uwen vader. Niet waar, mijne dochter?"

Zij leunde met haar hoofd tegen zijnen schouder en weende luid, en deze tranen bragten haar verkwikking en verligting aan. Het waren de eerste tranen, die Effie weende, sedert zij heimelijk in den nacht het hôtel van haren oom verlaten en zich naar de haven gespoed had; sedert zij van daar met de stoomboot te Hamburg was aangekomen, om haren Edward te zoeken, dien zij ook daar niet vond, en dien zij nu volgde naar eene onbekende nieuwe wereld! Ach, sedert al dien tijd vol ongeduldig wachten waren dit de eerste tranen, die zij weende. Hoe goed deden zij haar hart!

XXVII.

Het Wederzien.

Eentoonig gingen de dagen, weken en maanden van deze langdurige reis voor Effie voorbij. Het gezigt der zee, hoe schoon het ook in den beginne is, verliest toch, daar het weinig of geene afwisseling biedt, veel van zijne aantrekkelijkheid, en de zee wordt ten laatste niets anders, dan eene groote onmetelijke waterwoestijn.

„Als de wind ons gunstig is!" had kapitein Simpson tot Effie gezegd, „kunnen wij misschien de Piloot, die slechts vier en twintig uren voor ons zee gekozen heeft, inhalen, want de „Hoop" zeilt sneller dan deze brik."

Op de Piloot was haar geliefde Edward! Hoe verlangend zag Effie, gansche uren tegen den mast geleund, de zee in en tuurde naar ieder schip, dat zij in de verte bemerkte! Hoe klopte haar hart, als zij ver aan den horizont een zeil ontdekte! Welk eene blijdschap voor haar gemoed, toen zij bemerkte, hoe snel de „Hoop" zeilde en toen de omtrekken van een ander schip haar duidelijker in het oog vielen. Thans kon zij reeds door den verrekijker de masten onderscheiden, de matrozen op het dek heen en weêr zien loopen.

„Kapitein, lieve, goede kapitein, kom toch spoedig boven! Heb toch medelijden met mijn ongeduld! Is dat schip mogelijk ook de Piloot?"

„Neen, mijn kind, gij hebt u alweder bedrogen, dat schip is de Piloot niet!"

Effie liet het hoofd op hare borst zinken, en een traan rolde langs hare wangen. Arm kind! Doch de tijd gaat voort, zij het ook langzaam, zij het ook met slakkengang. Dezelfde dagen, die den een eene eeuwigheid toeschijnen, duren in het oog van een ander naauwelijks een oogenblik. Een dag van geluk is zoo kort, zoo haastig voorbijgegaan, een uur van ongeluk zoo onmetelijk lang. Ach, genot en vreugde maken jaren tot dagen, en maanden vliegen als eene schaduw voorbij, doch als men wachten en wederom wachten moet, schijnen de jaren ons eene eeuwigheid toe. In zulk een toestand wordt men zoo spoedig oud. De teleurgestelde verwachting krenkt het hart en knaagt als een worm aan den boezem, en zoodanig was nu reeds drie maanden lang Effie's leven.

Daar riep op eenen schoonen helderen morgen de matroos, die op den uitkijk zat: „land, land!" Simpson stoof de kajuit van Effie binnen, die nog lag te sluimeren, en riep: „land, land!" en Effie vloog overeind en half gekleed spoedde zij zich naar het dek, en tuurde in het nevelachtig verschiet naar die plaats heen, waar aan den horizont eene zwarte stip zigtbaar werd.

„Verheug u," riep Simpson, „nu nog slechts vier en twintig uren, en wij werpen het anker voor Philadelphia."

„Vier en twintig uren! Welk een onmetelijke tijd! Vier en twintig uren! 't Zijn voor Effie maanden, jaren! Ach wat zal zij in deze lange vier en twintig uren beginnen? Wat zal zij doen? Zal zij slapen? Ach, wie kan als het hart zoo vol ongeduld is slapen! Zal zij lezen? De letters dansen voor hare oogen. Zij kan niets anders doen dan turen naar den kant, waar Philadelphia liggen moet. Maar ach, deze vier en twintig uren bevatten ook een nacht! 't Wordt donker. Haar oog kan niets meer onderscheiden! Verschrikkelijke, onverbiddelijke nacht! Eindelijk valt zij van vermoeidheid en afmatting in slaap. De zon is reeds opgegaan en de kust niet ver meer verwijderd. Reeds onderscheidt men de menschen die aan den oever heen en weder loopen. Daar, daar is de haven! Het schip loopt binnen! 't Werpt de ankers uit! Effie slaapt!

Simpson snelt de trappen af en Effie's kajuit binnen. Hij moet het meisje het eerst de blijde boodschap brengen. Welk eene boodschap!

„Effie, mijne Effie, wij zijn in de haven, en de Piloot ligt voor anker!"

Zij slaakt een luiden gil, sidderend en bevend vliegt zij overeind en bezit naauwelijks kracht, om den trap op te klimmen en het dek te bereiken!

„Daar ligt de Piloot! Zie, daar staat met vergulden letters op den blaauw geverwden achtersteven te lezen: „de Piloot!"

„Ja, ja, dat is de Piloot! op dat schip is" —

Maar Effie had geene kracht, den naam van haren geliefde, van haren Edward Macdeam, uit te spreken. Zij sidderde, tranen parelden in hare oogen, en allerlei droevige gewaarwordingen maakten zich meester van haar gemoed! „Als nu Edward eens niet op dat schip was!" Ach, het valt zoo moeijelijk, aan het geluk te gelooven, als het ongeluk ons zoo lang vervolgd heeft! Simpson wekt haar uit hare droevige gepeinzen; de boot, die haar naar land zal brengen, ligt klaar. Effie snelt naar de kajuit, hare bagaadje is spoedig gepakt. Haar juweelen tooisel en haar geld draagt zij

bij zich; nu weder naar boven, en vervolgens de scheepsladder af in de op haar wachtende boot, waarin Simpson reeds plaats genomen had.

„Zie, Effie, mijn geliefd kind," zeide hij, en het gelaat van den ouden man straalde van blijdschap, „zie, daar ginds aan het strand, dat zijn mijne vrouw en mijne dochters! Zij hebben mij reeds herkend. Zij wuiven met hare zakdoeken! Welaan, wij willen haren groet beantwoorden. Hoezee! hoezee! Maar begrijp nu eens, Effie, hoe lief ik u heb, want ziet gij, ik stuur niet naar land. Voordat ik vrouw en kinderen omhels, bezorg ik u op de Piloot!"

Effie omhelst hem en slaakt een kreet van blijdschap. „Mijn vader, mijn goede vader!"

Zij zijn bij de Piloot gekomen. „Heidaar! Is kapitein Tripple er niet?"

Op Simpson's geroep komt de kapitein. Zij geven elkander de hand en wenschen elkaâr geluk met de volbragte reis. Kapitein Tripple begint allerlei vragen over Europa te doen. Simpson bemerkt echter Effie's ongeduld en valt den vrager in de rede.

„Bevindt zich onder uwe passagiers niet een zekere mijnheer Macdeam?"

„Juist, een Ier, Edward Macdeam. Hij is aan wal gegaan en logeert in de „drie Kroonen."

„Zeer verpligt! En nu, wakkere matrozen, naar wal. Kijk, gij moet daar landen, waar die drie vrouwen staan!"

Aan den oever gekomen, omhelzen echtgenoot en dochters jubelend den man en vader. Hij drukt haar aan zijne borst en schaamt zich de tranen niet, die zijn oog ontvloeijen.

Thans denkt hij weder aan Effie. Hij geeft zijne vrouw nog eens de hand. „Ga met de meisjes naar huis, Marie. Ik volg u oogenblikkelijk. Ik moet eerst nog dezen jongen matroos teregt helpen. Ga en zorg voor een goed middagmaal, ik breng twee gasten mede. Breng bovendien eene kamer in gereedheid voor mijnen gast, dezen hupschen matroos."

Lagchend neemt hij den arm van Effie, den jongen matroos, en spoedt zich met haar door straten en stegen voort, tot dat zij voor het logement de „drie kroonen" staan.

Simpson vraagt den portier naar den heer Edward Macdeam.

„Hij is op zijne kamer, N°. 7!"

„En alleen?"

„Alleen."

Simpson geleidde haar den trap op tot aan de deur van N°. 7. Vervolgens kuste hij haar op het voorhoofd en fluisterde: „voor het oogenblik hebt gij uwen ouden vader niet meer noodig. Bij de ontmoeting, die u daar binnen wacht, hebt gij geene getuigen noodig. Doch over een paar uur ben ik weder hier en breng u beiden naar mijn huis, en gij blijft bij mij wonen, tot dat gij gehuwd zijt. Adieu!"

Effie bevindt zich alleen. Zij staat voor de deur, die naar de kamer van haren geliefde voert. Deze deur slechts scheidt haar van hem. Zij behoeft de kruk slechts om te draaijen, en dan zal zij hem zien. Zij vermag het niet te doen! Zij beeft, alles draait voor hare oogen, zij leunt tegen den muur, ten einde niet neêr te zijgen! Zij hoort daar binnen voetstappen! Thans verneemt zij de toonen van een waldhoorn. Ja, dat is het lied, dat zij altijd voor hem gezongen heeft. Eene onbeschrijfelijke vreugde spreekt uit hare blikken, en nu gevoelt zij kracht, de deur te openen en binnen te treden! Daar staat hij voor het raam, met den rug naar de deur gewend, en bemerkt niet, dat Effie zich op eenigen afstand achter hem bevindt. Nu opent zij de lippen en roept: „Edward!" Edward keert zich om en ziet den vreemdeling aan. Dat is zijn blik, zijn gelaat! Hij is het, haar Edward!

„Edward, mijn Edward!" roept zij, en breidt de armen naar hem uit, en gevoelt zich niet in staat hem te naderen, want hare voeten beven al te zeer.

Hij strijkt zich met de hand over het voorhoofd, als wilde hij zich bezinnen, en zegt zacht: „wat overkomt mij? Deze toon? Deze stem?"

„Edward! herkent gij uwe Effie niet?"

Een kreet ontsnapte aan zijne lippen, hij snelt op den vreemdeling toe, trekt hem, zonder iets te zeggen, nader bij het licht, werpt den matrozenhoed van zijn hoofd, en de blonde vlechten vallen naar beneden! „Effie! God in den hemel! Mijne Effie!" Met welk een blik, met welk een zaligen glimlach ziet zij hem aan! En hij stamelt: „is het waar, is het mogelijk?"

Hij valt aan hare voeten neder, omvat hare knie en ziet tot haar op met een van blijdschap stralend oog en met een hevig kloppend hart. „Zijt gij het, zijt gij het werkelijk? Het is geen droom, geen beeld mijner phantasie? Gij zijt het, gij, mijne Effie?"

„Ik ben het, Edward, mijn geliefde! Uwe Effie is het! Uit het klooster ben ik om uwentwil ontvlugt. Ik trof u niet op uw landgoed, niet te Londen, niet te Hamburg aan. Doch hier, hier zijt gij, herwaarts ben ik u nagereisd, om u nimmer weder te verlaten."

„O," zegt hij als buiten zich zelven, „gij zijt geene vrouw, een engel zijt gij, eene heilige. Ontfermer, is het mogelijk, dat dit edele hart mij toebehoort? Is deze zaligheid mij beschoren? Is Effie, Effie waarlijk mijn eigendom?"

Thans drukt hij haar aan zijn hart, en beiden weenen tranen der zaligste vreugde. Eene geruime poos rustten zij in elkanders armen. Eindelijk komt Simpson om hen af te halen, en neemt het overgelukkige paar mede naar zijne woning.

XXVIII.

De neef des keizers.

„Gij wilt dus Londen waarlijk verlaten en naar Frankrijk terugkeeren?" vroeg Nordheim aan Armand, die bij hem gekomen was, om afscheid van hem te nemen.

„Ja," zeide Armand, „en ik hoop, dat gij zelfs van mijne aankomst aldaar het een en ander zult vernemen! Geene bedenkingen! Gij zijt een Duitscher, ik een Franschman; laat ons ieder naar onze wijze handelen! Vaarwel!"

Zonder een antwoord af te wachten, spoedde Armand zich voort en begaf zich naar de haven.

De stoomboot „Edinburg-Castle" lag gereed om te vertrekken, en Lodewijk Napoleon, die deze boot tot eene reis naar St. Omer afgehuurd had, was voornemens zich met zijne équipage in te schepen. Armand wisselde met sommige personen uit het gevolg van den prins eenige geheimzinnige woorden, en betrad vervolgens de boot. Met zestig passagiers aan boord voer de stoomboot weg. Een jong mensch met over elkander geslagen armen staat tegen den mast ge-

leund, zijne blikken turen in het nevelachtig verschiet, ginds naar Frankrijks kusten, en zijne lippen fluisteren nu en dan sommige onverstaanbare woorden. Zijn edel gevormd gelaat, herinnert in enkele trekken aan Frankrijk's grooten keizer Napoleon, 't is zijn hoog gewelfd voorhoofd, zijn fijn besneden mond, 't is de vorm van zijn gelaat, de kleur van zijn haar. Een ding ontbreekt hem slechts, het oog des keizers, den blik des veldheers. Deze oogen herinneren niet aan hem, die door zijnen magtigen blik gansche legers deed sidderen; aan Louis Napoleon ontbrak ten eenemaal het vuur dat uit de oogen van den grooten Napoleon vlamde. Zijn neef is slechts eene schaduw van, eene flaauwe herinnering aan hem. Doch ook dit reeds is genoeg, genoeg zelfs voor grijs geworden mannen, die onder den keizer gevochten en overwonnen hebben; en zou het dan ook hem, den neef des keizers, niet genoeg geweest zijn? Hij heeft een goed vertrouwen op zijne zaak, omdat het de zaak des keizers is, en hij zegt tot zich zelven: „niet voor mij wil ik dezen troon, dien mijn oom bezeten heeft, niet om luister en grootheid is het, dat ik mij tot den strijd aangord; de vrijheid wil ik plaatsen op dezen troon, en ik wil haar eerste en getrouwste dienaar zijn; voor de regten des volks wil ik strijden, en veroveren wil ik voor het volk, wat het verloren heeft, zijne privilegiën en zijne regten. Mijne ziel is vol moed en mijn hart zonder vrees, want, wat ik wil is goed, en mijne zaak is de zaak des volks. De Franschen roepen mij, zij willen mij, den neef des keizers, in hun midden zien, zij roepen mij tot den troon, die door eenen veroveraar is ingenomen. Welaan, ik kom, en terwijl het schip de golven doorklieft, nadert keizer Napoleon III de kusten van zijn land!

Op dit oogenblik hoorde hij zijn naam noemen, en hij keerde zich om, ten einde den persoon, die hem in zijne overdenkingen stoorde, aan te zien. Het is Armand, gloeijende van wijn, en naauwelijks in staat om zich regt op zijne beenen te houden. Met eene stamelende tong zeide hij: „ik heb gedaan, wat gij mij in last gaaft, prins Louis Napoleon, weldra keizer van Frankrijk, ik deelde den wijn onder de manschappen en passagiers uit; zij zijn tot alles bereid, en toen ik op dit oogenblik, zoo als gij mij geboodt, ieder van hen een tien francsstuk gaf, riepen zij jubelend uwen naam.

Luister! Daar roepen zij al weder!" „*Vive Louis Napoleon!*" klonk het van de andere zijde van het dek.

Het gelaat van den prins schitterde van blijdschap, en hij fluisterde bij zich zelven: „ja, waarlijk, zij zijn mij getrouw. O hoe zal ik hen eens beloonen, als ik eerst keizer ben!" — Vervolgens beval hij Armand: „roep den generaal Montholon!"

Armand vertrok zwijgend, en na weinige oogenblikken trad de geroepene op het dek. Terwijl hij in schitterende veldmaarschalksuniform voor Lodewijk Napoleon stond, legde deze glimlagchend zijne hand op den schouder van den generaal, en zeide vriendelijk: „nu, mijn vriend Montholon, laat ons aan het werk gaan! Ik zie, dat gij besloten zijt mij te volgen, en het gevaar en de overwinning met mij te deelen. En alle bedenkingen, die gij vroeger hadt, toen ik u met mijn plan bekend maakte, zijn na rijpe overweging verdwenen?"

De generaal schudde ontkennend zijn hoofd en zeide op somberen toon: „neen, mijn prins, zij zijn niet verdwenen, en als ik deze uniform, die uwe koninklijke hoogheid zonder mijne voorkennis op dit vaartuig heeft laten brengen, aandeed, geschiedde dit niet, om als eerste veldheer van uwe koninklijke hoogheid in dezen strijd op te treden, maar daar gij toch volstrekt strijden wilt, aan uwe zijde te staan en uw leven, het leven van den neef mijns keizers, te beschermen, voor zoo veel ik kan."

„Waar zijn Parquin, Vaudrey en de andere vrienden?" vroeg de prins.

„Daar ginds in de groote kajuit," antwoordde de generaal, „zij hebben met de manschappen gedronken en geklonken, totdat zij even als zij niet meer op hunne beenen konden staan! Ach, mijn prins, ik heb weinig verwachting van een veldtogt, waartoe de krijgslieden door wijn moeten aangevuurd worden. Ik vrees" —

„Aan Napoleon's generaal betaamt het niet te vreezen," zeide de prins trotsch, „wat zou mijn keizerlijke oom gezegd hebben, wanneer gij ooit zoo tot hem gesproken hadt?"

„Vergeving!" sprak generaal Montholon, „hij beval mij nooit zulk een veldtogt. Zestig soldaten tegen een geheel koningrijk!"

„Dwaasheid," zeide de prins ongeduldig, „wie zou zoo iets ondernemen, wanneer hij zich niet van den goeden uitslag zijner pogingen verzekerd hield, wanneer hij niet wist, dat het geheele Fransche leger slechts op zijne komst wacht, om zich onder zijne vanen te scharen? Generaal, nog slechts weinige uren en wij zijn in Frankrijk, en duizend en nogmaals duizend keelen zullen ons met den kreet: *„vive l'empereur! vive Louis Napoleon!"* begroeten. Ik geef er u mijn woord op! Wacht nu hier op mij! Ik ga naar beneden, om mijne uniform aan te trekken. Roep, zoodra ik terugkeer, alle manschappen en alle passagiers op het dek."

Zoo sprekende snelde de prins beneden naar de kajuit, schelde zijn kamerdienaar en liet zich zijne schitterende veldmaarschalks-uniform aantrekken. Toen zijn toilet voltooid was, trad hij voor de prachtige kooi, waarin zich een schoone adelaar bevond, en terwijl hij het dier, dat zijne vurige zwarte oogen op zijnen heer gevestigd hield, even alsof het hem en zijne woorden begreep, een klontje suiker gaf, zeide hij: „daar, mijn beste vogel, neem dit en versterk er u mede, opdat ook gij iets tot de overwinning van uwen heer moogt bijdragen!"

De tamme trotsche vogel stak, als verstond hij hem, zijn hals door de traliën van de kooi; de prins streek hem met de hand over den gevederden hals, en vervolgde: „zult ook gij niet vergeten, welk eene gewigtige taak gij te volbrengen hebt? Let wel op, mijn vogel: als ik Boulogne als overwinnaar binnengetrokken ben en naast de keizerszuil sta, dan stijgt gij uit de lucht naar beneden en plaatst u als een bode des hemels op het hoofd uws keizers."

Terwijl het dier zijne vleugels trachtte uit te slaan, zeide Louis Napoleon: „geduld, geduld, mijn adelaar! Nog korten tijd, en gij zult even als ik uwe vleugels kunnen ontplooijen!"

Vervolgens keerde hij terug naar het dek, waar Parquin en Vaudrey inmiddels het geheele scheepspersoneel verzameld hadden. Hij groette de verbaasde menschen even met de hand, en terwijl zijne stem beefde, zeide hij ernstig en plegtig: „mijne vrienden, ziet naar gindsche witte nevelvlekken! Dat is Frankrijk, het land uwer en mijner geboorte! Als verbannenen dwaalden wij tot hiertoe rond, uitgestooten

door eenen dwingeland, die zich koning der Franschen noemt. Ware ik het alleen die ongelukkig was, ik zou mij niet beklagen; ik zou mijne verbanning met dien moed verduren, welke den neef des grooten keizers betaamt; maar ook de roem en de eer aan Frankrijk zijn verbannen; dit heilige goed wil ik naar mijn vaderland terug brengen! Ik wijd mij aan de zaak des volks! Zij is de mijne! Het is tijd, dat de ongeregtigheden en de dwingelandij van hem, die den troon van Frankrijk veroverd heeft, bestraft worden. Het is tijd, dat wij gaan vragen, wat men van het roemvolle, eenige Frankrijk van 1830 gemaakt heeft? Komt, laat ons gaan! Volgt mij! Het mishandelde Fransche volk roept mij, den neef zijns keizers, mij, den erfgenaam van zijnen troon. Ik wil aan Frankrijk zijn geluk en zijne rust hergeven, ik wil het weder zoo groot maken als het eenmaal geweest is, en zijne vrijheid wil ik herstellen! Franschen, ik zie eene schitterende toekomst voor ons vaderland te gemoet! Ik gevoel achter mij de schim des keizers, die mij voorwaarts drijft, en ik zal niet rusten, voor dat ik den degen van Austerlitz weder veroverd, de adelaren weder op onze vanen geplaatst en het volk weder in zijne regten hersteld heb! Dat is het doel der reis, dat gij tot hiertoe niet kendet! Ik twijfel geen oogenblik aan uwe trouw! Gaat en verneemt van uwe generaals en officieren de nadere bevelen!"

Armand was de eerste die riep: „*vive l'empereur! vive Louis Napoleon!*" en allen riepen het hem jubelend na.

Hierop gaf de prins aan den generaal Montholon, aan Parquin en Vaudrey zijne nadere bevelen, deelde met eigen hand zijne proclamatiën uit, en vermaande hen aan den goeden afloop hunner onderneming niet te twijfelen.

Uniformen met het nommer 40 waren van Londen medegevoerd, terwijl een genoegzaam getal wapenen heimelijk op het schip gebragt was; ieder der passagiers werd daarvan voorzien, en weldra zag men in plaats van eenvoudige burgerkleederen, niets anders dan uniformen en epauletten. Armand, als officier gekleed, wandelde trotsch op het dek heen en weder en riep onophoudelijk: „*Vive l'empereur! vive Louis Napoleon!*"

De kusten komen al duidelijker in het gezigt; daar ligt Boulogne, het doel van den togt, en hier, op een uur af-

stands van de stad, ligt het dorp Wimeraux! „Kapitein!" roept de prins, „stuur landwaarts, hier bij Wimeraux willen wij landen!"

XXIX.

De gevangenneming.

Het anker werd uitgeworpen, de manschappen werden ontscheept! Gewikkeld in hunne soldatenmantels, waaronder zij hunne wapens verborgen hebben, betreden zij den oever. Daar treden de douanen te voorschijn, om de reisgoederen te onderzoeken. Men was daarop niet voorbereid. De reisgoederen bestaan slechts uit kruid, geweren en proclamatiën! Zal men deze laten onderzoeken? Daar trad Armand onverschrokken vooruit, hij legt den luitenant der douanen de hand op den schouder en fluistert: „stel u gerust! Herkent gij hem niet? Ziet gij niet de ster op de borst van dezen heer? — Het is prins Louis Napoleon. Zwijg, en volg ons!"

„Ja, volgt ons met uwe manschappen!" roept prins Louis en reikt den luitenant de hand, „volgt ons, om roem en lauweren in te oogsten!"

De soldaten nemen de nieuw aangeworvenen in hun midden, en thans trekt men naar Boulogne.

„Ontrolt de vaan! De adelaar des keizers zij onze banier!" Zoo beveelt de generaal Montholon, en Armand de vaandrager ontrolt de heilige vlag, die hoog boven de hoofden der kleine schaar wappert.

Thans zijn de poorten van Boulogne bereikt! Niemand belet hen binnen te marcheren. Men houdt hen voor eene afdeeling van het 40ste regiment, dat te Calais in garnizoen ligt. Niemand slaat acht op den kleinen troep, die zwijgend en stil door de straten trekt, tot zij voor de groote kaserne, waarin twee compagniën van het 42ste regiment liggen, aangekomen zijn. De poorten zijn gesloten! „Hoe, zou Aladenize, onze vriend, ons verraden hebben? Aladenize, die om onzentwil heimelijk en des nachts zijn regiment te Calais verliet? Aladenize, die ons op dit uur hier verwachten moest, die ons de poorten dezer kaserne openen en de soldaten te gemoet voeren zou? — Neen, hij bedroog ons niet, zie, de poorten worden geopend, zie, daar staan zij in het gelid, de dappere soldaten, en voor het

front wandelt de getrouwe luitenant Aladenize op en neder."

Prins Louis met zijne schaar van zestig man betreedt het plein der kaserne. Wat hij aan zijn gevolg op het schip gezegd had, herhaalt hij hier aan de soldaten. Zij zien hem verwonderd, doch zwijgend aan. De prins omhelst de officieren en belooft hun, hen hoofdofficieren te zullen maken, hij drukt hier en daar de hand der soldaten en verheft hen tot officieren in zijn leger. Zij danken niet, zij buigen zich niet voor hunnen nieuwen keizer. Stilzwijgend staan zij daar. Aladenize roept: „*vive Napoleon! vive l'empereur!*" De schare van den prins roept het hem na, de soldaten — zwijgen. Hoor, daar dringt voor de geslotene deur der kaserne, die Vaudrey met eenige lieden bezet houdt, de bekende stem van hunnen kolonel de soldaten in het oor! „Komt tot mij, mijne soldaten!"

„Dat is onze kolonel!" roepen de krijgers, en plotseling komt er beweging in hunne gelederen. Zij snellen naar de deur der kaserne; Vaudrey met de zijnen wil hun den doortogt beletten! Te vergeefs, zij omsingelen hem, dringen hem terug, rukken de poort open, en de kolonel Puygellier stuift met den degen in de hand naar binnen, terwijl de soldaten hem begroeten met den kreet: „*vive notre colonel! vive le roi!*"

De prins nadert hen moedig en onverschrokken, hij slaat zijnen mantel op, wijst op de star die hij op zijne borst draagt, wijst naar de vlag met den adelaar en zegt: „ik ben Louis Napoleon, schaar u onder mijne banier! Kies mijne zijde, en ik zal u beloonen met alles wat gij wenscht!"

De kolonel wijst de aangebodene hand af, en antwoordt ernstig: „prins Louis, ik ken u niet, ik wil u niet kennen!" Napoleon is dood, in Frankrijk regeert Louis Philips, onze koning! Men verlate onze kaserne!"

De prins weigert dit, en nu beveelt de kolonel aan zijne soldaten, om vooruit te rukken. De insurgenten worden teruggedrongen, zij moeten het plein verlaten! Nog eenmaal zendt de prins Armand, om met den kolonel te onderhandelen en hem tot het kiezen zijner partij te bewegen. Te vergeefs; de kolonel weigert hem te spreken; Armand brengt dit ontmoedigend antwoord aan den prins over. Deze ontbrandt in toorn, zijne plannen dreigen schipbreuk te lijden!

Naauwelijks wetende wat hij doet, grijpt zijne hand naar het pistool dat hij in zijn gordel draagt, hij legt het aan en schiet het op den overste af. Deze echter wordt niet getroffen, maar het schot treft een der soldaten in den mond. Bloedend stort hij ter aarde!

Het sein tot den strijd is gegeven! Het eerste schot is gevallen! Er moet bloed vergoten worden! Nu werpen zich de soldaten brullende van woede op de vreemdelingen, dringen hen al verder terug en versperren den toegang tot de kaserne.

Thans hoort men alarm slaan door de stad! De tamboers van het 42ste regiment trekken al trommelende door de straten en roepen de burgers te wapen. De insurgenten schreeuwen uit al hunne magt: „*vive l'empereur!*" De burgers treden buiten hunne woningen, doch niemand hunner kiest de zijde van Napoleon. Generaal Montholon, alsmede de kolonel Parquin zijn met eenige hunner manschappen reeds gevangen genomen. Nog is de prins op vrije voeten. Met zijn vaandrager voorop en gevolgd door een klein hoopje soldaten en eene groote menigte volks snelt hij naar de groote markt, waar zich de ter eere des keizers opgerigte zuil verheft. Hier plant Armand zijne vaan, hier houdt de prins, met den ontblooten degen in de hand, stand. Te vergeefs vermanen zijne vrienden hem, om te vlugten, nu het nog tijd is; de prins roept met de woede der vertwijfeling: „neen, hier wil ik sterven! Hier wil ik den dood afwachten!" Daar ziet men in de verte het 42ste regiment, onder aanvoering van zijnen kolonel Puygellier, de groote markt naderen!

„Vlugt, vlugt!" roept het volk en omringt den prins. Te vergeefs verzet hij zich hiertegen; Armand grijpt zijn arm, zijne vrienden omsingelen hem, en men dringt hem voort naar den oever. Eene bark neemt hem met zeven der zijnen, onder wie zich ook Armand bevindt, op. Zij steken van wal! Zij zijn gered! Maar o hemel! daar begint de boot te kantelen en slaat om. Napoleon en zijne lotgenooten worstelen met de woede der golven en spannen al hunne krachten in, om de stoomboot te bereiken! Daar nadert eene boot! Hij houdt zich aan haren rand vast! Men tilt er hem in! Reeds heeft zij twee der zijnen Bally en Armand opgenomen! Zij zijn gered! „Naar de stoomboot! naar de stoomboot!" roept Napoleon buiten adem.

De boot stuurt naar den wal, Lodewijk Napoleon is gered, maar gevangen. Hij bedekt zijn gelaat met beide handen, en zucht: „ach, waarom ben ik niet door de golven verzwolgen!"

Zij betreden den oever. Soldaten omringen hen. De kolonel Puygellier eischt den degen van den prins. Hij geeft dien zwijgend over. Terwijl men zich met den prins bezig houdt, laat Armand zich stil op den grond zakken en weet op handen en voeten midden tusschen het volk te komen, dat hem in hun midden opneemt. Eenigen tijd volgt hij met het plebs, om alle opzien te vermijden, de soldaten, die den prins als gevangen man in hun midden naar de stad voeren. Vervolgens keert hij zich om en redt zich door eene haastige vlugt.

Aan den avond van dien dag verliet de prins met den generaal Montholon in eene geslotene koets Boulogne. Aan de beide zijden van het rijtuig reden gensd'armes. Men sloeg den weg naar Parijs in, waar in het paleis Luxemburg reeds kamers in gereedheid waren gebragt, om den prins als gevangene op te nemen.

Eindelijk had men na een langen en vermoeijenden rit het doel bereikt, en was men op het binnenplein van het paleis Luxemburg te Parijs aangekomen. De prins omhelsde zwijgend den generaal en fluisterde hem woorden van troost toe; thans werd het portier geopend en beiden klommen uit het rijtuig.

En wederom na verloop van eenigen tijd hield in den donkeren nacht eene geslotene koets onder begeleiding van gensd'armes voor de poort van het paleis stil, om prins Lodewijk naar de plaats zijner bestemming te brengen. Het hof der pairs had het vonnis over hem uitgesproken en hem tot levenslange gevangenschap op het slot te Ham veroordeeld. Wederom klom de prins, vergezeld van den generaal Montholon, in het rijtuig, en voorwaarts ging de stoet naar Ham. Toen de koets op het donkere plein der citadel was aangekomen, huiverde de prins en zuchtte: „zoo zal ik dan hier achter deze dikke muren mijn leven moeten eindigen!"

Generaal Montholon echter, de dappere held, weende als een kind, niet om zijn eigen ongeluk, maar om den rampspoed, die den neef zijns keizers trof.

XXX.

Een laatst besluit.

Lady Eleonora zat in diepe gedachten verzonken in de tuinkamer van haar landgoed. Zij had gehoopt in de eenzaamheid verzachting te zullen vinden voor haar zielsverdriet. Doch te vergeefs! Hoe zou zij ook hare zorgen en smarten hebben kunnen vergeten, daar Giuseppo haar ook hier op hare villa met zijne beleedigende eischen vervolgde? Voor haar lagen drie geopende brieven. De een was van haren echtgenoot, die nog altijd bij zijnen broeder vertoefde en die haar zijne ophanden zijnde tehuiskomst meldde, aangezien het hem gelukt was, eene verzoening te bewerken tusschen Effie en haren vader. De tweede brief was van haren zaakwaarnemer uit Londen, door wien zij „op verzoek eener vriendin," zoo als zij hem geschreven had, eene namelooze oproeping in eenige dagbladen had laten plaatsen, die gerigt was aan de onbekende dame, die zoo en zooveel jaren geleden van eene bedelaarster een kind had gekocht. Deze oproeping was, zoo als haar zaakwaarnemer haar berigtte, tot hiertoe zonder gevolg gebleven, en hij wenschte daarom van haar te vernemen, of zij nog eenmaal geplaatst moest worden. De derde brief eindelijk was van Giuseppo Dassa, die haar daarin beval, heden te huis te blijven, daar hij bij haar komen wilde. Met het hoofd in de hand geleund zag Eleonora neder op deze drie brieven; allerlei droevige gedachten rezen in hare ziel op, en op den divan neêrzinkende, snikte zij luide. Zoo hevig was hare smart, dat zij niet eens bemerkte, dat de deur, die naar den tuin voerde, opengedaan werd en Giuseppo binnentrad. Toen hij Eleonora snikkend en weenend op den divan zag liggen, vloog er een duivelsche lach over zijn gelaat, en een oogenblik stond bij stil, om zijn slagtoffer te beschouwen. Vervolgens sloop hij zacht naar de tafel, waarop de drie brieven lagen, Hij nam den eerste, dien hij echter, toen hij zijn handschrift herkende, verachtelijk ter zijde wierp, en greep naar den tweede. Het was de brief van lord Landstown; Giuseppo zag dien vlugtig in en nam den derde. Toen hij ook dezen gelezen had, keerde hij zich rustig naar Eleonora, die, nog altijd weenende, hem niet

bemerkt had en zeide: „lord Landstown komt dus binnen eenige dagen terug, en van uwe dochter hebt gij nog niets naders ontdekt?"

Eleonora rigtte zich langzaam overeind. „Neen niets naders heb ik van mijne dochter vernomen," zeide zij zacht, „en mijn hart, dat zoo lang aan het ongeluk gewoon is, zegt mij, dat al mijne bemoeijingen vruchteloos zullen zijn. Ik zal mijn kind nimmer wederzien!"

„Wat doet het er ook toe?" zeide Giuseppo, „eene vrouw moet den vader van haar kind meer beminnen, dan haar kind. Ik ben u immers overgebleven, en mij, dat beloof ik u, zult gij nog dikwijls wederzien!" Eleonora zag hem met eenen smeekenden blik aan en zeide zacht: „Giuseppo, laat het nu genoeg zijn, zie mij aan, hoe bleek en zwak ik ben! Dat is uw werk, o laat het nu genoeg zijn!"

Giuseppo zag haar woest en spijtig aan, en zeide: „weet gij wel, dat ik u eene eeuwige wraak gezworen heb?"

„Ik weet het," zuchtte zij. „O voldoe aan mijnen wensch, heb medelijden met mij. De wraak is een vreeselijk genoegen, doch vergeven is eene hemelsche vreugde. Giuseppo, vergeef mij ter wille van het kind, dat ik verloren heb! In uwe hand berust zegen of vloek voor geheel mijn volgend leven. Neem den vloek van mij en zegen mij! Laat mij niet ieder oogenblik vreezen, dat gij het geheim van mijn hart aan mijn echtgenoot zult openbaren! O verhoor mijne bede! Zweer mij, mij niet aan mijn echtgenoot te verraden, en alles wat ik door u geleden heb en nog lijd, zal vergeten zijn!"

„Welk een dwaas moest ik wezen," zeide Giuseppo, „als ik vergeven wilde, wat nimmer te vergeven is. Voor het onregt, dat gij mij aan deedt, zal ik wraak nemen, zoo lang gij leeft, zoo lang ik leef. En zou ik mij dan door uwe tranen en smeekingen laten verbidden? Heb betere gedachten van uwen Giuseppo, die zekerlijk vervult, wat hij beloofd heeft!"

Eleonora snikte luide, en Giuseppo, een pakje brieven uit zijnen boezem halende, vervolgde: „zie hier! dit zijn uwe brieven! Erken, dat ik een vurig minnaar ben! Sinds veertien jaren draag ik ze des daags op mijne borst en liggen zij des nachts onder mijn hoofdkussen! Ha, gij

wist niet wat gij deedt, toen gij die brieven schreeft! Gij hebt mij de roede, waarmede ik u tuchtigen kan, zelve in handen gegeven, en bij God, ik zal er gebruik van maken!"

„Wat wilt gij doen?" jammerde Eleonora.

„Wat ik doen wil?" vroeg hij. „Uwen echtgenoot wil ik die brieven geven! Niet heden, niet morgen! Eerst over maanden, jaren, wanneer de angst u verteerd heeft, misschien eerst op uw sterfdag, eerst in die ure, als gij in zijne armen sterven zult, mogelijk eerst dan wil ik deze brieven toonen, die hem bewijzen zullen, dat zijne onschuldige vrouw de boeleerster van een ander was!"

„Gij zijt een monster!" riep Eleonora woedende uit, en sprong overeind.

Giuseppo, die naauwelijks gehoord had wat zij zeide, daar zijne gansche ziel vol was van zijne duivelsche plannen, vervolgde: „doch niet alle brieven zal uw teedere echtgenoot hebben! Er moeten eenige voor het publiek overblijven. De voorname wereld, bij wie lady Landstown in zoo hooge achting staat, leest toch de journalen, en ik denk, dat het haar zeer zal amuseren, in deze bladen eenige brieven van lady Landstown en Giuseppo Dassa te zien afgedrukt!"

Eleonora gevoelde zich door deze taal in hare heiligste regten als mensch aangetast, zij gevoelde zich bereid voor deze regten met alle haar ten dienste staande wapenen te strijden. Zij hief de ter nêer geslagene oogen op en zag Giuseppo vast en onbewegelijk aan. Zonder schroom ontmoette zij zijnen woesten blik en beantwoordde zij zijnen schamperen glimlach.

„Wij kennen elkander," zeide zij vervolgens, en de toon harer stem was plotseling veranderd, was snijdend en hard. „Ik verzeker u, gij zult aan deze ure gedenken! Men zegt dat niemand vindingrijker is, als het er op aankomt zich te wreken, dan een Italiaan. Gij hebt mij bewezen, dat dit waarheid is; doch gij hebt mij tevens herinnerd, dat door mijne aderen, even als door de uwe, Italiaansch bloed vloeit! Gij hebt mij tot den strijd uitgedaagd! Ik heb alles beproefd, maar alles te vergeefs! Leer thans voor mij vreezen!"

Dreigend hief zij den arm tegen hem op en zag hem met doorborende blikken aan Vervolgens keerde zij zich om;

trotsch als eene koningin trad zij door het vertrek, en verdween door eene zijdeur, die zij achter zich digtsloot.

XXXI.

Ellen.

Amelia's pleegdochter Ellen was van het instituut terug gekeerd en bevond zich sedert eenige dagen bij Amelia op de villa Sweet-Calmness. Amelia, die met moederlijke teederheid aan Ellen hing, wenschte hare schoone dochter geheel naar de laatste mode te kleeden. Modisten, kappers en kameniers werden uit Londen ontboden. Thans was Amelia zelve naar Londen gereden, om daar allerlei bijouteriën voor Ellen aan te koopen. Mogelijk was dit echter niet alleen de reden, dat Amelia naar Londen gegaan was; Nordheim was den vorigen dag niet te Sweet-Calmness geweest; hoe langzaam en eentoonig was die dag voorbij gegaan; zij vreesde dat hij ongesteld, of mogelijk wel om de eene of andere reden op haar verstoord was. De bediende echter, dien zij oogenblikkelijk na hare aankomst te Londen naar Nordheims woning zond, bragt haar de geruststellende tijding, dat hij juist zoo even naar Sweet-Calmness gereden was, en met een opgeruimd hart haastte zij zich hare zaken af te doen, ten einde spoedig weder naar hare villa te kunnen terugkeeren.

Nordheim was inmiddels aldaar aangekomen, en wandelde, op Amelia's terugkomst wachtende, in het park op en neder. Eindelijk echter wilde hij zich aan het einde der lange laan, onder den treurwilg aan den oever, op zijne geliefkoosde plaats neder zetten. Thans evenwel was de bank reeds bezet en Nordheim stond stil, om het meisje te beschouwen, dat, hem niet bemerkende, ongestoord verder las in het boek, dat zij in de hand hield. Toen zij echter eenige oogenblikken later opkeek, bespeurde zij den vreemdeling en stond haastig op om zich te verwijderen, doch Nordheim trad naar haar toe en verzocht haar vriendelijk, om zich niet door hem te laten verjagen.

„Gij zult u toch aan mijn gezigt moeten gewennen!" vervolgde hij glimlagchend, „als ik mij niet bedrieg, heb ik het geluk onverwacht de freule Ellen te ontmoeten."

„En gij zijt mijnheer Nordheim, niet waar?" vroeg Ellen.

„Mijn naam is u derhalve niet meer vreemd?" was Nordheims wedervraag.

„Neen zeker niet!" antwoordde zij. „Mijne dierbare moeder heeft mij van haren vriend dikwijls verteld."

„En mag ik hopen, dat gij een deel der toegenegenheid van de barones op mij zult overdragen?" vroeg Nordheim.

„Hoe kunt gij daaraan twijfelen?" antwoordde Ellen. „Mijne moeder, die vroeger zoo somber en droevig gestemd was, is door u vrolijk en opgeruimd geworden. Zou ik, die alles aan haar verschuldigd ben, u daarvoor niet dankbaar zijn?" Glimlagchend bood zij hem hare hand.

Nordheim nam deze zwijgend en drukte er zijne lippen op.

„Niet zoo," zeide zij bevend en zacht, „de wijze mag het kind zulk een teeken van eerbied niet geven."

„Is het dan slechts eerbied, die zich in zulk een kus openbaart?" vroeg Nordheim.

Zij zag hem vertrouwelijk aan en zeide: „zekerlijk, mijne meesters leerden het mij."

„En gelooft gij dan onvoorwaardelijk wat deze u leerden?"

Zij zag hem verwonderd aan en zeide ernstig: „zoude ik niet? Zij, die hun gansche leven gewijd hebben aan de moeijelijke taak, om de jeugd te onderwijzen, zij verlangen daarvoor niets dan geloof en gehoorzaamheid aan hetgeen zij leeren. Wie zou zoo ondankbaar kunnen zijn, hun dit te weigeren?"

Nordheim vermeed het, haren vragenden blik te ontmoeten; hij gevoelde zich, voor het eerst sedert vele jaren, beschaamd, verlegen, en wist haar niets te antwoorden. Hij noodigde haar tot eene wandeling uit, en zwijgend gingen zij nu eene geruime poos naast elkander voort.

„Gij waart lang op het instituut?" vroeg Nordheim eindelijk.

„Sedert mijn tiende jaar," antwoordde zij, en eene sombere wolk vloog over haar gelaat. „Tien jaren heb ik er doorgebragt, en dan valt het moeijelijk te scheiden!" Zij wendde haar hoofd op zijde, om de tranen niet te laten zien, die in haar oog opwelden, en Nordheim vroeg verbaasd: „hoe, het smart u dat gij de kostschool verlaten

verlaten hebt, waar de stilte en eenzaamheid, zoo als men mij gezegd heeft, door niets afgebroken worden?"

„Het is waar, wij leefden zeer stil," zeide Ellen glimlagchend, „en zagen niemand, maar de wereld hebben wij niet gemist, want het huis, waarin wij woonden, en het park, waardoor het omgeven werd, waren onze wereld en voor ons rijk aan allerlei gebeurtenissen."

Toen spoedig daarop het rijtuig van Amelia op het plein voor de villa stil hield en Ellen naar huis vloog om haar te ontvangen, gevoelde Nordheim zich ontstemd; het kwam hem voor, als had hij sedert vele jaren niet zoo veel genoegen gesmaakt, als in het onderhoud met Ellen, en toch was dit onderhoud zoo onbeduidend geweest.

Amelia kwam alleen in den tuin, en terwijl zij Nordheim te gemoet snelde, zeide hij tot zich zelven: „hoe weinig heeft zij van Ellen!"

„Stoute man!" zeide Amelia en omhelsde hem, „ik moest boos op u zijn wegens uwe lange afwezigheid, en toch kan ik dit niet, als ik u zie. Weet gij wel, dat er acht en veertig uren verloopen zijn, sedert wij elkander zagen?"

„Bezigheden verhinderden mij!" zeide hij koel.

„Altijd spreekt gij van bezigheden!" riep Amelia, „en dat stuit mij geweldig tegen de borst."

„Toch heeft ieder zijne bezigheden," zeide Nordheim, „gij zoo wel als ik, en het is uwe eigene schuld, dat wij eenige uren langer van elkander gescheiden waren, dan gij dit wel gewenscht hadt! Ik wachtte u reeds lang."

„Ik was naar de stad gegaan, om voor Ellen het een en ander te koopen! Gij zaagt haar, is zij niet een wild en onopgevoed meisje? Het zal, vrees ik, moeite kosten, haar aan de gebruiken der wereld te gewennen, waarvan zij volstrekt niets weet. Tien jaren lang was zij slechts omringd door eenige meisjes van haren leeftijd en door oude leermeesters en leermeesteressen; alle andere menschen zijn haar vreemd, en gij zijt, buiten hare onderwijzers, de eerste man, tot wien zij gesproken heeft."

„Een voorregt, waarop ik trotsch ben," zeide Nordheim; „ook gevoelt men zich in hare nabijheid als het ware los van de geheele wereld."

„En toch maakt mij hare onbekendheid met de wereld

bezorgd," zeide Amelia, „en bijna gevoel ik er berouw over, dat ik Ellen naar zulk een afgelegen instituut gezonden heb; zij zal nog dikwijls tegen de etiquette zondigen, en niets vergeeft men in deze wereld minder."

Een ironische glimlach speelde om Nordheim's lippen toen hij antwoordde: „niet van *uwe* lippen had ik deze strenge taal verwacht. Het komt mij voor, dat wij beiden toegevendheid moesten prediken! Maak u echter," vervolgde hij na eene korte pauze, „voor Ellen niet bezorgd. Haar juiste tact zal haar steeds het regte doen kiezen, want zij is een onbedorven natuurkind, vol bevalligheid en onschuld, en onbewust van hare schoonheid."

Amelia was ernstig geworden, terwijl hij aldus sprak, en thans zeide zij heftig: „als eene vervaarlijke spookgestalte treedt mij thans uwe leer van de eeuwigdurende afwisseling der ondermaansche dingen voor den geest! Ach Nordheim, laat mij die leer niet begrijpen, en noodzaak mij niet aan haar te gelooven! O blijf de mijne! Laat alles wisselen en verkeeren, maar laten wij voor elkander steeds dezelfde blijven!"

Nordheim zeide ernstig: „aan de eeuwige wetten der natuur zijn ook wij, even als het gansche heelal, onderworpen. De meeningen en gevoelens wisselen gelijk dagen en uren af, wat de jongeling gevoelde, is den man vreemd, en de grijsaard weet niets meer van de gedachten, die hij als man koesterde! En waarom zouden wij dan eene uitzondering op den algemeenen regel maken? Waar is de tooverkracht, die te weeg brengt, dat de ziel eeuwig gloeit, terwijl het bloed koud wordt en de haren verbleeken?"

„O ik ken die tooverkracht," riep Amelia, „'t is de liefde, de eeuwige, onvergankelijke, nimmer eindigende liefde."

„Ik geloof niet aan haar bestaan," zeide Nordheim, „'t is niets anders dan een kindersprookje."

„Gij zijt wreed," zeide Amelia.

„Doch waar!" antwoordde Nordheim, „en wie een afkeer van de waarheid heeft, is verloren."

Toen Nordheim kort daarop het paviljoen, waarin hij naast Amelia zat, verlaten wilde, vroeg Amelia: „niet waar, geliefde, gij wilt immers niet vertrekken? Niet zoo als gij gewoon zijt, zonder afscheid te nemen u verwijderen?

Zie, de avond is gevallen, gij blijft dezen nacht hier, niet waar?"

„Neen ik moet naar de stad terug," zeide hij, en kuste even hare wangen.

„En waarom?"

Nordheim fluisterde haar zacht in het oor: „moet Ellen dan voor hare moeder blozen?"

Amelia verstond hem naauwelijks en zag hem vragend en verwonderd aan.

Nordheim zeide op ernstigen toon: „mogen deugd en goede zeden slechts een droombeeld zijn; wij willen die nogtans eerbiedigen, waar wij ze vinden!"

„Dat, dat zegt gij?" vroeg Amelia verbleekende, „gij, die mij de zeden en gewoonten der wereld leerdet verachten, gij, die dit nietig noemdet en mijner onwaardig? O — —"

Hare stem stokte, want zij bemerkte dat zij alleen was; Nordheim had zich stil verwijderd. Amelia zuchtte zwaar en verbergde weenend het hoofd in hare handen.

Nordheim keerde intusschen naar de stad en naar zijn logement terug. Hij bevond zich in eene hemzelve onverklaarbare spanning; de lucht in zijne kamer scheen hem drukkend en zwoel toe, hij opende het venster en dronk met lange teugen de verkoelende nachtlucht in. Hij dacht aan Ellen, aan haar gelaat, waarop zooveel onschuld te lezen stond. Zou zij, dacht hij bij zich zelven, meer zijn dan eene gewone vrouw? Zou zij eene uitzondering maken op den gewonen regel, en niet gelijk alle andere vrouwen spelen met hare eeden en geloften?

Eene geruime poos wandelde hij nog zwijgend in zijne kamer op en neder. Eindelijk sloot hij het venster, begaf zich ter ruste, en in zijne droomen zag hij Ellen's gestalte en Ellen's oogen.

XXXII.

De brief.

Giuseppo Dassa lag op zijn bed en sliep. Daar kwam langzaam en stil een wijf van onder zijn ledikant te voorschijn, zag hem, naauwkeurig aan en luisterde naar zijne ademhaling.

„Hij slaapt vast?" zeide zij met een grijnzenden lach, „'t zal gelukken?"

Behoedzaam legde zij hare hand op zijn hoofd, hij bewoog zich niet, nu stak zij de hand onder zijn kussen en keek hem weder onderzoekend aan.

Hij bewoog zich, met ingehouden adem bleef zij staan, thans sliep hij weder vast, trok de hand van onder het kussen weder weg, waarin zij thans een klein pakje papieren hield.

Snel verbergde zij dit in haren boezem en op hare teenen verliet zij het vertrek, en sloop de trappen af.

Buitengewoon vroeg ontwaakte lady Landstown den volgenden morgen, haastig stond zij op en kleedde zich aan. Na dit gedaan te hebben, schelde zij hare kamenier en beval haar zoo spoedig mogelijk het rijtuig te laten inspannen.

„Naar Trottenham-coard-road!" beval zij den koetsier, nadat zij in haar rijtuig plaats genomen had.

Toen men aldaar aangekomen was, steeg Eleonora haastig uit en dwars over de straat loopende, sloeg zij eene lange, duistere steeg in, liep die ten einde en bevond zich toen in eene andere straat. Toen zij al zoekende om zich heen keek, naderde haar van de andere zijde der straat hetzelfde wijf, dat in den verloopen nacht op zulk eene zonderlinge wijze den Italiaan verlaten had, en knikte de lady vertrouwelijk toe.

„Niet waar, gij zijt de dochter van de duivelsche Lize?" vroeg Eleonora zacht.

„Gij hebt mij immers gisteren gezien, toen gij bij vader waart, om hem eene bestelling te doen!" bromde het meisje.

„En is uw vader naar wensch geslaagd?" vroeg Eleonora snel.

Het meisje haalde het pakje papieren, dat Dassa ontstolen was, uit haren boezem te voorschijn, en overhandigde het Eleonora, terwijl zij zeide: „hij sliep heel vast en heeft niets gemerkt!"

Een straal van vreugde verhelderde Eleonora's gelaat, toen zij het pakje ontving.

„Dank, dank, mijn kind! Hier neem deze beurs! Zij bevat vijftig pond, die zijn voor u!"

„Is het zoo geaccordeerd?" vroeg de deern.

„Neen, neen, die zijn voor u! De bepaalde som krijgt uw vader morgen. Eerst moet van avond het verdere gedaan worden!"

„Het zal niet moeijelijk vallen dit te doen!" bromde het meisje, „alles is reeds goed afgesproken!"

„Wacht mij morgen vroeg hier op deze zelfde plaats met uwen vader, en nu vaarwel!"

Haastig verwijderde zich Eleonora, en toen zij haar rijtuig weder bereikt had en de paarden haar weder huiswaarts bragten, vouwde zij hare handen tot een vurig gebed, en tranen der blijdschap ontvloeiden hare oogen.

„Ik heb ze! ik heb ze!" fluisterde zij vervolgens, „ik ben gered! Deze brieven althans kunnen niet meer tegen mij getuigen!"

In haar boudoir aangekomen, sloot zij zorgvuldig de deur, en shawl en hoed van zich werpende, opende zij het pakje met brieven.

„Zij zijn het! zij zijn het! zeide zij met eene van vreugde bevende stem, „dat is mijn schrift!"

Terwijl zij in een dezer brieven keek, viel haar oog op de woorden: „zoo lang ik leef, zal ik u beminnen!"

Zij huiverde, en zeide: „ontzettend! Grijnzen deze woorden mij niet aan, als eene vreeselijke spookgestalte!"

Haastig nam zij thans de brieven en wierp die in de kagchel, waarin zij tot asch vergingen.

Daar werd eensklaps hevig tegen hare deur getikt, met een kreet van ontzetting vliegt Eleonara op en opent bevend de deur. — „Ha, het is Giuseppo!"

„Mijne brieven, mijne brieven zijn mij ontstolen," zeide hij buiten zich zelven van woede.

Eleonora rigt zich fier overeind en wijst hem naar de kagchel. „Daar zijn zij!"

Giuseppo stampt al vloekende met zijnen voet op den grond. „Wee u, Eleonora, nog heb ik mijne herinneringen."

„Zij zullen sterven, even als uwe brieven," zeide zij scherp, zonk daarna bewusteloos in de armen der binnentredende kamenier, om wie zij weinige oogenblikken te voren gescheld had.

XXXIII.

Oude en nieuwe liefde.

Bleek en bevend zat Amelia op den divan in de tuinkamer, zwijgend, ademloos en met tranen; Nordheim, die insgelijks zweeg, ging met groote schreden op en neder in de kamer; vervolgens bleef hij voor Amelia staan en zag haar aan. Zij gevoelde dat hij zijnen blik op haar gevestigd hield, ofschoon zij het niet zag en weende bitter.

„Alle vrouwen zijn daarin aan elkander gelijk," zoo sprak Nordheim, „dat zij haren toorn en verwijtingen in tranen lucht geven."

„Moet ik niet weenen," zeide Amelia, als gij mij niet antwoordt op mijne vraag?"

„Wat vroegt gij dan?"

„Zij zag hem teeder aan, en zeide: „of gij mij nog even hartelijk bemint, als vroeger?"

Nordheim zag haar ernstig aan en zweeg; vervolgens wendde hij het hoofd om en liet peinzende zijn oog in den bloeijenden tuin ronddwalen.

„Gij antwoordt mij niet?" vroeg Amelia.

„Vraag aan de bloemen, of zij gisteren zoo bloeiden, als van daag?" zeide hij ernstig. „Deze kinderen der natuur zullen zeggen, welke de wet der natuur is. Alles wat bestaat, draagt de kiemen des doods in zich, en sterft reeds, terwijl het leeft. Alles wat bestaat moet vergaan!"

„Ach, zuchtte Amelia, „altijd weder dezelfde leer!"

„Moet ik haar niet herhalen," zeide Nordheim zacht, daar gij haar altijd nog niet begrepen hebt? „Herinner u Amelia, dat ik u nooit van eene eeuwigheid der liefde gesproken heb, herinner u, dat, toen ik u mijne liefde beleed, dit slechts met tegenzin door mij geschiedde. Gij weet, ik geloof niet aan de onveranderlijkheid der liefde!"

„Dit is uw antwoord?" zeide Amelia, „ik heb u begrepen, uwe liefde is verdwenen!" Zij zag hem toornig en vragend aan, zij hoopte op een antwoord; Nordheim echter zweeg.

Zij vloog van haren stoel op, de toorn kleurde hare wangen, en Nordheim naderende, zeide zij met vonkelende oogen: „is dat mijn loon voor al mijne liefde? Trouw-

looze! Ondankbare! Hebt gij, gelijk eene slang, u om mijn hart gekronkeld, enkel om het doodelijk te wonden? En gij, de trotsche verstandige man, gij spreekt van de zwakheid der vrouw? Wie is dan hier sterk? Waarlijk, gij zijt het niet! Gij zijt veeleer zwak, zoo zwak, dat niets in u bestendig is! O ja, ik weet, wat gij mij zult antwoorden," vervolgde zij op spotachtigen toon, „gij zult zeggen, slechts het vergankelijke is bestendig en eeuwigdurend! Ik intusschen weet, dat het anders is! Ik weet, dat de vrouw, hoe zwak zij ook is, nogtans eene kracht bezit, die geenszins het eigendom des mans is, namelijk, de kracht der trouw!"

Terwijl zij aldus sprak, hoorde Nordheim haar met een goedigen, bijna glimlagchenden blik aan, en als zij thans uitgeput op een stoel neerzeeg, zeide hij op vriendelijken toon: „ik heb u niet in de rede willen vallen, omdat ik weet, dat het der vrouw eene verligting toeschijnt, hare woede en smart in woorden lucht te geven, en ik antwoord u niets, omdat uwe taal geene waarheid behelst, maar slechts eene oogenblikkelijke opwelling van het gevoel is, die spoedig weder zal verdwijnen! Als deze voorbij gegaan is, zal ik terug keeren, vaar tot zoo lang wel!"

Hij keerde zich om, doch Amelia hield hem tegen; was zij straks toornig en trotsch geweest, thans stond op haar gelaat droefheid en onderwerping te lezen. Zij greep Nordheims hand en zeide smeekend: „o, verlaat mij niet! Blijf bij mij! O, verlaat mij niet!"

Hare stem stokte, krachteloos zonk zij neder, en terwijl zij met hare armen zijne kniën omvatte, weende zij luid. Hij wilde haar opheffen, doch zij weerde hem af. „Neen, neen, laat mij hier liggen, totdat gij mij zegt, dat gij mijne dwaze woorden vergeven wilt. De droefheid heeft ze mij ontlokt! Dood mij, maar verlaat mij niet!"

Nordheim zeide met ernstigen, bijna gebiedenden toon: „stil, Amelia! Sta op!"

En zij, gehoorzaam en onderdanig als eene slavin, stond op en droogde de tranen van hare wangen. „Gij bemint mij derhalve nog?" vroeg zij vervolgens.

Hij moest lagchen over dit „derhalve;" deze glimlach hield zij voor een bewijs zijner liefde, en met een kreet van blijd-

schap zonk zij in zijne armen. Hij drukte haar zacht aan zijn hart en zeide vriendelijk: „zijn wij geene kinderen en dwazen? Kwellen wij ons zelven niet, terwijl wij vrolijk en opgeruimd konden wezen? Wat ontbreekt ons dan? Wordt toch verstandig, Amelia!"

Doch terwijl hij aldus sprak, hield hij plotseling op, want hij hoorde de stem van Ellen, hij zag door de geopende deur, dat zij in de groote laan wandelde, en keek haar na, tot dat eene kromming van den weg haar aan zijne oogen onttrok. Amelia hield hem vaster omklemd, en zeide zacht: „laat mij hier eeuwig rusten." Verschrikt sloeg hij het oog tot haar neder — hij had in het geheel niet meer aan haar gedacht! Spoedig daarop kwam een bediende aan Amelia berigten, dat er iemand was gekomen, om haar een bezoek te brengen, en terwijl de barones zich naar de receptiekamer begaf, ging Nordheim in den tuin wandelen. Zijn oog zocht Ellen, en als hij haar thans weder, even als toen hij haar het eerst ontmoette, op de bank onder den treurwilg zag zitten, snelde hij derwaarts, en groette Ellen met een vrolijk gelaat.

Nadat hij aan hare zijde plaats genomen en zich eene geruime poos met haar onderhouden had, stelde hij haar voor, om eene wandeling door het park te doen, waarin Ellen genoegen nam.

Al wandelende plukte Nordheim eene aster en gaf die aan Ellen.

„Deze bloem," zeide hij, „herinnert mij aan mijn vaderland, want als ik haar zie, meen ik weder voor een oogenblik een verliefd Duitsch jongeling te zijn en uit hare bladeren mijn lot te kunnen vernemen."

„Welk lot?" vroeg Ellen.

„Een verliefd Duitsch jongeling kent slechts één lot," zeide Nordheim lagchend, „dat is, of zijne geliefde hem weder bemint?"

„En dat verneemt men door deze bloem?"

„Let wel op," zeide Nordheim, en plukte blad voor blad van de bloem, en fluisterde: „zij bemint mij, zij bemint mij niet!"

Het laatste blad sprak: „zij bemint mij niet!" Nordheim wierp half boos den ontbladerden stengel weg, en

zeide: „een waar woord! Inderdaad, de bloem is eene echte profetes!"

„Laat ik het ook eens beproeven," riep Ellen haastig, en plukte eene tweede bloem, nam er blad voor blad uit, en mompelde: „zij bemint mij, zij bemint mij niet!"

„Halt, dat gaat niet goed!" riep Nordheim lagchend, „bij u moet het heeten: „hij bemint mij!"

„Ik heb echter geen hij!" zeide zij onschuldig en met geene de minste bedoeling.

Nordheim begreep dit en zeide alleen: „toch moet gij het zoo eens beproeven, want slechts dan bezit de bloem hare profetische kracht."

Hij reikte haar in plaats van de reeds half ontbladerde bloem eene nieuwe aster, en zij begon glimlagchend hetzelfde spel en fluisterde: „hij bemint mij, hij bemint mij niet!"

Het laatste blad luidde: „hij bemint mij!" Zij was te onschuldig, om daarover verlegen te worden, zij dacht volstrekt aan niets anders, dan dat hare bloem gelukkig geprofeteerd had, en zij juichte: „getroffen, getroffen!"

„Ja, waarlijk getroffen!" zeide Nordheim met diep gevoel, en greep hare hand.

Bij deze aanraking echter ontstelde zij en begon te blozen.

Amelia, die Nordheim en Ellen onbemerkt gevolgd was, en alles gezien en gehoord had, kon het niet langer uithouden, maar trad snel te voorschijn en naderde hen beiden.

Ellen zeide, vrijer adem halende: „o, ziedaar mijne moeder!" Zij had zich zoo beklemd en angstig gevoeld, zonder te weten waarom!

Zij snelde Amelia te gemoet en zeide op blijden toon: „hoe goed is het, dat gij juist thans komt!"

Deze woorden schenen Nordheim te beleedigen, want zijn voorhoofd bewolkte; ook vertrok hij spoedig.

XXXIV.

Zij helpt zich zelve.

Het was middernacht; Giuseppo Dassa keerde uit de opera terug en sloeg den weg naar zijn logement in, toen eene vrouw hem tegenkwam, die digt op hem toetrad en hem met eene vleijende stem eenige woorden in het oor fluisterde.

Aanvankelijk zocht Giuseppo van haar af te komen, doch toen Dassa bij het licht der straatlantaarns bemerkte, dat de vrouw schoon en jong was, glimlachte hij, bood haar zijnen arm en zeide: „welaan, ik ga met u mede; doch waarheen zullen wij ons begeven?"

Het meisje zag digt in de nabijheid eene cabriolet staan, fluisterde den koetsier in het oor, waarheen hij rijden moest, en Giuseppo nam nu naast haar in het rijtuig plaats. Toen zij een uur lang gereden hadden, hield het rijtuig in eene eenzame en weinig bevolkte straat stil.

„Woont zoo'n schoon kind, als gij zijt, in deze straat, die in zulk een kwaden reuk staat?" vroeg Giuseppo.

Het meisje lachte spotachtig en zeide: „vrees niets, weldra zijn wij, waar wij wezen moeten."

Giuseppo ging met haar mede. Eensklaps gaf het meisje een gil, en zich omkeerende uitte zij eenige voor Giuseppo onverstaanbare woorden.

Terstond schoten twee mannen hun op zijde, en terwijl deze Giuseppo, ieder bij een arm, aanpakten, zochten zij hem mede te voeren. Hij wilde zich losrukken en riep woedend: „wat is dat? Wie waagt het, mij aan te randen? Halt, zeg ik, laat mij los, of ik roep om hulp!"

„Ga je gang," riep een der kerels, „maar het zal je weinig baten!"

Thans was het Giuseppo gelukt, zijn eenen arm vrij te krijgen, hij greep naar zijn dolk, doch deze was verdwenen, en het meisje, dat zijne bewegingen had gadegeslagen, zeide lagchend: „'t is te vergeefs, mijn schat! Dat puntige dingetje heb ik u afgenomen."

Giuseppo knarste van woede op zijne tanden; vervolgens riep hij met luider stem: „Help! help! Moord! moord!"

Alles bleef stil. Hoe hard hij ook schreeuwde, er was geene stem, die hem antwoord gaf.

„Ziet gij niet," zeide een der kerels, „dat niemand hier in den omtrek u hoort? Maar wij zullen u dat geschreeuw en gekraai wel afleeren!"

Men bond hem nu ondanks zijn tegenstribbelen een doek voor den mond, en zoo trok men hem voort tot aan eene vervallene en armoedige hut.

„Hier zijt ge, waar ge wezen moet," zeide een der kerels.

„Gij zijt hier goed bekend. 't Is de woning der duivelsche Lize. Ja, ja, gij zoudt verstandiger gehandeld hebben, als gij vroeger wat minder om het geld gegeven hadt en beter over de brug gekomen waart, want dan zoudt gij waarschijnlijk thans niet hier geweest zijn! Doe open!" brulde hij vervolgens, en klopte hevig op de deur.

„Geduld, geduld," krijschte eene stem van binnen, „ik kom reeds."

De deur werd geopend en een meisje met eene lamp in de hand trad te voorschijn; Giuseppo sidderde van woede; het was hetzelfde meisje, dat hem in den verloopen nacht zijne brieven ontstolen had. Hij wilde spreken, doch de doek voor zijn mond belette hem dit. Met de voeten stompte hij tegen de deur, vast besloten, om het uiterste ter zijner ontkoming te beproeven.

„Hij wil nog spectakel maken!" zeide een der kerels, „wacht, dat zal ik hem wel afleeren."

Zijne gebalde vuist daalde thans zoo hevig op Giuseppo's hoofd neder, dat deze zijn bewustzijn verloor; zonder wederstand te bieden, liet hij zich verder het huis binnenvoeren.

De deur werd gesloten; thans hoorde men daarbinnen een flaauwen kreet; toen werd alles stil! — —

Des morgens vroeg begaf zich lady Eleonora op het bepaalde uur naar dezelfde plaats, waar zij gisteren van de dochter der duivelsche Lize de brieven ontvangen had. Deze was met haren vader reeds daar, en beiden knikten haar gemeenzaam toe.

„Is de zaak gelukt?" vroeg Eleonora.

„Alles is in orde!" zeide de kerel. „De vogel is in de knip! Wij hebben hem gevangen!"

„Het is wel!" zeide Eleonora; „hier neem dit geld! Het is meer dan de bedongene som, neem het, het is het uwe! Het is dus zeker, dat gij hem opgeligt hebt?"

„Als gij hem zien wilt, ga dan slechts mede!" zeide de kerel.

„Neen, neen, ik geloof u," antwoordde Eleonora, die reeds op de gedachte, dat zij Giuseppo zien kon, begon te beven, „ik geloof u. Mishandel hem niet, maar zorg er voor, dat hij u niet ontsnapt! Iedere maand kom ik hier terug, en ontvangt gij van mij het geld voor zijn onderhoud,

tot dat hij met eene geschikte gelegenheid kan gedeporteerd worden. Doe, zoo als ik u zeg, en nu vaarwel!"

Haastig verwijderde zij zich, en toen zij uit het gezigt verdwenen was, zagen vader en dochter elkander aan en begonnen luidkeels te lagchen.

XXXV.

De IJverzuchtige.

Lady Eleonora was in haar hôtel terug gekeerd, en zat, uitgeput van vermoeijenis, in haar fauteuil. Zij gevoelde zich zonderling te moede. Het voorwerp harer vrees was wel onschadelijk gemaakt, maar toch was zij niet gerust.

„Hoe is het toch met mij?" fluisterde zij zacht, „ik heb mijn doel bereikt, en toch ontbreekt het mij aan vrede des gemoeds? Wat heb ik toch gedaan, dat mij zoo doet sidderen? Ik heb gedaan," zeide zij op vasten toon: „wat ik doen moest! Ik heb gedaan wat de mensch, als hij in zijne heiligste regten aangetast wordt, doen moet; ik heb den scorpioen die met zijnen vergiftigen angel in mijn hart stak, afgeweerd, omdat de zucht tot het leven het aldus vordert. Ik heb hem echter niet gedood! Neen," zeide zij luide en heftig, als om zich zelve gerust te stellen, „ik heb hem niet gedood!"

In hevige opgewondenheid wandelde zij op en neder, doch de stilte en eenzaamheid om haar heen joegen haar angst aan: „ik moet menschen zien, menschen hooren spreken," zeide zij.

Zij trok aan de schel en beval in te spannen. — Amelia's landgoed, Sweetcalmness, grensde aan het hare; derwaarts gebood lady Landstown te rijden, en als zij daar aangekomen was, verheugde het haar zeer, van haren bediende te vernemen, dat de barones op de villa was en de lady verwachtte.

Ook Nordheim was tegenwoordig, en dit deed Eleonora niet weinig genoegen. „Heb de goedheid, morgen bij mij te komen" zeide zij vriendelijk, „ik heb u mededeelingen te doen omtrent Macdeam, uwen vriend." Hierop wendde zij zich tot Amelia, die haar heden buitengewoon bleek en ernstig toescheen, om naar haren welstand te vernemen.

Nadat zij een paar uren bij haar vertoefd had, maakte

lady Eleonora zich weder gereed om te vertrekken, en bragt Nordheim haar naar het rijtuig. „Laat ons den weg door het park nemen!" zeide de lady, „het rijtuig kan mij aan de poort wel opwachten."

Zij wandelden een tijd lang zwijgend naast elkander voort. Eindelijk brak Eleonora dit stilzwijgen af, en vroeg aan Nordheim: „zijt gij van daag nog te Londen geweest?"

„Het is nog maar een uur geleden, dat ik van daar vertrok!" antwoordde Nordheim.

„Zaagt gij Giuseppo Dassa?" vroeg de lady met neêrgeslagene oogen.

Nordheim zweeg een oogenblik; eindelijk zeide hij langzaam en ernstig: „ik zag hem van daag niet, ook gisteravond niet; gisteren morgen echter verkeerde hij in eene hevige opgewondenheid, men had hem den nacht te voren gewigtige brieven ontvreemd, en gisteren avond verliet hij zijn logement en is sedert niet teruggekeerd!"

De lady sloeg even hare oogen op, en haar schuwe blik ontmoette de oogen van Nordheim, die scherp en doordringend op haar gevestigd waren.

Dit duurde slechts een oogenblik; vervolgens sloeg Eleonora den blik ter aarde en Nordheim knikte als het ware instemmend met het hoofd; hij had in haren blik alles gelezen en Eleonora wist, dat zij begrepen was.

„Hij zal niet terugkeeren!" zeide Nordheim zacht.

„Nimmer!" antwoordde Eleonora op vasten toon.

„En zijt gij nu gerust, en gevoelt gij u weder gelukkig?" vroeg Nordheim.

„Hoe kan eene moeder zich gelukkig gevoelen, die haar kind mist?" was Eleonora's vraag.

„Gij hebt derhalve nog niet het minste spoor ontdekt?"

Eleonora schudde treurig het hoofd. „Morgen verwacht ik u bij mij, om u dit alles mede te deelen," zeide zij, „hier zijn wij bij den uitgang, en ginds wacht mijn rijtuig op mij, vaarwel!"

Ernstig gestemd en langzaam sloeg Nordheim de lange allée in, om weder naar huis terug te keeren. Onderweg ontmoette hij Ellen, die zich bezig hield met de beschouwing der bloemen.

„Zie eens, mijnheer Nordheim," riep Ellen hem te gemoet, „zaagt gij ooit schooner rozeknopje dan dit?"

„Ach, dat arme rozeknopje!" zeide Nordheim. „Gij zijt reed, Ellen! Waarom niet liever deze roos geplukt, die eeds hare bladeren ontvouwd heeft?"

„Beklaag liever de roos," zeide Ellen vrolijk, „die hare estemming miste."

„Welke is dan hare bestemming?" vroeg Nordheim. „Eilieve, eg het mij!"

„De bestemming der roos is, om geplukt te worden en om en mensch tot genoegen te verstrekken. En gedood heb dit knopje niet, omdat ik het plukte," vervolgde zij, want niets wat leeft, kan sterven!"

„Leeft dan de bloem?" vroeg Nordheim. „Ik meende, dat slechts bloeide!"

„Zij leeft ook!" verzekerde Ellen, „zij gevoelt! Als zij oor uwe hand wordt aangeraakt, sluit zij hare bladeren."

„Nordheim plukte eene roos en haar ontbladerende, toonde lij Ellen den worm, die haar hart doorknaagde. „Zou de roos, s zij leefde, niet dezen verwoester van haar leven ver- etigen?"

„Daarvoor is zij eene roos," zeide Ellen, „en in het ver- agen en dulden is hare grootheid gelegen! Het gaat haar o als ons meisjes en vrouwen! Niet het bestrijden, maar et geduldig dragen van den onspoed des levens is vrouwen- deugd!"

„Hoe?" vroeg Nordheim, „gij zoudt dus, in het ongeluk zijnde, er niet naar streven, om het te ontkomen?"

„Zeker niet," zeide zij, en blikte ernstig en eerbiedig op- waarts, „ik zou daarom bidden."

„Ach, bidden," riep Nordheim, „wanneer heeft God ooit een gebed verhoord?"

„Altijd," antwoordde zij, „zoo menigmaal men uit het volle gemoed tot Hem bad! Zelfs wanneer het anders ge- schiedt, dan wij wenschen en verwachten, verhoort Hij ons toch! Ja, zelfs indien het gebed geene andere kracht had, dan dat het ons versterkt en verheft, dat het ons verbetert en louterd, zoo is dit reeds een zegen en eene verhooring. Maar," hier hield zij op en bloosde, „vergeef mijn kinderlijk gepraat. Gij hebt mij, onervarene als ik ben, er toe verleid, om te vergeten, dat het mij niet betaamt, aldus tot een geleerde te spreken. Vergeving!"

Nordheim, die diep bewogen was, nam hare hand en leidde Ellen naar eene in de nabijheid staande tuinbank, en voor haar in het gras gaande zitten, zeide hij, en zijne stem beefde van ontroering: „spreek, spreek, Ellen! Het is hooge wijsheid, die van uwe lippen vloeit. En ofschoon gij soms ook in eene taal spreekt, die ik niet versta, zoo komt dit, omdat gij uit een ander en schooner land komt, uit een land der zaligheid en der onschuld! O dat gij mij leeren kondet, uwe taal te verstaan!"

Ellen sidderde en wist niet waarom, eindelijk zeide zij naauw hoorbaar: „gij gelooft derhalve toch, dat er zulk een land is? En gisteren hoorde ik u tot mijne moeder zeggen, dat geluk en onschuld enkel in het brein der dwazen bestaan?"

„Werkelijk," sprak Nordheim diep bewogen, en greep de beide handen van het meisje, „werkelijk, zeide ik dat? O, dan komt het Ellen, omdat ik op dat oogenblik uw oog en uwen lagchenden mond niet zag, omdat ik uwe stem niet hoorde, die stem, welke mij altijd ten minste op de grenzen van dat land brengt, waaruit gij komt, en mij tot een leergierig kind, u tot mijn meester maakt!"

Een luide en doordringende kreet klonk thans in hunne nabijheid. Ellen beefde en vloog overeind. „Het was hier zeer digt bij!" zeide zij angstig en wees naar het boschje.

Nordheim snelde derwaarts, door Ellen gevolgd. Bewusteloos en doodsbleek lag Amelia hier op den grond. Ellen barstte in tranen uit en knielde naast de in zwijm gevallene neder, terwijl zij haar met de teederste namen riep.

„Stil, stil," zeide Nordheim tot haar, „help mij haar in het tuinhuis dragen! Het is naauwelijks twintig schreden van hier."

Zacht en behoedzaam hieven zij Amelia op, en ofschoon zij het zomerhuisje reeds bereikt en Amelia zacht op de chaise-longue gelegd hadden, gaf zij nog altijd geen teeken van leven.

„Zij sterft, zij sterft!" jammerde Ellen en omhelsde de bewusteloze.

Nordheim trok haar terug. „Stil, zij beweegt zich!" Zij zal bijkomen! Laat ik hier bij haar blijven, en ga gij wat eau-de-cologne en spiritus halen!"

Ellen spoedde zich voort, en Nordheim, de deur van het tuinhuis sluitende, fluisterde bij zich zelven: „'t zou niet goed zijn, als zij bij de onstuimige scène tegenwoordig ware, die mij waarschijnlijk wacht, als Amelia weder bijkomt."

XXXVI.

De ontdekking.

Amelia kwam thans langzamerhand bij. Tranen ontvloeiden hare oogen en op wanhopigen toon riep zij: „ongelukkige, die ik ben!"

„Waarom weent gij?" vroeg Nordheim.

Zij vloog overeind; smart en woede stonden op haar gelaat uitgedrukt, en terwijl zij driftig Nordheim's hand greep, zeide zij: „gij vraagt, waarom ik ween? Verrader, trouweloze! Verneem dan, dat ik in het boschje stond, ik hoorde alles, hoorde uwe zoet vleijende stem, hoorde ieder woord, dat gij tot Ellen spraakt."

„Gij hebt dus geluisterd!" zeide Nordheim koel.

„Wee u, dat het zoo ver gekomen is," riep Amelia in vertwijfeling, „wee u, dat ik tot zulke lage middelen mijne toevlugt moet nemen, om te hooren, wat ik van u te verwachten heb!"

„Die hadt gij niet behoeven aan te wenden," zeide Nordheim. „Gij hadt mij zelven liever moeten vragen, want gij kent mij genoegzaam, om te weten, dat gij van mij niets dan waarheid zoudt vernomen hebben!"

„O," zeide Amelia smartelijk, „moest Ellen, die ik zoo zeer bemin, moest zij juist mij uw hart ontvreemden?"

„Noch zij, noch een ander heeft dit gedaan," zeide Nordheim, „mijn hart behoort u toe, en zoo ook al mijne toegenegenheid voor u niet meer zoo vurig is, heeft daaraan niemand anders schuld, dan onze eigene gebrekkige menschelijke natuur, die ons belet, wat wij vurig begeeren, even vurig te behouden. Ik zeide u dit bij den aanvang onzer liefde, ik herhaal het u thans: mijn hart gevoelt voor u de innigste toegenegenheid en zal u steeds hoogachting en vriendschap toedragen!"

„Gij bemint derhalve Ellen niet?" vroeg Amelia.

Nordheim zweeg een oogenblik, vervolgens zeide hij ernstig: „ik bemin haar niet, ik aanbid haar, zoo als men hei-

ligen aanbidt, naar wier bezit men niet haakt, doch tot wie men bidt, en die men bemint met eene liefde, welke vrij is van alle zinnelijkheid."

Amelia snikte hevig, en de handen vol vertwijfeling wringende, jammerde zij zacht: „wee mij en mijn ongelukkig hart. Moest ik mij daarom over dit bedelaarskind ontfermen, om er later mijn geluk door verwoest te zien?"

„Wat zegt gij?" vroeg Nordheim. „Ellen is —"

„*Een bedelaarskind!*" herhaalde Amelia.

„Gij zeidet mij toch, dat zij de dochter van eene vriendin uit uwe jeugd was!" riep Nordheim.

„Ik deed dit, omdat ik mij over hare afkomst schaamde! Had ik kunnen denken, hoeveel verdriet zij mij zou aandoen.—"

„Spreek thans daar niet over," viel Nordheim haar in de rede. „Zet, uit liefde tot mij, alle jaloerschheid ter zijde. Geloof mij, Amelia, geloof mij toch, dat gij mij altijd dierbaar zijt, kwel u en mij niet met uwe jaloerschheid! Daardoor verwoest gij, in plaats van op te bouwen!"

Amelia klemde zich schaamrood aan hem vast; zij was niet in staat toornig op hem te wezen en zijne blikken en woorden weêrstand te bieden! „Wilt gij mijne opgewondenheid en drift vergeven?" vroeg zij zacht.

„Alles, alles!" zeide hij ongeduldig, „en zeg mij nu, wie is Ellen, wie zijn hare ouders, en hoe zijt gij aan haar gekomen?"

„Ik kocht haar van een oud smerig wijf, dat op den hoek eener straat stond, en het sidderende, met lompen bedekte kind aan hare hand had. Het gejammer van dit kind trof mij. Heete tranen rolden het arme, kleine schepseltje over de wangen, en het smeekte op hartverscheurenden toon: „ach, lieve duivelsche Lize geef mij brood, ik heb zoo'n honger!" De oude gaf het kind een hevigen slag. Ik kon dit niet langer aanzien! Eenzaam en verlaten als ik was, smachtte ik naar liefde, naar een wezen, dat ik het mijne kon noemen! Ik kocht het kind van de bedelaarster, en liet het als mijne eigene dochter opvoeden!"

Nordheim was gedurende haar verhaal hevig getroffen op- en neder gewandeld; thans bleef hij voor Amelia staan en zeide op verwijtenden toon: „ach, dat men de leugen

ook bij de edelste der vrouwen aantreft, dit is de vloek van uw geslacht en de oorzaak van al het onheil, dat gij zaait! Hadt gij den moed gehad, waar te zijn, zoo zoudt gij een edel hart veel kommer en leed bespaard hebben, terwijl uw zwijgen de oorzaak van vele tranen en gevaren is!"

Met haastige schreden verliet hij het tuinhuis, snelde naar den stal, liet zijn paard zadelen, en reed weinige oogenblikken later weg. Zeer spoedig legde hij den weg af, die naar de villa van lady Landstown voerde.

Thans was hij er aangekomen, gaf het paard aan den knecht over en vroeg naar lady Landstown. Zij was in haar boudoir. De bediende melde hem aan.

Toen hij spoedig daarna het vertrek, waarin zich Eleonora bevond, binnentrad, riep deze hem verheugd toe: „zoo even ontving ik berigt van mijnen echtgenoot, hij zal morgen hier zijn! Maar," hier viel zij zich zelve in de rede, „ook gij schijnt verheugd en blijde te wezen! Nooit zag ik uw oog zoo schitteren en uwe wangen zoo gloeijen!"

„Ik ben ook uitermate zeer verheugd," zeide Nordheim, „en lady Eleonora moet die vreugde met mij deelen; doch neen, niet deelen, zij moet die *alleen* bezitten en genieten!"

„Hoe, gij komt *mij* vreugde brengen," vroeg de lady verbleekende, „en welke vreugde?"

„Verbeeld u het heerlijkste, dat gij u kunt voorstellen," zeide Nordheim.

„Mijn kind, mijn kind!" riep Eleonora. „Spreek, o wees niet wreed, spreek, is het zoo?"

„Het is zoo," zeide Nordheim diep bewogen, „bereid u op een groot geluk."

„Ik ben er op bereid," antwoordde Eleonora. „Waar, waar is mijn kind?"

„Gij behoeft slechts een korten weg af te leggen, en het rust in uwe armen!"

„Gij wilt mij bij mijn kind brengen?" lispte Eleonora zacht, — „o schel dan en beveel, dat men het rijtuig inspanne," zeide zij tot Nordheim.

„Ik veroorloofde mij, daartoe reeds het bevel te geven, voordat ik bij u binnentrad; luister, daar komt het rijtuig voor."

„Spoeden wij ons dan voort!" smeekte Eleonora. „Onder weg verhaalt gij mij alles!" Hierop bood Nordheim haar zijn arm, om haar naar het rijtuig te geleiden.

Toen men op Amelia's villa was aangekomen en Eleonora op Nordheim's armen leunende de breede trappen opsteeg, stond zij stil en zeide zacht: „gij voert mij het grootste geluk te gemoet, en toch sidderen mijne voeten en mijne borst is beklemd; het is mij, als ging ik een ongeluk te gemoet. En de barones," vroeg Eleonora blozend, „zal die mij niet verachten om mijnen jeugdigen misstap, zal zij zwijgen?"

„Laat het aan mij over," smeekte Nordheim, „om haar en Ellen voor te bereiden! De barones zal zwijgen. Moeijelijker zal het zijn met Ellen. Wij moeten de waarheid voor haar verborgen houden; hare ziel is zoo onschuldig en rein! Wees nu zoo goed hier binnen te treden, en veroorloof mij, de barones en Ellen op te zoeken en bij u te brengen."

Nordheim ging en liet Eleonora in den salon alleen. Nooit, nooit, zoo lang zij leefde, had zij ondervonden, wat zij thans ondervond. Vreugde, smart, schaamte, berouw en zaligheid, wisselden in haar gemoed af, totdat de moederliefde dat alles verdrong en zij niets anders gevoelde, dan het vurigste verlangen naar haar kind.

Thans deden naderende voetstappen haar beven. Daar ging de deur open! Eleonora snikte luid en hief haar hoofd op. Een doordringende kreet ontsnapte hare lippen, ververvolgens breidde zij hare beide armen uit en riep luide: „mijn kind!" en antwoordde eene teedere, heldere stem: „mijne moeder!"

„Moeder!" roept Eleonora, „moeder," „kind!" „God, mijn God!" Meer zeide zij niet, maar tranen biggelden haar langs de wangen. Nu drukte zij Ellen aan haren boezem. O, deze armen die haar omhelzen, het zijn de armen van haar kind, deze adem dien zij op hare wangen gevoelt, het is de adem van haar kind! Veertien jaren lang heeft zij te vergeefs verlangd, deze lippen te kussen! „Mijne dochter, mijn kind!" Zij laat Ellen los en heft de handen ten hemel, „mijn God, mijn God!"

Nu houdt zij hare dochter weder vast, kust hare handen en lispelt: „het zijn de handen van mijn kind!" Nu neemt

zij Ellen's hoofd tusschen hare beide handen en ziet haar lang aan, en spreekt zacht: „noem mij moeder!"

En Ellen zelve in tranen wegsmeltende, naauwelijks in staat om te spreken van innerlijke ontroering, fluisterde toch: „mijne moeder!"

„Eleonora juichte luidkeels. Zij zag slechts haar kind! Niets dan dit! Zij zag Amelia niet, die met gevouwen handen achter Ellen stond, zij zag Nordheim niet, die met vlammende blikken op eenigen afstand zijn oog liet gaan over moeder en dochter.

Sedert vele jaren had hij zulk eene zuivere blijdschap niet ondervonden, als bij de aanschouwing van dit geluk; het was hem, als moest hij God, tot wien hij in langen tijd niet gebeden had, vergiffenis vragen voor zijne kleinmoedigheid en zijne minachting van de wereld, en hij zeide bij zich zelven: „wat is al de wijsheid der menschen! Wat baten mijn ongeloof en twijfel! Op dit oogenblik heeft God gesproken en zich verkondigd in zijne heerlijkheid! Ja, waarlijk zulk eene zaligheid kan slechts de *ziel* genieten en ervaren, en omdat zij voor zulk eene zaligheid vatbaar is, moet zij onsterfelijk zijn!"

XXXVII.

Moeder en kind.

„Gij zijt, gij zijt mijn kind," riep Eleonora, en drukte Ellen aan haar boezem, „en al had ik daarvoor geen ander bewijs, zoo gevoel ik nogtans aan het beven van mijn hart en aan de innige blijdschap, die bij uwen aanblik mijn boezem doorstroomt, dat gij mijne dochter zijt!"

Ellen's gelaat straalde van zalige verrukking. Zij klemde zich vast aan Eleonora, en fluisterde: „ik ben geen wees meer, ik heb eene moeder!"

Doch nu gevoelde zij tevens, hoe smartelijk deze woorden voor Amelia wezen moesten, en zich zacht uit Eleonora's armen los makende, vlijde zich aan Amelia's boezem: „ik was geene wees, sedert gij mij tot moeder geworden zijt. Nu ben ik dubbel rijk, ik heb twee moeders, en u beide wil ik tegelijk beminnen!"

Eleonora dacht er thans eerst aan, *aan wie* zij het bezit

van haar kind te danken had. Zij had ten eenenmale vergeten, dat er nog andere menschen waren, dan hare dochter; zij naderde Amelia, en de welsprekendste woorden van dank zouden niet hebben kunnen uitdrukken, wat Eleonora's blikken, haar glimlach en de toon harer stem te kennen gaven, toen zij Amelia omhelsde, en een langen, teederen kus op hare lippen drukkende, zeide: „mijne zuster!"

Nordheim kon zich niet langer goed houden, hij voelde tranen in zijne oogen opwellen en schaamde zich daarover. Dit oogenblik had alles, wat door hem tot hier toe geloofd en voor waar gehouden was, aan het wankelen gebragt, hij gevoelde dat reeds hier op aarde een zuiver geluk kon gesmaakt worden, en nu kwam hem *zijn* leven zoo doelloos voor; hij was bevreesd voor de ontroering, die hem dreigde te overweldigen en ging stil naar buiten. Eene geruime poos wandelde hij in het park op en neder. Ernstige gedachten hielden zijne ziel bezig, en wat hij vroeger niet wilde gelooven, werd na het tooneel, waarvan hij getuige was geweest, zijne innige overtuiging, want de slotsom zijner overdenkingen was: „er is hier op aarde een zuiver geluk te smaken!"

Toen hij tot de dames terug keerde, vond hij haar in een vertrouwelijk gesprek. Eleonora reikte hem de hand en zeide: „gij hebt gelijk! Wat ik in deze oogenblikken ondervind, weegt ruimschoots op tegen al het lijden, dat ik verduurd heb. Het komt mij thans voor als een droom, en het geluk is een schoon ontwaken voor mij geworden!"

„Zoo er hier op aarde een duurzaam geluk bestaat," zeide Nordheim, „dan zal het u in het bezit uwer dochter ten deel vallen!"

Ellen omhelsde hare moeder en zeide ernstig: „twijfelen wij niet! In eene ure als de tegenwoordige is elke twijfel zonde! Er bestaat een duurzaam geluk hier beneden, want God bemint de menschen en wil hen gelukkig zien!"

Voor weinige dagen nog zou Nordheim dit gevoelen bestreden hebben, thans glimlachte hij slechts en zag Ellen zwijgend aan.

Amelia, die zich een oogenblik verwijderd had, keerde thans terug, en terwijl zij Eleonora een kleinen ring ter hand stelde, zeide zij: „toen ik het kind van de bedelares

kocht, gaf zij mij dezen ring en vertelde mij, dat de man, door wien dat kind haar gebragt was, haar op het gemoed gedrukt had, den ring goed te bewaren. Hij was het eenigste, waaraan de moeder het kind eens zou kunnen herkennen. Zij had aan dezen last voldaan, in de hoop, dat zij op deze wijze in later tijd, als de moeder werkelijk het kind ontdekte, eene goede belooning daarvoor ontvangen zoude!"

Eleonora had intusschen den ring, waarop de letters E. G. gegraveerd waren, naauwkeurig beschouwd. Zij herkende dien wel; zij zelve had dien in de eerste dagen harer liefde aan Giuseppo gegeven! — Haastig en schaamrood stak zij het kleinood in haren boezem en zeide haastig: het is zijn ring!"

„En wie was de man, die mij" — hier stokte Ellen, en hare moeder de hand kussende, zeide zij: „vergeving, dierbaarste, beste moeder. Ik dacht niet aan uwe bede!"

„Welke bede?" vroeg Eleonora verwonderd.

„Die uwe lordschap door mij aan jufvrouw Ellen liet doen!" zeide Nordheim haastig; „de bede om den geheimzinnigen sluijer, die over deze gansche gebeurtenis ligt, niet te willen opligten."

„En ik wil gaarne aan uwen wensch voldoen!" riep Ellen. „Ik wil niet vragen, hoe men mij aan u ontrooven kon, ik wil mij slechts verheugen over het geluk, dat ik aan u terug gegeven ben!"

Eleonora drukte haar, onder een vloed van tranen, aan haar hart. Vervolgens reikte zij Amelia hare hand en zeide met een dankbaren blik: „gij hebt een engel voor mij opgevoed! Hoe kan ik u naar waarde danken?"

„Heb ik eenigen dank verdiend," antwoordde Amelia, „dan ontvang ik dien thans reeds in overvloedige mate! Zoo ik echter iets wenschen en verzoeken mag, dan is het, dat gij mij in uwe vriendschap laat deelen, en aan Ellen vraagt, mij niet geheel te vergeten, maar mij een weinigje nog te beminnen! Ach, ik ben immers anders zoo eenzaam en verlaten, ik heb niemand, volstrekt niemand, die mij bemint! En deze eenzaamheid is zoo verschrikkelijk!"

Zij wierp zich aan Eleonora's boezem en weende luid. De lady sloeg haren blik op Nordheim; met een kalm en onverschillig oog zag hij de weenende aan; Eleonora las in

dat oog de geschiedenis van Amelia's tranen en diepe weemoed greep hare ziel aan; zij drukte een kus op Amelia's voorhoofd en zeide op meêwarigen toon: „arme vriendin! laat uwe tranen vrij vloeijen! Tranen brengen verligting aan!"

Inmiddels begon het te schemeren. Eleonora verlangde naar rust en stilte, verlangde met haar kind alleen te zijn en verzocht Amelia, om haar Ellen voor dezen éénen nacht af te staan.

„Slechts voor dezen éénen nacht!" zeide zij. „Ik mag mijne regten als moeder niet laten gelden, aangezien gij dezelfde regten op mijne dochter hebt, ik mag *mij* niet alleen toeëigenen, wat *u* mede toebehoort. Doch vergun mij, dat ik dezen avond ongestoord met mijne dochter doorbreng!"

Amelia gaf daartoe gaarne hare toestemming, en weldra reed nu Eleonora, vergezeld van hare dochter, naar hare villa terug.

XXXVIII.

De vergeving.

Eleonora bragt op hare villa den ganschen avond alleen met hare dochter door. Beiden sliepen den daarop volgenden nacht rustig en gevoelden zich des morgens door den slaap zeer verkwikt.

Aan de ontbijttafel zeide Eleonora tot Ellen: „niet waar, gij verlaat mij niet? Nimmer weder! Niet waar, gij blijft bij mij, altijd bij mij?"

Terwijl zij deze woorden sprak, ontstelde Ellen; zacht fluisterde eene stem in haar binnenste Nordheim's naam, het was haar, als gevoelde zij den blik zijner schitterende oogen. Eene droevige gewaarwording maakte zich meester van haar gemoed, en toch deed zij haar best om te glimlagchen, en zeide tot hare moeder: „als Amelia van mij afstand doen wil, blijf ik bij u!"

Eleonora juichte luidkeels, en hare dochter aan haren boezem drukkende, riep zij vol blijdschap uit: „gij bemint mij dus? Gij bemint uwe moeder? Gij wilt mij niet verlaten?"

Aldus sprekende had zij niet bemerkt, dat er een rijtuig voor de deur stil hield. Daar kwam Betsy met een blij

gelaat binnen snellen en riep: „de lord is aangekomen! De lord verwacht uwe genade in haar boudoir!"

Eleonora ontstelde! Ach in hare moedervreugde had zij niet eens aan haren gemaal, aan haren geliefde gedacht! „Volg mij spoedig!" riep zij Ellen toe; vervolgens snelde zij weg, rustte weldra in de armen van haren echtgenoot en gevoelde, terwijl hij haar omhelsde, dat zij hem alles zeggen moest!

Op dit oogenblik trad Ellen binnen en boog zich verlegen en blozend voor de vragend op haar gevestigde blikken van den lord. Wie was deze man, was het haar vader? Ach, zij wist het niet en durfde het niet vragen. Nordheim had haar verzocht te zwijgen, ach zij wilde zoo gaarne doen wat hij haar gebeden had, en toch viel haar dit zoo moeijelijk. Eleonora rustte diep bewogen aan de borst van haren echtgenoot en fluisterde: „zie haar aan, gelijkt zij niet een engel? Ik wil u zeggen, wie zij is! Ach, ik heb u zooveel te zeggen! Zie haar aan, is zij niet schoon en aanvallig?"

Lord Landstown had het bevende meisje met scherpe, doorborende blikken aangezien; thans fluisterde hij zijne gade in het oor: „zij gelijkt op u, als eene dochter op hare moeder, en heeft toch ook weder trekken, die mij aan iemand anders herinneren. Daarover later!" zeide hij afwijzend; toen Eleonora spreken wilde, „laat mij thans uwe jonge vriendin begroeten, want, dat zij dit is, lees ik in uwe blikken, Eleonora!"

Hierop groette hij Ellen beleefd en sprak haar allervriendelijkst aan. Daarna deed hij Eleonora verslag van zijne reis en vertelde haar, dat het hem gelukt was, zijnen broeder over te halen, om zijne toestemming tot een huwelijk van Effie met Macdeam te geven, en dat hij nog heden in alle dagbladen eene oproeping aan het ontvlugte paar wilde laten plaatsen, om tot hunnen vergevensgezinden vader terug te keeren.

Het ontging hem niet, dat Eleonora slechts half naar zijne woorden luisterde, en hij bemerkte de onrust waaraan zij ter prooi was; opstaande verzocht hij haar, eene wandeling met hem door den tuin te doen, en verontschuldigde zich bij Ellen, dat hij haar voor eenige oogenblikken beroofde van het gezelschap zijner vrouw!

Zij begaven zich naar den tuin. Terwijl Eleonora op den arm van haren echtgenoot leunde, voelde hij, hoe zij beefde, en haar goedig en teeder aanziende, vroeg hij: „siddert gij voor mij, Eleonora?"

„Neen, neen," zeide zij, „ik weet niet, wat mij zoo beangstigt!" Hierop wandelden zij zwijgend eene geruime poos verder. Eindelijk zeide de lord: „ik las in de dagbladen eene oproeping van mijnen en *uwen* zaakwaarnemer aan eene dame, die voor vele jaren van eene bedelaarster een kind gekocht heeft. Dit herinnerde mij aan het wichtje, dat op den dag onzer verloving uwen vader ontroofd werd. Hebt gij geen spoor van dat kind ontdekt, Eleonora?"

Zij zag verlegen tot hem op, hunne blikken ontmoetten elkander, de zijnen schenen tot in hare ziel te willen doordringen; zij was niet in staat een woord te uiten, en sloeg het oog weder ter aarde.

Wederom zwegen beiden. — „Laat ons dit paviljoen binnen treden," zeide de lord, „het is hier stil en aangenaam. Niemand kan ons hier beluisteren!"

Toen zij naast elkander op de ottomane zaten, vervolgde hij: „hoe kan toch door nietsbeduidende zaken de herinnering aan geliefde afgestorvenen vaak in ons opgewekt worden! Zoo denk ik nooit meer en nooit levendiger aan uwen vader, dan op deze plaats!"

„En waarom juist hier?" vroeg Eleonora verwonderd.

De lord zweeg een oogenblik; eindelijk zeide hij ernstig: „juist op deze plaats heeft uw vader mij eens een groot geheim medegedeeld. Hij kende mij en wist, dat hij het mij veilig kon toevertrouwen."

„En welk geheim was dit?" vroeg Eleonora bevende.

De lord zeide: „het was eene geschiedenis vol smart en tranen, vol liefde en afdwaling. Het tooneel Italië. De personen: een jong, gloeijend, onschuldig meisje, die geene moeder had, om hare schreden te leiden, en die van een vurig, hartstogtelijk Italiaan onderwijs ontving in de muziek. Beiden, het meisje en de jongeling, waren jong en onervaren, en beminden elkander!"

Eleonora verbleekte en sidderde, terwijl hij aldus sprak; vervolgens vouwde zij de handen en zag hem smeekend en zwijgend aan, doch de lord vervolgde op eenigzins gestren-

en toon: „tot hiertoe waren zij vrij van schuld; ten gevolge van hunne jeugd en onervarenheid hielden zij eene vlugtig voorbijgaande neiging voor liefde en kwamen ten val. Zij zouden niet te beschuldigen zijn geweest, zoo zij thans slechts niet gezwegen hadden, zoo het meisje thans vol vertrouwen hare toevlugt tot haren vader genomen en hem om zijnen bijstand verzocht had. Zij deed dit niet! Zij nam hare toevlugt tot leugen en bedrog, en deze hebben altijd ongeluk en ellende ten gevolge! Zoo ook hier! Door iemand, aan wien zij haar misstap had toevertrouwd, vernam de vader, toen het reeds te laat was, den diepen val zijner dochter en zweeg, omdat er niets meer aan te veranderen viel en hij zijne dochter het verdriet besparen wilde, om voor hem te blozen. Hij nam het kind, dat men hem als een vondeling bragt, in zijn huis op en keerde met zijne dochter en dat kind naar Engeland terug."

Eleonora zonk sidderend en weenend op hare knieën neder, en lispte ademloos: „gij weet alles! Spreek niet verder! De schaamte doodt mij! De ure der vergelding is daar, gij komt om mij te straffen!"

De lord hief haar op en zeide goedig: „Eleonora, herstel u! Bedenk, hoe ik u bemin en vertrouw op mij!"

Zij klemde zich aan hem vast: „gij bemint mij, bemint mij nog, en weet toch alles?"

„Ik wist het reeds sedert vele jaren, en ik beminde u zoo als ik u nog bemin, innig en opregt!" zeide haar echtgenoot op plegtigen toon.

„Mijne Eleonora, vertrouw op mij, leg uw hoofd tegen mijne borst en gevoel, dat gij hier bescherming en hulp vindt tegen alle aanvechtingen der wereld!"

„O gij, gij!" lispte zij zacht. „Met welken naam kan ik u noemen, u, die zoo boven alle zwakheid en drift verheven zijt!"

„Noem mij uwen geliefde," zeide hij, „dan hebt gij zeker den regten naam genoemd!"

Hoe kondt gij mij beminnen, als gij mijne schuld wist?" fluisterde zij.

De lord zeide: „mijn kind, *toen* ik uwe dwaling vernam, *beminde* ik u reeds, en gij weet, de liefde kan niet toornen, zij duldt en verdraagt en vergeeft. En hoe zou ik ook op u hebben kunnen toornig worden? Gij hadt niet tegen mij

maar slechts tegen u zelve gezondigd, en daarvoor zwaar geboet. Uw verleden ging mij niet aan, ik had u geene eischen te stellen. Mij behoorden het tegenwoordige en de toekomst, en ik wist dat ik mij van uwe liefde en trouw kon verzekerd houden, ik wist dat ik in u een engel bezat."

„Gij, gij zijt een engel, mijn goede engel," zeide Eleonora.

„Doch waarom zweegt gij, daar gij toch alles wist?"

„Ik zweeg," zeide hij ernstig, „dewijl ik hoopte, dat gij u eenmaal zoo geheel van mijne liefde zoudt verzekerd houden, dat gij mij onbeschroomd uw geheim kondt mededeelen. Heb ik u iets te vergeven, dan is het uw gebrek aan vertrouwen!"

„Ach," zuchtte Eleonora, „hoeveel kwellingen en tranen had ik mij zelve kunnen besparen, als ik den moed had gehad, om waar en opregt jegens u te zijn!"

„Zekerlijk," antwoordde de lord, „de eerste voorwaarde van alle geluk is waarheid, en volkomen vertrouwen is in het huwelijk een onmisbaar vereischte!"

Eene geruime poos rustten zij thans diep geroerd en zwijgend in elkanders armen; eindelijk vroeg Eleonora: „en hoe komt het, dat gij mij juist thans dit alles openbaardet?"

„Ik las in uwe blikken dat gij mij vertrouwen wildet. Dat meisje is —"

„Mijne dochter!" riep Eleonora.

„Ik vermoedde dit," antwoordde de lord. „Toevallig en tegen mijn zin heb ik eens een gesprek tusschen u en Dassa afgeluisterd. Gij smeektet hem om eenig narigt van uw kind, en hij verwees u toen naar eene bedelares, die duivelsche Lize heet. Nu las ik heden in de courant eene oproeping van onzen zaakwaarnemer aan de dame, die het kind van de bedelares gekocht had. Ik maakte hieruit het besluit op, dat gij nader op het spoor moest gekomen zijn, en als ik nu dezen morgen dat meisje zag, dat zooveel op u en haren vader gelijkt, toen ik bemerkte, hoe uw oog vol liefde en teederheid op haar rustte, kon ik er toen nog aan twijfelen, of het uwe dochter was?"

„Voor uwen scherpen blik is niets verborgen gebleven," zeide Eleonora, „en voortaan zal ik het nimmer weder beproeven, iets voor u te verbergen!"

„En uwe dochter, weet zij alles?"

„Niets weet zij! Ach, ik zie er zoo tegen op, haar

de treurige geschiedenis van haars moeders schuld te verhalen, en voor mijn kind te moeten blozen! Zij is nog zoo onschuldig en weet nog niets van zonde en hartstogt. Zal ik de eerste zijn, die haar daarmede bekend maakt?"

„Weet zij iets van haren vader?" vroeg de lord nadenkend.

„Niets, zij vermoedt niet, wie hij is; zij weet niets meer, dan dat ik hare moeder ben, en dat men haar in hare teedere kindschheid aan mij ontroofde!"

„Dan moet zij hoegenaamd niets vernemen?" zeide haar gemaal ernstig.

„Hoe zal dit echter mogelijk zijn?" vroeg Eleonora bekommerd. „Wat zal ik haar antwoorden, als zij naar haar vader vraagt?"

De lord nam hare hand en zag haar teeder in hare vragende oogen. Eene diepe ontroering scheen zijne ziel aan te grijpen, en hij zeide zacht: „Eleonora, mijne vrouw! De hemel heeft het mij ontzegd, een eigen kind aan mijne borst te drukken. Welligt bleef die wensch onvervuld, opdat er in mijn hart plaats zou zijn voor uw kind! Breng mij bij uwe dochter, opdat zij in mij haren vader omhelze. Ik wil haar beminnen als mijn eigen kind!"

Hij keerde zich om, om de tranen te verbergen die in zijne oogen schoten; Eleonora echter omhelsde hem, zij drukte hem aan haar hart en weende luid. Het waren tranen der zaligste vreugde.

Een bediende trad binnen en berigtte Nordheim's aankomst; deze volgde hem op den voet, en werd door den lord hartelijk welkom geheeten.

„Hij weet álles!" zeide Lady Landstown zacht tot haar echtgenoot, „Dassa zelf heeft hem tot zijn vertrouweling gemaakt, en dien ten gevolge bood de heer Nordheim mij grootmoedig zijne diensten aan."

„Ik kom, om de pleegdochter der barones Stofford, zoo als zij mij verzocht heeft, naar haar terug te brengen," zeide Nordheim.

„Noem Ellen niet langer Amelia's pleegdochter," zeide Eleonora, „noem haar mijn kind! Alle geheimhouding is overbodig, mijn gemaal weet alles!"

„Dit doet mij waarlijk groot genoegen," riep Nordheim, en reikte den lord zijne hand, „en nu, lady, geloof ik

aan de duurzaamheid van uw geluk." Vervolgens vroeg hij haastig: „en jufvrouw Ellen weet zij alle geheimen?"

„Volstrekt niet," zeide de lord, „en zij moet die ook nimmer vernemen! Zij zal in mij een vader vinden, en ik geloof, dat mijn naam haar en Eleonora tegen allen laster vrijwaren zal!"

Nordheim zeide met warmte: „mylord, ik bewonder u! en inderdaad, slechts een wezen, zoo als Ellen is, is waardig dus behandeld te worden!"

Eleonora zeide vol blijdschap: „en nu mag Ellen niet meer van mij verwijderd leven, nu is zij geheel de mijne!"

„Zal Ellen er in toestemmen, om hier te blijven en de barones geheel te verlaten?" vroeg Nordheim.

„Zekerlijk zal zij dat," antwoordde Eleonora, „de stem der natuur zal en moet in haar spreken."

Nordheim zeide met een zwaarmoedigen glimlach: „ik geloof niet aan deze stem der natuur. Ik zag moeders, die hare kinderen verloochenden, en vaders die hunne zonen naar het leven stonden, en geene stem der natuur waarschuwde hen tegen zulk eene gruweldaad!"

„Laat ons Ellen zelve vragen," zeide de lord, en wees naar de allée, „ginds komt zij aan. Laat ons naar buiten gaan en haar te gemoet wandelen."

Zij verlieten het paviljoen en waren nu weldra Ellen genaderd. Zij had vernomen, dat Nordheim er was en kwam om naar Amelia te vragen! Nergens anders om! Zij althans vermoedde niet, dat mogelijk nog eene andere oorzaak haar naar den tuin dreef, en toen haar hart bij den aanblik van Nordheim sneller begon te kloppen, meende zij, dat dit een gevolg was van haar hijgend verlangen, om iets van Amelia te vernemen!

„Hoe gaat het op Sweetcalmnes?" vroeg zij en reikte Nordheim hare hand. „Brengt gij mij de groeten van mijne dierbare moeder?"

„De hartelijkste!" zeide Nordheim, „en de bede, om met mij naar haar terug te keeren."

„Wilt gij vertrekken, Ellen?" vroeg Eleonora en trok het meisje aan hare borst. „Spreek, *kunt* gij mij verlaten?"

Ellen zweeg en zag hen allen vragende en twijfelmoedig aan; vervolgens zeide zij zacht: „mijn geloof aan hetgeen

ik tot hiertoe voor regt gehouden heb, begint heden te wankelen, en het wordt mij bang om het hart. Heb ik het vroeger altijd voor eene misdaad gehouden, ook slechts de minste onwaarheid te *denken*, zoo begin ik er nu echter aan te twijfelen, of het wel goed is, steeds de waarheid te zeggen, en aarzel ik voor de eerste maal mijns levens, om mijne ware meening te openbaren, uit vrees, dat daaruit onaangenaamheden zullen voortkomen."

Nordheim zag haar met schitterende blikken aan en zeide zacht: „Engel der waarheid, spreek tot ons!"

„Zeg alles, alles, mijne Ellen," fluisterde Lady Landstown diep bewogen, „ik heb geen geheim meer voor mijnen echtgenoot — uwen vader!"

„Mijn vader! Is hij mijn vader?" jubelde Ellen. O gelukkig kind, dat ik ben, ik heb ook een vader." En zij wierp zich in de geopende armen van den lord, rustte aan zijne borst, rigtte zich op, om hem aan te zien, kuste zijne handen, zijne oogen en zeide op teederen toon: „ja, gij zijt het, gij zijt mijn vader! Ik gevoel het aan mijn hart, dat gij het zijt! Wat ik hier in mijn gemoed voor u gevoel, dat kan slechts eene dochter voor haar vader gevoelen! O lieve, lieve vader, hoe innig zal ik u beminnen!"

Thans sloeg zij de oogen naar beneden en zag met schitterende blikken nu eens Eleonora, dan weder den lord aan en jubelde luidkeels: „mijne moeder, mijn vader!" en trok hen beiden aan haar hart.

„Niet waar, mijn geliefd kind, gij blijft nu altijd bij ons?" vroeg Eleonora.

Ellen zweeg en zag nadenkend ter aarde; vervolgens blikte zij op, terwijl een ligte blos hare wangen kleurde, en zeide zacht: „er is een hevige tweestrijd in mijn gemoed! Zwaar zou het mij vallen, u, mijne geliefde ouders, die ik naauwelijks gevonden heb, te verlaten; doch niet minder moeijelijk zou het mij wezen, Amelia aan wie ik zulk eene groote verpligting heb, te moeten missen, en ook — voegde zij er blozend bij, terwijl zij een verlegen blik op Nordheim sloeg — ook *u* zou ik niet gaarne willen missen! Ik gevoel, dat ik nog zoo veel van u te leeren heb."

Nordheim prevelde, diep geroerd als hij was, eenige

woorden, die niemand verstond, naderde Ellen, en zich eerbiedig voor haar buigende, kuste hij haar kleed en verwijderde zich haastig.

Ellen zag hem verwonderd na, en vroeg: „ik heb hem toch niet beleedigd? En toch schijnt hij heen gegaan te zijn, omdat hij boos is!"

Eleonora trok haar glimlagchend aan hare borst: „o gij reine, onschuldige engel! Maak u niet bezorgd! Neen, Nordheim ging niet heen, omdat hij boos was, maar om eene geheel andere reden. Laat ons nu echter naar de barones rijden en haar verzoeken, dat zij afstand van u doet."

Op Sweetcalmness aangekomen, vonden zij Amelia in tranen, die zij met moeite zocht te verbergen, en op Eleonora's bede, om haar in et ongestoorde bezit van hare dochter te laten, zeide zij weemoedig: „neem haar tot u Alle banden der liefde worden van een gereten, en als eene eenzame en verlatene zal ik voortaan mijne dagen slijten!"

„Zeg dat niet," sprak Ellen op vleijenden toon, „gij blijft mijne moeder, ik uw kind, en zoo lang ik leef zal ik u liefhebben!"

„Waarlijk, wilt gij dat?" zeide Amelia. „Wilt gij mij altijd liefhebben? Ach Ellen, gij weet niet wat het beteekent altijd — wel u, wanneer gij het nimmer tot uwe smart ervaart."

„Dit echter weet ik," zeide Ellen, „dat in des menschen hart ware liefde en dankbaarheid nimmer verdwijnen, en dat deze gevoelens evenzeer eeuwig zijn, als wij zelve."

Amelia zeide peinzend: „wie weet echter, wanneer hij de ware liefde gevoelt!? — Vervolgens vermande zij zich en trachtte opgeruimd te zijn, en beloofde dagelijks Eleonora en hare dochter Ellen te zullen komen bezoeken. Ook toen Ellen afscheid nemende aan haren hals hing, bedwong zij hare tranen, en glimlagchend en opgeruimd gaf zij haar den afscheidskus. Toen echter het rijtuig, waarmede Eleonora en Ellen vertrokken waren, uit haar gezigt verdwenen was, zag Amelia om zich heen in den grooten salon, als wilde zij zich overtuigen, dat zij nu werkelijk geheel verlaten en alleen was, en toen — eerst toen, zonk zij op haren stoel neder en gaf aan hare tranen den vrijen loop!

XXXIV.

De bevrijding.

Eleonora had, zonder eenige terughoudendheid, aan haar echtgenoot insgelijks medegedeeld, op welke wijze zij zich van den Italiaan ontdaan had, en er werd besloten, om hem, daar Eleonora op den vader harer teruggevondene dochter niet meer toornig kon zijn, zoo spoedig mogelijk uit zijne gevangenis te bevrijden.

„Dat hij niet, zoo als hij gedreigd heeft, aan de wereld zal openbaren in welke eene betrekking hij eenmaal tot u stond," zeide de lord: „dit zij mijne zorg. Ik zelf zal hierover met hem onderhandelen, en hem met de voorwaarden bekend maken, waaronder hij zijne vrijheid kan terug bekomen."

„En Nordheim zal er zich op uw verzoek wel mede belasten, om naar hem toe te gaan en hem bij u te brengen," zeide Eleonora. „Hij kent de wijk, waar Dassa gevangen zit, en heeft een grooten invloed op hem."

„Laat ons dan," antwoordde haar echtgenoot, „den heer Nordheim schriftelijk met onze begeerte bekend maken. Hem te verzoeken, om hier te komen, ten einde de zaak mondeling met hem te bespreken, zou, daar hij naar Londen teruggekeerd is, te veel tijd rooven, en het komt mij voor, dat, zoo wij wenschen dat deze zaak gelukkig zal afloopen, ieder oogenblik kostbaar is."

De bode te paard, die nu terstond met een brief van den lord naar de stad gezonden werd, trof Nordheim te huis, en reeds weinige oogenblikken later reed Nordheim naar de beruchte wijk, waar hij Giuseppo Dassa moest opzoeken. Eleonora zelve had hem naauwkeurig opgegeven, welken weg en welke maatregelen van voorzorg hij nemen moest. Ten gevolge zijner naauwkeurige inachtneming hiervan stond Nordheim eindelijk voor de hut van Mr. Trumpet, die hem, nadat hij op de gebruikelijke wijze geklopt en het parool gegeven had, de deur opende, en zich voor eenige guinjes bereid verklaarde, om Nordheim naar den man van de duivelsche Lize te geleiden. Door een nieuwen doolhof van straten en stegen hadden zij eindelijk de ellendige hut van dezen waardigen heer bereikt, en Mr. Trumpet stelde Nordheim aan hem voor.

„Ik wenschte u in het belang der dame te spreken, die gij voor eenige dagen bij Tottenham-coart-road ontmoet hebt," zeide Nordheim.

De kerel zag hem eenigen tijd wantrouwend aan; vervolgens bromde hij: „waaraan zal ik ruiken, dat gij geen speurhond zijt?"

Nordheim zeide bedaard: „gij weet zelf wel, dat ik met dit doel niet hier kan gekomen zijn. Ik weet noch in welke wijk gij woont, noch hoe gij heet, en het zou mij moeijelijk vallen om door alle sluiphoeken en stegen, waardoor Mr. Trumpet mij bij u gebragt heeft, zonder zijne hulp weder den regten weg te vinden. Gij ziet dus, dat ik in uwe magt ben, en mogelijk meer van u te vreezen heb, dan gij van mij. Ik vertrouw echter op uw gevoel van eer, dat u verhinderen zal een weerlooze, die u vrijwillig nadert, te beleedigen of hem kwaad te doen, en laat ons daarom zonder eenig wantrouwen over de zaak spreken, die mij tot u voert. Hoe gaat het met den Italiaan, dien de dame aan u heeft toevertrouwd? Hij is immers nog gezond?" vroeg Nordheim.

De echtgenoot van de duivelsche Lize, Snartby, knikte met het hoofd en prevelde: „het gaat hem wel."

Nordheim zeide verheugd: „hij leeft dus toch nog!"

„Ja *nog* leeft hij," zeide Snartby, „maar het zal wel niet lang meer duren! Hij heeft gedurende de vier dagen dat hij hier logeert niets gegeten. Hij heeft geen appetijt, de arme kerel!"

„Gij geeft hem toch te eten?" vroeg Nordheim verschrikt.

„Volstrekt niet!" antwoordde Snartby spotachtig, „want het eten zou hem zeker slecht bekomen zijn!"

„Luister naar mij," zeide Nordheim hevig ontroerd, „luister naar mij! Ik kom, om dezen ongelukkigen weder met mij te nemen. Ik weet, gij ontvangt van de dame eene maandelijksche belooning; deze zult gij altijd blijven genieten, zelfs wanneer gij mij veroorlooft, den ongelukkigen man mede te nemen."

„Neen, neen," zeide Snartby, „het maandgeld moet eens voor goed geheel aan mij uitbetaald worden. Laat ik eens berekenen, hoeveel dat bedraagt? Ik denk nog omstreeks dertig jaar te leven, dat maakt —"

„Eisch zooveel gij wilt," viel Nordheim hem in de rede.

„Wat wilt gij geven?" vroeg Snartby.

„Ik geef u duizend pond!" riep Nordheim, „breng mij slechts bij hem."

„Leg er honderd pond op!"

„'t Is goed!" riep Nordheim. „Zoodra gij hem en mij goed en wel bij mijn rijtuig gebragt hebt, betaal ik u deze som."

Snartby nam hierin genoegen, en zeide: „kom, dan willen wij naar boven gaan en den kerel uit zijn hok halen!"

„Neem wat brood en wat drinken mede!" verzocht Nordheim.

„Wilt gij daar extra voor betalen?"

„Gaarne, gaarne, laat ons slechts naar hem toegaan!"

Snartby nam wat brood en brandewijn mede, en wenkte Nordheim, hem te volgen.

Langs een steilen ladder klommen zij naar boven. Thans kon men het gesteun van den half verhongerden Giuseppo duidelijk vernemen. Snartby sloot het hok open, waarin Dassa zich bevond en thans traden zij binnen.

„Geef mij brood, slechts een stukje brood!" jammerde Giuseppo.

„Daar, daar hebt gij, wat gij verlangt," zeide Snartby en overhandigde hem het medegebragte brood.

Voor een oogenblik werd alles stil, en men hoorde niets anders dan het gulzig eten en slokken van den hongerigen Giuseppo.

„Daar, drink nu ook eens" vervolgde Snartby en gaf Giuseppo de flesch — „zie zoo en hoor nu wat ik u zeggen wil; een goed vriend van u is hier gekomen en heeft u los gekocht, zoodat gij met hem mede kunt gaan."

„Wie is hij? hoe heet hij?" vroeg Dassa.

„Ik ben het, Giuseppo Dassa," zeide Nordheim ernstig, „herkent gij mijne stem niet?"

„Ja, ik herken die wel," zeide hij blijde en zocht op te staan, doch zonk van zwakte achterover. „Geef mij nog wat brood, opdat ik weder gaan kan! Kom hier bij mij, opdat ik uwe hand aangrijpe, ik, ik —"

Zijne stem stokte, hij was te zwak om te spreken, en Nordheim zeide: „laten wij hem naar beneden dragen, Mr. Snartby, de frissche lucht en het licht zullen hem goed doen."

Zij beurden hem op en droegen hem met veel moeite

naar beneden in de kamer van Snartby, waar Mr. Trumpet op hen wachtte en waar zij Giuseppo, die in zwijm gevallen was, op bed legden.

Nu opende Snartby het venster, en de binnen dringende lucht begon op Dassa eenen weldadigen invloed uit te oefenen. Hij kwam weder bij en weinige oogenblikken later bezat hij reeds de kracht, om zacht den naam van Nordheim uit te spreken en hem de hand te reiken.

Na verloop van eenige uren, die hij in een gerusten slaap had doorgebragt, en na zich op nieuw door het gebruik van wat brood en brandewijn versterkt te hebben, verklaarde hij zich op Nordheim's vraag sterk genoeg, om leunende op den arm van hem en Snartby te kunnen gaan, en nadat „tegen extra betaling," ook de rok en hoed van Dassa hem terug gegeven waren, verlieten zij het huis, en keerden langs denzelfden weg dien zij gekomen waren, weder terug naar de woning van Mr. Trumpet, en van daar naar de straat, waar het rijtuig van Nordheim stond te wachten. Nadat zij Giuseppo Dassa er in getild hadden, zeide Snartby: „en nu de betaling!"

„Hier is zij!" zeide Nordheim en nam uit zijne portefeuille een hem door lord Landstown toegezonden wissel, „neem dezen aan! —"

„En voor het brood en den brandewijn?" —

Nadat ook deze rekening betaald was, nam Nordheim van de waardige heeren Snartby en Trumpet afscheid, en spoedig rolde het rijtuig met Nordheim en den van vermoeijenis slapenden Italiaan naar het logement.

Met veel moeite gelukte het Nordheim, Dassa wakker te krijgen, toen het rijtuig voor het logement stilhield, en met behulp der waardin, die bij den aanblik van den teruggevondene sprakeloos van verbazing was, bragt hij hem naar boven op zijne kamer.

„Maar, mijn hemel!" zeide de waardin, die eindelijk aan hare verwondering lucht gaf, „waar is mijnheer al dien tijd geweest? Hoe treurig ziet hij er uit! 't Is, als of hij uit het graf opgestaan is!"

„Ook is hij op den rand van het graf geweest," zeide Nordheim; „door eene plotselinge, vreeselijke ziekte is hij bij een zijner kennissen, bij wien hij een bezoek aflegde,

overvallen, en eerst heden is het mij gelukt, hem daar te vinden en hier naar toe te brengen, waar hij onder uwe zorgvuldige verpleging zeker spoedig weder genezen zal. Zie, hij slaapt al weder! Zorg dat hij versterkende spijzen krijgt, en alsdan zal hij weldra weder tot vorige gezondheid erugkeeren."

De waardin verwijderde zich al schuddende met haar hoofd, en Nordheim, na zich overtuigd te hebben, dat Giuseppo rustig sliep, verliet stil het vertrek en begaf zich naar buiten naar de villa van lord Landstown.

Met een angstig kloppend hart had Eleonora den ganschen dag op Nordheim's komst gewacht, en met elk verstreken uur was ook hare onrust geklommen. Hoe, als hij hem niet meer vond, als het eens te laat was? Die verschrikkelijke menschen waren zeer goed tot een moord in staat; zij had het in hunne gebaren gelezen, en o, zij moest het zich zelve tot haar innig leedwezen bekennen, dat zij daarop zelfs heimelijk gehoopt had. Hoe, als het nu reeds geschied en zij zelve alzoo eene moordenares geworden was? — Zij klemde zich, nu zij daaraan dacht, aan de borst van haren echtgenoot vast, en een vloed van tranen gaf aan haar angstig hart lucht. Maar, hoor, daar komt een rijtuig op het plein aanrollen, en de binnentredende bediende berigtte de aankomst van Nordheim.

Toen deze met rustigen en opgeruimden blik binnen trad, haalde Eleonora ruimer adem.

Nordheim verhaalde nu, hoe hij Dassa gevonden had. Lady Eleonora verbergde haar gezigt in hare handen en klaagde: „en dat alles is hem door mijne schuld overkomen! Wee mij!"

„Spreek niet zoo," antwoordde Nordheim ernstig, „gij waart slechts in de hand der Voorzienigheid het werktuig, en wat hij geleden heeft, is slechts eene kleine vergelding voor het verdriet, dat hij u heeft aangedaan."

Hier hield Nordheim eensklaps op, want de deur ging open en Ellen trad binnen; Nordheim's aankomst niet vermoedende, kwam zij, om hare moeder een bouquet frissche rozen aan te bieden; toen zij echter langzaam hare oogen opsloeg, bespeurde zij Nordheim en zij zeide zacht: „mijn heer Nordheim!"

„Mejufvrouw Ellen!" zeide hij schier even zacht als zij, en daarop zagen zij elkander weder aan, en schenen geheel

te vergeten, dat er nog twee andere menschen tegenwoordig waren; ook beijverden lord en lady Landstown zich niet, om hun daaraan te herinneren. Zij waren beiden bij een der vensterramen gaan staan en waren in een druk gesprek over Giuseppo Dassa, en over alles, wat zij met Nordheim, in betrekking daarop, wilden afspreken.

„Hoe schoon zijn deze rozen!" zeide Nordheim op Ellen's bouquet wijzende.

„En hoe goed zoudt gij zijn," antwoordde Ellen, „als gij dit bouquet mede nemen en aan mijne geliefde tweede moeder als een groet van mij brengen wildet!"

„Geef hier," zeide Nordheim, „want ofschoon het mijne bedoeling niet was, van daag naar Sweetcalmness te gaan, zoo zal ik het thans echter doen en uwen wensch vervullen."

„En tot loon daarvoor," riep Ellen, „moogt gij een dezer schoone rozen voor u nemen!"

„Een geschenk dat men neemt, is slechts ten halve een geschenk, een ontvangen geschenk doet ons dubbel genoegen," zeide Nordheim; „wilt gij mij niet eene dezer bloemen geven?"

Ellen zocht nu uit het bouquet een vollen, nog half gesloten rozenknop uit, en gaf dien aan Nordheim.

„Die is voor u," zeide zij.

Nordheim antwoordde niets, hij was te zeer getroffen en kon Ellen slechts met zijne blikken danken; hij drukte, terwijl hij haar aankeek, den rozenknop aan zijne lippen en verbergde dien vervolgens in zijnen boezem. Ellen beefde en keerde zich om; op dit oogenblik trad de lord met zijne gemalin, wier gesprek geëindigd was, naar Nordheim, en beiden verzochten hem om een onderhoud.

Nordheim nam afscheid van Ellen en volgde hen beiden naar het aangrenzende vertrek.

XXXV.

Vendetta.

Versterkend voedsel en een verkwikkende slaap hadden Giuseppo's krachten spoedig weder hersteld. Hij gevoelde zich in staat, om zich op te rigten, en in de kamer op en neder gaande, overlegde hij bij zich zelven, hoe hij zich het

best op Eleonora zou kunnen wreken, die hem vier dagen lang in doodsangst had doen doorbrengen. „O ik zal haar nog eenmaal hier, hier tusschen mijne handen houden," mompelde hij, „en met mijne handen wil ik haar verscheuren."

Hij werd in zijne alleenspraak gestoord door den bediende van het logement, die Giuseppo berigtte, dat de lord Landstown hem op den voet volgde en den heer Dassa wenschte te spreken.

Voordat Giuseppo tijd had iets te antwoorden, ging de deur weder open, en de lord trad binnen; hij wenkte den bediende heên te gaan, deed vervolgens de deur bedaard op slot en stak den sleutel bij zich.

Dassa had hem verwonderd aangekeken en vroeg thans: „wat doet gij daar, mijnheer?"

„Ik deed de deur op slot, opdat niemand ons zou kunnen storen," antwoordde de lord rustig, „want bij hetgeen wij te bespreken hebben, voegen geen getuigen."

Giuseppo zag hem met een langen en spotachtigen blik aan, sloeg vervolgens de armen over elkander en begon, zoo als het scheen, volkomen onbezorgd in de kamer op en neder te wandelen. Slechts eenmaal stond hij, als het ware toevallig, voor het raam stil en bukte zich, oogenschijnlijk om naar buiten op de straat te zien.

De lord echter, die met een scherpen blik al zijne bewegingen gevolgd was, bemerkte, dat Giuseppo haastig naar den dolk greep, die in het vensterraam lag, en dien bij zich stak. „Bedenk," zeide hij rustig tot Dassa, die zich tot hem wendde, „bedenk, dat ik op uw aanval voorbereid ben."

Zoo sprekende haalde hij heel bedaard een zakpistool uit zijn boezem en zeide: „het is goed geladen en ik verzeker u op mijne eer, als gij slechts de geringste poging waagt, om mij op twee passen te naderen, dan schiet ik u neder. En nu, zet u ginds tegen over mij, ik blijf hier, laat ons het gesprek beginnen."

Terwijl Giuseppo woeste blikken op het pistool sloeg, zette hij zich op den aangeduiden stoel neder, en de lord zeide glimlagchend: „ik zie met blijdschap, dat gij tegenover een man met een geladen pistool u minder van bedreigingen en geweld bedient, dan wanneer gij alleen zijt met eene zwakke en weerlooze vrouw!"

„Wat wilt gij van mij?" vroeg Dássa, „wat geeft u het regt, met geweld mijne kamer binnen te dringen, en mij als een roover te overvallen?"

De lord haalde even de schouders op en zeide: „uw edel voorbeeld heeft mij daartoe moed gegeven; maar bedenk, onze strijd is niet zoo ongelijk als die, welke gij met mijne gemalin geliefdet te voeren. Wij beiden zijn mannen, die ieder van een doodelijk wapen voorzien zijn; toen gij echter met lady Landstown streedt, streedt gij met eene vrouw, die tot wapen niets anders had, dan hare tranen. Mijnheer, zulk een strijd was een Napolitaan waardig!"

„Mijnheer!" krijschte Giuseppo woedend, „gij waagt het mij te beleedigen, gij veroorlooft u zulk eene vernederende taal —"

„Die volkomen uitdrukt, wat ik gevoel," viel de lord hem in de rede. „Ja mijnheer, ik veracht den man, die een jong, onervaren, onschuldig meisje verleidt; ik veracht den man, die, als het meisje ophoudt, hem te beminnen, omdat zij zijne karakterloosheid en nietigheid heeft leeren kennen, als een pligt van haar vordert, wat slechts eene vrije gave zijn kan, namelijk liefde; ik verafschuw den man, die, als een bloeddorstig dier, lafhartig des nachts op zijne prooi loert, en zijne vroegere geliefde het kind ontsteelt, waarvan hij vader is; o ik verafschuw den man, die nog wilder is, dan het dier der woestijn, dat immers zijne jongen lief heeft, den man, die zijn eigen kind met opzet in het verderf stort, en die dan terug keert, om eene weerlooze vrouw te martelen. Ja, zulk een man is verachtelijk en afschuwelijk, en die man zijt gij!"

De lord vestigde, terwijl hij sprak, zulk een blik van minachting op Giuseppo, dat deze verlegen en bedremmeld zijne oogen neêrsloeg; na eene korte wijle echter vermande hij zich weder, zag zijnen tegenstander met eene listige uitdrukking aan en zeide: „waarlijk, ik had niet gedacht, dat lord Landstown zich zou verwaardigd hebben, om den minnaar zijner geliefde te bezoeken. Kom," vervolgde hij met een woesten lach, „wij beiden moeten vrienden zijn. Hoe zouden twee mannen, die eene en dezelfde vrouw beminnen, elkander kunnen haten? Nimmer meer, wij zijn vrienden!"

„Meent gij," zeide de lord, „dat ik het gesis eener slang vrees?"

„Zoo lang zij rustig in haar hol ligt, en men haar den voet niet op den kop kan zetten, is zij ongetwijfeld te vreezen," antwoordde Giuseppo. — Daarna vervolgde hij: „het schijnt, dat gij achter de geheimen der jammerende lady gekomen zijt? O hoe gaarne zou ik haar hebben hooren klagen, toen haar gemaal haar dit te kennen gaf."

„Gij dwaalt," zeide de lord trotsch, „niet ik vorschte hare geheimen uit, mijne gemalin zelve heeft ze mij uit eigen beweging medegedeeld, en ik bemin haar daarom slechts te teederder. Gij zijt er derhalve niet in geslaagd, om het geluk der lady te verwoesten."

„Ik denk toch," zeide Giuseppo, „dat de teedere moeder niet zal ophouden, vurig naar haar kind te verlangen."

„Ook hierin bedriegt gij u," antwoordde de lord, „het kind is gevonden en verhoogt niet weinig het geluk der lady."

Giuseppo knarste op zijne tanden en stampte driftig met zijn voet op den grond. „Vervloekt!" mompelde hij spijtig, „alles is derhalve mislukt!"

„Ja, inderdaad mislukt," antwoordde de lord. „Gij ziet mijnheer, gij zijt overwonnen, en de wraak, die gij op een ander dacht te nemen, is op uw eigen hoofd neêrgedaald. Uwe wraakzuchtige plannen zijn te vergeefs geweest, en al uwe verwachtingen zijn verijdeld."

„Nog niet alle," zeide Giuseppo, „nog heb ik mijne herinneringen, die mij niemand ontrooven kan, en nog bestaat er in Engeland eene vrije pers, en vele lords en lady's zullen gaarne de liefdesavonturen van lady Landstown lezen."

„Ik vrees echter," zeide de lord, „dat gij het niet zoover brengen zult, dat gij uwe herinneringen zult kunnen laten drukken. Men is niet gewoon, om stukken van waanzinnigen te drukken, al verlangen zij dit ook."

„Waanzinnigen?" stamelde Giuseppo.

„Zoo als ik zeide," vervolgde de lord, „en hier zijn wij dan eindelijk inderdaad gekomen aan de zaak, die ik u heb voor te stellen. Ik kom, om eene overeenkomst met u te sluiten!"

„Nimmer, nimmer!" zeide Giuseppo met een wilden vloek.

„Heb de goedheid mij eerst aan te hooren. Daarna kunt gij kiezen! Het is natuurlijk, dat lady Eleonora evenmin als ik wenschen kan, dat gij in Engeland blijft, en dit te

minder, daar Ellen, de schoone dochter der lady, volstrekt niet weet, dat gij eigenlijk haar vader zijt. De wereld houdt haar voor mijne dochter, en zij draagt mijnen naam. Gij bemerkt, dat ook in dit opzigt uwe slimme berekeningen gefaald hebben. Het meisje doet dus hare moeder geene schande aan. Gij moet derhalve van hier verwijderd worden. Een schip met landverhuizers ligt in de haven; ik heb daarop eene plaats voor u genomen, ik voorzie u van een toereikend kapitaal, waarvan gij in de nieuwe wereld fatsoenlijk leven kunt, en gij verlaat nog dezen nacht met dat schip voor goed Engeland en Europa."

„Nimmer, nimmer!" riep Giuseppo, „nimmer zal dat gebeuren! Nimmer, zoolang ik leef, zal deze vrouw rustig en onbezorgd hare dagen doorbrengen. Neen, als een spook zal haar overal de vrees vervolgen, de vrees, dat ik terugkomen en de schande van haar en haar kind openbaren kan."

„Gij neemt dus geen genoegen in mijn voorstel?" vroeg de lord ernstig.

„Nimmer!" riep Dassa woest.

„In dat geval," vervolgde lord Landstown uiterst bedaard, „draag ik zorg, dat gij nog heden een gedwongen togt naar Bedlam maken moet. Gij weet misschien, dat dit een gekkenhuis in de nabijheid van Londen is, en ik weet, dat men aldaar eene cel heeft in gereedheid gebragt voor een bediende van den overleden lord Dynhurst, den vader mijner gemalin, welke bediende aan eene ongeneeselijke krankzinnigheid lijdt."

„Wie zal dat sprookje gelooven!" zeide Giuseppo.

„Gij zeidet zelve, dat wij in Engeland eene vrije drukpers hebben, en dat onze lords en lady's gaarne lezen. Veroorloof mij u een klein artikel voor te lezen, dat, in geval gij in mijn eerste voorstel geen genoegen neemt, morgen vroeg in de Morning Cronicle zal te lezen staan."

De lord haalde bedaard een papier uit zijn zak en las: „gisteren avond zag lord Landstown zich genoodzaakt, om een der bedienden van zijn overleden schoonvader, lord Dynhurst, naar Bedlam te laten brengen. Deze, een Napolitaan van geboorte, was den lord naar Engeland gevolgd, en leefde tot hiertoe stil en rustig op een der landgoederen van den lord. Sedert eenigen tijd vertoonden zich, vermoedelijk ten gevolge van het heimwee waaraan hij leed, dagelijks al hevi-

ger kenteekenen van waanzinnigheid bij hem. Hij verdween van het landgoed en vertoonde zich plotseling te Londen, kwam naar de villa van lord Landstown, beweerde, de muziekmeester der lady te zijn, en gedroeg zich zoo woest en onstuimig, dat de lord zich ten laatste genoodzaakt zag hem naar Bedlam te brengen, waar hem eene zorgvuldige verpleging ten deel valt. — Gij bemerkt," zeide de lord, nadat hij dit gelezen had, „dat dit verhaal eenige waarschijnlijkheid voor zich heeft!"

Giuseppo antwoordde niets; hij draafde, als buiten zich zelven, in het vertrek op en neder, en stiet nu en dan een kreet van woede uit.

„Wilt gij mij uw besluit mededeelen?" vroeg de lord.

„Laat mij met rust! Ik wil uwe hatelijke stem niet meer hooren! Laat mij alleen!"

„Niet voor dat gij mij uw besluit gezegd hebt!" antwoordde de lord.

„Waartoe moet ik een besluit nemen?" vroeg Giuseppo, die geheel zinneloos was.

„Of om heden nacht met het schip te vertrekken, of om terstond naar Bedlam getransporteerd te worden. Voor het laatste geval staat reeds een rijtuig gereed, en vier mijner bedienden staan hier voor de deur en wachten slechts op een wenk van mij. Beslis daarom!"

„Thans niet, thans niet," zeide Giuseppo ademloos, „laat mij tijd."

„Ook dat zij u toegestaan!" zeide de lord, „ik geef u een uur, om u te bedenken. Vaar tot zoo lang wel!"

Hij opende de deur, trad naar buiten en sloot die weder.

Giuseppo was nu alleen; hij zonk op den divan neder en staarde somber voor zich heen. Al de plannen, die hem veertien jaren lang hadden bezig gehouden, waren dus verijdeld. Waartoe had hij nu geleefd, en waartoe zou hij nog langer leven? Hij, die het tot zijn eenig doel gesteld had, om Eleonora's geluk te verwoesten! En nu was zij gelukkig, en zijne wraak kon haar levensgenot niet langer vergallen. Zij is aan zijne magt onttrokken! Nog meer. Zij heeft gezegepraald, en vernederd staat hij daar voor haar. Zij, die hij wilde pijnigen en martelen, gelukkig, hij daarentegen diep ellendig, terwijl hem niets anders overschiet dan de keus

tusschen een woest onbewoond eiland en het gekkenhuis!

Woedend liep hij eenigen tijd in zijne kamer op en neder. Al vloekende zonk hij ten laatste op den grond neder en rukte zich de haren uit het hoofd!

Zijne ontembare drift had hem razend gemaakt; de man, die zich daar op den grond onder het uitbraken der vreeselijkste verwenschingen keert en wentelt, is werkelijk waanzinnig en van zijn verstand beroofd.

Daar klopt eindelijk lord Landstown tegen zijne deur en roept van buiten: „hebt gij uw besluit genomen?"

Giuseppo vliegt overeind, het doodzweet parelt op zijn voorhoofd en hij is zoo bleek als een lijk — zijn woeste blik dwaalt in het rond en zoekt naar redding en uitkomst, en de lord, die daar buiten staat, herhaalt zijne vraag. — Nu tast Giuseppo in zijn boezem, zijne hand grijpt den dolk, hij trekt dien uit de schede en zwaait hem met een triumferenden lach hoog boven zijn hoofd.

De lord sluit de deur open. Giuseppo hoort het! Nog eenmaal zwaait hij den blinkenden dolk boven zijn hoofd, en stoot hem daarop diep in zijn eigen hart.

De deur gaat open, de lord treedt binnen en herhaalt voor de derde maal zijne vraag: „hebt gij uw besluit genomen?"

Eene woeste spotachtige uitdrukking vertoonde zich op Giuseppo's gelaat, en luide en krachtig zeide hij: „ja!" — Daarop zonk hij ter aarde, en terwijl hij thans zijne laatste krachten inspant, rukt hij den dolk uit de wonde. Giuseppo's oogen zijn strak en onafgebroken op den lord geslagen, wiens zigtbare ontsteltenis hem zelfs nog in den dood schijnt te verheugen, want een vreeselijke glimlach speelt om de lippen des gestorvenen.

XLIII.

De strijd des harten.

Van nu af was Nordheim een dagelijksch en altijd welkom gast op de villa van lord Landstown, en voor hem zelven schenen de uren, die hij daar niet doorbragt, verloren te zijn. Al zijne gedachten waren aan Ellen gewijd; bevond hij zich verre van haar, dan zat hij geheele uren stil en zwijgend voor zich te zien, en liet haar geliefd beeld voor zijnen geest zweven,

O, hoe had dit lieve meisje hem door hare aanminnigheid en schoonheid betooverd, en door hare onschuld en jeugd hem zelven onschuldig en jeugdig gemaakt. Ja, hij was weder een jongeling geworden, een jongeling vol hoop en verwachting. Vergeten en verdwenen waren al zijne smartelijke ervaringen en teleurgestelde verwachtingen. Een nieuw leven was voor hem aangevangen, een leven, waaraan hij sedert lang niet meer geloofd had. Waar was nu zijne minachting van de wereld, zijn ongeloof en zijne twijfelzucht, zijn geloof aan de onbestendigheid en vergankelijkheid, waar was dit alles, alles gebleven? Gansch andere gevoelens bezielden hem thans, hij gevoelde zich als het ware herschapen, en in stil en ongestoord geluk bragt hij nu zijne dagen door. En was het geen geluk voor hem aan de zijde van Ellen door de lanen van het park te wandelen? Was het geen geluk voor hem, naast haar aan de piano te zitten, en hare stem met de zijne te vereenigen? Was het geen zalig genot voor hem, tegen haar over te zitten, verzonken in hare aanschouwing en daarbij hare zilveren stem te hooren, als zij uit een of ander geliefkoosd boek hem iets voorlas? En al dat geluk smaakte hij ongedwongen en vrij, en in de tegenwoordigheid van Ellen's ouders. Nordheim begreep maar al te goed Eleonora's blikken, als zij hare schitterende oogen nadenkende op hem en Ellen, die aan hare zijde zat, liet rusten, begreep haren stillen glimlach, waarmede zij hare dochter aan haren boezem trok en hem met een vriendelijken hoofdknik en een betraanden blik de hand reikte, en als zij dan beiden op het lieve meisje blikten, dat haar blozend gelaat verlegen en onbewust van hare liefde aan den moederlijken boezem verschool, zwegen zij en zagen elkander sprakeloos en veelbeteekenend aan.

Terwijl aldus het geluk en de liefde op de villa van den lord Landstown hunnen zetel schenen gevestigd te hebben, waren op eene andere villa beiden voor eeuwig verdwenen en slechts droeve klagten en bange zuchten klonken door de stille vertrekken, waarin eene verlatene vrouw hare dagen doorbragt. Arme Amelia! Armer was zij thans dan ooit te voren, dubbel arm, omdat zij eenmaal rijk geweest was, dubbel ongelukkig, omdat zij eenmaal gelukkig was geweest!

Eenzaam was zij en verlaten, vergeten en onbemind, en

zij vroeg haar verscheurd gemoed gedurig al weder, waarom dit zoo was. Ach, zij vroeg aan de boomen van haar park, onder wier lommer zij met haren geliefde gewandeld had, zij vroeg aan iedere plaats, waar zij met hem had gezeten, waarom zij thans zoo eenzaam en alleen was. Menig uur zat zij met gevouwen handen en brandende oogen voor het beeld van haren geliefde, dat hij haar eens in een zalig oogenblik gegeven had, en wilde in zijne trekken, in zijne blikken lezen, waarom hij haar niet meer beminde. En wanneer zij deze beeldtenis eenen geruimen tijd had aangezien, scheen deze voor hare oogen te leven en zich te bewegen, niet meer was het een dood levenloos beeld, hij was het, hij zelf, levend en haar beminnende! Zij breidde hare armen uit, om hem te omhelzen — ach, niets anders dan teleurstelling was het, die zij zich zelve bereid had! Hare armen zonken bij haar lijf neder, zij liet het hoofd op hare borst zinken en zuchtte luid.

Sedert twee dagen had zij Nordheim niet gezien, en toen hij de laatste maal bij haar was, had hij haar toornig verlaten. Zij klaagde thans zich zelve aan, dat zij daartoe aanleiding gegeven en niet bedacht had, dat zij door bittere en scherpe verwijtingen niets kon winnen. Terwijl zij thans hierover weder nadacht, vloeiden de tranen haar langs de wangen en bemerkte zij niet eens, dat er een rijtuig voor hare villa stilhield. Thans werd de deur harer kamer zacht geopend en Ellen trad binnen. Toen deze hare in tranen zwemmende oogen ontmoette, vloog zij naar Amelia, en haar teeder omhelzende, vroeg zij: „mijne moeder, mijne dierbare, lieve moeder, gij weent? O hoe goed is het, dat ik juist thans bij u kom! Laat mij de tranen van uwe wangen kussen! O zeg mij uw verdriet, en maak er uwe dochter, uwe Ellen, deelgenoot van!"

Terwijl Ellen aldus sprak en Amelia vast aan haren boezem drukte, snikte Amelia luid. Nooit had zij haar ongelukkigen toestand zoo levendig gevoeld, als in dit oogenblik. Nooit was het haar zoo duidelijk geweest, dat zij zonder Nordheim's liefde niet zou kunnen leven. Schier niet wetende, wat zij deed, zonk zij op hare kniën neder, en terwijl zij hare handen smeekend omhoog hief, riep zij op hartverscheurenden toon: „geef mij hem weder Ellen, Ellen,

o laat mij hem behouden! Hij is mijne eenigste levensvreugde! O Ellen, laat mij hem behouden!"

Ellen lispte naauw hoorbaar: „Wie? wie? Wien moet ik u teruggeven?"

Amelia zeide op krijschenden toon: „Nordheim! mijnen geliefde, die mij om uwentwil verlaten heeft!"

Ellen ontstelde, hare wangen verbleekten en zij moest zich aan een stoel vasthouden, om niet neêr te zijgen. Het was haar alsof zij uit een droom ontwaakte — er ging een licht op in hare ziel, zij wist nu, wat zij tot hiertoe niet geweten, en toch reeds zoo lang ondervonden had, zij wist nu, dat hare geheele ziel aan Nordheim hing, en dat zij hem beminde. Het geheim van haar eigen hart was haar ontdekt!

„Gij zwijgt," riep Amelia angstig en sidderend, „gij wilt hem niet aan mij afstaan? O Ellen, Ellen, zie, hoe wanhopig en troosteloos ik voor u lig! Ellen, o moet ik u herinneren aan hetgeen ik voor u gedaan heb? Zie, zoo diep ben ik gezonken, dat ik u de weldaden, die ik u bewezen heb, in het geheugen moet terugroepen! O Ellen, geef mij hem weder! Houd op, hem te beminnen, zorg, dat hij weder tot mij terugkeere, dat hij weder de mijne worde!"

Ellen streed een bangen strijd in haar gemoed. Zij kon hare tranen niet langer bedwingen. Doch zij bezat echter kracht en moed, om zich zelve voor anderen op te offeren.

Bleek en sidderend boog zij zich over Amelia heen, en zij zeide: „neem hem, moeder, mijne moeder, ik geef hem u! Het is het grootste offer, dat ik u brengen kan!"

Zacht drukte zij een kus op Amelia's voorhoofd, die nog altijd op den grond lag; daarna keerde zij zich om en verliet onbemerkt het vertrek; toen Amelia opkeek, zag zij, dat zij alleen was.

Op de villa Landstown aangekomen, begaf Ellen zich terstond naar hare kamer en sloot de deur achter zich digt. Zij had behoefte aan de eenzaamheid, zij kon niemand zien, niemand spreken, zelfs niet Eleonora, hare moeder. Thans was zij alleen. Niemand, die hare tranen, hare zuchten, hare klagten vernemen kon, niemand dan God. Zij zonk op hare kniën neder, en in een vurig gebed smeekte zij haren Vader in den hemel, dat Hij haar kracht mogt verleenen, om dit

zware offer te brengen! Zij gevoelde zich daardoor versterkt, en moedig om datgene te doen, wat zij voor haar pligt hield.

Thans werd er tegen hare deur getikt; het was Eleonora, die haar kwam berigten, dat Nordheim gekomen was, en in den salon op haar wachtte.

Zij ontstelde bij het hooren van zijnen naam, en heete tranen vloeiden uit hare oogen, toen zij antwoordde: „ik zal komen, zorg, dat er behalve u en den heer Nordheim niemand tegenwoordig is. Niemand, zelfs mijn vader niet!"

Eleonora beloofde dit en ging heen. En nu wierp Ellen zich neder op hare kniën, en de handen ten hemel heffende, smeekte zij luid: „Gij weet het, mijn God en mijn Vader, Gij alleen weet het, wat dit offer mij kost, maar Gij weet ook, dat ik het brengen moet. O mijn God, schenk mij kracht, en prent het mij diep in het gemoed, hoe duur ik het aan mijne tweede moeder verpligt ben, om haar ten gevalle afstand te doen van den man, dien ik met mijne gansche ziel bemin!"

Thans rigtte zij zich weder op en ging naar beneden naar den salon. Niemand bevond zich daar dan Eleonora en Nordheim, en toen Ellen binnentrad en beiden hunne vragende blikken op haar vestigden, ontstelden zij niet weinig, toen zij de doodelijke bleekheid van Ellen's gelaat bemerkten.

Er volgde eene pauze; eindelijk trad Ellen naar Nordheim en zeide zacht en bevend: „mijnheer Nordheim, gij moet niet denken, dat de woorden die ik tot u te spreken heb, ten doel hebben om u te beleedigen. Neem dit pakje van mij aan! Het bevat niets anders dan eenige voorwerpen, die ik eens van u ontving en die ik bewaarde, om daarbij aan u te gedenken. Het past mij niet, zulke dingen van iemand, die aan mijne tweede moeder verloofd is, langer te behouden."

Nordheim zeide: „wie zegt, dat ik aan haar verloofd ben?"

Ellen antwoordde op vasten toon: „Amelia zelve! En ik ben slechts bedroefd, dat zij mij, hare dochter, niet vroeger vertrouwde, en mij niet eerder deelgenoot maakte van haar geluk. Onervaren als ik ben, vermoedde ik daarvan niets, en hield voor vriendschap, wat toch — liefde was!" voegde zij er schier onhoorbaar bij.

Nordheim vermogt niets anders te zeggen dan: „Ellen!"

Ellen beefde, toen zijne stem, die haar zoo liefelijk in het oor klonk, haren naam noemde; zij gevoelde, dat de krachten haar begaven, en zeide haastig: „ga thans heen! Morgen zien wij elkander bij Amelia weder!"

Daarna zonk zij aan Eleonora's borst.

Nordheim echter zag haar eene geruime poos met van vreugde glinsterende oogen aan, nam hare hand en drukte die in de zijne, en zeide op smeekenden toon: „een woord nog, Ellen! Een enkel woord nog! Is datgene wat gij daar zegt, de stem uws harten en uwe ware meening?"

Zij zeide nauwe hoorbaar: „dat is het!"

Nordheim gevoelde zich hevig aangedaan, en met eene stem, die van zijne diepe ontroering getuigde, vroeg hij: „Ellen, ik bezweer u, mij de waarheid te zeggen, „Ellen, bemint gij mij niet?"

Er volgde eene pijnlijke stilte; ten laatste antwoordde Ellen: „neen!"

Nordheim slingerde hare hand van zich, en terwijl hij eenige woorden zonder zin en beteekenis prevelde, verliet hij, een razende gelijk, haastig het vertrek.

Ellen klemde zich vast aan hare moeder en weende bitter: „moeder, mijne moeder, verlaat mij niet!"

„Ween, ween mijne Ellen!" zeide Eleonora, en drukte haar kind aan haar hart. „En als gij mij, uwe moeder, nog bemint, vertrouw mij dan ook, en zeg mij, hoe dit alles gekomen is en wat het beteekent. Wilt gij?"

Ellen antwoordde haar niet, zij had haar bewustzijn verloren.

XLIV.

Het offer.

Amelia was alleen in hare kamer; hare ziel was vol onrust en angst, en zij schaamde zich thans over de woorden, die zij tot Ellen gesproken had. Daar werd plotseling de deur heftig opengerukt, en Nordheim kwam bleek en buiten adem binnen stuiven.

„Dat is derhalve uw werk," zeide hij op driftigen toon, „dat is derhalve de liefde eener vrouw, die slechts aan zich zelve denkt en aan hare zelfzuchtige wenschen elkander ge-

luk opoffert. En u, die zoo egoistisch zijt, u zou men eeuwig kunnen beminnen! O welk een dwaas was ik, bij u aan grootheid van ziel te gelooven!"

Amelia sidderde voor den woesten toorn, die uit zijne oogen straalde, voor de minachting waarmede hij haar aanzag, zij vouwde de handen en smeekte zacht: „vergeef mij, vergeef mij, mijn geliefde! Ach, ik weet, dat ik misdreef, doch de liefde, de innige liefde voor u, deed mij zondigen."

Toen zij hem thans omhelzen wilde, weerde hij haar heftig af en zeide op verachtelijken toon: „liefde! Gij neemt dat woord op de lippen, en ontheiligt het, terwijl gij het uitspreekt! Hoor mij aan," vervolgde hij al driftiger, „hoor wat ik u te zeggen heb. Gij hebt mijn geluk verwoest! Gij hebt mij van haar, die ik vurig bemin, gescheiden, maar daardoor hebt gij mij tevens voor altijd van u gescheiden! Wij zullen elkander nimmer wederzien!"

„Nordheim!" krijschte Amelia en klemde zich aan hem vast; hij stiet haar van zich en zeide woest: „nimmer weder! Vaarwel!"

Driftig verliet hij de kamer, en Amelia bezat geene kracht, hem te volgen, hare voeten weigerden haar hunne dienst.

„Hij zal terugkeeren!" zeide zij zacht, en geloofde toch zelve niet aan dit woord. — „Hij moet terug keeren!" zeide zij vol vertwijfeling, toen het eene uur na het andere verliep, zonder dat hij terug kwam, en na een slapeloozen nacht, die zij al biddende en weenende doorbragt, zeide zij op vast beraden toon: „hij *zal* terugkeeren! — Ja," vervolgde zij, „hij zal niet zeggen, dat ik eene gewone vrouw ben; hij zal erkennen, dat mijne liefde sterk is en magtig."

Tranen wilden in haar oog schieten, maar zij wist die te bedwingen. „Deze voldoening ten minste wil ik hebben," zeide zij, „dat hij over mij voldaan is, dat ik in zijne herinnering leef als eene vriendin, die hij hoogachting moet toedragen. Ja," vervolgde zij, „in Ellen's armen zal hij mijner gedenken als eene vrouw, die moeds genoeg heeft, om haar eigen hart op het altaar der liefde voor hem ten offer brengen. Ik gevoel mij weder moedig en sterk, en nieuwe kracht doorstroomt mijn boezem!"

Haastig schreef zij thans eenige regelen aan Ellen, en verzocht haar, zoo spoedig mogelijk bij haar te komen. Zij

schelde en gaf haren bediende dit briefje over, om het aan zijn adres te bezorgen.

Eenigen tijd daarna verscheen Ellen en trad hare kamer binnen. — „O gij ondeugend kind! Moet ik u dan laten roepen, om bij mij te komen! Is Ellen op hare moeder verstoord?"

„Neen, neen!" zeide Ellen zacht en drukte haar aan haar hart.

„En toch verliet gij mij gisteren, zonder afscheid van mij te nemen," vervolgde Amelia, „en zoudt mogelijk ook van daag niet gekomen zijn, om mij op te zoeken!"

Ellen sloeg blozend de oogen neder en stamelde: „ik dacht waarlijk niet, dat gij mij verwachttet."

„Zeker," zeide Amelia, „ik verwachtte u en heb u veel te zeggen. Vooreerst, mijne Ellen," vervolgde zij, en trok haar naast zich op den divan, „vooreerst wilde ik u verzoeken om de woorden die ik gisteren in drift tot u sprak, te vergeten. Ik was geheel ontstemd, en gevoelde mij zoo eenzaam en verlaten. In zulke oogenblikken beziet men alles van de donkerste zijde, en het kwam mij verschrikkelijk voor, te moeten denken, dat de liefde mij ook den laatsten vriend, den eenigsten, dien ik op aarde bezat, onttrekken kon. In deze zwaarmoedige stemming troft gij mij aan en ik wil het u niet ontveinzen, ik was jaloersch op u, jaloersch, dewijl Nordheim om uwentwil mij, die hij zoo vaak eeuwige vriendschap zwoer, vergeten kon. Dit was de oorzaak mijner hevige opgewondenheid. Het was niet goed van mij. Ik had moeten bedenken dat liefde en vriendschap zoo hemelsbreed van elkander verschillen, dat zij zeer wel naast elkander kunnen bestaan, zonder dat de eene de andere verdringt. Nog eens, het was niet goed van mij, mij zulke driftige woorden tegen u te laten ontvallen, en ik vraag u daarvoor vergeving!"

„O spreek niet zoo!" zeide Ellen.

Amelia vervolgde: „ontkennen wil ik niet, dat het mij in een opzigt aangenaam is, dat alles zich zoo heeft toegedragen. Ik hoop dat dit eene toenadering tusschen u en Nordheim zal ten gevolge hebben. Het geluk is zoo vlugtig, dat men niet aarzelen moet om het aan te grijpen, als het ons nadert. U is het verschenen en Ellen, uwe moeder,

uwe Amelia wil uwe hand nemen en u leiden, opdat dit geluk u niet ontga! O mijne Ellen, laat de vriendin van uwen geliefde, laat deze de eerste zijn, die u zegt dat gij hem bemint! Gun haar het voorregt, u in zijne armen te voeren!"

„Mijne moeder!" lispte Ellen zacht, „o mijne moeder! Ik weet niet wat ik doen, wat ik denken moet. Help en raad mij!"

„Niet waar," vroeg Amelia, „niet waar, gij bemint immers mijnen vriend?"

Ellen zweeg en klemde zich vaster aan Amelia's boezem; eindelijk zeide zij naauw hoorbaar: „ik geloof het wel!"

Amelia hief Ellen zacht op, drukte een kus op hare lippen en zeide: „gij moet mij eene dienst bewijzen, Ellen! Nordheim is om de scène van gisteren boos op mij, en heeft gezworen, nimmer weder bij mij te zullen komen. Gij begrijpt, dat, hoewel ik hem bemin als mijn besten vriend, mijn trots mij toch belet, hem te smeeken, dat hij terugkeere. Gij, gij ondeugende Ellen, gij zijt de oorzaak van onzen twist geweest, gij moet ons weder verzoenen."

„Hoe kan ik dit?" vroeg Ellen.

„Daar, zet u neder, schrijf eenige regelen aan hem en verzoek hem, naar Sweetcalmness te komen, en ik wed, dat hij spoedig hier zal zijn."

Zij drukte Ellen de pen in de hand en legde het papier voor haar. Hierop schreef zij, wat Amelia van haar begeerd had, en toen dit door haar gedaan was, vouwde Amelia den brief digt, schelde den bediende en beval hem, om teratond met de cabriolet naar Londen te rijden, naar den heer Nordheim.

Na weinige uren keerde de cabriolet weder terug; Amelia trad voor het raam, doch Ellen had geen moed om haar te volgen; zij zonk achterover op den divan en vroeg: „is hij het?"

„Hij is het!" antwoordde Amelia, en toen zij zich omkeerde, was haar gelaat doodsbleek, doch zij zeide op vasten toon: „laat mij een oogenblik alleen met hem, Ellen. Treed ginds in mijn boudoir, ik zal u straks roepen!"

Thans werd de deur geopend en Nordheim trad binnen.

Hij zag er bleek en lijdend uit, en in de kamer rond ziende, vroeg hij: „is Ellen hier? Zij heeft mij geroepen!"

Amelia antwoordde: „zij is hier, Nordheim. Alvorens haar te zien, moeten wij echter eerst de oneenigheid, die er tusschen ons bestaat, uit den weg ruimen. Luister naar mij! Er bestaat geene reden, waarom wij elkander voortaan niet zouden kunnen beminnen!"

„Er heeft een misverstand plaats gehad," vervolgde zij, „Ellen kent thans de beteekenis mijner woorden, zij weet, dat gij mijn vriend zijt, dien ik bemin, zoo als men een broeder bemint. Ellen is zoo onschuldig, dat zij niet eens wist, welk een onderscheid er bestaat tusschen de liefde eener vriendin en die liefde, welke zij gevoelt. Ik heb haar dat verklaard en zij weet nu, dat mijne liefde voor u zeer goed naast de hare bestaan kan. Ellen weet het, dat het mijn grootste geluk is, mijn vriend en haar gelukkig vereenigd te zien, en dat ik zelve niets ten offer breng, wanneer ik haar tot u voer als uwe geliefde!"

Nordheim zag haar vragend en verwonderd aan. „Moet dan alles zich vereenigen," zeide hij zacht als tot zich zelven, „om mijn ongeloof te beschamen? Amelia, gij, gij kondt —"

Zij zeide op blijden toon: „uw geluk hooger waarderen dan het mijne! Oordeel of ik u lief heb, daar ik het over mij verkrijgen kan, afstand van u te doen."

„Amelia, dierbare Amelia!" riep Nordheim diep bewogen, „waarlijk, gij zijt eene heldin, eene edele vrouw! Gij zult eeuwig in mijne ziel leven!"

„Dit woord van uwe lippen! Ik dank u!" zeide Amelia blijde.

Thans reikten zij elkander de handen. „En nu," vervolgde Amelia, „nu zult gij uit mijne handen uwe bruid ontvangen. Het is de laatste maal, dat ik mijne regten als moeder laat gelden." Zij opende de deur en verzocht Ellen binnen te treden, en toen deze met een neêrgeslagen oog, bleek en bevend aan dit verzoek voldeed, vatte Amelia hare hand en leidde het sidderende meisje naar haren minnaar, en zeide: „neem haar, Nordheim, neem haar, het kind mijns harten, en gij, Ellen, neem hem, den vriend mijner ziel!"

Hierop vielen zij in elkanders armen en omhelsden elkan-

der teeder, terwijl Ellen haar gelaat aan Nordheim's boezem verbergde.

Amelia echter, die zoo bleek was als een lijk, fluisterde zacht: „zijt gelukkig!"

XLVI.

Een nieuw leven.

Weken waren verloopen, die voor Nordheim en Ellen, gelukkig als zij zich gevoelden in elkanders liefde, als een droom waren voorbijgegaan.

Nordheim was door lord en lady Landstown met blijdschap als hun schoonzoon begroet en aangenomen, en er werd besloten, dat het jonge paar zich na de voltrekking van hun huwelijk in Engeland met der woon zoude vestigen. Des winters zou men te Londen gemeenschappelijk het hôtel van lord Landstown bewonen en het schoonere gedeelte des jaars, dat ook thans nog niet voorbij was, op de villa en de overige goederen van den lord doorbrengen.

Den avond voor den dag huns huwelijks zaten Nordheim en Ellen te zamen op de bank onder de treurwilg in het park. — Het was stil om hen heen en ook zij beiden zwegen. Eindelijk brak Nordheim dit stilzwijgen af en zeide zacht: „mijne Ellen, laat ons God danken, dat Hij ons op den levensweg elkander heeft doen ontmoeten, laat ons Hem bidden, dat Hij ons echtverbond zegene!" Vervolgens omhelsde hij de geliefde, aan wier boezem hij wenschte uit te te rusten van de stormen des levens, en hij drukte haar teeder en innig aan zijn hart en weende luid!

Een geruisch van naderende voetstappen stoorde de silte, die hen omgaf, en toen zij opkeken, stond Amelia voor hen, en zag hen met blikken vol liefde en teederheid aan; een smartelijke glimlach speelde om hare lippen, en hare wangen waren bleek, en hare oogen dof en rood van het weenen. Doch zij bleef kalm en bedaard, en Ellen omhelzende zeide zij op vasten toon: „ik kom, om afscheid van u te nemen, mijne Ellen! Dringende bezigheden noodzaken mij, terstond af te reizen!"

„Thans reeds?" vroeg Ellen smartelijk. „En gij wilt vertrekken, zonder het schoone feest van morgen met uwe

Ellen, uwe dochter te vieren, zonder haar den bruidskrans in de lokken te vlechten, en haar uwen zegen te geven? O Nordheim," vervolgde zij hevig aangedaan, „kom, help mij mijne moeder smeeken, dat zij althans morgen nog blijft!"

Nordheim prevelde eenige woorden, die Ellen niet verstond; Amelia zag hem aan en glimlachte smartelijk; vervolgens zeide zij: „Nordheim weet, mijne dierbare Ellen, dat, wat ik te doen heb, geen uitstel gedoogt, dat ik terstond vertrekken moet. Laat ons derhalve thans afscheid nemen!"

Weenend omhelsde Ellen hare geliefde moeder en vriendin, en onder duizend kussen en teedere liefkozingen smeekte zij haar, harer te gedenken en spoedig terug te keeren!

Amelia gevoelde, dat de tranen haar in de oogen schoten, dat het haar moeijelijk zou vallen, zich langer goed te houden en dat zij daarom den geliefde verlaten moest! Zacht maakte zij zich los uit Ellen's armen en fluisterde naauw hoorbaar: „vaarwel! Volg mij niet!" en keerde zich om, om heen te gaan.

Nordheim geleidde haar tot aan het einde der allée, waar Amelia's rijtuig op haar wachtte. Zwijgend en in diepe gedachten verzonken, gingen zij naast elkander voort. Toen zij op eenige schreden na het rijtuig genaderd waren, stond Amelia stil en zeide ernstig: „laat ons hier scheiden!"

„Amelia!" zeide Nordheim diep bewogen, „ik wil niet vragen werwaarts gij gaat, niet vragen, welk besluit uwe edele ziel genomen heeft. Doch zeggen moet ik u, dat ik u nooit zuiverder en opregter bemind heb, dan thans, en dat ik steeds aan u zal denken als aan eene vrouw, die den moeijelijken pligt der zelfverloochening wist in beoefening te brengen."

Amelia antwoordde zacht: „ik dank u voor dat woord! Het zal mij tot troost verstrekken op mijnen togt, het zal mij tot een balsem zijn, die de wonden heelt, welke het leven mij geslagen heeft! Vaarwel, vaarwel! Ik zal altijd aan u denken, als aan mijnen besten vriend!"

„Gij gaat, zonder mij te zeggen waarheen, zonder ons de hoop achter te laten, dat gij eenmaal zult terugkeeren?" vroeg Nordheim.

„Waarheen ik ga?" zeide Amelia weemoedig: „God weet

het! Waarheen het toeval mij voert; ik reis, om te zoeken, wat mogelijk op aarde niet te vinden is, om te zoeken naar vrede en rust. Mogt het mij echter gelukken, die te vinden, Nordheim, dan, maar ook dan eerst keer ik terug. En nu uwe hand, voor de laatste maal uwe hand!"

Thans legde zij hare hand in de zijne, en Nordheim boog zich, om een kus op deze hand te drukken. Zij trok die haastig terug, rigtte zich fier overeind, en bleek als de dood, maar uiterst bedaard, wees zij met hare regterhand de laan in, aan welks ander einde Ellen op de bank gezeten was, en zeide op plegtigen toon: „ga heen, Nordheim, ga heen, naar uwe bruid! Wees echter op uwe hoede voor de leer der vergankelijkheid!"

Daarna keerde zij zich om, verliet Nordheim haastig, en eer deze tijd had haar te volgen, rolde het rijtuig met haar voort.

XLV.

De wedervereenigden.

De oproeping, die lord Landstown in de dagbladen aan zijne ontvlugte nicht en haren minnaar gedaan had, had een gelukkig resultaat opgeleverd; vol blijdschap aan de roepstem der liefde en verzoening gehoor gevende, was Macdeam met zijne jeugdige vrouw naar Europa en tot hunne vrienden terug gekeerd.

Weinige dagen na Nordheims huwelijk met Ellen werden zij door de onverwachte aankomst der terugkeerenden verrast, en zoo waren dan nu drie hoogst gelukkige paren op de villa Landstown bijeen.

Onmiddelijk na de aankomst van Macdeam en Effie had lord Landstown een courier naar zijn broeder gezonden, en naauwelijks was eene week verloopen, toen ook deze op de villa aankwam, om zijne geliefde dochter Effie, die hem vol blijdschap omhelsde, te vergeven en aan zijn vaderhart te drukken, om zijn zoon Macdeam te zegenen, die, dit las hij op Effie's opgeruimd en vergenoegd gelaat, zijn kind tot eene gelukkige vrouw gemaakt had.

Thans zaten zij vertrouwelijk te zamen in den salon te spreken, en riepen de gebeurtenissen van den jongst verloopen tijd elkander in het geheugen terug.

Eleonora, wier gezigt weder verjongd was, zag met schitterende oogen in den kring harer vrienden rond, liet ze op het roosverwige gelaat harer dochter rusten, en keerde daarna haren blik naar haren echtgenoot, die haar glimlagchend aanzag. Zij legde haar hoofd tegen zijnen schouder, en fluisterde zacht: „een geheim moet ik u openbaren, een schoon geheim, dat ik nog nooit zoo goed geweten heb, als thans. Zie, voor dat ik mijne dochter gevonden had, meende ik van verdriet te zullen vergaan en nu zij weder de mijne is, en ik haar beminnen en aan mijn hart drukken kan, nu weet ik, dat er toch eene liefde is, die nog sterker is dan moederliefde. Het is de liefde der gade. Ja, mijn geliefde, en zoo ik op nieuw een van u beiden moest missen, u of Ellen, zoo weet ik, dat ik van alles zou kunnen scheiden, behalve van u! O mijn geliefde, het ontbreekt mij aan woorden, om al den zegen en al het geluk van het huwelijk onder woorden te brengen! En dat gij het zijt, die mij dat geluk hebt leeren kennen, o daarvoor kan ik u nimmer naar waarde danken!"

„Uw geluk is reeds dank genoeg voor mij," antwoordde de lord. „Ja, mijne geliefde, wel hebt gij gelijk, dat een gelukkig huwelijk de bron is van zegen en heil! En daar ik in u alles omvat, wat het leven mij schoons en genoegelijks aanbiedt, zoo zijt gij voor mij nog meer dan mijne gade, zijt gij mijn vriend, mijne vriendin en mijn kind! En zoo, Eleonora, zoo zal het altijd blijven!"

Effie's vader, die altijd en overal zijne dochter volgde en zich niet verzadigen kon in den aanblik van haar schoon en bekoorlijk gelaat, zat ook thans aan hare zijde en liet zich door haar de geschiedenis harer ontvlugting uit het klooster en al hare verdere gevaarlijke togten en reizen verhalen. Toen zij hem vertelde, hoe zij Macdeam's kamer binnengetreden was, terwijl hij juist haar lievelingslied gespeeld had, zeide Nordheim, die met zijne jonge vrouw naar het verhaal van Ellen geluisterd had, tot Macdeam: „zeker was dit hetzelfde lied, dat gij in het logement speeldet, en welks liefelijke wijs ons allen steeds zoo diep roerde en trof."

Macdeam knikte toestemmend, en Ellen zeide levendig: „o speel het thans nog eens voor ons! Hebt gij met dat lied afscheid genomen van Londen, zoo moet gij Londen thans

ook weder daarmede begroeten, thans nu alles zoo gelukkig is afgeloopen!"

Al de overigen vereenigden hun verzoek met het hare, en Macdeam verklaarde zich volgaarne bereid, aan hunnen wensch te voldoen. Het instrument werd gehaald, Macdeam nam het, en terwijl hij zijne Effie met van vreugde schitterende oogen teeder aanzag, zette hij het aan de lippen en begon te spelen.

Toen Macdeam geëindigd had, zeide hij met een dankbaren blik op Effie: „toen ik dit lied voor de laatste maal in Londen speelde, was ik diep ongelukkig; dat ik echter thans gelukkig ben, dat dank ik aan mijne Effie, aan wie ik alles dank!"

De heerlijke dag lokte thans de vrienden in de vrije natuur, en zij begaven zich te zamen in het park. Terwijl zij in een levendig gesprek door de allée wandelden, trok een in lompen gekleed man, die door het hek zag, welke het park van den algemeenen weg scheidde, de opmerkzaamheid van Ellen, en zeide zij tot Nordheim: „zie daar dien armen man, hoe hij met een bleek gelaat en ingevallen wangen smeekend tot ons opziet. O, mijn geliefde, laat ons, die zoo gelukkig zijn, medelijden hebben met zijn ongeluk, laat ons naar hem toegaan en hem eene aalmoes geven!"

Nordheim volgde hare blikken, en als hij nu den bedelaar aankeek, zeide hij zacht: „hoe, zou het mogelijk zijn? Het komt mij voor, dat ik dien man ken!"

Snel trad hij vooruit. De bedelaar stak zijne magere hand door het hek, en smeekte: „o, heb medelijden met mij, mijnheer! Een ongelukkig vlugteling staat voor u, die met moeite aan de gevangenis ontsnapt is. Heb medelijden met een zoon van Frankrijk, die zijne vrijheidsdroomen met eeuwigdurende ellende betalen moet!"
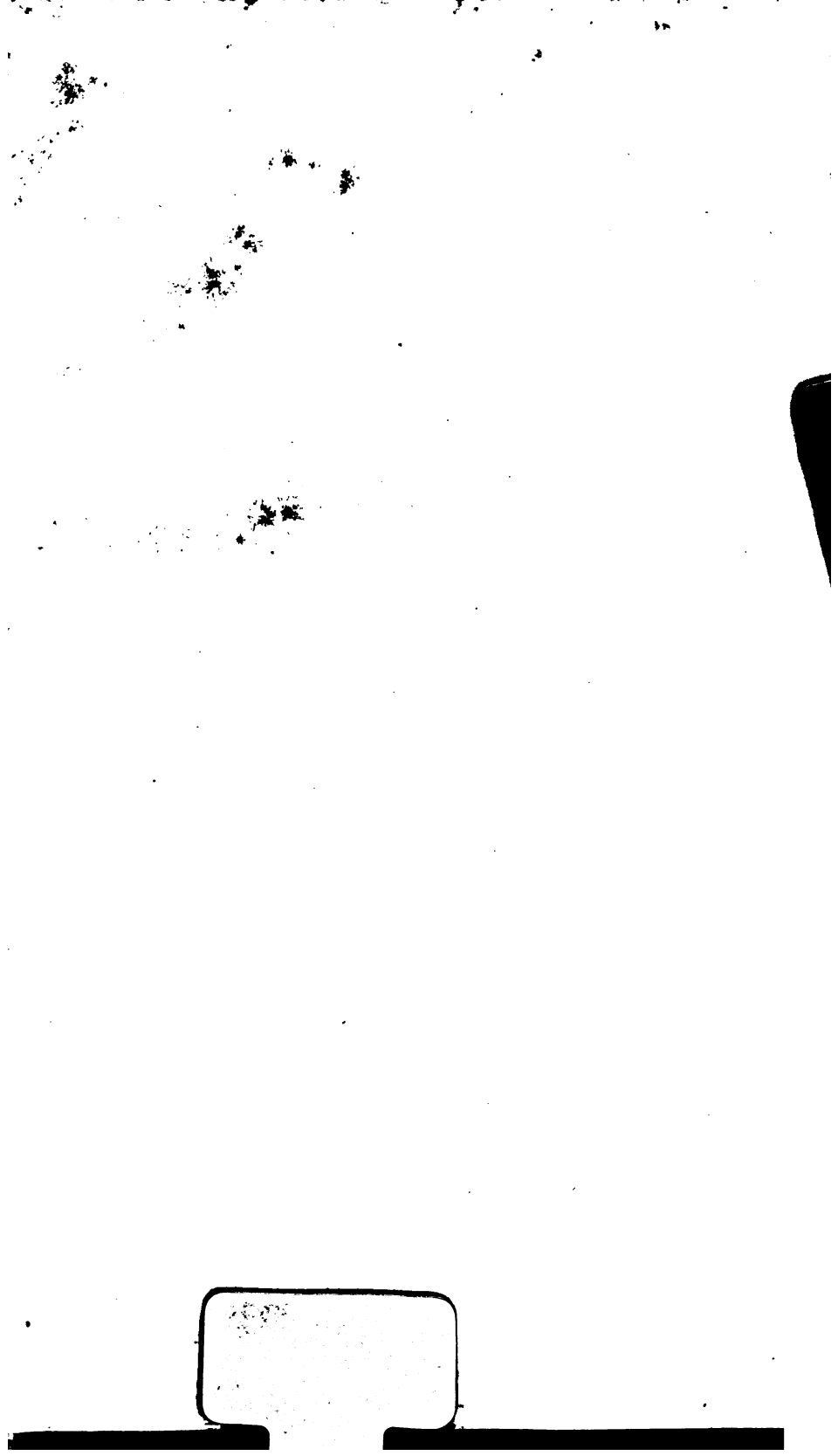
Ja, Nordheim had zich niet bedrogen; hij was het, hij was het werkelijk, de vurige republikein, de Franschman Armand, die thans als bedelaar langs de straten van Londen liep.